

Sectorplannen 2022/2023
Social Sciences and Humanities

Samen vooruit

Investeren in de basis voor wetenschappelijk
onderzoek en onderwijs,
versterken van de maatschappelijke veerkracht

Toelichting, bestedingsplannen en bijlagen

1 februari 2023

Inhoud

Deel I: Sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen	6
Woord vooraf	7
Van inzicht naar impact	8
Update sectorbeeld Maatschappij- en Gedragwetenschappen (MGW)	10
Opleidingen binnen MGW	10
Gezamenlijke uitdagingen	12
A. Methodologische innovatie: Infrastructuur, open science en nieuwe technieken	15
Onderzoeksinfrastructuur	15
Open science	15
B. Interdisciplinaire speerpunten	17
1. Veerkracht bij jeugd	17
2. Psychische aandoeningen	19
3. De menselijke factor in nieuwe technologieën	21
4. Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	23
5. Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	25
C. Disciplinegerichte investering	28
Aandacht voor onderwijs en leren: de onderwijswetenschappen van de toekomst	28
Bijlagen	32
Bijlage 1. Personeelsopbouw	32
Bijlage 2. Aantallen ingeschreven studenten per HOOP-gebied	33
Bijlage 3. Arbeidsmarkpositie direct na uitstroom, per HOOP-gebied	34
D. Bestedingsplan Sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen	35
1. Inleiding	35
2. Algemeen deel	35
3. KPI's voor alle Maatschappij- en Gedragwetenschap faculteiten	38
E. Bestedingsplannen per instelling	40
1. Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR)	40
2. Open Universiteit (OU)	49
3. Radboud Universiteit (RU)	57
4. Rijksuniversiteit Groningen (RUG)	64
5. Tilburg University (TiU)	72
6. Universiteit Leiden (LEI)	81
7. Universiteit Maastricht (UM)	91
8. Universiteit Twente (UT)	100
9. Universiteit Utrecht (UU)	104
10. Universiteit van Amsterdam (UvA)	115
11. Vrije Universiteit (VU)	122
12. Wageningen Universiteit (WUR)	127

Deel II: Sectorplan Geesteswetenschappen	135
Traditie in transitie	
Woord vooraf	136
Gemeenschappelijke waarde	137
Bijdrage aan de samenleving	137
Uitgangspunten sectorplan	137
Doelstelling	138
Update sectorbeeld Geesteswetenschappen	139
Kwaliteit van onderzoek, onderwijs en impact	139
Knelpunt: bekostiging	139
Kansen	140
Koers	141
A. Interdisciplinaire onderzoeksthema's	143
1. Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving	143
2. Cultureel Erfgoed & Identiteit	145
B. Talen & Culturen	148
Voorwaarde en bredere context	151
De aanpak	151
C. Bestedingsplan Geesteswetenschappen	152
Doelstellingen	152
Uitvoering investeringsagenda	152
Geesteswetenschappen bestedingsplan structurele inzet	154
D. Inhoudelijke invulling en bestedingsplan per universiteit	157
1. Erasmus Universiteit (EUR)	157
2. Open Universiteit (OU)	166
3. Radboud Universiteit (RU)	171
4. Rijksuniversiteit Groningen (RUG)	180
5. Tilburg University (TiU)	190
6. Universiteit Leiden (LEI)	199
7. Maastricht University (UM)	207
8. Universiteit Utrecht (UU)	215
9. Universiteit van Amsterdam (UvA)	222
10. Vrije Universiteit Amsterdam (VU)	231
Bijlagen	240
Bijlage 1. FTE & studentenaantallen HOOP-gebied Taal & Cultuur	240
Bijlage 2. Student-staf ratio HOOP-gebied Taal & Cultuur	241
Bijlage 3. Arbeidsmarktpositie direct na uitstroom, per HOOP-gebied	242
Bijlage 4. Faculiteiten Geesteswetenschappen	243

Deel III: Sectorplan Dwarsdoorsnijdend thema	244
Dwarsdoorsnijdend thema in aansluiting met de SSH-sectorplannen	
A. Interdisciplinaire aanpak	245
B. Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld	247
1. Welvaart, werk en ondernemerschap	248
2. Onderwijs, burgerschap en democratie	248
3. Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid	249
4. Recht, privacy en veiligheid	249
5. Welzijn en gezondheid	250
C. Prioritering, profilering en complementariteit	251
Synergie met SSH digitale infrastructuur	252
Synergie met andere instrumenten	253
Internationaal	254
D. Keuzes, doelstellingen, bestedingsplannen, begrotingen en KPI's per universiteit	257
1. Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR)	257
2. Open Universiteit (OU)	262
3. Radboud Universiteit (RU)	268
4. Rijksuniversiteit Groningen (RUG)	277
5. Technische Universiteit Eindhoven (TU/e)	284
6. Tilburg University (TiU)	288
7. Universiteit Leiden (LEI)	292
8. Universiteit Maastricht (UM)	303
9. Universiteit Twente (UT)	311
10. Universiteit Utrecht (UU)	314
11. Universiteit van Amsterdam (UvA)	321
12. Vrije Universiteit (VU)	326
13. Wageningen Universiteit (WUR)	331
E. Versterken organisatiestructuur en slagkracht SSH-domein	335
Versterking van de SSH Raad	335
Versterking van de disciplineoverleggen	336
Bijlage Domeinbeeld SSH 2018	340
Colofon	422

Deel I
**Sectorplan Maatschappij- en
Gedragwetenschappen**

“Van inzicht naar impact”

Woord vooraf

Voor u ligt *Van Inzicht naar Impact: Sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen van het Disciplineorgaan Sociale Wetenschappen (DSW)*. Het DSW bestaat uit de decanen van de faculteiten Sociale Wetenschappen aan 12 Nederlandse universiteiten¹. De belangrijkste doelstellingen van het DSW zijn de onderlinge afstemming en coördinatie met betrekking tot onderwijs en onderzoek, het formuleren van gezamenlijke standpunten en strategieën, en verbinden van onze disciplines met de buitenwereld: andere academische gebieden en de samenleving. Het sectorplan is een uitwerking van deze doelstellingen. Dit sectorplan is de opvolger van *Sociale Wetenschappen: Verantwoord en Verantwoordelijk*, dat in 2014 werd gepubliceerd. Dat plan was voor het DSW opgesteld door een commissie (de hoogleraren Schnabel, Klandermans en Spinhoven), en volgde op een KNAW-rapport over de effecten van profilering en topsectorenbeleid.

Van Inzicht naar Impact is geschreven door de leden van het DSW zelf en is tot stand gekomen na intensief onderling overleg waarin diverse malen de uitgangspunten zijn besproken en de keuzes zijn beargumenteerd. In de laatste fase, voorjaar 2020, brak de wereldwijde coronacrisis uit. De precieze gevolgen van deze crisis op (middel)lange termijn zijn nu nog moeilijk te voorzien. Wij zijn er vast van overtuigd en hebben ook al gezien dat de relevantie van de sociale wetenschappen door deze crisis nog verder toeneemt, en hebben dit op verschillende plaatsen in het plan al aangegeven.

Dit sectorplan kan niet los worden gezien van de hernieuwde rol die sectorplannen in de laatste jaren hebben gekregen in het overheidsbeleid rond hoger onderwijs en wetenschap. Het plan volgt grotendeels de zogenaamde Breimer-aanpak, waarin thematisering, samenwerking en profilering sleutelbegrippen zijn, en die inmiddels in verschillende academische sectoren met succes is gevolgd. Dit plan sluit verder naadloos aan bij het sectorbeeld voor het gehele "Social Sciences and Humanities" veld in Nederland uit 2018, *Samen Sterker*, dat opgesteld is door het SSH-beraad waarin sociale wetenschappen, geesteswetenschappen, recht en economie en bedrijfskunde samenwerken.

Wij zijn namens alle collega's in het DSW dank verschuldigd aan iedereen die in de afgelopen jaren heeft meegedacht over de toekomst van onze disciplines. Dit zijn meerdere personen geweest, maar we willen in het bijzonder de inbreng en inspanningen van dr. Sander de Boer noemen, die van 2017 tot 2020 secretaris is geweest van het DSW.

Amsterdam, 1 februari 2023

Prof. dr. Kees Aarts (voorzitter 2017-20)

Prof. dr. Jantine Schuit (voorzitter 2020)

Prof. dr. Agneta Fischer (voorzitter vanaf 2020)

¹ EUR, OU, RU, RUG, TiU, LEI, UM, UU, UT, UvA, VU, WUR

Van inzicht naar impact

In Nederland, Europa en wereldwijd spelen tal van complexe maatschappelijke kwesties. Het meest recente voorbeeld is de uitbraak van COVID-19, waarbij duidelijk is geworden dat dit niet alleen een medisch en epidemiologisch vraagstuk is, maar ook een maatschappelijk en gedragsvraagstuk. Er zijn vele andere vergelijkbare complexe vraagstukken. Wat is ons antwoord op de groeiende kloof tussen arm en rijk? Hoe komt het dat het aantal mensen met mentale problemen steeds meer toeneemt en wat kunnen we doen om deze trend tegen te gaan? Hoe gaan we werkelijk een einde maken aan de opwarming van de aarde? Hoe kunnen we het eroderende vertrouwen in democratische instituties herstellen? En hoe moeten we omgaan met de steeds groter wordende sturing door algoritmen in het leven en de economie van alledag?

Menselijk gedrag in sociale, economische en institutionele structuren speelt een sleutelrol bij dit soort vraagstukken. Dit heeft de uitbraak van COVID-19 en de impact hiervan op de samenleving goed geïllustreerd. Inzicht in het menselijk gedrag, duurzame transities en de fundamenteën van stabiele en weerbare organisaties is nodig om complexe maatschappelijke kwesties op te lossen. De Maatschappij- en Gedragswetenschappen (MGW) bieden deze inzichten. Maar om aan duurzame oplossingen te kunnen werken is een intensievere samenwerking binnen én buiten de disciplines van het MGW-domein noodzakelijk. Dit sectorplan schetst de huidige stand van zaken van de Maatschappij- en Gedragswetenschappen aan de Nederlandse universiteiten. Het beschrijft daarnaast een gezamenlijke strategie voor onderwijs en onderzoek om onze disciplines beter te verbinden en ze in samenhang te laten bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken zoals de hierboven genoemde.

In Deel A maken we strategische keuzes waaraan alle faculteiten binnen de sector Maatschappij- en Gedragswetenschappen zich de komende jaren *gezamenlijk* committeren. De eerste keuze heeft betrekking op strategisch personeelsbeleid, waarin aandacht voor werkdruk, diversiteit, erkennen en waarderen en *team science*. De tweede keuze is gericht op de methodologische innovatie in de meest brede zin van het woord: het gaat hierbij niet alleen om verbetering van onze onderzoeksinfrastructuur, maar ook om het versterken van een integere en zorgvuldige wetenschapsbeoefening gericht op *open science*, de ontwikkeling en toepassing van nieuwe statistische technieken en data verzamelingsmethoden. Deze keuze sluit aan bij internationale ontwikkelingen en vereist aandacht, coördinatie en een gezamenlijke investering.

In Deel B kiezen we volgens de gebruikelijke opbouw van sectorplannen een aantal maatschappelijke thema's waarin we de komende jaren meer willen investeren. Deze thema's sluiten aan op de overkoepelende thema's uit het Sectorbeeld Sociale en Geesteswetenschappen.² Zo pakken we de rode draad op die daar beschreven werd: 'Hoe kan aan samenlevingen vorm worden gegeven zodanig dat ze voldoende veerkracht bezitten om veranderingen op te vangen en zodat de uitdagingen van morgen niet als bedreigingen, maar juist als kansen worden gezien? En dat zowel op lokaal, als nationaal, Europees en mondiaal niveau.'³

Wij benaderen de inhoudelijke thema's interdisciplinair, gebruik makend van alle disciplines die de Maatschappij- en Gedragswetenschappen in huis hebben. Want als er iets duidelijk is geworden, dan is het dat interdisciplinair werken noodzakelijk is om complexe maatschappelijke uitdagingen het hoofd te kunnen bieden. Daarnaast geldt dat de Maatschappij- en Gedragswetenschappen van oudsher een grote diversiteit aan disciplines, theorieën en methoden kennen. Deze diversiteit is waardevol, maar versnippering ligt op de loer. Dit sectorplan moet een belangrijke stap zetten naar méér en kwalitatief betere interdisciplinaire samenwerking binnen ons domein. Daarnaast vinden we dat de toenemende interdisciplinaire samenwerking met onderzoekers uit andere domeinen verder versterkt kan worden. Dit doen we middels samenwerking in het sector overstijgende thema 'Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld'.

² Samen sterker: Beeld van het SSH-domein. November 2018 (zie: <http://www.sectorplan-ssh.nl/>). De daar genoemde overkoepelende thema's zijn: digitale samenleving, gezondheid en welzijn, immigratie en integratie, klimaat en energie en waarden(n) creatie

³ Beeld van het SSH-gebied in Nederland. April 2019, 7. Zie: <http://www.sectorplan-ssh.nl/nieuws/publicatie-ssh-beraad>

In deel C stellen we ten slotte voor om aanvullend te investeren in een specifieke MGW-discipline, namelijk de onderwijswetenschappen in brede zin en de lerarenopleidingen in het bijzonder. Wij zien het onderwijs als een van de belangrijkste pijlers onder een democratische samenleving en dat onderwijs staat van alle kanten onder druk. De roep om onderwijsveranderingen is groot, maar tegemoetkomen aan de eisen van onze moderne samenleving steunt nog te vaak op intuïties en te weinig op bewezen effectiviteit. De gevoelde urgentie om snel allerlei onderwijsveranderingen in te voeren, zeker als er geld beschikbaar is, kan echter leiden tot averechtse effecten. Het is van cruciaal belang om onderzoek te doen naar processen die veranderingen het beste kunnen implementeren en de effecten van bepaalde oplossingen op docenten, curricula, scholen, scholieren en het onderwijssysteem in de breedte kunnen gerealiseren.

Update sectorbeeld Maatschappij- en Gedragwetenschappen (MGW)

Onderzoek en onderwijs in de Maatschappij- en Gedragwetenschappen (soms ook kort aangeduid met Sociale Wetenschappen) in Nederland behoren tot de beste in de wereld. Het vakgebied staat internationaal zeer hoog aangeschreven, zoals onder andere blijkt uit het hoogste aantal universiteiten (8) in de top 100 van de THE ranking en het hoogste aantal universiteiten per sociaalwetenschappelijke discipline in de top 50 van de QS subject ranking (31). Nederlandse maatschappij- en gedragwetenschappers publiceren veel hoogwaardige onderzoeksresultaten en inzichten, die nationale en internationale collega's in onderzoek en onderwijs vaak citeren, zoals blijkt uit analyses van het CWTS. Ook zijn Nederlandse aanvragers vanuit de sociale wetenschappen zeer succesvol in het verwerven van prestigieuze subsidies van de European Research Council (zie bijlage 1), evenals in het verkrijgen van financiering voor grote consortia zoals bijvoorbeeld in het Horizon 2020 programma. Tot slot, vervullen ze cruciale posities als adviseur of bestuurder in vele organen van de Verenigde Naties en andere fora zoals het IPCC, UNICEF, de Wereldbank en de OESO. Kortom, Nederlandse maatschappij- en gedragwetenschappers nemen daarnaast vooraanstaande posities in binnen de internationale wetenschappelijke wereld.

De Maatschappij- en Gedragwetenschappen (MGW) zijn een breed vakgebied en kennen een grote variëteit aan disciplines: gedrag en onderwijswetenschappen, ontwikkelingsstudies, pedagogiek, psychologie, wetenschaps- en technologiestedies, bestuurskunde, politicologie, internationale betrekkingen, sociologie, culturele antropologie, communicatiewetenschap, demografie, geografie/planning en milieuwetenschappen. In 2020 hadden deze disciplines gezamenlijk 9.076 fte in dienst (zie bijlage 1). Er waren in dat jaar 60.321 studenten (18.4% van het totale aantal ingeschreven studenten) ingeschreven in zowel de bachelor- als masterprogramma's in een van bovenstaande disciplines (zie bijlage 2).

Opleidingen binnen MGW

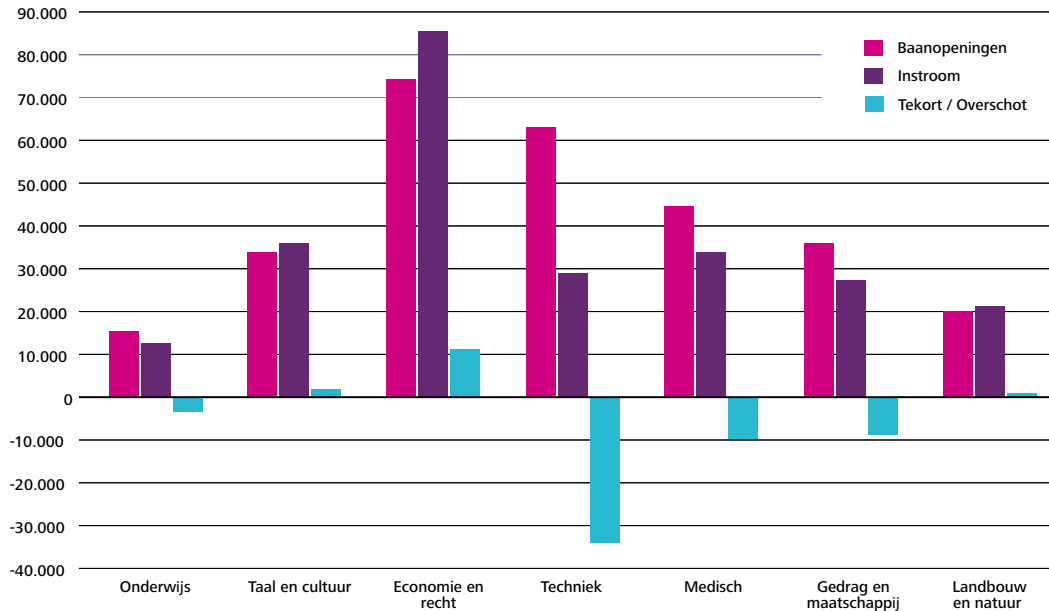
De opleidingen binnen MGW zijn aantrekkelijk voor aankomende studenten zowel in de bachelor- als de masterfase. Ongeveer 20% van de totale studentenpopulatie aan de universiteiten volgt een opleiding in het HOOP-domein (Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan) Gedrag & Maatschappij. Afgestudeerden komen over het algemeen goed terecht. Onze opleidingen sluiten aan bij de diensten- en kenniseconomie die Nederland ondertussen is geworden. Afgestudeerden vinden hun weg naar onder meer het onderwijs, de (geestelijke) gezondheidszorg, onderzoeksinstituten en adviesbureaus, Human Resources en coaching en naar beleidsafdelingen van gemeenten en ministeries. Studenten geven aan dat zij overwegend positief zijn over hun studie.⁵

De werkloosheid onder pas-afgestudeerden is in vergelijking met andere HOOP-gebieden gemiddeld (zie bijv. Figuur 1). Onderzoek naar de toekomstige werkgelegenheid laat zien dat er ook in de nabije toekomst veel vraag zal zijn naar MGW-studenten, gegeven de verwachte baanopeningen en de uitstroom vanuit de universiteit. Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) typeert de toekomstige arbeidsmarktsituatie van MGW dan ook als 'goed'.

Deze gegevens zijn belangrijk, want ze corrigeren een soms opduikend beeld dat het aanbod van onze afgestudeerden de maatschappelijke vraag ver overtreft. Dit is zeker niet het geval. In onze samenleving bestaat een grote behoefte aan academici die deskundig zijn in de Maatschappij- en Gedragdisciplines. Dit blijkt ook uit gegevens over de arbeidsmarktpositie van net afgestudeerde master studenten: bijna 80% van de afgestudeerden in de Maatschappij- en Gedragwetenschappen heeft een betaalde baan (zie bijlage 3).

⁵ Zie de resultaten voor de recente Nationale Studenten Enquêtes, op <https://www.studiekeuze123.nl/nse> (geraadpleegd op 30 maart 2020).

Figuur 1 WO baanopeningen en instroom in de periode 2018-2022

Bron: Research Centre for Education and the Labour Market (ROA)

Macrodoelmatigheid en landelijke afstemming onderwijs

Hoewel het merendeel van de bachelor- en masteropleidingen binnen de MGW-faculteiten ruim voldoende studenten trekt, willen we meer landelijke afstemming van ons onderwijs. Dit betekent dat we landelijk overleg voeren over de internationale instroom en de eventuele instelling van Numerus Fixus (NF) voor bacheloropleidingen. Daarnaast is het ook van belang om te kijken naar de afstemming van nieuwe bachelor- en masteropleidingen. Tot nu toe zijn selectieprocedures of NF wel besproken in DSW verband, maar adhoc en meestal achteraf. In het kader van dit sectorplan beoogt DSW om ook intenties tot de vorming van nieuwe opleidingen te bespreken en af te stemmen. We denken hierbij ook specifiek aan mogelijke interuniversitaire opleidingen, zoals bijvoorbeeld nu al gebeurt in het kader van de lerarenopleidingen (samenwerking VU, Leiden, UvA). Ook de investering in de vijf interdisciplinaire thema's kan een basis zijn voor de ontwikkeling van masteropleidingen, waarbij verschillende universiteiten met verschillende expertise samenwerken. DSW zal hier een regierol in moeten voeren. De paragraaf hierna rond de klinische masteropleidingen is een voorbeeld waar nu al landelijk wordt samengewerkt en afgestemd, en waarin DSW een centrale rol speelt.

Klinische masteropleidingen

We willen hier de aandacht vestigen op één specifiek probleem, namelijk rond klinische masteropleidingen. Door allerlei instanties en experts is gewezen op de lange wachtlijsten in de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) en het voorziene tekort aan klinisch psychologen en psychotherapeuten in ons land. Op recente Kamervragen liet de demissionaire minister Blokhuis daarover het volgende weten: "Het prognosemodel (laat) op basis van cijfers over 2019 zien dat het tekort voor de GGZ in 2021 naar schatting tussen de 3.500 en 6.800 personen ligt."⁶

Een van de oorzaken van dit tekort is de huidige constellatie van universitaire opleidingen en postdoctorale vervolgtrajecten (GZ opleidingen). In het sectorbeeld (2014) werd al geconstateerd dat er een groot probleem is met de klinische opleidingen, zoals klinische psychologie, forensische psychologie, klinische ontwikkelingspsychologie en orthopedagogiek. De 1-jarige opleidingen zijn veel te kort en de afgestudeerden moeten zonder gedegen opleiding de praktijk in. Een bijkomend prangend probleem is dat er een tekort

⁶ Brief Minister Blokhuis 29 oktober 2021 betreffende Kamervragen over het bericht 'Tekort aan behandelaren veroorzaakt naast wachtlijsten ook patiëntenstop in de ggz.'

aan GZ-opleidingsplaatsen is, wat leidt tot een stuwmeer van afgestudeerden die op de wachtlijst staan met een gemiddeld wachttijd van 6 a 7 jaar. Dit alles leidt tot een tekort aan gekwalificeerde psychologen en orthopedagogen in de zorg.

Zeker in de huidige tijd waarin het aantal psychische problemen schrikbarend toeneemt, met name ook onder jongeren, is het onverantwoord om deze situatie te laten voortbestaan. Inmiddels heeft het landelijke programma APV (Adaptieve Psychologische Vervolgopleidingen), waarin DSW ook participeert, in opdracht van de landelijke opleidingsraad FGzPT in 2021 een advies aan de minister aangeboden om het stuwmeer van afgestudeerde psychologen en orthopedagogen die de GZ-master willen volgen op te lossen. De essentie hiervan is een directe aansluiting tussen de klinische masters en de GZ-opleiding. DSW pleit bovendien voor een betere integratie tussen de postdoctorale GZ-opleidingen en de universitaire masters via een geïntegreerde 3-jarige opleiding, die in de geneeskunde wél bestaat in de vorm van coschappen. Inmiddels is een vervolgtraject ingericht waarin met alle partijen gekeken wordt welke oplossing het meest effectief en efficiënt is.

Gezamenlijke uitdagingen

Hoewel naar internationale maatstaven de Nederlandse Maatschappij- en Gedragwetenschappen van bijzonder hoge kwaliteit zijn, staan zij voor een aantal grote uitdagingen die raken aan de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek. De bekostiging per student is in de Maatschappij- en Gedragwetenschappen relatief laag, en is al jaren dalend. Uit een reeks van recente onderzoeken blijkt telkens weer dat onze stafleden zodanig onder druk staan dat de balans tussen werk en privé erg verstoord raakt. Tegelijkertijd groeit de behoefte aan hoogwaardige infrastructuur, zoals laboratoria, is er behoefte aan de ontwikkeling en toepassing van nieuwe meetinstrumenten en dataanalysetechnieken en wordt grootschalige geïntegreerde dataverzameling steeds vaker onderdeel van het MGW-onderzoek. Daarmee wordt de kloof tussen bekostiging en benodigde investeringen groter. De financiering van het onderzoek wordt verder bemoeilijkt door de enorme aanvraagdruk voor onderzoek bij wetenschapsfinanciers zoals NWO en ZonMw. De cijfers over slaagpercentages laten bovendien zien dat het percentage toekenningen van SSH-kandidaten, waaronder aanvragers uit de Maatschappij- en Gedragwetenschappen, bij NWO het laagst is. Dit heeft alles te maken met de omvang van het domein, dat niet in verhouding staat tot de omvang van de budgetten in dit domein. Er wordt kortom veel tijd en energie gestoken in het schrijven van aanvragen waarvan de a priori kans op succes meestal ver beneden de 10 procent ligt.

Talentbeleid: Erkennen en waarderen

De faculteiten Maatschappij- en Gedragwetenschappen trekken veel talent aan, met als gevolg dat er ook veel onderlinge competitie is als het gaat om bevorderingen. Een van de manieren om de competitie te lijf te gaan, en ook de werkdruk te verminderen is om academici op verschillende manieren te waarderen voor hun werk. De kwaliteit van het onderzoek werd tot voor kort vooral afgemeten aan individuele gegevens, met als gevolg dat onderzoekskwaliteit in een vakgebied vooral is afgeleid uit individuele (onderzoek)prestaties: individuele productiviteit en impact, en toekenningen van onderzoeksubsidies aan individuele onderzoekers. Deze nadruk op kwantitatieve en individuele prestatiecriteria heeft bijgedragen aan de huidige hoge kwaliteit van het onderzoek, maar heeft ook samenwerking ontmoedigd en ongezonde competitie aangewakkerd. Hierdoor was er minder ruimte voor openheid en transparantie, en voor samenwerking binnen en tussen disciplines. Het is tijd om dat tij te keren. Wetenschap is een groepsactiviteit, en de bijdragen van en aan de groep verdienen meer waardering. Gelukkig vindt dit inzicht de laatste tijd snel terrein. In 2019 verscheen *Ruimte voor ieders talent; naar een nieuwe balans in het erkennen en waarderen van wetenschappers*⁷, dat een krachtig pleidooi bevat voor een nieuw kwaliteitsbegrip in de wetenschap. De discussie over dit nieuwe beleid wordt in al onze faculteiten gevoerd, en wij ondersteunen deze ontwikkeling van harte.

Team Science

Specifiek willen we aandacht vragen voor team science, omdat we denken dat ook dit de inhoudelijke versplintering en competitie tussen onderzoekers kan doen afnemen. Met de thematische benadering in dit sectorplan willen wij bij de toekenning van middelen, team science ook een impuls geven, middels de inrichting van multidisciplinaire teams. De Maatschappij- en Gedragwetenschappen hebben sterke monodisciplines,

⁷ VSNU, NFU, KNAW, NWO, ZONMw (2019) *Ruimte voor ieders talent; naar een nieuwe balans in het erkennen en waarderen van wetenschappers*.

en het interdisciplinaire onderwijs en onderzoek is nog in ontwikkeling. Grote maatschappelijke vraagstukken vragen echter om een meer interdisciplinaire benadering naast de bestaande monodisciplines. Met dit sectorplan, en het overkoepelende SSH-thema zullen we interdisciplinaire samenwerkingsverbanden in zowel onderzoek als onderwijs versterken.

Samenwerking met maatschappelijke partners

De behoefte aan sociaalwetenschappelijke kennis is de afgelopen twee jaar tijdens de pandemie alleen maar sterker en duidelijker geworden, en de rol van DSW in de samenwerking met bijvoorbeeld de overheid en andere kennisinstellingen is zeer vruchtbaar gebleken. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de kennisateliers, waarin sociale wetenschappers, beleidsmakers en onderzoekers van planbureau, een agenda hebben ontwikkeld voor het beleid van de komende jaren op het terrein van digitalisering (zie <https://www.rijksbredekennisagenda.nl>). Een ander voorbeeld is de Corona Gedragsunit van het RIVM, waarin aandacht is voor de gedragwetenschappelijke aspecten van het coronabeleid (zie <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/over-corona-gedragsunit>). Dit zijn slechts voorbeelden. Aan alle universiteiten groeit de samenwerking tussen wetenschappers, de stad of provincie, beleidsmakers, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

Diversiteitsbeleid

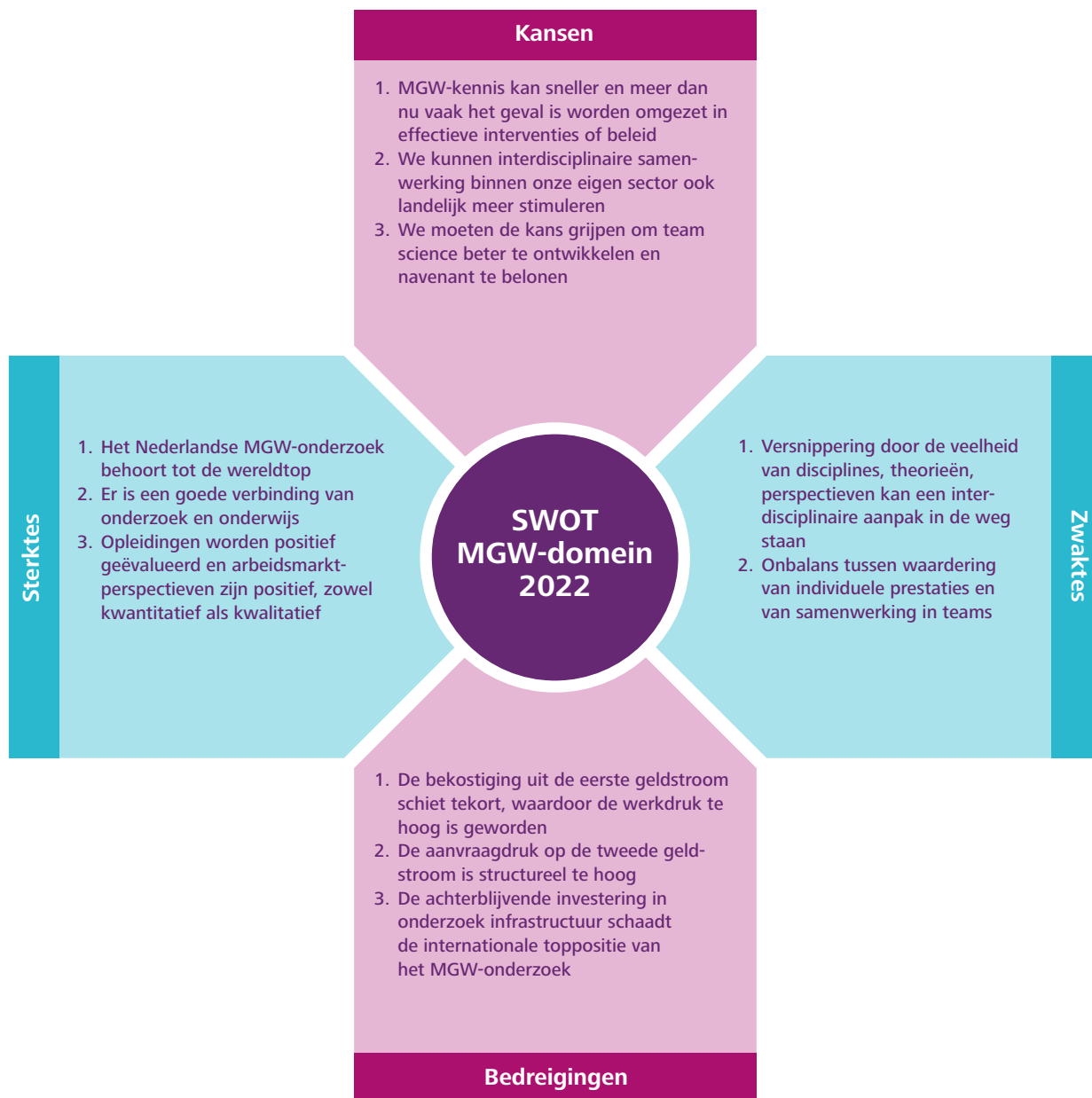
We ondersteunen het universitair beleid naar meer diversiteit in ons personeelsbestand. Dit is een inspanning waar alle faculteiten binnen DSW zich aan hebben gecommitteerd. Als we kijken naar het gemiddelde percentage vrouwelijke hoogleraren in onze faculteiten (36,9%) was dit (samen met T&C) in 2020 het hoogst van alle HOOP-gebieden; dit geldt ook voor het percentage vrouwelijke UHD's (43,3%). Hier hebben de inspanningen dus al resultaat gehad. In verschillende van onze faculteiten wordt nu ook ingezet op andere facetten van diversiteit, zoals culturele of sociaaleconomische achtergrond.

Werkdruk

In het [PWC-rapport Toereikendheid, doelmatigheid, en kostentoerekening in het MBO, HBO en WO&O, 2021](#)) wordt de conclusie getrokken dat er te lang te weinig geld is uitgegeven om onderwijs en onderzoek naar behoren uit te voeren. We hebben bovendien laten zien⁸ dat de Maatschappij- en Gedragwetenschappen, samen met de andere SSH-gebieden, door haar lage bekostiging en de grote aantallen studenten, nog meer negatieve gevolgen ervaart van het huidige bekostigingsstelsel dan het Bèta en gezondheidsdomein. De werkdruk is dan ook al jaren hoog en lijkt zo langzamerhand een grens te hebben bereikt. De hoop is dat de structurele middelen die worden toegekend voor dit sectorplan hier de eerste stap tot verandering in kan brengen.

⁸ Zie ook Fischer et al. (2021). De bekostiging van de sociale en geesteswetenschappen is verrot. Scienceguide, <https://www.scienceguide.nl/2021/03/de-bekostiging-van-de-sociale-en-geesteswetenschappen-is-verrot-2/>

In een SWOT-analyse is dit alles als volgt samen te vatten.⁹

⁹ Vergelijk ook de SWOT-analyse die wordt gegeven in *Samen Sterker*. Beeld van het SSH-domein, november 2018, 23.

A. Methodologische innovatie: Infrastructuur, open science en nieuwe technieken

Onderzoeksinfrastructuur

De basisinfrastructuur voor ons onderzoek en onderwijs is sterk aan vernieuwing toe. De bekostiging van de MGW aan de Nederlandse universiteiten is achtergebleven bij de internationale ontwikkelingen. In het huidige financieringsmodel van OCGW zijn de MGW laag bekostigd, terwijl voor zowel onderwijs als onderzoek kostbare voorzieningen nodig zijn. De internationale evaluatiecommissie voor het psychologieonderzoek in Nederland constateerde in haar rapport van 2017 al dat de lage bekostiging een grote bedreiging vormt voor de huidige vooraanstaande positie van de psychologie in het internationaal toponderzoek. Deze problematiek speelt van oudsher bij de gedragwetenschappen, maar is groeiende bij bijna alle andere disciplines. Al het MGW-onderzoek maakt inmiddels in toenemende mate gebruik van geavanceerde methoden van data-verzameling. Fundamenteel en toegepast experimenteel onderzoek wordt uitgevoerd met diverse meet-instrumenten (bijvoorbeeld EEG, ECG, 3T, 7T en 9.4 scanners, eye-trackers, 3D camera's) in onze labs of op andere locaties met mobiele apparatuur (apps, huidweerstand metingen). Een variëteit aan ingerichte labs is bovendien nodig om verschillende typen onderzoek in het brede scala van disciplines te accommoderen (bijvoorbeeld observatie labs, virtual reality labs, GIS (Geographic Information Systems) labs, visualisatielabs). Daarnaast moeten computers met extra rekenkracht worden aangeschaft, onder andere voor de verwerking van EEG of MRI-data. Maar ook het kwalitatieve onderzoek en observatieonderzoek moet worden ondersteund met geavanceerde software en coderingstechnieken.

Studenten dienen in hun opleiding vertrouwd te raken met deze nieuwe technieken en meetmethoden, en praktijkervaring op te doen. Alle faculteiten in de MGW geven aan dringend behoefte te hebben aan investeringen in hun laboratoria om de snelle ontwikkelingen in sociaal en gedragsonderzoek bij te kunnen benen en goede ondersteuning aan onderzoekers en studenten te kunnen leveren. Hierbij zijn lab beheerders, goede ondersteuners die kennis hebben van deze meetinstrumenten, en softwareontwikkelaars, broodnodig. Alleen met goed geoutilleerde labs en deskundig personeel kunnen de Nederlandse MGW blijven aansluiten bij de wereldtop. We vragen daarom een extra investering in deze labs.

Open science

In het Sectorbeeld Sociale Wetenschappen vormde 'integere, zorgvuldige wetenschap' al een belangrijk thema. Dit betreft in de eerste plaats een zorgvuldige manier in de omgang met onze data en het stimuleren om data met andere onderzoekers te delen (in navolging van *Data Archiving and Networked Services* (DANS) via het Landelijk Coördinatiepunt Research Data Management (<https://www.lcrdm.nl/en>) van de VSNU. De afgelopen jaren hebben de onderzoekers in de Maatschappij- en Gedragwetenschappen zich sterk ingespannen om een open wetenschapscultuur in dit vakgebied te versterken. Hiertoe hebben we onder andere landelijke afspraken gemaakt over ethische toetsing en data-opslag via NETHICS. NETHICS is een samenwerkingsverband van lokale ethische commissies in de sociaalwetenschappelijke faculteiten en legt verantwoording af aan DSW. De landelijke afspraken zorgen voor meer conformiteit en coördinatie in de manier waarop we ons onderzoek toetsen en onze data opslaan.

De toegankelijkheid van data is van belang om de robuustheid van sociaalwetenschappelijke kennis te vergroten. In experimenteel onderzoek gaat het daarbij om de repliceerbaarheid van resultaten te vergemakkelijken. In kwalitatief en interpreterend onderzoek gaat het er om de relevantie en de potentiële bijdrage van de kennis beter zichtbaar te maken. Transparantie betreft ook het ontwikkelen van eigentijdse ethische toetsingsvormen van onderzoek en dit onderzoek zo toegankelijk te maken dat een niet-wetenschappelijk publiek ook de wijze waarop de kennis is geproduceerd kan volgen en de resultaten kan interpreteren en gebruiken. Het delen van data heeft in de sociale wetenschappen een eigen karakter: het gaat soms om zeer grote, maar meestal om kleine datasets die een specifiek onderzoeksterrein bestrijken; het zijn veelal mens gebonden data met de hieraan eigen ethische en juridische problemen; de vertaling van de data van het ene naar het andere vakgebied is complex en stelt vergaande eisen aan de meta-data. Dit vraagt om nieuwe praktijken om elkaars data te gebruiken en te analyseren, zoals replicatie en preregistratie die ook inbedding moeten krijgen in de opleidingsprogramma's van PhD- en researchmasterstudenten.

De transitie naar *open science* vraagt niet alleen om eenduidige manieren van data-opslag, maar ook om andere manieren van (samen)werken, met name met maatschappelijke partners. In het geval van citizen science worden burgers, in al hun hoedanigheden van buurtbewoner, natuurliefhebber, schoolbestuurder, student of patiënt, gezien als een bron van data die een actieve rol kunnen hebben in het doen van onderzoek. Burgers zijn dan de ogen en oren van de onderzoeker geworden en helpen specifieke data te verzamelen en door te geven aan de onderzoekers. Het komt ook voor dat burgers een actievere rol spelen, bijvoorbeeld door gezamenlijk het probleem te definiëren en op zoek te gaan naar mogelijke oplossingen, zoals vaak gebeurt in living labs, of door onderzoekers te ondersteunen in de analyse of interpretatie van data. Het ontwerp van dergelijke samenwerkingsvormen veronderstelt specifieke methodologische en technologische kennis om ervoor te zorgen dat niet alleen een collectief leerproces wordt ondersteund maar dat ook de betrouwbaarheid en geldigheid van de dataverzameling en analyse gewaarborgd wordt.

Naast burgers is er ook steeds meer ruimte voor andere stakeholders, zoals scholen, gezondheidsinstellingen, gemeentelijke afdelingen, maatschappelijke organisaties of bedrijven, met name in de aanpak van complexe vraagstukken. In een co-creatie proces wordt vaak gekozen voor een meer integrale benadering van het probleem zodat grensoverschrijdende samenwerking makkelijker tot stand kan komen. App technologie, en meer algemeen het gebruik van meer visuele technologie, kunnen ontwerpprocessen in een Living Lab ondersteunen, bijvoorbeeld omdat mogelijke scenario's gevisualiseerd en ter plekke gemanipuleerd kunnen worden. Zowel citizen science als een op co-design gebaseerde, in een living lab achtige omgeving plaatsvindend, onderzoek genereert nieuwe methodologische uitdagingen. Hoe kan de onafhankelijkheid van de betrokken onderzoekers worden ingebouwd? Hoe kan een gemeenschappelijke taal worden ontwikkeld die wetenschappers en maatschappelijke partners kunnen spreken zodat ze elkaar begrijpen? Welke ethische codes zijn nodig om de privacy van deelnemers te garanderen? Hoe kan academische kennis worden geïntegreerd met ervaringskennis die door maatschappelijke partners wordt ingebracht (zogenaamd *layman's knowledge*)? Dit alles impliceert dat er binnen de Maatschappij- en Gedragwetenschappen methodologische innovatie nodig is, gericht op (social) design en een op engagement gebaseerde methodologie. Ook dit vereist nieuwe methodologische kennis en methoden, om dit proces te faciliteren.

Naast de methodologische uitdagingen die gerelateerd zijn aan co-creatie en citizen science, is er een andere ontwikkeling binnen de MGW die methodologische vernieuwing vraagt. Als onderdeel van de Nationale Roadmap voor Grootchalige Wetenschappelijke Infrastructuur is in 2016 ODISSEI (*Open Data Infrastructure for the Social Sciences and Economic Innovation*) ontwikkeld, een veelomvattende samenwerking van faculteiten, onderzoeksinstituten en bestaande faciliteiten. De primaire focus van ODISSEI is het toegankelijk maken van grote datasets (CBS, SURF, LISS panel) voor onderzoekers. Ook het werken met grote datasets en met verschillende typen bronnen (bijvoorbeeld antwoorden van respondenten, geo data, social media data, CBS-data, gezondheidsdata), vergt methodologische innovatie, met name gericht op nieuwe analyse technieken.

De Nederlandse faculteiten Maatschappij- en Gedragwetenschappen hebben de volgende doelstellingen in het kader van dit sectorplan:

- **De kwaliteit van de onderzoek infrastructuur wordt verbeterd, waardoor MGW internationaal leidend kan blijven met cutting-edge onderzoek**
- **De beweging van open science, door betere reproduceerbaarheid en transparantie van onderzoeksdata, wordt gefaciliteerd**
- **Methodologische innovatie, onder andere door ontwikkeling en gebruik van geavanceerde data-analysetechnieken en via het betrekken van burgers bij het doen van onderzoek (publieksengagement), en hen actief laten bijdragen aan onderzoek (citizen science, co-creatie) wordt gestimuleerd**
- **Interdisciplinaire onderzoeksteams (team science) die zich richten op het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken krijgen een extra impuls**

B. Interdisciplinaire speerpunten

Het onderzoek en onderwijs in onze monodisciplines is van hoge kwaliteit en veel van de disciplines komen terug in de top van de universitaire rankings. Wij hebben geconstateerd dat juist het interdisciplinaire onderzoek en onderwijs een impuls nodig heeft. Er is een noodzaak om gezamenlijk aan een aantal belangrijke, theoretisch interessante, complexe maatschappelijke vraagstukken te werken. Het zijn vraagstukken waar inzichten, oplossingen of interventies uit verschillende disciplines van de Maatschappij- en Gedragswetenschappen voor nodig zijn. Stuk voor stuk brengen deze maatschappelijke problemen grote maatschappelijke kosten met zich mee, en we stellen ons als Maatschappij- en Gedragswetenschappen ten doel om deze problemen te helpen oplossen.

We willen daarom een financiële impuls geven aan inhoudelijke samenwerking over de grenzen van disciplines, sectoren of zelfs domeinen heen op het terrein van deze vraagstukken. We zien dit ook als een kans om de inzichten die voortkomen uit ons fundamentele onderzoek in te zetten om impact te genereren, waardoor we zowel wetenschappelijk, maatschappelijk als economisch relevant zijn.

We hebben daartoe vijf interdisciplinaire speerpunten gedefinieerd, aansluitend bij de SSH-breed gekozen thema's.¹⁰

De speerpunten zijn:

1. **Veerkracht bij jeugd**
2. **Psychische aandoeningen**
3. **De menselijke factor in nieuwe technologieën**
4. **Maatschappelijke transitie en gedragsverandering**
5. **Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit**

1. Veerkracht bij jeugd

Schets van de problematiek

'Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.' Het lijkt een tegeltjeswijsheid, maar in een tijd van snelle, vaak onomkeerbare, maatschappelijke ontwikkelingen is het een fundamenteel gegeven. De baby's die vandaag geboren worden en de kinderen en adolescenten die op dit moment opgroeien, bepalen mede hoe de wereld van morgen eruitziet. Zij zullen de wereld vormgeven als leiders, gangmakers en burgers.

De meeste kinderen en jeugdigen in Nederland ontwikkelen zich voorspoedig en vinden hun weg in de huidige complexe samenleving. Maar dat is niet vanzelfsprekend. Het samenspel tussen individuele, soms aangeboren, kenmerken van een kind en de kenmerken van de omgeving (van gezin tot de bredere samenleving) leidt bij sommigen tot problemen in hun ontwikkeling, voor zichzelf of voor hun omgeving.

Mensen worden gevormd door hun omgeving en geven daar omgekeerd ook zelf vorm aan. De interactie tussen mens en omgeving kan positief of negatief zijn, tijdelijk (denk aan transities of ingrijpende gebeurtenissen, zoals een pandemie, een overstroming of hittegolf) of chronisch (denk aan een chronische ziekte of het overlijden van een dierbare). Het vergt veerkracht om in samenwerking en interacties met andere personen een gewenste positieve ontwikkeling in stand te houden en zo nodig te repareren. Deze veerkracht wordt vanaf de zeer vroege kinderjaren gevormd. Als dat hapert, zijn de effecten daarvan een leven lang voelbaar. Zowel voor de persoon zelf, als voor de maatschappij als geheel.

¹⁰ Zie Sectorbeeld SSH, *Samen Sterker*, 2018.

Voorbeeld: investeren in educatieve programma's levert veel op

Uit een studie uit 2016 uit Nieuw-Zeeland (Dunedin) bleek dat een risicogroep van kinderen veertig jaar later verantwoordelijk was voor een disproportioneel groot deel (40–78%) van de kosten van (geestelijke en lichamelijke) gezondheidszorg, maar ook van criminaliteit (81%). Vroegtijdige interventie in deze groep zou grote maatschappelijke, economische en individuele voordelen hebben opgeleverd. Dit sluit goed aan bij het werk van de econoom en Nobelprijswinnaar James Heckman, die berekende dat een investering van 1 dollar in educatieve programma's in de periode voor de basisschool op 40-jarige leeftijd 12 dollars oplevert. Ook diverse Nederlandse onderzoeksgroepen doen longitudinaal onderzoek naar de lange-termijn effecten van vroegkinderlijke ontwikkeling en van interventies daarin.

De maatschappelijke en economische impact

Investeren in de ontwikkeling van veerkracht bij kinderen en jeugdigen kan onwenselijke verschillen in prestaties voorkomen, hun gezondheid bevorderen, hun verdienvermogen vergroten, en is (economisch) zinvol. Onderzoek naar die ontwikkeling en stimulering daarvan lijkt alleen al vanuit het oogpunt van maatschappelijk ongelijkheid gerechtvaardigd, maar ook omdat de maatschappelijke en economische kosten van psychische stoornissen hoog zijn, zie ook hierna bij thema 2.

Ontwikkeling van veerkracht is daarnaast van belang voor omgang met anderen (bijvoorbeeld leeftijdgenoten, pesten, groepsdruk), voor de maatschappij in bredere zin en gaat verder dan het voorkomen van psychische stoornissen. Veerkracht betekent dat iemand een weg leert vinden in een steeds complexer wordende samenleving. Kinderen en jeugdigen staan in de (nabije) toekomst voor verandertrajecten ten aanzien van bijvoorbeeld klimaatverandering, immigratie, energietransitie en bestrijding van sociale ongelijkheid. Ook daarom moeten wij hun ontwikkeling en de manieren waarop die kan worden gestimuleerd beter begrijpen. De Maatschappij- en Gedragwetenschappen in Nederland spelen een essentiële rol bij de wetenschappelijke onderbouwing van dergelijke investeringen.

Wat levert de investering op?

Investeren in het onderzoek naar de ontwikkeling van veerkracht bij kinderen en jeugdigen levert inzicht op in belangrijke aspecten van hun functioneren in de samenleving. Dan gaat het zowel om individuele aspecten, zoals de schoolloopbaan of leven lang leren, als om maatschappelijke aspecten, zoals sociale participatie, maatschappelijke betrokkenheid en vrijwilligerswerk.

De Maatschappij- en Gedragwetenschappen bevinden zich in de unieke positie dat zij zowel de maatschappelijke kant van de ontwikkeling van kinderen en jeugdigen, als de gedragsmatige kant tot hun domein kunnen rekenen. Het onderzoek strekt zich uit van de instituties waarmee opgroeiende jongeren te maken krijgen tot aan de hersenprocessen die betrokken zijn bij belangrijke individuele variabelen, zoals zelfregulatie.

De Maatschappij- en Gedragwetenschappen in Nederland kennen een lange traditie van vroegtijdige signalering en interventieonderzoek, waardoor we niet alleen in staat zijn om de ontwikkeling van kinderen en jeugdigen te begrijpen, maar ook om deze ten positieve te beïnvloeden. We weten al veel over de normale ontwikkeling, de ontwikkeling van psychopathologie, en interventies op dat gebied. Waar we nog te weinig van weten is de tailoring van interventies: wat werkt er precies voor wie, en hoe kunnen we onze interventies dus beter, specifiek, inzetten. Hiervoor is het nodig grootschalige studies op te zetten waar we specifieke interventies bij specifieke groepen kunnen onderzoeken, bijvoorbeeld door uitbreiding van bestaande cohort- of experimentele studies, maar ook gerichte interventies in de meest kwetsbare gezinnen.

Deze investeringen in het onderzoek zullen ook hun weerslag krijgen in het onderwijs, zowel in de psychologische als pedagogische bachelor en masteropleidingen (klinische ontwikkelingspsychologie, (forensische) orthopedagogiek). Kennis over (in)effectieve interventies bij specifieke problemen in de jeugd is cruciale bagage als de afgestudeerden de praktijk in gaan. Ook zullen mogelijkheden worden onderzocht om tot een uitwisseling van docenten en aangeboden keuzevakken te komen die gericht zijn op specifieke problemen bij jeugdigen.

We zullen onder meer antwoord geven op onderstaande vragen:

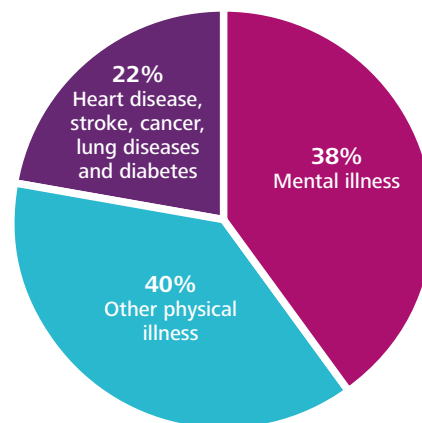
- Welke voorwaarden moeten we scheppen om onze kinderen te laten opgroeien tot volwassenen die zich succesvol kunnen handhaven, en zich optimaal kunnen ontwikkelen in een snel veranderende wereld?
- Hoe kunnen we kinderen en jeugdigen helpen complexe maatschappelijke uitdagingen aan te gaan, zoals de coronapandemie? Hoe versterken we hun veerkracht?
- Hoe zorgen we dat jongeren optimaal gebruik kunnen maken van de kansen die hen geboden worden, bijvoorbeeld in het onderwijs of op de banenmarkt, en hoe voorkomen we het ontstaan van ongelijkheid hierin?
- Hoe bereiden we kinderen en jeugdigen voor zodat ze gedurende hun levensloop optimaal betrokken zijn bij en functioneren in de samenleving? Hoe worden het verantwoordelijke burgers?

2. Psychische aandoeningen

Schets van de problematiek

Van alle ziekten in de Westerse wereld is bijna 40% psychisch en wereldwijd komen ze meer voor dan hart- en vaatziekten en kanker. Psychische aandoeningen gaan vrijwel altijd gepaard met afwijkingen in gedrag, denken en emoties. Voorbeelden zijn stemmingsstoornissen - zoals depressies -, angststoornissen, persoonlijkheidsstoornissen, psychotische stoornissen, posttraumatische stressstoornissen en verslavingen. Patiënten met een psychische aandoening hebben vaak meerdere psychische problemen tegelijk (co-morbiditeit). De aandoeningen zijn vaak ernstig en hardnekkig, geven veel ziektelast en kunnen belangrijke dagelijkse activiteiten, zoals werk, studie of school, sociale activiteiten en het gezinsleven hinderen.

Mental Illness is 38% of all ill health in rich countries

Layard & Clark, 2015

De afgelopen jaren is er veel onderzoek uitgevoerd in Nederland naar innovatieve behandelvormen van psychische aandoeningen. Voor de behandeling en preventie van depressie en angststoornissen worden steeds vaker eHealth interventies ingezet. Uit diverse meta-analyses en systematische reviews blijkt dat deze eHealth interventies voor sommige therapieën en aandoeningen minstens zo goed werken als face-to-face behandeling. Dit geldt onder andere voor cognitieve gedragstherapie en mindfulness training. De korte termijneffecten hiervan zijn positief, maar nog wel bescheiden, en de lange termijneffecten zijn nog niet bekend. De effectiviteit van eHealth interventies wordt niet alleen gevonden in de algemene populatie, maar ook onder patiënten en werknemers. Veel van die interventies zijn inmiddels breed geïmplementeerd in de praktijk en hebben gezorgd voor betere zorg voor kwetsbare groepen patiënten. Het Nederlands onderzoek op dit gebied behoort hierbij tot de wereldtop.

De maatschappelijke en economische impact

Meer dan 40% van de Nederlanders heeft ooit en 18% heeft in het afgelopen jaar een psychische aandoening gehad. De gevolgen zijn, naast het persoonlijke lijden, hoge kosten voor geestelijke gezondheidszorg, langdurig werkverzuim en economische verliezen. Mensen met ernstige psychische ziekten overlijden ook 10 tot 20 jaar eerder dan mensen zonder deze klachten. De World Health Organization voorspelde in 2011 al dat depressie in 2030 een leading cause of disease burden zal zijn¹¹. Op dit moment staat depressie inderdaad bovenaan de wereldranglijst van psychische stoornissen. Het onderzoek naar stemmingsstoornissen, maar ook naar andere psychische aandoeningen moeten een grote impuls krijgen om betere behandelingen en preventieprogramma's te kunnen ontwikkelen.

De meeste mensen met psychische problemen krijgen geen behandeling of een behandeling die haar effect verliest op de lange termijn. Onderzoek laat bovendien zien dat lang niet alle therapieën werken, en zeker niet voor iedereen, of bij elke stoornis. Er wordt wereldwijd al langer gepleit voor meer geld en onderzoek naar effectievere behandelingen van psychische stoornissen, maar baanbrekende behandelingen zijn nog niet gevonden. De vergelijking met de strijd tegen kanker wordt vaak getrokken, maar de hoeveelheid geld die gemoeid is met de behandeling van psychische stoornissen staat in geen verhouding tot die van kanker. Gegeven de prevalentie van veel psychische stoornissen, is de ontwikkeling van meer effectieve behandelingen voor psychische aandoeningen zeer urgent, en nodig om zowel het persoonlijke lijden als de hoge maatschappelijke kosten te verminderen. Hiervoor zijn nieuwe benaderingen nodig. Een recent voorbeeld is de verschuiving van aandacht voor een enkele oorzaak van een stoornis, naar het netwerk van symptomen die voor elk individu verschillend kunnen zijn. Dit is slechts één voorbeeld van een nieuwe benadering die een doorbraak kan forceren in het onderzoek naar en de behandeling van psychische aandoeningen. Samenwerking tussen disciplines, zoals methodologie, antropologie, neurowetenschap, sociologie, pedagogiek en psychologie is vereist om beter te kunnen voorspellen welke factoren die psychische problematiek verergeren of veroorzaken en tot welke symptomen dit leidt.

Wat levert de investering op?

Hoewel onze kennis van de klinische beelden en hun dynamiek de laatste jaren aanzienlijk is toegenomen, weten we nog veel te weinig over de factoren die psychische problemen doen ontstaan, laten voortbestaan, hoe we ze kunnen voorkomen, en welke mechanismen essentieel zijn voor klinische verbetering van lange duur. Een complicerende factor is dat dergelijke factoren ook verschillend kunnen zijn voor verschillende typen stoornissen, zoals stemmingsstoornissen, persoonlijkheidsstoornissen, of posttraumatische stress stoornissen. Investeren in interdisciplinair onderzoek naar de oorzaken, verandermechanismen, preventie en effectievere behandelingen voor de meest voorkomende stoornissen is noodzakelijk en ook economisch interessant, omdat het geld dubbel en dwars wordt terugverdiend.

Betere en toegankelijke behandelingen binnen de GGZ verhogen de arbeidsparticipatie en economische productiviteit en maken de samenleving gezonder. Een inspirerend voorbeeld in dit verband is het werk van de Engelse onderzoekers David Clark (psycholoog) en Richard Layard (arbeidseconoom) dat laat zien dat zo'n 60% van de belangrijkste psychische aandoeningen redelijk goed te behandelen is en dat behandeling economische winst oplevert in termen van minder ziekteverzuim, minder schooluitval en minder arbeidsongeschiktheid. De analyse van Clark en Layard was in het Verenigd Koninkrijk een belangrijke impuls om te komen tot het overheidsprogramma *improving access to psychological therapies*¹². De uitdaging is om effectieve en kosteneffectieve behandelingen toegankelijk en bereikbaar te maken, voor zowel behandelaars als patiënten, en bij te dragen aan een betere organisatie van de GGZ.

¹¹ Zie: <https://www.nature.com/news/mental-health-a-world-of-depression-1.16318>

¹² Zie <https://www.nice.org.uk/about/what-we-do/our-programmes/nice-advice/iapt>

We zullen onder meer antwoorden geven op onderstaande vragen:

- Hoe kunnen we betere signaalsystemen ontwikkelen om de meest prevalentie psychische stoornissen in een vroeg stadium, dus ook bij kinderen, te onderkennen?
- Wat zijn de factoren die het meest bijdragen aan preventie?
- Welke factoren zorgen ervoor dat psychische stoornissen in stand gehouden worden?
- Welke behandelingen voor welke psychische problemen, en voor welke doelgroep zijn het meest effectief?
- Hoe zorgen we ervoor dat meer mensen toegang hebben tot effectievere zorg door een meer persoonlijke en laagdrempelige benadering?

3. De menselijke factor in nieuwe technologieën

Schets van de problematiek

Het verschil tussen techniek en technologie is de mens. Technologie is het samenstel van techniek, menselijk gedrag, regels en instituties; normen en waarden. Techniek op zichzelf, dat wil zeggen enkel de producten van menselijke creativiteit, vakmanschap en intellect, heeft weinig tot geen maatschappelijke betekenis – denk hierbij aan machines, fysieke infrastructuur, kunstwerken, computers, robots, genetische producten, maar ook data ‘big or small’. Techniek krijgt pas maatschappelijke betekenis in haar gebruik. Van eigendomsrecht tot ethiek; van achterblijvende digitale geletterdheid tot 21ste-eeuwse vaardigheden, van privacy tot bestuurlijke aansprakelijkheid: wetgeving, organisatie, ethiek, politiek, en menselijk gedrag vormen een integraal onderdeel van die praktische werking. Het zijn deze elementen die van techniek de impactvolle technologie maken die potentieel samenlevingen en menselijke verhoudingen transformeert. Technologie is daarmee een begrip dat technische en sociale vraagstukken verbindt en – soms tegen wil en dank – verenigt. Technologische innovaties hebben dan ook grote gevolgen voor de economie, de politiek, het bestuur, het persoonlijk leven van mensen, en voor de samenleving als geheel. Sociale systemen veranderen onder invloed van de moderne technologie. Zo laten sociale media weinig ruimte voor nuance en open(bare) discussies. Dit versterkt de polarisatie in politiek en samenleving en heeft ervoor gezorgd dat een groeiend aantal kiezers geen vertrouwen in het openbaar bestuur meer heeft. De digitalisering van onze samenleving roept dus tal van klassieke en nieuwe vragen op waarop de Maatschappij- en Gedragswetenschappen antwoord kunnen geven.

De Maatschappij- en Gedragswetenschappen spelen echter ook een grote rol in het onderzoek naar de fundamentele van AI. Zo vinden neurale netwerken, grotendeels verantwoordelijk voor de huidige AI-revolutie, hun oorsprong in de biologische en cognitieve psychologie. Er bestaat momenteel echter nog steeds een grote kloof tussen natuurlijke (menselijke) intelligentie en kunstmatige intelligentie, zowel in termen van (energie) efficiëntie als in expressiviteit. Onderzoekers binnen de cognitieve AI werken aan brein-geïnspireerde modellen en machine learning algoritmen die niet alleen de basis vormen voor slimmere machines, maar ook helpen om de computationele mechanismen van onze eigen hersenen te ontrafelen. Ook kan de cognitieve AI belangrijke bijdragen leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen, zoals geformuleerd in de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Enkele voorbeelden van huidig mensgericht onderzoek zijn AI-gestuurde neurotechnologie met behulp waarvan we hersenfuncties kunnen herstellen, de ontwikkeling van menselijkere empathische robots, de inzet van AI om het onderwijs te verbeteren, en automatische gedragsherkenning om mensen met beperkingen te ondersteunen. Deze ontwikkelingen staan echter niet los van het onderzoek naar de sociale impact van AI, want dit vereist juist ook onderzoek naar de maatschappelijke implicaties van het gebruik van AI in onder meer werk, zorg en veiligheid.

Voorbeeld: Technologie is nooit neutraal

De huidige mogelijkheden zijn ongekend. Denk aan machines die operaties uitvoeren, robots die ouderen ondersteunen, zelfsturende auto's, spraak- of gezichtsherkenning, het onbeperkt delen van data door politie of justitie, het laten herleven van het verleden door het toegankelijk maken van historische data, of drones die verkenningen uitvoeren. Het onderzoek op dit thema geeft antwoord op vragen over ethiek, de toepassingsmogelijkheden en het vertrouwen in de veiligheid van de technologie en in de democratische rechtstaat. Bijvoorbeeld, uit sociaalwetenschappelijk onderzoek blijkt dat robots heel zinvol kunnen worden ingezet in de zorg (bloedrobot, stofzuigerrobot, zorgrobot voor kinderen die langdurig ziek zijn), maar dat dit maar deels een goed alternatief is voor intermenselijk contact. Ook blijkt dat de levenssfeer van mensen maar heel beperkt beschermd kan worden in de tijd van big data en tracking apps, en dat algoritmen en microtargeting ervoor zorgen dat mensen heel gerichte informatie krijgen waardoor hun keuzes voor bijvoorbeeld producten of politieke, sociale of ethische standpunten, direct geleid worden.

De maatschappelijke en economische impact

De ontwikkelingen gaan snel: wat tot voor kort voorzichtige opkomende technologieën waren, vormen inmiddels de kern van wereldwijde beleidsinterventies. De coronapandemie heeft op indringende wijze laten zien hoe technologieën als Internet of Things en kunstmatige intelligentie in korte tijd een essentieel bestanddeel zijn geworden voor het functioneren van onze samenleving en economie als geheel. Connected devices stellen ons in staat om op afstand te werken en onderwijs te geven; chatbots verschaffen levensreddende informatie en reduceren de overbelasting van gezondheidszorgsystemen; locatiedata kunnen helpen in het traceren van de ontwikkeling van het virus. Maar de werking en effectiviteit van die technologieën hangen tegelijkertijd sterk af van de theoretische principes waarop ze gebaseerd zijn, het gebruik ervan en van het vertrouwen dat mensen erin hebben. Dit maakt het essentieel om mensgerichte AI te ontwikkelen en nieuwe protocollen op te stellen rondom het gebruik van dergelijke technologie. Het betekent ook dat we al in het design stadium eindgebruikers moeten betrekken en dienen na te denken over de impact op democratische principes en grondwettelijke rechten, zoals bijvoorbeeld gebeurt in *value-aligned development* en de *privacy-by-design*-benadering. Ook is het belangrijk om kritisch na te denken over mogelijke nieuwe vormen van sociale ongelijkheid die ontstaan omdat individuen of sociale groepen geen toegang hebben tot nieuwe technologie, bijvoorbeeld in het onderwijs.

Wat levert de investering op?

Het omarmen van brein-geïnspireerde en mensgerichte AI kan gezien worden als de volgende fase in de ontwikkeling van intelligente machines. De resulterende modellen en algoritmen zijn van groot economisch belang aangezien deze tot efficiëntere en slimmere wetenschappelijke, industriële en maatschappelijke toepassingen kunnen leiden. Een beter inzicht in de computationele mechanismen van het brein kan tevens routes bieden naar een betere behandeling van neurodegeneratieve aandoeningen zoals dementie en de ziekte van Parkinson. Met onderzoek naar de verstrengeling en verwevenheid tussen techniek, (inter)menselijk gedrag, en de context van juridische en politieke instituties, zullen we beter inzicht krijgen in de diverse effecten van het gebruik van technologie, bijvoorbeeld in de effecten op de productiviteit en het welbevinden van werknemers (zoals tijdsdruk, gevoelens van vrijheid), de ontwikkeling van mediawijsheid bij kinderen en volwassenen, de effecten van cyber parenting in relatie tot kwetsbare gezinnen, de ontwikkeling van nieuwe codeermethoden voor de inhoud van websites, kranten, socialmediadata; de sociale effecten van het gebruik van algoritmes, of de ontwikkeling van sociale netwerken in steden. Door de sociale impact van nieuwe technologie in kaart te brengen, en mogelijkheden tot bijsturen te onderzoeken, kunnen we een beter gebalanceerd beleid ontwikkelen dat niet enkel wordt gestuurd door technische mogelijkheden en beperkingen maar ook en vooral door de maatschappelijke implicaties.

Op het onderwijs hebben deze ontwikkelingen een enorme impact, in die zin dat er bij de meeste faculteiten nieuwe bachelorprogramma's en masterprogramma's zijn of worden ontwikkeld die specifiek over digitale technologieën en de maatschappelijke impact gaan, zoals de Bachelor Computational Social Science aan de UvA of Digital Society in Maastricht. Studenten moeten immers worden opgeleid om met up-to-date kennis om te kunnen gaan met deze nieuwe technologieën, maar juist ook om de onderliggende algoritmen en de effecten ervan te kunnen beoordelen in hun beroepenveld.

We zullen onder meer antwoord geven op onderstaande vragen:

- **Wat zijn de computationele mechanismen van natuurlijke intelligentie en hoe kunnen we deze gebruiken om slimmere machines te ontwikkelen?**
- **Hoe kunnen we met behulp van mensgerichte AI een breed scala aan maatschappelijke problemen adresseren?**
- **Waar moeten we rekening mee houden bij de ontwikkeling van nieuwe technologie, als het gaat om hoe mensen die gebruiken (bijvoorbeeld de zelfsturende auto) of waarderen (bijvoorbeeld robotisering in de zorg)?**
- **Hoe zorgen we ervoor dat democratische waarden geïncorporeerd worden in het ontwerp en gebruik van algoritmen?**
- **Wat zijn de effecten van de digitalisering van communicatie op relaties tussen mensen, sociale cohesie, en sociale netwerken?**
- **Hoe kunnen overheden, maatschappelijke instellingen en bedrijfsleven verantwoord en inclusief (be)sturen met algoritmen? En hoe zorgen we voor de productie en het ontsluiten van data die nodig zijn voor de verbetering van de maatschappelijke besluitvorming op centrale, regionale en decentrale niveaus van de samenleving?**

4. Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

Schets van de problematiek

De wereldbevolking wordt geconfronteerd met vraagstukken als beperkte duurzaamheid, klimaatverandering en een toenemende prevalentie van welvaartsziekten, zoals verslaving, obesitas of hart- en vaatziekten. Het zijn problemen die doorgaans zijn ontstaan als onbedoeld gevolg van de manier waarop de samenleving en ons gedrag zich hebben ontwikkeld. Om dergelijke complexe problematiek aan te pakken moeten systemen, structuren en individueel en groepsgedrag gelijktijdig veranderen. Er wordt wel gesproken over de wenselijkheid van verschillende transities: een energietransitie, een voedseltransitie en een verandering naar circulaire landbouw en herstel van biodiversiteit. Om dergelijke ingrijpende transities te kunnen verwezenlijken is inzicht nodig in een complex aan factoren dat menselijk gedrag beïnvloedt.

Naar verwachting zal de opkomst van nieuwe technieken in belangrijke mate gaan bijdragen aan transities. Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat nieuwe technologische mogelijkheden alleen leiden tot verandering in individueel en collectief gedrag wanneer zij gekoppeld zijn aan nieuwe organisatorische modellen, procedures, regelgeving en markten, en wanneer burgers wezenlijk anders gaan denken en praten. Er is veel onderzoek dat laat zien onder welke omstandigheden burgers hun gedrag willen aanpassen en welke factoren bijdragen tot meer draagvlak voor bepaalde maatregelen, maar voor langdurige transitieprocessen is een optimale afstemming nodig van beleid en interventies op verschillende aggregatieniveaus (individu, groep, organisatie, systeem) en in verschillende domeinen (onderzoek, innovatie, bestuur, communicatie en waardenketens). De antwoorden die daarop worden gevonden in termen van zowel gedragsverandering als governance arrangementen zullen ook steeds meer te vinden zijn buiten de gebaande paden van de traditionele representatieve democratie en rechtstaat; zowel nationaal als inter-nationaal. Die afstemming roept veel vragen op, onder andere over de legitimiteit van de bestaande bestuurlijke en rechtstatelijke arrangementen, in termen van democratische toegankelijkheid en verantwoording. Zonder vertrouwen in een goed functionerende overheid zullen dergelijke transities niet van de grond komen.

Voorbeeld: gasverbruik verminderen

Er zijn technologische mogelijkheden om gasverbruik terug te brengen. Toch staan de door de Klimaattafels geformuleerde gezamenlijke visie en probleemdefinitie inmiddels zwaar onder druk. Gedragsverandering bij gebruikers laat op zich wachten omdat nieuwe vormen van financiering, energiecollectieven en werkbare afkoppelingstrajecten onvoldoende ontwikkeld zijn. Vooral kwetsbare groepen hebben onvoldoende vertrouwen in de voorgestelde doelen en middelen, en verwachten vaak dat de kosten en risico's van klimaatbeleid op hen zullen worden afgewenteld. Via sociale media worden deze denkbeelden versterkt - gelijkgestemden vinden elkaar daar en bevestigen elkaar in hun ideeën en hun gedrag. De steun voor de gewenste transitie in ons energiesysteem komt daarmee in het gedrang, en het vertrouwen in de overheid neemt af. De Maatschappij- en Gedragswetenschappen hebben de kennis in huis om duurzaam gedrag van burgers te stimuleren en transities succesvoller te laten verlopen.

De maatschappelijke en economische impact

Als we beter weten hoe we onze gedragspatronen, leefstijl en maatschappelijke systemen in onderlinge samenhang kunnen veranderen, en hoe we meer maatschappelijk draagvlak kunnen creëren voor deze transitie, dan is de waarschijnlijkheid dat we grootschalige transitieprocessen ook daadwerkelijk kunnen doorlopen veel groter. Dit vraagstuk is van groot economisch en maatschappelijk belang. Tegelijkertijd moeten politici, bestuurders en de instellingen van de democratische rechtsstaat het vertrouwen van hun burgers kunnen behouden of herwinnen. De legitimiteit van een groot aantal instituties die normaliter voor stabiliteit en voorspelbaarheid zorgden, en die transities zouden moeten leiden, staat ter discussie. Hierdoor ontstaat onzekerheid, terwijl de maatschappelijke vraagstukken rond bijvoorbeeld klimaat of cybersecurity steeds prangender worden. Het roept ook de vraag op hoe Nederland en de Europese Unie in een snel veranderende wereld kunnen bijdragen aan deze transitie en aan de verdere ontwikkeling van (zelf)regulerende instrumenten op regionaal en mondiaal niveau. De uitdaging ligt in de huidige rechtstaat en internationale instellingen verder uit te bouwen en aan te passen zodat ze in staat zijn te opereren in een snel veranderende nationale, regionale en globale context.

Voorbeeld: sociaalwetenschappelijk onderzoek helpt technische interventie

In de periode 2012–2015 werd op een eiland in het Victoriameer (Kenya) een proof-of-principle-studie gedaan naar de effectiviteit van door zonnepanelen aangedreven geurvalen voor het vangen van malariamuggen. Meer dan 4000 huizen op het eiland werden voorzien van een zonnepaneel, accu, lampen, USB-poort en een elektrisch aangedreven geurval. Zowel het aantal gevallen van malaria als het aantal malariamuggen op het eiland daalden aanzienlijk; de interventies waren succesvol. Bij het project waren naast epidemiologen, entomologen en parasitologen ook sociale wetenschappers betrokken. Zij verrichtten 'actie begeleidend onderzoek' rondom verschillende thema's. Dankzij sociaalwetenschappelijke inzichten zijn aanpassingen doorgevoerd in het oorspronkelijke ontwerp van de geurval als in de uitrolstrategie. Ook de maatschappelijke en organisatorische inbedding en het proces van introductie werden bijgestuurd om latente conflicten op te lossen en het draagvlak te vergroten. Zonder de op sociaalwetenschappelijk onderzoek gebaseerde inrichting van het proces, de interventies gericht op gedragsverandering en de realisatie van bijbehorende institutionele condities zou het niet gelukt zijn om de technologie te laten werken in de praktijk.

Wat levert de investering op?

Een integrale benadering van maatschappelijke transitie en gedragsverandering ten aanzien van duurzaamheid en gezondheid levert economische en maatschappelijke meerwaarde omdat dit de transitie effectiever en efficiënter laat verlopen. Een goed voorbeeld is de coronapandemie begin 2020, waarbij de hele samenleving gedwongen werd tot een 1,5 meter samenleving, zodanig dat van zowel burgers als organisaties (bv. het

overheidssysteem) veel tegelijkertijd werd verwacht. Juist door deze afstemming en integrale samenwerking was de Nederlandse overheid in staat om de enorme toename aan patiënten terug te dringen. Binnen het onderwijs van verschillende mono-disciplines, zoals bestuurskunde, politieke wetenschappen, sociologie of sociale psychologie bestaan cursussen over gedragsverandering of maatschappelijke transitie, maar hier wordt vaak maar een klein deel van deze problematiek onderwezen, meestal ook maar op één niveau. De wens is om deze niveaus bij elkaar te brengen en interfacultaire of interdisciplinaire vakken of cursussen over dit vraagstuk te ontwikkelen.

We zullen onder meer antwoorden geven op onderstaande vragen:

- **Hoe beïnvloeden dynamieken op verschillende niveaus van sociale aggregatie (systeem, organisatie, groep en individu) elkaar?**
- **Hoe kunnen bestuurlijke processen op verschillende niveaus van (internationaal) bestuur, innovatiebeleid, organisatieverandering en gedragsinterventies zinvol op elkaar worden afgestemd om transitie te stimuleren?**
- **Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het vertrouwen in de democratische rechtstaat overeind blijft gedurende deze transitie?**
- **Welke processen van in- en uitsluiting vinden plaats in verschillende fasen van transitie?**
- **Hoe kunnen we ervoor zorgen dat transitie en gedragsverandering op een democratische manier verlopen, en wat zijn deze democratische principes?**

5. Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Schets van de problematiek

Kapitaal in de 21ste eeuw, het werk van de Franse econoom Thomas Piketty uit 2013 heeft in veel westerse landen, inclusief Nederland, opnieuw geleid tot de al vaker gevoerde discussie over de vraag of en hoe ongelijkheid en armoede hun invloed hebben op de maatschappij en haar burgers. In hoeverre maakt onze samenleving het mogelijk dat alle mensen gelijke kansen hebben om mee te doen, gegeven hun kwaliteiten? De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid laat in zijn studie uit 2017 zien dat een dergelijke discussie gerechtvaardigd is.¹³ Ook het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau 'De staat van Nederland' (2017) en de Europese commissie vraagt hier aandacht voor¹⁴. De groeiende verscheidenheid aan culturen en religies voegen een extra dimensie toe aan het vraagstuk van verdeling en benutting van kansen: wat zijn relevante maatschappelijke voorwaarden voor insluiting en verbinding?

Verder beïnvloeden demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing en migratie de verschillen tussen stad en platteland. In drie van de vier grote steden in Nederland vormen mensen met een migratieachtergrond nu numeriek de meerderheid. In die steden verloopt uitsluiting en kansenongelijkheid vooral via etnische scheidslijnen. Grote steden hebben met hun kennisinstellingen en hooggekwalificeerde internationale bedrijven grote aantrekkingskracht voor hoogopgeleide mensen van Nederlandse afkomst. Tegelijkertijd zijn ze een startplek van veel laagopgeleide migranten, hun kinderen en kleinkinderen. Het is belangrijk om een discussie over ongelijkheid en diversiteit niet te voeren in simpele termen van haves and have nots, maar om aandacht te hebben voor de complexiteit van het vraagstuk; een complexiteit die context-gebonden en historisch gegroeid is. Socio-economische, culturele en politieke vormen van in- en uitsluiting beïnvloeden elkaar wederzijds en hangen samen met bredere maatschappelijke transformaties, zoals individualisering, erosie van het begrip 'solidariteit' en toegang tot nieuwe technologieën.

Eerder onderzoek, dat zich vooral richtte op individuele verschillen in inkomen, culturele achtergrond of opleidingsniveau, liet de rol van families en homogene netwerken onderbelichten, terwijl gedrag soms van generatie op generatie wordt overgedragen. Ook de manier waarop de inrichting van onze verzorgingsstaat of het onderwijsstelsel ongelijkheid beïnvloedt, is onvoldoende meegenomen. Gebrek aan zelfredzaamheid en gebrek aan sociaal kapitaal kunnen ook weer leiden tot maatschappelijke uitsluiting.

¹³ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *De val van de middenklasse? Het stabiele en kwetsbare midden*, 2017.

¹⁴ European Commission (2019). *Political Guidelines for the next European Commission, 2019-2024*.

Voorbeeld: levenskansen en generaties

Onderzoek laat zien dat levenskansen en levenslopen van kinderen worden gestructureerd door overdracht van generatie op generatie. Specifieke trouwpatronen (met concentraties van hulpbronnen binnen huishoudens) sorteren mensen voor op een gunstig of minder gunstig traject tijdens de individuele levensloop. Zorgtaken en financiële overdrachten naar kinderen, naasten of ouders beïnvloeden levensloopkeuzes en daarmee het verdere levenspad. Het hebben van ouders die bereid en in staat zijn om voor kleinkinderen te zorgen bevordert de carrière- en daarmee levenskansen van de middengeneratie. De zorg voor een ziek familielid remt daarentegen de carrière af en creëert ongelijkheden tussen mannen en vrouwen, omdat laatstgenoemden vaker zorgtaken op zich nemen. Inzicht hierin betekent dat armoedebestrijding veel breder moet zijn dan inkomenssteun en laat zien dat een integraal beleid meer zoden aan de dijk zet, ook gelet op de effecten van bijvoorbeeld onderwijs, huisvesting en gezondheid.

De maatschappelijke en economische impact

Op individueel niveau zien we dat mensen door ongelijkheid en uitsluiting minder vaak een beroep doen op voorzieningen die juist tot doel hebben hen verder te helpen, zoals onderwijs en gezondheidszorg. Mensen die al privileges hebben (onder meer door hun etnische achtergrond, sociaaleconomische status, opleiding), zijn steeds beter in staat hun kansen te benutten, terwijl zij die deze privileges ontberen, daarin veel minder goed slagen. Daarnaast gaat sociale ongelijkheid gepaard met gezondheidsachterstanden zowel somatisch (overgewicht, diabetes en hart- en vaatziekten) als psychisch (depressie en gevoelens van eenzaamheid). Ook dit werkt op de lange termijn economische en maatschappelijke ontwrichting in de hand.

De steeds groter wordende kloof tussen geprivilegieerde en achtergestelde groepen in de samenleving kan de sociale samenhang binnen de samenleving als geheel beïnvloeden en daarmee ook de maatschappelijke stabiliteit. Naarmate ongelijkheid en uitsluiting verergeren, en zo ook wordt ervaren op tal van gebieden, neemt de kans op onvrede toe. Ook kan het leiden tot radicalisering. De sluimerende onvrede raakt bovendien het vertrouwen dat mensen en groepen hebben in instituties zoals de rechtspraak, de wetenschap en de politiek. Democratische instituties, zoals het parlement, lijken moeite te hebben hier een goed antwoord op te geven, terwijl Civil Society Organizations steeds meer gedwongen worden hier een centrale rol in te spelen.

Wat levert de investering op?

Onderzoek naar steeds complexer wordende en vaak onzichtbare mechanismen van in- en uitsluiting wordt steeds belangrijker. Het gaat om de interactie tussen kenmerken en factoren op verschillende niveaus, zoals het individu, de familie, sociale netwerken, overheidsbeleid, het functioneren van instituties, stad versus platteland, toegankelijkheid van voorzieningen, denkbeelden en discoursen over bijvoorbeeld migratie en man-vrouwverdeling. Om die interactie te doorgronden is zowel interdisciplinaire samenwerking als een variëteit aan onderzoeksmethoden nodig: kwantitatief (koppeling van macrodata (SCP- en SCB-data) aan meso- en microdata) en kwalitatief (discoursanalyses, etnografisch onderzoek).

Dergelijk breed onderzoek biedt mogelijkheden tot gerichtere (preventieve) interventies, zowel op het niveau van het individu en de groep als op maatschappelijk beleidsniveau. Het voornaamste doel hierbij is het analyseren en aanpakken van de negatieve gevolgen van ongelijkheid en uitsluiting en de toenemende segregatie tussen hoog- en laagopgeleiden en tussen groepen met en zonder migratieachtergrond. Naast het opsporen van barrières, worden competenties ontwikkeld waarmee mensen hun weerbaarheid kunnen versterken.

Ook in het onderwijs binnen de sociale wetenschappen wordt van oudsher veel aandacht besteed aan de determinanten van ongelijkheid, en de bevordering van gelijke kansen en inclusie. Het onderwijs zou echter baat hebben bij een meer multidisciplinaire aanpak waarbij de problemen door docenten uit verschillende disciplines wordt belicht. Dit sectorplan geeft een impuls voor de ontwikkeling van dergelijk interdisciplinair onderwijs.

We zullen onder meer antwoord geven op de volgende vragen:

- Welke factoren op welke niveaus (individueel, groep, systeem) beïnvloeden mechanismen van in- en uitsluiting en welke invloed heeft dit op het gedrag en welzijn van mensen (inschatting van kansen, psychisch functioneren, vervreemding)?
- Is er sprake van een proces van opeenstapeling van in- en uitsluiting (zoals intergenerationele armoede), wat zijn relevante patronen, eventueel in relatie tot bepaalde groepen en hoe kunnen deze worden verklaard?
- In hoeverre leidt onvrede over maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie tot politieke onvrede en een gebrek aan vertrouwen in bestaande instituties, zoals de democratische rechtstaat?
- Welke beleidsgerichte en competentiegerichte interventies en andere aanpakken kunnen worden ontwikkeld om eerder en beter de kansen op inclusie te rol kunnen overheden, de EU, bedrijven en maatschappelijke organisaties hierin spelen?

C. Disciplinegerichte investering

Aandacht voor onderwijs en leren: de onderwijswetenschappen van de toekomst

Problemen in het Nederlandse onderwijsbestel

Het onderwijs is de centrale pijler onder de Nederlandse kenniseconomie. Het belang van onderwijs zal de komende decennia alleen maar toenemen, bijvoorbeeld omdat de toekomstige arbeidsmarkt steeds dynamischer en complexer wordt en mensen dus zullen moeten blijven leren. Het is daarom reden voor grote zorg dat de afgelopen decennia ons onderwijsstelsel onder toenemende druk is komen te staan. De onderwijsinspectie heeft alarm geslagen omdat leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs slechter zijn gaan presteren. Hierdoor dreigen we internationaal onze toppositie als kennisland kwijt te raken en lijkt zelfs een volwaardige deelname aan de samenleving van een deel van de leerlingen in gevaar te komen. De problemen met de onderwijskwaliteit zijn onder meer te herleiden naar het toenemende lerarentekort. Ook sluit het curriculum in het funderend onderwijs onvoldoende aan bij maatschappelijke ontwikkelingen zoals digitalisering en de roep om onderwijs gericht op de ontwikkeling van democratisch burgerschap te maken. Verder zien we een steeds groter wordende kloof in het onderwijs tussen leerlingen uit kwetsbare en niet-kwetsbare gezinnen en daarmee een toenemende kansenongelijkheid in het onderwijs. Een laatste probleem is dat in Nederland beperkt wordt deelgenomen aan leren tijdens de loopbaan. Dat geldt zowel voor formeel leren in cursussen of opleidingen als voor informeel leren op de werkplek.

Een investering in de onderwijswetenschappen en de lerarenopleidingen kan een bijdrage leveren aan het vinden en implementeren van oplossingen voor deze uitdagingen. Onderwijswetenschappers zijn bij uitstek in staat om bij te dragen aan zulke oplossingen, omdat zij gewend zijn om nauw samen te werken met scholen en vraagstukken interdisciplinair benaderen. Ze hebben daarbij aandacht voor de individuele leerling/student, de leraar/docent, de klas/leer-werkomgeving, de schoolorganisatie en het onderwijssysteem. In onderwijs wordt veel geld en tijd (door lerenden, ouders, bedrijven) geïnvesteerd; het is misschien wel dé plek waar de samenleving van morgen wordt vormgegeven. Door de complexiteit en veelvormigheid van het onderwijs zijn oorzaak en gevolg en lange-termijneffecten vaak lastig te bepalen. Ook dat vraagt om een investering in gedegen wetenschappelijk onderwijsonderzoek en het opleiden van onderwijswetenschappers, een investering die nu heel gering is ten opzichte van de directe en indirecte uitgaven aan onderwijs.

We onderscheiden hieronder vier problemen waar een extra discipline-investering in de onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen kunnen bijdragen aan oplossingen. Deze onderling samenhangende thema's sluiten aan bij de Kennisagenda voor het onderwijs (2022) die is opgesteld in samenspraak tussen wetenschap, onderwijsveld en beleid. Ook is rekening gehouden met andere investeringen in het onderwijs, bijvoorbeeld vanuit het Groeifonds. Zulke langlopende (maar niet structurele) investeringen maken op sommige thema's investering vanuit het sectorplan minder urgent, terwijl ze op andere thema's juist vragen om een inbreng vanuit de onderwijswetenschappen, omdat monitoring en evaluatie nodig is.¹⁵

Opleiding en professionalisering van leraren

Het eerste probleem waar een investering vanuit het sectorplan kan bijdragen aan een oplossing, is het toenemende kwantitatieve en kwalitatieve lerarentekort, met name in het funderend onderwijs. Kwalitatief goede opleidingen en mogelijkheden voor professionele ontwikkeling voor leraren zijn essentieel voor het terugdringen van het lerarentekort en het bevorderen van de kwaliteit van het onderwijs. De instroom in de lerarenopleidingen is echter te laag en de uitval te hoog, en teveel leraren verlaten het onderwijs. Bovendien is structurele en aantrekkelijke professionalisering voor leraren niet vanzelfsprekend, terwijl dat wel noodzakelijk is om in te kunnen spelen op veranderingen in de samenleving en op de consequenties die de veranderingen hebben voor wat en hoe leerlingen leren.

Onderzoek naar opleiding en professionalisering van leraren is dan ook belangrijk om de kwaliteit van het onderwijs een impuls te geven. Daar wordt immers de basis gelegd voor die kwaliteit. Het ontsluiten van onderwijswetenschappelijke kennis voor scholen en docenten is hierbij een aandachtspunt zodat meer evidence-informed gewerkt kan worden. Dat geldt ook voor het ontwikkelen van capaciteit voor analyse en evaluatie van de eigen onderwijspraktijk binnen de scholen. Structurele investeringen zijn bovendien nodig

¹⁵ Zo stellen we digitalisering en de inzet van technologie in het onderwijs hier niet als apart thema voor, omdat hierop al investeringen in onderzoek vanuit andere bronnen worden gedaan.

om de effectiviteit van lopende en nieuwe interventies te blijven evalueren en bijstellen. Bij de uitvoering van dergelijk onderzoek wordt gewerkt vanuit de regionale samenwerkingsverbanden waarin instituten voor de lerarenopleidingen van de universiteiten en hogescholen onderling intensief samenwerken met hun partnerscholen.

De school als lerende en professionele organisatie

Niet alleen om de omstandigheden te creëren waarin leraren zich blijven ontwikkelen, maar ook om te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen en bestaande problemen in het onderwijs, is het nodig dat scholen lerende en professionele organisaties worden en blijven. Onderwijswetenschappers kunnen hier op verschillende manieren aan bijdragen. Om te beginnen zijn er de afgelopen jaren veel samenwerkingsverbanden tot stand gekomen waarin onderwijswetenschappers en leraren/schoolleiders/bestuurders samen evidence-informed en vanuit een onderzoekende houding werken aan onderwijskwaliteit. Een investering vanuit het sectorplan is nodig om de basis voor deze samenwerkingen, die nu meestal uit incidentele middelen worden gefinancierd, structureel te maken en te borgen. Dit draagt niet alleen bij aan evidence-informed oplossingen voor concrete onderwijsproblemen maar ook aan het duurzaam lerend en professioneel functioneren van de school. Naast expertise op concrete gebieden als bijvoorbeeld leren lezen, motiveren van leerlingen en het inzetten van technologie, dragen onderwijswetenschappers ook bij aan een onderzoekende houding van leraren, schoolleiders, bestuurders en andere onderwijsprofessionals. Wetenschappelijk onderzoek kan tot slot inzicht bieden in wat een lerende cultuur in scholen bevordert, zoals de rol van eigenaarschap en leiderschap. Zo kan een dynamische onderwijscultuur ontstaan, die de aantrekkelijkheid van het beroep versterkt voor ambitieuze kenniswerkers, zoals dat bijvoorbeeld ook het geval is in landen zoals Singapore en Finland. Wanneer het onderwijs een sector wordt die bekend staat als een werkomgeving die flexibel, uitdagend, efficiënt ingericht en inspirerend is en waarin werknemers zich individueel en gezamenlijk blijven ontwikkelen, zal dit ook bijdragen aan verbetering van het imago van het beroep van de leraar en aan de aantrekkelijkheid van de sector als werkomgeving.

Kennis, vaardigheden en motivatie van leerlingen en studenten

Het derde probleem waarbij een investering uit het sectorplan een bijdrage kan leveren aan een oplossing, is het teruglopende niveau van de kennis, vaardigheden, en motivatie van leerlingen en studenten. Er zijn zorgen over de ontwikkeling van basisvaardigheden van leerlingen. Aanleiding daarvoor is onder meer internationaal vergelijkend onderzoek dat laat zien dat leerlingen in Nederland de afgelopen decennia afnemende prestaties laten zien op taal/lezen en rekenen/wiskunde. Ook op burgerschapsvaardigheden behoort Nederland niet tot de hoogst presterende landen, terwijl die juist extra aandacht behoeven in de huidige samenleving, waarin de waarden van de democratische rechtsstaat onder druk staan en steeds meer burgers de overheid de rug toekeren. Er is daarom onderzoek nodig naar effectieve onderwijsmethoden en naar manieren om reeds beschikbare kennis daarvoor zijn weg te laten vinden naar het onderwijs. Ook is onderzoek nodig naar de relatief lage motivatie van leerlingen in Nederland in vergelijking met leerlingen elders. Vragen die daarbij een rol kunnen spelen zijn hoe het onderwijs betekenisvoller en uitdagender gemaakt kan worden voor alle leerlingen, hoe beter aan te sluiten bij verschillen tussen leerlingen, en hoe de verbindingen met de wereld buiten het onderwijs kunnen worden versterkt. Ten slotte is aandacht nodig voor de ontwikkeling van kennis, vaardigheden en motivatie van leerlingen met diverse sociale achtergronden. Met name kinderen en jongeren uit kwetsbare gezinnen hebben minder kansen in het onderwijs. Naast veel onderzoek naar de oorzaken van achterstanden en kansenongelijkheid, is er onderwijswetenschappelijk onderzoek nodig naar de effecten van interventies om deze achterstanden en kansenongelijkheid te verkleinen.

Leven lang leren

Ten slotte is het in een kenniseconomie, zoals de Nederlandse, van groot belang dat mensen blijven leren. Ontwikkelingen in de samenleving en techniek gaan immers razendsnel. Dit vraagt veel aanpassingsvermogen en voortdurend leren van mensen. Het huidige kabinet heeft het stimuleren van een leven lang leren (of een leven lang ontwikkelen) tot prioriteit verheven. Omdat van mensen wordt gevraagd om een leven lang te blijven leren, zal het leren zich ook (deels) verplaatsen van klassieke contexten op school, naar de werkplek in bedrijven en organisaties. Dat leren op de werkplek heeft (over het algemeen) een ander karakter dan leren op school: het is meer gericht op het verder ontwikkelen van expertise in de uitvoering van taken en op

vernieuwing van de wijze waarop taken worden uitgevoerd zodat mensen mee kunnen met innovaties. Soms is leren ook gericht op het overstappen van de ene sector naar de andere. Of mensen blijven leren hangt af van tal van factoren, waaronder motivatie, de manier waarop leren (op de werkplek) is ingericht, de vaardigheid om autonoom te leren, stimulansen vanuit HR-beleid, maar ook of mensen eerder op school, thuis en in de bredere sociale omgeving zijn voorbereid op een leven lang leren. Daarbij spelen tal van vragen. Voorbeelden zijn: Wat motiveert mensen om zich te blijven ontwikkelen? Welke leervaardigheden zijn hiervoor nodig? Welke vorm van professionele ontwikkeling is voor welk type lerende het beste? Hoe kan nieuwe technologie worden ingezet om lerenden op maat te bedienen? Hoe kan de begeleiding van leren op de werkplek optimaal worden vormgegeven? De aandacht bij de beantwoording van deze en andere vragen is daarbij niet alleen op het primair en voortgezet onderwijs gericht, maar nadrukkelijk ook op het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs, en - vooral ook - op wat daarna komt.

Waarom is een investering in de onderwijswetenschappen nodig?

Een investering in de onderwijswetenschappen en de lerarenopleidingen moet ervoor zorgen dat er onderzoek gedaan wordt dat inzichten oplevert voor de oplossing van de gesignaleerde problemen en dat er meer leraren en meer onderwijswetenschappers worden opgeleid die aan die oplossingen kunnen bijdragen. Het uiteindelijke doel is om met deze investeringen gezamenlijk bij te dragen aan een versterking van de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs, blijkend uit een versterking van de onderwijssector in het algemeen en het beroep van leraar in het bijzonder, en uit een groeiend gebruik van kwalitatief hoogwaardige mogelijkheden voor professionele ontwikkeling.

In 2014 is in het sectorplan Onderwijswetenschappen al gewezen op de bijdrage die de onderwijswetenschappen kunnen leveren, en sindsdien heeft de sector zich goed georganiseerd en ontwikkeld.

Alle in de SSH vertegenwoordigde universiteiten hebben zich gecommitteerd aan de opdracht zoals hier geformuleerd. In de Kamer Onderwijswetenschappen is in overleg met de samenwerkende universitaire lerarenopleidingen de volgende landelijke taakverdeling overeengekomen.

Thema	EUR	LEI	OU	RU	RUG	TiU	UM	UU	UT	UvA	VU	WUR
Opleiding en professionalisering	☒	☒	☐	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☐	☒	☒
De school als lerende en professionele organisatie	☐	☐	☒	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Kennis, vaardigheden en motivatie van leerlingen	☒	☒	☐	☒	☒	☐	☒	☒	☐	☐	☒	☐
Leven lang ontwikkelen	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☒	☐	☒	☐	☒

Outcome-KPI's voor de investering in de onderwijswetenschappen

Onderdeel	Knelpunt	Doelstelling	Maatregel	KPI's
Onderwijs-wetenschappen en leraren-opleidingen	• Toenemend lerarentekort	• Verbetering aantrekkelijkheid beroep en positie van leraren door betere docent-professionalisering en ondersteuning leraren	• Ontwikkeling breed evidence-based programma voor docent-professionalisering in samenwerking met lerarenopleidingen	• Reputatie en aantrekkelijkheid lerarenberoep is verbeterd • Er zijn docentprofessionaliserings-programma's ontwikkeld die leraren motiveren en beter voorbereiden op nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs
	• Teruglopende kwaliteit van onderwijs, wat zich onder andere uit in lagere leeropbrengsten	• Verhoging leerling motivatie door betere afstemming les-materiaal, curricula, en competentie-ontwikkeling leraren	• Regionale samenwerking tussen onderwijskundigen, lerarenopleidingen en scholen om curricula te verbeteren en andere faciliterende maatregelen te nemen	• Ontwikkeling nieuwe curricula, en nieuwe methoden in onderwijs waardoor onderwijskwaliteit wordt verbeterd en leerlingen beter presteren • Er is meer evidence-based kennis bij scholen over effectieve methoden

Bijlagen

Bijlage 1. Personeelsopbouw

<i>Som van fte</i>	<i>Functie</i>								
HOOP-gebied	HGL	UHD	UD	POW	OWPOZ	OVWP	PROM	OBP	Totaal
Landbouw	115	208	296	196	392		748	594	2.548
Natuur	592	411	833	380	1.209	7	2.572	2.205	8.209
Techniek	545	543	1.068	409	1.328	251	3.112	1.761	9.016
Economie	379	323	616	273	149	6	575	702	3.023
Recht	343	192	485	503	148	6	472	733	2.882
Gedrag en maatschappij	536	535	1.357	1.094	772	17	1.330	1.783	7.425
Taal en cultuur	442	305	1.012	535	302	11	581	1.038	4.226
Divers	57	32	100	106	47	48	41	11.678	12.108
Totaal	3.008	2.549	5.767	3.496	4.346	347	9.431	20.494	49.437

Bron: VNL, WOPI, peildatum 1 juli 2021 per HOOP-gebied en functiecategorie

Bijlage 2. Aantallen ingeschreven studenten per HOOP-gebied

Bacheloropleidingen, hoofdschrijving per 1 oktober 2020

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Landbouw	4 098	4 423	4 667	5 178	5 551	5 767	5 775	5 878
Natuur	14 405	15 189	16 264	16 716	17 920	18 976	20 337	22 009
Techniek	20 112	20 899	21 551	21 988	23 250	24 659	25 358	25 996
Gezondheid	17 867	17 934	17 563	17 614	17 876	18 394	18 829	19 906
Economie	25 133	25 195	25 265	25 921	27 699	29 722	31 149	33 623
Recht	16 747	17 286	17 367	17 589	18 336	19 071	19 908	22 030
Gedrag & Maatschappij	32 859	32 397	31 001	30 892	32 348	35 518	38 278	41 949
Taal & Cultuur	20 715	20 027	19 019	18 853	19 226	20 149	20 970	22 283
Sectoroverstijgend	5 083	6 149	6 984	8 982	10 040	10 979	11 815	12 684
Totaal	157 019	159 499	159 681	163 733	172 246	183 235	192 419	206 358

Master/lerarenopleidingen, per 1 oktober 2020

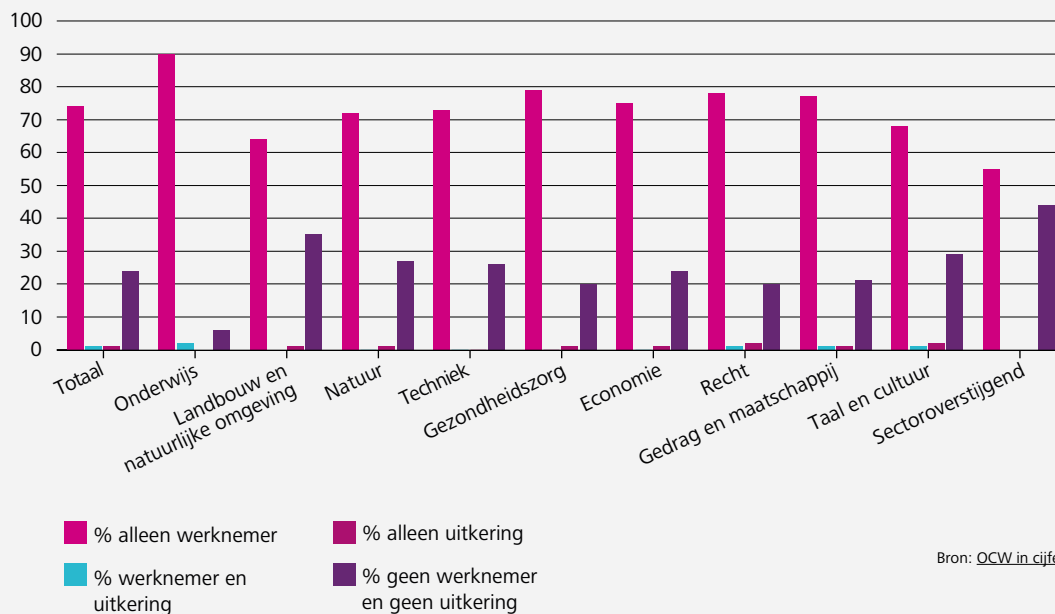
	2013/'14	2014/'15	2015/'16	2016/'17	2017/'18	2018/'19	2019/'20	2020/'21
Landbouw	1 329	1 326	1 661	1 695	1 751	1 787	2 061	2 079
Natuur	3 022	3 138	3 232	3 783	4 124	4 702	4 738	5 721
Techniek	3 876	4 075	4 986	4 841	5 525	5 797	5 930	6 925
Gezondheid	4 142	4 061	4 725	4 141	4 331	4 200	4 367	4 712
Economie	7 458	7 540	8 093	8 414	8 579	8 917	9 151	11 595
Recht	4 497	4 428	4 680	4 866	4 782	5 148	5 366	6 459
Gedrag & Maatschappij	8 254	8 429	8 637	8 775	8 934	8 979	9 375	11 139
Taal & Cultuur	4 553	4 317	4 481	4 711	4 816	4 892	4 885	5 885
Sectoroverstijgend	89	110	107	151	135	167	335	459
Onderwijs	879	790	802	741	693	806	661	827
Totaal	38 099	38 214	41 404	42 118	43 670	45 395	46 869	55 801

Lerarenopleidingen, per 1 oktober 2020

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Landbouw	4 107	4 483	4 937	5 389	5 741	5 977	6 265	6 747
Natuur	8 466	8 950	9 545	10 424	11 348	12 344	13 148	14 823
Techniek	13 282	14 480	16 300	16 843	17 909	19 044	19 794	21 344
Gezondheid	13 270	14 428	15 465	15 534	15 924	16 107	16 288	16 694
Economie	14 411	14 016	14 268	14 709	15 168	15 560	15 676	17 656
Recht	10 002	10 115	10 217	10 137	10 160	10 551	10 908	11 877
Gedrag & Maatschappij	15 156	15 548	16 008	16 060	16 255	16 315	16 588	18 372
Taal & Cultuur	9 259	9 400	9 429	9 839	10 000	10 205	10 188	11 098
Sectoroverstijgend	89	118	137	318	307	327	587	807
Onderwijs	1 833	1 806	1 765	1 645	1 540	1 540	1 433	1 524
Totaal	89 875	93 344	98 071	100 898	104 352	107 970	110 875	120 942

Bron: [OCW in cijfers](#)

Bijlage 3. Arbeidsmarkpositie direct na uitstroom, per HOOP-gebied

Bron: [OCW in cijfers](#)

D. Bestedingsplan Sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen

1. Inleiding

Het sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen bestaat uit een algemeen deel, waar we de algemene doelstellingen en de toekenningen van de middelen voor alle MGW-faculteiten beschrijven, en een specifiek deel, waarin per instelling een bestedingsplan wordt gepresenteerd dat ook is afgestemd met de respectievelijke CvB's.

2. Algemeen deel

Op basis van de verdeelsleutel overeengekomen tussen het UNL-bestuur en de SSH Raad, worden de volgende middelen aan de universiteiten gealloceerd ten behoeve van de faculteiten Maatschappij- en Gedragwetenschappen.

Jaarlijks budget sectorplanmiddelen per universiteit voor MGW in M€, inclusief aanvullende financiering vanuit de universiteiten

Sectorplan MGW	Kalenderjaar 1: 2022 (30%)	Kalenderjaar 2: e.v.: 2023 e.v.
EUR	0,84	2,8
LEI	1,26	4,2
OU	0,27	0,9
RU	0,875	2,9
RUG	0,75	2,5
TiU	0,81	2,7
UM	0,84	2,8
UT	0,36	1,2
UU	1,05	3,5
UvA	1,23	4,1
VU	1,05	3,5
WUR	0,27	0,9
Totaal	9,605	32,0

De focus bij de inzet van deze middelen ligt op het creëren van vaste aanstellingen voor extra Universitair Docenten (UD's) op de door de betreffende universiteit geprioriteerde vraagstukken uit het sectorplan. Tegelijk met deze impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van UD- naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-fte.

Op dezelfde manier wordt ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities (zoals secretariaten, funding- en societal impact officers, projectcontrol), zodat gewaarborgd wordt dat er met de stijging van het aantal UD's genoeg OBP-ondersteuning blijft en geen OBP-taken bij WP komen te liggen. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte WP tegen gemiddeld OBP-tarief.

Verder is gerekend met het gebruikelijke NWO-opslagpercentage van 8% en met een klein materieel budget voor de onderzoekers.

2.1 Doelstellingen

De algemene doelstelling van het sectorplan is het versterken van de duurzame basis in onderwijs en onderzoek. Dit impliceert het aanstellen van extra, structureel personeel om de werkdruk te verlagen. We zullen hierbij ook uitdrukkelijk aandacht besteden aan het bevorderen van diversiteit in ons personeel (man-vrouwverhoudingen, maar ook om andere vormen van diversiteit).

Een tweede algemene doelstelling is de stimulering van interdisciplinaire samenwerking en methodologische innovatie. We doen dit middels de formulering van een aantal domein brede thema's, waarin interdisciplinaire

samenwerking mogelijk en zelfs noodzakelijk is. Via de organisatie van de interdisciplinaire speerpunten in landelijke en lokale teams willen we team science stimuleren, waarin landelijke samenwerking in plaats van competitie voorop staat. We zullen investeren in de organisatie van deze teams via het aanstellen van landelijke projectleiders die de uitdrukkelijke opdracht krijgen om een gecoördineerd, landelijk onderzoeksprogramma te ontwikkelen, waarin synergie ontstaat tussen lokale initiatieven en expertises binnen een groter geheel. Op deze manier zullen ook methodologische innovaties breder ingang kunnen krijgen.

Een derde algemene doelstelling is het creëren van maatschappelijke impact, door aandacht te vragen voor juist die vraagstukken die een grote en complexe maatschappelijke uitdaging vormen. Het doel is om kennis en inzichten te genereren die bij kunnen dragen aan oplossingen voor deze problemen, waar mogelijk in samenwerking met maatschappelijke partners.

2.2.1 *Deel A: Methodologische innovatie*

Om bovenstaande doelstellingen te bereiken is methodologische innovatie nodig, wat een investering in zowel fysieke als datainfrastructuur betekent, maar ook in de omgang met en het beheer van data (open science). We doen ten eerste een grote investering in de verbetering van onze onderzoek infrastructuur en het bijbehorend lab beheer. Hiervoor is jaarlijks 4M€ uitgetrokken die gelijkelijk over de twaalf universiteiten wordt verdeeld, omdat dergelijke investeringen minder afhankelijk zijn van het aantal studenten, maar meer van het type onderzoek dat wordt gedaan. Het doel is om met deze investeringen onze laboratoria te vernieuwen en cutting edge te maken, zodat we kunnen blijven meespelen in de wereldtop. In de bestedingsplannen van elke universiteit wordt dit verder gepreciseerd.

Ten tweede committeren we ons aan de principes van open science en de FAIR opslag van data. DSW heeft hier in 2022 ook landelijk document *Guideline for archiving of academic research for Faculties of Behavioral and Social Sciences in the Netherlands* ontwikkeld, dat in alle faculteiten is geïmplementeerd. Tot slot stellen we de ontwikkeling en toepassing van nieuwe statistische technieken en dataverzamelmethode centraal. Deze doelstelling wordt niet apart in het bestedingsplan opgenomen, maar is onderdeel van de interdisciplinaire thema's waarvan nieuwe analysetechnieken en dataverzamelmethode zijn opgenomen. Vanuit alle faculteiten zijn MGW-onderzoekers zeer goed vertegenwoordigd in de *data science centers* van de universiteiten.

2.2.2 *Deel B: Interdisciplinaire thema's*

De investering in de interdisciplinaire thema's zal voor het belangrijkste deel bestaan uit de aanstelling van vaste staf (UD's) in de verschillende disciplines. Hiermee kunnen we de basis versterken door de onderzoekstijd voor wetenschappelijke staf uit te breiden en wetenschappelijk talent te behouden, bijvoorbeeld door tijdelijke aanstellingen (postdocs) om te zetten in vaste aanstellingen en docenten die dit ambiëren onderzoekstijd te geven, vanzelfsprekend via een zorgvuldige procedure, met inachtneming van alle relevante kwaliteitseisen en beoordeling op aansluiting bij de sectorplanthema's. Deze versterking van de wetenschappelijke basis zal ten goede komen aan zowel het onderzoek als onderwijs binnen onze disciplines.

Een belangrijke doelstelling is interdisciplinaire samenwerking binnen onze faculteiten. We willen deze samenwerking als volgt organiseren. Voor elk thema wordt een DSW-themagroep ingericht. Leden zijn de wetenschappers van de universiteiten die een thema hebben geprioriteerd. Uit een van hen wordt een voorzitter gekozen – de DSW-projectleider.

Deze themagroep heeft een aantal doelen:

- a. Inhoudelijke ambities (landelijk) voor de komende vijf tot tien jaar beschrijven, alsmede de rol van de verschillende universiteiten in het behalen van deze ambities. We dienen uit te gaan van de tekst van het sectorplan; deze moet vertaald worden in meer concrete onderzoeks- en onderwijsambities.
- b. Formuleren van strategie(n) om deze ambities te behalen, uitgaande van de bestaande expertise per universiteit
- c. Landelijke coördinatie (inclusief organisatie evenementen, vergaderingen, et cetera)
- d. Identificatie van relevante academische en niet-academische partners

Een aantal thema's kent ook al andere organisatievormen, zoals hooglerarenconventen van klinisch psychologen en ontwikkelingspsychologen en pedagogen, en beroepsverenigingen (zoals de Vereniging van Experimentele Psychopathologie). Het is van groot belang om deze organisaties of overleggen aangehaakt te houden. Dit zou kunnen door vertegenwoordigers met enige regelmaat uit te nodigen voor de themagroepvergaderingen en hen in elk geval te informeren over de ambities en strategieën.

De samenwerking in de vijf verschillende thema's is interdisciplinair van aard, maar wordt gevoed vanuit de discipline basis. De keuzes die de instellingen hebben gemaakt voor de thema's geven hun prioriteiten weer.

Elke universiteit heeft een keuze gemaakt in drie onderzoeksthema's:

Thema	EUR	OU	RU	TiU	RUG	ULEI	UM	UU	UT	UvA	VU	WUR
Veerkracht bij jeugd	☒	☐	☒	☐	☒	☒	☐	☒	☐	☐	☒	☐
Psychische aandoeningen	☐	☐	☐	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☐	☐
De menselijke factor in nieuwe technologieën	☐	☒	☒	☐	☐	☐	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	☒	☒	☐	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☐	☐	☒
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☒	☐	☒	☒	☒

Deze keuzes sluiten aan bij de universitaire en facultaire zwaartepunten en worden in het instelling specifieke deel verantwoord door elke universiteit. Het feit dat vijf tot acht universiteiten zich hebben gecommitteerd aan een thema betekent niet dat er geen keuzes gemaakt zijn. De thema's zijn breed gekozen omdat ze daardoor interdisciplinaire samenwerking mogelijk maken. Zo kunnen bijvoorbeeld op het thema 'Maatschappelijke transitie en gedragsverandering', bestuurskundigen, sociologen, politicologen, sociaalgeografen, klimaatwetenschappers en gedragwetenschappers bij elkaar worden gebracht en kan iedere universiteit eigen discipline expertise inbrengen. Door onderzoekers uit verschillende universiteiten bij elkaar te brengen op deze thema's wordt versnippering en overlap voorkomen en kunnen de onderzoeklijnen beter gecoördineerd worden.

Om deze interdisciplinaire samenwerking op de vijf thema's te bewerkstelligen, zullen we voor elk thema een interdisciplinair team van senior wetenschappers uit verschillende disciplines en universiteiten aanstellen. Dit team van experts zal samenwerken met elkaar en met maatschappelijke partners, het interdisciplinaire onderzoek coördineren, nieuwe onderwijsprogramma's exploreren en grote consortiaaanvragen voorbereiden. DSW zal toezien op de uitvoering hiervan. Dit zal moeten leiden tot meer publicaties en structurele samenwerkingsverbanden, waarmee we kennis en inzichten genereren die kunnen bijdragen aan het oplossen van de maatschappelijke uitdagingen op het terrein van psychisch welzijn, jeugdproblematiek, nieuwe technologieën, maatschappelijke transities en maatschappelijke ongelijkheid.

2.2.3 Deel C: Investing in Onderwijswetenschappen

Alle DSW-faculteiten investeren in Onderwijswetenschappen, waarmee we willen bijdragen aan de versterking van docentprofessionalisering, de school als lerende en professionele organisatie, de kennis, vaardigheden en motivatie van leerlingen en we willen achterhalen onder welke condities leven lang leren het beste bevorderd kan worden. Elke faculteit heeft een keuze gemaakt om de focus te leggen op twee van deze thema's. In het programma staat zowel fundamenteel onderzoek als samenwerking met docenten, scholen en lerarenorganisaties voorop.

3. KPI's voor alle Maatschappij- en Gedragwetenschap faculteiten

De specifieke input-, proces- en output-KPI's voor de infrastructuur, de interdisciplinaire thema's en discipline-investering voor alle DSW-faculteiten worden samengevat in onderstaande tabel en zijn voor alle faculteiten van toepassing.

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A: Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Apparatuur aanschaffen • Labpersoneel aanstellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde apparatuur voor 2022 is aangeschaft • Labpersoneel is aangenomen 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen investeringsplan voor het upgraden van labs en aanschaf van nieuwe apparatuur en software voor de komende tien jaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date • Er is voldoende technisch personeel aangesteld • Het investeringsplan is voor het grootste deel uitgevoerd • Infrastructuur voor open science en FAIR dataopslag is gereed
Deel B: Interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider • Aanstellen UD's en postdocs 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's en postdocs zijn aangesteld • Nationale themagroep is gevormd en landelijke coördinator is aangesteld • Lokale expertiseteams per universiteit zijn gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt een nationaal onderzoeksprogramma ontwikkeld • Er worden samenwerkingsverbanden met niet-academische partners opgezet • Ontwikkelen nieuwe onderwijsprogramma's of nieuwe vakken binnen bestaande programma's 	<ul style="list-style-type: none"> • Nederlandse onderzoeksconsortia behoren tot de Europese top op deze terreinen, blijkend onder andere uit hoge impact publicaties, consortium-subsidies, of andere output • Gegeneerde kennis vindt weerslag in praktijk, blijkend uit bijdragen in publieke debatten, adviezen, beleidsdocumenten, of andere output • Er zijn structurele samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners
Deel C: Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijke coördinator • Aanstellen lokale coördinatoren • Aanstellen UD's en postdocs 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's en postdocs zijn aangesteld • Landelijk projectteam is opgericht • Samenwerking tussen scholen, lerarenopleidingen en universiteiten is gerealiseerd 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen en uitvoeren van de ontwikkelagenda in samenwerking met lerarenopleidingen • Opstellen en uitvoeren van de agenda voor verbetering docentprofessionalisering • Ontwikkeling en uitvoering onderzoeksprogramma 	<ul style="list-style-type: none"> • De interventies in de lerarenopleidingen en in de professionele ontwikkeling van leraren hebben ertoe geleid dat binnen scholen meer evidence-informed wordt gewerkt, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van de analyse van binnen de school beschikbare data • Samenwerking tussen onderwijswetenschappers en scholen heeft geleid tot een versterking van een lerende en professionele cultuur op de scholen • Kennis over effectieve onderwijsmethoden en toepassing daarvan; over hoe motivatie kan worden versterkt; en over hoe gelijke onderwijskansen kunnen worden bevorderd, heeft zijn weg gevonden naar de scholen en heeft daar geleid tot hogere onderwijsopbrengsten voor alle leerlingen • Geteste formats voor leven lang leren die stimuleren om gebruik te maken van mogelijkheden voor kwalitatief hoogwaardige professionele ontwikkeling zijn beschikbaar en worden breed gebruikt

De algemene outcome-KPI's voor de verschillende onderdelen van het sectorplan kunnen als volgt worden samengevat.

Doelstelling	Maatregel	KPI's
Positie in onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> • Behoud dan wel versteviging van de internationale reputatie van het Nederlandse SSH-domein, op de gekozen prioriteiten • Verbetering lokale infrastructuur • Methodologische vernieuwing 	<ul style="list-style-type: none"> • Internationale reputatie blijvend, onder andere uit publicaties in (interdisciplinaire) toptijdschriften, keynotes, gehonoreerde consortiumaanvragen op de 5 thema's (zowel NWO als in Europese programma's) • De lokale infrastructuur is up-to-date en er is voldoende lab- en datamanagement ondersteuning • Inzet nieuwe methodes (zoals digitale tools, citizen science, statistische technieken)
Interdisciplinariteit en interuniversitaire afstemming en samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Er is op de gekozen prioriteiten meer interfacultaire en landelijke samenwerking in het onderzoek 	<ul style="list-style-type: none"> • Grotere landelijke samenwerking op thema's door opgezette samenwerkingsverbanden, landelijke consortia en interdisciplinaire onderzoeksaanvragen • Meer samenwerking en realisatie van output in landelijke en lokale teams (team science)
Innovatie in onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • De gekozen prioriteiten hebben een significante impact in het onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling nieuwe (onderdelen in) onderwijs • Meer onderwijssamenwerking op de geprioriteerde thema's over de grenzen van faculteiten heen
Maatschappelijke impact	<ul style="list-style-type: none"> • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off op de gekozen prioriteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer bijdragen in het publieke debat, samenwerkingen met maatschappelijke partners (onder andere via co-creatie en citizen science) • Onderzoeksresultaten zijn beter toegankelijk voor maatschappelijke partijen (open science) • Vergrote toepassing van wetenschappelijke inzichten in beleid, zoals het onderwijs, het bestuur, of de zorg

E. Bestedingsplannen per instelling

1. Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR)

1.1 Algemene informatie

De Erasmus School of Social and Behavioural Sciences (ESSB) kent een grote diversiteit aan wetenschappelijke disciplines: bestuurskunde, pedagogische en onderwijswetenschappen, psychologie en sociologie. Deze disciplines zijn ondergebracht in het Department of Public Administration and Sociology (DPAS) en het Department of Psychology, Education & Child Studies (DPECS). Daarnaast zijn het Erasmus University College en de nieuwe Educatieve Master Primair Onderwijs (EMPO) onderdeel van ESSB. Drie private onderwijs- en onderzoeksinstituten te weten, het Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS), RISBO en DRIFT zijn daarnaast ook aan de de faculteit verbonden. De opleidingen die binnen deze wetenschapsgebieden verzorgd worden, bedienen op dit moment bijna 6500 studenten. De ESSB telt daarnaast meer dan 550 medewerkers.

De facultaire strategie 'Meeting the Future Society' is gericht op 1) het versterken van multi- en interdisciplinaire samenwerking, 2) het vergroten van onze maatschappelijke impact door wetenschappelijke excellentie en maatschappelijke impact meer met elkaar te verbinden, 3) het aantrekkelijker worden voor (internationale) staf en studenten en 4) het versterken van de diversiteit aan kwaliteiten die we in huis hebben. De afgelopen jaren heeft de ESSB in het kader van deze strategie op vlak van onderzoek en onderwijs geïnvesteerd in vier thematische pijlers: Global Social Challenges, Organisational Dynamics in the Digital Society, Behavioural Change en Vital Cities & Citizens. Daarnaast heeft de faculteit met de komst van het Sync Lab en het Movez Lab het bestaande onderzoek naar kinderen en jongeren binnen de faculteit verder uitgebouwd.

De Erasmus Universiteit heeft als missie om positieve maatschappelijke impact te creëren. Bij de ESSB staat daarom niet alleen fundamenteel, internationaal georiënteerd onderzoek hoog in het vaandel, maar ook interdisciplinair, maatschappelijk gericht onderzoek ten behoeve van professionals, het beleid en de samenleving. Zo werkt de faculteit nauw samen met de gemeente Rotterdam op het terrein van gedrag, beleidsvorming en preventieve (mentale) gezondheidszorg binnen de projecten BIG'R en Healthy'R. De EUR werkt ook via zogenaamde kenniswerkplaatsen (KWP) samen met de gemeente Rotterdam, en de ESSB is sterk vertegenwoordigd in bijna alle werkplaatsen: de KWP's Leefbare Wijken, Rotterdams Talent, Organisaties in een Slimme Stad, Erasmus Urban Youth Lab, Urban Big Data, Stedelijke Arbeidsmarkt en Erasmus Smart port. Binnen GOVLAB010 bundelen de Erasmus Universiteit (EUR) en de gemeente Rotterdam tenslotte hun expertise op het gebied van governance.

De ESSB speelt een sleutelrol in diverse interdisciplinaire samenwerkingsverbanden van de Erasmus Universiteit. De faculteit is penvoerder van de universiteitsbrede onderzoekssamenwerking Vital Cities & Citizens. Het doel van dit Erasmus Initiative is de kwaliteit van leven in steden te versterken door samen met gemeenten, maatschappelijke organisaties en initiatieven, bedrijven en de creative industry netwerken te vormen en op basis van wetenschappelijk onderzoek kennis met elkaar te delen. Daarnaast is de ESSB sterk vertegenwoordigd in het nieuwe 'Erasmus Initiative' Societal Impact of AI, dat gericht is op innovatief en interdisciplinair onderzoek en onderwijs in AI, waarbij de samenleving centraal staat. Ook speelt de faculteit een belangrijke rol in de convergentiesamenwerking tussen de EUR, het Erasmus MC en de TU Delft, waarbij de ESSB zich vooral profileert op de thema's *Resilient Delta*, *Health & Technology*, *AI en Healthy Start*.

De ESSB speelt een voortrekkersrol in de landelijke discussie over Erkennen & Waarderen. Zo biedt de faculteit wetenschappelijk personeel de mogelijkheid om te kiezen voor diverse focusprofielen gericht op onderzoek, onderwijs, impact en leiderschap. Daarnaast is de faculteit overgestapt op een kwalitatieve, narratieve beoordeling van wetenschappelijke staf. De ESSB biedt een stimulerend onderzoeksklimaat waarin belangrijke nationale en internationale onderzoekssubsidies worden binnengehaald (onder andere Zwaartekracht, NWO-Talentprogramma, ERC, NWA-ORC en Horizon Europe Global Challenges).

De ESSB beschikt over uitstekende onderzoeksfaciliteiten voor zowel sociaal- als gedragswetenschappelijk onderzoek. Het Erasmus Behavioural Lab biedt gedragswetenschappers faciliteiten voor onderzoek met EEG, virtual reality, eye-tracking, video-observatie en biofeedback. Het landelijke consortium ODISSEI is gevestigd bij de faculteit. ODISSEI ontwikkelt duurzame, open datainfrastructuur voor de sociale wetenschappen in Nederland.

De grote disciplinaire variatie van de faculteit is ook terug te zien in de (internationale) bachelor- en masteropleidingen en in het onderzoek. Het onderwijs is kleinschalig en werkt met innovatieve onderwijsvormen. In de bijlage is een overzicht van het onderwijslandschap van de ESSB opgenomen.

De PhD-studenten van de faculteit volgen onderwijs bij de Erasmus Graduate School of Social Sciences and the Humanities (EGSH). De EGSH biedt cursussen aan op vlak van methodes en vaardigheden met als doel innovatief en interdisciplinair onderzoek te bevorderen.

In de ESSB Academy bieden we Life Long Learning onderwijs aan, in de vorm van meerdaagse cursussen waarin de laatste wetenschappelijke inzichten verbonden worden met de hedendaagse praktijk. Daarbij gaat het om de daadwerkelijke impact die de deelnemers kunnen maken met ons aanbod bij de aanpak van maatschappelijke problemen.

1.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	32	60%	27,2	60%	25,8	15,0	10,9
	Vrouw	21	40%	18,1	40%	17,2	10,0	7,2
Assoc. Prof. (UHD)	Man	19	45%	16,8	49%	16,0	9,2	6,7
	Vrouw	23	55%	17,3	51%	16,4	9,5	6,9
Asst. Prof. (UD)	Man	22	34%	19,6	34%	18,6	10,8	7,8
	Vrouw	42	66%	38,3	66%	36,4	21,1	15,3
Postdoc	Man	16	31%	13,0	32%	13,0	2,6	10,4
	Vrouw	35	69%	28,2	68%	28,2	5,6	22,6
PhD student	Man	18	26%	17,1	27%	15,4	1,7	13,7
	Vrouw	50	74%	46,2	73%	41,6	4,6	37,0

NB: peildatum 31 december 2021

1.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investing infrastructuur en labpersoneel

De investering die we willen doen in termen van versterken ICT-infrastructuur en methodologische innovatie wordt grotendeels bepaald door het feit dat we onze laboratoria niet alleen willen versterken door een uitbreiding met bepaalde nieuwe apparatuur en software maar vooral door het versterken van de VR-component binnen deze laboratoria. Door middel van VR en de mogelijkheid tot het doen van simulaties zijn we beter in staat om vooral de interventiegerichte kant van het onderzoek (en onderwijs) te versterken. Dit is belangrijk omdat we niet alleen willen verklaren maar we ook willen veranderen en deze verandering wordt mogelijk gemaakt door zaken meer en beter te kunnen visualiseren. Daardoor zijn we ook in staat om het laboratorium meer te koppelen aan allerlei methodologische innovaties.

Ons denken over het laboratorium is echter ook veranderd, omdat we, juist door de nadruk op het ontwerpen van interventies, in toenemende mate het laboratorium zien als een living lab (voorbeelden binnen ESSB zijn Erasmus Design Studio, Healthy'R, Sync Lab en Movez Lab). Het lab groeit daarmee uit tot een ontwerpstudio die ruimte geeft aan creatieve processen van co-creatie waarin relevante stakeholders proberen te komen tot een gedeeld perspectief op relevante problemen, uitdagingen en mogelijke oplossingen, oplossingen die

via trial en error worden uitgetoetst, geëvalueerd en vervolgens bijgesteld. Ook dat vereist methodologische innovatie maar het veronderstelt ook de ondersteuning van dit collectieve leerproces door allerlei faciliteiten, zoals het kunnen gebruik maken van simulatie en andere technologische toepassingen. Dat laatste past ook bij de behoefte om vooral de interdisciplinariteit van ons onderzoek en onderwijs en de impactambitie die daarmee samenhangt te versterken, gelet op het belang dat we eraan hechten om ons onderzoek en onderwijs meer te richten op de maatschappelijke uitdagingen waarmee we als samenleving worstelen. Daarnaast willen we onze methodologische innovatie ook op het terrein van Experience Sampling Method (ESM) versterken.

Op grond hiervan komen voor de EUR tot de volgende doelstellingen op het terrein van het versterken van de ICT-infrastructuur:

1. Het up-to-date brengen van het bestaande lab door middel van de aanschaf van nieuwe apparatuur en software;
2. Het ontwikkelen van en gebruik maken van de mogelijkheden van virtual reality en andere vormen van simulatie teneinde niet alleen een beter inzicht te krijgen in de werking van bepaalde (mentale) processen maar ook ter ontwikkeling van nieuwe interventies;
3. Het ontwikkelen van en toepassen van nieuwe op design gerichte methodologieën waarbij co-creatie met relevante stakeholders en een meer interdisciplinaire aanpak van maatschappelijke uitdagingen centraal staat;
4. Het verder versterken van Experience Sampling Method als onderzoeksmethode.

Deel B interdisciplinaire speerpunten

Thema 1: Veerkracht bij jeugd

Het eerste thema binnen het sectorplan sociale wetenschappen is gericht op versterking van het reeds bestaande onderzoek naar de veerkracht van de jeugd. Belangrijk is dat binnen de EUR/ESSB dit thema wordt versterkt vanuit een interdisciplinair perspectief, waarbij psychologen, pedagogen, sociologen en bestuurskundigen meer met elkaar samen werken. Belangrijk daarbij is ook dat deze kennisintegratie mede wordt vormgegeven door naast wetenschappelijke excellentie ook aandacht te vragen voor het realiseren van maatschappelijke impact. Dit laatste door nadrukkelijk aandacht te vragen voor meer evidence-informed interventies en door nadrukkelijk aansluiting te zoeken bij de veelvormigheid van behoeften (multidimensionale probleemdefinities en mogelijke aanpakken) die leven bij verschillende relevante doelgroepen en stakeholders. Veerkracht bij jeugd is een vraagstuk dat binnen verschillende nauw met elkaar verbonden contexten speelt (bijvoorbeeld het individu en de ontwikkeling die men doormaakt, de directe omgeving van een gezin en/of familie, de buurt, de school en allerlei hulp, advies en ondersteuning biedende overheden en maatschappelijke organisaties). Vanuit de bestuurskundige afdeling is expertise over de organisatiecontext waarbinnen professionals hulp en zorg aan jeugd verlenen en hoe arbeidsmotivatie en deskundigheid kan worden bevorderd.

Het bij elkaar brengen van die context, mede ook met het oog op de ontwikkeling van relevante interventies (met name voor vroegsignalering) raakt ook de wijze waarop die interventies worden georganiseerd en de wijze waarop regie wordt uitgeoefend. Bijvoorbeeld vroegsignalering veronderstelt dat relevante organisaties en professionals met relevante kennis, expertise en ervaring sneller en beter met elkaar samenwerken, tegelijkertijd dat deze samenwerking vaak gesmoord wordt in bureaucratie, gebrekkig probleemeigenaarschap en ontbrekende regie. Verder sluit dit thema naadloos aan bij reeds bestaande onderzoeksprogramma's zoals het zwaartekrachtprogramma GUTS (Crone), de in samenwerking met het Erasmus MC, de TU Delft en de Erasmus Universiteit opgezette convergentieprogramma's *Healthy Start*, *Resilient Delta* (het Spring programma) en het Erasmus *Initiative Vital Cities & Citizens*.

In het onderwijs sluit het thema nauw aan bij de onderwijsprogramma's van de verschillende opleidingen en met name de opleidingen sociologie, psychologie en pedagogische wetenschappen binnen de ESSB. Nieuwe UD's op dit thema dragen bij aan het verlagen van de werkdruk (met name doordat de scriptiecapaciteit toeneemt), maar ook doordat in een bachelorcurriculumherziening meer nadruk zal worden gelegd op opdrachten ontleend aan de werkpraktijk waarmee onder andere (klinisch) psychologen en pedagogen te maken krijgen.

De doelstellingen die binnen de EUR worden nagestreefd zijn kennis verwerven en inzicht verkrijgen in:

1. de voorwaarden die we moeten scheppen om kinderen te laten opgroeien tot volwassenen die zich succesvol kunnen handhaven, en zich optimaal kunnen ontwikkelen in een snel veranderende wereld;
2. de wijze waarop we kinderen en jeugdigen kunnen helpen complexe maatschappelijke uitdagingen aan te gaan, zoals de coronacrisis, en hoe te voorkomen dat ze daar onderdoor gaan;
3. de condities waaronder jongeren optimaal gebruik kunnen maken van de kansen die hen geboden worden, bijvoorbeeld in het onderwijs of op de banenmarkt, en hoe voorkomen dat ongelijkheid hierin een rol speelt;
4. de wijze waarop we kinderen en jeugdigen kunnen voorbereiden in hun levensloop op een zo optimale betrokkenheid bij en functioneren in de samenleving;
5. de omstandigheden en voorwaarden waaronder professionals bereid en in staat zijn om de veerkracht van jeugdigen te bevorderen;
6. de wijze waarop inzichten uit onderzoek over veerkracht bij de jeugd vertaald kunnen worden naar het onderwijs.

Thema 4: Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

De EUR kiest voor het thema maatschappelijke transitie en gedragsverandering omdat ook dit thema de mogelijkheid biedt om reeds al bestaand onderzoek op beide terreinen meer met elkaar te verbinden. Daardoor kan de interdisciplinaire basis voor dit onderzoek worden versterkt, met name op het terrein van klimaat, energie, arbeidsmarkt, en preventieve (mentale) gezondheidszorg. Dit thema biedt de mogelijkheid om de gedragsmatige psychologie te versterken en de samenwerking met de bestuurskunde en de sociologie te optimaliseren. Daardoor sluit het ook aan bij drie van de vier strategische pijlers binnen ESSB, te weten: *Behavioural change*, *Organizational dynamics* en *Management van international challenges*, terwijl er ook het op terrein van governance (via GOVLAB010) en met name gedrag en beleidsvorming en de preventieve (mentale) gezondheidszorg samenwerkingsverbanden zijn met de gemeente Rotterdam, in het kader van BIG'R en Healthy'R. Daarnaast biedt dit thema ook allerlei kansen voor de ontwikkeling van een meer op een 'design gerichte' benadering binnen de sociale en gedragswetenschappen. Dit past ook in het streven om meer aandacht te schenken aan de impact van de sociale wetenschappen. Het voordeel van de combinatie van de kennis uit deze disciplines is dat kennis op verschillende niveaus van maatschappelijke transitievraagstukken bij elkaar kunnen worden gebracht:

- a) het niveau van het individuele gedrag van mensen die geconfronteerd worden met bepaalde maatschappelijke uitdagingen (psychologie),
- b) de inbedding en verandering van dit gedrag in maatschappelijke verbanden zoals organisaties (psychologie, sociologie en bestuurskunde), en
- c) het systemische niveau van een cluster/netwerk van organisaties die te samen baat hebben bij een bepaalde werking van een maatschappelijk systeem en de daarbinnen geldende logica (bestuurskunde).

Deze complexiteit neemt echter nog meer toe naarmate het gaat om de ontwikkeling van aanpakken en interventies die binnen meerdere netwerken en maatschappelijke systemen moeten plaats vinden, hetgeen weer complexe regie en samenwerkingsvraagstukken met zich meebrengt. Dit laatste raakt niet alleen de efficiency en effectiviteit maar ook de politieke legitimiteit van de ontwikkelde aanpakken; aanpakken die vaak tegelijkertijd op meerdere niveaus plaats vinden. Tot slot gaat het uitdrukkelijk bij de bestudering van dit thema niet alleen om het gedrag van burgers, maar ook om het gedrag van ambtenaren en politici. De kindertoeslagaffaire laat zien hoe belangrijk het is om ook hieraan aandacht te schenken.

Voor het onderwijs binnen de ESSB komt versterking van dit thema aan alle opleidingen ten goede. In de eerste plaats komt meer scriptiecapaciteit beschikbaar waardoor de gemiddelde werkdruk van het personeel zal dalen. Daarnaast kan door de inzet van extra personeel de recent ontwikkelde minor 'Positive Behavior Change in a digital age' worden versterkt en zal de bestaande masterspecialisatie 'Health Psychology and digital interventions' worden doorontwikkeld naar een nieuwe specialisatie 'Health Psychology and Behavioral Change'. Hierdoor zal naar verwachting de druk op de klinische specialisaties van de opleiding psychologie kunnen worden teruggebracht. Tegelijkertijd zal gedragsverandering ook binnen de masteropleiding bestuurskunde een sterkere plaats krijgen via het al bestaande vak Behavioral Public Administration en in de verdere doorontwikkeling van het Design Atelier. Voorts zullen alle nieuwe UD's een bijdrage leveren aan de herziening

van de bacheloropleidingen waarin ‘authentieke toetsing’ (dus gebaseerd op aan de beroepspraktijk ontleende casussen) een centrale plaats inneemt.

Gegeven deze overwegingen streven we om meer kennis te verwerven en inzicht te verkrijgen in:

1. de invloed van de sociale en fysieke omgeving op het menselijk gedrag;
2. de dynamieken op verschillende niveaus van sociale aggregatie (individu, groep, organisatie, systeem);
3. de manieren waarop interventies op deze niveaus ten opzichte van elkaar kunnen worden gepositioneerd en kunnen worden ontwikkeld;
4. het verloop van bestuurlijke processen op verschillende niveaus van bestuur, zodat (innovatie)beleid, organisatieverandering en gedragsinterventies op elkaar kunnen worden afgestemd teneinde een transitie te kunnen bevorderen;
5. de condities waaronder de bestaande instituties van politiek, bestuur en democratische rechtstaat in staat zijn vertrouwen en legitimiteit te bewaren teneinde leiding te kunnen geven aan deze transities en aan de gewenste vormen van gedragsverandering die worden beoogd;
6. de condities waaronder processen van in- en uitsluiting plaats vinden door deze transities en beoogde gedragsverandering;
7. de wijze waarop inzichten op het gebied van maatschappelijke transities en gedragsverandering vertaald kunnen worden naar het onderwijs.

Thema 5: Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit is het derde thema waarop de EUR binnen het domein van de sociale en gedragswetenschappen wil inzetten. Ook hier weer geldt dat met de keuze van dit thema de EUR/ESSB tracht de bestaande kennis te versterken maar vooral ook probeert de bestaande samenwerking over de grenzen van de eigen disciplines te versterken. In dit geval gaat om het bundelen van de kennis van de sociologie, de bestuurskunde, psychologie en pedagogiek. Belangrijk is dat ook hierbij gebruik kan worden gemaakt van de kennis en ervaring die is opgedaan in reeds bestaande onderzoeksprogramma’s zoals het EUR-brede Erasmus Initiative Vital Cities and Citizens, de samenwerking binnen Resilient Delta met het Erasmus MC en de TU Delft rondom de kansenongelijkheid op Rotterdam Zuid, de internationale IMISCOE samenwerking in het kader van migratie en diversiteit en het LDE Center Governance of Migration and Diversity. Ook hier geldt weer dat juist de samenwerking tussen de betrokken disciplines recht doet aan de complexe aard van maatschappelijke ongelijkheid en de processen van in- en uitsluiting die binnen verschillende contexten en op verschillende niveaus plaatsvindt: op het niveau van het individu en de geschiedenis van het individu (psychologie, pedagogiek), de groep waartoe iemand behoort waarbij generationele overdracht ook een rol speelt (pedagogiek, sociologie), de buurt waar iemand leeft (sociologie) en de beleidsmatige (bestuurskunde) en professionele systemen die betrokken bij het leveren van bepaalde diensten, hulp en ondersteuning die nodig zijn (school, arbeidsmarkt, uitkeringsinstanties, professionele hulpverleners et cetera).

Kennis is niet alleen belangrijk over de werking van deze verschillende niveaus en de factoren die daarbinnen gelokaliseerd kunnen worden maar vooral ook de wisselwerking tussen deze niveaus en factoren. Het is deze wisselwerking die van grote invloed is op het realiseren van kansengelijkheid en het inclusiever en diverser maken van onze samenleving. Dit heeft ook gevolgen voor de ontwikkeling van meer beleidsmatige en gedragsmatige interventies teneinde iets te kunnen doen aan de aanpak van deze ongelijkheid c.q. het versterken van kansengelijkheid, inclusiviteit en diversiteit.

Door de inzet van deze extra menskracht zal ook de aandacht voor ongelijkheid en diversiteit in alle opleidingen van de ESSB toenemen, terwijl tegelijkertijd de werkdruk zal afnemen omdat er meer scriptiecapaciteit beschikbaar komt. Inhoudelijk gezien zal, mede ook door de bestaande curriculumherziening van pedagogische wetenschappen, meer aandacht voor ongelijkheids- en diversiteitsvraagstukken kunnen worden ingebouwd. In het MISOC programma (de internationale track van de bestuurskunde opleiding) zal meer aandacht voor ongelijkheid en diversiteitsvragen op globaal niveau komen, terwijl in de masteropleiding Sociologie met name de tracks Social Inequality en Politics & Society inhoudelijk kunnen worden versterkt.

Meer in het bijzonder geldt voor de EUR/ESSB de doelstelling om meer kennis te verwerven over en inzicht te krijgen in:

1. welke factoren op welk niveau (individueel, groep, systeem) van invloed zijn op de mechanismen van in- en uitsluiting en welke invloed dit heeft op het gedrag, de in- en uitsluiting en het welzijn van mensen (kansenbenutting, psychisch functioneren, vervreemding);
2. het proces van opeenstapeling van in- en uitsluiting (zoals intergenerationele armoede), daarbinnen te onderscheiden patronen, eventueel in relatie tot bepaalde groepen;
3. het begrijpen van onvrede over maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie en hoe die onvrede doorwerkt in het vertrouwen in bestaande instituties zoals de democratische rechtsstaat;
4. de (mogelijke en feitelijke werking) beleidsgerichte en competentiegerichte interventies en andere aanpakken die worden of zijn ontwikkeld om eerder en beter kansen op inclusie te vergroten, daarbij ook kijkende naar de rol die overheden, de EU, bedrijven en maatschappelijke organisaties hierin kunnen spelen;
5. de wijze waarop inzichten op het gebied van maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit vertaald kunnen worden naar het onderwijs.

Deel C Discipline-investering: Onderwijswetenschappen

Onderwijswetenschappen is binnen de EUR/ESSB nauw verweven met de pedagogische wetenschappen en met de opleiding psychologie (met name onderwijspsychologie). Deze verwevenheid komt ook tot uitdrukking in de naamgeving van de masteropleiding Pedagogische & Onderwijswetenschappen waarbinnen de track onderwijswetenschappen een belangrijke rol speelt. Deze track wordt gedeeld met de opleiding Psychologie. De opleiding heeft veel aandacht voor pedagogische en onderwijsvraagstukken binnen een grootstedelijke context waarin veel aandacht is voor diversiteitsvraagstukken. Daarnaast is veel aandacht in deze opleidingen voor onderwijsinnovaties die afgestudeerden en toekomstige leraren helpen bij het vormgeven van het onderwijs van de (nabije) toekomst, onder meer in onderzoek naar de vraag hoe technologie zelfregulering in het onderwijs kan ondersteunen. Voorts is men nauw betrokken bij het EU gefinancierde #IBelong project over diversiteit en inclusie in het hoger onderwijs. In september 2022 wordt bovendien gestart met een tweejarige masteropleiding voor docenten in het primair onderwijs (EMPO) met veel aandacht voor het lesgeven in een grootstedelijke context en waarbij al een uitgebreid samenwerkingsverband met scholen en schoolbesturen in de regio is vormgegeven. Hierbij wordt samengewerkt met het NIVOZ dat veel expertise heeft over de praktijk van lesgeven in een diverse grootstedelijke context. In EU-verband (UNIC) wordt bovendien gewerkt aan een gezamenlijke Europese masteropleiding met 10 verschillende universiteiten naar 'Superdiversity in the classroom'. Met onze investeringen in de onderwijswetenschappen kunnen we het innovatief vermogen van deze mastertracks en het bijbehorende onderzoeksprogramma versterken en bestaande projecten verder uitbouwen.

Op basis van de al bestaande landelijke en regionale samenwerkingsverbanden zal verder onderzoek worden gedaan naar hoe de toegankelijkheid en de inclusiviteit van het onderwijs op de verschillende niveaus kunnen worden bevorderd. Daarbij zal speciaal aandacht uitgaan naar concrete interventies die deze toegankelijkheid en inclusiviteit kunnen bevorderen. Daarnaast biedt de bestaande samenwerking met de verschillende partners de mogelijkheid om het onderzoek naar (on)mogelijkheden van digitalisering van het onderwijs op al zijn niveaus – zowel initieel als post initieel als de toepassingsmogelijkheden voor life long learning. Een belangrijke kennisvraag is daarbij hoe voorkomen kan worden dat digitalisering tot nieuwe vormen van uitsluiting en ongelijkheid kan leiden. Ten slotte willen we de te genereren kennis nadrukkelijk ook op de academische gemeenschap zelf betrekken door na te gaan of met name het onderwijsaanbod van onze Erasmus Graduate School for the Social Sciences and Humanities (EGSH) voldoende toegankelijk en inclusief is en welke verbetermogelijkheden in dat kader bestaan.

De investering in de onderwijswetenschappen komt op verschillende manieren het onderwijs binnen ESSB ten goede. Daarbij denken we niet alleen aan de track onderwijswetenschappen binnen pedagogische wetenschappen en de master onderwijspsychologie maar ook aan het Academische Paboproject in samenwerking met de Hogeschool Rotterdam, de Pre-master Pedagogische en Onderwijswetenschappen maar ook de EMPO. Nieuwe UD's onderwijswetenschappen leveren een belangrijke bijdrage aan de positionering van de onderwijswetenschappen van de toekomst in de lopende herziening van het curriculum, waarbij vooral

meer aandacht bestaat kan worden besteed thema's zoals motivatie en prestatie, toegankelijkheid van het onderwijs en digitalisering van het onderwijs). Deze aandacht en kennis komt niet alleen terug in het eigen curriculum maar kan ook ten dienste worden gesteld aan het ontwikkelen van nieuwe en herontwerpen van bestaande vakken in de andere bachelor en masteropleidingen binnen ESSB maar ook aan in het onderwijs voor academische leerkrachten en schoolleiders. Daarnaast zal de extra investering ten goede komen aan het uitbreiden van de scriptiecapaciteit waardoor de werkdruk als geheel kan afnemen.

Meer in het bijzonder gelden voor de EUR/ESSB de volgende doelstelling om kennis te verwerven over en inzicht te krijgen in:

1. welke factoren en mechanismen de toegankelijkheid en inclusiviteit van het onderwijs (op alle niveaus) bevorderen of belemmeren;
2. interventies, c.q. innovaties die toegankelijkheid en inclusiviteit van het onderwijs daadwerkelijk kunnen bevorderen;
3. hoe digitalisering van het onderwijs kan bijdragen aan verbetering van toegankelijkheid en bevordering van inclusiviteit op alle onderwijsniveaus, maar meer specifiek ook op post-initieel onderwijs en vormen van Life Long Learning;
4. interventies om de mogelijk positieve effecten van digitalisering te bevorderen en de mogelijk negatieve effecten te beperken;
5. Interventies om motivatie van de lerende te bevorderen en aan te sluiten op de cognitieve capaciteiten van de lerende om zodoende het leerproces te bevorderen.

1.4 KPI's en bestedingstabel EUR

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Apparatuur (o.a. eye-tracking) en bijbehorende softwarepakketten aanschaffen • Technisch labcoördinator aanstellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde apparatuur en software voor 2022 is aangeschaft • Eerste technisch lab-coördinator is aangenomen • Definitiestudie Expertise Centrum ESM is afgerond • Plan van aanpak doorontwikkeling Erasmus Behavioural Lab, inclusief de VR/simulatie-component, is afgerond 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van een investeringsplan voor de upgrading van labs en aanschaf nieuwe apparatuur en software voor de komende 8 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Het Erasmus Behavioural Lab heeft nieuwe apparatuur en is up-to-date • Er is meer technisch en methodologie-innovatie ondersteunend personeel aangesteld t.o.v. 31-12-2021 • Infrastructuur voor open science en FAIR dataopslag is gereed. • Expertise Centrum voor ESM is up and running • Faciliteiten voor het opzetten van living labs zijn up and running • Er is een format voor de ontwikkeling van op co-creatie gerichte ontwerp- en interventie-methodologieën dat aangepast kan worden aan de specifieke situatie; en dat format wordt ook toegepast
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's en postdocs • Selectie landelijk projectleider • Aanstellen van een kwartiermaker binnen ESSB die ook zorg draagt voor de interdisciplinaire samenwerking binnen ESSB tussen bestuurskunde, sociologie, psychologie en pedagogiek 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's en postdocs zijn aangesteld • Nationale themagroep gevormd en landelijke coördinator aangesteld • Lokaal interdisciplinair expertiseteam per universiteit gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's. • Ontwikkelen van nieuwe onderwijsprogramma's of nieuwe of aangepaste vakken in bestaande programma's • Opzetten van duurzame nationale samenwerkingsverbanden, waarin onderwijs en onderzoek wordt afgestemd • Opzetten van duurzame samenwerkingsverbanden met niet academische partners 	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdrage aan verlaging werkdruk door o.a. meer beschikbare scriptiecapaciteit • ESSB heeft bijgedragen aan het versterken van de toonaangevende positie in het onderzoek op dit terrein, blijkende uit wetenschappelijke en vakpublicaties in toonaangevende wetenschappelijke en professionele tijdschriften op dit terrein, organisatie en bijdragen aan van internationale en nationale congressen, keynotes, redactielidmaatschappen en meer ingediende en potentieel meer gehonoreerde nationale en internationale (consortium) aanvragen in de tweede en derde geldstroom, incl EU aanvragen • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, blijkende o.a. uit bijdragen aan publieke debat, samenwerking met maatschappelijke organisaties (co-creatie en citizen science) en toepassing van wetenschappelijke inzichten in de beroeps, professionele en beleidsmatige praktijk • Gegeneerde kennis vindt zijn weerslag in het onderwijs, waardoor vernieuwing van het onderwijs plaats heeft gevonden, blijkende uit o.a. nieuwe vakken, aanpassing en doorontwikkeling van bestaande vakken op deze thema's
Deel C Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's en postdocs • Aanstellen landelijke coördinator • Aanstellen van een kwartiermaker binnen ESSB die ook zorg draagt voor de interdisciplinaire samenwerking binnen ESSB en de EUR en die participeert in landelijke programma's en overleggen 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's en postdocs zijn aangesteld • Landelijk projectteam is opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijskunde • Kwartiermaker is aangesteld • Samenwerking tussen scholen, lerarenopleidingen en universiteiten is versterkt 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen en uitvoeren van ontwikkelagenda in samenwerking met lerarenopleidingen • Opstellen en uitvoering agenda voor verbetering docentprofessionalisering • Ontwikkeling en uitvoering onderzoeksprogramma's 	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdrage leveren aan verlaging werkdruk blijkende uit de verbetering van de staf-studentratio binnen de ESSB masters Onderwijswetenschappen en EMPO t.o.v. 31-12-2021 • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, o.a. blijkende uit vernieuwing WO lesmateriaal, curricula aanpassingen in het WO, academische lerarenopleidingen voor opbouwen nieuwe expertise (bijv. digitaal instructie en ontwerpen), en vertaling van deze kennis naar de onderwijs en beleidspraktijk (en vice versa) • Toename van het aantal (vak)publicaties in 2028 over digitaal onderwijs en instructional ontwerp, leervaardigheden en life long learning en toegankelijkheid van het onderwijs) t.o.v.31-12- 2021 • MBO en HBO scholen in de regio hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten en lerarenopleidingen in de regio

Bestedingsplan EUR

Binnen de EUR vallen de studenten Media en Communicatie ingeschreven als student en studerend bij ESHCC onder het HOOP-gebied Sociale Wetenschappen. Binnen de EUR vindt een interne verrekening plaats tussen ESSB en ESHCC.

EUR bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	300	-	3,0
Veerkracht bij jeugd	600	4,2	0,8
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	850	6,1	0,8
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	600	4,2	0,8
Onderwijswetenschappen	450	3,0	0,8
Totaal	2.800	17,5	6,0

2. Open Universiteit (OU)

2.1 Algemene informatie

De faculteit Psychologie en de faculteit Onderwijswetenschappen van de Open University (OU) participeren samen in het sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen. De faculteit Cultuurwetenschappen doet mee met het sectorplan Geesteswetenschappen. De vijf SSH-faculteiten (psychologie, onderwijswetenschappen, cultuurwetenschappen, managementwetenschappen en rechten) participeren in het dwarsdoorsnijdende SSH-thema. De faculteit Psychologie biedt de bacheloropleiding Psychologie en de masteropleiding Psychologie aan. Tevens is de interdisciplinaire masteropleiding Gezondheidswetenschappen, een samenwerking tussen psychologie, managementwetenschappen, rechten en bètawetenschappen, organisatorisch binnen deze faculteit ondergebracht. De faculteit Onderwijswetenschappen verzorgt de masteropleiding Onderwijswetenschappen. De faculteit Cultuurwetenschappen biedt de bacheloropleiding Algemene Cultuurwetenschappen en de masteropleiding Kunst- en Cultuurwetenschappen aan. De faculteit Rechten verzorgt de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid, de masteropleiding Rechtsgeleerdheid en de masteropleiding Gegevensbescherming en Privacyrecht. De faculteit Managementwetenschappen biedt de bacheloropleiding Bedrijfskunde en de masteropleiding Management aan. De OU heeft één graduate school waarin alle promovendi zijn ondergebracht.

2.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Hieronder wordt een overzicht gegeven van het wetenschappelijk personeel van de faculteiten Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de OU, peildatum 31-12-2021.

Onderwijswetenschappen

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	3	43%	2,70	41%	2,70	1,35	1,35
	Vrouw	4	57%	3,90	59%	3,90	1,95	1,95
Assoc. Prof. (UHD)	Man	2	33%	2,00	38%	2,00	1,00	1,00
	Vrouw	4	67%	3,24	62%	3,24	1,62	1,62
Asst. Prof. (UD)	Man	10	43%	8,50	42%	8,50	4,25	4,25
	Vrouw	13	57%	11,60	58%	11,60	5,80	5,80
Postdoc	Man	1	100%	1,00	100%	1,00	-	1,00
	Vrouw	-	-	-	-	-	-	-
PhD student	Man	4	29%	3,00	24%	3,00	-	3,00
	Vrouw	10	71%	9,60	76%	9,60	-	9,60
Totaal		51		45,54		45,54	15,97	29,57

Psychologie

Funcctie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	1	20%	1,00	20%	1,00	0,70	0,30
	Vrouw	4	80%	3,90	80%	3,90	2,73	1,17
Assoc. Prof. (UHD)	Man	5	71%	4,70	75%	4,70	3,29	1,41
	Vrouw	2	29%	1,60	25%	1,60	1,12	0,48
Asst. Prof. (UD)	Man	14	27%	10,90	28%	10,90	7,63	3,27
	Vrouw	37	73%	28,60	72%	28,60	20,02	8,58
Postdoc	Man	-	-	-	-	-	-	-
	Vrouw	3	100%	1,05	100%	1,05	-	1,05
PhD student	Man	2	17%	1,80	15%	1,80	-	1,80
	Vrouw	10	83%	10,00	85%	10,00	-	10,00
Totaal		78		63,55		63,55	35,49	28,06

NB Het aantal unieke medewerkers kan afwijken omdat sommige medewerkers een dubbel dienstverband hebben

2.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investering infrastructuur en labpersoneel

De OU is een universiteit voor afstandsonderwijs waarbij ook een groot gedeelte van het onderzoek plaatsvindt in online, virtuele labs. Deze labs stellen specifieke eisen aan veiligheid en toegankelijkheid. Daarnaast vindt ook onderzoek plaats in fysieke labs. In beide omgevingen wordt (online) experimenteel als longitudinaal onderzoek uitgevoerd. Voor het longitudinaal onderzoek maken we gebruik van O4U, een virtuele onderzoekomgeving waarin deelnemers anoniem longitudinaal gevolgd kunnen worden. Deze omgeving vraagt om verdere doorontwikkeling, zodat (online) wetenschappelijk onderzoek binnen de faculteiten psychologie en onderwijswetenschappen een impuls krijgt en onderwijsinnovatie – onze wettelijke taak – verder wordt gebracht. Beide labs moeten gekoppeld worden aan digitale leeromgevingen, zodat de impact van het onderzoek op het eigen onderwijs en het hoger onderwijs in het algemeen wordt bevorderd. Voorbeelden van het (online) onderzoek zijn online eye-tracking onderzoek of andere multimodale data verzamelmethode via wearable sensoren, psychofysiologische metingen, onderzoek in virtuele classrooms, robotisering, onderzoek in de context van eHealth of ESM onderzoek.

Artificial Intelligence speelt een steeds grotere rol in de onderzoeksprogramma's. Dit vraagt om AI-applicaties en machines/server capaciteit met grote rekencapaciteit om juiste modellen in korte tijd te kunnen berekenen. Servers moeten in een veilige omgeving worden geplaatst, vanwege dataveiligheid en privacy. Daarnaast gebeurt ook dit AI onderzoek in samenhang met onderzoek naar multimodale interactie, waarvoor apparaten zoals AR (Hololens), VR (Oculus, HTC), Tablets (Android/iOS/Windows), Camera's (Kinect) en wearable sensoren nodig zijn.

Voor ondersteuning van onderzoekers willen we een online onderzoekscampus inrichten die bijdraagt aan het efficiënt werken van onderzoekers in het hele onderzoeksproces (van subsidieaanvragen tot aan data-management) en investeren we in een lab-beheerder en onderzoeksmedewerker voor een optimale ondersteuning en verlagen van de werkdruk bij onderzoekers. Als onderdeel van de transitie naar Open Science zullen we bij het versterken en uitbouwen van onze onderzoek infrastructuur streven naar Open Infra en dus investeren in het implementeren en verbeteren van Open Source oplossingen voor dataverzameling en analyse. Hierbij zoeken we samenwerking met andere universiteiten in Nederland en het buitenland om zo team science

niet alleen tot uitdrukking te laten komen in onderzoek, maar ook in onderzoek ondersteuning. We zullen bijvoorbeeld investeren in de ontwikkeling van flexibele responsieve thema's en innovatieve vraagtypen voor het Open Source systeem LimeSurvey.

Bij infrastructuur gaan we uit van aanschaf van apparatuur op basis van investeringswaarde (en niet van afschrijvingswaarde). In 2022 is reeds hardware en software aangeschaft om onze plannen al in gang te zetten. Voor het online eye-tracking onderzoek is bijvoorbeeld iMotions aangeschaft met de mogelijkheid om aanvullende modules te koppelen voor bijvoorbeeld het meten van emoties of het meten van lichamelijke activiteit. In 2023 en volgende jaren gaat het zowel om het vervangen van oude apparatuur, het aanschaffen van nieuwe apparatuur en software, en het in dienst hebben van een labmanager en een ondersteuner.

Deel B Interdisciplinaire thema's

De OU heeft gekozen voor thema 3 (de menselijke factor in nieuwe technologieën), thema 4 (maatschappelijke transitie en gedragsverandering) en thema 5 (maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit). In de onderzoeksprogramma's van de faculteiten onderwijswetenschappen en psychologie nemen digitalisering en technologie een belangrijke plaats in (zie <https://www.ou.nl/onderzoeksprogrammas>). De OU is partner van de Brightlands smart services campus (zie <https://www.brightlands.com/brightlands-smart-services-campus>), wat veel mogelijkheden biedt om onderzoek te doen naar gedrag en AI. Er zijn ook binnen de universiteit goede samenwerkingsverbanden met de bètafaculteit, waar men ook onderzoek doet naar kunstmatige intelligentie.

In het onderzoeksprogramma van de faculteit psychologie staat gedragsverandering ook centraal. Er is binnen de onderzoeksgroep veel expertise op het terrein van het planmatig ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van interventies. Er wordt onderzoek gedaan naar maatschappelijke transities en gedragsverandering op het terrein van milieu, gezondheidszorg en digitalisering.

Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit is eveneens een belangrijk thema bij de faculteit psychologie en sluit ook aan bij de missie van de open universiteit. Er zijn onderzoekslijnen op het terrein van sociale uitsluiting en psychopathologie, maar ook op het terrein van eHealth interventies voor kwetsbare groepen. De OU doet ook onderzoek in Heerlen-Noord, een achterstandswijk waar veel maatschappelijke problemen zijn en sprake is van sociale ongelijkheid.

Binnen de faculteit psychologie van de OU gaat binnenkort het project 'psycholoog 2030' van start. Dit betreft een grondige curriculumherziening van de bachelor en masteropleidingen psychologie. We zorgen dat het curriculum up-to-date is, zodat de studenten die in 2030 op de arbeidsmarkt komen kennis en vaardigheden hebben die dan nodig zijn. Het is duidelijk dat de drie actuele thema's waar de OU mee aan de slag gaat (technologie, maatschappelijke transitie, maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit) ook een belangrijke rol zullen spelen in het nieuwe psychologiecurriculum. In dat opzicht sluiten onderzoek en onderwijs mooi op elkaar aan en zullen de nieuwe medewerkers ook een belangrijke bijdrage leveren aan het psychologieonderwijs.

Thema 3: De menselijke factor in nieuwe technologieën

Technologische ontwikkelingen zijn een belangrijke drijfkracht voor verandering. Technologische innovaties hebben grote gevolgen voor de samenleving en voor individuen: het heeft bijvoorbeeld invloed op de manier waarop we met elkaar communiceren, hoe we leren en werken en op (preventieve en curatieve) gezondheidszorg.

De faculteit Psychologie richt zich in haar onderzoek sterk op de menselijke factor in nieuwe technologieën. Gezondheidspsychologen doen onder andere onderzoek naar preventie en coping met chronische ziekten, waarbij gebruik wordt gemaakt van planmatig ontwikkelde eHealth interventies. Klinisch psychologen richten zich op preventie, vroege ontdekking en behandeling van psychopathologie, waarbij veel expertise is opgebouwd op het terrein van e-mental health interventies. Levenslooppsychologen maken gebruik van de Experience Sampling Methode (ESM) interventies om gedrag in de context van het dagelijks leven te meten.

Arbeids- en organisatiepsychologen richten zich op de dynamieken die nieuwe technologieën (in het bijzonder digitalisering) in hedendaagse werkcontexten tot stand brengen en op vraagstukken van adaptatie van werknemers aan een dynamische en veeleisende werkomgeving, waarbij technologische innovaties eveneens een belangrijke rol spelen. Methodologen ontwikkelen en onderzoeken technologieën die onderzoek naar en ontwikkeling van eHealth interventies te ondersteunen.

Voorbeelden van onderzoeksvragen waar de faculteit psychologie zich op richt zijn:

- In hoeverre kunnen we met ecological momentary assessment en wearables interventies ontwikkelen om (gezondheids)gedrag en het welbevinden te beïnvloeden?
- Hoe kunnen we slim gebruik van het Elektronisch Patiëntendossier in ziekenhuizen stimuleren met een multidisciplinaire aanpak?
- In hoeverre helpen eHealth interventies kankerpatiënten beter om te kunnen laten gaan met de gevolgen van de ziekte en de behandeling?
- Is een e-mental health interventie om angst bij kinderen te behandelen even effectief als een face-to-face variant?
- Hoe kan nieuwe technologie de ontwikkeling van modernere werkvormen zoals hybride werken, telewerk, virtuele teams, ondersteunen en hoe komt een optimale match tot stand tussen technologie en organisatievorm?

De Faculteit Onderwijswetenschappen richt zich op de relatie tussen de mogelijkheden van technologie en de benodigheden, kennis en vaardigheden van onderwijsprofessionals.

Digitalisering heeft een grote impact op het onderwijs. Het gaat hierbij om zowel kansen als bedreigingen. Bedreigingen zoals het gevaar van misinformatie, digitale hacks, nieuwe verslavingen of afhankelijkheden en het gevaar van digitale tweedeling. Kansen zijn er natuurlijk ook: Digitalisering kan onderwijs aantrekkelijker, relevanter, speelser en meer gepersonaliseerd maken. Daar waar de samenleving digitaliseert kan het onderwijs niet achterblijven bij deze grote verandering in de huidige en toekomstige leefwereld van zowel jonge mensen als ouderen die niet achter mogen blijven of 'uit de boot vallen'. Ze zal haar leerlingen en studenten als het ware moeten onderdompelen in deze nieuwe technologieën. Het kan dus om tal van toepassingen gaan waarvan sommige op het moment van schrijven nog niet eens helemaal duidelijk zijn, het betreft immers nieuwe technologieën wat vraagt om systematische adaptatie en adoptie. Deze omschrijving maakt het interdisciplinaire karakter en de nadruk op team research evident. Het gaat immers niet om een specifieke digitale toepassing maar om een meer generieke benadering om de inzet en toepassing van nieuwe technologieën in het (hogere) onderwijs te versterken. Dit leidt ook tot co-creatie en open science.

De onderzoeksvraag die wij hierbij willen beantwoorden: *Op welke wijze kan technologie een bijdrage leveren aan het effectief en efficiënt handelen van onderwijsprofessionals, waarbij de kansen benut worden en bedreigingen ondervangen?*

Deze onderzoeksvraag wordt onderzocht door co-creatie met de professionals en het gebruik maken van een design-based research benadering. Met andere woorden kan het onderwijs systemisch versterkt worden met technologie? Deze onderzoeksvraag is daarmee niet specifiek gericht op een bepaald inhoudsdomain of een bepaald type van onderwijstechnologie. Het gaat om de ontwikkeling van een generieke benadering die recht doet aan de groeiende complexe vraag vanuit het onderwijs om digitale technologie zowel middel en onderwerp te maken van het onderwijs. Maatschappelijke partners in het onderwijsveld zullen de kans moeten krijgen tools of toepassingen die ze willen inzetten systematisch te beproeven, implementeren en te onderzoeken; denk hierbij aan de inzet van gaming, challenges, hybride onderwijs, digitale toetsing, of simulaties. Steeds zal de invulling in een vraaggestuurde team research benadering in een nauwe samenwerking (co-creatie) met maatschappelijke partners worden opgezet.

De ontwikkeling van digitale competenties staat hierbij centraal, zowel bij leerlingen/studenten als hun docenten. Het onderzoek zal deels uitgevoerd worden in lab-studies, om ze daarna veilig in te zetten in authentieke leersituaties.

Thema 4: Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

Het onderzoeksprogramma van de faculteit psychologie van de OU richt zich op verandering in een digitale wereld. Binnen de faculteit zijn veel experts op het terrein van gedragsverandering en het planmatig ontwikkelen van op theorie en onderzoek gebaseerde interventies. Deze interventies richten zich vaak op het bevorderen van beweging en gezond gedrag in het algemeen, maar ook op het verminderen van CO² uitstoot in woningen of het bevorderen van het recyclen van plastic. Dergelijke interventies kunnen zowel face-to-face zijn als online plaats vinden, om een combinatie van beide. In het onderwijs kijken we welke interventies effect hebben op effectief docent gedrag en het leergedrag van leerlingen, bijvoorbeeld door het stimuleren van minder zitten tijdens het onderwijs.

Onderzoeksvragen die binnen dit thema onder meer beantwoord worden zijn:

- Hoe kunnen we duurzaam gedrag van consumenten bevorderen?
- Welke determinanten spelen een rol bij beweeggedrag? Hoe kunnen we die factoren succesvol beïnvloeden?
- Hoe kunnen we het sociale media gebruik bij ouderen bevorderen en leidt dit tot een afname van eenzaamheid en een toename van ervaren veiligheid?
- Hoe ontwerpen we procedures voor de ontwikkeling van gedragsveranderingsinterventies die zijn gebaseerd op intensieve longitudinale methoden en complexe systeembenaderingen?
- Wat zijn de biologische en psychologische voorwaarden voor leren?

Thema 5: Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Diverse groepen in de maatschappij hebben te maken met sociale uitsluiting, zoals bijvoorbeeld migranten, ouderen, werklozen en mensen met een psychische aandoening. Dit heeft niet alleen gevolgen voor sociale relaties en sociale steun, maar kan ook leiden tot stress en ernstige psychische problemen. Kwetsbare groepen zijn vaak ook moeilijker bereikbaar voor gezondheidsinterventies en psychische hulp. Het is belangrijk om determinanten van sociale uitsluiting in kaart te brengen, meer te weten over het proces van sociale uitsluiting, en om interventies te ontwikkelen om sociale inclusie te bevorderen. Ook dienen (gezondheids)interventies op zichzelf inclusief te zijn.

Het thema maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit sluit goed aan bij de missie van de OU, het verzorgen van toegankelijk hoger onderwijs voor iedereen. Het is eveneens een thema waar veel onderzoek naar gedaan wordt binnen de OU. Een van de onderzoekslijnen richt zich op eHealth interventies bij kwetsbare groepen. Een andere onderzoekslijn gaat over de impact van stigmatisering op psychopathologie. Daarnaast wordt er ook onderzoek verricht naar interventies om racisme op basisscholen te verminderen.

De OU is actief betrokken bij interdisciplinair onderzoek in Heerlen-Noord, een achterstandswijk met grote maatschappelijke problemen. De alliantie Heerlen-Noord heeft een routekaart ontwikkeld voor een generatielange aanpak voor deze wijk. De bedoeling is om achterstanden op het terrein van schoolprestaties, de hoge werkloosheid en allerlei andere sociale problemen aan te pakken, zodat de bewoners in deze wijk gelijke kansen hebben als inwoners van andere wijken en volwaardig meedoen in de maatschappij.

Onderzoeksvragen die binnen dit thema zullen worden beantwoord zijn:

- Hoe borgen we de inclusiviteit van digitale interventies, zodat ook kwetsbare groepen er gebruik van kunnen maken, bijvoorbeeld eHealth interventies op het gebied van COPD monitoring of gezonde leefstijl?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat initiatieven om werklozen aan een baan te helpen aansluiten bij deze doelgroep en succesvol zijn?
- Hoe kunnen we racisme en discriminatie op scholen verminderen?
- Hoe kunnen we het stigma rondom psychische aandoeningen verminderen, zodat mensen met psychische problemen eerder hulp zoeken?
- Wat kunnen we doen om de leerprestaties van achterstandsleerlingen te verbeteren?
- Hoe ontwikkelen we meetinstrumenten die ook valide zijn voor kwetsbare groepen?

Deel C Discipline-investering: onderwijswetenschappen

Klassenmanagement en social presence in online en hybride leeromgevingen

De afgelopen jaren heeft de coronapandemie gezorgd voor een versnelde implementatie van technologie in het onderwijs, zoals Teams en Zoom. De tools waren niet nieuw maar werden pas onder noodzaak in een snel tempo binnen het onderwijs geïntroduceerd. Op dit moment nodigen deze tools uit tot nieuwe mogelijkheden voor het vormgeven van synchroon onderwijs. Naast een face-to-face setting waar docent en studenten fysiek aanwezig zijn in het leslokaal, kunnen lessen ook volledig online worden gegeven of hybride, waarbij de docent met een aantal studenten aanwezig is in het leslokaal en waarbij een aantal studenten de les op hetzelfde moment online meevolgen.

Tijdens het lesgeven ondernemen docenten verschillende acties om een effectieve leeromgeving te creëren, faciliteren en onderhouden. Deze vaardigheden zijn ook wel bekend als klassenmanagement. Bij gebruik van een videoconferentie tool wordt een digitale component ingebracht bij het klassenmanagement. Bij een online les dient de docent bijvoorbeeld ook de chat te beheren. Bovendien bevatten de online tools eveneens een aantal toepassingen die de docent zich ook dient eigen te maken en die een invloed kunnen hebben op het klassenmanagement. Hierbij dient de docent in een hybride omgeving ook nog de fysiek aanwezige studenten te monitoren.

Dit leerproces van de docent willen we benaderen vanuit diverse perspectieven: het cognitief perspectief, het technologieperspectief, het sociaallerenperspectief (social presence). Onderzoek wordt uitgevoerd in het eigen curriculum en resultaten van onderzoek worden geïmplementeerd in het eigen curriculum en gedeeld voor implementaties elders.

Richtinggevende onderzoeksvragen:

- Hoe kan bij klassenmanagement in een online en hybride leeromgeving de ontwikkeling van de kennis en overtuigingen, het kijkgedrag en het monitoren van de klas worden ondersteund of versneld?
- Wat is de invloed van het gebruik van diverse telecommunicatiemiddelen (tekstueel, geluid, video) in termen van social presence en telepresence op 1) sociale leerprocessen, 2) community vorming, 3) effectiviteit van corporate communicatie (bijvoorbeeld podcasts), en 4) zorgverlening (bijvoorbeeld psychotherapie op afstand) in verschillende settings. De settings zijn enerzijds hybride of volledig online en anderzijds met gebruik van VR (bijvoorbeeld Metaverse), AR, 3D omgevingen, et cetera.

2.4 KPI's en bestedingstabel OU

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaf van nieuwe apparatuur, o.a. ontwikkelmachines en wearable sensoren Aanschaf nieuwe softwarepakketten Werving labmanager (1,0 fte) en OBP onderzoeksmedewerker (1,0 fte) 	<ul style="list-style-type: none"> Apparatuur en software voor 2022 is aangeschaft Softwarepakketten zijn volgens plan voor 2022 aangeschaft 1,0 fte labmanager/ onderzoeksmedewerker bij OW en 1,0 fte labmanager / onderzoeksmedewerker bij Psy zijn aangenomen 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen investeringsplan voor aanschaf nieuwe apparatuur en software voor komende 10 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> Online onderzoekscampus is ingericht Online en fysieke labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Labs zijn voldoende bemenst en infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed
Deel B 3 De menselijke factor in nieuwe technologieën	<ul style="list-style-type: none"> Leveren coördinator vanuit de OU Werven 2,0 fte UD Onderwijswetenschappen en 1,0 fte postdoc psychologie (twee jaar) Opzetten lokaal team bij de OU 	<ul style="list-style-type: none"> Lidmaatschap nationale themagroep bepaald UD's/postdoc zijn aangesteld Lokale expertiseteams voor de thema's gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen en uitvoeren onderzoeksprogramma Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners Participatie in nationaal netwerk van universiteiten om samen onderzoek te verrichten op dit thema Project Psycholoog 2030 uitvoeren, waarbij er in het psychologiecurriculum meer aandacht zal zijn voor de menselijke factor in nieuwe technologieën Investering in de afstudeer-variant Onderwijs en technologie 	<ul style="list-style-type: none"> Meer open access publicaties en valorisatie-activiteiten dan in 2022 Meer subsidies op dit terrein dan in 2022 Gegenereerde kennis vindt weerslag in beleid en praktijk Project Psycholoog 2030 afgerond: meer aandacht in het psychologiecurriculum voor de menselijke factor in nieuwe technologieën Onderwijs & technologie is een herkenbaar onderdeel van het curriculum
Deel B 4 Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	<ul style="list-style-type: none"> Leveren coördinator vanuit de OU Werven 1,0 fte UD Psychologie Opzetten lokaal team bij de OU 	<ul style="list-style-type: none"> Lidmaatschap nationaal themagroep bepaald UD is aangesteld Lokale expertiseteams voor de thema's gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen en uitvoeren onderzoeksprogramma Opzetten landelijke onderzoeksgroep als coördinerend netwerk Project Psycholoog 2030 uitvoeren, waarbij er in het psychologiecurriculum meer aandacht zal zijn voor maatschappelijke transitie en gedragsverandering 	<ul style="list-style-type: none"> Meer open access publicaties en valorisatie-activiteiten dan in 2022 Meer subsidies op dit terrein dan in 2022 Participatie in nationaal netwerk van universiteiten om samen onderzoek te verrichten op dit thema Onderwijsvernieuwing door middel van co-creatie in interdisciplinaire masters (bv. master Duurzaamheid) Project Psycholoog 2030 afgerond: meer aandacht in het psychologiecurriculum voor maatschappelijke transitie en gedragsverandering

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel B 5 Ongelijkheid en diversiteit	<ul style="list-style-type: none"> Leveren coördinator vanuit de OU Werven 1,0 fte UD Psychologie Opzetten lokaal team bij de OU 	<ul style="list-style-type: none"> Lidmaatschap nationaal themagroep bepaald Lokale expertiseteams voor de thema's gevormd UD's/postdocs zijn aangesteld 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten landelijke onderzoeksgroep als coördinerend netwerk Opstellen en uitvoeren onderzoeksprogramma Wetenschappelijk onderzoek verrichten binnen dit thema Project Psycholoog 2030 uitvoeren, waarbij er in het psychologiecurriculum meer aandacht zal zijn voor maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit 	<ul style="list-style-type: none"> Meer open access publicaties en valorisatie-activiteiten dan in 2022 Meer subsidies op dit terrein dan in 2022 Participatie in nationaal netwerk van universiteiten om samen onderzoek te verrichten op dit thema Project Psycholoog 2030 afgerond: meer aandacht in het psychologiecurriculum voor maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit
Deel C Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Leveren landelijke coördinator Aanstellen lokale coördinator Aanstellen 1,0 fte postdoc Onderwijswetenschappen postdocs, cf. verdeelsleutel 	<ul style="list-style-type: none"> Er is een landelijk projectteam opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijswetenschappen Lid van de Kamer Onderwijswetenschappen 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten landelijk onderzoeksgroep Opstellen en uitvoeren onderzoeksprogramma's om de genoemde doelen te bereiken Opzetten plan voor verdere professionalisering onderwijsorganisaties De postdoc levert vanuit onderzoek een bijdrage aan de opzet en uitvoering van een nieuwe bachelor 	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoeksoutput (open source artikelen, valorisatie) op basis van onderzoek dat gekoppeld is aan de bachelor en master Onderwijswetenschappen Gemeenschappelijke onderzoeksaanvragen bij NWA/Europa De gezamenlijke lerarenopleidingen hebben een plan opgeleverd voor verbetering Zichtbaar beleid voor revisie van het curriculum op basis van onderzoeksoutput

Bestedingsplan OU

OU bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	327	-	2,0
De menselijke factor in nieuwe technologieën	310	2,4	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	100	1,1	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	100	1,1	-
Onderwijswetenschappen	90	-	-
Totaal	927	4,6	2,0

3. Radboud Universiteit (RU)

3.1 Algemene informatie

Faculteit der Sociale Wetenschappen

De Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW) is een van de grootste faculteiten van de Radboud Universiteit (RU). In totaal werken er ruim 800 medewerkers (ruim 600 fte). De missie van onze faculteit is het verzorgen van gedrags- en maatschappijwetenschappelijk onderwijs en het doen van onderzoek met impact. In het verlengde daarvan is ons streven dat onderwijs en onderzoek verbonden zijn en dat wetenschappelijke staf daartoe een gecombineerde taakstelling heeft met zowel onderwijs- als onderzoekwerkzaamheden. De facultaire missie is uitgewerkt in een facultaire strategie bestaande uit tien speerpunten.

Onderwijs

Er studeren ruim 5.500 studenten binnen de faculteit Sociale Wetenschappen.

Het facultaire onderwijs van de bachelor, premaster, master en postmaster is ondergebracht in het onderwijsinstituut FSW. In dit instituut zijn zeven (clusters van) opleidingen ondergebracht.

De zeven clusters van opleidingen zijn: psychologie; artificial intelligence; pedagogische wetenschappen en onderwijskunde; sociologie; culturele antropologie en ontwikkelings sociologie; communicatiewetenschap en het postmasteronderwijs is ondergebracht in het Radboud Centrum Sociale Wetenschappen.

Onderzoek

Het facultaire onderzoek vindt plaats binnen drie onderzoeksinstituten:

De missie van het Behavioural Science Institute (BSI) is het doen van toponderzoek naar menselijk gedrag.

Naast dit fundamentele doel ('gedrag begrijpen') richt het onderzoek zich ook op maatschappelijke relevantie ('gedrag beïnvloeden'). Onderzoekers van BSI onderzoeken de aard en ontwikkeling van menselijk gedrag. Zij bestuderen de manieren waarop menselijk gedrag wordt beïnvloed door (i) individuele factoren (cognitieve, affectieve, motiverende en psycho-fysiologische processen), (ii) sociaal-contextuele factoren (thuis, school, peer group of werkorganisatie) en (iii) het dynamische samenspel tussen dergelijke individuele en situationele factoren. Het onderzoek van BSI is geïntegreerd in drie nauw met elkaar verbonden programma's: 1. Ontwikkeling en leren, 2. Psychopathologie, gezondheid en welzijn. 3. Sociale processen en communicatie.

Het Donders Center for Cognition (DCC) binnen de faculteit der Sociale Wetenschappen maakt tevens deel uit van het Donders Instituut, een onderzoekscentrum dat zich toelegt op het begrijpen van menselijke cognitie en gedrag bij gezondheid en ziekte. Honderden internationale onderzoekers richten zich op het bevorderen van hersen-, cognitieve en gedragswetenschappen en het verbeteren van gezondheid, onderwijs en technologie. Het onderzoek is gericht op vier thema's: 1. Taal en communicatie, 2. Perceptie, actie en controle, 3. Plasticiteit en geheugen, 4. Hersennetwerken en neuronale communicatie.

Binnen het onderzoeksinstituut Radboud Social Cultural Research (RSCR) wordt multidisciplinair en comparatief onderzoek verricht naar ontwikkelingen in ongelijkheid, cohesie en modernisatie in zowel Westerse als niet-Westerse samenlevingen. Er zijn twee onderzoeksgroepen: (a) Sociologie en b) Culturele Antropologie en OntwikkelingsStudies (CAOS). Daarnaast maakt de interdisciplinaire groep 'Gender and Diversity Studies' deel uit van het RSCR. Stafleden daarvan participeren in het onderzoek van een van de twee onderzoeksgroepen Sociologie en CAOS.

3.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Onderstaand is een overzicht opgenomen van het wetenschappelijk personeel (aangesteld op de eerste geldstroom) binnen de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de RU per 31 december 2021.

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	34	68%	29	67%	27	13	14
	Vrouw	16	32%	14	33%	13	6	7
Assoc. Prof. (UHD)	Man	18	55%	18	56%	17	8	9
	Vrouw	15	45%	14	44%	13	6	7
Asst. Prof. (UD)	Man	48	48%	43	48%	42	21	21
	Vrouw	53	52%	47	52%	45	22	23
Postdoc ¹⁶	Man	19	44%	15	43%	20	-	20
	Vrouw	24	56%	20	57%	15	-	15
PhD student	Man	43	29%	40	30%	40	-	40
	Vrouw	103	71%	96	70%	96	-	96
Lecturer ¹⁷ (Docent)	Man	58	26%	31	33%	31	31	-
	Vrouw	167	74%	65	67%	65	65	-
Totaal		598		432¹⁸		424	172	252

3.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investing infrastructuur en Labpersoneel

De beschikbare investeringsruimte vanuit het sectorplan wordt ingezet om de infrastructuur op peil te brengen in lijn met de thema's zoals beschreven in het sectorplan. Voor 2022 is ervoor gekozen te investeren in nieuwe EEG apparatuur en het upgraden van bestaande EEG apparatuur. Met EEG apparatuur worden hersenprocessen bestudeerd die mede bepalend zijn voor gedrag. Daarnaast wordt geïnvesteerd in apparatuur en het vernieuwen van laboratoria. De apparatuur wordt onder andere gebruikt om zowel binnen als buiten de laboratoria beveiligde audio-en video-opnames te kunnen maken, bijvoorbeeld in het primair onderwijs of zorginstellingen. Met behulp van deze apparatuur wordt gewerkt aan de doelen vanuit het sectorplan.

Voor de jaren na 2023 wordt samen met de onderzoeksinstituten een faculteitsbrede meerjaren-investeringsprognose opgesteld, waarin de verwachte en benodigde investeringen zijn opgenomen om de onderzoeksdoelstellingen uit het sectorplan te realiseren gedurende de komende tien jaar. Op basis van deze meerjaren-investeringsprognose wordt de investeringsruimte van het sectorplan ingevuld.

Aan de hand van de meerjareninvesteringprognose, in combinatie met de huidige bezetting van de onderzoeksondersteuning, zullen tevens de labcoördinatoren worden aangesteld.

Deel B Interdisciplinaire thema's

Door de handen ineen te slaan, zoals in zowel de sectorplannen als het dwarsdoorsnijdend thema, ontstaat synergie en kan onderzoeks- en onderwijs capaciteit doelmatiger en doeltreffender worden ingezet. Middels landelijke overleggen rondom de thema's van het sectorplan wordt samenwerking en kennisuitwisseling gestimuleerd. Hierin zal de Radboud Universiteit een belangrijke bijdrage leveren.

Hoewel we op alle vijf de thema's onderzoek doen, hebben we in overleg met de directies van de onderzoeksinstituten gekozen voor prioritering van de volgende drie thema's: (1) veerkracht bij jeugd, (3) de menselijke

¹⁶ Postdocs en promovendi verzorgen binnen hun onderzoeksaanstelling 10-20% onderwijs.

¹⁷ Docenten met een aanstelling > 0,6 fte verzorgen binnen hun onderwijsaanstelling 10-20% onderzoek.

¹⁸ Naast onderwijs en onderzoekstaken wordt onderscheid gemaakt naar bijv. bestuurstaken. Hierdoor komt het totaal aantal fte wetenschappelijk personeel niet overeen met het totaal aantal fte voor onderwijs en onderzoek tezamen.

factor in nieuwe technologieën en (5) maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit. Op deze drie thema's wordt binnen ieder instituut onderzoek gedaan en er zijn reeds lopende samenwerkingsverbanden tussen de instituten op deze thema's.

- 1) Veerkracht bij jeugd: dit sluit primair aan bij een groot deel van het onderzoek dat binnen verschillende programma's in het BSI gedaan wordt en is gerelateerd aan de opleidingen Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde, Communicatiewetenschap en Psychologie. Dit onderzoek heeft duidelijke raakvlakken met DCC (met name vroegkinderlijke ontwikkeling) en RCSR (bijvoorbeeld delinquentie, invloed van SES).
- 2) De menselijke factor in nieuwe technologieën: dit sluit primair aan bij een belangrijke lijn binnen het DCC, met name binnen het thema Natural Computing & Neurotechnology en gekoppeld aan de opleiding Artificial Intelligence. Daarnaast wordt ook binnen BSI ook onderzoek gedaan naar dit thema, met name bij Communicatiewetenschap, Psychologie en Onderwijswetenschappen.
- 3) Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit: Ongelijkheid is het centrale thema binnen het RCSR, gerelateerd aan de opleidingen Sociologie en Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie. Daarnaast is ongelijkheid binnen het onderwijs een belangrijk thema binnen de Onderwijswetenschappen.

Thema 1: veerkracht bij jeugd

Wij zullen in de ontwikkeling van veerkracht bij kinderen en jeugdigen. Ten eerste door deze grondig te bestuderen met solide methoden en designs van onderzoek, tijdens de prenatale ontwikkeling, de vroegkinderlijke ontwikkeling, de basisschoolleeftijd, adolescentie en jong volwassenheid. Ten tweede door preventie en interventieonderzoek in elk van deze levensfasen, eveneens volgens de beste methoden van onderzoek en toepassing.

Bij jonge kinderen onderzoeken we de invloed van stress op kinderen en hun ouders tijdens zwangerschap en de eerste levensjaren. In de schoolperiode onderzoeken we welke kenmerken van kind, gezin en school bijdragen aan een positieve ontwikkeling, waarbij de nadruk ligt op leren, motorische en sociale ontwikkeling in het onderwijs en op effectieve interventies gericht op het voorkomen of verminderen van leerproblemen, motorische problemen, gedragsproblemen, en psychische aandoeningen. Volgens de meest recente inzichten moeten we ons meer richten op individuele behoeften 'personalized care en tailor-made interventions'. Innovatieve onderzoeksmethoden zijn nodig om zicht te krijgen op wat werkt voor wie en hoe we interventies beter kunnen laten aansluiten bij het individu. Speciale aandacht gaat uit naar risicogroepen, waarbij de risico's zowel in het kind/de jongere zelf als in de omgeving kunnen liggen. Door onderzoek naar de risico's en interventies dragen we bij aan de kennis over typische en atypische ontwikkeling in brede zin. Dit onderzoek geeft richting aan interventies om veerkracht bij de jeugd te vergroten en problemen in de vroege ontwikkeling te verminderen.

Veerkracht is nodig om een weg te vinden in de steeds complexere samenleving. Kinderen en jeugdigen worden in de (nabije) toekomst geconfronteerd met grote maatschappelijke uitdagingen zoals sociale ongelijkheid, klimaatverandering en duurzaamheid, immigratie, en pandemieën. Dat vraagt andere en soms nieuwe vaardigheden. Dit heeft niet alleen betrekking op cognitief gebied (probleemoplossingsvaardigheden), maar juist ook op sociaal gebied (samenwerken, omgaan met diversiteit). In de faculteit zal samengewerkt worden door wetenschappers uit verschillende disciplines, om gezamenlijk bij te dragen aan de ontwikkeling van veerkracht bij kinderen en jeugdigen en daarmee onwenselijke verschillen in kansen, welzijn en gezondheid te verminderen.

Thema 3: de menselijke factor in nieuwe technologieën

Technologische innovaties hebben grote gevolgen voor de economie, de politiek, het bestuur, het persoonlijk leven van mensen en voor de samenleving als geheel. De Faculteit Sociale Wetenschappen van de RU zet in op het begrijpen en beïnvloeden van deze technologische ontwikkelingen vanuit drie samenhangende perspectieven: techniek en algoritmen, gedrag en praktijken, en maatschappelijke dynamiek van waarden. Nieuwe techniek maakt nieuwe praktijken mogelijk (op het werk, in het onderwijs, in de zorg en thuis) en individuele keuzes en gedrag liggen daaraan mede ten grondslag. Tegelijkertijd is de acceptatie van en omgang met technische ontwikkelingen ingebed in maatschappelijke waarden zoals duurzaamheid, privacy, autonomie, diversiteit en sociale cohesie.

Een belangrijke technische ontwikkeling is de snelle groei van kunstmatige intelligentie (AI). Wat er technisch mogelijk is op het gebied van intelligente systemen hangt daarbij af van onze kennis van menselijke intelligentie. Zo vinden neurale netwerken, grotendeels verantwoordelijk voor de huidige AI-revolutie, hun oorsprong in de biologische en cognitieve psychologie. Het omarmen van breingeïnspireerde en mensgerichte AI kan gezien worden als de volgende fase in de ontwikkeling van intelligente machines. De resulterende modellen en algoritmen zijn van groot economisch belang aangezien deze tot efficiëntere en slimmere wetenschappelijke, industriële en maatschappelijke toepassingen kunnen leiden. Tegelijkertijd is het voor het functioneren van intelligente systemen in hun omgeving van groot belang om te begrijpen hoe mensen techniek gebruiken, hoe zij maatschappelijke waarden meewegen in het gebruik en hoe de maatschappelijke dynamiek rond deze waarden uiteindelijk mede de technische ontwikkelingen stuurt.

AI kan belangrijke bijdragen leveren aan waarden zoals duurzaamheid, bijvoorbeeld door het mogelijk te maken energie slimmer te gebruiken, maar dat werkt alleen als gebruikers deze technologie accepteren en als het daadwerkelijke gebruik ook in lijn is met de beoogde doelen. Hetzelfde geldt voor de inzet van AI in het onderwijs en de zorg. De mogelijkheid om verantwoording af te leggen voor mede door AI geïnformeerde beslissingen is cruciaal om discriminatie en ongelijkheid te voorkomen. Vanuit het bestaande onderzoek op het gebied van AI heeft de faculteit een uitstekende uitgangspositie om deze inbedding van technologie te onderzoeken en ondersteunen.

Naast AI spelen ook digitale media een belangrijke rol in de verwevenheid van techniek, gedrag en waarden. Gedurende hun ontwikkeling krijgen mensen op allerlei manieren te maken met deze media en worden daardoor ook beïnvloed. Daarbij wordt door allerlei partijen geprobeerd om gedrag te sturen via de technologie, bijvoorbeeld door gebruikers te verleiden langer een platform of game te gebruiken, of meer data te delen. Gebruikers van sociale media kijken naar elkaars gedrag om te bepalen wat normaal of wenselijk is. Dit kan negatieve effecten hebben op psychische gezondheid, door verslaving of door het gevoel tekort te schieten ten opzichte van anderen. Tegelijkertijd wordt geprobeerd gebruikers meer bewust te maken van waarden zoals privacy en het effect van gedrag daarop, met wisselend succes. Bovendien veranderen de waarden mee met de technologie. Het is daarom cruciaal om gedrag rond technologie in relatie tot deze waarden te begrijpen.

Thema 5: maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Maatschappelijke ongelijkheid is te begrijpen door verschillen te bestuderen in de toegang tot en controle over hulpbronnen die van invloed zijn op de kansen van mensen in het privéleven, onderwijs, organisaties en op het werk. Meest relevant is de vraag in hoeverre en waarom levenskansen en posities variëren tussen sociale groepen en in welke mate ongelijkheid van generatie op generatie wordt overgedragen. Ook kwesties van genderongelijkheid staan sterk in de belangstelling, met de intrigerende puzzel van enerzijds een trend naar meer hoogopgeleide vrouwen dan mannen en anderzijds voortdurende achterblijvende lonen en carrières van vrouwen en een ongelijke verdeling van zorgtaken tussen partners. Daarnaast heeft sociale ongelijkheid ook gevolgen voor het dagelijkse leven van mensen waarbij die voor de somatische en psychische gezondheid het meest pregnant zijn. Ten slotte is de zwakkere positie van kwetsbare groepen, zoals etnische minderheden, eenoudergezinnen, jongeren, ouderen en economisch gemarginaliseerde groepen, een belangrijk onderzoeksthema.

Naast bestrijding van ongelijke levenskansen is het includeren van personen met verschillende kenmerken in de samenleving een belangrijke uitdaging. De vraag is hoe diversiteit kan worden bereikt in organisaties en in de bredere samenleving, maar belangrijker nog, hoe het kan bijdragen aan het welzijn en de algemene tevredenheid van burgers. Onderzoek naar inclusie kan zich richten op de meest pregnante kwestie van de integratie van (voormalig) migranten in samenlevingen in het mondiale noorden, maar ook van mensen met een lage sociaal-economische status. Daarbij zijn kwesties van subtiele en duidelijke discriminatie uitdagende onderzoeksonderwerpen. Tegelijkertijd biedt de inclusie van migranten, vrouwen, LGBTQIA+-ers, arbeidsgehandicapten op de arbeidsmarkt, in het dagelijks leven en in de hogere echelons in organisaties belangrijke uitdagingen. Onderzoek over deze onderwerpen is te kenschetsen als gericht op urgente problemen in de kosmopolitische westerse samenlevingen van vandaag.

Om de processen die maatschappelijke ongelijkheid, diversiteit en inclusiviteit vertragen dan wel versterken, te kunnen begrijpen is zowel interdisciplinaire samenwerking als een variëteit aan onderzoeksmethoden nodig: kwantitatief (macro-, meso-, microdata) en kwalitatief (etnografisch onderzoek, diepte-interviews, discoursanalyse). Dergelijk breed onderzoek biedt mogelijkheden tot gerichtere (preventieve) interventies, zowel op het niveau van het individu en de groep, als op maatschappelijk beleidsniveau. Er zal daarom samengewerkt worden door wetenschappers uit verschillende disciplines, om gezamenlijk bij te dragen aan het analyseren en aanpakken van de negatieve gevolgen van ongelijkheid en uitsluiting, de toenemende segregatie tussen hoog- en laagopgeleiden, tussen groepen met en zonder migratieachtergrond en tussen mannen en vrouwen.

Deel C Discipline-investering

In de onderwijswetenschappen – samen met andere disciplines als psychologie, pedagogiek, neuroscience, kunstmatige intelligentie en sociologie – zullen wij ons vooral richten op de inspiratie om te leren: wat is er nodig om studenten en docenten te inspireren en te motiveren? Welke kennis, vaardigheden en academische houding hebben de studenten van nu nodig en hoe kan de universiteit de beste omgeving bieden om te leren? Hoe kunnen we toetsing het beste vormgeven om hier een bijdrage aan te leveren? Wat is een goed, uitdagend curriculum en hoe kunnen we dat verder ontwikkelen? Welke rol speelt technologie hierin? En hoe zorgen we ervoor dat het onderwijs voor alle studenten toegankelijk en inspirerend is en tegelijkertijd gelijke kansen biedt voor iedereen?

Daarnaast richten we ons op de docentprofessionalisering: Hoe kunnen we docenten inspireren en motiveren om studenten adequaat te (blijven) opleiden? En hoe kunnen we hun professionalisering faciliteren om deze doelen te behalen? De focus ligt hierbij op het hoger onderwijs, van waaruit verbindingen worden gelegd met het primair en voortgezet onderwijs. Een verbinding tussen onderwijs en onderzoek en dus een actieve participatie van docenten (in opleiding) in het onderzoek, staat hierbij centraal. Hierbij zullen onderzoekers en docenten verbonden aan de lerarenopleidingen (voor primair en voortgezet onderwijs), aan het postmasteronderwijs en nascholing, en aan het eigen bachelor- en masteronderwijs samenwerken. Hiermee wordt een impuls gegeven aan het onderzoek, leidend tot kennisverbreding en nieuwe inzichten. Tegelijkertijd wordt ook de kwaliteit van het onderwijs zelf verhoogd, door de nadruk te leggen op de onderzoekende houding van docenten en de vertaling van de bevindingen uit het onderzoek naar de praktijk van het onderwijs. Via die weg versterken we de missie van de RU om gemotiveerde, creatieve en breed inzetbare professionals af te leveren, met up-to-date kennis en vaardigheden en de ambitie om te blijven leren.

Inzet sectorplanmiddelen in het onderwijs

De thema's uit de SSH-sectorplannen zullen in de komende jaren in toenemende mate zichtbaar worden in het onderwijs. In dit eerste (opstart)jaar ligt de focus op het opzetten van het onderzoek en wordt parallel verkend hoe de thema's uit de sectorplannen (verder) ingebed zullen worden in de curricula van de verschillende opleidingen. Daar zullen de aangestelde UD's een belangrijke rol in spelen, zowel in de ontwikkeling als uitvoering van dit onderwijs. Hierbij valt te denken aan het ontwikkelen van interdisciplinaire minors en (her) ontwikkeling van ander (keuze)onderwijs rondom de centrale thema's.

In het lopende academisch jaar worden door diverse opleidingen ook al initiatieven ondernomen om de thema's uit de sectorplannen sterker te verankeren in het onderwijs. Cursussen die zich hier goed voor lenen zijn bijvoorbeeld de cursussen Young Consumers (Communicatiewetenschap), Development and Mental Health (Psychologie) en Dealing with Diversities in Care (Pedagogische Wetenschappen), waar het thema 'veerkracht bij jeugd' een prominente rol speelt. Cursussen als 'AI in the Connected World (Artificial Intelligence)' en 'Human Machine Communication' (Communicatiewetenschap) sluiten aan bij het thema 'menselijke factor in technologieën'. En tot slot wordt het thema 'maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit' onder andere prominent behandeld in de cursussen die worden aangeboden door Gender and Diversity Studies (onder andere Theoretizing Diversity, Gender, Macht en Grenzen) en binnen Sociologie (onder andere de cursus sociale ongelijkheid).

3.4 KPI's en bestedingstabel RU

In onderstaande tabel is de kort en bondig opgenomen op welke wijze de beschikbare middelen worden ingezet in 2022 en de jaren daarna.

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Upgraden apparatuur en infrastructuur labs, waaronder EEG apparatuur (zie A onder paragraaf 3.3) • Aanstellen van lab personeel 	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde apparatuur voor 2022 is aangeschaft en personeel is opgestart 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen investeringsplan voor upgradering labs en aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 8 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> • Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date • Er is meer technisch personeel aangesteld dan 31-12-2021 • Het investeringsplan is voor het grootste deel uitgevoerd
Deel B Interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen 16 UD's en 8 postdocs, te verdelen over drie thema's • Aanstellen landelijke en lokale projectleiders • Opzetten landelijke infrastructuur voor samenwerking 	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaal 75% van de UD's en postdocs is aangesteld • Nationale themagroepen zijn gevormd en landelijke coördinatoren zijn aangesteld • Lokale themateams per universiteit zijn gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen en uitvoeren van onderzoeksprogramma's • Ontwikkelen nieuwe onderwijsprogramma's of nieuwe vakken binnen bestaande programma's • Opzetten van duurzame, nationale samenwerkingsverbanden waarin onderzoek en onderwijs wordt afgestemd 	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland heeft een toonaangevende positie in het onderzoek op dit terrein, onder andere blijkt uit: publicaties in toptijdschriften, organisatie van internationale congressen, keynotes, redactielidmaatschappen van vooraanstaande tijdschriften en gehonoreerde consortiumaanvragen • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, onder andere blijkt uit bijdragen in het publieke debat, samenwerkingen met maatschappelijke organisaties (o.a. via co-creatie en citizen science), toepassing van wetenschappelijke inzichten • Er heeft vernieuwing van het onderwijs plaatsgevonden, blijkt onder andere uit keuzevakken, minors, e.d op deze thema's
Deel C Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijke coördinator • Aanstellen lokale coördinatoren • Aanstellen 3 UD's en 1 postdoc 	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaal 75% van de UD's en postdocs is aangesteld • Landelijk projectteam is opgericht 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen en uitvoeren van ontwikkelagenda in samenwerking met lerarenopleidingen • Opstellen en uitvoeren van agenda voor verbetering docentprofessionalisering • Ontwikkelen en uitvoeren onderzoeksprogramma 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, onder andere blijkt uit vernieuwing van lesmateriaal, curricula, en verdergaande docentprofessionalisering

Bestedingsplan RU

In onderstaande tabel is beschreven hoeveel universitair docenten (UD) en postdocs (PD) structureel ingezet worden binnen RU op de verschillende thema's. Hierbij is een aantal fte specifiek toegewezen aan de verschillende thema's. Aan de thema's 'veerkracht bij jeugd', 'menselijke factor in nieuwe technologieën' en 'maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit' zijn ieder vier fte toegekend. Aan het overkoepelende thema 'onderwijswetenschappen' is drie fte toegekend. Het aangegeven aantal fte per thema is het minimaal aantal fte dat per thema wordt aangesteld. De werving vindt plaats op facultair niveau.

Fte's worden niet op voorhand verdeeld over de verschillende onderzoeksinstituten en opleidingen, maar worden middels een gezamenlijke wervingscampagne ingevuld. Op deze manier borgen we dat aandacht is voor diversiteit, team science, interdisciplinariteit, erkennen en waarderen en talentbeleid. Op basis van de ontvangen sollicitaties zullen de resterende posities worden ingevuld. In onderstaande tabel zijn deze resterende posities evenredig over de verschillende thema's verdeeld. Hier kunnen verschuivingen in optreden op basis van de sollicitatieprocedure, waarbij rekening gehouden wordt met alle bovengenoemde aspecten.

RU bestedingsplan OCW-middelen SW				RU bestedingsplan SW inclusief aanvullende financiering universiteit			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco	Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	580	-	3,3	Infrastructuur	604	-	3,4
Veerkracht bij jeugd	592	4,6	-	Veerkracht bij jeugd	616	4,7	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	592	4,6	-	Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	616	4,7	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	592	4,6	-	Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	616	4,7	-
Onderwijswetenschappen	444	3,4	-	Onderwijswetenschappen	462	3,6	-
Totaal	2.800	17,1	3,3	Totaal	2.915	17,8	3,4

Medio 2021 heeft de RU vanuit haar eigen reserves geïnvesteerd in de uitbreiding van wetenschappelijk personeel om de werkdruk te verlagen en onderwijs en onderzoek meer in balans te brengen. Hiermee is geanticipeerd op de additionele middelen die vanuit het regeerakkoord – meer specifiek: het sectorplan – beschikbaar worden gesteld.

4. Rijksuniversiteit Groningen (RUG)

4.1 Algemene informatie

De Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (GMW) kent drie reguliere bachelorprogramma's (Psychologie, Pedagogiek en Onderwijswetenschappen, en Sociologie) en een Academische Opleiding voor Leraren in het Basisonderwijs. De Faculteit heeft bovendien negentien mastertracks (waaronder elf Engelstalige en twee die zowel in het Nederlands als in het Engels worden gedoceerd), de Universitaire Lerarenopleiding (een- en tweejarige masters) en een facultaire Research Master met drie specialisaties: Mental Health: Perspectives from Neuro- and Clinical Psychology, Lifespan Development and Socialization en Understanding Societal Change.

Het onderwijs van de faculteit is ondergebracht in vier afdelingen (Psychologie, Pedagogische en Onderwijswetenschappen, Sociologie en Lerarenopleiding). Ons onderwijs heeft als doel studenten een wetenschappelijke attitude bij te brengen en te leren zelf onderzoek te doen. Studenten werken met docenten en medestudenten in kleinschalige leervormen aan onderzoeksopdrachten. Deze manier van samen leren en onderzoeken bereidt aankomende academici nog beter voor op de beroepspraktijk.

De faculteit wil in Nederland vooroplopen in kwaliteit van onderwijs. Daarom investeren we fors in de professionalisering van onze docenten. In professionele leergemeenschappen ontwikkelen docenten uit verschillende vakgebieden met elkaar activerende werkvormen, nieuwe manieren van toetsen en uitdagende onderzoeksopdrachten.

Het onderzoek is ondergebracht in drie instituten (Heymans Instituut voor psychologisch onderzoek, Nieuwenhuis Instituut voor pedagogische en onderwijswetenschappen en voor de Lerarenopleiding, ICS/ Sociologie voor sociologisch onderzoek). Ten slotte kent de faculteit een Graduate School waarin de research master en de PhD-opleidingen zijn ondergebracht. Vele promovendi zijn hiernaast aangesloten bij een van de landelijke onderzoeksscholen waaraan de faculteit deelneemt.

De faculteit is sterk in onderzoek en onderwijs op het gebied van gedrag, denken, leren en samenleven van mensen. Onze theoretisch en methodologisch stevig gefundeerde kennisdomeinen – psychologie, sociologie, pedagogiek, onderwijskunde en vakdidactiek – willen we blijven ontwikkelen om bij te dragen aan de oplossing van grote maatschappelijke vraagstukken van deze tijd. Tot deze vraagstukken behoren onder meer: klimaatverandering, globalisering, digitalisering en toenemende diversiteit.

Om goed met deze veranderingen om te kunnen gaan, is veerkracht nodig; het vermogen om je te midden van veranderingen staande te houden en aan te passen. Dit is de rode draad in het onderzoek van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen. Er is aandacht voor zowel individuele als maatschappelijke veerkracht en de vraag hoe we deze kunnen vergroten. We richten ons hierbij op de onderwerpen migratie, milieu en klimaat, gezondheid, opvoeding en onderwijs, bescherming van kwetsbare minderheden en duurzame samenwerkingsverbanden. Het onderzoek van de faculteit heeft een sterke basis in de wetenschappelijke disciplines Onderwijswetenschappen, Pedagogische Wetenschappen, Psychologie, Sociologie en het opleiden van leraren in het basis- en voortgezet onderwijs. Vanuit deze basis werken wij samen aan interdisciplinaire thema's.

De faculteit streeft naar een toonaangevende positie in het onderzoeken en oplossen van maatschappelijke vraagstukken en problemen die mensen in hun dagelijkse leven ervaren. Onze ambitie is om wetenschappelijk onderbouwde interventies te ontwikkelen en te evalueren, in samenspraak met maatschappelijke partijen. De facultaire infrastructuur voor empirisch-wetenschappelijk onderzoek willen we uitbouwen tot internationaal topniveau.

In alles wat we doen streven wij naar verbinding: tussen studenten en docenten, tussen vakgebieden, tussen wetenschap en praktijk, tussen verschillende culturen. We omarmen diversiteit en zoeken naar wat mensen en vakgebieden bijeen kan brengen.

4.2 Wetenschappelijk personeel

Toelichting: de tabel geeft de ultimo 2021 cijfers en heeft betrekking op al het personeel van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen RUG (inclusief tweede en derde geldstroom), omdat er ook vaste medewerkers werkzaam zijn op de projecten en we deze wel willen meenemen in de tabel.

Funcctie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	38	69%	16,51	62%	16,51	9,91	6,60
	Vrouw	17	31%	10,05	38%	10,05	6,03	4,02
Assoc. Prof. (UHD)	Man	27	39%	19,47	41%	19,47	11,68	7,79
	Vrouw	42	61%	28,57	59%	28,57	17,14	11,43
Asst. Prof. (UD)	Man	32	33%	22,13	35%	22,13	13,28	8,85
	Vrouw	65	67%	40,46	65%	40,46	24,28	16,18
Postdoc	Man	11	37%	6,20	46%	6,20	0,62	5,58
	Vrouw	19	63%	7,18	54%	7,18	0,72	6,46
PhD student (PID)	Man	12	27%	8,57	27%	8,57	1,29	7,28
	Vrouw	32	73%	22,95	73%	22,95	3,44	19,51
PhD student (volledige beurs)	Man	14	38%					
	Vrouw	23	62%					
Totaal		332		182,09		182,09	88,39	93,7

4.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investering infrastructuur en Labpersoneel

Voor infrastructuur wordt gekozen om te investeren in de ondersteuning van de laboratoria en uitbreiding en vervanging van laboratoriumapparatuur. Virtual reality (VR) en augmented reality (AR) worden in toenemende mate toegepast in het onderzoek. De afgelopen tijd zijn hier de nodige pilots mee gedaan en de resultaten daarvan zijn zo positief dat in sommige gevallen het plan is om het gebruik structureel te maken. Daarnaast zal het aantal onderzoeken dat gebruik maakt van VR of AR de komende jaren naar verwachting flink stijgen. Daarom zullen twee VR opstellingen aangeschaft worden om dit mogelijk te maken. De bestaande EEG apparatuur is deels gedateerd en de capaciteit is beperkt. Daarom wordt er daarnaast voor gekozen om twee nieuwe EEG sets aan te schaffen, inclusief een versterker.

Hiermee kan de komende jaren voldoende ondersteuning geboden worden voor onderzoek waarbij EEG opnames gewenst zijn. Om de koppeling van laboratoriumapparatuur onderling en de koppeling van de apparatuur aan software en pc's mogelijk te maken is daarnaast capaciteit op het gebied van embedded programmeren noodzakelijk. Die capaciteit is momenteel niet (meer) beschikbaar op de RUG. Daarom zal een gedeelte van de sectormiddelen worden ingezet om een embedded software engineer te werven die koppelingen tussen de laboratoriumapparatuur en de software en pc's kan bouwen en onderhouden. Daarmee kan zowel de integratie tussen de apparatuur naar behoren onderhouden worden alsook de op termijn noodzakelijke overgang naar Windows 11 voor de laboratorium pc's gefaciliteerd worden.

Deel B Interdisciplinaire thema's

Thema 1 Veerkracht bij jeugd

Aan welke voorwaarden moet worden voldaan om kinderen en adolescenten gezond en gelukkig te laten opgroeien? Hoe ondersteunen individuele factoren zoals persoonlijkheidskenmerken of genetische condities een positieve ontwikkeling en wat is hierbij de rol van externe factoren zoals iemands sociale netwerk? Waarom zien we bij sommige jonge mensen een positieve ontwikkeling, ondanks risico's en tegenslagen? Individuele en contextuele perspectieven, evenals normatieve en atypische ontwikkelingstrajecten moeten worden gecombineerd om de mechanismen en processen die ten grondslag liggen aan veerkracht te verhelderen. Een persoon-omgeving perspectief toegepast op gezonde jongeren maar ook op jongeren bij wie veel risicofactoren spelen helpt ons tevens om te begrijpen waarom sommige jongeren het goed doen ondanks risico's of tegenslag. Wat ons weer kan helpen bij het vroegtijdig onderkennen van risico's bij anderen en bij het ontwikkelen van effectieve interventies die veerkracht bij jongeren bevorderen. Meer specifiek zijn de hoofdvragen die ons werk in dit thema leiden:

- Hoe werken individuele en contextuele voorwaarden samen bij het vormgeven van de ontwikkeling van kind naar volwassene?
- Wat zijn de risico's en de beschermende factoren voor gezond en gelukkig opgroeien? Waarom ontwikkelen sommige jongeren zich heel goed ondanks risico's? Welke rol spelen ouders en leeftijdsgenoten bij het versterken van de individuele veerkracht?
- Hoe kunnen jongeren worden ondersteund bij het opgroeien tot volwassenen die zich succesvol bewegen in een snel veranderende wereld en onder verschillende vormen van tegenslag?
- Hoe kunnen jongeren het beste gebruik maken van de mogelijkheden die hen worden geboden en hoe kunnen ongelijkheden hierbij worden voorkomen?

Een beter begrip van hoe de dynamische interactie tussen jongeren en hun omgeving hun ontwikkeling stuurt, helpt ons kinderen en adolescenten te ondersteunen in hun groei tot volwassenen die een waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving van vandaag en aan die van morgen. Dit perspectief vereist samenwerking over discipline grenzen heen, zodat het individu – traditioneel de focus van de psychologie – en de sociale context – de focus van sociologie, goed zijn vertegenwoordigd, net als de expertise over wat er nodig is om gezond en gelukkig op te groeien, de kern van de pedagogische wetenschappen. Hiervoor brengen we derhalve onderzoekers samen uit de afdelingen Sociologie, Pedagogische en Onderwijswetenschappen en Psychologie. Zij brengen een brede expertise met zich mee met betrekking tot innovatieve benaderingen in het onderzoek naar opgroeiende kinderen en adolescenten, zoals innovatieve onderzoeksdesigns die mede gebaseerd zijn op genetische en intergenerationele informatie, en geavanceerde onderzoeksmethoden als longitudinale sociale netwerkanalyse maar ook $n=1$ een time-series analyse. Drie postdoctorale onderzoekers, die zullen starten in het najaar van 2022, zullen werken aan de hoofdvragen voor dit thema en zullen hun resultaten internationaal publiceren.

Naast inbedding in het bestaande onderwijs in de afdelingen Psychologie, Sociologie en Pedagogiek en in de interdisciplinaire Research Master, zullen de nieuw aan te nemen UD's binnen het thema *Veerkracht bij Jeugd* in eerste instantie een Summer/Winter school organiseren op het thema en vervolgens een interdisciplinaire minor opzetten die onder ander het doel heeft om meer studenten uit onze eigen faculteit, maar ook uit verwante disciplines, voor de Research Master en de masterprogramma's te enthousiasmeren. De Summer/Winter school en het te ontwikkelen minorprogramma zullen gericht zijn op Jeugd, en onder andere onderzoeksdesigns en -methoden voor ontwikkelingsgericht onderzoek, participatie van jongeren in onderzoek, en interventieonderzoek, maar bijvoorbeeld ook citizen science behandelen. Thematisch gezien zullen de Summer/Winter school en het Minorprogramma nauw aan het thema aansluiten en over verschillende aspecten van veerkracht bij diverse groepen jongeren gaan. De in 2022 beginnende postdocs, zullen een begin maken met het plannen van de Summer/Winter school en de aan te stellen UD's zullen samenwerken om de Summer/Winter schools mogelijk te structureren en het minorprogramma in te richten.

Behalve het leveren van fundamentele bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen en adolescenten, beogen wij ook om bruggen te bouwen – binnen de Nederlandse academische wereld door te kapitaliseren op onze samenwerking in consortia (bijvoorbeeld CID en GUTS, twee zwaartekrachtprogramma's), met kennisinstituten als het NSCR en NIDI, met andere partners in de kennisketen zoals NHL/Stenden en Hanze Hoogeschool, en met het bredere publiek door te investeren in samenwerking met aanbieders van basis- en voortgezet onderwijs.

Thema 2 Psychische aandoeningen

De vraag naar geestelijke gezondheidszorg stijgt en toegang tot zorg staat onder druk. Er gaat veel specialistische zorg naar milde problemen, terwijl mensen met zware problematiek vaak niet de hulp krijgen die ze nodig hebben en buiten de samenleving (dreigen te) vallen. Meer dan ooit is het van belang om enerzijds inclusie te bevorderen en psychische problemen zoveel mogelijk te voorkomen en anderzijds zorg op maat te bieden: licht waar het kan, zwaar waar het moet. Dit actuele vraagstuk vraagt om integratie van sociologische, (ortho)pedagogische, onderwijskundige en klinische- en ontwikkelingspsychologische kennis. Bij psychische (on)welzijn spelen emoties, cognities, gedrag en fysiologie in interactie met de context een rol. Soms is stress of psychische ontregeling een logische en zelfs gezonde reactie op omgevingsfactoren. In de gangbare psychiatrische benadering wordt echter de context en de processen en omstandigheden die bijdragen aan stoornissen onderbelicht blijven. Bij de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit staat de vraag centraal hoe psychische aandoeningen het beste gedefinieerd kunnen worden en hoe deze gezien de schaarse middelen het beste behandeld kunnen worden. Op vier verschillende manieren zal onze faculteit bijdragen aan de doelstellingen genoemd onder het thema Psychische Aandoeningen.

In de *eerste* plaats heeft de Faculteit een reeds bestaande rol in de studie World Mental Health Surveys (WMHS) dat onder de auspiciën van de World Health Organisation wordt uitgevoerd. De WMHS bieden een ongekende mogelijkheid om de epidemiologie van psychische stoornissen, hun consequenties en behandeling goed in kaart te brengen. In Nederland wordt daarnaast de NEMESIS studie uitgevoerd door het Trimbos instituut en in deze studie wordt dezelfde methodologie gebruikt, waardoor een koppeling tussen NEMESIS en WMHS eenvoudig te maken is. Aangezien NEMESIS op dit moment voor de derde keer wordt uitgevoerd, is een trendanalyse van de epidemiologie en behandeling van psychische stoornissen in Nederland en vergelijking met andere landen, een mogelijkheid die door RUG-GMW zal worden uitgevoerd om een accurate empirische basis onder het probleem van psychische stoornissen en hun behandeling en preventie te bieden.

In de *tweede* plaats zal vanuit RUG-GMW een bijdrage worden geleverd aan overzicht van de state-of-the-art van de literatuur over de effectiviteit van preventie en behandeling van psychische stoornissen. Met name de vroegtijdige herkenning en behandeling van psychische stoornissen maakt steeds vaker onderdeel uit van een al dan niet preventieve aanpak. Een belangrijk en veelgebruikt argument voor dit vroegtijdig diagnosticeren van problematiek is dat het, ook voor de lange termijn, positieve effecten heeft en mogelijk ook kosten bespaart. Het is echter niet duidelijk hoe deze uitgangspunten zich tot de huidige stand van de wetenschap verhouden. Veel bewijs voor de effecten van diagnostiek en behandeling van psychische stoornissen is bijvoorbeeld juist gebaseerd op korte termijn studies onder ideale omstandigheden. Er is behoefte aan inzicht in de effecten op de lange termijn in de klinische praktijk, waarbij de voordelen van preventie en behandeling zorgvuldig moeten worden gewogen tegen de risico's van vroegdiagnostiek en behandeling. Op dit moment is vooral hoeveel bekend hoeveel er niet bekend is op dit vlak en het is duidelijk dat in toekomstig onderzoek een belangrijke taak ligt in het samenbrengen van reeds uitgevoerde studies.

In de *derde* plaats zal vanuit RUG-GMW worden gewerkt aan een overzicht van de etiologie van psychische aandoeningen. De empirische en theoretische literatuur is versnipperd omdat het wordt uitgevoerd vanuit verschillende disciplines met verschillende onderzoeksmethoden en vanuit verschillende theoretische kaders. In het recent toegekende zwaartekracht project Stress in Action zal door RUG-GMW worden gewerkt aan een serie van systematische reviews waarin de empirische onderbouwing van de relatie tussen stressoren, emoties, gedrag, cognities en fysiologie centraal staat. Naast deze reviews van empirische studies zal ook de bestaande theoretische literatuur onder de loep worden genomen en wordt een poging gedaan om deze met elkaar te integreren. Hiertoe worden ook nieuwe statistische tools ontwikkeld. Deze omvangrijke taak zal worden

ondersteund door de onderzoeker die vanuit de sectorplannen de link zal leggen tussen de fundamentele vraag waar door het zwaartekracht consortium aan wordt gewerkt en de meer toegepaste vraag wat de bevindingen voor de meer toegepaste vragen naar de etiologie, preventie en behandeling van psychische aandoeningen te betekenen hebben.

Het *vierde* onderdeel van de bijdrage van RUG-GMW aan dit thema betreft de relatie tussen dagelijkse stressoren en de ontwikkeling van psychische aandoeningen. Het leidt geen twijfel dat dagelijkse stressoren en de accumulatie van deze in chronische stress een rol speelt in de etiologie van psychische aandoeningen maar hoe dit precies gebeurt is niet duidelijk: wanneer is stress schadelijk en wanneer niet, wanneer is er sprake van een aandoening en wanneer niet, en hoe kan deze informatie gebruikt worden om psychische aandoening zo effectief mogelijk te voorkomen en te behandelen? Dit onderzoek zal gaan over transdiagnostische processen en betreft vooral EMA (ecological momentary assessment) en ESM (experience sampling method) studies waarin zo veel mogelijk 'realtime' zal worden onderzocht wat mensen meemaken, en hoe dit zich vertaalt naar het ontstaan en beloop van psychische aandoeningen. Concrete voorbeelden die juist bij RUG-GMW aansluiting vinden met lopend onderzoek naast de statistiek om dit soort data te analyseren betreft de relatie met aardbevingen als stressoren, de relatie met klimaatstress en werk-gerelateerde stress.

De nieuw te werven UD's binnen het thema Psychische Aandoeningen zullen het onderwijs van de faculteit enerzijds versterken door inzet in de uitvoering en coördinatie van de verschillende onderwijsprogramma's die zich vanuit verschillende disciplines met vraagstukken rondom psychische aandoening bezighouden, met name Psychologie, Pedagogiek en Sociologie. Zij zullen bijdragen aan het bevorderen van opleidingsoverstijgende modellen van transdisciplinair onderwijs. Onderzoek en onderwijs op het gebied van psychische aandoeningen is versnipperd over disciplines en 'schools of thought' waardoor studenten een onvoldoende overzicht ontwikkelen en later mogelijk ook deze onvolledige kennis in de praktijk brengen. De UD's zullen aan dit probleem werken door het bevorderen van interdisciplinair werken. Dit zal hand in hand gaan met het onderzoek dat door hen wordt uitgevoerd waarin het verkrijgen van overzicht in de literatuur middels systematische reviews ook een van de doelstellingen is. Door het versterken van de samenwerking met klinische partners zal ook het land van deze kennis in praktijkinstellingen bevorderd worden.

Een mogelijkheid die onderzocht wordt is om voor het onderwijs het concept van 'stepped diagnosis' als kapstok te gebruiken. Stepped diagnosis is oorspronkelijk beschreven als een stappenplan voor de praktijk om doorverwijzing naar specialistische zorg te optimaliseren. De stappen omvatten inventariseren, normaliseren, 'watchful waiting', zelfhulp, lichte interventie en doorverwijzing naar specialistische zorg. Stepped diagnosis zal als model gebruikt om onderwijs binnende faculteit te categoriseren en aan elkaar te relateren waarbij kennis uit de verschillende disciplines wordt gebruikt om overdiagnostiek en overbehandeling te voorkomen zonder onderbehandeling te riskeren, specialistische zorg te bewaren voor degenen die dat het hardst nodig hebben, en specialistische zorg te optimaliseren.

Thema 3 Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

In de afgelopen decennia zijn er veel pogingen gedaan om maatschappelijke transities op gang te brengen en te versnellen, zoals initiatieven om de klimaat- en energiecrisis te verminderen en pogingen om instituties te bouwen die een gezondere levensstijl bevorderen en werkplekken en gemeenschappen inclusiever en participatiever maken. Om dit te bereiken hebben overheden, het maatschappelijk middenveld, bedrijven en academici een overvloed aan beleid en interventies bedacht en uitgevoerd, variërend van nationale beleidswijzigingen en regionale samenwerkingsstructuren tot experimenten met nieuwe organisatievormen en alternatieve benaderingen van het bestuur van lokale gemeenschappen en de leiding van werkteams. Helaas leveren deze transitiepogingen vaak niet het gewenste resultaat op. Het realiseren van duurzame maatschappelijke transities vereist dat institutionele en organisatorische oplossingen rekening houden met de groeiende hoeveelheid gedragsinzichten en dat (interventie) onderzoek institutioneel-organisatorische contextvoorwaarden omvat. In het licht hiervan zet de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen ook in op het interdisciplinaire onderzoeksthema 'Maatschappelijke Transities en Gedragsverandering'. De faculteit heeft een bijzonder sterke expertise ontwikkeld met betrekking tot maatschappelijke transities in de beleidsdomeinen werk, inclusie, gezondheid en welzijn, onderwijs en energie.

Het doel van onze inzet op dit thema is niet alleen om te begrijpen waarom en onder welke omstandigheden dergelijk beleid en interventies niet de beoogde effecten genereren, maar ook om inzicht te geven in hoe de kans op succes van toekomstige transitie kan worden vergroot. De focus ligt daarbij ook op de vraag hoe beoogde effecten van transitie op lange termijn kunnen worden volgehouden. Vragen die centraal staan in het thema zijn: Hoe beïnvloeden dynamieken op verschillende niveaus van sociale aggregatie (systeem, organisatie, groep en individu) elkaar? Wat betekent dit voor de manier waarop interventies op deze niveaus ten opzichte van elkaar gepositioneerd kunnen worden? Hoe kunnen bestuurlijke processen op verschillende niveaus van (interne) governance, innovatiebeleid, organisatieverandering en gedragsinterventies zinvol op elkaar worden afgestemd om transitie te stimuleren? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het vertrouwen in de democratische rechtsstaat behouden blijft tijdens deze transitie? Welke processen van in- en uitsluiting vinden plaats in verschillende fasen van transitie? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat transitie en gedragsverandering op een democratische manier plaatsvinden en wat zijn deze democratische principes?

Naast het verlichten van de sterke structurele tekorten in de formatie van de reguliere onderwijsprogramma's binnen de verschillende opleidingen van de faculteit zullen de nieuw te werven UD's binnen het thema maatschappelijke transitie en gedragsverandering het onderwijs op twee manieren versterken.

Ten eerste zullen zij een bijdrage leveren aan het in 2018 ingezette facultaire onderwijsinnovatietraject, waarin sterk werd ingezet op de ontwikkeling van drie nieuwe, opleidingsoverstijgende modellen van transdisciplinair onderwijs rond het thema duurzame maatschappelijke transitie en gedragsverandering.

(1) Met de ontwikkeling van *Societal Challenges Labs* (SCL) staat inmiddels een innovatief didactisch concept voor transdisciplinair onderwijs in de bachelor en masteropleiding ter beschikking. SCLs stelen op probleemgestuurd projectonderwijs rond het uitwerken van evidence based advice voor de oplossing van een beleidsprobleem dat aangereikt wordt door externe stakeholders (experts, beleidsmakers, ervaringsdeskundigen). De deelnemende stakeholders leveren tevens een actieve bijdrage (als gastdocent of voor consults) tijdens de colleges zelf. De studenten werken in groepen toe naar beleids- en interventieadviezen, waarbij het wetenschappelijk onderbouwen van een theory of change centraal staat. SCLs representeren een flexibel onderwijsconcept dat op een brede reeks van thema's of maatschappelijke uitdagingen kan worden toegepast.

(2) Het *Transdisciplinary PhD-Training Program Sustainable Cooperation* heeft een thematische focus op maatschappelijke veerkracht en richt zich op de wisselwerking tussen institutionele transitie en gedragsverandering. Dit in 2017 opgestarte programma, waarin de landelijke onderzoeksscholen voor psychologie (KLI), sociologie (ICS), geschiedenis (Posthumus) en filosofie (OZSW) participeren, bestaat uit vier cursussen en biedt een themaspecifieke transdiscipline verdieping die complementair is aan de disciplinespecifieke opleidingen.

(3) De in 2018 opgestarte *Professional Learning Community* (PLC) Teaching Transdisciplinarity is een cross-disciplinair platform en netwerk voor docenten die transdisciplinaire vraagstukken en benaderingen in hun onderwijs gebruiken. De PLC organiseert bijeenkomsten waarin onder andere best practices worden gedeeld en nieuwe didactische ontwikkelingen worden besproken. Tevens zullen deelnemers aan de PLC gezamenlijke onderwijsinitiatieven ontwikkelen, zoals summer/winter schools en masterclasses.

Ten tweede zullen de UD's bijdragen aan de ontwikkeling van thematische modules binnen de genoemde opleidingsoverstijgende onderwijsmodellen. Deze modules zullen gerelateerd zijn aan de analyse van veerkracht- en duurzaamheidsvraagstukken in een brede reeks van beleidsdomeinen, met name werk, inclusie, gezondheid en welzijn, onderwijs en energie. Deze onderwijsmodules richten zich enerzijds op theorievorming, empirische onderzoeksdesigns en (mixed methods) kwalitatieve en kwantitatieve methodes. Anderzijds hebben zij aandacht voor vraagstukken rond het ontwikkelen, implementeren, en evalueren van beleid en interventies gericht op de wisselwerking tussen duurzaamheidstransitie en gedragsverandering.

Het thema is inherent interdisciplinair en vereist het combineren van psychologische inzichten over de fundamentele van gedragsveranderingen en de complexe cognitieve, motiverende en relationele antecedenten en consequenties van gedrag met sociologische inzichten gerelateerd aan (sociale) netwerken, organisaties en instellingen.

Faculteitspecifieke doelen gerelateerd aan het thema zijn:

1. Bijdragen aan theoretische en empirische kennis over de wisselwerking tussen mechanismen op micro-, meso- en macroniveau die maatschappelijke transitie en gedragsverandering ondersteunen.
2. Zorgen voor een grondige theoretische gedragsonderbouwing van hoe maatschappelijke transitie kunnen worden bereikt en volgehouden door gedragsverandering en identificeer tegelijkertijd de institutionele en organisatorische voorwaarden waaronder deze verandering wordt gefaciliteerd of belemmerd.
3. Actief contact zoeken met maatschappelijke stakeholders om de wetenschappelijke inzichten die voortkomen uit dit onderzoeksinitiatief (wetenschap voor de samenleving) te delen en te bespreken.

Deel C Discipline-investering: "The bright future of education"

Als het stof van de wereldwijde pandemie is neergedaald, hoe zal het onderwijs er dan uitzien, hoe zou het eruit moeten zien en wat voor onderwijs is er nodig in specifieke regio's? Eén ding hebben we geleerd van het afstandsonderwijs, de sluiting van scholen en de snelle digitalisering, en dat is dat menselijke contacten het kloppend hart van het onderwijs zijn. De rol van de leraar in de school is onvervangbaar. De huidige maatschappelijke problemen op het gebied van kansengelijkheid, geletterdheid, inclusief onderwijs en lerarentekorten nopen echter tot een heroverweging van de rol van leraren. Wat is er nodig om een mooie toekomst voor het onderwijs te garanderen? Hoe kunnen we leraren en scholen adequaat voorbereiden op deze onvervangbare rol in de context van deze maatschappelijke problemen? En in hoeverre is de huidige manier waarop scholen en onderwijs georganiseerd zijn, bevorderlijk voor een dergelijke nieuwe rol van leraren? Wat zijn de implicaties voor de manier waarop het werk van leraren in scholen is georganiseerd? En tot slot, sluit de huidige kwalificatiestructuur en lerarenopleiding goed aan bij de uitdagingen waar we in het onderwijs voor staan? Hoe kunnen universiteiten, hbo en mbo, in samenwerking met het (speciaal) basis- en voortgezet onderwijs, bijdragen aan deze discussie en zorgen voor verbetering van de onderwijskwaliteit?

Het voorgestelde onderzoek levert belangrijke inhoudelijke input voor de in het sectorplan SSH gestelde doelen voor het versterken van de duurzame basis van Onderwijswetenschappen en Lerarenopleidingen.

Het geschetste thema *The bright future of education* vormt vervolgens de stip op de horizon voor de verdere bestedingsplannen voor Onderwijswetenschappen en Lerarenopleidingen voor 2023 en verder. De geschetste maatschappelijke uitdagingen en onderwijskundige vraagstukken vallen uiteen in een aantal subthema's die in de komende jaren door de aan te stellen UD's en postdocs kunnen worden bestudeerd (onder meer de rol van leraren bij het bevorderen van kansengelijkheid, geletterdheid, inclusief onderwijs en daarnaast de specifiekere vraagstukken rondom het motiveren van leerlingen en digitalisering in het onderwijs). We zoeken hierbij tevens aansluiting op de in 2022 te verschijnen Noordelijke Educatieve Onderzoeksagenda, waarvoor urgente vraagstukken in het onderwijs (po, vo en mbo) in de Noordelijke regio (Groningen, Friesland, Drenthe) zijn opgehaald uit het werkveld. Uitgangspunt voor het versterken van de duurzame basis van Onderwijswetenschappen en Lerarenopleidingen is het streven naar kwaliteitsverbetering in het onderwijs en dus dat de lerenden (leerlingen, studenten) er beter van worden.

De betrokken afdelingen binnen de faculteit GMW dragen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor de onderlinge afstemming en samenwerking bij het op te zetten onderzoek rondom deze thema's (onder andere uitgevoerd door de aan te stellen postdocs en UD's), alsook de inbedding van de opgedane kennis en inzichten in de lerarenopleidingen die bij de RUG zijn ondergebracht. Concreet betekent dit dat de UD's deels worden ingezet in bestaand onderwijs om de werkdruk te verminderen, maar daarnaast een belangrijke rol vervullen in de uitwerking en implementatie van de gewenste curriculumherzieningen (in lijn met bovenstaande disciplinegerichte investeringen van 'the bright future of education') in de bachelor- en masteropleidingen pedagogische- en onderwijswetenschappen en de lerarenopleidingen vanuit interdisciplinaire samenwerking tussen onderwijswetenschappen, (ortho)pedagogiek en de lerarenopleiding binnen de RUG.

4.4 KPI's en bestedingstabel RUG

Doelstelling	Input-KPI's Besteding financiële middelen aan	Output-KPI's eind 2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Proces-KPI's vanaf 2022 Wat wordt er gedaan met de middelen?	Output-KPI's eind 2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaf van nieuwe apparatuur 2x VR set 10k€ 2x EEG set + versterker 40k€ Werven software engineer Werving embedded software engineer t.b.v. ondersteuning labapparatuur 	<ul style="list-style-type: none"> Apparatuur is aangeschaft Software engineer is aangesteld 	<ul style="list-style-type: none"> Bestedingsplan voor upgrade lab voor komende 10 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Labs zijn voldoende bemest en infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed
Interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Werven van 6 postdocs/UD's, 2 per thema 	<ul style="list-style-type: none"> 6 postdocs zijn aangesteld Lokale expertiseteams voor de thema's gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners 	<ul style="list-style-type: none"> UD's aangesteld, bevorderingen toegepast Extra publicaties en subsidies op deze terreinen ten gevolge van het sectorplan Gegenereerde kennis vindt weerslag in beleid en praktijk
Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Werven 1 postdoc/UD 	<ul style="list-style-type: none"> Postdoc is aangesteld Formuleren van onderzoeksagenda's om de genoemde doelen te bereiken 	<ul style="list-style-type: none"> Een conceptueel kader voor de 'leraar van toekomst' wordt ontwikkeld Een kritische analyse van (knelpunten in) de huidige lerarenopleidingen en het bevoegdhedenstelsel om leraren op te leiden wordt ontwikkeld 	<ul style="list-style-type: none"> UD's aangesteld, bevorderingen toegepast Staf-studentratio in Onderwijswetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum Scholen hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten in de regio

Bestedingsplan RUG

RUG bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	290	-	-
Veerkracht bij jeugd	650	5,0	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	650	5,0	-
Psychische aandoeningen	650	5,0	-
Onderwijswetenschappen	260	2,0	-
Totaal	2.500	17,0	-

5. Tilburg University (TiU)

5.1 Algemene informatie

De Tilburg School of Social and Behavioral Sciences (TSB) is een van de vijf faculteiten van Tilburg University (TiU). De faculteit omvat een unieke set van expertisegebieden met psychologie, sociologie, organisatie-wetenschappen, Human Resource Studies, en Tranzo (zorg en welzijn). Dit stelt onze School in staat om sociale en gedragsvraagstukken te begrijpen vanuit individueel, organisatorisch en maatschappelijk perspectief. In 2021/2022 volgen ruim 4.700 studenten een opleiding bij TSB. Tot 2021 studeerden meer dan 17.500 studenten af aan onze programma's. TSB omvat, naast de traditionele disciplines psychologie en sociologie, unieke multidisciplinaire onderzoeksgebieden en researchgroepen waarvan het gros een maatschappelijk veld als uitgangspunt heeft.

TSB bestaat uit de negen departementen:

- Cognitieve Neuropsychologie
- Ontwikkelingspsychologie
- Human Resource Studies
- Medische en Klinische Psychologie
- Methoden en Technieken
- Organisationswetenschappen
- Sociale Psychologie
- Sociologie
- Tranzo (wetenschappelijk centrum voor zorg en welzijn)

Onderwijs TSB

De opleidingen in de psychologie of in de maatschappijwetenschappelijke richtingen van TSB leren studenten de complexiteit van de moderne samenleving beter te begrijpen. Studenten leren ondersteuning te bieden aan de oplossing van problemen die deze complexiteit op individueel, organisatorisch en maatschappelijk niveau met zich meebrengt. De faculteit heeft een ruim en gevarieerd aanbod aan bachelor- en masteropleidingen. Zowel in de bachelor- als in de masterprogramma's komt de internationale oriëntatie van de faculteit naar voren. De Engelstalige bachelor- en masterprogramma's verzorgen onderwijs voor studenten uit zo'n 80 landen. De opleidingen hebben een multidisciplinair, breed karakter met aandacht voor onder meer psychologische en filosofische perspectieven in de maatschappijwetenschappelijke opleidingen en omgekeerd ook met aandacht voor maatschappijwetenschappelijke en filosofische perspectieven in de psychologie-opleidingen. Alle opleidingen kennen een hoogwaardige, intensieve methodologische leerlijn.

TSB investeert continue in de ontwikkeling van de bestaande curricula als wel in de ontwikkeling van nieuwe (interdisciplinaire) opleidingen.

De wetenschappelijke staf van TSB besteed – met enkele uitzonderingen daar gelaten – 50% aan het geven en ontwikkelen van onderwijs. Met de implementatie van de sectormiddelen breidt TSB de onderwijscapaciteit uit. De universitaire docenten die met deze middelen worden aangesteld, komen na 12 of 18 maanden in vaste dienst.

De faculteit verzorgt acht bachelorprogramma's (vier Nederlandstalig en vier Engelstalig):

- Global Management of Social Issues (Engelstalig)
- Human Resource Studies: People Management (Engelstalig)
- International Sociology (Engelstalig)
- Organisationswetenschappen
- Personeelwetenschappen
- Psychologie
- Psychology (Engelstalig)
- Sociologie

Er is keuze uit de volgende masterprogramma's (waaronder tracks), waarvan twee research masters, één (unieke) tweejarige master in de Medische Psychologie, vier double degree programma's en één universitaire lerarenopleiding:

- MSc Human Resource Studies
- MSc Psychologie en Geestelijke Gezondheid
- MSc Medische Psychologie (tweejarig)
- MSc Organization Studies
- MSc Social Psychology
- MSc Research Master in Social and Behavioral Sciences
- Research Master in Psychology: Individual Differences and Assessment
- Universitaire Lerarenopleiding Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen

Double Degree Programma's:

- Double Degree in Cross-Cultural Economic Psychology (met Universiteit of Osnabrück, Duitsland)
- Double Degree in Sociology and Population Studies (met Pompeu Fabra Universiteit, Barcelona, Spanje)
- Double Degree in Sociology and Social Research (met Universiteit of Trento, Italië)
- Double Degree in Sociology (met Universiteit of Bamberg, Duitsland)

De faculteit biedt drie premasterprogramma's aan voor hbo-afgestudeerden:

- Human Resource Studies
- Organization Studies
- Sociology

Onderzoek TSB

De onderzoekers in de sociale en gedragswetenschappen observeren en identificeren relevante vraagstukken in de samenleving. Het onderzoek van TSB creëert een grondig begrip van de onderliggende fenomenen. Afhankelijk van het onderwerp kan het onderzoek worden uitgevoerd door een enkele onderzoeksgroep of door een multidisciplinair of interdisciplinair team uit verschillende onderzoeksgroepen. We creëren een aantrekkelijke onderzoeksinfrastructuur door Open Science met een focus op het delen van gegevens. We delen onze onderzoeksresultaten met mensen, organisaties en de samenleving om een beter algemeen bewustzijn van deze kwesties te creëren en zoeken actief samenwerking en co-creatie met maatschappelijke partners om hen te helpen complexe problemen op te lossen. Het onderzoek vindt plaats in tien onderzoeksgroepen en zes onderzoeksinstituten. De onderzoekopleiding is ondergebracht in de facultaire Graduate School.

De onderzoeksgroepen:

- Cognitieve Neuropsychologie
- Cultuur in Brabant
- Human Resource Studies
- Medische en Klinische Psychologie
- Methoden en Technieken
- Ontwikkelingspsychologie
- Organisationswetenschappen
- Sociale Psychologie
- Sociologie
- Tranzo (wetenschappelijk centrum voor zorg en welzijn)

De onderzoeksinstituten zijn:

- Center of Research on Psychological and Somatic Disorders (CoRPS)
- European Values Study (EVS)
- Tilburg Experience Sampling Center (TESC)
- Tilburg Institute for Behavioral Economics Research (TIBER)
- Tranzo (wetenschappelijk centrum voor zorg en welzijn)

5.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Onderstaande tabel geeft de indeling van het wetenschappelijk personeel van de faculteit weer. Met betrekking tot de functies professor, associate professor en assistant professor is een delta zichtbaar tussen de totale fte's en de omvang in teaching en research vanwege managementtaken.

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	19	66%	15,3	65%	12,24	6,12	6,12
	Vrouw	10	34%	8,4	35%	6,72	3,36	3,36
Assoc. Prof. (UHD)	Man	10	50%	9,8	51%	8,82	4,9	3,92
	Vrouw	10	50%	9,5	49%	8,55	4,75	3,8
Asst. Prof. (UD)	Man	33	43%	31,85	43%	31,85	19,11	12,74
	Vrouw	44	57%	42	57%	42	25,2	16,8
Postdoc	Man	6	12%	4,4	13%	4,4	0,44	3,96
	Vrouw	43	88%	30	87%	30	3	27
PhD student	Man	25	36%	23,75	36%	23,75	4,75	19
	Vrouw	44	64%	42,15	64%	42,15	8,43	33,72
Totaal		244		217,15		210,48	80,06	130,42

5.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investering infrastructuur en labpersoneel

TiU investeert in de uitbreiding van labondersteuning. Er is behoefte aan technische expertise om de apparatuur op orde te houden, te ijken en soepel te laten draaien. We stellen daarvoor twee labtechnici aan. Eén technicus heeft een elektrotechnische achtergrond, terwijl de ander bedreven zal zijn in hardware-ondersteuning (bijvoorbeeld het ijken van labapparatuur). Voor het onderhoud en de ondersteuning van het online (tool) ecosysteem (bijvoorbeeld implementeren van updates, interface creatie, scripting) stellen we een wetenschappelijk programmeur aan. Er is behoefte aan een optimalisering van het gebruik van de software en de instrumenten die we gebruiken. Met de aanstelling van één voltijdse wetenschappelijk programmeur worden onderzoekers ondersteund met het aanpassen en opschonen van onderzoekerscodes voor gebruik in andere software/tools (bijv. integratie in apps door derden) en het creëren en programmeren van interactieve (online) tools/websites en gecreëerde codes van onderzoekers beschikbaar te maken voor collega's en een breder publiek. TiU zal ook investeren in de aanschaf van software (zoals Noldus, PST net en NeuroBehavioral Systems) en hardware (zoals webcams, response box, brainbox, wearables)

De datasteward kan een reële bijdrage leveren aan het verminderen van de werklast van onderzoekers en kan expertise toevoegen die de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoeksmogelijkheden kan verhogen. We willen voorstellen om te beginnen met twee datasteward: één gericht op grote datasets en één gericht op hands-on data vragen. De taken van de eerste datasteward zijn het combineren van grote datasets, een link zijn naar de organisaties die deze datasets leveren, voorbereiding van data, gatekeeper voor data die nog niet geanonimiseerd zijn, beheerder van gearchiveerde datasets, linking pin naar organisaties zoals ODISSEI, metadata ondersteuning en het creëren en onderhouden van overzicht van beschikbare datasets. De taken van de tweede datasteward zijn beantwoording hands-on vragen met betrekking tot data, ondersteuning bij het programmeren van experimenten, ondersteuning bij analyse van data (niet bij de analyse zelf, maar bij bijvoorbeeld scripting), gatekeeper voor data die nog niet geanonimiseerd is, beheerder van gearchiveerde datasets, toezicht op gegevens en ondersteuning bij metadata.

Deel B Interdisciplinaire thema's

De doelstelling van Tilburg School for Social and Behavioral Sciences is om met de uitvoering van het sectorplan de samenwerking tussen disciplines te versterken. In 2018 heeft TSB het *Herbert Simon Research Institute* opgericht voor de versterking van interdisciplinair onderzoek naar *health, wellbeing, and adaptiveness*. Binnen het instituut werken meer dan 300 onderzoekers uit verschillende disciplines samen om wetenschappelijke kennis over (complexe) maatschappelijke, organisatorische en gedragsmatige vraagstukken en uitdagingen te bevorderen. Een belangrijk kenmerk van het instituut is de methoden en statistieken van wereldklasse die in al het onderzoek worden toegepast. Onze onderzoekers hebben kennis over gedrag, cognitie en emoties; sociale besluitvorming, persoonlijkheid; forensische psychologie; ontwikkeling van de hersenen; psychologische verandering als gevolg van ziekte; aspecten van sociale ongelijkheid en sociale cohesie; interorganisatorische relaties en netwerken; preventie en zorgsystemen; sociale en leefomgeving, human resource management en arbeidsverhoudingen.

Alle onderzoekers gebruiken innovatieve methoden voor het verzamelen en analyseren van gegevens. Met de sectormiddelen wordt de slagvaardigheid van het Herbert Simon Research Institute significant vergroot. TSB zal investeren in interdisciplinair onderzoek voor de thema's psychische aandoeningen, maatschappelijke transities en maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit.

Thema 2 Psychische aandoeningen

De zorg voor mensen met psychische aandoeningen staat onder enorme druk, wat leidt tot onnodige ziekte-last, beperkingen in participatie in werk en samenleving en suboptimaal zorggebruik. Het ontwikkelen en uitrollen van gepersonaliseerde eHealth gericht op terugvalpreventie zou de druk op gespecialiseerde zorg kunnen verlichten en, nog belangrijker, mensen met psychische aandoeningen in staat kunnen stellen de regie over hun ziekte te nemen (zelfmanagement). Dit is vooral relevant voor mensen met ernstige psychische aandoeningen die vaak een terugval hebben en dus frequent gebruik maken van de beperkte beschikbare zorg. Daarnaast is het belangrijk om deze gepersonaliseerde eHealth zo vroeg mogelijk in het zorgtraject van de patiënt in te zetten om de zorgvraag niet chronisch (dat wil zeggen, langdurig en continu) te laten worden. Hiertoe wil TiU zich verder profileren. Op de preventie en interventie vanuit een levensloopsperspectief waarbij gekeken wordt naar een strength-based en risk-based benadering van ontwikkeling. De komende jaren zullen we investeren in onderzoek van de korte- en langetermijneffecten van gemoedstoestand, emotieregulatie en cognities op de ontwikkeling, het welzijn en de psychische gezondheid van mensen in verschillende levensfasen. De effectiviteit van ondersteunende systemen is afhankelijk van het identificeren en geregeld uitvragen van transdiagnostische symptomen die voor die bepaalde patiënt en in bepaalde levensfasen indicatief zijn voor terugval. In de dagelijkse klinische praktijk betekent dit dat mensen met psychische aandoeningen inzicht krijgen in het verloop van hun klachten en zo tijdig (dat wil zeggen voordat er sprake is van een terugval) zelf kunnen ingrijpen, dan wel tijdig een voor hen gepaste interventie via de eHealth tool aangereikt te krijgen. Hiervoor is het nodig om de disciplines cognitieve psychologie, klinische psychologie, medische psychologie, ontwikkelingspsychologie en gezondheidswetenschappen verder te verbinden.

Interdisciplinair onderzoek is nodig om bijvoorbeeld inzichten van onderliggende mechanismen van (de preventie van) psychische stoornissen te verbinden aan kennis over zelfmanagement en eHealth. Om de stap te zetten van inzicht naar impact is samenwerking met strategische partners voorwaardelijk. TiU richt hiervoor drie academische werkplaatsen in, ieder met de focus op een specifieke maatschappelijke transitie. TSB is trekker van de academische werkplaats Technological and Social Innovation for Mental Health. Het doel van deze academische werkplaats is om samen met maatschappelijke partners in de regio preventieve, gemeenschapsgespreide geestelijke gezondheidszorg tot stand te brengen en direct in de klinische praktijk in te bedden.

TiU zal antwoord geven op de onderstaande onderzoeksvragen:

- Wat zijn de factoren die het meest bijdragen aan preventie van psychische aandoeningen?
- Hoe zorgen we ervoor dat meer mensen toegang hebben tot effectievere zorg door een meer persoonlijke en laagdrempelige benadering?
- Welke factoren zorgen ervoor dat psychische aandoeningen in stand gehouden worden?

- Welke (gepersonaliseerde) behandelingen voor welke psychische problemen, en voor welke doelgroep zijn het meest effectief?
- Hoe kunnen we betere signaalsystemen ontwikkelen om de meest prevalentie psychische aandoeningen in een vroeg stadium (dus ook reeds bij kinderen) te onderkennen?

Thema 4 Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

Inzicht in de psychologie van menselijk gedrag, weerbare en wendbare organisaties, instanties, en inter-organisationale netwerken zijn nodig voor duurzame maatschappelijke transitie. Ons onderzoek heeft in de eerste plaats tot doel de adaptieve en maladaptieve reacties van sociale actoren en onderliggende mechanismen op deze veranderingen (beter) te begrijpen. Ten tweede willen we, gebruikmakend van de verworven inzichten, bestuderen of interventies (beleid, 'nudging' [non-invasieve gedragsinterventies], [financiële] prikkels zoals belastingen, beloningen en boetes, organisatorische interventies, Human Resource Management praktijken, behandelingen, reïntegratie-inspanningen en dergelijke) en subsystemen binnen organisaties gericht op het verbeteren van het aanpassingsvermogen en de veerkracht van actoren al dan niet effectief zijn en doen wat ze geacht worden te doen. Hiervoor is het nodig om meerdere sociaalwetenschappelijke disciplines verder te verbinden in interdisciplinair onderzoek. Dit onderzoek draagt bij aan het identificeren en versterken van de samenhang tussen theorie, methoden en inzichten voor maatschappelijke vraagstukken zoals migratie, armoede, sociale ongelijkheid, vergrijzing en bestaanszekerheid. Samenwerking tussen academici met achtergronden in sociologie, organisatiewetenschappen, economische psychologie en human resource studies is daarom noodzakelijk om onze kennis te vergroten over de uitdagingen waar samenlevingen, organisaties, teams en individuen voor staan en hoe zij zich hieraan kunnen aanpassen om hun individuele, organisatorische of maatschappelijke veerkracht en welzijn te behouden of te vergroten. Zoals hierboven beschreven, is om de stap te zetten van inzicht naar impact, samenwerking met strategische partners voorwaardelijk. Ook voor de maatschappelijke transitie inclusieve arbeidsmarkt heeft TiU een academische werkplaats ingericht. TSB is de trekker van deze academische werkplaats inclusieve arbeidsmarkt. Ook in deze academische werkplaats worden inzichten uitgewerkt in oplossingen en/of beleid, bijvoorbeeld voor de intersectorale mobiliteit tussen sectoren waar banen verdwijnen naar sectoren met grote tekorten aan personeel.

TiU zal antwoord geven op de onderstaande onderzoeksvragen:

- Waarom vinden sommige vormen van samenwerking tussen verschillende actoren plaats in ecosystemen en niet in andere vormen, zoals in ketens of allianties?
- Welk soorten samenwerkings-, coördinatie-, en adaptief gedrag kunnen worden waargenomen binnen ecosystemen, en wat verklaart deze gedragingen?
- Wat betekent dit voor de manier waarop interventies op deze niveaus ten opzichte van elkaar kunnen worden gepositioneerd?
- Hoe kunnen bestuurlijke processen op verschillende niveaus van innovatiebeleid, organisatieverandering en gedragsinterventies zinvol op elkaar worden afgestemd om transitie te stimuleren?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het vertrouwen in organisaties overeind blijft gedurende deze transitie?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat transitie en gedragsverandering verlopen met oog voor de menselijke maat?
- Wat zijn de effecten van transparantie van 'incentive systems' op compliance van individuen en organisaties met regels die door overheden of andere instanties worden opgelegd?
- Welke factoren beïnvloeden de acceptatie van de gedragsinterventies door het publiek (bijvoorbeeld of de interventie door de overheid of een commerciële instantie wordt uitgevoerd, en de waargenomen effectiviteit van de interventie)?

Thema 5 Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Processen van in- en uitsluiting vinden plaats binnen een context waarin, op het niveau van de samenleving, een proces van dualisering aan de gang is. TiU wil verder investeren in interdisciplinair onderzoek naar in- en uitsluiting, enerzijds op de arbeidsmarkt en anderzijds in de huidige verzorgingsstaat, rekening houdend met structurele veranderingen in de samenleving. Interdisciplinair onderzoek naar ongelijkheid en inclusie is nodig om de inzichten uit de sociologie, de sociale psychologie, organisatiepsychologie en human resources studies

samen te brengen. De economische psychologie biedt inzichten om te begrijpen waarom mensen niet in staat zijn uit armoede te ontsnappen of terug te keren op het werk na een periode van inactiviteit. Belangrijk onderzoek is gedaan naar de factoren die van invloed zijn op de beslissingen die mensen nemen (bijvoorbeeld armoede, financiële prikkels, emoties, motivaties, individuele verschillen, relaties, onderlinge afhankelijkheden, culturele factoren) en hoe beslissingen individuele en maatschappelijke uitkomsten beïnvloeden (bijvoorbeeld levenstevredenheid, rechtvaardigheid en eerlijkheid, emoties, persoonsevaluaties, aannamebeslissingen, gezondheid en levensduur). TiU kan dit onderzoek verbinden aan onderzoek naar de effecten van financiële schaarste op emoties, cognities, en beslissingen van individuele burgers. Tevens kan zij dit koppelen aan onderzoek naar de professionalisering van hulpverleners in de zorg, schuldhulpverlening en het sociale domein. De rol van hulpverleners is in transitie. Van professionals op het gebied van zorg en welzijn wordt verwacht dat zij mensen ondersteuning geven voor vergroten van de zelfredzaamheid van mensen en het activeren van sociale netwerken. Of en hoe professionals deze rol kunnen vervullen, is nog niet wetenschappelijk onderbouwd. Zonder onderzoek naar de rol van zorgprofessionals wordt insluiting het probleem van kwetsbare burgers en kan de opeenstapeling van uitsluitingsmechanismen niet doorbroken worden.

TiU wil onderzoek doen naar de in- en uitsluitingsdynamieken op verschillende sociale aggregatieniveaus (individu, organisatie en samenleving). Welke factoren ervaren burgers als buitensluitend? Er is veel onderzoek gedaan naar gender en etniciteit, maar ook armoede en bijvoorbeeld laaggeletterdheid zijn belangrijke factoren. Hoe kunnen organisaties bijdragen tot het creëren van een inclusieve samenleving of werkomgeving? Welke organisaties en netwerken bieden kansen om precaire/niet-standaard werknemers te includeren en gelijke kansen te bieden. Om de stap te zetten van inzicht naar impact is samenwerking met strategische partners noodzakelijk. Zoals beschreven worden in de academische werkplaats 'inclusieve arbeidsmarkt' (waarvan TSB trekker is) inzichten uitgewerkt in oplossingen en/of beleid voor bijvoorbeeld de intersectorale mobiliteit tussen sectoren waar banen verdwijnen naar sectoren met grote tekorten aan personeel. Deze academische werkplaats wordt verbonden met de TRANZO academische werkplaatsen 'arbeid en gezondheid' en 'sociaal werk'. Daarnaast is er binnen het departement Sociale Psychologie veel expertise op het gebied van sociale exclusie (oorzaken en gevolgen) en de psychologie van armoede.

TiU zal antwoord geven op de onderstaande onderzoeksvragen:

- Welke factoren op welke niveaus (individueel, groep, samenleving) beïnvloeden mechanismen van in- en uitsluiting en welke invloed heeft dit op het gedrag en welzijn van mensen (inschatting van kansen, psychisch functioneren, vervreemding, armoede, levensomstandigheden)?
- Is er sprake van een proces van opeenstapeling van in- en uitsluiting (zoals intergenerationele armoede), wat zijn relevante patronen, eventueel in relatie tot bepaalde groepen en hoe kunnen deze worden verklaard?
- In hoeverre leidt onvrede over maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie tot politieke onvrede en een gebrek aan vertrouwen in bestaande instituties?
- In hoeverre is onvrede over maatschappelijke ongelijkheid van invloed op 'support' voor herdistributionele maatregelen zoals subsidies en belastingen?
- Welke beleidsgerichte en competentiegerichte interventies en andere aanpakken kunnen worden ontwikkeld om eerder en beter de kansen op inclusie te vergroten en welke rol kunnen bedrijven en maatschappelijke organisaties hierin spelen?

Deel C Discipline-investering Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen

Tilburg University gaat investeren in een duurzame infrastructuur voor docentprofessionalisering. Die is erop gericht om docenten te motiveren om dóór te leren, zodat het beter wordt om het beeld van het beroep dynamischer te maken en andere carrièrepaden mogelijk te maken, zoals dat van leerlingbegeleider, onderwijsontwikkelaar of onderwijsonderzoeker. Ook helpen we docenten zo om zich voor te bereiden op de uitdagingen van digitalisering en globalisering. Een verdere inrichting van een duurzame infrastructuur moet ondersteund worden door onderwijskundige kennis en inzichten.

Wij doen dat door te investeren in het Tilburg Center of the Learning Sciences (TiCeLS), waarmee we wetenschap en praktijk op het gebied van onderwijs en leren met elkaar verbinden. TiCeLS streeft ernaar om de onderwijskwaliteit te verbeteren door middel van onderwijsonderzoek en voortgezette ontwikkeling van onderwijsprofessionals. Cruciaal onderdeel van het professionaliseringsprogramma is het opzetten van een

flankerend onderzoeksprogramma met en voor docenten in het primair en voortgezet onderwijs, waarin ook onderzoek gedaan wordt naar effectieve vormen van docentprofessionalisering. Daarnaast formuleren we een onderzoeksprogramma waarin ontwerponderzoek wordt gedaan waarin inspirerende en betekenisvolle onderwijsmethoden (voor primair en voortgezet, maar ook voor lerende professionals en burgers) ontwikkeld worden. Ten slotte formuleren we een onderzoeksprogramma dat gericht is op het onderzoeken van de effecten van digitalisering op het onderwijs. Daarin speelt het ontwikkelen, ontwerpen en evalueren van online en blended onderwijs een centrale rol.

Vanuit deze onderzoeksprogramma's voeden we vervolgens het programma met ontwikkelingsactiviteiten voor docenten in het voortgezet onderwijs uit de regio, dat we samen met onze educatieve partners opzetten (met wie we verenigd zijn in de Zuidelijke Educatieve Alliantie) en met het werkveld (dat onder meer bestaat uit OMO¹, de samenwerkingspartner van onze Universitaire Lerarenopleiding).

TiU zal antwoord geven op de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe verduurzamen we docentprofessionalisering samen met scholen en lerarenopleidingen en hoe herijken we het vak van leraar?
- Hoe dragen we bij aan de professionele ontwikkeling en motivatie van docenten, en hoe rusten we ze toe op het omgaan met nieuwe technologie?
- Hoe zorgen we – op alle niveaus van onderwijs – dat leerlingen gemotiveerd worden en geïnspireerd raken en blijven?
- Welke leervaardigheden moeten worden ontwikkeld om te zorgen dat leerlingen of studenten geïnspireerd worden om te leren?
- Hoe spelen we, in het onderwijs, het beste in op verschillen tussen leerlingen en de verscheidenheid aan doelgroepen, zodanig dat iedereen dezelfde kansen krijgt?
- Hoe kan onderwijs bijdragen aan de ontwikkeling van digitale expertise?
- Hoe leren we leerlingen/studenten verantwoord om te gaan met het gebruik van sociale media in een onderwijssetting?

¹ Ons Middelbaar Onderwijs, vereniging van scholen voor voortgezet onderwijs in voornamelijk Noord-Brabant

5.4 KPI's en bestedingstabel TIU

In onderstaande tabel staan de input- en output-KPI's voor de drie thema's waar TSB actief in zal zijn. De input- en proces-KPI's zijn consistent met de activiteiten genoemd in sectie II.

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investering infrastructuur en labpersoneel	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaffen van apparatuur en software Werven van lab manager, data stewards en wetenschappelijk programmeur 	<ul style="list-style-type: none"> Apparatuur is aangeschaft 80% van het labpersoneel is aangesteld 	<ul style="list-style-type: none"> Monitoren van gebruik van de labinfrastructuur Continue optimalisering van ondersteuning bij gebruik labfaciliteiten 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Er is meer technisch personeel (voor hardware-ondersteuning en gebruik van software) in dienst dan op 31-12-2021 De infrastructuur en ondersteuning voor open science en FAIR dataopslag is gereed
Deel B Interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen coördinator Werven en aanstellen UD's Inrichten van lokale onderzoeksteams 	<ul style="list-style-type: none"> Lokaal onderzoeksteam is ingericht 80% van de UD's zijn aangesteld Opstellen van onderzoek-agenda 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen en uitvoeren van onderzoeksagenda Versterking samenwerking met strategische partners voor de vergroting van de impact van het onderzoek Opzetten van duurzame samenwerkingsrelaties met academische partners Ontwikkeling van interdisciplinair onderwijs Systematische vertaling van wetenschappelijk inzichten in nieuwswaarde en beleidswaarde voor professionele en media-uitingen 	<ul style="list-style-type: none"> TiU heeft een toonaangevende positie in het onderzoek op dit terrein, onder andere blijkt uit: publicaties, keynotes, redactielid van vooraanstaande tijdschriften, en gehonoreerde consortium-aanvragen Er is zichtbare maatschappelijke spin-off van de academische werkplaats samenwerkingen met maatschappelijke organisaties (o.a. via co-creatie en bijdragen in het publieke debat en systematische vertaling van wetenschappelijke inzichten in de praktijk) Er heeft vernieuwing van het onderwijs plaatsgevonden, zowel in het bestaande curriculum als door middel van nieuwe opleidingen
Deel C Discipline-investering Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen coördinator Werven en aanstellen van UD's 	<ul style="list-style-type: none"> Oprichting van het Tilburg Center of the Learning Sciences (TiCeLS) voor onderzoek (naar onderwijs) en professionalisering van docenten 80% van UD's zijn aangesteld 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen en uitvoeren van ontwikkelagenda in samenwerking met lerarenopleidingen Opstellen en uitvoeren van agenda voor een duurzame infrastructuur voor docent-professionalisering Ontwikkeling en uitvoering onderzoeksprogramma met en voor docenten 	<ul style="list-style-type: none"> Staf-studentratio is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, onder andere blijkt uit ontwikkelingsactiviteiten voor docenten in de regio

Bestedingsplan TiU

TiU bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	438	-	4,0
Psychische aandoeningen	624	4,8	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	624	4,8	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	624	4,8	-
Onderwijswetenschappen	390	3,0	-
Totaal	2.700	17,4	4,0

Toelichting: In bovenstaande tabel wordt zichtbaar hoeveel fte UD's worden aangesteld binnen de diverse thema's. Voor het thema Onderwijswetenschappen zal een UD aangesteld worden binnen TSB en de andere twee UD's binnen andere faculteiten van TiU. Zoals eerder benoemd zullen de kosten met betrekking tot het thema Infrastructuur en labondersteuning onder andere liggen op het vlak van aanstellingen van labmanager(s), datastewards en het verbeteren van de labinfrastructuur.

6. Universiteit Leiden (LEI)

6.1 Algemene informatie

De Universiteit Leiden (LEI) kent twee sociale wetenschappen faculteiten: de Faculteit voor Governance and Global Affairs (FGGA) en de Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW).

FSW

Instituut	Bachelor	Master
Culturele antropologie en ontwikkelings sociologie	Cultural Anthropology and Development Sociology (NL/EN)	Cultural Anthropology and Development Sociology (EN)
Pedagogische Wetenschappen	Pedagogische wetenschappen (NL), inclusief Academische PABO	Education and Child Studies (NL/EN) Developmental Psychopathology in Education and Child Studies (EN, research master) Educatieve Master Primair Onderwijs (NL, tweejarig joint degree met VU en UvA)
Politieke wetenschap	Politologie (NL/EN)	Political Science (EN)
Psychologie	Psychologie (NL/EN)	Psychology (EN) Psychology (EN, research master)
Centre for Science and Technology Studies (CWTS)		

FGGA

Instituut	Bachelor	Master
Institute of Security and Global Affairs	Security Studies (NL/ EN)	Crisis and Security Management (EN)
Instituut Bestuurskunde	Bestuurskunde (NL)	Public Administration (EN)
Management van de Publieke Sector (MPS)	Leiden University College	Liberal Arts and Sciences (EN)

FSW

Het CWTS bestudeert wetenschappelijk onderzoek en zijn relatie met technologie, innovatie en de maatschappij. Het onderzoek, de gereedschappen en de evaluatie-expertise van het CWTS bieden ondersteuning bij strategische besluitvorming, onderzoeksbeoordeling en de ontwikkeling van wetenschapsbeleid. Als toonaangevend onderzoeks-, advies- en opleidingscentrum is CWTS toegewijd aan het vergroten van ons begrip van wetenschappelijke kwaliteit, maatschappelijke impact en andere gerelateerde concepten.

Het onderzoek aan het instituut *Culturele Antropologie en Ontwikkelings sociologie* richt zich op kwetsbaarheden en sociale weerbaarheid en richt zich op drie thema's: diversiteit, duurzaamheid en digitalisering. Onze wereld wordt economisch kwetsbaarder, natuurgebieden worden beschadigd door vervuiling en/of rampen, en mensen hebben het gevoel dat ze niet meetellen als volledig burger in het land waar ze wonen. Welke strategieën ontwikkelen mensen om de continuïteit te handhaven terwijl ze omringd worden door onzekerheden? Hoe verwerven mensen veerkracht om met deze wereld, die soms moeilijk te hanteren is, om te gaan?

Met de focus op opvoeding, ontwikkeling, (klinische) hulpverlening en onderwijs staan de onderzoekers van het instituut *Pedagogische Wetenschappen* midden in de samenleving. Ze hebben veel contact met overheidsinstellingen, scholen en kinderopvangorganisaties. Hun wetenschappelijk onderzoek draagt bij aan kennis die

direct maatschappelijk effect kan hebben. Aandachtsgebieden zijn neuropedagogiek, forensische pedagogiek (onder andere kindermishandeling), gezinspedagogiek en onderwijs.

Het Instituut *Politieke Wetenschap* heeft een divers onderzoeksprogramma. Dit programma dient twee doelen: het bevorderen van de eenheid van het Instituut en het in staat stellen van collega's met overlappende interessegebieden een heldere onderzoeksagenda te ontwikkelen. *Institutions, Decisions and Collective Behaviour*, het onderzoeksprogramma van het instituut, heeft als gemene deler de dynamiek van en wisselwerking tussen politieke instituties, individuele besluitvorming en collectief gedrag. Binnen het instituut bevorderen de clusters de samenwerking en de profilering. Het meeste onderzoek in het instituut is theoretisch-empirisch van aard – kwantitatief, kwalitatief, interpreterend of experimenteel – maar er wordt ook gewerkt met een normatieve of filosofische benadering.

Het Instituut *Psychologie* verzorgt innovatief en interdisciplinair onderzoek en onderwijs binnen de psychologie en aanverwante vakgebieden. Daarbij ligt de focus op drie grote gebieden: gezondheid en welzijn, ontwikkelen en leren, en sociale, cognitieve en economische besiskunde. In het onderzoeksgebied Gezondheid draait het om het geheel van psychologische factoren rond gezondheid en ziekte en de ontwikkeling van innovatieve behandelmethoden op basis van diepgaande kennis zoals gepersonaliseerde en digitale oplossingen om patiënten met psychische problemen en chronische lichamelijke klachten. In het veld Ontwikkeling kijken onderzoekers naar het functioneren en veranderen van het brein naar mate we ouder worden – van kind-leeftijd tot adolescentie en van volwassen leeftijd tot ouderdom. Een belangrijk doel is te begrijpen hoe ons brein leert en reageert op zijn omgeving. De sociale en economische besiskunde richt zich op het proces en de gevolgen van het maken van beslissingen in het cognitieve, sociale en economische domein. Door inzichten over de psychologische factoren van beslisbedrag te combineren met sociale en omgevingsfactoren beoogt zij keuzes te bevorderen die het welzijn van mens en maatschappij vergroten.

FGGA

Het Instituut *Bestuurskunde* is één van de grootste en oudste instituten voor academisch onderzoek en onderwijs op het gebied van Bestuurskunde in Nederland. Het instituut combineert een wereldwijd goede academische reputatie met een centrale positie voor internationale, nationale, regionale en lokale overheidsinstellingen in Den Haag. Het onderzoeksprogramma van het instituut concentreert zich op de analyse van politics and administration of institutional change. De vijf leerstoelgroepen European Governance, International Governance, Public Sector Management, Comparative Public Sector Reform en Public Affairs & Public Policy brengen onderzoekers met een gezamenlijk profiel samen.

Het *Institute of Security and Global Affairs* (ISGA) is een wetenschappelijk instituut, gespecialiseerd in veiligheidsvraagstukken. Medewerkers van het instituut houden zich bezig met interdisciplinair onderzoek en onderwijs binnen het internationale wetenschappelijke veld van security studies. De benadering van veiligheidsvraagstukken is globaal, dat wil zeggen dat de lokale, nationale, transnationale en globale impact in samenhang wordt bestudeerd en geanalyseerd. Binnen ISGA is het onderzoek georganiseerd rond zes domeinen: (1) Terrorism and Political Violence, (2) Cyber Security Governance, (3) Diplomacy and Global Affairs, (4) Governance of Crises, (5) Intelligence and Security en (6) Physical Violence and Public Order.

Leiden University College The Hague (LUC) is het internationale honours college van de Universiteit Leiden, gevestigd in Den Haag. LUC The Hague biedt gemotiveerde en getalenteerde studenten – afkomstig uit de hele wereld – een innovatieve Liberal Arts & Sciences bacheloropleiding. Deze opleiding combineert de geesteswetenschappen, sociale wetenschappen en exacte wetenschappen. Bij het LUC The Hague ligt de focus van de opleiding 'Global Challenges', Complexe mondiale vraagstukken worden vanuit meerdere disciplines bestudeerd.

6.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Hieronder staat een overzicht van het wetenschappelijk personeel, gefinancierd door de eerste geldstroom, peildatum 31-12-2021.

Beide faculteiten

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	26	50%	19,9	50%	19,9	14,4	5,5
	Vrouw	26	50%	19,6	50%	19,6	14,3	5,3
Assoc. Prof. (UHD)	Man	42	55%	33,1	55%	33,1	24,4	8,7
	Vrouw	35	45%	27,0	45%	27,0	19,5	7,5
Asst. Prof. (UD)	Man	114	47%	103,6	50%	103,6	76,6	27,1
	Vrouw	131	53%	103,2	50%	103,2	75,2	28,0
Postdoc	Man	22	49%	17,0	53%	17,0	0,1	16,9
	Vrouw	23	51%	15,1	47%	15,1	0,6	14,6
PhD student	Man	18	28%	15,6	30%	15,6	1,6	14,1
	Vrouw	46	72%	36,7	70%	36,7	3,7	33,1
Totaal		481		390,9		390,9	230,3	160,6

FSW

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	19	50%	14,2	1%	14,2	9,9	4,3
	Vrouw	19	50%	13,2	48%	13,2	9,2	4,0
Assoc. Prof. (UHD)	Man	25	48%	19,9	49%	19,9	13,9	6,0
	Vrouw	27	52%	20,7	51%	20,7	14,5	6,2
Asst. Prof. (UD)	Man	67	42%	59,2	46%	59,2	41,5	17,8
	Vrouw	92	58%	70,0	54%	70,0	49,0	21,0
Postdoc	Man	20	59%	15,8	63%	15,8	0,0	15,8
	Vrouw	14	41%	9,3	37%	9,3	0,0	9,3
PhD student	Man	13	29%	11,4	31%	11,4	1,1	10,3
	Vrouw	32	71%	25,1	69%	25,1	2,5	22,6
Totaal		326		258,8		258,8	141,7	117,1

FGGA

Funcctie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	7	50%	5,7	47%	5,7	4,5	1,2
	Vrouw	7	50%	6,4	53%	6,4	5,0	1,3
Assoc. Prof. (UHD)	Man	17	68%	13,2	68%	13,2	10,4	2,8
	Vrouw	8	32%	6,4	32%	6,4	5,0	1,3
Asst. Prof. (UD)	Man	47	55%	44,4	57%	44,4	35,1	9,3
	Vrouw	39	45%	33,2	43%	33,2	26,3	7,0
Postdoc	Man	2	18%	1,2	17%	1,2	0,1	1,1
	Vrouw	9	82%	5,8	83%	5,8	0,6	5,2
PhD student	Man	5	26%	4,2	27%	4,2	0,4	3,8
	Vrouw	14	74%	11,6	73%	11,6	1,2	10,5
Totaal		155		132,1		132,1	88,6	43,5

6.3 Inhoudelijke verantwoording**Deel A Investing infrastructuur en labpersoneel**

In eerste instantie zullen de middelen voor infrastructuur worden besteed aan het upgraden van de bestaande labs. Tevens zal een noodzakelijke upgrade van de apparatuur bij de fMRI scanner plaatsvinden. Een investering in betere en nieuwe hardware en de toekenning van structurele middelen voor onderhoud stoomt de labs en onderwijsruimtes voor onderzoek klaar voor intensivering van het onderzoek, maar ook voor nauwere interfacultaire en multidisciplinaire samenwerking bij de Universiteit Leiden binnen SSH-verband. Deze ambitie krijgt momenteel reeds vorm middels de geplande realisatie van een state-of-the-art Social Science and Humanities (SSH) labomgeving in het Sylviusgebouw van de Universiteit Leiden die ruimte gaat bieden aan het snelgroeiende bèta-medische gedragswetenschappelijke onderzoek van de Universiteit Leiden.

Deze uitbreiding zal de focus worden van verdere bestedingen in het kader van het sectorplan, in de vorm van gezamenlijke labs en andere onderzoeksinfrastructuurprojecten, zowel voor gedrags- als maatschappijwetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Daarnaast zal een deel van de middelen ingezet worden voor de operationalisering van strategische initiatieven van het instituut CWTS op het vlak van open science en een gemeenschapsgerichte open onderzoeksinfrastructuur. Deze zal informatie verstrekken over wetenschappelijke producten, met als doel wetenschapsbeleid te informeren, zoals beleid ten aanzien van verantwoorde evaluatie van onderzoek, open science en diversiteit en inclusiviteit. Dit is een essentiële stap in de transitie naar meer verantwoorde evaluatie van onderzoek (zoals Erkennen en Waarderen) en een bredere toepassing van open science. Infrastructuur betreft hierbij onder meer diensten met betrekking tot opslag en databewerking in de cloud en het beschikbaar maken van een online research analytics omgeving. Infrastructuurmiddelen in de personele sfeer zullen worden ingezet voor technische-, datamanagement- en programmeerondersteuning in de labs. Het is de intentie dat deze ondersteuners in toenemende mate in SSH-verband gaan opereren binnen de gezamenlijke onderzoeksinfrastructuur.

Deel B Interdisciplinaire thema's

De gekozen thema's Veerkracht bij jeugd; Psychische aandoeningen en Maatschappelijke transitie en gedragsverandering sluiten naadloos aan bij de interdisciplinaire stimuleringsprogramma's die in 2020 zijn opgestart binnen de universiteit. Binnen 'Sociale veerkracht en veiligheid' wordt gewerkt aan interdisciplinair onderzoek naar risico's voor adolescenten en veerkracht, in co-creatie met jongeren zelf. Het programma richt zich op een

beter begrip van de maatschappelijke, sociale en neurobiologische factoren en mechanismen die veerkracht in de adolescentie kunnen vergroten. In het stimuleringsprogramma 'Population Health' wordt onderzoek gedaan naar de transitie van gezondheid naar ziekte en wordt onderzocht hoe de kans op ziekte kan worden verkleind. In dit programma wordt nauw samengewerkt met het LUMC en de gezondheidszorginstellingen van Leiden en Den Haag. In het stimuleringsprogramma 'Citizenship and global transformations' wordt aandacht besteed aan de invloed van grensoverschrijdende fenomenen op Europees burgerschap zoals globalisering, migratie, technische innovaties en klimaatverandering.

Thema 3 Veerkracht bij jeugd

Een belangrijke vraag in dit thema van het sectorplan, is naar de voorwaarden die we als samenleving moeten scheppen om onze kinderen te laten opgroeien tot volwassenen die zich succesvol kunnen handhaven, en zich optimaal kunnen ontwikkelen in een snel veranderende wereld. De ontwikkeling tot democratisch burger is hier een cruciaal onderdeel van, juist in een tijd van polarisatie en democratische regressie, ook in 'gevestigde' representatieve democratieën. Een UD zal zich richten op dit voorname thema van de ontwikkeling tot democratisch burger, dat zich bij uitstek leent voor nieuw onderwijs dat door deze UD zal worden ontwikkeld. In dat onderwijs, dat ingepast kan worden in zowel het BSc- als het MSc-programma zullen daarnaast, en geïntegreerd, inzichten uit de pedagogische wetenschappen worden toegepast, en zal met docenten aan dit instituut nadrukkelijk samenwerking worden gezocht

In conflictgebieden worden onder andere scholen verwoest en wordt het onderwijs uitgehold door gewapende strijd. Onderbroken schoolgang blijkt een grote negatieve invloed te hebben op zowel het individu als op de maatschappij. Het is tevens een belangrijke factor in toenemende armoede. Onderzoekers richten zich nadrukkelijk op het verband tussen bewapend conflict en scholing. Daarbij wordt echter verzuimd om de consequenties van aanvallen op onderwijs in kaart te brengen. Met deze sectormiddelen kunnen wij een systematische analyse uitvoeren van de oorzaken, patronen en consequenties van bewapende aanvallen op onderwijs en onderwijsystemen. Onder bewapende overvallen wordt het kapotmaken van scholen verstaan, alsook het gebruik van scholen voor militaire doeleinden en aanvallen specifiek gericht op docenten en scholieren. Vragen die daarbij worden geadresseerd zijn: Zijn er vergelijkbare patronen vast te stellen tussen aanvallen op onderwijsinstellingen en andere grove overtredingen richting kinderen? Waarom vallen sommige gewapende groepen frequenter onderwijsinstellingen aan dan anderen? Zijn gevolgen hetzelfde voor jongens als voor meisjes? Neemt kinderarbeid toe in gebieden waar vaker onderwijsinstellingen worden aangevallen?

Een aan te stellen UD zal zich daarnaast richten op het thema preventie en de ontwikkeling van interventies. Onderwijs zal voor een groot deel worden verzorgd in de bachelor Pedagogische Wetenschappen en de masterspecialisaties Forensische gezinspedagogiek, Orthopedagogiek en *Parenting and child development*, waarbinnen ontwikkeling van preventieve (opvoed)interventies veel nadruk heeft. Daarnaast zal de UD een bijdrage kunnen leveren aan het net gestarte minorprogramma binnen het interdisciplinaire universitaire programma Social Resilience and Security. Het onderzoek zal nauw aansluiten bij lopend onderzoek binnen het instituut gericht op gezondheid en welzijn van kinderen en jongeren en past ook goed binnen het grotere interdisciplinaire programma Healthy Society.

Teneinde veerkracht bij jeugd te kunnen vergroten, is het belangrijk om meer zicht te hebben op de cognitieve ontwikkeling en het leervermogen (learning rate) van kinderen. Aan de hand van modellen wordt binnen dit sectorplanthema de longitudinale ontwikkeling van kinderen en adolescenten in kaart gebracht. De aan te trekken expert in *multilevel multigrowth models*, zal zich mede inzetten voor het nieuwe Leidse Centre for Advanced Methodologies and Research Approaches (CAMERA) om kwantitatieve en kwalitatieve methoden uit te wisselen tussen de verschillende instituten van de sociale wetenschappen faculteiten. De UD wordt ingezet op (door)ontwikkeling en het geven van nieuw onderwijs bij het vak Visualisation voor de interdisciplinaire master Statistics & Data Science. In dit vak wordt speciale aandacht besteed aan nieuwe visualisaties van longitudinale gegevens en analyses ervan, waaronder ontwikkelingstrajecten van adolescenten. Dit interdisciplinaire vak combineert inzichten van zowel ontwikkelingspsychologie, statistiek en data science. Deze UD is ook docent bij het vak fMRI data and statistics, een zeer relevant vak voor het analyseren van data in

huidig onderzoek bij adolescenten. De UD verzorgt onderwijs op het gebied van Psychometrie en Toetsende statistiek waarbij de focus ligt op het gebruik van data van onderzoek bij jeugd. Tevens wordt de UD ingezet op onderwijs in applied psychopathology, emotie en interpersoonlijke beroepsvaardigheden in Leiden en bij het LUC in Den Haag.

Een belangrijk initiatief is het opzetten van een interdisciplinair onderzoeksprogramma met als aandachtsgebied het versterken van algorithm(ic) resilience bij de jeugd. Zowel de technologiereuzen als overheden zijn in toenemende mate bezig om persoonlijke data te verzamelen, te verbinden en te onderzoeken teneinde individuen en organisaties te profileren voor verschillende doeleinden, waaronder product marketing, gepersonaliseerde informatiestromen, het beïnvloeden van publieke opinie en verkiezingsuitkomsten en verder. Een centrale vraag die leidend zal zijn voor het interdisciplinaire onderzoeksteam is *How can accountable profiling be achieved, so that the resilience of (youthful) end users be increased?*. Dit project vormt een brug tussen twee stimuleringsprogramma's van de Universiteit Leiden, te weten Society Artificial Intelligence and Life Sciences (SAILS) en Sociale Veerkracht en Veiligheid.

Onder dit sectorplanthema Veerkracht bij jeugd wordt een nieuwe interdisciplinaire minor ontwikkeld die onderdeel vormt van het stimuleringsprogramma Sociale Veerkracht en Veiligheid. Deze minor is gericht op de oorzaken, preventie en effecten van huiselijk geweld, met de nadruk op de ontwikkeling van (jonge) kinderen en adolescenten. In de onderzoekstijd zal binnen een team-science-verband directe aansluiting zijn bij de lopende onderzoeken van het programma.

Thema 4 Psychische aandoeningen

Sociale wetenschappen ULEI zijn een belangrijke speler in de ontwikkeling, evaluatie en implementatie van burgergebaseerde, gepersonaliseerde en digitale oplossingen gericht op het optimaliseren van gezondheid en welzijn. Onze overkoepelende doelstellingen zijn het identificeren van mensen die risico lopen op kwetsbare aandoeningen (bijvoorbeeld door aanhoudende lichamelijke klachten, schuldproblemen, gebrek aan vertrouwen in de overheid, et cetera), het analyseren hoe gezondheid ongelijk verdeeld is langs sociale breuklijnen (waaronder geslacht, klasse en etniciteit), het stimuleren van veerkracht en vitaliteit en het ontwikkelen van gepersonaliseerde behandelingen en organisatie modellen die bijdragen aan duurzame gezondheids- en zorgarrangementen.

Binnen het thema 'psychische aandoeningen' zal klinisch onderwijs worden verzorgd en onderzoek worden gedaan op het gebied van ontwikkelingsproblematiek. Met een specialisatie in psychische aandoeningen bij kinderen en jongeren, zoals autisme, ADHD en angststoornissen, wordt specifieke invulling gegeven aan dit belangrijke thema. Momenteel is het instituut Pedagogische Wetenschappen bezig met het doorontwikkelen van het klinische onderwijs. De UD zal daarin een belangrijke rol spelen. Met de aan te stellen UD wordt een directe link gerealiseerd met vernieuwing in het klinische onderwijs binnen de masterspecialisaties en met onderzoek dat zich richt op de kwaliteit van (speciaal) onderwijs en behandeling voor kinderen met een afwijkende ontwikkeling. Zowel op het gebied van onderwijs als onderzoek is er een directe samenwerking met het Leids Universitair Behandel en Expertise Centrum (LUBEC) en zal op die wijze goed passen binnen dit thema van de sectorplannen.

Daarnaast zal onderzoek worden geëntameerd gericht op de onderliggende mechanismen van psychische aandoeningen. Denk hierbij aan angst en depressie, somatoforme en stress gerelateerde klachten ten gevolge van een somatische of neurologische aandoening en de ontwikkeling van diagnostische tools of interventies op dit gebied. Dit werk zal voortborduren op de opgebouwde interdisciplinaire expertisegebieden binnen de sociale wetenschappen en nauw aansluiten bij hieraan gerelateerde initiatieven en samenwerkingspartners. De sectormiddelen zullen bovendien worden ingezet om ons onderzoek naar de etiologie, diagnostiek en/of behandeling van psychopathologie waarbij de nadruk ligt op stemmings- en angststoornissen en persoonlijkheidsstoornissen op een hoger niveau te brengen.

De UD's worden ingezet op (door)ontwikkeling en het geven van onderwijs in Psychology of Stress and Health (LUC) en bachelorvakken zoals Persoonlijkheids-, klinisch en gezondheidspsychologie. Op termijn zullen de UD's nieuw onderwijs ontwikkelen.

De sectorgelden bieden de mogelijkheid om stappen te zetten op het thema 'risico en veiligheid in suicide'. Iedere 40 seconden sterft er iemand door suicide, resulterend in ongeveer 800.000 suicidedoden wereldwijd. De afgelopen 50 jaar is er veel vooruitgang geboekt op dit terrein, variërend van neuroimaging studies tot criminologisch onderzoek over het voorkomen van agressie- en suicidegedrag. Interdisciplinair en interfacultair onderzoek zal het onderzoeksveld versterken en state-of-the-art preventie en interventie inspanningen helpen ontwikkelen teneinde vroege detectie op het risico van suicide te verbeteren.

Thema 5 Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

De maatschappij is in verandering. De verschuivende internationale machtsverhoudingen leiden tot nieuwe oorlogen en de opkomst van autoritaire regimes. Geweld en discriminatie veroorzaken nieuwe vormen van armoede en migratiestromen. Dit gaat gepaard met demografische veranderingen die het gedrag van individuen en groepen ingrijpend beïnvloeden. Ook de klimaatcrisis zal fundamentele verandering veroorzaken zowel op structureel niveau als in het menselijk gedrag. Begrip en sturing van maatschappelijke transitie en de daarmee gepaard gaande veranderingen vereist inzicht in menselijk gedrag en de structurele factoren die daarop van invloed zijn. Maatschappelijke uitdagingen omvatten het omgaan met sociale en politieke ongelijkheid, een relatief kleinere beroepsbevolking, rechteloosheid, geestelijke en lichamelijke ziekten en een stijging van de sociale kosten en de kosten van de gezondheidszorg. Ook biedt het mogelijkheden doordat diversiteit een belangrijke motor is voor sociale welvaart, innovatie en welzijn en omdat zij nieuwe ideeën en inzichten, de benutting van talenten met zich meebrengt.

Maatschappelijke transitie heeft gevolgen voor het sociaal functioneren (zoals saamhorigheid, sociale cohesie en culturele identiteit), cognitie, leren en (geestelijke en lichamelijke) gezondheid en welzijn. De specifieke impact kan echter afhangen van ontwikkelingsperiodes, en/of socioculturele contexten. Binnen dit sectorplanthema zal de respons op drie typen dreigingen worden bestudeerd: migratie, klimaat, en energie. Ook zullen de fundamentele en meer algemene onderliggende kenmerken – zoals een conflict tussen persoonlijk en collectief belang worden bestudeerd. Ons onderzoek draagt bij aan een beter begrip van deze complexe verbanden, op het snijvlak van sociale, psychologische en biologische niveaus van analyse, zodat problemen kunnen worden geïdentificeerd en interventiestrategieën op maat kunnen worden ontwikkeld om de samenleving weerbaarder te maken tegen mondiale uitdagingen in de toekomst en de democratische nationale staat tegen mondiale bedreigingen ervan. Op basis van dit onderzoek kunnen wij in ons onderwijs bij studenten begrip en inzichten doen groeien over hoe de maatschappelijke ontwrichting ten gevolge van migratie-, klimaat- en energiecrises ontstaat, zich ontwikkelt en negatieve gevolgen ervan zoveel mogelijk kan worden voorkomen. Samen met studenten wordt wetenschappelijk verantwoord en maatschappelijk relevant gezocht naar evidence-based strategieën die de gezondheid en het welzijn van burgers zo effectief mogelijk beschermen.

Hoewel democratie diversiteit en gelijkheid kan herbergen, blijft de praktijk van democratisch burgerschap vaak achter bij dit ideaal. Wij bestuderen hoe democratieën worden beïnvloed door maatschappelijke transities en vice versa; hoe zij het hoofd kunnen bieden aan belangrijke maatschappelijke crises en hoe zij omgaan met diversiteit en ongelijkheid. Kennis, ten slotte, is van cruciaal belang bij het aanpakken van maatschappelijke transities, maar ook de verdeling van kennis is vaak ongelijk. De sectorgelden stellen ons in staat om bij te dragen aan de versterking van het onderwijs aan achtergestelde groepen, om op die manier hun kennisniveau te versterken.

Naast het vergelijken van verschillende typen responsen (maatschappelijk, biopsychosociaal) op verschillende typen dreigingen, is het belangrijk om het inzicht te vergroten in de voornaamste maatschappelijke transitieprocessen van onze en de aanstaande tijd. Een team van wetenschappers zal zich bezighouden met internationaal-politieke vraagstukken. Er zal een geïntegreerd onderzoekprogramma worden ontwikkeld waarin bestuurskundige, historische, juridische, psychologische en politicologische kennis en inzichten verbonden worden en meerwaarde genereren.

Binnen dit sectorplanthema zal onderwijs en onderzoek zich daarnaast richten op de wijze waarop veranderingen in Europese samenlevingen – en grote maatschappelijke vraagstukken zoals migratie, burger-

schap en processen van ongelijkheid en uitsluiting, kunnen worden geduid vanuit andere dan dominante vormen van Westerse kennisproductie. Wij verwachten dat dit grote impact kan hebben op het maatschappelijk en wetenschappelijk debat.

De relatie tussen overheid en samenleving staat onder druk en er wordt grote afstand gevoeld tussen politiek, bestuur en burgers. Voor een meer menselijke staat is responsiviteit een cruciaal uitgangspunt en sluiten de assumpties van beleid en uitvoering optimaal aan bij de verwachtingen, het gedrag en de capaciteiten van individuele burgers en sectoren. De sectorplanmiddelen voor dit thema bieden de mogelijkheid om verder onderzoek te doen naar de verschillende dimensies van de verhouding tussen staat en samenleving, waaronder politieke en publieke verantwoording, individuele responsiviteit, burgerparticipatie, belangenvertegenwoordiging, representatieve bureaucratie, diversiteit en inclusiviteit. Door hier meer kennis op te vergaren, kunnen de belangen en perspectieven van burgers nadrukkelijker in bestuur en beleid tot uiting worden gebracht in antwoord op falend beleid en uitvoering en het eroderen van de democratische rechtsstaat.

Deel C Discipline-investering 'Het versterken van de duurzame basis van onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen'

De sociale wetenschappen werken nauw samen met het ICLON (Interfacultair centrum voor lerarenopleiding, onderwijsontwikkeling en nascholing – ULEI). In afstemming met hen wordt de ontwikkeling van de onderwijswetenschappen in het kader van het sectorplan verder uitgewerkt. Aandachtspunten zijn:

- Pedagogisch-didactische tact
- Diversiteit en technologie
- Hoger onderwijs onderzoeken koppelen aan (grootschalige) onderwijsvernieuwingen
- Hoger onderzoek naar vernieuwing in open science

Binnen de specialisaties Onderwijswetenschappen en Leer- en Gedragsproblemen zal aandacht worden besteed aan de verbetering van schoolprestaties van leerlingen met en zonder gedrags- en leerproblemen, onderwijsinnovatie, kansengelijkheid, burgerschapsvorming en kansen en bedreigingen van digitale toepassingen voor ontwikkelen en leren.

Daarnaast zal de Educatieve Master Primair Onderwijs en (indien de opleiding geaccrediteerd wordt) de nieuwe Universitaire Lerarenopleiding Grootstedelijk Onderwijs verder worden ontwikkeld en uitgerold. Met deze opleidingen werken we aan de herijking van het vak van leraar (in primair en voortgezet onderwijs), professionele ontwikkeling en motivatie van leraren en life-long learning. In deze lerarenopleidingen staan thema's centraal die direct gerelateerd zijn aan de thema's in het sectorplan.

De vraagstukken met betrekking tot sociaal leren binnen scholen, sociale netwerken en leermotivatie worden in een eigen onderzoeks- en onderwijslijn opgepakt. Aansluiting wordt gevonden bij de mastertrack School Psychology.

Een UD zal worden ingezet voor de (door)ontwikkeling en het geven van nieuw en bestaand onderwijs in educational neuroscience, in bestaande vakken binnen de bacheloropleiding en de master School Psychology. Dit onderwijs is met name gericht op onderwijs en hersenontwikkeling, sociale context, omgevingsfactoren, en sociale netwerken en relaties. Dit onderwijs is verder verbonden aan instituut-overkoepelende thema's zoals mentale gezondheid, en sociale veerkracht en veiligheid.

Binnen dit sectorplanthema willen wij ons eveneens richten op het stimuleren van de doorontwikkeling van de student tot een 'actieve lerende' student. Dit idee komt voort uit The Learning Mindset (TLM), ontvanger van de 2022 Nederlandse Hogeronderwijspremie. Het project is begonnen vanuit de observaties van zowel docenten als studenten dat studenten te vaak meelopen en hun eigen leertraject onvoldoende zelf regisseren. Met de sectormiddelen kan TLM zich verder doorontwikkelen tot een internationaal erkend innovatielab: een plek voor co-creatie waarbij geïnteresseerde docenten, ondersteunend personeel, studenten en volgende van over de gehele wereld met elkaar in gesprek kunnen over hoe studenten kunnen worden geholpen actieve lerenden te worden.

6.4 KPI's en bestedingstabel LEI

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaf van nieuwe apparatuur en vervanging; • Vervanging 35 lab (acquisitie en analyse) PC's • fMRI scanner LUMC MRI-beeldscherm (type CRS BOLDscreen 32) t.b.v. het toedienen van visuele stimuli aan participanten • Werven labtechnicus SSH-labs • Werven datasteward MGW • Vervanging bestaande infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde apparatuur voor 2022 is aangeschaft • Labtechnicus en datasteward zijn aangenomen 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen investeringsplan voor upgradering labs en aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar • Opstellen plan voor borging realisatie en operationalisering experimenteel onderzoek 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe apparatuur is aangeschaft en cloudinfrastructuur is ingericht • Bestaande infrastructuur is vervangen (consolidering) • Labs zijn voldoende bemenst en infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed • Wetenschappelijk programmeur is aangenomen
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider • Aanstellen UD's en postdocs 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's en postdocs zijn aangesteld • Nationale themagroep gevormd en landelijke coördinator aangesteld • Lokale expertiseteams per universiteit gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's • Ontwikkelen nieuwe onderwijsprogramma's of nieuwe vakken binnen bestaande programma's • Opzetten duurzame samenwerkingsverbanden met niet-academische partners • Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners • Opzetten van duurzame, nationale samenwerkingsverbanden waarin onderzoek en onderwijs wordt afgestemd 	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland heeft een toonaangevende positie in het onderzoek op dit terrein, onder andere blijkt uit: publicaties in toptijdschriften, organisatie van internationale congressen, keynotes, redactielidmaatschappen van vooraanstaande tijdschriften, en gehonoreerde consortiumaanvragen • Gegeneerde kennis vindt zijn weerslag in beleid en praktijk • Interdisciplinaire minor (oorzaken, preventie en effecten van geweld) • Internationaal expertise centrum opgericht (veerkracht en algoritmische maatschappij)
Deel C Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen van landelijke projectleider • Werven en aanstellen van UD's • Opzetten landelijk project team Onderzoek, in samenwerking met Kamer Onderwijskunde • Opzetten landelijk team Vernieuwing Lerarenopleidingen in samenwerking met scholenkoepels • Opstellen stappenplan professionalisering van de onderwijsorganisatie en lerarenopleidingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstelling eerste tranche UD's is gerealiseerd • Stappenplan professionalisering van de onderwijsorganisatie en lerarenopleidingen is gerealiseerd 	<ul style="list-style-type: none"> • Plan maken voor implementatie onderzoeksresultaten onder andere via lerarenopleidingen • (Door)ontwikkeling academische lerarenopleidingen met heldere regionale en nationale afstemming • Ontwikkeling en uitvoering nationaal onderzoeksplan in samenwerking met scholen(koepels) • Opzetten van een internationaal erkende, co-creatie hub voor onderwijsvernieuwing gericht op het bevorderen van actief leren • Faciliteren van de professionele ontwikkeling van geaffilieerde docenten 	<ul style="list-style-type: none"> • Staf-studentratio is verbeterd t.o.v. 1-9-2022 • Landelijke samenwerking heeft geleid tot gemeenschappelijke aanvragen bij NWA/Europa • De gezamenlijke lerarenopleidingen hebben een plan opgeleverd voor verbetering en professionalisering van het curriculum • Onderzoeksooutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum

Bestedingsplan LEI

LEI bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	236	-	-
Labcoördinatie	236	-	3,1
Veerkracht bij jeugd	727	5,6	-
Psychische aandoeningen	646	5,0	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	727	5,6	-
Onderwijswetenschappen	727	5,6	-
Totaal	3.300	21,8	3,1

7. Universiteit Maastricht (UM)

7.1 Algemene informatie

De UM kent zes faculteiten, waarvan twee faculteiten onderdeel uitmaken van het DSW: Faculty of Arts and Social Sciences (FASoS) en Faculty of Psychology and Neuroscience (FPN). Beide faculteiten zijn actief binnen de sociale wetenschappen, en binnen FASoS wordt ook onderzoek en onderwijs op het gebied van de geesteswetenschappen uitgevoerd. Op de website van de UM is meer informatie te vinden over de vier faculteiten: <https://www.maastrichtuniversity.nl/about-um/faculties>

Faculty of Arts and Social Sciences (FASoS)

In onderwijs en onderzoek belicht FASoS belangrijke ontwikkelingen in samenlevingen en culturen zoals die zich in de moderne en hedendaagse tijd hebben voorgedaan. Onderzoek en onderwijs is interdisciplinair van karakter, zoals ook blijkt uit het opleidingsaanbod en de onderzoekscentra waarin FASoS participeert. Er wordt ingezet op inzicht krijgen in de onderlinge verbanden tussen Europeanisering, mondialisering, wetenschappelijke en technologische ontwikkeling, politieke verandering en culturele vernieuwing. Er is bijzondere interesse in de manier waarop de hedendaagse samenlevingen met deze uitdagingen omgaan, onder meer via herinneringspraktijken, bestuurs technieken, strategieën voor het beheer van kennis, technologieën en risico's en manieren om met diversiteit en ongelijkheid om te gaan. Voor het begrijpen van de huidige wereld is inzicht in haar verleden cruciaal. Daarom is historisch onderzoek een sleutelement van de wetenschappelijke en educatieve identiteit van FASoS.

Bacheloropleidingen (* = *interdisciplinaire samenwerking waar twee of meer faculteiten bij betrokken zijn*)

- Arts and Culture
- Digital Society
- European Studies
- Global Studies*

Masteropleidingen

- European Public Affairs
- European Studies
- European Studies on Society, Science and Technology
- Globalisation and Development Studies
- Kunst- & Cultuurwetenschappen
- Media Studies
- European Studies (research)
- Cultures of Art, Science and Technology (research)

Om innovatief, interdisciplinair onderzoek te koesteren en in stand te houden, heeft het onderzoeksinstituut van FASoS een matrixorganisatiestructuur. De ruggengraat wordt gevormd door vier verschillende onderzoeksprogramma's, die elk zijn samengesteld door een interdisciplinair team van onderzoekers. Hoewel de onderzoeksprogramma's de kern vormen van de onderzoeksactiviteiten van FASoS, heeft de faculteit ook zes centra als specifieke onderzoekshubs en om de interactie met externe academische partners en maatschappelijke belanghebbenden te vergemakkelijken. Samen bieden de onderzoeksprogramma's en de onderzoekscentra een kader dat flexibiliteit, netwerking en mobiliteit over de discipline grenzen heen mogelijk maakt.

Onderzoeksprogramma's

- Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS)
- Arts, Media and Culture (AMC)
- Globalisation, Transnationalism and Development (GTD)
- Politics and Culture in Europe (PCE)

Onderzoekscentra (* = *interdisciplinaire samenwerking waar twee of meer faculteiten bij betrokken zijn*)

- Centre for European Research in Maastricht (CERiM)
- Centre for Gender and Diversity (CGD)
- Maastricht Centre for Arts, Culture, Conservation and Heritage (MACCH)*
- Maastricht Centre for Citizenship, Migration and Development (MACIMIDE)*
- Maastricht Centre for the Innovation of Classical Music (MCICM)
- Centre for the Social History of Limburg (SHCL)

Graduate School

- Graduate School of Arts & Social Science

Laboratoria

- The Plant - Playground and Laboratory for New Technologies (digital lab voor onderzoek en onderwijs)

Faculty of Psychology and Neuroscience (FPN)

FPN is een internationale faculteit die studenten en medewerkers met diverse culturele achtergronden omvat. Wat de facultaire gemeenschap verbindt, is nieuwsgierigheid naar de fundamentele determinanten van normaal en abnormaal menselijk gedrag. Deze nieuwsgierigheid wordt zowel in onderzoek als onderwijs over de volle breedte van de psychologie erkent, voornamelijk vanuit een biologisch en cognitief perspectief. De PGO-methode beoogt bij studenten een soortgelijke nieuwsgierigheid aan te wakkeren en wel door hen de onderzoeksinstrumenten aan te reiken om de wereld van het menselijk gedrag te exploreren.

Bacheloropleidingen

- Psychologie

Masteropleidingen

- Forensic Psychology
- International Joint Master of Research in Work and Organizational Psychology
- Mental Health
- Psychology
- Cognitive and Clinical Neuroscience (research)

Onderzoeksinstituten

- Scannexus
- Clinical Psychological Science
- Cognitive Neuroscience
- Work and Social Psychology
- Neuropsychology and Psychopharmacology
- Experimentele Psychopathologie (EPP)
- Centre for Integrative Neuroscience (CIN)

Graduate School

- Graduate School of Psychology and Neuroscience

7.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van het wetenschappelijk personeel van de vier SSH-faculteiten van de UM. Onderstaande tabellen bevatten een totaaloverzicht en een overzicht per faculteit. Voor de indeling in fte's onderwijs/onderzoek is gebruik gemaakt van de algemene richtlijnen met betrekking tot onderwijs/onderzoekverdeling in de betreffende faculteiten (per positie).

FASoS

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	9	43%	7,1	42%	7,1	4,2	2,8
	Vrouw	12	57%	9,8	58%	9,8	5,9	3,9
Assoc. Prof. (UHD)	Man	11	44%	8,9	40%	8,9	5,3	3,6
	Vrouw	14	56%	13,5	60%	13,5	8,1	5,4
Asst. Prof. (UD)	Man	31	53%	28,1	53%	28,1	16,9	11,2
	Vrouw	27	47%	25,3	47%	25,3	15,2	10,1
Postdoc	Man	5	45%	4,7	51%	4,7	0,9	3,7
	Vrouw	6	55%	4,6	49%	4,6	0,9	3,6
PhD student	Man	9	29%	8,8	29%	8,8	0,9	7,9
	Vrouw	22	71%	21,6	71%	21,6	2,2	19,4

FPN

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	15	56%	12,7	54%	12,7	6,4	6,4
	Vrouw	12	44%	10,7	46%	10,7	5,4	5,4
Assoc. Prof. (UHD)	Man	15	56%	13,6	54%	13,6	6,8	6,8
	Vrouw	12	44%	11,8	46%	11,8	5,9	5,9
Asst. Prof. (UD)	Man	28	50%	25,9	52%	25,9	13,0	13,0
	Vrouw	28	50%	23,8	48%	23,8	11,9	11,9
Postdoc	Man	4	16%	2,7	12%	2,7	0,5	2,2
	Vrouw	21	84%	19,4	88%	19,4	3,9	15,5
PhD student	Man	31	48%	30,0	50%	30,0	3,0	27,0
	Vrouw	34	52%	30,1	50%	30,1	3,0	27,1

7.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investing infrastructuur en labpersoneel

FPN zal middelen investeren in het optimaliseren van de neuro-imaging faciliteiten van Scannexus. Het gaat daarbij vooral om software en de bedoeling is om een consistent software platform voor de 3T, 7T en 9.4T scanners te creëren zodanig dat optimale ondersteuning kan worden geboden bij state-of-the-art klinische beeldvormingstechnologie en analyse van MRI-data. In samenhang hiermee wordt ook geïnvesteerd in de aanstelling van een labmanager/software engineer. FASoS combineert de middelen die ze ontvangt binnen het GW, MaGW en SSH-overstijgende deel en investeert in de verdere ontwikkeling van een laboratorium (The Plant - Playground and Laboratory for New Technologies). Dit FASoS Digital Lab speelt in op het toenemende belang van digitale technologieën binnen het onderwijs en onderzoek bij FASoS en zal de interdisciplinaire wetenschap met maatschappelijke impact bevorderen. Om dit te bereiken worden de middelen geïnvesteerd in:

- 1) een fysieke ruimte;
- 2) computers en hardware die nodig zijn voor technologisch onderwijs en onderzoek;
- 3) toegang tot relevante software en serverruimte;
- 4) toegewezen ICT-ondersteuning aangevuld met gespecialiseerde expertise.

Deel B interdisciplinaire thema's

FASoS tekende in op twee zwaartepunten van het sectorplan SW, te weten De menselijke factor in nieuwe technologieën en Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit. Het thema van de menselijke factor in nieuwe technologieën staat centraal in het werk van een van de vier FASoS onderzoeksprogramma's, Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS). Deze internationaal erkende onderzoeksgroep heeft werk verricht op het gebied van innovatief onderzoek naar de manier waarop mensen omgaan met nieuwe technologieën, waaronder digitale technologieën. Ook het tweede thema Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit bouwt voort op bestaande sterktes in FASoS. Zo is er bijvoorbeeld veel werk in het onderzoeksprogramma Globalisation, Transnationalism and Development over transnationale migratie en hoe migrantengemeenschappen (of mensen met een migrantenachtergrond) meer volwaardig kunnen participeren in de Nederlandse samenleving en kunnen navigeren door mogelijkheden zoals onderwijs. Andere collega's in dit programma kunnen samen met die van Politiek, Cultuur en Europa (PCE) bijdragen aan ons begrip van ongelijkheid door grote verschuivingen in de wereldeconomie van de afgelopen decennia (zoals de opkomst van China en de toenemende macht van financiën) te bestuderen.

FPN tekende in op twee zwaartepunten van het sectorplan SW, te weten Psychische aandoeningen en Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit. De voor de hand liggende aanknopingspunten voor deze themata binnen FPN zijn de capaciteitsgroepen *Clinical Psychological Science* (CPS) en *Work- and Social Psychology* (WSP). Beide capaciteitsgroepen zijn sterk verbonden met landelijke onderzoeksnetwerken, zoals de onderzoekscholen Experimentele Psychopathologie (in het geval van CPS) en Kurt Lewin (in het geval van WSP). Bovendien onderhouden beide groepen sterke relaties met maatschappelijke partners die nodig zijn om uitvoering te geven aan de onderzoeksagenda: GGZ-instellingen en het MUMC+ in het geval van CPS en instellingen zoals het UWV en Elsa Lab van Brightlands in het geval van WSP. Beide vakgroepen zijn daarom geschikte vehikels om bij te dragen aan het articuleren van een landelijk onderzoeksplan op de terreinen van Psychische Aandoeningen en Maatschappelijke Ongelijkheid en Diversiteit. In dat verband verdient ook vermelding dat CPS de kartrekker is van het zwaartekracht-project *New Science of Mental Disorders*.

Thema 2 Psychische aandoeningen

De capaciteitsgroep *Clinical Psychological Science* (CPS) heeft een lange traditie in het optimaliseren van cognitief-gedragstherapeutische interventies ter behandeling van psychische aandoeningen. Aanvankelijk lag de nadruk daarbij op angststoornissen, maar in de afgelopen jaren richt het onderzoek zich meer en meer ook op depressie, eetstoornissen, verslaving en somatoforme aandoeningen. Het gaat daarbij om – ook buiten de GGZ – prevalentie beelden. De inzet van onderzoek in de komende jaren zal drieledig zijn: (1) het verspreiden van kennis over effectieve interventies binnen de GGZ-instellingen, ziekenhuizen en forensische centra; (2) onderzoek naar therapeutische effecten van combinatie-behandelingen, zoals die van cognitieve gedragstherapie met transcraniale magnetische stimulatie (TMS) of die van gedragstherapie met microdosering

van psychedelica; (3) psychische aandoeningen in de neuropsychologie, een onderwerp dat tot nu een stiefmoederlijke bedeling toeviel in de vaderlandse neuropsychologie (bijvoorbeeld ontremd gedrag na hersenletsels, een probleem waar thans een aura van therapeutisch defaitisme omheen hangt). FPN zal middels nieuw aan te stellen UD's en postdocs investeren in deze ontwikkelingen; het gaat daarbij om onderzoek dat niet enkel in laboratoria plaatsvindt, maar ook, in samenspraak met GGZ-instellingen en ziekenhuizen, in een behandelomgeving tot stand wordt gebracht. In dat verband valt te denken aan het opzetten van trials. Doelstelling is uiteindelijk om meer geprotocolleerde, evidence-based behandelingen te ontwikkelen en de kennis daarover uit te dragen. Daarnaast wil FPN de extra slagkracht gebruiken voor het opzetten van nieuwe onderwijsmodules over psychische aandoeningen in de medische, gezondheidswetenschappelijke en forensische curricula (zie ook hieronder).

FPN is vastbesloten het onderzoek naar het therapeutisch potentieel van TMS en psychedelica versterken. Er zijn immers sterke aanwijzingen dat zowel depressie als dwangstoornissen zich redelijk goed laten behandelen met TMS, net zoals er redenen zijn om te denken dat patiënten met depressie en posttraumatische stress stoornis baat kunnen hebben bij microdosering met bijvoorbeeld psilocybine en andere psychedelische stoffen. FPN herbergt twee capaciteitsgroepen die grote expertise bezitten op deze terreinen: *Cognitive Neuroscience* als het gaat om TMS (vooral in combinatie met functionele MRI) en *Neuropsychology & Psychopharmacology* als het gaat om microdosering. Het ligt zodoende in de reden om vanaf 2023 sectorplangelden op titel van Psychische Aandoeningen ook te investeren in relevante onderzoeksprojecten in deze capaciteitsgroepen. In de plannen van 2022 wordt hierop al een voorschot genomen door te investeren in een UD bij de capaciteitsgroep *Neuropsychology & Psychopharmacology*. Doelstelling is om onderzoek naar innovatieve interventies zo te stimuleren dat ook hier de contouren van geprotocolleerde behandelingen in zicht komen.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling om de inzet van de sectorgelden voor de boven beschreven onderzoekslijnen te verbinden met de extra gelden voor onderzoek die beschikbaar komen via starters- en stimuleringsbeurzen. Zo'n koppeling zal het onderzoek op dit terrein een enorme stimulans geven.

Voor een belangrijk deel zijn de hier beschreven onderzoekslijnen afhankelijk van een goede infrastructuur, bijvoorbeeld laboratoriumfaciliteiten om autonome psychofysiologie te meten. De meest bijzondere infrastructuur wordt in dit verband gevormd door de neuroimaging-faciliteiten, die aan de UM zijn ondergebracht bij Scannexus. De scanners van deze voorziening vereisen regelmatige, maar ook kostbare software-updates en de sectorplanmiddelen bieden een welkome bijdrage aan het realiseren daarvan.

De op titel van de sectorplannen aan te stellen UD's krijgen ook een duidelijke missie mee daar waar het het onderwijs betreft. Voor wat het thema Psychische Aandoeningen betreft, is FPN van plan om haar bachelor Psychologie zodanig te herstructureren dat die in het derde jaar een klinische track gaat omvatten. De bedoeling is om deze track te laten aansluiten bij nationale plannen terzake de reorganisatie van postdoctorale opleidingen van gz- en klinisch psychologen. De onderwijsmatige capaciteit van de nieuw aan te stellen UD's zal aan het opzetten van zo'n track ten goede komen. Voorst ligt het in de rede om een minor Klinische Psychologie aan de te herziene bachelor toe te voegen. De plannen daarvoor bevinden zich in een vergevorderd stadium. Voor het opzetten van zo'n minor is de extra slagkracht die via de sectorplan-investeringen in dit domein gedaan worden een randvoorwaarde.

Thema 3 De menselijke factor in nieuwe technologieën

Binnen dit zwaartepunt worden de verbanden tussen techniek en (inter)menselijk gedrag belicht, tegen de achtergrond van politieke instituties en juridische regels. Door de manier waarop mensen omgaan met nieuwe technologieën te onderzoeken, krijgen we beter inzicht in de effecten die het gebruik van deze tools heeft op onze sociale omgeving en sociale interacties. Wij krijgen deze inzichten door bijvoorbeeld casestudies naar de effecten van het gebruik van algoritmen op democratische processen of het gebruik van robots in de zorg of in bejaardentehuizen uit te voeren.

Zoals hierboven vermeld, bouwt dit zwaartepunt voort op het langdurige onderzoek van het Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS) onderzoeksprogramma in FASoS. Het fundamentele inzicht van de MUSTS-groep is dat we in een technologische cultuur leven en dat technologieën altijd sociaal (en politiek, cultureel, economisch) zijn. Technologieën worden ontworpen en gemaakt door ingenieurs die in bepaalde sociaaleconomisch-politieke contexten werken, en ingezet en gebruikt worden door individuen en groepen in andere contexten. MUSTS-onderzoekers hebben uitgebreide ervaring met het analyseren van de manieren waarop nieuwe technologieën worden ontwikkeld en (al dan niet) worden toegepast in verschillende sociale contexten, waaronder huishoudens, werkplekken, gezondheidszorg, enzovoort. Dit onderzoek richt zich niet alleen op digitale technologieën, virtual reality en robots, maar ook op nanotechnologie en genetica.

De extra financiële middelen zullen onder meer geïnvesteerd worden in de werving van nieuw personeel. Het aanstellen van vijf UD's en twee postdocs (postdocs afhankelijk van de snelheid waarmee UD's aangetrokken kunnen worden) binnen dit thema in de relevante afdelingen binnen de faculteit, zal ons vermogen om bij te dragen aan de maatschappelijke discussies over de ontwikkeling en het gebruik van nieuwe technologieën verder versterken. Omdat het thema naadloos aansluit bij ons onderzoeksprogramma stelt de uitbreiding in wetenschappelijk personeel ons in staat om voort te bouwen op een bestaande structuur waardoor snelle voortgang gemaakt kan worden wat onder andere zal resulteren in een toename in onderzoeksresultaten op dit thema, ook over disciplines heen. Deze ontwikkeling stelt ons bovendien in staat om onze samenwerking met het UNL-programma 'Digitale Samenleving' te versterken (zie volgende alinea) en om onze rol in de nationale wetenschapsagenda en NL AI-coalitie (Groeifonds) te versterken en uit te breiden. Ook kunnen we nauwer samenwerken met lokale partners zoals BISS (Brightlands Institute for Smart Society). Tegelijkertijd zullen onze inzichten de bestaande onderwijsprogramma's, zoals de FASoS bachelor Digital Society en master Digital Cultures, voeden en versterken.

De UD's en de postdocs worden onder andere ingezet in het UNL-programma 'De Digitale Samenleving' (DiSa - www.thedigitalsociety.info) dat zich richt op het beantwoorden van de vele wetenschappelijke en maatschappelijke vragen die ontstaan door de opkomst van de digitalisering. Alle Nederlandse universiteiten participeren in het programma dat interdisciplinariteit bevordert rond dit dringende maatschappelijke thema.

Het DiSa-programma is een bij uitstek geschikt medium om op nationaal niveau samenwerking tussen de verschillende postdocs die worden aangesteld op de digitalisering thema's mogelijk te maken en te bevorderen. Dat geldt niet alleen voor het SW-thema De menselijke factor in nieuwe technologieën, maar ook het GW-thema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving en het dwarsdoorsnijdende thema Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld en deelonderwerpen in andere thema's (zie ook hieronder).

In het kort biedt DiSa op nationaal niveau de volgende mogelijkheden:

1. Netwerkvorming in de DiSa Academy. Het programma biedt een uniek interdisciplinair netwerk waarin onderzoekers elkaar kunnen ontmoeten, een netwerk kunnen opbouwen en samen kunnen werken aan onderzoek en aanvragen. Tweemaandelijks is er een bijeenkomst waarin met maatschappelijke organisaties of internationale gasten van gedachten wordt gewisseld over urgente problematiek.
2. DiSa stimuleert interdisciplinaire samenwerking en team science door postdocs uit verschillende disciplines te laten samenwerken met maatschappelijke stakeholders aan urgente vraagstukken. Verwachte uitkomsten zijn white papers (societal impact) en wetenschappelijke publicaties, wat vervolgens een goede basis biedt voor gezamenlijke onderzoeks aanvragen.

Tenslotte heeft het laten landen van SSH-postdocs in het DiSa-programma als voordeel dat dit op heel korte termijn kan gebeuren, omdat DiSa een bestaande structuur is die ondersteund wordt door een programma-manager. Binnen FASoS, zullen onze inzichten de bestaande onderwijsprogramma's, zoals de FASoS bachelor Digital Society, master Digital Cultures, master European Studies on Society, Science and Technology (ESST), en de research master Cultures of Arts, Science and Technology (CAST), voeden en versterken. Samen omvatten deze programma's enkele honderden studenten. Veel van onze PhD's (waarvan sommigen via de CAST research master) participeren in de Netherlands Graduate Research School of Science, Technology and Modern Culture.

Thema 5 Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

FPN onderkent dat aan dit thema een evident psychologische dimensie zit. Het gaat dan om thema's als stereotypering en uitsluiting en de consequenties die dat voor minderheidsgroepen heeft voor gezondheid, scholing en arbeidsmarktperspectieven. Psychologisch onderzoek daarna – en vooral naar hoe met interventies ongewenste effecten van stereotypering en uitsluiting zijn tegen te gaan – wordt in Nederland slechts sporadisch en zeker niet systematisch gedaan. Het is met dat in het achterhoofd dat FPN met nieuw aan te stellen UD's en postdocs inzet op onderzoekslijnen naar de psychische dimensie van maatschappelijke ongelijkheid, waarbij het vooral de bedoeling is zulk onderzoek te doen laten plaatsvinden met maatschappelijke partners als UWV en ELSA-lab (Brightlands).

Het onderzoek dat binnen FPN op dit thema is voorzien, zal zich richten op een interventie, die de capaciteitsgroep *Work- and Social Psychology* (WSP) tot grote hoogte heeft geperfectioneerd als het gaat om gezondheidsbevordering: *Intervention Mapping*. *Intervention Mapping* als fundamentele benadering voor gedragsverandering – ontwikkeld door WSP in samenwerking met collega's aan de *School of Public Health van de University of Texas, Houston* – geldt als wereldwijde standaard voor de ontwikkeling van gedragsinterventies. Toch is de methode nog onvoldoende toegepast op thema's buiten de gezondheidszorg, terwijl juist voor toepassingen in de context van het verkleinen van maatschappelijke ongelijkheid (hoe om te gaan met armoede, schulden, stigma's et cetera) zij hoogst relevant is. De effectiviteit van andersoortige interventies op dit gebied zijn niet goed onderzocht, of interventies zijn onvoldoende systematisch ontwikkeld met te weinig aandacht voor het gebruik van theoretische en empirische evidentie, participatieve besluitvorming en een sociaal-ecologische (multi-level) benadering. Dat is de reden dat FPN, als het om maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit gaat, zwaar wil inzetten op UD's en postdocs die dit onderzoek langs deze lijnen vlot kunnen trekken. Doelstelling is om te komen tot psychologische interventies waarvan empirisch vaststaat dat ze maatschappelijke participatie bevorderen. Ook hier geldt dat FPN de sectorplan-investeringen in de mate van het mogelijke zal koppelen aan starters- en stimuleringsbeurzen om zo het onderzoek verder te versterken en werkdruk te verlagen. De op dit thema aan te stellen UD's en postdocs zullen bovendien een rol spelen in het onderwijs en wel op twee manieren: door het thema een prominente plek te geven in de tweejarige *International Joint Research Master Work and Organisational Psychology* (IJRMWOP), die FPN samen met de universiteiten van Valencia en Lüneburg aanbiedt. En door bij te dragen aan een pre-masterprogramma dat HBO-studenten in staat moet stellen in te stromen in het onderwijsprogramma van FPN. Juist het hele idee van de pre-master sluit inhoudelijk goed aan bij het thema van Maatschappelijke Ongelijkheid en Diversiteit.

De vragen rond dit thema sluiten eveneens nauw aan bij FASoS onderzoek over het begrip van ongelijkheid door grote verschuivingen in de wereldeconomie van de afgelopen decennia. FASoS zal ook een bijdrage leveren aan dit debat door licht te werpen op de voorwaarden waaronder transnationale migranten geïntegreerd worden in de respectievelijke 'gast'-samenleving (of niet). We willen verder onderzoeken hoe migrantengemeenschappen (van mensen met een migrantenachtergrond) meer volwaardig kunnen deelnemen in de Nederlandse samenleving door mogelijkheden zoals onderwijs. De extra financiële middelen zullen onder meer geïnvesteerd worden in de werving van nieuw personeel (zowel wetenschappelijk als ondersteunend personeel). Dit stelt ons in staat om ons onderzoeksprogramma op dit gebied uit te bouwen en te versterken. Als zodanig leidt het tot meer onderzoeksresultaten, ook over disciplines heen en voedt het beleidsdebatten en de deelname aan de Nationale Wetenschapsagenda en Horizon Europe. Op het gebied van onderwijs zullen onze inzichten worden meegenomen in de interdisciplinaire en interfacultaire bachelor Global Studies en de FASoS master Globalization and Development Studies. Om het in een notendop te zeggen: deze programma's dragen bij aan ons begrip van hoe verschillende delen van de wereld met elkaar verbonden zijn door mondiale fenomenen zoals klimaatverandering en migratie.

De vragen rond dit thema sluiten nauw aan bij FASoS onderzoek over het begrip van ongelijkheid door grote verschuivingen in de wereldeconomie van de afgelopen decennia. FASoS zal ook een bijdrage leveren aan dit debat door licht te werpen op de voorwaarden waaronder transnationale migranten geïntegreerd worden in de respectievelijke 'gast'-samenleving (of niet). We willen verder onderzoeken hoe migrantengemeenschappen (van mensen met een migrantenachtergrond) meer volwaardig kunnen deelnemen in de Nederlandse

samenleving door mogelijkheden zoals onderwijs. De extra financiële middelen zullen onder meer geïnvesteerd worden in de werving van nieuw personeel (zowel wetenschappelijk als ondersteunend personeel). Dit stelt ons in staat om ons onderzoeksprogramma op dit gebied uit te bouwen en te versterken. Als zodanig leidt het tot meer onderzoeksresultaten, ook over disciplines heen en voedt het beleidsdebatten en de deelname aan de Nationale Wetenschapsagenda en Horizon Europe.

7.4 KPI's en bestedingstabel UM

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaf 4 eye-trackers Software upgrade Scannexus Psychofysiologische labs Ondersteunend personeel 	<ul style="list-style-type: none"> Apparatuur voor 2022 is aangeschaft Personeel wordt aangenomen 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen investeringsplan voor aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar en aanschaf van nieuwe apparatuur 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Software scanners is up-to-date The Playground and Laboratory for New Technologies (PLANT) (FASoS) is operationeel Labs zijn voldoende bemenst en infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Selectie landelijk projectleider Werven 15 UD's en 17 postdocs, te verdelen over vier domeinen 	<ul style="list-style-type: none"> Personeel wordt aangesteld Lidmaatschap nationale themagroep bepaald Lokale expertiseteams voor de thema's gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners Minor en Track Klinische Psychologie wordt totstand gebracht 	<ul style="list-style-type: none"> Extra publicaties en subsidies op deze terreinen ten gevolge van het sectorplan Gegenereerde kennis vindt weerslag in beleid en praktijk Toename van erkende behandelprotocollen voor angststoornissen, depressie, PTSS, somatoforme stoornissen met daarin een rol voor TMS en microdosering Een erkende psychologische interventie om maatschappelijke participatie te bevorderen Verlaging onderwijslast Toename fte WP and OBP Meer onderwijzend personeel (met een vast contract) is op deze thema's aangenomen Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het onderwijs (bv. BA Global Studies)
Deel C Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen landelijke coördinatoren Aanstellen lokale coördinatoren Werven fte UD's en postdocs 	<ul style="list-style-type: none"> Personeel is aangesteld Er is een landelijk projectteam opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijskunde De gezamenlijke lerarenopleidingen hebben een plan opgeleverd voor verbetering Formuleren van onderzoeksagenda's om de genoemde doelen te bereiken 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren van onderzoeksagenda in samenwerking met lerarenopleidingen Opstellen plannen voor infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> Staf-studentratio in Onderwijs-wetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum Scholen hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten in de regio

Bestedingsplan UM totaal

UM bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	540	-	-
Thema's	2.260	16,0	2,4
Totaal	2.800	16,0	2,4

Bestedingsplan UM FPN

UM FPN bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	270	-	-
Psychische aandoeningen	696	5,0	0,6
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	434	3,0	0,6
Totaal	1.400	8,0	1,2

Bestedingsplan UM FASoS

UM FASoS bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	270	-	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	696	5,0	0,6
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	434	3,0	0,6
Totaal	1.400	8,0	1,2

8. Universiteit Twente (UT)

8.1 Algemene informatie

De faculteit Behavioural, Management and Social Sciences (BMS) herbergt een gedreven groep sociale wetenschappers met een gedeelde passie voor technologie. Door met verwondering te kijken naar de mens en naar mogelijkheden van technologie ontwikkelt de faculteit innovaties die echt waarde toevoegen. De faculteit richt haar onderzoek en onderwijs op de volgende onderwijs- en onderzoeksambities.

BMS biedt de volgende bachelorprogramma's aan: Communication Science; Industrial Engineering and Management; International Business Administration; Management, Society & Technology; Psychology. Daarnaast biedt zij (pre-)masterprogramma's aan: Business Administration; Communication Science; Educational Science and Technology; European Studies; Industrial Engineering and Management; Psychology; Philosophy of Science, Technology and Society; Public Administration; Science Education and Communication; Environmental and Energy Management; Methodology and Statistics for the Behavioural, Biomedical and Social Science (research master). Tot slot biedt de faculteit postgraduate opleidingen aan zoals de masteropleidingen Public Management en Risk Management.

Uniek voor het onderzoek binnen BMS is de relatie tussen sociale wetenschappen en technologie. Deze relatie strekt zich uit van technologie als onderwerp, naar de focus op adoptie, implementatie en maatschappelijke gevolgen van technologie, tot het gebruiken van technologie bij het doen van onderzoek en ontwikkelen van interventies. Het onderzoek binnen BMS is georganiseerd in vier interdisciplinaire departementen en gecentreerd rondom vijf transdisciplinaire onderzoeksthema's: Emerging Technologies & Societal Transformations; Resilience; Smart Industry; Learning en Health. Deze vijf onderzoeksthema's omvatten de onderzoeksgebieden waar BMS sterk staat, passen bij de brede UT-onderzoeksagenda en resoneren sterk met de grote maatschappelijke uitdagingen van vandaag.

8.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Funcitie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	29	59%	21,3	61%	-	-	-
	Vrouw	20	41%	13,6	39%	-	-	-
Assoc. Prof. (UHD)	Man	49	78%	32,1	75%	-	-	-
	Vrouw	14	22%	10,7	25%	-	-	-
Asst. Prof. (UD)	Man	83	51%	56,2	49%	-	-	-
	Vrouw	79	49%	58,9	51%	-	-	-
Postdoc	Man	54	50%	18,4	51%	-	-	-
	Vrouw	55	50%	17,7	49%	-	-	-
PhD student	Man	30	45%	27,6	44%	-	-	-
	Vrouw	36	55%	34,6	56%	-	-	-
Totaal		379		291,1				

* Door de manier waarop de financiële- en personeelsgegevens binnen BMS en de UT zijn georganiseerd en een migratie naar een nieuwe prognose-systeem voor personeel, is het op dit moment niet mogelijk om de fte's uit te splitsen naar onderwijs en onderzoek.

8.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investing infrastructuur en Labpersoneel

Voor zowel de ondersteuning van het onderwijs als onderzoek binnen gekozen thema De menselijke factor in nieuwe technologieën is gekozen voor de aanschaf van 16 draagbare USB-grafische kaarten. Deze zijn nodig om veeleisende software uit te voeren op klas- en onderzoeksgroepsniveau (totale investering: 24 k€). Daarnaast is binnen dit thema gekozen voor de aanschaf van een 360-graden projectiescherm. Deze is nodig voor VR, Augmented Reality (AR) en Mixed Reality (MR) onderzoekstoepassingen (totale investering 8 k€). Voor gekozen thema Maatschappelijke transitie en gedragsverandering is gekozen voor een Cloud Based Behaviour Analysis Lab, waarbij met behulp van een cloudbased platform onderzoek naar menselijk gedrag op afstand kan worden uitgevoerd (totale investering 5 k€).

Deel B Interdisciplinaire thema's

Thema 3: De menselijke factor in nieuwe technologieën

De keuze voor het thema De menselijke factor in nieuwe technologieën volgt direct uit de missie van UT en de zeer sterke profilering van BMS op dit onderwerp binnen onder andere, de onderzoeksthema's Emerging Technologies and Societal Transformations en Learning. Het is de missie van de Universiteit Twente om met duurzame technologieën de samenleving sterker te maken. Deze missie is gebaseerd op de krachtige aanwezigheid van zowel technische als sociale wetenschappen.

De unieke combinatie van fundamenteel technologisch én sociaalwetenschappelijk onderzoek binnen een universiteit versterkt het High Tech, Human Touch-profiel van UT. De faculteit Behavioural, Management, and Social Science heeft binnen deze missie een belangrijke positionering met als focus interdisciplinair onderwijs en onderzoek op het grensvlak van sociale wetenschappen en technologie. De invulling voor UT zal primair plaatsvinden binnen de faculteit BMS.

Thema 4 Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

Het grote aantal (technologische) innovaties en transitie die het huidige tijdsgewricht karakteriseert, betekent ook dat organisaties, professionals en teams hun doelen en aanpak moeten herijken. De keuzes binnen het thema 'Maatschappelijke transitie en gedragsverandering' van de UT en BMS richten zich op veranderende organisaties, gedragsverandering van professionals en bestuurlijke veranderingen.

Veranderende organisaties

Onderwerpen binnen dit thema zijn *virtual organisations, collaborating innovation networks, platform organisations, gig economy, shared services, self-managing organisations*. Technologische doorbraken en dringende (maatschappelijke) transformaties vragen een compleet andere omgang van professionals. Belangrijke vraagstukken zijn: hoe ontwikkelen organisaties zich in de context van snelle technologische vooruitgang? Hoe bepalend zijn interacties tussen medewerkers en technologie in een organisatie voor innovatie succes? Hoe verhouden medewerkers zich tot (digitale) organisatieverandering? Hoe worden werkomgevingen en de identiteit van medewerkers beïnvloed door sociale en technologische innovatie?

Gedragsverandering van professionals

Een van de specifieke doelstellingen binnen dit thema is het combineren van onze onderzoeksexpertise op de gebieden van gedragsverandering en veiligheid. Dit onderwerp valt binnen de BMS-onderzoeksthema's *Resilience en Health*. Deze nieuwe onderzoekslijn zal zich richten op gedragsverandering van professionals werkzaam binnen het veiligheidsdomein, zoals conflict- en crisismangement (bijvoorbeeld politie, mediators), risicopreventie en -communicatie (bijvoorbeeld over technische of milieurisico's en/of gericht op sociale en fysieke veiligheid (bijvoorbeeld gerelateerd aan klimaatverandering of cyberaanvallen)). Het doel is om nieuwe interventies te ontwikkelen met gebruik van technologieën zoals virtual reality en digitale vormen van communicatie, gericht op het dagelijkse gebruik door veiligheidsprofessionals.

Bestuurlijke veranderingen

Een derde doelstelling binnen het thema Maatschappelijke transitie en gedragsverandering en specifiek binnen het BMS-thema Resilience, is het opzetten van een onderzoekslijn naar duurzaam waterbeheer en water- en klimaatbestendigheid. De focus ligt hierbij op de sociaalwetenschappelijke aspecten van enkele van de volgende onderwerpen: transformatie van water-landsystemen in klimaatrobuuste en veerkrachtige landschappen; het inrichten van steden op toekomstige water- en klimaatuitdagingen; waterverbruik, waterzuivering en -recycling in huishoudelijke, agrarische en industriële sectoren; de water-, land-, voedsel- en energie-nexus en de inrichting van een water- en bio-circulaire samenleving. Het doel is het ontwikkelen van strategische intelligentie voor beleidsmakers, ingenieurs en de samenleving in termen van kansen en risico's, alternatieven en kaders om deze te beoordelen in de context van zowel het mondiale noorden en het mondiale zuiden.

Deel C Onderwijswetenschappen en Lerarenopleidingen

Het versterken van de duurzame basis van Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen is een belangrijke focus voor BMS. Met de lerarenopleidingen Educatie en Communicatie in de bètawetenschappen, de minor Leren Lesgeven en de educatieve module (voor tweedegraads lesbevoegdheid in Natuurkunde, Scheikunde, Wiskunde, Informatica en Techniek/O&O), het onderzoeksthema Learning en de masteropleiding Educational Science & Technology, is BMS hiervoor perfect gepositioneerd. De UT zal zich vooral gaan richten op docentprofessionalisering.

8.4 KPI's en bestedingstabel UT

Doelstelling	Input-KPI's Besteding financiële middelen aan	Output-KPI's eind 2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Proces-KPI's vanaf 2022 Wat wordt er gedaan met de middelen?	Output-KPI's eind 2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaf 16 draagbare USB-grafische kaarten Aanschaf van een 360-graden projectiescherm Aanschaf en opzet 'Cloud Based Behaviour Analysis Lab' Aanschaf high-performance computers Verbetering bestaande labfaciliteiten (hardware, meubilair, herinrichting van lab-ruimtes, etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> Eerste ronde apparatuur voor 2022 is aangeschaft 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen investeringsplan voor upgradering BMS Lab en aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> BMS Lab heeft nieuwe apparatuur en zijn up-to-date BMS Lab is voldoende bemenst Infrastructuur voor open science en research data management is state-of-the-art
Deel B Interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen 2,5 fte UD's op thema Maatschappelijke transitie en gedragsverandering 	<ul style="list-style-type: none"> UD's zijn aangesteld Lokale expertiseteam is gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen lokale kwartiermaker SSH-sectorplannen Opstellen domein- / investeringsplan voor thema De menselijke factor in nieuwe technologieën Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners 	<ul style="list-style-type: none"> Gegenereerde kennis heeft meetbare impact op wetenschap, beleid en praktijk
Deel C Onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen domein- / investeringsplan voor onderwijswetenschappen en lerarenopleiding Kandidaatstellen landelijke coördinator 	<ul style="list-style-type: none"> Bestedingsplan voor Deel C is uitgewerkt 	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's/postdocs 	<ul style="list-style-type: none"> Staf-studentratio in Onderwijswetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Onderzoeksresultaten wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum Docenten hebben meer digitale expertise Scholen hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten in de regio

Bestedingsplan UT

UT bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	150	-	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	490	2,8	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	410	3,2	-
Totaal	1.050	7,0	-

9. Universiteit Utrecht (UU)

9.1 Algemene informatie

Faculteiten

Tot het HOOP-gebied Gedrag & Maatschappij behoren in Utrecht de faculteit Sociale Wetenschappen (FSW) en delen van de faculteit Geowetenschappen (GEO), in het bijzonder de sociale geografie en planologie en de faculteit Recht, Economie, Bestuurs- & Organisationswetenschappen (REBO), in het bijzonder het departement Bestuur- en Organisationswetenschap (USBO).

Onderwijs

Het onderwijs aan de Universiteit Utrecht (UU) kenmerkt zich door de sterke verbinding met onderzoek en maatschappelijke impact. Onze onderwijsvisie is gebaseerd op een uitdagend studieklimaat dat recht doet aan uiteenlopende ambities en talenten van studenten. We zetten in op innovatief, flexibel en toekomstbestendig onderwijs van hoge kwaliteit. In toenemende mate wordt onderwijs gekoppeld aan de multidisciplinaire benadering binnen de vier strategische thema's. Naast al langer bestaande gezamenlijke cursussen en minoren, zijn er nu bij verschillende strategische onderzoeksthema's ook multidisciplinaire bachelor- en masterprogramma's beschikbaar of ver in ontwikkeling.

De faculteiten FSW (6.400), GEO (1.000) en REBO (700) bedienen binnen het HOOP-gebied Gedrag & Maatschappij samen zo'n 8.200 studenten (1 oktober telling op hoofdopleiding 2021). Samen bieden zij 8 bacheloropleidingen en 34 een- en tweejarige masterprogramma's aan.

Bacheloropleidingen:

- Bestuurs- & Organisationswetenschappen (REBO)
- Culturele Antropologie (FSW)
- Interdisciplinaire Sociale Wetenschap (FSW)
- Onderwijswetenschappen (FSW)
- Pedagogische wetenschappen (FSW)
- Psychologie (FSW)
- Sociale Geografie & Planologie (GEO)
- Sociologie (FSW)

Masterprogramma's:

- Applied Cognitive Psychology (FSW)
- Bestuur en beleid (REBO)
- Clinical Child and Adolescent Psychology (FSW)
- Clinical Child, Family and Education Studies (FSW)
- Clinical Psychology (FSW)
- Communicatie, beleid en management (REBO)
- Cultural Anthropology: Sociocultural Transformation (FSW)
- Cultural Anthropology: Sustainable Citizenship (FSW)
- Development and Socialisation in Childhood and Adolescence (FSW)
- Development Studies (GEO)
- Educational Sciences (FSW)
- Educational Sciences: Learning in Interaction (FSW)
- European Governance (REBO)
- Global Criminology (REBO)
- Human Geography (GEO)
- Human Geography & Planning (research) (GEO)
- Jeugdstudies (FSW)
- M&S for the Behavioural, Biomedical and Social Sciences (FSW)
- Migration, Ethnic Relations and Multiculturalism (FSW)

- Neuropsychology (FSW)
- Organisaties, verandering en management (REBO)
- Public Administration and Organisational Sciences (REBO)
- Publiek management (REBO)
- Social & Health Psychology (research) (FSW)
- Social Policy and Public Health (FSW)
- Social, Health and Organisational Psychology (FSW)
- Sociale en organisatiepsychologie (FSW)
- Sociology and Social Research (FSW)
- Sociology: Contemporary Social Problems (FSW)
- Spatial Planning (GEO)
- Sportbeleid en sportmanagement (REBO)
- Strategisch Human Resource Management (REBO)
- Youth Studies (FSW)
- Youth, Education and Society (FSW)

Onderzoek

Het onderzoek van de faculteit Sociale Wetenschappen, en van de aan de onder het HOOP-gebied Gedrag- en Maatschappij vallende onderdelen van de faculteiten GEO en REBO, beweegt zich in hoofdzaak binnen de universitaire en interdisciplinaire strategische thema's Dynamics of Youth (DoY) en Institutions for Open Societies (IOS). Dynamics of Youth zoekt antwoorden op cruciale vragen voor toekomstige generaties. Hoe helpen we onze kinderen opgroeien tot volwassenen die zich succesvol kunnen handhaven – en zich volop kunnen ontwikkelen – in een snel veranderende wereld? UU investeert in de toekomst met onderzoek naar de biologische en sociaal-culturele factoren die de ontwikkeling van onze jeugd beïnvloeden. IOS richt zich op vragen als: Zijn de bestaande formele en informele instituties opgewassen tegen uitdagingen als groeiende sociaaleconomische ongelijkheid, de macht van big tech, terrorisme, discriminatie en wantrouwen in overheid en wetenschap en de klimaatcrisis? En, als de huidige instituties falen, hoe kunnen wij ze aanpassen en verbeteren om beter bij te dragen aan open en veerkrachtige samenlevingen? Binnen IOS werken wetenschappers samen met maatschappelijke partners aan deze vraagstukken. Alleen door gezamenlijke inspanningen en een constructieve dialoog kunnen we kennis en oplossingen aanreiken voor de uitdagingen van onze tijd.

Daarnaast wordt door de faculteit Sociale Wetenschappen en aan de onder het HOOP-gebied Gedrag- en Maatschappij vallende delen van de faculteiten GEO en REBO onderzoek gedaan in het kader van de universitaire focusgebieden Applied Data Sciences (ADS) en Human-centred Artificial Intelligence (HcAI). Focusgebieden aan de UU zijn proeftuinen waarin tijdelijk extra geïnvesteerd wordt om op nieuwe domeinen fundamenteel onderzoek te koppelen aan een maatschappelijke opdracht. Het focusgebied ADS richt zich op het effectief en veilig gebruiken van data, die overal aanwezig zijn en voor de huidige samenleving van groot belang zijn. Het focusgebied HcAI bundelt de verschillende AI-activiteiten van de UU. Kunstmatige intelligentie (AI) in Utrecht heeft een uniek interdisciplinair profiel dat zich uitstrekt over verschillende afdelingen, waaronder informatica, filosofie, taalkunde en psychologie. In beide focusgebieden werken onderzoekers van verschillende UU-faculteiten intensief samen. Tussen beide focusgebieden bestaat ook nadrukkelijke samenwerking en uitwisseling van initiatieven. Als kenmerken van het onderzoek aan de UU kan naast de sterke multidisciplinaire samenwerking in de strategische thema's en focusgebieden ook worden genoemd de symbiose tussen ongebonden onderzoek en geprogrammeerd onderzoek. Juist binnen de vier strategische thema's en focusgebieden ontstaat de mogelijkheid om binnen onderzoeksgroepen onderzoek met grote maatschappelijke relevantie, vaak samen met maatschappelijke partners, te koppelen aan onderzoek met een meer fundamenteel karakter. Daarbij wil de UU ook een voorloper zijn op het gebied van open science, waarin juist ook die optimale wisselwerking tussen maatschappij en wetenschap kan plaatsvinden. Belangrijke elementen hierin zijn het vergroten van de beschikbaarheid van onderzoeksresultaten en -data, waardoor transparantie, toepasbaarheid en hergebruik toenemen. Op die manier kan waardevolle kennis voor de samenleving en de grote maatschappelijke vraagstukken gedeeld en toegepast worden door onderzoekers, politiek, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen in ons land en elders.

9.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

De faculteiten G&M in Utrecht omvatten 570 fte (N=719) wetenschappelijk personeel (HL, UHD, UD, onderzoeker en promovendus, alle geldstromen), waarvan 395 fte (N=460) in de faculteit Sociale Wetenschappen, 85 fte (N=157) in de faculteit Geowetenschappen en 90 fte (N=102) in de faculteit Recht, Economie, Bestuurs- & Organisationswetenschappen.

Tabel totale formatie Gedrag & Maatschappijwetenschappen, Universiteit Utrecht (UU), eerste geldstroom, ultimo 2021

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor (HL)	Man	48	55%	39,0	56%	32,5	19,4	16,1
	Vrouw	39	45%	30,6	44%	25,9	12,8	14,6
Assoc. Prof. (UHD)	Man	44	54%	35,7	57%	30,2	19,5	10,3
	Vrouw	37	46%	27,4	43%	25,7	15,3	10,4
Assist. Prof. (UD)	Man	90	36%	68,9	36%	63,1	37,7	21,6
	Vrouw	162	64%	122,2	64%	114,5	66,8	41,5
Postdoc (onderzoeker)	Man	11	34%	6,4	43%	6,4	2,1	4,3
	Vrouw	21	66%	8,4	57%	7,0	2,2	5,5
PhD student (AIO)	Man	14	23%	9,1	21%	7,1	2,9	6,1
	Vrouw	47	77%	34,0	79%	28,7	4,9	25,9
Totaal		513		381,7		341,1	183,5	156,2

Tabel formatie faculteit Sociale Wetenschappen, UU

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor (HL)	Man	33	54%	27,8	55%	26,2	14,5	11,7
	Vrouw	28	46%	22,4	45%	20,9	8,6	12,4
Assoc. Prof. (UHD)	Man	25	47%	21,4	50%	20,5	12,8	7,7
	Vrouw	28	53%	21,6	50%	21,3	12,5	8,8
Assist. Prof. (UD)	Man	52	30%	39,5	30%	38,5	23,7	14,8
	Vrouw	121	70%	90,3	70%	88,6	52,1	36,5
Postdoc (onderzoeker)	Man	10	40%	5,4	52%	5,4	2,0	3,4
	Vrouw	15	60%	4,9	48%	4,5	1,2	3,2
PhD student (AIO)	Man	9	18%	5,0	15%	5,0	0,7	4,3
	Vrouw	42	82%	29,5	85%	26,7	2,2	24,5
Totaal		363		267,7		257,6	130,3	127,4

Tabel formatie faculteit Geowetenschappen, UU

Funcctie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor (HL)	Man	6	60%	4,2	56%	4,2	1,9	2,3
	Vrouw	4	40%	3,3	44%	3,3	1,7	1,6
Assoc. Prof. (UHD)	Man	6	60%	4,6	61%	4,6	2,7	1,9
	Vrouw	4	40%	3,0	39%	3,0	1,5	1,5
Assist. Prof. (UD)	Man	18	53%	16,0	54%	16,0	9,9	6,1
	Vrouw	16	47%	13,7	46%	13,7	8,7	5,0
Postdoc (onderzoeker)	Man	1	20%	1,0	30%	1,0	0,1	0,9
	Vrouw	4	80%	2,3	70%	2,3	-	2,3
PhD student (AIO)	Man	2	50%	2,0	57%	2,0	0,2	1,8
	Vrouw	2	50%	1,5	43%	1,5	0,2	1,4
Totaal		63		51,6		51,6	26,8	24,8

Tabel formatie faculteit Recht, Economie, Bestuurs- en Organizationalwetenschappen, UU

Funcctie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor (HL)	Man	9	56%	7,1	59%	2,1	2,9	2,1
	Vrouw	7	44%	5,0	41%	1,7	2,6	0,7
Assoc. Prof. (UHD)	Man	13	72%	9,7	78%	5,1	4,0	0,6
	Vrouw	5	28%	2,8	22%	1,5	1,3	0,0
Assist. Prof. (UD)	Man	20	44%	13,4	42%	8,6	4,1	0,7
	Vrouw	25	56%	18,2	58%	12,2	5,9	0,1
Postdoc (onderzoeker)	Man	0	0%	-	0%	-	-	-
	Vrouw	2	100%	1,2	100%	0,2	1,0	-
PhD student (AIO)	Man	3	50%	2,1	41%	0,1	2,0	-
	Vrouw	3	50%	3,0	59%	0,5	2,6	-
Totaal		87		62,4		31,9	26,5	4,1

9.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A: Investing in infrastructuur en Labpersoneel

De faculteiten in het domein Gedrag & Maatschappijwetenschappen van de Universiteit Utrecht geven hieronder aan hoe de investering in infrastructuur gestalte krijgt op zowel de korte- als middellange termijn.

Voor 2022 zal de UU investeren in:

1. Het uitbreiden van het huidig instrumentarium met een fNIRS meetopstellingen. Deze opstellingen realiseren een nu ontbrekende functionele uitbreiding van de experimentele faciliteiten in de labs binnen de UU, en komen tegemoet aan een acute behoefte aan een aantal onderzoeksgroepen.
2. Het uitbreiden van de huidige rekenfaciliteiten, met name op het gebied van GPU-versneld rekenen. Vooral de initiatieven op het gebied van AI-ondersteunde onderzoeksvragen hebben hier acute behoeften aan.

Voor de periode 2023-2033 zal de UU inzetten op structurele investeringen op de volgende aspecten om de voorzieningen in de komende 10 jaar op state-of-the-art niveau te brengen en gelijktijdig de efficiency en doelmatigheid van het gebruik van kostbare voorzieningen verder te verbeteren:

1. Verdere verbetering van de functionaliteit in de huidige en toekomstige labvoorzieningen. Doelstelling daarbij is dat verdere standaardisering (en voorspelbaarheid) van voorzieningen interdisciplinair samenwerken bevordert en zo ten goede kan komen van meer interdisciplinair onderzoek en onderwijs. Deze post voorziet in de aanschaf van ontbrekende apparatuur en de benodigde personele ondersteuning bij het gebruik van (nieuwe) labvoorzieningen.
2. Open Science: met name op het gebied van de mensgebonden dataverzamelingen stelt de ambitie om onderzoekdata 'open' te maken de G&M-wetenschappen voor een uitdaging. Om aan relevante wet- en regelgeving te kunnen voldoen en onderzoekers daarin goed te kunnen ondersteunen zijn experts als datamanagers, datastewards en/of privacy officers inmiddels onmisbaar. De G&M-faculteiten UU investeren daarom in de aanstelling van datamanagers en datastewards.
3. Op het vlak van interdisciplinaire onderzoeks- en onderwijsteams die zich richten op het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken zetten de faculteiten SW UU in op het bevorderen van methodologische ontwikkelingen ten behoeve van het betrekken van 'burgers.' Het gaat hier om initiatieven (citizens science) die grotendeels gelijk oplopen met de versterking van de onderzoekinfrastructuur ad 1. (daarom investeringen p.m.).
4. Bij de ontwikkeling en het gebruik van geavanceerde dataanalysetechnieken en het onderwijs hierin zal de G&M-sector UU – ook met het oog op huidige en in de nabije toekomst te verwachten ontwikkelingen ten aanzien van Big Data Analysis en ontwikkelingen in het veld van Data Science en Artificial Intelligence – verder investeren in de inrichting en gebruikersondersteuning van centrale rekenoplossingen.

Deze investeringen komen zoals gezegd niet alleen het onderzoek ten goede, maar ook het onderwijs. Studenten moeten worden opgeleid op basis van de actuele stand van de kennis. Goed en zorgvuldig datamanagement is daar in alle opzichten een in belang toenemend onderdeel van.

Deel B: Interdisciplinaire thema's

De Universiteit Utrecht kiest in het Sectorplan Sociale Wetenschappen 2022 voor extra investeringen in de thema's Veerkracht bij jeugd, De menselijke factor in nieuwe technologieën en Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit. In alle drie de thema's heeft Utrecht – vanuit de gedrags- en maatschappijwetenschappen – in de afgelopen jaren een sterke focus en concentratie van onderzoek en een internationaal uitstekende reputatie opgebouwd. Doel is het Utrechtse onderwijs en onderzoek met de extra middelen uit het Sectorplan op deze drie thema's verder uit te bouwen en te versterken. Het thema Veerkracht bij jeugd sluit naadloos aan bij het interdisciplinaire, universiteitsbrede strategisch thema Dynamics of Youth. Het thema De menselijke factor in nieuwe technologieën sluit nauw aan op de bestaande deelname in de universiteitsbrede focusgebieden Applied Data Science en Human-centered Artificial Intelligence. Het thema Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit past uitstekend bij het interdisciplinaire, universiteitsbrede strategisch thema Institutions for Open Societies.

De UU wil op deze thema's in het Sectorplan primair investeren in extra vaste posities voor universitaire docenten (UD's), doorgroeimogelijkheden voor UD's tot universitair hoofddocent (UHD), uitbreiding van de lab- en dataondersteuning en upgraden van de infrastructuur. Van het verstevigen van de 'basis' door meer vaste aanstellingen verwachten wij dat – ook in combinatie met andere maatregelen aangekondigd in het bestuursakkoord – een mitigerend effect zal uitgaan op de (veel te) hoge werkdruk in het hoger en wetenschappelijk onderwijs. In Utrecht kiezen we er daarom voor om nu niet te investeren in tijdelijke posities voor postdocs, maar de middelen uit het Sectorplan zo veel als mogelijk in te zetten op vaste posities voor universitaire docenten, aldus ten goede komend aan onderwijs en onderzoek, en bijdragend aan een verlaging van de werkdruk van zittende staf.

Thema 2: Veerkracht bij jeugd

In het interdisciplinaire, universiteitsbrede strategisch thema Dynamics of Youth van de Universiteit Utrecht worden discipline grenzen overbrugd met als doel kennis en begrip te krijgen van de individuele en omgevingskenmerken die van belang zijn voor de ontwikkeling van de jeugd, van gezondheid, veerkracht en welbevinden. In de complexe hedendaagse samenleving is interdisciplinaire samenwerking in onderzoek belangrijker dan ooit. Daarnaast wordt in het strategisch thema de verbinding gemaakt tussen wetenschap en samenleving, een verbinding die essentieel is voor een betere toekomst voor kinderen, adolescenten en jongvolwassenen. Het strategisch thema Dynamics of Youth (DoY) is opgericht in 2013. In de eerste periode (2013-2016) heeft DoY bijgedragen aan het zwaartekrachtprogramma Consortium on Individual Development (CID, M€ 28), dat op zijn beurt ook weer aan de basis heeft gestaan van de verdere ontwikkeling van DoY. Daarnaast is in deze periode geïnvesteerd in de ontwikkeling van een community en infrastructuur ter ondersteuning van de DoY-missie: dat ieder kind in staat wordt gesteld – en wordt gemotiveerd en waar nodig ondersteund – zich ten volste te ontplooiën, ongeacht achtergrond, opleidingsniveau van ouders of hun financiële middelen. Het resultaat van deze eerste periode was een levendige community op het gebied van het onderzoek naar jeugd. Nadrukkelijk staat daarbij ook op de voorgrond het brede interdisciplinaire karakter, met samenwerkingspartners uit alle (zeven) faculteiten van de UU. Naast de voor de hand liggende partners uit de geneeskunde (pediatrie, kinderpsychiatrie) en de geesteswetenschappen (taalontwikkeling) zijn er ook samenwerkingen met rechten (bijvoorbeeld familierecht), bètawetenschappen (bijvoorbeeld serious gaming), sociale geografie (bijvoorbeeld inrichting speeltuinen, opgroeien in wijken) en diergeneeskunde (diermodellen van bijvoorbeeld spel en verslaving) ontstaan.

In de tweede periode (2017-2021), waarbij inmiddels ook door het College van Bestuur van de UU is uitgesproken dat de thema's structureel zullen worden voortgezet, zijn de activiteiten van DoY nog verder uitgebreid en versterkt. Daarbij is (nog) meer de nadruk komen te liggen op samenwerking binnen de universitaire setting (onder andere door uitbreiding van de samenwerking met het UMCU en het Wilhelmina Kinderziekenhuis (WKZ), en aansluiting bij routes van de Nationale WetenschapsAgenda) en daarbuiten (onder andere met ministeries, gemeenten, provincie, GGD's, patiëntenverenigingen, scholen, sportclubs, et cetera). Inmiddels is Dynamics of Youth een niet meer weg te denken aanjager van interdisciplinaire samenwerking. Tevens zijn concrete stappen in gezet in de richting van onderwijs gekoppeld aan het strategisch thema. Daarom heeft de UU besloten dat het strategische thema na de derde periode (2022-2025) een vaste plek verdient in de universitaire organisatie en structureel gefinancierd wordt (M€ 1,5 per jaar).

Momenteel kent DoY vier onderzoeksdomeinen: in het domein Early childhood wordt onderzoek gedaan naar de tijd tussen conceptie en de kleuterleeftijd, een tijd die zeer belangrijk is voor de ontwikkeling van de hersenen, maar ook voor de ontwikkeling van taal en sociale en emotionele vaardigheden. In het domein Becoming adults in a changing world wordt onderzoek gedaan naar de adolescentie en jongvolwassenheid, periodes waarin jongeren hun identiteit ontwikkelen, hun opleiding afronden en hun intrede doen op de arbeidsmarkt, en als toekomstige burgers, professionals en beleidsmakers aan de wieg staan van maatschappelijke vooruitgang en een sterke toekomst. In het domein Thriving and healthy youth ligt de focus op het versterken van de ontwikkelingskansen, weerbaarheid en destigmatisering van kinderen en jongeren, die in hun jeugd te maken krijgen met tegenslag, zoals armoede, trauma, verwaarlozing, scheiding of verlies, chronische ziekten, kanker of een psychische beperking. Een belangrijke pijler in het onderzoek in dit domein is het in een vroeg stadium herkennen welke kinderen en jongeren ondersteuning nodig hebben om zich ten volste te

ontplooiën. Daarbij wordt nadrukkelijk ook gekeken naar beschermende factoren en weerbaarheid (thriving and growth) en niet alleen naar risicofactoren en negatieve gevolgen. In het vierde domein Youth education and life skills wordt, onder andere naar aanleiding van de coronapandemie, onderzoek gedaan naar de vraag hoe kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen in alle leefdomeinen en hoe onderwijs daar aan kan bijdragen. Kinderen en jongeren groeien op in een steeds diverser en complexer wordende wereld, waarin maatschappelijke ontwikkelingen (digitalisering, klimaatverandering, migratie of de coronapandemie) kunnen leiden tot grotere ongelijkheid in het onderwijs en daarbuiten. Om ongelijkheid te verminderen, en idealiter te voorkomen, kijken onderzoekers naar de verschillende contexten en systemen (gezin, school, leeftijdsgenoten, socio-economische status, wijken, sociaal beleid) waarin een kind is ingebed en hetgeen direct en indirect invloed heeft op de kansen en knelpunten van het individu.

De investeringen in het kader van het thema Veerkracht bij Jeugd van het Sectorplan Social Sciences & Humanities (SSH) zullen, gezien de evidente aansluiting van dit thema op de onderwerpen die in Dynamics of Youth vanuit interdisciplinair perspectief worden onderzocht goed kunnen worden ingezet om de onderzoeksgroepen die al een centrale plaats in dit thema hebben verder te versterken. Gezien de aanzienlijke investeringen die de universiteit (en de faculteiten) de afgelopen jaren in DoY hebben gedaan (en in de komende jaren zal blijven doen), en het feit dat daardoor veel groepen in de faculteiten dit thema in hun onderzoeks- en onderwijsprofiel hebben, zal de inzet van de genoemde UD's inhoudelijk naadloos ingepast kunnen worden en tot een belangrijke verdere versterking van de kennisbasis op het thema Veerkracht bij jeugd leiden. In navolging van het nieuwe masterprogramma Youth Development & Social Change, de eerste masteropleiding vanuit het thema, zullen de investeringen uit het Sectorplan ook gebruikt worden voor de verdere ontwikkeling van het onderwijs vanuit dit strategisch thema.

Thema 3: Menselijke factor in nieuwe technologieën

De Universiteit Utrecht kent een tweetal 'focusgebieden' die zich in hun onderzoek richten op centrale elementen op het Sectorplanthema De menselijke factor in nieuwe technologieën. Het betreft de 'focusgebieden' Applied Data Science (ADS), en het focusgebied Human-centered Artificial Intelligence (HcAI). De faculteit Sociale Wetenschappen van de UU is initiatiefnemer en penvoerder van het focusgebied ADS. In dit focusgebied wordt data science gezien als de combinatie van (i) statistical learning, (ii) software engineering en (iii) domain expertise. Het woord 'Applied' geeft al aan dat het focusgebied beoogt problemen op te lossen op inhoudelijke velden. Dit focusgebied is gestart in 2018 voor een eerste periode van 4 jaar, en is in 2022 verlengd voor een tweede periode van 4 jaar. In de eerste periode van het focusgebied is verbinding gerealiseerd tussen onderzoekers en groepen die werkzaam zijn op het gebied van ADS binnen de gehele UU en het UMCU. Dankzij subsidies vanuit het focusgebied zijn 48 interfacultaire onderzoeksprojecten gestart. Ambassadeurs van het focusgebied hebben meerdere grote subsidies verworven. Er zijn actieve Special interest groups waarbinnen onderzoekers uit verschillende faculteiten samenwerken. Het focusgebied ADS heeft ook duidelijk impact gehad op het data science onderwijs, waarbinnen een explosieve groei van het aantal cursussen en studenten heeft plaatsgevonden. Het focusgebied HcAI bundelt de verschillende Artificial Intelligence (AI)-activiteiten binnen de Universiteit Utrecht. Artificial Intelligence of Kunstmatige Intelligentie heeft tot doel de menselijke intelligentie te begrijpen, kunstmatig te reproduceren en mogelijk te verbeteren. Hierin wordt nauw samengewerkt met onder meer Informatica en de Geesteswetenschappen. De belangrijkste methode daarbij is het construeren van filosofisch en ethisch onderbouwde, formeel precieze en computationele modellen voor een groot aantal onderling gerelateerde intelligente fenomenen, zoals redeneren en argumenteren, besluitvorming, zoeken, natuurlijke taal, perceptie, leren, planning, vertrouwen en emotie. Deze modellen dragen bij aan het wetenschappelijk begrip van al deze fenomenen door hun plausibiliteit, dubbelzinnigheden, openstaande vragen en (computationele) complexiteiten in kaart te brengen. In Utrecht is er binnen het AI-onderzoek een bijzondere, expliciete focus op sociaal wetenschappelijke (Human-centered) vraagstukken, gedreven door het groeiende belang van maatschappelijke kwesties binnen de AI, zoals verantwoordelijkheid, veiligheid, vooringenomenheid, en vertrouwen.

De inbreng van onderzoeksgroepen uit de Gedrags- en Maatschappijwetenschappen is onder andere zichtbaar in de Special interest groups op het gebied van autonome intelligente systemen, sociale en cognitieve modellering van menselijk gedrag, en AI en gedragsverandering. De beide focusgebieden waar de Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de UU bij betrokken zijn (het al langer bestaande ADS en het meer recente

HcAI) hebben veel gemeenschappelijk, en werken nauw samen. Er zijn gemeenschappelijke Special interest groups, een gezamenlijke nieuwsbrief, en er is een inhoudelijk overeenkomstige focus op het gebied van machine learning.

Ook hier geldt dat de investeringen in het kader van het thema De menselijke factor in nieuwe technologieën van het Sectorplan SSH, de wetenschappelijke kennisbasis in nauwe samenwerking met Informatica en de Geesteswetenschappen verder zullen versterken en dat deze investeringen de Nederlandse overheden, het bedrijfsleven en andere organisaties direct en indirect ten goede zullen komen in de omgang met en het accommoderen van nieuwe ontwikkelingen en daaraan gelegateerde (maatschappelijke) vraagstukken. Op het gebied van AI en ADS zijn al enkele interdisciplinaire (interfacultaire) onderwijsprogramma's waar de faculteit bij betrokken is (bachelor Kunstmatige Intelligentie, minor AI, master AI, master ADS). De investeringen in meer UD's op dit gebied zullen leiden tot meerdere initiatieven.

Thema 5: Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

In het interdisciplinaire, universiteitsbrede strategisch thema Institutions for Open Societies (IOS) staat de vraag centraal hoe instituties bijdragen aan de vorming en versteviging van open samenlevingen. Daarbij is het uitgangspunt dat een open samenleving niet vanzelfsprekend is, en in het huidige tijdsbestek zelfs onder druk staat, onder andere als gevolg van globale crises zoals de coronapandemie of de grote migratiestromen. De vraag is hoe we met die uitdagingen omgaan. In IOS werken onderzoekers uit verschillende faculteiten en disciplines samen, met de missie om wetenschappelijk gedegen en maatschappelijk relevant onderzoek te stimuleren waarin meerdere wetenschappelijke disciplines in meerdere faculteiten samenwerken om open samenlevingen en hun instituties beter te begrijpen, en daarnaast de betrokkenheid te stimuleren van UU-wetenschappers bij en met relevante maatschappelijke partners, met als doel bij te dragen aan het in stand houden van de openheid van de samenleving, en de problemen waar deze mee geconfronteerd worden aan te pakken, inclusief het veiligstellen van duurzame en gelijkelijk verdeelde welvaart. IOS is net als de drie andere strategische thema's waarlangs de UU haar onderwijs en onderzoek wil focussen, diep verankerd in de structuur van de UU.

Het thema Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit staat uiteraard zeer centraal in IOS, en is met name zichtbaar in aandachtsgebieden als *Future of Work*, *Gender, diversity and global justice en (In)equality*. Het gaat onder meer over veranderingen in de aard van ons werk, onder andere door digitalisering en globalisering. Deze veranderingen brengen kansen met zich mee, maar ook risico's. Relevant hier is met name het risico op een grotere maatschappelijke ongelijkheid, gekoppeld aan verschillen en tegenstellingen in gender, leeftijd, sociale klasse, of etnische achtergrond. Bij het tweede onderwerp gaat het om de rol die instituties spelen bij het vergroten van diversiteit en de verbetering van de posities van vrouwen en andere groepen die ondervertegenwoordigd zijn in hun organisatie. De naam van het derde onderwerp – *(in)equality* – zegt het al; hierbinnen worden de mechanismen onderzocht die ongelijkheid kunnen veroorzaken of juist kunnen verminderen op thema's als inkomen, opleidingskansen, gezondheid, et cetera. Naast deze drie duidelijke verbindingen met het thema Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit in het Sectorplan, is er vanuit IOS ruim aandacht voor uiteenlopende andere aspecten van ongelijkheid en diversiteit, zoals bijvoorbeeld gekoppeld aan economische markten of aan participatie van burgers in besluitvorming.

Ook de investeringen in het kader van het thema Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit van het Sectorplan SSH zullen, gezien de duidelijke aansluiting van dit thema bij de onderwerpen in IOS, naadloos kunnen worden ingezet bij de onderzoeksgroepen die al een centrale rol vervullen in dit thema. De investeringen van de universiteit (en de faculteiten) de afgelopen jaren in IOS, en het feit dat daardoor veel groepen in de faculteit het thema Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit in hun onderzoeks- en onderwijsprofiel hebben, maakt dat uitbreiding van de formatie op dit thema een sterke impuls zal geven aan het onderzoek (en onderwijs) op vraagstukken die voor de stabiliteit van de Nederlandse samenleving in de komende jaren van essentieel belang zijn. Waaronder de vraag hoe de Nederlandse overheden en instituties, in een sterk polariserende samenleving, het vertrouwen kunnen behouden van haar burgers. Ook dit strategisch thema van de UU kent een eigen onderwijscommissie van waaruit interdisciplinair onderwijs gekoppeld aan het thema ontwikkeld wordt. De aanstelling van nieuwe UD's op dit gebied zal bijdragen aan de uitvoering van bestaande plannen, en de ontwikkeling van nieuwe.

Deel C: Discipline-investering

Goed onderwijs is cruciaal voor een goed functionerende samenleving. Een (financiële) investering in onderwijs levert de samenleving op termijn en economisch gezien meer op dan een investering in welke andere sector of overheidsinterventies dan ook. Goed onderwijs bereidt leerlingen niet alleen voor op een toekomstige loopbaan, maar draagt ook bij aan hun vorming als persoon en aan hun vorming als verantwoordelijk burger die deelneemt aan een democratische maatschappij. De expertise van de onderwijskundige en leraar is doorslaggevend voor de kwaliteit van het onderwijs. De ambitie om in Nederland niet alleen voldoende leraren op te leiden, maar ook te waarborgen dat die leraren een zo hoog mogelijk niveau van expertise bereiken, is dan ook onomstreden. Zowel de opleiding van die leraren als hun doorlopende ontwikkeling behoeft daarbij volop aandacht. Om die ambities te realiseren moeten ten eerste drempels worden weggenomen om een opleiding tot onderwijskundige of leraar te doorlopen, aansluitend op eerder onderwijs of na een loopbaan elders. Daartoe wordt ingezet op flexibilisering van de lerarenopleidingen. Opleiden op de werkplek en samenwerking met de scholen zijn daarbij sleutelingrediënten. Afspraken over die flexibilisering zijn vastgelegd in een bestuursakkoord tussen de minister van OCW en de koepelorganisaties van de hogescholen en universiteiten.

Ten tweede moet worden ingezet op het vergroten van de beschikbaarheid van mogelijkheden voor professionele ontwikkeling van onderwijskundigen en leraren en op de inhoudelijke versterking daarvan, aansluitend bij het strategisch HRM-beleid van de scholen. In de Kennisagenda voor het onderwijs, die onder regie van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) is opgesteld door vertegenwoordigers van de scholen en de instellingen voor hoger onderwijs, zijn een aantal inhoudelijke onderzoeklijnen geformuleerd die van belang zijn voor het doordenken en ontwerpen van die verder professionele ontwikkeling. Ook de Universiteit Utrecht heeft zich daaraan gecommitteerd. In een van die programmalijnen gaat het om de ontwikkeling van de school als lerende organisatie, waarbij onder meer aandacht wordt gevraagd voor inhoudelijk teamontwikkeling. Vraagstukken richten zich op het doordenken van hoe teams optimaal functioneren en welke combinatie van expertises, instrumenten en routines nodig zijn om flexibel in te kunnen spelen op voortdurend veranderende vraagstukken in het onderwijs. Een gerelateerd vraagstuk is hoe onderwijswetenschappelijke en lerarenopleidingen optimaal kunnen voorsorteren op het werken in teams.

Daarnaast slaan Utrechtse onderwijsonderzoekers uit diverse faculteiten en schoolvakdisciplines de handen ineen om het vakdidactisch onderwijs in de onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen in de professionele ontwikkeling van leraren als vakexperts en vakdidactici te versterken. Daarmee beogen we professioneel handelingsvermogen van onderwijskundigen en leraren te bevorderen, wat niet alleen bijdraagt aan de kwaliteit van het onderwijs, maar eveneens het beroep van leraar aantrekkelijker maakt. Vanuit deze optiek en nationaal gestelde doelen en urgenties zal de UU de extra gelden die via het Sectorplan voor de discipline Onderwijswetenschappen beschikbaar komen gericht inzetten op bovenvermelde (onderwijskundige) vraagstukken. Daarbij staat de concrete bijdrage aan de oplossing voor het (oplopende en nijpende) lerarentekort centraal, en kan het onderwijs op dat gebied worden opgeschaald.

9.4 KPI's en bestedingstabel UU

In onderstaande tabel is de kort en bondig opgenomen op welke wijze de beschikbare middelen worden ingezet in 2022 en de jaren daarna.

Doelstelling	Input-KPI's Besteding financiële middelen aan	Output-KPI's eind 2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Proces-KPI's vanaf 2022 Wat wordt er gedaan met de middelen?	Output-KPI's eind 2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Apparatuur aanschaffen (fNIRS meetopstelling, GPU versnelde rekencapaciteit) • Personeel aanstellen (data-steward, privacy officer) 	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste ronde apparatuur voor 2022 is aangeschaft • Werving labpersoneel is gestart • Opstellen investeringsplan voor upgrading labs en aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar • Opstellen architectuur reken- en opslagfaciliteiten • Opstellen formatieschets ondersteuning werken met mensgeboden datasets 	<ul style="list-style-type: none"> • Apparatuur voor fNIRS, meetopstellingen, GPU versnelde rekencapaciteit worden gebruikt in onderzoek (en onderwijs) • Infrastructuur voor FAIR dataopslag ondersteunt onderzoek (en onderwijs) 	<ul style="list-style-type: none"> • Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date • Labs zijn voldoende bemenst • Infrastructuur voor open science en FAIR dataopslag is operationeel • Infrastructuur voor het rekenen met (grote) mensgebonden datasets is operationeel
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's • Selectie landelijk projectleider 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's zijn aangesteld c.q. werving is gestart • Nationale themagroep gevormd en landelijke coördinator aangesteld • Lokale expertiseteams per universiteit gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's • Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners • Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners • Doorontwikkelen van onderwijs op genoemde thema's 	<ul style="list-style-type: none"> • Toename van het aandeel (vak)publicaties op de gekozen thema's in het totale aantal publicaties t.o.v. 2022 • Toename van aandeel consortium subsidies in het totale aantal aanvragen t.o.v. 2022 • Gegeneerde kennis vindt weerslag in beleid en praktijk, te meten aan vermeldingen in onder andere beleidsrapporten • Betrokkenheid bij nationale en internationale adviesorganen, lidmaatschappen • Toename van het aantal interdisciplinaire onderwijsinitiatieven op het gebied van de thema's: gezamenlijke vakken, minoren, en nieuwe interdisciplinaire masters
Deel C Onderwijs- wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's • Aanstellen landelijke coördinator • Aanstellen lokale coördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> • UD's / postdocs zijn aangesteld • Landelijk projectteam is opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijskunde en het samenwerkingsverband van de universitaire lerarenopleidingen (ICL) • Samenwerking tussen scholen, hogescholen, universitaire lerarenopleidingen en Onderwijs-wetenschappen, gericht op verstrekken kennisinfrastructuur voor het onderwijs, is gerealiseerd 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling en uitvoering van onderzoeksagenda in samenwerking tussen onderwijswetenschappen en lerarenopleidingen • Opstellen plannen voor verbetering docent-professionalisering en digitale geletterdheid bij leerlingen en docenten • Doorontwikkelen onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Staf-studentratio in Onderwijs-wetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 • Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum van de onderwijswetenschappen en de lerarenopleidingen PO en VO • Docenten hebben meer digitale expertise • Scholen hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten en hogescholen in de regio (kennisinfrastructuur)

Bestedingsplan UU

UU bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	210	-	1,8
Veerkracht bij jeugd	778	6,0	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	467	3,6	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	778	6,0	-
Onderwijswetenschappen	467	3,6	-
Totaal	2.700	19,2	1,8

10. Universiteit van Amsterdam (UvA)

10.1 Algemene informatie

De Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam (FMG-UvA) kenmerkt zich door een breed perspectief en een rijk aanbod aan thema's, theorieën en onderzoeksmethoden. In Europa en daarbuiten neemt de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen een vooraanstaande positie in. De faculteit is de grootste onderwijs- en onderzoeksinstelling op het gebied van de Maatschappij- en Gedragwetenschappen in Europa.

De FMG-UvA biedt 10 bacheloropleidingen, 14 masteropleidingen, 6 research masteropleidingen, 3 lerarenopleidingen en 1 post-initiële master. Het onderwijs vindt plaats in 8 onderwijsinstellingen:

1. College of Social Sciences
2. Graduate school of Social Sciences
3. College of Communication
4. Graduate school of Communication
5. College of Psychology
6. Graduate school of Psychology
7. College of Child Development and Education
8. Graduate school of Child Development and Education

Het onderzoek, dat plaatsvindt binnen de verschillende onderzoeksinstituten van de faculteit, is omvangrijk, innovatief en heeft een sterke internationale focus. De onderzoeksinstituten voeren fundamenteel onderzoek uit, maar ontwikkelen ook activiteiten en praktische toepassingen om dit onderzoek met externe partners te delen en voor hen relevant te maken. Het onderzoek vindt plaats in vier onderzoeksinstituten:

1. Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR)
2. Amsterdam School of Communication Research (ASCoR)
3. Psychology Research Institute (PsyRes)
4. Research Institute Child Development and Education (RICDE)

10.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

In onderstaande tabel is omvang van het wetenschappelijk personeel van de FMG te vinden (peildatum 31 december 2021).

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	46	62%	37,2	64%	27,4	12,4	15,0
	Vrouw	28	38%	20,5	36%	15,9	8,3	7,5
Assoc. Prof. (UHD)	Man	48	52%	38,0	55%	34,7	20,1	14,6
	Vrouw	45	48%	31,1	45%	29,4	18,0	11,4
Asst. Prof. (UD)	Man	86	41%	67,1	42,5%	64,0	40,9	23,0
	Vrouw	123	59%	90,8	57,5%	81,6	50,0	31,7
Postdoc	Man	55	47%	10,5	49%	8,8	2,4	6,4
	Vrouw	63	53%	10,8	51%	7,4	3,1	4,3
PhD student	Man	47	25%	8,8	18%	8,0	0,6	7,3
	Vrouw	143	75%	40,1	82%	29,0	11,1	17,9
Totaal		684		354,9		306,2	166,9	139,1

10.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investing infrastructuur en Labpersoneel

Het *Behavioural Science Lab* van de FMG-UvA huist technische onderzoeksfaciliteiten voor gedragswetenschappelijk onderzoek, zoals een 3T MRI scanner, EEG, eye-tracking en TMS. Onze labs zijn multifunctioneel en beschikken over technieken die regelmatig vernieuwd moeten worden. Voor het beheer en technische ondersteuning van deze apparatuur is een team van zeer ervaren technici en aanpalende ondersteuners (bijvoorbeeld datastewards) nodig dat kan helpen bij de implementatie van het onderzoek, zowel in het lab als daarbuiten. We zullen dan ook extra personeel aanstellen om onderzoekers goed te kunnen blijven ondersteunen, niet alleen bij het gebruik van geavanceerde apparatuur, maar ook bij het beschikbaar maken van hun data, of het opstellen van samenwerkingsovereenkomsten met derde partijen. In 2022 zijn vier nieuwe eye-trackers aangeschaft die urgent aan vernieuwing toe waren. Daarnaast wordt momenteel een 10-jarig investeringsplan gemaakt voor de aanschaf van nieuwe apparatuur, als ook de ontwikkeling van een digitale infrastructuur, en de aanstelling van labpersoneel ter ondersteuning van onderzoekers.

Deel B Interdisciplinaire thema's

Thema 1 Psychische aandoeningen

Preventie en behandeling van psychische problemen worden door onder andere de Verenigde Naties, WHO en OESO genoemd als één van de meest urgente, veelbelovende en kosteneffectieve investeringen. De UvA zal verder investeren in twee vraagstukken: preventie en vroege interventie bij kinderen en jongeren om de kans op het ontwikkelen van psychopathologie te verlagen en het voorkomen van terugval na een aanvankelijk succesvolle behandeling.

Preventie en vroege interventie bij kinderen en jong volwassenen

Vroege signalen van een laag zelfregulerend vermogen in de jeugd zijn sterk voorspellend voor de ontwikkeling van psychische problemen, problematisch middelenmisbruik en verslaving, gezondheidsklachten, voortijdig schoolverlaten, financiële problemen en delinquentie in de volwassenheid. Ontwikkeling van psychische stoornissen is bovendien multifactorieel bepaald en vraagt om systematische analyse van de combinaties van risico's in de omgevingen van kinderen (gezin, school, leeftijdgenoten, buurt), kwetsbaarheden en gevoeligheden van kinderen zelf (bijvoorbeeld zelfregulatie, temperament, (epi)genetisch, neuropsychologische functies) en veerkracht in kind en omgeving.

Wij zullen met maatschappelijke partners verder investeren in een brede toepassing van interventies gebaseerd op multifactoriële modellen van kwetsbaarheid, bijvoorbeeld bij pasgeborenen in gezinnen met multiple problemen, bij kinderen van gedetineerde moeders in Nederland en door monitoring en terugdringen van pesten en sociale angst in het basisonderwijs.

Omdat er in Nederland helaas grote problemen zijn in de toegang tot en kwaliteit van zorg voor kwetsbare groepen, is het van groot belang grondig te bestuderen welke drempels ervaren worden tot effectieve hulp en hoe deze zijn weg te nemen. We onderzoeken de intergenerationele overdracht van psychische problemen in samenwerking met jeugdbescherming, jeugdzorg en speciaal onderwijs. Deze kennis kan preventie verbeteren, speciaal bij kinderen en gezinnen die normaliter het minst in aanraking komen met effectieve hulp, zoals laagopgeleide migrantengezinnen in achterstandswijken.

Daarnaast zullen we verder investeren in de vroegsignalering van problemen in de psychische gezondheid van bijvoorbeeld studenten en preventie via eHealth programma's. In samenwerking met andere universiteiten werken we mee aan Caring Universities, en we zijn de oprichting van een Amsterdam Academic Mental Health Centrum aan het verkennen, in samenwerking met de VU. In dit kader zullen we ook de effectiviteit van persoonlijk afgestemde programma's en meer dynamische systemen onderzoeken, onder andere door middel van AI en interactieve Virtual Reality.

Tijdig ingrijpen en voorkomen van terugval na een aanvankelijk succesvolle behandeling

Aan de UvA worden mechanismen die ten grondslag liggen aan een of meerdere psychische stoornissen vanuit een transdiagnostisch perspectief bestudeerd: er is veel aandacht voor mechanismen die niet specifiek zijn

voor één stoornis (denk aan slaaptkort, aandachtproblemen, cognitieve controle). Nieuwe ontwikkelingen in netwerkanalyse, aan de UvA ontwikkeld en inmiddels een van de toonaangevende methodes in het bestuderen van psychische stoornissen, worden daarbij gebruikt om nieuwe aangrijpingspunten te vinden voor preventie en effectieve behandeling. Netwerkanalyses lenen zich goed om effecten van interventies te bestuderen over verschillende symptomen en mechanismen heen, waarbij ook omgevingsinvloeden in kaart worden gebracht, zoals sociale netwerk, (ervaren) sociale uitsluiting, geluidsoverlast. Netwerkanalyses bieden ook nieuwe aanknopingspunten bij het signaleren en voorkomen van terugval na behandeling.

Meer dan de helft van de mensen vallen terug na behandeling voor de meest voorkomende psychische stoornissen (angststoornissen, depressie, verslaving). We zullen meer investeren in onderzoek naar het ontwikkelen van nieuwe methoden van terugvalpreventie (in afstemming met het nationale zwaartekracht programma New Science of Mental Disorders), onder andere bij cognitieve gedragstherapie, de meest effectieve behandelvorm voor psychische problemen bij kinderen en volwassenen.

Tot slot, Nederland is voorloper in de ontwikkeling van eHealth interventies, maar deze zijn momenteel vooral geschikt voor een beperkte doelgroep en de langetermijneffecten zijn nog niet bekend. Wij gaan onderzoeken hoe digitale en menselijke communicatie in de geestelijke gezondheidszorg optimaal kunnen worden gecombineerd. Digitalisering van interventie-inspanningen belooft grote winst op te leveren in het bereik, de acceptatie, effectiviteit en implementatie van behandelingen van psychische stoornissen. Een uniek voordeel daarbij is dat met behulp van intensieve metingen, het optimale moment voor een interventie beter bepaald kan worden, met een potentieel kosteneffectiviteits- en schaalbaarheidsvoordeel. Nieuwe digitale gezondheidstechnologieën bieden ook enorme kansen om mensen met psychische gezondheidsproblemen die hulp zoeken te ondersteunen, in het bijzonder als deze gebaseerd zijn op AI, zoals geautomatiseerde feedback op basis van een geïndividualiseerd netwerkmodel met behulp van een app of een virtuele coach. Meer onderzoek naar de effecten van dergelijke gedigitaliseerde adaptieve behandelingen kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen ervoor dat interventies precies op tijd kunnen worden geleverd en een beter bereik heeft voor alle kwetsbare groepen in Nederland.

Thema 4 Menselijke factor in nieuwe technologieën

Nieuwe digitale technologieën bieden zowel mogelijkheden als kansen, en kunnen zowel maatschappelijke risico's als ongewenste effecten creëren. Wij concentreren ons op drie vraagstukken.

Dataficatie en data justice

Steeds meer aspecten van ons leven worden omgezet naar digitale gegevens. Deze dataficatie, en digitalisering in het algemeen, hebben verstrekende effecten op sociale cohesie en sociale netwerken, omdat ze onze communicatie- en interactiepatronen fundamenteel veranderen. Zo kunnen online sociale netwerken meer sociale cohesie brengen, maar ook leiden tot nieuwe mechanismen van in- en uitsluiting, (politieke) beïnvloeding en polarisatie. Wij zullen het onderzoek naar de rol van online sociale netwerken op politieke voorkeuren, opinievorming, echo chambers en online mis- en desinformatie versterken. Bovendien kan ons onderzoek op basis van digitale sporen, in samenwerking met het CBS, een digitale infrastructuur voeden die het volledige sociale netwerk van de Nederlandse populatie in kaart te brengen. Dit geeft een enorme impuls aan onderzoek naar segregatie, ongelijkheid en sociaal kapitaal. Wij ontsluiten hiermee nieuwe data om beleidsmakers beter te kunnen informeren. Tegelijkertijd werken we samen met burgers die hun digitale sporen ten dienste van de wetenschap willen stellen – onder meer via scraping, digital traces en data donation projecten.

Tegelijkertijd werpt dataficatie vragen op over data justice: welke data wordt wel verzameld en welke niet? Wiens belangen dienen specifieke vormen van dataverzameling en -analyse, en wie bepaalt welke problemen ermee wel of niet aangepakt worden? Denk bijvoorbeeld aan de enorme hoeveelheid data die binnen de EU verzameld wordt over levende migranten tegenover het gebrek aan data over dode migranten, waardoor identificatie een probleem is. Daarom onderzoeken wij eveneens de machtsstructuren waarin dataficatie toegepast wordt, en de positieve en negatieve effecten om dataficatie via regelgeving in goede banen te leiden.

De (onverwachte) consequenties van digitale technologie

Nieuwe technologieën kunnen naast positieve en emancipatoire effecten ook een nieuwe bron van ongelijkheid zijn. Sociale netwerken en positionering maken het voor sommige mensen mogelijk om hun voordeel te doen met nieuwe technologieën, terwijl anderen juist minder kansen hebben.

Daarom willen we verder investeren in onderzoek naar digitale en algoritmische geletterdheid bij alle generaties, maar ook meer aandacht schenken aan specifieke groepen, zoals ouderen of migranten. De wijdverbreide en regelmatig gegronde vrees dat geautomatiseerde verwerking van grote hoeveelheden gegevens achterhaalde en discriminerende categorisering in bijvoorbeeld gender- of etnische groepen versterkt, is een belangrijke motivatie achter baanbrekend onderzoek naar identiteitsvorming in een digitale wereld en de consequenties voor gedifferentieerde toegang tot kapitaal, diensten en instituties. Gebruikers van algoritmes weten vaak niet hoe en met wat voor data algoritmes getraind zijn. We zetten in op sociaal wetenschappelijk onderzoek dat inzicht kan bieden doordat we technieken in hun context en in de praktijk onderzoeken. De potentiële bias is niet alleen te bestuderen door naar het gedrag van het algoritme te kijken, maar juist ook naar het gedrag van mensen binnen instituties (burgers en professionals). Potentiële bias is immers niet alleen aanwezig in het “gedrag” van een algoritme zelf, maar ook in hoe bestuurders, professionals en burgers algoritmes toepassen.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Veel technologische toepassingen zijn bedoeld om het menselijk gedrag of denken te verbeteren. Denk aan zelfsturende auto's, robotchirurgie, algoritmen die menselijke besluitvorming overnemen. Intelligent probleemoplossen lijkt uit minimaal twee heel verschillende componenten te bestaan; 1) het reduceren van een schijnbaar eindeloze ruimte van mogelijkheden en 2) het vinden van een 'creatieve' oplossing of het nemen van een efficiënt besluit in deze gereduceerde probleemruimte. Cruciaal voor intelligent handelen is daarom het aanleren van de statistische structuur van de wereld (de regelmatigheden van de fysieke en sociale wereld). Kennis over hoe mensen dit doen helpt met het bouwen van efficiënt lerende systemen. Ook *reinforcement learning*, afkomstig uit het gedragsonderzoek, heeft AI uitgebreid met het kunnen leren van regels. Eerder onderzoek aan onze faculteit heeft laten zien dat dit ook een kader biedt om te begrijpen hoe efficiënte biases (iemand die je vertrouwt heeft goede kennis over hoe de wereld in elkaar zit) kunnen resulteren in valse biases en onder welke omstandigheden polarisatie ontstaat. We willen ook onderzoeken hoe biases weer 'afgeleerd' kan worden.

Tot slot vergelijken we menselijke en kunstmatige intelligente systemen in probleemoplossend vermogen en creativiteit. Ondanks de enorme vooruitgang van AI systemen, lijken ze (soms) op een fundamenteel andere manier complexe problemen op te lossen. We onderzoeken hoe, maar vooral wanneer, waar en waarom intelligente en creatieve processen tussen mens en AI verschillen. Deze benadering zullen we ook gaan toepassen voor mens-/AI-verschillen in emotie, persoonlijkheid en attitudes. Kennis hierover is noodzakelijk om succesvol AI toe te kunnen passen in onderwijs, therapie, verkeer, en eigenlijk alle mens-computer interacties.

Thema 5 Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Maatschappelijke ongelijkheid en de vergroting daarvan door diversiteit kent vele facetten. De UvA richt zich op factoren die structurele kenmerken van ongelijkheid vergroten, maar focust ook op culturele ongelijkheid. In het onderzoek naar migratie komen beide lijnen samen.

Factoren die kansongelijkheid vergroten

Wij richten ons op de manier waarop diversiteit in bepaalde structurele kenmerken, zoals gender, migratieachtergrond, etniciteit/ras, religie, seksualiteit, leeftijd of sociale klasse, zich vertaalt in kansongelijkheid, bijvoorbeeld in schoolprestaties, schoolkeuze en behaalde diploma's, arbeidsparticipatie, beroepsprestige, kwaliteit van de woning, maar ook in welzijn, sociale relaties, identiteit, ervaren discriminatie en politiek. We willen dit onderzoek verder versterken door ten eerste de focus op intersectionaliteit – dat wil zeggen de vraag of verschillende vormen van diversiteit (bijvoorbeeld gender, migratieachtergrond, LBTGQI+/Queer) onafhankelijk van elkaar ongelijkheid versterken. Ten tweede versterken we het longitudinaal onderzoek naar de cumulatie van achterstanden of privileges gedurende de levensloop te onderzoeken, zoals bijvoorbeeld de rol van sociale netwerken bij schoolkeuze, of de invloed van sociale normen op de relatie tussen BMI en welzijn,

of de rol van arbeidsmarkt- en familiebeleid voor arbeidsparticipatie van vrouwen met een migratieachtergrond. Ten derde investeren we in onderzoek naar de stedelijke omgeving. De opeenstapeling van ongelijkheden worden vaak ruimtelijk versterkt. Zo leiden woningmarktongelijkheden in Nederland tot nieuwe patronen van segregatie, waarbij achtergestelde groepen (lage inkomens, maar ook etnische minderheden, LGBTQI+’ers, alleenstaande vrouwen) meer risico lopen.

Interventies om kansongelijkheid te verminderen

Veel onderzoek heeft laten zien dat het moeilijk is om meer gelijke kansen te creëren, juist door de opstapeling van ongelijkheden gedurende de levensloop. Toch zijn er voorbeelden van effectieve interventies. Ten eerste willen nieuwe interventies ontwerpen en bestaande interventies evalueren in het onderwijs. Leerkrachten staan voor de uitdaging een inclusieve leeromgeving te creëren, waarin leerlingen met diverse sociaal-culturele achtergronden, gewoonten en talen zich niet alleen optimaal cognitief kunnen ontwikkelen, maar ook vertrouwen krijgen in zichzelf, elkaar en de samenleving.

In samenwerking met scholen (bijvoorbeeld de Werkplaatsen Onderwijsonderzoek Amsterdam), willen we interventies ontwikkelen die in de klas en de school kunnen worden ingezet om kansongelijkheid te bevorderen. Ten tweede zullen we interventies ontwikkelen en testen om de reken- en schrijfvaardigheden van scholieren met een leerachterstand door middel van intensieve bijlessen op school te verbeteren, zoals high dosage tutoring (samenwerking met gemeente Amsterdam en het Ministerie van OCW). Ten derde, ontwikkelen en onderzoeken we co-creatie programma’s. Een voorbeeld van eerder UvA onderzoek is het inschakelen van gemarginaliseerde jongeren en deskundigen, om mechanismen achter patronen van ongelijkheid onderzoeken die vervolgens houvast bieden voor interventies. Door de co-creatie van kennis met specifieke groepen of in wijken kan vertrouwen in instituties toenemen en dit kan een belangrijke manier zijn om beleid en interventies te ontwikkelen.

Culturele diversiteit en migratie

Ongelijkheden doen zich niet alleen voor op economisch (bijvoorbeeld inkomen of vermogen) en sociaal terrein (bijvoorbeeld toegang tot waardevolle netwerken), maar ook door diversiteit op cultureel terrein. In samenlevingen met een sterk diverse bevolking is kennis van bijvoorbeeld kledingvoorschriften, taalgebruik, lichaamstaal, levensstijl, smaak, emotiemanagement of do’s en dont’s van cruciaal belang in sociale interacties. Wij onderzoeken ten eerste hoe en welke culturele kenmerken bijdragen tot het gevoel van insluiting of uitsluiting en de basis vormen voor nieuwe identiteitsontwikkeling. We onderzoeken eveneens welke culturele kenmerken sterke invloed hebben op de verdeling van middelen, waardoor andere vormen van ongelijkheid (bijvoorbeeld economisch) in stand worden gehouden. Ten tweede versterken we het onderzoek naar kansongelijkheid van migranten. De westerse wereld heeft momenteel te maken met een ongekend aantal internationale migranten en vluchtelingen. Verschillende intergouvernementele instanties, waaronder de Europese Unie en de Wereldgezondheidsorganisatie, hebben verklaard dat de langdurige integratie van vluchtelingen en andere migranten dringend moet worden aangepakt. Tot nu toe zijn bias, institutioneel racisme en discriminatie echter nog weinig onderwerp van studie in Europa, terwijl uit onderzoeken uit de VS gebleken is dat dit belangrijke voorspellers zijn van slechte communicatie, verlies van vertrouwen in overheid, zorgverleners en andere professionals. We investeren daarom in interdisciplinaire onderzoek naar discriminatie, onder andere in de gezondheidszorg. Op basis van de resultaten uit dit onderzoek, kunnen interventies worden ontwikkeld om het welbevinden van migranten te verbeteren. Daarnaast versterken we het onderzoek naar de rol van lokale gemeenschappen in gevoelens van verbondenheid en hoe deze vormgeven aan de levenservaringen en levenskansen van migranten in nieuwe contexten. We doen, tot slot, het onderzoek naar de actuele en historische kenmerken van publieke discourses om de mechanismen achter racistische uitingen in de tijd en in verschillende landen te traceren.

Deel C Discipline-investering

De discipline-investering in de Onderwijswetenschappen zal langs drie lijnen lopen: duurzame docent-professionalisering, leven lang leren en digitalisering in het onderwijs.

De UvA kiest voor een versterking van de Werkplaatsen Onderwijsonderzoek Amsterdam, PO en VO/MBO, zodat een meer duurzame basis ontstaat van waaruit we kunnen bijdragen aan en onderzoek kunnen doen naar docentprofessionalisering. De afgelopen jaren is een infrastructuur opgebouwd waarin opleiding, onderzoek en het scholenveld samenwerken, en waarmee we bijdragen aan de professionalisering van leraren in de regio. Die infrastructuur heeft een PO-tak en een VO/MBO-tak.

Ten tweede investeren we in een goed lopende (internationale) minor Lifelong learning in a changing society. Een deel van dit onderwijs wordt momenteel door de gebrekkige financiering met behulp van externen geven. De investering in de Onderwijswetenschappen wordt gebruikt om deze minor te professionaliseren en ook het onderzoek op dit terrein uit te breiden. Hierbij gaat het onder andere om de vraag hoe mensen kunnen worden gemotiveerd om zich bij of om te scholen.

Tot slot zullen we investeren in onderzoek naar het gebruik van nieuwe technologie in het PO en VO/MBO, en naar de effecten van digitalisering in het HO. Onderzoek op het terrein van digitalisering in het HO zijn de afgelopen jaren succesvol uitgevoerd door postdocs en junioronderzoekers, maar we hebben meer expertise op dit kennisdomein nodig.

10.4 KPI's en bestedingstabel UvA

Doelstelling	Input-KPI's Besteding financiële middelen aan	Output-KPI's eind 2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Proces-KPI's vanaf 2022 Wat wordt er gedaan met de middelen?	Output-KPI's eind 2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaf 4 eye-trackers 	<ul style="list-style-type: none"> 4 eye-trackers zijn aangeschaft en in gebruik genomen 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen investeringsplan voor aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Labs zijn voldoende bemenst en infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's en postdocs Selectie landelijk projectleider Opzetten lokale teams m.b.t. de drie thema's Aanstellen lokale coördinator voor elk van de drie thema's 	<ul style="list-style-type: none"> 15 UD's en 17 postdocs zijn aangesteld Lidmaatschap nationale themagroep bepaald Lokale expertiseteams voor de thema's gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma Exploreren van nieuw onderwijs op basis van de 3 thema's Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners 	<ul style="list-style-type: none"> Meer publicaties en consortiumsubsidies t.o.v. 2021 op deze terreinen Gegenereerde kennis vindt weerslag in beleid en praktijk door onder andere meer samenwerkingen met derden, en meer interdisciplinaire onderzoeksteams, gerelateerd aan de betreffende opleidingen, zoals CSS en PPLE Het onderzoek vindt zijn weerslag in keuzevakken, minoren of interdisciplinaire mastertracks
Deel C Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Lokale coördinator Landelijke coördinatoren benoemen Aanstellen drie UD's en twee postdocs bij de afdeling OW en/of de ILO (Instituut voor Lerarenopleidingen) 	<ul style="list-style-type: none"> Er is een landelijk projectteam opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijskunde De gezamenlijke lerarenopleidingen hebben i.s.m. scholen een plan opgeleverd voor docent-professionalisering Formuleren van onderzoeksagenda's om de genoemde doelen te bereiken 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren van onderzoeksagenda in samenwerking met lerarenopleidingen en scholen Opstellen onderzoeksagenda voor motivatie en leven lang leren 	<ul style="list-style-type: none"> Staf-studentratio in Onderwijs-wetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Extra (vak)publicaties gerealiseerd t.o.v. 2021 Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum op scholen in regio Amsterdam Scholen hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten in de regio Amsterdam

Bestedingsplan UvA

UvA bestedingsplan OCW-middelen SW				UvA bestedingsplan SW inclusief aanvullende financiering universiteit			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco	Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	451	-	3,6	Infrastructuur	500	-	4,0
Psychische aandoeningen	893	6,9	-	Psychische aandoeningen	990	7,6	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	893	6,9	-	De menselijke factor in nieuwe technologieën	990	7,6	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	893	6,9	-	Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	990	7,6	-
Onderwijswetenschappen	569	4,4	-	Onderwijswetenschappen	630	4,8	-
Totaal	3.700	25,0	3,6	Totaal	4.100	27,7	4,0

11. Vrije Universiteit (VU)

11.1 Algemene informatie

De Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW) kijkt vanuit meer dan één perspectief naar de grote sociale problemen van deze tijd. Van pesten op school tot hoe om te gaan met transnationale immigratie, van de opkomst van populistische politici tot het vormgeven van een zelfredzame samenleving. Aan de VU, Amsterdam zijn alle disciplines die nodig zijn om deze wicked problems te kunnen begrijpen: naast klassieke disciplines als sociologie, antropologie en politicologie ook nieuwe sociale wetenschappen als communicatiewetenschap en bestuurs- en organisatiewetenschap. De faculteit telt ongeveer 3.300 studenten.

De Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW) kent de volgende bacheloropleidingen: Communicatiewetenschap; Bestuurs- en Organizationalwetenschap; Culturele Antropologie en Ontwikkelingssociologie; Politicologie; Sociologie. Masteropleidingen op FSW zijn: Beleid, Communicatie, en Organisatie; Culture, Organization and Management; Bestuurskunde; Communicatiewetenschap; Political Science; Cultural and Social Anthropology; Sociologie. Er is ook een researchmaster Societal Resilience.

De Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen (FGB) bestaat uit de afdelingen Bewegingswetenschappen, Biologische Psychologie, Experimentele en Toegepaste Psychologie, Klinische, neuro- en ontwikkelingspsychologie, Pedagogische en Onderwijswetenschappen, en het Universitair Centrum voor Gedrag en Bewegen (UCGB). De afdelingen worden ondersteund door facultaire diensten (onderwijsbureau, onderzoeksbureau, HR dienst, technische dienst, communicatie en marketing, privacy champions, en anderen) en binnen de afdelingen bestaat de ondersteuning onder andere uit secretariaat, afdelingsmanagers, en datastewards.

FGB heeft vier bacheloropleidingen: Bewegingswetenschappen, Psychologie, Pedagogische Wetenschappen en de Universitaire pabo. De faculteit heeft 13 master- en researchmasterprogramma's.

Het UCGB houdt zich bezig met de kwaliteit en innovatie van het onderwijs aan de VU en verzorgt de eenjarige en tweejarige lerarenopleidingen. FGB beschikt op alle niveaus over uitstekende en gepassioneerde onderzoekers; FGB heeft veel jonge ambitieuze en talentvolle onderzoekers en een aantal topwetenschappers die een voortrekkersrol spelen in hun vakgebied, een groot netwerk hebben, en nationaal en internationaal zorgen voor een leidinggevende positie van het onderzoek op het gebied van genetica, motoriek, inspanning, waarneming, cognitie, emotie, leren, onderwijs en sociale interactie. Het onderzoek van FGB is ondergebracht in een aantal onderzoeksinstituten: Amsterdam Movement Sciences, Learn!, IBBA (Institute for Brain and Behavior Amsterdam) en Amsterdam Public Health.

11.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

FSW

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	17	63%	13,8	65%	13,8	9,7	4,1
	Vrouw	10	37%	7,6	35%	7,6	5,3	2,3
Assoc. Prof. (UHD)	Man	21	64%	17,5	63%	17,5	12,3	5,3
	Vrouw	12	36%	10,1	37%	10,1	7,1	3,0
Asst. Prof. (UD)	Man	21	41%	17,8	39%	17,8	12,5	5,3
	Vrouw	30	59%	27,9	61%	27,9	19,5	8,4
Totaal		111		94,7		94,7	66,7	28,3

FGB

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	26	63%	22	62%	22	11	11
	Vrouw	15	37%	13,1	38%	13,1	6,6	6,6
Assoc. Prof. (UHD)	Man	16	50%	15,2	54%	15,2	7,6	7,6
	Vrouw	16	50%	12,8	46%	12,8	6,4	6,4
Asst. Prof. (UD)	Man	30	45%	23,3	44%	23,3	11,7	11,7
	Vrouw	37	55%	31	56%	31	15,5	15,5
Totaal		140		117,4		117,4	58,8	58,8

11.3 Inhoudelijke verantwoording Deel A Infrastructuur en Labpersoneel

De FGB zal de investering (k€ 75/jaar; k€ 22,5 in 2022) in infrastructuur in 2022 gebruiken voor het versterken van het Nederlands Autisme Register (NAR), een unieke onderzoekinfrastructuur opgericht door de Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA) in samenwerking met de VU. Het doel van dit register is om de levensloop van mensen met autisme voor langere tijd te volgen. De data uit het NAR zijn waardevol voor onderzoek naar wat kan helpen om de ontwikkeling van kinderen en volwassenen met autisme te stimuleren en hun levenskwaliteit te verbeteren. Wij zullen ook een labcoördinator (k€ 75/jaar; k€ 22,5 in 2022) aanstellen die de experimenten zal coördineren binnen de onderzoeksinstituten IBBA (Institute for Brain and Behavior Amsterdam) en Learn!.

De FSW wil investeren in een open source FSW Datalab waarin dergelijke data verzameld, opgeslagen, opgeschoond en geanalyseerd kunnen worden op een manier die de toegankelijkheid voor onderzoekers vergroot (k€ 150/jaar; k€ 50 in 2022). Hiermee bouwen we voort op expertise die in de afgelopen jaren via verschillende infrastructuureel grants is opgebouwd. Investerings in een sociaalwetenschappelijk datalab zorgen ervoor dat deze inspanningen beter institutioneel worden ingebed en beschikbaar komen voor sociaalwetenschappelijke onderzoekers buiten die projecten en/of met minder technische expertise. Het datalab kan gebruikt worden voor big data toepassingen, maar ook voor small data benaderingen waar op selecties van teksten of beelden kwalitatieve analyses worden uitgevoerd. Het datalab kan ingezet worden voor crowd coding van grote hoeveelheden tekst of beeld, en, door te investeren in voldoende rekenkracht en opslagruimte, kunnen opslag en computationele analyses van (al dan niet bewegende) beelden gefaciliteerd worden. Het sociaalwetenschappelijke datalab zal verder gebruikt worden als omgeving voor een R Studio Cloud Server. Onderzoekers en studenten kunnen in deze omgeving hun data opslaan, bewerken en analyseren. Omdat dit plaatsvindt in een uniforme cloudomgeving heeft dit grote voordelen voor onderwijs in computationele methoden. Daarnaast wil de FSW de middelen voor infrastructuur inzetten voor een upgrade van de bestaande fysieke labfaciliteiten. Voor zowel het datalab als voor de fysieke labs zullen labmedewerkers zorgen dat gebruikers toegang krijgen tot adequate ondersteuning.

Deel B Interdisciplinaire thema's

Daarvan kiest de VU Amsterdam (door haar Faculteiten Gedrag- en Bewegingswetenschappen en Sociale Wetenschappen) voor de thema's: veerkracht bij jeugd, de menselijke factor in nieuwe technologieën, en maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit. Voor de VU Amsterdam passen deze thema's bij haar historisch gezien sterke emancipatoire ambities en bij haar hedendaagse focus op wicked problems binnen de postmoderne maatschappij (zie hierboven).

Thema 1 Veerkracht bij jeugd

De meeste kinderen en jeugdigen ontwikkelen zich voorspoedig en vinden hun weg in de huidige complexe samenleving. Maar sommige kinderen ervaren problemen in hun ontwikkeling. Vanuit de Maatschappij- en Gedragwetenschappen zien wij de mens als een zich ontwikkelend systeem dat door de omgeving gevormd

wordt, maar deze tegelijk ook vorm geeft. De interactie tussen mens en omgeving kan positief of negatief zijn, en het vergt veerkracht om een gewenste positieve ontwikkeling in stand te houden, en een negatieve ontwikkeling indien nodig te verbeteren of herstellen. Daar is veerkracht voor nodig en deze veerkracht wordt vanaf de zeer vroege kinderjaren gevormd. Het belang van de ontwikkeling van veerkracht gaat verder dan het voorkomen van psychische of lichamelijke stoornissen.

De Maatschappij- en Gedragwetenschappen bevinden zich in de unieke positie dat zij zowel de maatschappelijke kant van de ontwikkeling van kinderen en jeugdigen, als de gedragsmatige kant tot hun domein kunnen rekenen. Het onderzoek strekt zich uit van de instituties waarmee opgroeiende jongeren te maken krijgen (bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs en zorg) tot aan de hersenprocessen die betrokken zijn bij de belangrijke individuele variabelen, zoals zelfregulatie. Investeren in het onderzoek naar de ontwikkeling van veerkracht bij kinderen en jeugdigen levert inzicht op in belangrijke aspecten van het functioneren in de samenleving. Daarbij gaat het om zowel individuele aspecten, zoals de schoolloopbaan, life long learning, en job crafting, als om maatschappelijke aspecten, zoals sociale participatie, maatschappelijke betrokkenheid, en vrijwilligerswerk.

Bij de VU zullen wij het onderzoek versterken naar hoe ouders, onderwijzers en andere formele en informele opvoeders kinderen kunnen helpen om hun plaats te vinden in de dynamiek van de samenleving. Wij gebruiken daarbij neurobiologische, neurofysiologische, en gedragsmatige modellen en evalueren nieuwe en bestaande interventies en zorgconcepten voor kinderen met een specifieke focus op kinderen uit een kwetsbare omgeving of kinderen met een beperking.

Thema 3 Menselijke factor en nieuwe technologieën

Techniek krijgt pas maatschappelijke betekenis in haar gebruik. Wetgeving, organisatie, ethiek, politiek, en menselijk gedrag vormen een integraal onderdeel van die praktische werking. Het zijn deze elementen die van techniek de impactvolle technologie maken die potentieel samenlevingen en menselijke verhoudingen verbeteren en – voor de VU van bijzonder belang – een emancipatorisch vermogen scheidt of versterkt. Technologische innovaties hebben grote gevolgen voor de economie, de politiek, het bestuur, het persoonlijk leven van mensen, en voor de samenleving als geheel. Sociale systemen veranderen onder invloed van de moderne technologie. Het oogmerk voor de FSW en FGB van de VU Amsterdam ligt op het potentieel dat door technologie voor maatschappelijke groepen en individuen ontstaat, zowel door het gebruik van deze technologieën als door de inzichten in menselijk gedrag en maatschappelijke verhoudingen die de datastroom die gepaard gaat met dit gebruik oplevert. Omgekeerd hangt de werking en effectiviteit van die technologieën tegelijkertijd af van de maatschappelijke principes waarop ze gebaseerd zijn, het gebruik ervan en van het vertrouwen dat mensen erin hebben. Dit maakt het essentieel om mensgerichte technologieën te ontwikkelen en nieuwe protocollen op te stellen rondom hun gebruik. Het betekent ook dat we de maatschappij moeten betrekken bij elke technologische innovatie en dienen na te denken over de impact op democratische principes. Voor de VU betekent dit een maatschappelijke opdracht om sociaal-, gedrag- en bewegingswetenschappelijk onderzoek over technologie aanzienlijk te intensiveren en daarbij maatschappelijke groepen in alle stadia van onderzoek te betrekken. Doelstellingen zijn daarom niet alleen op wetenschappelijke publicaties gericht, maar ook op specifieke vormen van groepsspecifieke impact.

Thema 5 Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

Sociaaleconomische, culturele en politieke vormen van in- en uitsluiting beïnvloeden elkaar wederzijds en hangen samen met bredere maatschappelijke transformaties, zoals individualisering, erosie van het begrip ‘solidariteit’ en toegang tot nieuwe technologieën. Eerder onderzoek, dat zich vooral richtte op individuele verschillen in inkomen, culturele achtergrond of opleidingsniveau, liet al zien dat ook in Nederland ongelijkheid en armoede hun invloed hebben op de maatschappij en de verdeling van kansen voor haar burgers en inwoners. De groeiende verscheidenheid aan culturen en religies voegen een extra dimensie toe aan het vraagstuk van verdeling. De VU heeft – gezien haar emancipatoire traditie en hedendaagse maatschappelijke betrokkenheid – een bijzonder oogmerk op ongelijkheid. Daarbij is het doel van de Faculteit der Sociale Wetenschappen en de Faculteit Gedrag- en Bewegingswetenschappen voor de komende jaren vooral om moderne vormen van ongelijkheid beter te begrijpen en de maatschappij in staat te stellen deze vormen beter te bestrijden, bijvoorbeeld in de gezondheidszorg, ouderenzorg, het onderwijs, de betrokkenheid binnen democratische processen, (decentraal) overheidsbeleid en hybride netwerken en digitale media.

Deel C Discipline-investering

Voor de discipline-investering in de Onderwijswetenschappenn zet de VU in op twee thema's. Het eerste thema is opleiding en professionalisering van leraren. De VU verzorgt lerarenopleidingen voor zowel het PO als het VO, en werkt in beide sectoren aan docentprofessionalisering. Recentelijk is de VU gestart met een tweejarige educatieve master Primair Onderwijs naast haar universitaire pabo, terwijl ze ook zowel eenjarige als tweejarige lerarenopleidingen voor het VO kent. Met de middelen van het sectorplan onderzoeken we hoe deze opleidingen optimaal bij kunnen dragen aan het succes van de individuele leraar, maar ook het succes van de school als team. Hierbij onderzoeken we hoe een sterkere diversiteit aan expertise hier specifiek aan bijdraagt. Ook investeren we in uitbouw van de professionalisering, in samenwerking met de andere lerarenopleidingen in de Amsterdamse regio. Hierbij verwachten we synergie met een groeifondsproject (Ontwikkelkracht) en het Onderwijsnetwerk Amsterdam (ONA) waar de VU een grote rol in speelt, en die allebei projecten kennen over het behoud van leraren in de school.

Het tweede thema waar de VU op inzet is Kennis, vaardigheden en motivatie van leerlingen en studenten. De VU versterkt hierbij drie lijnen van onderzoek. De eerste is naar basisvaardigheden, waarbij we ons vooral op lezen en leesplezier richten. De tweede is hoe betere vakdidactiek kan resulteren in een versterking van de leergroei van leerlingen. Hierbij onderzoeken we het vakdidactisch handelen van docenten en het effect ervan op leerlingen. Dit onderzoek gebruiken we ook om onze lerarenopleidingen te voeden, en werkt dus ook door in het eerste thema, opleiding en professionalisering van leraren. De derde is onderzoek naar de interacties tussen motivatie en prestatie. Dit doen we in de context van primair, voortgezet en hoger onderwijs, en met de middelen van het sectorplan willen we het onderzoek in de komende jaren uitbreiden naar het gespecialiseerde onderwijs.

11.4 KPI's en bestedingstabel VU

Doelstelling	Input -KPI's Besteding financiële middelen aan	Output-KPI's eind 2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Proces-KPI's vanaf 2022 Wat wordt er gedaan met de middelen?	Output-KPI's eind 2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Apparatuur aanschaffen Personeel aanstellen 	<ul style="list-style-type: none"> Eerste ronde apparatuur voor 2022 is aangeschaft Labpersoneel is aangenomen 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen investeringsplan voor upgrading labs en aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Labs zijn voldoende bemenst Infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's en postdocs Selectie landelijk projectleider 	<ul style="list-style-type: none"> UD's en postdocs zijn aangesteld Nationale themagroep gevormd en landelijke coördinator aangesteld Lokale expertiseteams per universiteit gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners 	<ul style="list-style-type: none"> Toename van het aantal (vak)publicaties in 2028 op de gekozen thema's t.o.v. 2022 met 10-15% Toename van aangevraagde consortium subsidies Gegenereerde kennis vindt duidelijk weerslag in opleidingen, beleid en praktijk
Deel C Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's en postdocs Aanstellen landelijke coördinator Aanstellen lokale coördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> UD's / postdocs zijn aangesteld Landelijk projectteam is opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijskunde Samenwerking tussen scholen, lerarenopleidingen en universiteiten is gerealiseerd 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling en uitvoering van onderzoeksagenda in samenwerking met lerarenopleidingen Opstellen plannen voor verbetering docent-professionalisering en digitale expertise bij leerlingen en docenten 	<ul style="list-style-type: none"> Staf-studentratio in Onderwijs-wetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum Docenten hebben meer digitale expertise Scholen hebben langdurige samenwerkingsverbanden met universiteiten in de regio

Bestedingsplan VU

VU bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	350	-	2,0
Veerkracht bij jeugd	780	6,0	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	1.430	11,0	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	780	6,0	-
Onderwijswetenschappen	260	2,0	-
Totaal	3.600	25,0	2,0

12. Wageningen University (WUR)

12.1 Algemene informatie

Wageningen University (WUR) heeft één faculteit: de Faculteit der Landbouw- en Milieuwetenschappen. De missie van de universiteit is *to explore the potential of nature to improve the quality of life*.

De faculteit is verdeeld in vijf universitaire departementen: Agrotechnologie en Voedingswetenschappen, Dierwetenschappen, Omgevingswetenschappen, Plantenwetenschappen en Maatschappijwetenschappen. Elk departement bestaat uit elf tot twintig leerstoelgroepen. Het departement Maatschappijwetenschappen (WU-DMW) participeert in dit sectorplan en omvat in totaal 21 leerstoelgroepen die samenwerken in vijf secties.

In lijn met het Strategisch Plan Wageningen University zijn onderzoek en onderwijs van WU-DMW gericht op het begrijpen van mondiale uitdagingen en het bijdragen aan de transities die nodig zijn om deze aan te pakken. In de visie van WU-DMW hangen mondiale uitdagingen (zoals klimaatverandering, armoede, degradatie van biodiversiteit, ondervoeding, pandemieën, et cetera) samen met de manier waarop mensen met elkaar en met hun omgeving interacteren via allerlei spelregels en instituties, en met gebruikmaking van allerlei soorten technologieën. Dergelijke uitdagingen zijn voor een groot deel van sociale en economische aard, en nauw verweven met sociale problemen (zoals mondiale ongelijkheid en migratie, polarisatie, conflicten en wantrouwen in de samenleving), economische verschijnselen (zoals armoede, economische groei, werkgelegenheid, negatieve externe effecten en schaarste), en met de complexiteit die gepaard gaat met het navigeren van uiteenlopende publieke en private waarden en belangen in een geglobaliseerde wereld. WU-DMW draagt via haar onderzoek en onderwijs bij aan het aanpakken van dergelijke uitdagingen en transities vanuit verschillende sociaalwetenschappelijke disciplines, waarbij ook vaak interdisciplinair en transdisciplinair wordt samengewerkt. Door dergelijke vormen van samenwerking kan WU-DMW de veelal technocentrische definities en aanpak van wereldwijde uitdagingen aanzienlijk verbreden.

Van de 21 leerstoelgroepen in WU-DMW participeren er 9 in het Sectorplan Maatschappij- en Gedragwetenschappen met de titel 'Van inzicht naar impact'. Dit zijn:

- leerstoelgroep Rurale Sociologie / Rural Sociology (RSO)
- leerstoelgroep Sociologie van Ontwikkeling en Verandering / Sociology of Development and Change (SDC)
- leerstoelgroep Gezondheid en Maatschappij / Health and Society (HSO)
- leerstoelgroep Kennis, Technologie en Innovatie / Knowledge, Technology and Innovation (KTI)
- leerstoelgroep Educatie- en Leerwetenschappen / Education and Learning Sciences (ELS)
- leerstoelgroep Strategische Communicatie / Strategic Communication (COM)
- leerstoelgroep Marketing en Consumentengedrag / Marketing and Consumer Behaviour (MCB)
- leerstoelgroep Consumptie en Gezonde Leefstijlen / Consumption and Healthy Lifestyles (CHL)
- leerstoelgroep Milieubeleid / Environmental Policy (ENP)

Onderzoek van de deelnemende groepen in WU-DMW

De graduate school waarin het onderzoek van WU-DMW is ondergebracht is de Wageningen School of Social Sciences (WASS). De missie van WASS is: *to explore societal processes to improve the quality of life*. WASS biedt een stimulerende omgeving voor internationaal georiënteerde wetenschappers met een diversiteit aan disciplinaire, interdisciplinaire en transdisciplinaire onderzoeksachtergronden. Het onderzoek is gericht op het begrijpen en adresseren van globale uitdagingen en problemen uitdagingen zoals klimaatverandering, armoede, degradatie van biodiversiteit, ondervoeding, pandemieën, et cetera. Op deze thematische gebieden richten WASS-onderzoekers zich op het verkennen en begrijpen van de interactie tussen instituties, praktijken en sociale verandering, vaak in relatie tot de biofysische wereld (van natuurlijke hulpbronnen, technologieën en artefacten) en vanuit een verscheidenheid aan theoretische perspectieven. Het analyseren van de rol van allocatieve, normatieve en interpretatieve instituties en hun relatie met praktijken en actieve agency in verschillende arena's, brengt een dieper begrip van stabiliteit en transformatie in mechanismen, patronen, fenomenen en menselijke agency.

De overkoepelende onderzoeksthema's van WASS zijn:

- Ongelijkheid: armoede, welvaart en verdeling.
- Verantwoorde productie en consumptie: duurzaamheid, gezondheid en kwaliteit.
- Natuurlijke hulpbronnen en milieu: conflict, competitie en samenwerking.
- Kennis in de maatschappij: betwisting, grenzen en verbinding.

Onderwijs van de deelnemende groepen in WU-DMW

Het onderwijs van WU-DMW richt zich op het begrijpen en adresseren van globale uitdagingen en is nauw verbonden met het onderzoek dat wordt uitgevoerd. Het onderwijs van de negen deelnemende groepen in het sectorplan concentreert zich in vier bachelor- en vier masteropleidingen:

Bacheloropleidingen:

- Communicatie en Life Sciences BCL
- Gezondheid en Maatschappij BGM
- Internationale Ontwikkelingsstudies BIN
- Consumentenwetenschappen (specialisatie) BCW

Masteropleidingen:

- Development and Rural Innovation MDR
- Communication, Health and Life Sciences MCH
- International Development Studies MID
- Consumer Sciences (specialization) MCS

De opleidingen zijn interdisciplinair van aard, bevorderen kritisch denken en analytisch redeneren, en besteden ook aandacht aan probleemoplossende en beslissingsondersteunende vaardigheden. In de masterfase wordt een aanzienlijke hoeveelheid tijd uitgetrokken voor een stage, en voor het doen van empirisch onderzoek op een zelf gekozen onderwerp in Nederland of elders in de wereld.

De bekostigingsfactor van de Wageningse Sociale wetenschappen is hoger dan die bij andere faculteiten, maar daar staan extra kosten tegenover die dit voordeel teniet doen. Alle masteropleidingen zijn bij WUR twee jaar, ook de sociaalwetenschappelijke. Echter, van die opleidingen wordt slechts een jaar gefinancierd door het ministerie. Voor elke masterstudent legt WUR uit eigen middelen ongeveer €11.000-12.000 bij om het onderwijs in het tweede jaar te betalen.

Voordat het leenstelsel werd ingevoerd financierde WUR indien nodig ook een jaar extra basisbeurs en een OV-vergoeding voor studenten Sociale wetenschappen die langer dan vijf jaar nodig hadden voor de bachelor en master samen. Nu de basisbeurs terugkomt ligt het in de lijn der verwachting dat dat weer zal gaan gebeuren. Daarnaast geeft de sociaalwetenschappelijke staf ook onderwijs aan studenten van een aanzienlijk aantal andere opleidingen, waaronder plantwetenschappen, dierwetenschappen, voedingswetenschappen, biologie en aard- en milieuwetenschappen. In de periode van 2017-2021 waren er op 1 oktober gemiddeld 1389 studenten ingeschreven in bovengenoemde bachelor- en masteropleidingen.

12.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	10,0	10	9,4	10,7	7,5	3,75	3,75
	Vrouw	3,0	3,1	2,5	2,8	2,0	1,0	1,0
Assoc. Prof. (UHD)	Man	18,0	18,9	17,6	20,0	14,1	7,05	7,05
	Vrouw	17,0	17,8	14,9	16,9	12,0	6,0	6,0
Asst. Prof. (UD)	Man	13,0	13,7	12,6	14,3	10,0	5,0	5,0
	Vrouw	26,0	27,4	23,7	26,9	19,0	9,5	9,5
Postdoc	Man	1,0	1,0	0,8	1,0	0,8	0,1	0,7
	Vrouw	2,0	2,1	1,8	2,0	1,8	0,2	1,6
PhD student	Man	2,0	2,1	2,0	2,3	2,0	0,2	1,8
	Vrouw	3,0	3,2	2,7	3,1	2,7	0,3	2,4

12.3 Inhoudelijke verantwoording

Deel A Investing infrastructuur en labpersoneel

WU-DMW wil investeren in het creëren van een stimulerende omgeving voor het gebruik en de ontwikkelingen van nieuwe onderzoeksmethodieken in onderzoek en onderwijs, waaronder data science, nieuwe vormen van experimenteren en observatie. Er zal worden geïnvesteerd in:

- licenties en toegang tot datainfrastructuur;
- nieuwe softwarepakketten en licenties voor data science;
- nieuwe sensoren die gebruikt kunnen worden voor sociaalwetenschappelijk onderzoek (bijvoorbeeld camera's en eye-trackers);
- vergroten van rekencapaciteit ten behoeve van data science;
- het opzetten van fysieke en/of digitale laboratorium settings;
- faciliteiten voor datamanagement volgens de landelijke richtlijnen;
- operationeel personeel nodig voor de ontwikkeling, beheer en het gebruik van de nieuwe infrastructuur.

Deel B Interdisciplinaire thema's

WU-DMW houdt zich in onderwijs en onderzoek bezig met duurzaamheidstransities op het gebied van landbouw, voeding, biodiversiteit, materialen en internationale ontwikkeling. Rondom onderstaande thema's wordt het onderzoek versterkt en de nieuwe staf en inzichten worden geïntegreerd in de curricula van de BSc en MSc-opleidingen, waarbij speciale aandacht zal zijn het inbouwen van inzichten op de thema's in onderwijs op het gebied van duurzaamheidstransities.

Thema 4 Maatschappelijke transitie en gedragsverandering

Wij conceptualiseren transitie als een radicale en coherente herconfiguratie (transformatie) van technologie, instituties, bedrijfsmodellen en sociale relaties die gezamenlijk nieuwe praktijken en gedragingen mogelijk maken. Dergelijke herconfiguraties (transities als resultaat) zijn afhankelijk van veranderingen in mindset bij onderling afhankelijke belanghebbenden. Er moet dus bijzondere aandacht worden besteed aan processen van leren, capaciteitsontwikkeling, politiek, communicatie, dialoog en bestuur (overgang als proces) - wanneer het om de transitie in een bepaalde richting te ondersteunen. Bij het bereiken van duurzaamheidstransities wordt vaak veel belang gehecht aan de rol van nieuwe technieken en technologische infrastructuren (hardware). Sociale dimensies spelen bij transitie echter een cruciale rol. Onderzoek laat zien dat nieuwe technologische mogelijkheden alleen leiden tot verandering in individueel en collectief gedrag wanneer zij gekoppeld zijn

aan nieuwe organisatorische modellen, procedures, regelgeving en markten (orgware, c.q. institutionele arrangementen) en gepaard gaan met een wezenlijke verandering in het denken en praten van burgers (software). In lijn met het sectorplan wil WU-DMW investeren in twee onderling verbonden interdisciplinaire subthema's.

Het eerste subthema is een socioecologisch systeem perspectief op menselijk gedrag. Bij pogingen om menselijk gedrag in een duurzamere richting te sturen is lange tijd prioriteit gegeven aan de individuele consument en het gedrag van de consument in plaats van aan de context waarin de consumptie plaatsvindt. Hoewel er enkele successen zijn gerapporteerd, zijn individuele benaderingen en interventies onvoldoende in staat gebleken om het gedrag van de consument te veranderen voor de omvang van de thans noodzakelijke transitie. Consumptiekeuzes worden gemaakt in de context van bredere omgevingen, bestaande uit zowel materiële infrastructuren als sociale routines en normen over de juiste consumptiepraktijken. In dit thema wordt consumptie niet alleen benaderd als een kwestie van individuen die verantwoorde keuzes maken, maar als onderdeel van een complex systeem van gedragingen die zijn ingebed in sociale en fysieke voedselomgevingen. Het doel is om inzicht te krijgen in de verandering van gedrag op verschillende lagen in de sociaal-ecologische systemen en hoe veranderingen in één omgeving, belanghebbende of groep een complex netwerk van nawerkingen in gang zetten die tezamen een transitie belemmeren of versnellen. Hierbij worden strategieën ontworpen en getest om de balans te doen doorslaan in de richting van gunstige veranderingen in consumptie. Om de collectieve impact van deze verschillende veranderingen in het versnellen van de transitie te evalueren, wordt gebruik gemaakt van experimentele gedragswetenschappen, interpretatief sociologisch onderzoek, en technieken uit de systeemwetenschappen en data science (bijvoorbeeld agent-based modelling, group model building).

Het tweede subthema is de ontwikkeling van interdisciplinaire methoden en processen ten behoeve van duurzaamheidstransities. Het begrijpen en bevorderen van transitie vergt de integratie van kennis vanuit verschillende wetenschapsgebieden, en tevens verbinding en afstemming met de expertise en perspectieven van maatschappelijke partijen van wie het slagen of falen van transitie uiteindelijk afhangt. Deze werelden van kennis liggen momenteel vaak echter ver uit elkaar. Natuurwetenschappers die werken aan nieuwe en meer technologisch of ecologische georiënteerde oplossingen, zien vaak niet hoe zij kunnen profiteren van of een verband kunnen leggen met sociale wetenschappers en expertise over duurzaamheidstransities. Anderzijds zien sociale wetenschappers die zich bezighouden met duurzaamheidstransities vaak niet in hoe zij hun expertise effectief kunnen verbinden aan een technische en ecologische disciplines. In veel gevallen spreken wetenschappelijke disciplines die hetzelfde onderwerp bestuderen verschillende talen. Ondertussen worden maatschappelijke belanghebbenden met transformatieve ambities vaak geconfronteerd met talrijke technische en sociale uitdagingen om hun alternatieve opties met succes te laten concurreren met het dominante systeem, en hebben zij vaak niet veel contact met relevante wetenschappelijke expertise. Kortom, actoren die een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan transitie, hebben de neiging geïsoleerd te opereren. Dit leidt tot suboptimaal leren in transitietrajecten. WU-DMW wil speciale aandacht besteden aan het ontwikkelen van innovatieve methodologieën, concepten, hulpmiddelen en werkwijzen die bijdragen aan een beter wederzijds begrip en die integratie van kennis over de disciplines en expertise heen bevorderen, en tevens leiden tot samenhangende handelingsperspectieven voor alle betrokkenen.

Thema 3 De menselijke factor in nieuwe technologieën

Regeringen, internationale organisaties en technologiebedrijven hebben goede hoop dat digitale technologieën kunnen worden ingezet om grote milieuproblemen aan te pakken, zoals klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en uitputting van hulpbronnen. Ook in WUR wordt veel gewerkt aan artificiële intelligentie en het maken van 'digitale tweelingen' van grotere en kleinere systemen in de verwachting dat dit bijdraagt aan betere besluitvorming door individuen, organisaties en overheden. Tegelijkertijd zien we dit digitale media en applicaties een steeds grotere rol spelen in maatschappelijke interactie, publieke debatten, meningsvorming en politieke processen rondom duurzaamheid. Ten aanzien van zowel het gebruik van artificiële intelligentie als sociale media bestaan ook zorgen. Het wordt steeds duidelijker dat dergelijke systemen ook gepaard gaan met risico's en problemen zoals digitale discriminatie, polarisatie en dis-informatie. WU-DMW wil de sectorgelden inzetten om beter zicht te krijgen op die rol die digitale technologieën spelen in maatschappelijke

besluitvorming op verschillende niveaus (variërend van overheid tot individu), en in de condities waaronder dergelijke technologieën kunnen bijdragen aan transities richting duurzaamheid. Binnen dit thema is gekozen voor investering in twee subthema's.

Het eerste thema is artificiële intelligentie, duurzaamheid en bestuur. Nieuwe digitale technologieën en systemen kunnen op verschillende wijze invloed hebben op bestuurlijke processen. Digitale representaties van de werkelijkheid kunnen bijvoorbeeld gepaard gaan met een zekere selectiviteit en normativiteit, waardoor bepaalde zaken zichtbaar worden gemaakt en andere niet. Ook is het de vraag hoe de mogelijkheden om via digitale technieken en infrastructuur data te verzamelen, te analyseren en te gebruiken zijn verdeeld over maatschappelijke actoren, en hoe dit machtsrelaties en beslissingen beïnvloed. Ook zien we dat de complexiteit en de beperkte transparantie van modellen en technieken voor artificiële intelligentie aanleiding kan zijn voor discussie over de validiteit en neutraliteit van de uitkomsten en gevolgtrekkingen die daarop gebaseerd zijn. Al met al is het van belang om rondom verschillende toepassingen van artificiële intelligentie te bestuderen hoe deze samenhangen met (al dan niet gepercipieerde of strategisch ingezette) selectiviteit, normativiteit, validiteit en machtsuitoefening, en hoe dit bestuurlijke processen beïnvloed. Daaruit kunnen lessen worden getrokken over een verantwoorde en effectieve inzet van dergelijke systemen ten behoeve van duurzaamheidstransities.

Het tweede subthema is precisiecommunicatie gericht op duurzaamheid. Veel van de veranderingen in de richting van een duurzamere samenleving vereisen een gedragsverandering van individuele burgers. Het is van essentieel belang dat die burgers informatie krijgen die feitelijk juist is. In het huidige media landschap is het echter voor iedereen mogelijk om via sociale media inhoud te publiceren over wetenschappelijke onderwerpen. De resulterende online discussies ondersteunen vaak niet de wetenschappelijke consensus en dragen nogal eens bij tot polarisatie. Daarnaast is het in een context waarin informatie in overvloed aanwezig is, voor actoren (bijvoorbeeld overheidsinstanties of ngo's) steeds moeilijker om hun publiek te bereiken en hun boodschap over te brengen. Microtargeting - dat vaak plaatsvindt op sociale media - is een strategie om specifieke segmenten van een bevolking te bereiken met boodschappen waarvan verwacht wordt dat ze specifiek mensen aanspreken die bepaalde gemeenschappelijke kenmerken hebben. Het is toegepast in een reeks verschillende contexten, zoals politieke campagnes en reclame, maar minder vaak in duurzaamheidscommunicatie. Het is interessant om te bestuderen in hoeverre persoonlijke informatie die mensen achterlaten op digitale media kan worden gebruikt om boodschappen te ontwikkelen die persoonlijk relevant zijn, en om vast te stellen of dergelijke precisieboodschappen kunnen bijdragen aan het bevorderen van meer duurzaam gedrag. Daarnaast willen wij onderzoeken wat de mogelijkheden van microtargeting zijn voor effectieve wetenschapscommunicatie en het doorbreken van polariserende dynamieken. Ethische vraagstukken rondom het gebruik van persoonlijk informatie door overheden en wetenschappers zullen hierbij ook de nodige aandacht krijgen.

Thema 5 Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit

WU-DMW vindt het van belang om aandacht te besteden aan de processen en mechanismen van in- en uitsluiting die zich afspelen rondom de maatschappelijke transitie die momenteel worden nagestreefd en/of plaatsvinden, bijvoorbeeld rondom landbouw, voedselsystemen, klimaat, energie en biodiversiteit. Ook wil WU-DMW speciale aandacht besteden aan mogelijkheden om transitie meer rechtvaardig en inclusief te maken. Ook binnen dit thema investeert WU-DMW in subthema's. Het eerste is processen en mechanismen van in- en uitsluiting rondom transitie. Aangezien er meerdere actoren en verschillende simultane veranderingen betrokken zijn bij duurzaamheidstransities, kunnen de gevolgen sterk verschillen voor verschillende groepen en segmenten in de samenleving. Hierbij kan sprake zijn van onbedoelde gevolgen, maar ook van doelbewuste afwenteling van negatieve effecten van transitie op gemarginaliseerde groepen in de samenleving, dan wel het al dan niet strategisch toe-eigenen van de positieve gevolgen van duurzaamheidstransities door geprivilegieerde groepen. WU-DMW wil niet alleen onderzoeken wat de gevolgen van specifieke transitie in specifieke contexten zijn voor verschillende categorieën betrokkenen, maar wil ook het inzicht vergroten in de processen en mechanismen van in- en uitsluiting die zich afspelen in verschillende fasen van het transitieproces en op verschillende schaalniveaus die bij transitie betrokken zijn. We kijken daarbij niet alleen naar interactionele, culturele, communicatieve, politieke en institutionele processen en dynamieken, maar ook naar de wisselwerking en verwevenheid met materiële, technologische en ecologische dimensies. Ook wordt aandacht

besteed aan de praktijken en vormen van agency die actoren mobiliseren, en die hen in staat stellen met deze dynamiek om te gaan en nieuwe kansen te creëren.

Het tweede subthema betreft inclusieve en rechtvaardige transformatie. De inzichten in maatschappelijke gevolgen en processen en mechanismen van in- en uitsluiting zullen ook gebruikt worden om alternatieve oplossingsrichtingen te formuleren en ook om voorstellen te doen die zowel het proces als uitkomsten van transitie inclusiever, democratischer en rechtvaardiger kunnen maken. Het is daarbij van belang om betere methoden te ontwikkelen om de mogelijke gevolgen van transities voor verschillende groepen zichtbaar te maken zodat daarop beter geanticipeerd kan worden. Dergelijke methoden dienen effectief gebruik te maken van de lokale kennis, ervaringen en perspectieven van verschillende groepen, inclusief groepen die kwetsbaar zijn en gemarginaliseerd dreigen te worden. Tevens wordt meer zicht verkregen op de diversiteit aan oplossingen en initiatieven die reeds door groepen in de maatschappij zelf worden uitgetoetst en georganiseerd, en die vaak onder de radar blijven in geformaliseerde processen van duurzaamheidstransitie.

Deel C Discipline-investering Onderwijskunde

Binnen de disciplineinvestering wordt door WUR geïnvesteerd in de thema's 'Leven Lang Leren' en 'Opleiding en professionalisering van leraren'. Specifiek wil WUR zich daarbij richten op het ontplooiën en ondersteunen van Innerlijke Ontwikkelings Doelen (IOD's) die nodig zijn voor lerenden en beroepsbeoefenaren om zinvol te kunnen bijdragen aan grote transformaties (de Social Development Goals of SDG's). Een belemmering voor de voortgang van transities en het bereiken van de doelen voor duurzame ontwikkeling is dat veelorganisaties en mensen de innerlijke capaciteit lijken te missen om met deze uitdagingen om te gaan. Een deel van het probleem is het feit dat veel onderwijscontexten en professioneleontwikkelingscontexten nog steeds grotendeels gericht zijn op vakinhoud en traditionele vaardigheden. Wat nodig is, is een sterkere focus op de IOD's. Deze doelen vertegenwoordigen een reeks vaardigheden en capaciteiten die kunnen worden gerangschikt langs vijf grote categorieën: (1) zijn/relatie tot het zelf (innerlijk kompas, integriteit en authenticiteit, openheid, zelfbewustzijn en aanwezigheid), (2) denken/cognitieve vaardigheden (kritisch denken, complexiteitsbewustzijn, perspectiefvaardigheden, zingeving, lange termijn oriëntatie en visie), (3) relateren/zorgen voor anderen en de wereld (waardering, nederigheid, verbondenheid, empathie en compassie), (4) samenwerken/ sociale vaardigheden (communicatie, co-creatie, inclusiviteit, interculturele mentaliteit, vertrouwen en mobilisatievaardigheden), en (5) handelen/veranderingen bewerkstelligen (moed, creativiteit, optimisme, doorzettingsvermogen). Daarnaast wordt de affectieve dimensie van het omgaan met complexe uitdagingen vaak onderschat en is het nodig dat lerenden veerkracht ontwikkelen en moeten leren omgaan met mislukkingen, tegenslagen en angsten of spanningen. Hoewel deze vaardigheden en kwaliteiten meer erkenning krijgen, zijn zij nog steeds slechts ten dele en vaak in mindere mate dan gewenst geïntegreerd in de huidige praktijk van onderwijs, leren en professionele ontwikkeling. Een deel van het probleem is dat deze focus ook nieuwe expertise van leerkrachten vereist, bijvoorbeeld met betrekking tot beoordeling, leerplanontwerp, werken met levenschte gevallen en externe actoren. Nog een andere uitdaging is hoe technologie in dit verband kan worden gebruikt om het leren te ondersteunen, aangezien veel instrumenten en procedures momenteel hoofdzakelijk gericht zijn op de cognitieve dimensie van leren. WU-DMW wil haar expertise over deze onderwerpen en de integratie van IOD's in leercontexten en scenario's verder ontwikkelen in samenwerking met anderen. Het streven is op dit terrein een (deel van) een UD-positie te realiseren met behulp van middelen uit het sectorplan, en externe fondsen te mobiliseren vanuit Comenius, NRO/NWO, EU of SURF, dan wel vanuit de EWUU en 4TU.

12.4 KPI's en bestedingstabel WUR

KPI's voor de infrastructuur, de interdisciplinaire thema's en disciplineinvestering voor alle DSW-faculteiten worden samengevat in onderstaande tabel.

Doelstelling	Input-KPI's <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Output-KPI's eind 2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Proces-KPI's vanaf 2022 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Deel A Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Apparatuur en software aanschaffen Personeel aanstellen 	<ul style="list-style-type: none"> Eerste ronde apparatuur en software voor 2022 is aangeschaft Labpersoneel is aangenomen Eerste digitale lab is gebouwd 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen investeringsplan voor upgradering digitale labs en aanschaf nieuwe apparatuur voor komende 10 jaar Opstellen plan voor bevorderen meer intensief gebruik van data-infrastructuur en digitale labs door staf en studenten 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date Labs zijn voldoende bemenst Infrastructuur voor open science en FAIR data opslag is gereed Meer staf en MSc- en PhD-studenten maken gebruik van datainfrastructuur en labs Gebruik van data infrastructuur en digitale labs is onderdeel geworden van curricula van MSc-opleidingen en PhD-training
Deel B interdisciplinaire thema's	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's en postdocs Selectie landelijk projectleider 	<ul style="list-style-type: none"> UD's / postdocs zijn aangesteld Nationale themagroep gevormd en landelijke coördinator aangesteld Lokale expertiseteams per universiteit gevormd 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners Betrekken van niet-academische partners met behulp van nieuwe methoden en werkwijzen Organiseren van integratie van nieuwe inzichten en staf in bestaand en nieuw onderwijs, met speciale aandacht voor thema's in relatie tot duurzaamheids-transities 	<ul style="list-style-type: none"> Toename van het aantal (vak)publicaties in 2028 op de gekozen thema's t.o.v. 2022 met 10% Nieuwe methoden en werkwijzen voor samenwerking en verantwoorde interventie zijn beschikbaar Toename van aangevraagde consortium subsidies t.o.v. 2022 Gegenereerde kennis vindt weerslag in beleid en praktijk Nieuwe staf en inzichten zijn geïntegreerd in de curricula van BSc- en MSc-opleidingen
Deel C Onderwijs-wetenschappen en lerarenopleidingen	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's en postdocs Aanstellen landelijke coördinator Aanstellen lokale coördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> UD is aangesteld Landelijk projectteam is opgericht in samenwerking met Landelijke Kamer Onderwijskunde Samenwerking tussen scholen, lerarenopleidingen en universiteiten is gerealiseerd 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling en uitvoering van onderzoeksagenda in samenwerking met lerarenopleidingen Opstellen plannen voor verbetering docentprofessionalisering met betrekking tot digitale expertise en aandacht voor innerlijke ontwikkelingsdoelen bij leerlingen en docenten 	<ul style="list-style-type: none"> Staf-studentratio in Onderwijs-wetenschappen is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 Onderzoeksoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het curriculum Docenten hebben meer digitale expertise en aandacht voor innerlijke ontwikkelingsdoelen van leerlingen

Bestedingsplan WUR

WUR bestedingsplan OCW-middelen SW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	-	-	-
De menselijke factor in nieuwe technologieën	-	-	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	-	-	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	-	-	-
Onderwijswetenschappen	-	-	-
Totaal	-	-	-

WUR bestedingsplan SW inclusief aanvullende financiering universiteit			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Infrastructuur	81	-	0,7
De menselijke factor in nieuwe technologieën	222	1,7	-
Maatschappelijke transitie en gedragsverandering	222	1,7	-
Maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit	333	2,6	-
Onderwijswetenschappen	111	0,9	-
Totaal	969	6,8	0,7

Deel II
Sectorplan Geesteswetenschappen
“Traditie in transitie”

Woord vooraf

Hierbij presenteren het Disciplineoverleg Letteren en Geesteswetenschappen (DLG), het Disciplineoverleg Godgeleerdheid (DGO) en het Disciplineoverleg Wijsbegeerte (DGW) het Sectorplan Geesteswetenschappen: *Traditie in transitie*.

In een vruchtbaar en creatief proces van overleg kwamen de betrokken disciplines tot hun gezamenlijke doelstellingen voor de komende planperiode: de basis op orde te brengen, komen tot verdergaande samenwerking door middel van efficiency en profilering en, voorwaardelijk daarvoor, investeren in infrastructuur.

Naast deze interne samenwerking zoeken de Geesteswetenschappen meer dan ooit de samenwerking buiten de eigen sector om slagvaardiger te kunnen opereren over de grenzen van universiteiten en disciplines heen. Samen met de Sociale wetenschappen, Rechtsgeleerdheid en Economische Wetenschappen zijn we georganiseerd binnen de Social Sciences and Humanities Raad (SSH Raad). Vanuit die samenhang wordt een sectoroverstijgend, SSH-breed plan gepresenteerd met een thematische focus: *Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld*.

Het sectorplan van de Geesteswetenschappen sluit aan bij dit overkoepelende SSH-plan en reageert tevens op de rapporten Sectorbeeld Social Sciences and Humanities (SSH, 2018); Talen voor Nederland (KNAW, 2018); Nederlands verdient meer (KNAW, 2019) en het recente [PwC-rapport Toereikendheid, doelmatigheid en kostentoerekening in het mbo, hbo en wo&o](#) (2021).

Dit sectorplan kan bovendien niet los worden gezien van de hernieuwde rol die sectorplannen in de laatste jaren hebben gekregen in het overheidsbeleid rond hoger onderwijs en wetenschap. Het plan volgt de zogenaamde Breimer-aanpak, waarin thematisering, samenwerking en profilering sleutelbegrippen zijn, en die inmiddels in verschillende academische sectoren met succes is gevolgd.

Graag willen wij alle collega's die hebben meegedacht en meegeschreven danken voor de hulp bij het tot stand komen van dit sectorplan.

Prof. dr. Anthonya Visser (voorzitter DLG)

Dr. ing. Léon de Bruin (voorzitter DWB)

Prof. dr. Ruard Ganzevoort (voorzitter DGO)

Gemeenschappelijke waarde

De Geesteswetenschappen creëren positieve maatschappelijke en wetenschappelijke impact. Ons onderzoek genereert kennis over en inzicht in alle aspecten van wat het betekent om mens te zijn en geeft daarmee richting en invulling aan duurzame oplossingen voor complexe vraagstukken. Het onderwijs in de Geesteswetenschappen zorgt voor disseminatie van die kennis, stimuleert het kritisch denken en levert zo een essentiële bijdrage aan een democratische, open samenleving.

De Geesteswetenschappen, ook wel alfawetenschappen of 'humaniora' genoemd, bestuderen de producten van de menselijke geest, zoals kunst, muziek, taal, literatuur, theater, en teksten in de breedste zin van het woord. De Geesteswetenschappen bestaan uit de vakgebieden taalkunde, literatuurwetenschap (of letterkunde), geschiedwetenschap, internationale betrekkingen, filosofie, kunstgeschiedenis, archeologie, musicologie, theaterwetenschap, religiestudies en media-/communicatie- en informatiewetenschappen.

In 2021 staan circa 35.000 studenten ingeschreven bij onze opleidingen en werkt er bijna 2.300 fte aan wetenschappelijke staffleden binnen onze sector (ruim 4.200 fte inclusief promovendi en ondersteunend en beheerspersoneel). Hierbij valt op dat het aantal studenten de afgelopen jaren veel sterker is gegroeid dan het aantal fte.¹

Bijdrage aan de samenleving

Ons land kent enorme maatschappelijke uitdagingen. Naast de transitie naar een klimaatneutrale samenleving, met behoud van kwaliteit van leven nu en voor latere generaties, is er een maatschappelijke opgave op het gebied van kansengelijkheid, persoonlijke ontwikkeling en volwaardige participatie: hoe zorgen we ervoor dat burgers zinvol en volwaardig mee kunnen doen in de samenleving? Het herstel van vertrouwen in de overheid, dat in het coalitieakkoord een prominente plek inneemt, is daarvoor een belangrijke voorwaarde. Al deze kwesties vragen om beschouwing en verdieping, die de Geesteswetenschappen bieden.

Ook bij grote technologische veranderingen in onze samenleving, bijvoorbeeld als gevolg van de energietransitie, de toenemende digitalisering en de toepassing van kunstmatige intelligentie, komen fundamentele vragen naar voren op het gebied van onder andere ethiek, levensstijl, menselijke waarden en zelfs ons beeld van de mens zelf. Hoe kunnen we zorgen dat de samenleving deze enorme verandering kan opnemen en een plek geven in de eigen leef- en werkomgeving? Hoe voorkomen we een 'future shock'² waarin grote groepen burgers de aansluiting niet meer kunnen vinden bij de ontwikkelingen om hen heen?

Wat in ieder geval nu al duidelijk is: willen we tot een echt duurzame samenleving komen, dan moet de rol van de mens centraal blijven staan. En moeten we een antwoord vinden op de vraag hoe we om willen gaan met al die technologische mogelijkheden. Daar ligt een grote waarde van de Geesteswetenschappen, die de kracht kennen van het inherente veranderpotentieel van tradities en ons daarmee helpen reflecteren op de kwaliteit van (samen)leven en ons leren onze leefwereld te begrijpen. Maar die ook oplossingen aanreiken in het debat over wat voor de samenleving van belang en waarde is, nu en in de toekomst.

Uitgangspunten sectorplan

Met dit sectorplan geven we een beeld van de situatie van de Geesteswetenschappen aan de Nederlandse universiteiten. Maar vooral geven we een integrale visie op de ontwikkeling van ons onderwijs en het onderzoek in de komende periode: hoe we willen investeren in strategische samenwerking en profilering en hoe we willen bijdragen aan het oplossen van urgente maatschappelijke vraagstukken.

¹ WOPI 2020, VSNU, update juli 2021, HOOP-gebied Taal & Cultuur. Zie ook bijlage 1.

² Alvin Toffler, Future shock (New York, 1970).

Hieronder maken we eerst duidelijk hoe we tot deze visie zijn gekomen en aan welke strategische keuzes alle faculteiten binnen de Geesteswetenschappen zich de komende jaren gezamenlijk committeren. Deze speerpunten worden vervolgens nader toegelicht:

- In deel A presenteren we twee interdisciplinaire onderzoeksthema's waar we de komende jaren meer in willen investeren: 1) Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving; 2) Cultureel Erfgoed & Identiteit. Deze thema's sluiten aan op de overkoepelende thema's in het Sectorbeeld Sociale en Geesteswetenschappen.
- In deel B geven we onze plannen weer voor een investering in het onderwijs- en onderzoeksveld Talen & Culturen.
- In deel C geven we aan hoe we dit sectorplan zullen uitvoeren en welke financiering daarvoor nodig is. Belangrijk aspect hierbij is de profilering van en afstemming tussen al onze instellingen: we maken nadrukkelijk per instelling onderscheidende keuzes op basis van universitaire speerpunten. Deze keuzes worden toegelicht in de bestedingsplannen per instelling.

Doelstelling

Het beoogd effect van dit sectorplan is drieledig:

- Het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit, ruimte voor onderzoek en voldoende staf voor hoogwaardig onderwijs, ook in kleine opleidingen. Vanuit die basis wordt de samenhang tussen onderwijs en onderzoek en multi- en interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek versterkt. Dit is essentieel voor het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken en draagt bij aan doorbraken in het wetenschappelijk onderzoek.
- Het aanjagen van meer interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek en profilering tussen instellingen, en samenwerking met maatschappelijke partners (zoals werkveld en regio). Door onze krachten te bundelen, los van traditionele taakverdelingen, ontstaat synergie en kan wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger worden ingezet. Bijkomend voordeel: een helder profiel voor de sector.
- Het bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken rond welzijn, participatie en burgerschap in een complexe en geglobaliseerde maatschappij, en aan de versterking van onze internationale economische en politieke positie.

Update sectorbeeld Geesteswetenschappen

Kwaliteit van onderzoek, onderwijs en impact

De Nederlandse Geesteswetenschappen behoren tot de wereldtop. Vijf Nederlandse universiteiten staan voor wat betreft de Humanities in de top 100 van The World Universities ranking (2021),³ vier universiteiten staan voor de Arts & Humanities in de top 100 van de QS World University Ranking.⁴ Het domeinbeeld *Samen Sterk* vermeldt dat de Social Sciences & Humanities (SSH) van alle vier de wetenschapsdomeinen het meest succesvol is in het binnenhalen van Europese ERC-subsidies; het Nederlandse honoreringspercentage voor dit domein ligt gemiddeld 6% hoger dan in de rest van Europa.

“Het onderzoek binnen de kunst-, cultuur-, literatuur- en muzikwetenschappen, politicologie, sociologie, antropologie en de informatie- en communicatiewetenschappen wordt volgens AWTI, KNAW en het Rathenau Instituut zelfs buitengewoon vaak geciteerd en heeft daarmee internationaal enorme impact. In vergelijking met alle disciplines over de gehele breedte van de wetenschappen hebben de kunst-, cultuur- en muzikwetenschappen zelfs de hoogste citatie-impact.” (Samen Sterk, p. 13)

Maatschappelijke impact: onderzoek

Onze onderzoekers werken samen met maatschappelijke partners aan maatschappelijke vraagstukken, geven in de media richting aan het maatschappelijke debat en publiceren aansprekende werken voor een breed publiek. De vele bijzondere leerstoelen in de sector geven uiting aan de wisselwerking tussen Geesteswetenschappen en samenleving. Ook hebben onze onderzoekers zitting in Raden van Advies van maatschappelijke instellingen en fungeren ze als adviseur of bestuurder in lokale, nationale en internationale organisaties en overheden.

Maatschappelijke impact: onderwijs

Het totaal aantal ingeschreven studenten bij Geesteswetenschappelijke opleidingen (HOOP-gebied Taal en Cultuur) stijgt gestaag. In 2021 stonden er per 1 oktober 35.000 studenten ingeschreven voor Ba- en Ma-opleidingen gezamenlijk.⁵ Dankzij een groeiende internationale instroom dragen onze opleidingen bij aan de versterking van de Europese demos en stroomt bovendien buitenlands talent in op onze arbeidsmarkt. Studenten zijn overwegend positief over hun studie, zoals onder meer blijkt uit de resultaten van de Nationale Studenten Enquête. In de Keuzegids Universiteiten krijgen onze opleidingen naar verhouding zeer vaak het kwaliteitszegel Topopleiding. Afgestudeerden komen over het algemeen terecht op passende en betekenisvolle posities in zowel de publieke als de private sector, waarbij het in de alumnimonitors van de betreffende faculteiten opvalt dat de arbeidsmarkt voor geesteswetenschappers vaak aanzienlijk breder is dan het gebied van hun specialisatie doet vermoeden.

Knelpunt: bekostiging

De bekostiging van de sector mag bijna omgekeerd evenredig genoemd worden aan de kwaliteit van onderwijs en onderzoek. Het *PwC-rapport Toereikendheid, doelmatigheid en kostentoerekening in het mbo, hbo en wo&o* (2021) zet helder uiteen hoe zeer de rijksbijdrage per student de afgelopen jaren is gedaald, dat de onderzoeksfinanciering eveneens verslechterde, en maakt bovendien duidelijk dat investeringen in infrastructuur eveneens enorm achter zijn gebleven. Waar de rijksbijdrage per student in 2002 nog zo'n €19.500 bedroeg, is dit teruggelopen naar €15.500 in 2021 (beide cijfers op prijspeil van 2020). Dit is een daling van maar liefst 20%.⁶

Onderzoeksfinanciering

PwC constateert dat het huidige macrobudget niet toereikend is in het wetenschappelijk onderzoek. Door deze krapte is de financiering van onderzoek in toenemende mate afhankelijk van kortlopende projectgelden. In tegenstelling tot de hierboven aangehaalde Europese honoreringspercentages voor SSH, zijn de percentages bij het verwerven van tweede en derde geldstroommiddelen in Nederland kleiner dan in de andere domeinen. Een honoreringskans van 21% in 2020 bij Exacte- en Natuurwetenschappen staat bijvoorbeeld tegenover 12% honoreringskans bij Sociale- en Geesteswetenschappen.⁷ Gemeten naar de drie geldstromen samen is het aandeel van de Geesteswetenschappen het kleinst van alle sectoren, namelijk 7%.⁸

³ Zie: *Round University Ranking*.

⁴ Zie: *QS World University Ranking*.

⁵ Zie: *F_C Ingeschreven studenten (universiteitenvannederland.nl)*.

⁶ Universiteiten van Nederland, *De dalende rijksbijdrage en de druk op onderwijs en onderzoek*.

⁷ Rathenau Instituut, *Aanvraagdruk bij NWO*.

⁸ Rathenau Instituut, *R&D-uitgaven en -capaciteit naar wetenschapsgebied*.

Gevolg hiervan is dat er minder ruimte is voor onderzoek in vergelijking met andere domeinen en dat individuele medewerkers een grotere inspanning moeten leveren om externe financiering te verwerven. Faculteiten moeten deze projecten bovendien matchen met eigen middelen, waardoor verder beslag wordt gelegd op de basisbekostiging.

Onderwijsfinanciering

We hebben een grote diversiteit aan (kleine en middelgrote) wetenschapsgebieden en -opleidingen. Die zijn alle van grote maatschappelijke waarde, maar door hun omvang relatief duur. Wij kunnen daardoor minder grootschalig onderwijs bieden. Bij vergelijkbare studentenaantallen zijn daarom bij ons meer docenten nodig dan bij andere faculteiten. De financiering van de overheid houdt daar geen rekening mee. Hierdoor kunnen onvoldoende docenten worden aangesteld, wat resulteert in een hogere onderwijslast, daardoor minder ruimte voor onderzoek en verzwaring van de werkdruk bij de zittende staf.

Financiering infrastructuur

Onderzoek binnen Geesteswetenschappen kent al jaren een sterk groeiende behoefte aan hoogwaardige lokale infrastructuur, zoals laboratoria – inmiddels expliciet ook voor disciplines die daar vroeger minder behoefte aan hadden, zoals living labs/collaboratoria voor de kunst- en cultuurdisciplines, meetinstrumenten (ook EEG, fMRI, MEG), digitale archivering van onderzoeksmateriaal en mogelijkheden voor dataverzamelingen (Digital Humanities). Waar opleidingen in de domeinen bèta, techniek en medisch vanwege dergelijke kostbare voorzieningen hoog bekostigd zijn, krijgen de Geesteswetenschappen voor deze toenemende kostenposten geen compensatie.

Gevolgen

Met veel studenten, weinig onderzoeksgeld en een achterblijvende eerste geldstroom is het een logisch gevolg dat er relatief weinig tijd is voor onderzoek, de werkdruk toeneemt en de motivatie afneemt – kortom, dat de sector onder druk staat.

Kansen

Ondanks deze uitdagende omstandigheden zijn onze prestaties tot nu toe van hoge kwaliteit – zoals hierboven toegelicht. We hebben nu ondersteuning en versterking nodig, niet alleen om dit niveau vast te houden en de werkdruk te verlichten, maar ook omdat we de ambitie hebben om een stap voorwaarts te maken, specifiek op de punten waarop voor onze sector kansen liggen:

- **Interdisciplinair werken:** De Geesteswetenschappen worden gekenmerkt door sterke vakgebieden. Grote maatschappelijke vraagstukken vragen echter om een meer interdisciplinaire benadering naast de bestaande vakgebieden. We willen faciliteren dat studenten en onderzoekers hun kennis en vaardigheden meer en effectiever inzetten in interdisciplinaire samenwerkingsverbanden, vertrekkend vanuit een solide disciplinaire basis. Daarom is het opleiden van toekomstige interdisciplinaire geesteswetenschappers zeer belangrijk, vanaf het moment dat studenten aan hun BA beginnen. Er is binnen onze discipline al jaren een trend naar meer thematisch en interdisciplinair werken gaande, waardoor de ontwikkeling van team science wordt versterkt en onderzoek meer samenhang en profilering vertoont. De verschillende visitierapporten (volgens het SEP-protocol) getuigen daarvan. Deze trend willen we komende periode versterken, onder meer door maatschappelijke partners en het werkveld meer te betrekken in ons onderwijs en onderzoek.
- **Infrastructuur onderzoek:** technologische ontwikkelingen en de enorme hoeveelheid digitale data die tegenwoordig beschikbaar is, openen nieuwe onderzoeksvragen en bieden kansen voor toepassingen in de maatschappij. Dit heeft een impuls gegeven aan onze vakgebieden, zoals zichtbaar in de opkomst van de Digital Humanities. Ook door kruisbestuiving als gevolg van samenwerking met andere disciplines kennen de Geesteswetenschappen een sterk groeiende behoefte, ook lokaal, aan hoogwaardige infrastructuur. Net als de domeinen bèta, techniek en medisch hebben de Geesteswetenschappen middelen nodig om die technische en digitale infrastructuur te bekostigen om zo de aansluiting bij ontwikkelingen op het wetenschapsgebied bij te houden en vorm te geven – maar ook om invulling te geven aan maatschappelijke vraagstukken als gevolg van de technologische vernieuwing.

- **Kleine vakken:** de breedte aan disciplines en diversiteit aan perspectieven zijn een grote kracht van verschillende Geesteswetenschappelijke faculteiten en vormen een uitnodiging om studiekeuzers vanuit het VWO Cultuur & Maatschappij-profiel – dat qua imago sterk onder druk staat – een passend, aantrekkelijk en maatschappelijk relevant aanbod te doen. Daarnaast heeft een groot deel van deze kleine opleidingen een maatschappelijk belang omdat zij de aanwas van academisch geschoolde, eerstegraads leraren voor het middelbaar onderwijs verzorgen. Door landelijk samenwerking te zoeken en expertise op het gebied van talen en culturen breed te verankeren in de faculteiten, wordt een aantrekkelijk aanbod voor studenten gecreëerd.
- **Aansluiting op de arbeidsmarkt:** Het totaal aantal afgestudeerden dat binnen 1,5 jaar na uitstroom werk heeft, ligt iets lager dan bij de andere sectoren en de tevredenheid over de aansluiting van de studie op de arbeidsmarkt is ook iets lager (waarbij aangetekend dient te worden dat veel geesteswetenschappelijke opleidingen niet opleiden voor een heel specifiek beroep, maar voor een brede arbeidsmarkt).⁹ Hier is ruimte voor verbetering en die opdracht nemen we graag aan. Tegelijkertijd zijn er domeinen binnen de Geesteswetenschappen waar het aantal studenten sterk achterblijft bij de maatschappelijke vraag, zoals we in het bijzonder zien in het geval van het zeer verontrustende tekort aan docenten in het middelbaar onderwijs.

Koers

Bovenstaande analyse laat zien dat een verbetering van de basisfinanciering (lumpsum) voor de Geesteswetenschappen over het geheel van fundamenteel belang blijft. Na een brede discussie tussen de betreffende faculteiten maken wij in dit sectorplan, binnen het kader van de maatschappelijke uitdagingen die in het SSH-brede sectorplan worden geadresseerd ten aanzien van Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld, een specifieke prioritaire keuze voor een kwaliteitsimpuls op twee onderzoeksthema's (Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving en Cultureel Erfgoed & Identiteit) en voor het onderwijs- en onderzoeksveld Talen & Culturen. Bovengenoemde kansen komen bij deze gebieden duidelijk naar voren.

De keuze voor de twee onderzoeksthema's komt voort uit hun grote maatschappelijke belang. Artificial Intelligence (AI) wordt sterk bepalend voor onze toekomstige welvaart en welzijn. Hoe moet onze samenleving zich verhouden tot deze digitale transformatie? Hoe vinden we een balans tussen vrijheid van handelen en de functionele meerwaarde van AI? Hoe borgen we publieke waarden, onze grondrechten en democratische vrijheden en hoe zorgen we ervoor dat iedereen kan profiteren van deze vooruitgang? De bijdrage die de Geesteswetenschappen kunnen leveren aan Humane AI, zowel eigenstandig als in interdisciplinaire samenwerkingsverbanden met bèta en techniek, verdient krachtige ondersteuning.

Het thema 'Cultureel Erfgoed & Identiteit' raakt belangrijke aspecten van de menselijke leefwereld en de manieren waarop wij ons als samenleving tot het verleden en tot traditie kunnen verhouden. Het heeft dan ook belangrijke raakvlakken met hedendaagse discussies rond culturele identiteit, multiculturalisme, inclusie en diversiteit. De keuze voor deze twee thema's onderstreept, al met al, de tendens naar 'vermaatschappelijking' van onderwijs en onderzoek binnen de Geesteswetenschappen, die daarmee ook voor dit sectorplan leidend wordt.

De keuze voor Talen & Culturen wordt ingegeven door de aandacht die, onder meer in het Coalitieakkoord, wordt gevraagd voor de kleine studies in de Geesteswetenschappen, in het bijzonder voor de moderne vreemde talen en de Nederlandse taal en cultuur. In lijn met het Coalitieakkoord (en ook met de kamerbrief uit 2020 over Nederlands, Fries en de andere schooltalen) grijpen wij het sectorplan Geesteswetenschappen daarom aan om grote stappen te zetten ter vernieuwing en duurzame versterking van de talenexpertise en het onderwijsaanbod op dit gebied.

⁹ Zie bijlage 3.

Met dit sectorplan continueren en versterken we zo de eerder, in het kader van de Duurzame Geesteswetenschappen (DGW), ingezette koers van profilering en landelijke samenwerking. Op deze wijze geven we bovendien doelgericht gehoor aan onze zorgplicht en maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het taal- en cultuuronderwijs.

Deze faculteitoverstijgende en langetermijnstrategie voor de gehele sector wordt hieronder beschreven in delen A (de interdisciplinaire onderzoeksthema's Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving en Cultureel Erfgoed & Identiteit), B (Talen & Culturen) en C (Bestedingsplan).

A. Interdisciplinaire onderzoeksthema's

De afzonderlijke instellingen binnen onze discipline hebben in onderlinge afstemming de strategische keuzes gemaakt om een impuls te geven aan twee interdisciplinaire onderzoeksthema's, namelijk 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving' en 'Cultureel Erfgoed & Identiteit'.

Deze twee thema's sluiten aan bij de SSH-brede thematiek 'Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld', maar ook bij maatschappelijke discussies over onder meer identiteit en digitale geletterdheid. Deze thema's beantwoorden dan ook aan de ambities in het regeerakkoord, specifiek met betrekking tot Onderwijs en ontwikkeling; Cultuur en creatieve industrie; Digitalisering.

Met de keuze voor deze thema's willen we bovendien een impuls geven aan inhoudelijke samenwerking over de grenzen van disciplines, sectoren of zelfs domeinen heen op het terrein van deze vraagstukken.

1. Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

De digitale samenleving heeft de laatste jaren, mede door de enorme ontwikkelingen op het gebied van dataverzameling en dataverwerking (data science) en artificiële intelligentie (onder meer spraakherkenning), een enorme vlucht genomen. Ontwikkelingen als Internet of Things, blockchain en Artificial Intelligence (AI) bieden nog veel onontgonnen mogelijkheden voor het individu en voor de samenleving. Er zijn echter ook risico's en uitdagingen aan verbonden, onder meer op het gebied van kansenongelijkheid, diversiteit, privacy, mensenrechten, desinformatie.

In het regeerakkoord *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst* (2021) stelt het Nederlandse kabinet een mensgerichte benadering van AI voor, die publieke belangen en waarden vooropstelt. De interdisciplinaire benadering zoals door ons voorgesteld in het thema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving beoogt precies dat. De laatste 10 jaar zijn er AI-modellen voor een groot aantal intelligente activiteiten ontwikkeld, van redeneren, besluiten en zoeken tot vertalen, schrijven, kijken, en leren. Humane AI is erop gericht om de ontwikkeling van deze modellen maximaal dienstbaar aan de mens te maken. Dit wil zeggen: menselijke waarden centraal stellen, het bieden van mensgerichte interactie met AI-modellen, en onverwachte effecten van AI-modellen herkennen en tijdig in goede banen leiden.

Inzichten uit de Geesteswetenschappen worden, in de eerste plaats, ingezet om bruikbare en effectieve Humane AI-toepassingen te maken. Te denken valt aan het implementeren van natuurlijk communicatief gedrag, het ethisch en juridisch begrenzen van AI-modellen en het realiseren van mensgerichte vormen van uitlegbaarheid. Ten tweede gaat het in Humane AI om het versterken van databewustzijn. AI-modellen worden doorgaans getraind op basis van bestaande datasets die de culturele en politiek context reflecteren waarin ze zijn geproduceerd en daarmee vaak bias bezitten. Dit themagebied draagt bij aan de identificatie en interpretatie van dergelijke bias. Ten derde ontstaan hierdoor nieuwe mogelijkheden tot inspectie, die laten zien hoe datagedreven AI-modellen ongelijkheid, privilege en onderdrukking kunnen reproduceren. Dergelijke bronnenkritiek, waar de Geesteswetenschappen een grote expertise in hebben opgebouwd, is van vitaal belang in een toenemend geautomatiseerde samenleving, waarin desinformatie en nepnieuws publieke communicatie ontworpen. Ten vierde is de ontwikkeling van nieuw digitaal en etnografisch onderzoek cruciaal. De combinatie van zelflerende algoritmes en veranderende datastromen kan onverwachte en potentieel schadelijke effecten opleveren (zie de 'toeslagen-affaire'). Dit soort geesteswetenschappelijk onderzoek maakt het niet alleen mogelijk om inzicht te krijgen in de dagelijkse ervaringen van mensen die te maken krijgen met AI, maar ook in de cultural imaginaries die ontstaan in relatie tot AI. Ten slotte bieden dergelijke empirische inzichten de basis voor een kritische, ethische reflectie op de maatschappelijke impact van AI. Humane AI zal bijdragen tot het opleiden van mediawetenschappers, historici, journalisten, ethici, juristen en taalwetenschappers, die een leidende rol kunnen spelen in de kritische evaluatie van AI-systemen en bijbehorende data. Om dit alles te realiseren wordt binnen Humane AI goed naar de mens gekeken, worden observaties verzameld in grote, gedeelde datasets en worden daarbij metadata ontwikkeld, zodat AI kan leren op basis van geesteswetenschappelijke inzichten.

Dit themagebied vergt intensieve samenwerking met onderzoekers uit de domeinen bèta en techniek, en met Sociale wetenschappen. Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving bouwt hiermee voort

op bestaande programma's en samenwerkingsverbanden. Zo sluit het op natuurlijke wijze aan bij het Cultural AI lab en grote Zwaartekrachtprogramma's als Hybrid Intelligence, The Algorithmic Society en Ethics of Socially Disruptive Technologies. Qua toegepast onderzoek gebruiken Nederlandse archieven en historici al jaren AI-methoden uit de computerwetenschap om verloren stemmen te herstellen, zoals de onderdrukte stemmen uit het koloniale verleden. Daarnaast leveren de taalwetenschappen een cruciale bijdrage aan de verdere ontwikkeling en afstemming van large language models (LLMs), die niet alleen nieuwe teksten produceren en een rol spelen in chatbots, maar ook bijdragen aan nieuwe, op AI-gebaseerde kunst. Op het gebied van AI-ethiek werken geesteswetenschappers samen met de juridische, informatie- en medische wetenschappen tegen ethics white-washing. Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving maakt het mogelijk om dergelijke samenwerkingen op grotere schaal voort te zetten en te ontwikkelen. Het versterkt de interdisciplinariteit en maatschappelijke relevantie van de Geesteswetenschappen. Dit komt zowel het verdienvermogen als de arbeidsmarktperspectieven van geesteswetenschappers ten goede.

Ethische kwesties

Algoritmen voor AI worden geschreven door mensen, die impliciet of expliciet vooroordelen hebben. Daarom hebben beslissingen die in het kader van de artificiële intelligentie worden genomen per definitie een ethische dimensie. Het is daarom noodzakelijk dat bij de ontwikkeling van nieuwe toepassingen van en algoritmen voor AI deze dimensie vanaf het begin wordt meegenomen en dat de besluiten die eraan ten grondslag liggen transparant en moreel verantwoord zijn. Een belangrijke vraag is hoe het afwegingskader hiervoor vorm krijgt; er bestaat hierover immers geen algemeen geldende (internationale) consensus.

Sociaal-culturele kwesties

Artificial Intelligence, digitale technieken en data-visualisaties zijn niet waardenneutraal. Integendeel, ze zijn van waarden doordrenkt. Het doorgronden van de waarden en de consequenties van het 'doorrekenen' van de waarden die besloten liggen in bijvoorbeeld algoritmen is, zo weten we inmiddels door schade en schande, van wezenlijk belang voor onder andere het vertrouwen in de overheid en bescherming van fundamentele mensenrechten. De Geesteswetenschappen kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een AI die data 'begrijpt' zoals mensen die begrijpen in het licht van normen, waarden en identiteit. Dat betekent dat we die normen, waarden en identiteiten moeten modelleren en de geesteswetenschappelijke objecten (taal, kunst, geschiedenis) moeten kunnen duiden aan de hand van die modellen.

Human Computing Interaction – Mens-machine interactie

In onze digitale samenleving hebben wij dagelijks te maken met interacties met machines (van onze computer tot onze *intelligent digital assistants*). De grote uitdagingen zijn nog steeds de ambiguïteit en variatie van taal en spraak, en de uitdaging van computer-gebaseerde generatie en interpretatie, een uitdaging die nog vele malen groter is dan het gangbare (analoge) interpretatie-proces en die raakt aan zorgen met betrekking tot duurzaamheid. Welke taaltechnologische vernieuwingen zijn nodig om optimale mens-machine interacties effectiever en inclusiever te maken? In hoeverre kunnen inzichten op het vlak van argumentatie en *opinion mining*, sentiment-analyse en communicatie-gedragsonderzoek het gebruik van zinvolle AI vergroten?

AI en het daarmee verbonden *automated decision making* zal ingezet worden in allerlei sectoren en contexten, steeds vaker ook in directe interactie met mensen en de samenleving, denk hierbij aan de media, opsporing en beveiliging, scholing, maar ook justitie en de gezondheidszorg; zodoende raakt de ontwikkeling van AI aan fundamentele geesteswetenschappelijke vragen. Door vanuit onze discipline vanaf het begin betrokken te zijn bij het ontwerp van AI-systemen, zullen systemen ontstaan die niet alleen beter geaccepteerd zullen worden, maar ook bijdragen aan sociaaleconomische gelijkheid, het voorkomen van vooroordelen, en het vergroten van eerlijkheid (*fairness*).

Het thema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving vraagt om een interdisciplinaire invalshoek. Vanuit de Geesteswetenschappen zijn er op dit terrein al sterke verbindingen met het AI-onderzoek van de technische universiteiten (TU's). Hoewel de TU's geen Geesteswetenschappelijke faculteiten kennen, is er een organisatorische link via de afdelingen *Wijsbegeerte* (UTwente), *Ethics/Philosophy of Technology*

(TU Delft) en *Philosophy and Ethics of Technology* (Eindhoven University). Deze afdelingen zijn ook vertegenwoordigd in het Disciplineoverleg Wijsbegeerte.

Naast de bijdrage aan de ontwikkeling van AI in samenwerking met andere disciplines en de industrie, hebben de Geesteswetenschappen bovenal een belangrijke eigenstandige rol door burgers te equiperen voor de omgang met technologie (niet zozeer via *functional skills*, maar met *critical digital skills* als kennis, begrip en bewustzijn) en door de impact van technologie in en op de samenleving te bestuderen.

Wat levert een investering op?

Interdisciplinair onderzoek in AI vraagt dringend om een fundamentele bijdrage vanuit de Geesteswetenschappen. Hierbij gaat het voor de deelnemende instellingen om:

- **Inclusieve, mensgerichte AI.** Bij dit thema wordt kennis van het menselijk brein ingezet om sociale vragen te onderzoeken, met een focus op de bijdrage aan een diverse en inclusieve samenleving. In het bijzonder kunnen AI-technieken worden gebruikt om onderwijs meer te personaliseren, gebaseerd op leermodellen en door voort te bouwen op kennis van *theory of mind* om te komen tot methodes voor verklarende AI die recht doet aan culturele, sociale en economische verschillen tussen mensen. Onderzoek op het terrein van chatbots, autonomie-aspecten binnen interacties tussen mens en machine (zoals mens-robot-teams) en de rol van taal en visuele aspecten speelt onder dit thema nadrukkelijk een rol. Uiteindelijk zal dit onderzoek leiden tot toepassingen in domotica, smart industry, smart energy en beslissystemen. Daarbij gaat het mede om de doelgerichtheid, verantwoordelijkheid en contextgevoeligheid van deze interactieve systemen.
- **Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie.** De focus van dit thema ligt op de praktische en sociale implicaties van de interactie tussen mensen en nieuwe technologieën. Digitalisering impliceert zowel een verrijking als een transformatie van culturele praktijken en van publiek, smaak, en normen in de consumptie, circulatie, waardering en commodificatie van cultuur. Er ontstaat een digitale en mondiale publieke ruimte, waarbij de vraag moet worden gesteld hoe alle burgers mee kunnen doen in een digitale maatschappij (digitale geletterdheid en inclusie) en hoe cultuur een rol speelt of kan spelen bij het verbinden van die burgers.
- **Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie.** Uitgaande van de menselijke ervaring hebben de Geesteswetenschappen een cruciaal perspectief toe te voegen aan de verantwoorde ontwikkeling van AI en computationele technologieën (onder anderen in de domeinen gezondheid en onderwijs), die gebaseerd zijn op persoonlijke data van burgers. Analyse van de epistemologische veronderstellingen die aan het gebruik van AI ten grondslag liggen, en hun ethische implicaties (denk aan de ontwikkeling van *'machine ethics'*), is een noodzakelijke voorwaarde om te bepalen hoe AI op een verantwoorde wijze kan worden ingezet, rekening houdend met publieke waarden. Ook de digitale geletterdheid en het oordeelsvermogen van gebruikers kunnen worden versterkt om hen de controle over de eigen en andere data te laten behouden: zodanig dat er sprake is van digitale soevereiniteit.

2. Cultureel Erfgoed & Identiteit

Cultureel erfgoed is een belangrijk onderdeel van onze sociaal-culturele identiteit en onderdeel van de gemeenschapsconstructie. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar in actuele maatschappelijke debatten over Black Lives Matter, migratie en het slavernijverleden. Zoals identiteit nauw verbonden is met moedertaal/talen, zo is culturele identiteit nauw verweven met cultureel erfgoed; zozeer, dat ze elkaar wederzijds bepalen.¹⁰ Cultureel erfgoed vertegenwoordigt of 'vormt' een identiteit en een identiteit kan ook onze attitude bepalen tegenover dat erfgoed. Ze beïnvloeden hoe we naar onszelf en onze omgeving kijken; met wie of wat we ons identificeren, van wie we ons onderscheiden en hoe we met elkaar, de 'anderen' en onze omgeving omgaan. Het doorgronden van de samenhang tussen cultureel erfgoed en culturele identiteit vereist een brede blik door ruimte of tijd. Hoewel het uiterst relevant kan zijn voor hedendaagse maatschappelijke uitdagingen, zoals het omgaan met diversiteit, moet het niet enkel worden gezien als een modern westers verschijnsel. Erfgoed moet nadrukkelijk ook in een Europees en mondiaal perspectief worden bestudeerd.

¹⁰ McLean, F. (2006). Introduction: Heritage and Identity, *International Journal of Heritage Studies*, 12:1, p.6.

Cultural heritage is, in its broadest sense, both a product and a process, which provides societies with a wealth of resources that are inherited from the past, created in the present and bestowed for the benefit of future generations. Most importantly, it includes not only tangible, but also natural and intangible heritage.¹¹

Cultureel erfgoed heeft zowel materiële als immateriële dimensies. Het raakt daarmee aan vrijwel alle aspecten van het dagelijks leven en maakt (sub)groeps- en individuele identiteiten mogelijk of sluit deze juist uit. Cultureel erfgoed wordt gekoesterd en doorgegeven aan volgende generaties en is daarmee toekomstgericht: het is een fundamentele bron voor menselijke ontwikkeling.¹² Maar cultureel erfgoed is zeker niet statisch; wat ertoe wordt gerekend en welke betekenis(en) eraan worden toegekend is een dynamisch fenomeen.

De Geesteswetenschappen vormen bij uitstek het onderzoeksveld waarbinnen de aard van cultureel erfgoed en de wederkerige relatie met culturele identiteiten door tijd en ruimte kan worden onderzocht: het betreft immers een 'geestesgesteldheid'. Dat neemt niet weg dat materieel erfgoed en erfgoedinstuties object van studie en reflectie zijn. De cultuur- en taalwetenschappen, religiestudies, geschiedwetenschap, kunstgeschiedenis, filosofie, archeologie, area studies, enzovoort, hebben allemaal belangrijke bijdragen te leveren aan onderzoek naar cultureel erfgoed. Dit vereist dan ook breed, disciplinair en interdisciplinair onderzoek¹³ en nadrukkelijk ook een internationale oriëntatie. Dat laatste met name omdat lokale identiteiten zich steeds sterker tot een mondiaal perspectief verhouden, maar ook omdat er in toenemende mate sprake lijkt te zijn van *contested heritage* en erfgoed als bron van conflict.

Naast de Geesteswetenschappen zijn daarom ook inzichten uit de nauw verwante Sociale wetenschappen (psychologie, politicologie, sociologie en antropologie) van belang om deze dynamiek rond herinneringen, rituelen, en culturele of politieke processen van in- en uitsluiting te begrijpen. In die zin bestaat een zekere complementariteit met het thema 'maatschappelijke transitie en gedragsverandering' in het sectorplan van de Sociale wetenschappen.

De maatschappelijke en economische impact

Inzicht in culturele identiteit en cultureel erfgoed heeft een zelfstandige meerwaarde, maar er is ook een meer instrumentele betekenis gelegen in de bijdrage aan betere beleidskennis ('*action deficit*').¹⁴ Onderzoek naar cultureel erfgoed betreft onze culturele waarden en daarmee raakt het aan de acceptatie van maatschappelijke veranderingen – niet alleen op sociaal en technisch vlak, maar ook in de persoonlijke levensstijl. De spanning in de huidige multiculturele en meertalige samenleving eist meer integratie, die wij alleen maar kunnen bereiken als wij de culturele en talige identiteit van mensen serieus nemen.

De Nationale Wetenschapsagenda (NWA) heeft een onderliggende 'menselijke' component die berust op de zin- en betekenisgeving die we als mens aan onszelf, onze samenleving en onze wereld toekennen. Het doorgronden van de wijze waarop cultureel erfgoed zin- en betekenisgeving kan bewerkstelligen is van belang om te begrijpen wat waardevol wordt geacht en waarom. Dit inzicht kan ons helpen adequater om te gaan met belangrijke maatschappelijke vraagstukken: hoe kunnen en willen we ons verhouden tot 'artificiële intelligentie', 'het milieu', 'toekomstige generaties' enzovoort?

¹¹ Unesco Culture for Development Indicators (CDIS) *Methodology Manual*, p. 132.

¹² Vergelijk: Albert, M.-T., Bernecke, R. & Rudolf, B. (Eds.) (2013). *Understanding heritage: perspectives in heritage studies*. Berlin: Walter de Gruyter. P.12.

¹³ Albert, Bernecke & Rudolf, p.2.

¹⁴ Zo zijn bijvoorbeeld musea in het Verenigd Koninkrijk expliciet ingezet als medium om sociale inclusiviteit te bevorderen. Zie: Newman, A. & McLean, F. (2006). *The Impact of Museums upon Identity*. *International Journal of Heritage Studies*, 12:1, p.62.

Wat levert een investering op?

Interdisciplinair onderzoek naar culturele identiteit vereist een breed perspectief waarin historische, literatuur-, film-, religiewetenschappen, filosofie en natuurlijk culturele studies een vergelijkend perspectief door tijd en plaats kunnen bieden. Hierbij gaat het voor de deelnemende instellingen om:

- **Materieel en immaterieel erfgoed.** Bij dit thema staan verschillende vormen en dimensies van cultureel erfgoed (textueel, materieel, immaterieel, digitaal, beeldend, audio, gesproken, gebouwd, landschappelijk) centraal als bronnen voor onderzoek naar historisch besef en identiteit, zowel lokaal als mondiaal, in heden en verleden. Een beter begrip van materieel en immaterieel erfgoed vraagt ook om inzicht in maakprocessen en hun implicaties voor duurzame restauratie en behoud, in kunst en creativiteit, en in het verschil in beleving van een tastbare werkelijkheid en een virtuele wereld. Ook de effecten van de digitalisering van erfgoed op kennissystemen en methodologie dienen voorwerp van onderzoek te zijn. Omdat data steeds meer digitaal beschikbaar zijn (zowel gedigitaliseerd, als *digital born*), biedt *Digital Humanities* kansen om nieuwe vragen te stellen en oude vragen op een andere manier en/of schaal te onderzoeken. Dit zorgt voor nieuw onderzoek en onderwijs met betrekking tot zowel (oudere) media-als-erfgoed als de mediatisering en digitalisering van erfgoed en de daarmee samenhangende veranderingen in kennissystemen en methoden, en vraagstukken rond curatie.
- **Collectioneren, beheer en overdracht.** Musea hebben zelf een geschiedenis, en spelen een grote rol in de hedendaagse vormgeving van historische dimensies van erfgoed en identiteit. Dat gebeurt in relatie tot de bredere erfgoedsector, maar ook, bijvoorbeeld, tot het onderwijs en media. Tradities, rituelen, representaties van cultuur, onderwijs: het zijn evenzovele vormen die bijdragen aan de constructie en intergenerationele overdracht van erfgoed. Dat geldt ook voor populaire cultuur en media. Musea en andere erfgoedinstellingen staan voor de uitdaging om hun specifieke geschiedenissen waarin zij zich specialiseerden op het gebied van kunst, cultuur, geschiedenis en archeologie of natuur, te verbinden aan actuele maatschappelijke vragen waarin die specialisaties ter discussie staan. Zij moeten bovendien nieuwe methodes en een nieuwe wetenschappelijke rigueur ontwikkelen op het gebied van *provenance research* in de context van vragen rondom herkomst, restitutiebeleid en rechtsherstel.
- **Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen.** Cultureel erfgoed speelt een grote maatschappelijke rol in het begrijpen van veranderingsprocessen, zoals blijkt, bijvoorbeeld, uit de lijst van locaties op de *Unesco World Heritage in Danger List*, maar ook uit de soms hevige debatten rond erfgoed en identiteit in Nederland. Soms zijn deze verbonden aan (de acceptatie van) maatschappelijke en technologische veranderingen in samenlevingen. Maar ook zien we in alle tijden hoe conflicten rond culturele, sociale en politieke identiteiten, rond grenzen, (nationale) gemeenschappen en macht, verweven zijn met erfgoed en herinneringsgemeenschappen. We zien dat identiteit en de beleving van materieel, immaterieel en natuurlijk erfgoed zowel kan bijdragen aan processen van polarisatie, verarming, ongelijkheid, als aan rechtvaardigheid, innovatie en sociale cohesie. Context en inzicht in de historische (en culturele) processen spelen een rol bij de totstandkoming van identiteiten; cultureel erfgoed is van belang om die dynamiek beter te grijpen, met name in transitieperiodes.
- **Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur.** De invloed van de populaire cultuur en media, zoals tv-series, games en muziek, op onze samenleving is onmiskenbaar. De mediatisering van de samenleving heeft de manier waarop we cultureel erfgoed percipiëren en definiëren fundamenteel veranderd. Zo vormen populaire media een belangrijk instrument waarmee mensen meer te weten komen over de geschiedenis en identiteit van specifieke locaties. Daarnaast worden films, televisieseries, games, popmuziek en boeken zelf cultureel erfgoed en gekoesterd door zowel online fan-gemeenschappen als lokale erfgoedinstellingen. Als we een reëel en grondig begrip willen verkrijgen van hedendaags immaterieel erfgoed, dan is het belangrijk de sleutelrol van populaire media te onderkennen. Het gaat hierbij ook om de rol van de creatieve industrie in het produceren van een wijdverbreide en vaak dominante representaties van het verleden.

B. Talen & Culturen

Communicatie is een van de cruciale eigenschappen die de mens tot mens maakt. Taal maakt het mogelijk complexe sociale relaties aan te gaan met anderen en draagt bij aan het vermogen om betekenis te geven aan het menselijk bestaan. Voor het verwerken van en voor het delen van herinneringen met anderen is taal nodig, voor het bedenken van innovatieve oplossingen voor problemen, voor het vormgeven van de toekomst van mens en aarde zijn taal, verbeelding, innovatiekracht nodig. Dat geldt voor de coronapandemie evenzeer als voor de complexe ingrepen die nodig zijn om de klimaatcrisis te lijf te gaan.

Onze keuze om te investeren in het onderwijs- en onderzoeksveld Talen en culturen sluit direct aan bij wat daarover is gesteld in het SSH-domeinbeeld *Samen Sterker* (2018) en het op verzoek van het ministerie opgestelde rapport *Talen centraal: naar een deltaplan voor de universitaire talenstudies* (OCW, 2019). Ook het briefadvies van de KNAW over de neerlandistiek (*Nederlands verdient meer*, 2019) is hiermee in lijn. In haar reactie aan de Tweede Kamer in 2020 gaf de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan dat zij in het verlengde hiervan een sectorplan voor de talen beoogde. De analyse van de bekostiging van het HOOP-gebied Taal & Cultuur in het *PwC-rapport Toereikendheid, doelmatigheid en kostentoerekening in het mbo, hbo en wo&o* maakt de noodzaak hiervan afdoende duidelijk.¹⁵

Talen en culturen

In het Coalitieakkoord wordt aandacht gevraagd voor de kleine taal en cultuurstudies in de Geesteswetenschappen, in het bijzonder voor de moderne Europese talen en de Nederlandse taal en cultuur. Daarmee heeft het kabinet een belangrijk signaal afgegeven in een discussie over ‘de talen’, die al langere tijd loopt, over twee gerelateerde problemen:

1. De forse terugloop van het aantal bachelor- en masterstudenten in de Neerlandistiek, de Frisistiek en de moderne vreemde talenstudies (met als gevolg dat de bacheloropleidingen op dit domein veelal niet meer doelmatig zijn en dat masteropleidingen zelfs soms zijn samengevoegd of afgebouwd);
2. Het lerarentekort voor een aantal van de talen in het voortgezet onderwijs.¹⁶

Ook de sector zelf ziet deze problemen en erkent dat de in de afgelopen decennia ingezette acties ontoereikend zijn gebleken om het tij te keren. In lijn met het Coalitieakkoord (en ook met de kamerbrief uit 2020 over Nederlands, Fries en de andere schooltalen) grijpen wij het sectorplan Geesteswetenschappen daarom aan om grote stappen te zetten ter vernieuwing en duurzame versterking van de talenexpertise en het onderwijsaanbod op dit gebied. Wij vinden dat deze versterking zeer urgent is in een veranderende wereld die niet alleen om *state of the art* expertise van talen en culturen vraagt, maar vooral om méér studenten die in hun opleiding dergelijke expertise krijgen aangereikt – in de opleidingen gericht op een specifieke taal en cultuur (hierna: “de T&C-opleidingen”), maar ook in bredere, vaak interdisciplinaire opleidingen.

Analyse

De T&C-opleidingen hebben op alle locaties al dertig jaar te kampen met een geleidelijke maar gestage krimp van de instroom – ondanks verschillende initiatieven gericht op het vergroten van die instroom. De conclusie moet daarom zijn dat de studiekeuzer al langere tijd minder geïnteresseerd is in het volgen van een opleiding gericht op een specifieke taal en cultuur. Deze krimp heeft niet alleen geleid tot uitdunning van de lokale docententeams en expertise door natuurlijk verloop, maar ook tot rationalisering van het onderwijsaanbod. In dit krimpscenario lag de focus binnen de afzonderlijke T&C-opleidingen op het zo goed mogelijk overeind houden (in afgeslankte vorm) van het eigen, op een specifieke taal en cultuur gerichte, profiel.

Vernieuwing manifesteerde zich met name op aanpalende terreinen. Binnen (relatief) nieuwe opleidingen als *Interculturele communicatie; Cognition, Language and Communication; Artificiële Intelligentie; Minorities & Multilingualism; Medical Humanities; Europese studies; Europese Talen & Culturen; International Business Communication; History and International Studies; Digital Humanities; Journalistiek; en Communicatie-*

¹⁵ PwC, *Toereikendheid, doelmatigheid en kostentoerekening in het mbo, hbo en wo&o*, p. 77.

¹⁶ Zie o.a. het rapport ‘*Tekortvakken VO in beeld*’ (2021) n.a.v. het onderzoek dat door CAOP, MOOZ en CentERdata op verzoek van het ministerie van OCW is uitgevoerd.

en *Informatiewetenschappen* wordt expertise op het gebied van talen en culturen ingezet in brede, vaak interdisciplinaire programma's en gerelateerd aan urgente maatschappelijke vraagstukken rond bijvoorbeeld digitalisering, pluriculturaliteit, globalisering, identiteit, inclusie, marketing en overtuiging, en sociaal-politieke vraagstukken. Deze opleidingen zijn, anders dan de T&C-opleidingen, in termen van instroom over het algemeen duurzaam gezond en vertonen een patroon van groei of (tenminste) stabiliteit.

De huidige situatie is dus dat we te maken hebben met enerzijds taal- en cultuuropleidingen met een meer filologisch en op de specifieke nationale taalcontext gericht profiel die structureel onvoldoende studenten trekken – ook met het oog op de doorstroom naar de lerarenopleidingen – en anderzijds met groeiende opleidingen waarin urgente taal- en cultuurgerelateerde (talensexpertise vergende) onderwerpen worden geadresseerd en die aantrekkelijk zijn voor studiekeziers en worden gevraagd op de arbeidsmarkt, maar waarin taalverwerving een geringere rol speelt en die géén toegang bieden tot de lerarenopleiding. Naar de inschatting van de sector zelf moet, gezien het inmiddels langjarig achterwege blijven van belangstelling van studiekeziers in de T&C-opleidingen, dit beeld als gegeven aanvaard worden.

De knelpunten:

- a) ONDERBENUTTING T&C-EXPERTISE. De T&C-expertise en de vernieuwingen binnen de brede, interdisciplinaire opleidingen profiteren in de huidige situatie niet optimaal van elkaar.
- b) ONDOELMATIG AANBOD van de T&C-opleidingen:
  1. Door de langdurige trend van teruglopende aantallen studenten in de T&C-opleidingen (moderne vreemde talenstudies, Neerlandistiek en Frisistiek) zijn bacheloropleidingen in dit domein veelal **niet meer doelmatig**, terwijl masteropleidingen soms reeds zijn samengevoegd of afgebouwd.
  2. Binnen de T&C-opleidingen is inmiddels **onvoldoende capaciteit** voor het creëren van een herkenbaar én breed T&C-profiel voor aankomende studenten; de universitaire verschillende T&C-opleidingen in het land kunnen zich niet meer geloofwaardig ten opzichte van elkaar profileren.
  3. De structuur van T&C-opleidingen (ooit ingericht naar nationaal en filologisch model) **sluit niet meer goed aan** bij recente wetenschappelijke ontwikkelingen die juist worden gekenmerkt door inzet van specialistische expertise voor brede maatschappelijke vraagstukken.
- c) BEPERKTE DOORSTROOM naar de lerarenopleidingen voor een aantal van de schooltalen in het voortgezet onderwijs, te weten Nederlands, Frans en Duits, mede waardoor er sprake is van een lerarentekort voor deze vakken.

Strategie

Deze situatie vraagt om een strategie waarin alle drie de knelpunten worden geadresseerd. Ondersteund door de investeringsagenda van het sectorplan Geesteswetenschappen zetten we daarom in op de vernieuwing en verduurzaming van onze hoogwaardige T&C-expertise middels de volgende actielijnen:

1. **BEREIK T&C-EXPERTISE VERGROTEN** door T&C-kennis en -expertise breder uit te dragen en in te bedden in universitaire curricula, anders dan gespecialiseerde T&C-opleidingen. We versterken en ontwikkelen de talensexpertise in nieuwe contexten door te investeren in verdere verknoping van in de afzonderlijke faculteiten aanwezige T&C-expertise met relevante opleidingen waarin taal en cultuur belangrijk is. Dit betreft opleidingen binnen en buiten de faculteiten, onder andere op de groeidomeinen van de sectorplanthema's. Deze versterking van groeiende/stabiele brede, interdisciplinaire opleidingen met een aanzienlijke component taal en/of cultuur waarborgt de duurzaamheid van T&C-expertise en zorgt ervoor dat meer studenten in aanraking komen met T&C-componenten – waarmee ook het potentieel voor de lerarenopleiding wordt vergroot (zie punt 3 hieronder).
2. **DOELMATIGHEID T&C-OPLEIDINGEN VERHOGEN** door te komen tot verregaande landelijke samenwerking. We zijn ervan overtuigd dat naast de hierboven genoemde, bredere opleidingen ook opleidingen met een specifiek taal- en cultuurprofiel blijvend van grote waarde zijn. De betrokken instellingen nemen gezamenlijk

de verantwoordelijkheid voor het T&C-onderwijs op het gebied van in ieder geval de tekortvakken¹⁷ Nederlands, Duits en Frans.¹⁸ Van belang is de kwaliteit van deze opleidingen te verhogen, te borgen dat er voldoende taalspecifiek aanbod beschikbaar blijft, én te komen tot een dekkend en macrodoelmatig aanbod voor de verschillende T&C-opleidingen. Daarom wordt voor deze tekortvakken in de periode 2023-2028 toegewerkt naar een gezamenlijk programma, onder inhoudelijke en personele verantwoordelijkheid van die universiteiten waaraan de betreffende taal in 2023 als BA-opleiding wordt aangeboden.

3. TOEGANG TOT LERARENOPLEIDINGEN VERBREDEN. Om tot een substantiële verhoging van de instroom in de lerarenopleidingen voor de tekortvakken te komen, zijn aanvullende acties nodig die niet afzonderlijk door de Geesteswetenschappen uitgevoerd kunnen worden. Voor wat betreft het verbreden van toegang tot de lerarenopleidingen gaat het om het toegankelijk maken van de eerstegraads lerarenopleidingen in de tekortvakken voor studenten uit de brede BA-opleidingen (met een beperktere Taal & Cultuur-kennis dan de studenten uit de T&C-opleidingen). En waar dat nog niet het geval is, wordt de doorstroom naar de lerarenopleiding vanuit de T&C-opleidingen verbeterd door de tweedegraads lerarenopleiding effectiever in te bouwen in de nieuwe, onder gezamenlijke verantwoordelijkheid aangeboden T&C-programma's per schooltaal (als educatieve minor). Ook zij-instroom voor tweedegraads, bijvoorbeeld via NT2, wordt bevorderd en gefaciliteerd. De Geesteswetenschappen zullen tezamen met de Sociale wetenschappen, binnen welk domein de lerarenopleidingen vallen, zich inspannen om deze acties gericht op flexibilisering van toegang tot de lerarenopleidingen in de schooltalen te realiseren.

Wat levert dit op?

Dit plan zorgt ervoor dat in 2028 expertise op het gebied van talen en culturen breed is verankerd in de faculteiten, zowel binnen opleidingen gericht op een specifieke taal en cultuur als binnen brede interdisciplinaire opleidingen, zodat het aantal studenten dat in aanraking komt met T&C-componenten is toegenomen ten opzichte van 2022. Omdat al deze opleidingen toegang zullen geven tot een educatieve masteropleiding (lerarenopleiding) met betrekking tot taal en cultuur beschikt Nederland over een, ten opzichte van de situatie in 2022, substantieel groter potentieel aan leraren Nederlands, Duits en Frans.

Outcome KPI's

(aanvullend op algemene doelstellingen/KPI's sectorplan)

Onderdeel	Knelpunt	Doelstelling	Maatregel	KPI
Talen en culturen	Onderbenutte expertise op gebied van talen en culturen	Versterken van de inzet van talenexpertise in brede opleidingen met T&C-component	Extra UD's met T&C-expertise in brede opleidingen	Toename behaalde EC in "T&C-vakken" door studenten van interdisciplinaire opleidingen
	Onderbenutte expertise op gebied van talen en culturen	Verbreding onderzoeksinzet T&C-domein	Aanstellen extra UD's	T&C-expertise zichtbaarder in publicaties op bredere thema's Toename interdisciplinair T&C-onderzoek zoals zichtbaar in tweede- en derde-geldstroomprojecten
	Ondoelmatig en niet meer aansprekend aanbod op gebied van T&C-opleidingen	Landelijk verspreide expertise bijeenbrengen in geïntegreerde BA-programma's per taal	Interuniversitaire samenwerking, incl. instelling taskforce	Gezamenlijke programma's per specifieke taal & cultuuropleiding Landelijke afstemming van vacatures en profielen voor onderzoeks- en onderwijsstaf T&C
	Lerarentekort	Tekort aan eerstegraads leraren Duits, Frans en Nederlands inlopen	Toegankelijk maken eerstegraads lerarenopleiding vanuit interdisciplinaire opleidingen met talencomponent	Toename van instroom in de lerarenopleiding voor de tekortvakken vanuit andere opleidingen dan T&C-opleidingen met 50%

¹⁷ Tekortvakken zijn schooltaalvakken waarvoor te weinig leraren met eerste graadsbevoegdheid beschikbaar zijn.

¹⁸ Fries in het hoger onderwijs bestaat in de vorm van minoren en tracks en is als zodanig primair de verantwoordelijkheid van de RUG. Het onderwijs m.b.t. Friese taal en cultuur wordt geborgd middels de afspraken gemaakt in het kader van Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer (BFTK) tussen Rijk en Provincie Fryslân.

Voorwaarde en bredere context

Het terugbrengen van de lerarentekorten voor de talenvakken in het VO vraagt inzet van de verschillende betrokken partijen in de lijn VO-HBO-WO. In aanvulling op de hierboven weergegeven inspanningsverplichting van het DLG, vraagt dit onder andere ook om acties van het VO (curriculumherziening), UNL (faciliteren toegang tot Lerarenopleidingen) en NVAO (versnelde mogelijkheid om samengestelde labels te voeren).

De aanpak

Door middel van eerdere programma's heeft het DLG op diverse terreinen samenwerking in taalonderwijs en -onderzoek tussen de faculteiten in den lande mogelijk gemaakt, met name op het gebied van het master-onderwijs (*Masterlanguage*), en zo een model ontwikkeld voor een talencoalitie, dat met knooppunten en verbindingen (*hubs and spokes*) werkt. Het gaat hier om een samenspel van lokale meer gespecialiseerde onderwijs- en onderzoeksgroepen die elkaar aanvullen binnen een vakgebied. Dit model biedt een goede basis, die nu verder uitgebreid moet worden om op grotere schaal de ondertussen groter geworden problemen te lijf te gaan, in onderwijs én onderzoek. Deskundigheid op het gebied van de talen moet niet verder afkalven, maar groeien, en er dienen voldoende specialisten te worden opgeleid om aan de maatschappelijke en wetenschappelijke vraag te kunnen voldoen.

Investerings in de ontwikkeling van taal- en cultuuronderzoek waarbij de universiteiten gezamenlijk zorg dragen voor een breed spectrum aan taalspecifieke kennis, worden uitgevoerd langs de volgende thema's:

- **Verduurzaming taal- en cultuurexpertise.** Voortbouwend op de ervaringen die in eerdere programma's zijn opgedaan (onder andere in het kader van de Duurzame Geesteswetenschappen), werken de Geesteswetenschappelijke faculteiten doelgericht samen aan het garanderen van een opleidingsaanbod dat stimuleert om, in een scala aan onderwijssituaties, naast het Nederlands/Fries en Engels ook expertise op het gebied van andere talen te borgen. Een belangrijk aspect hiervan betreft de samenhang tussen talenonderwijs en vernieuwde vakdidactiek die gebruikmaakt van blended learning en digitalisering.
- **Taalvariatie, geletterdheid en inclusie in de digitale samenleving.** In het verlengde van het SSH-brede sectorplan *Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld* en het sectorplan Sociale wetenschappen agenderen de Geesteswetenschappelijke faculteiten expliciet de relevantie van kennis over taalvariatie als bijdrage aan de prioriteit inzake 'begrip van maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit'.
- **Meertaligheid, transculturaliteit en tweede taalverwerving in onderwijs en organisaties.** Meertaligheid en multiculturaliteit in onderwijs en organisaties vraagt om een sterke onderzoeksbasis voor taaldiversiteit, cognitie en cultuur, met als doel om tweede taalverwerving en meertaligheid in verschillende functionele contexten systematisch te faciliteren en versterken.
- **Taal in cultureel-politieke context.** Het bestuderen van taalkundige vraagstukken in relatie tot hun politieke, culturele en sociale context helpt om de onderlinge relaties, verschillen en overeenkomsten tussen nationale en regionale culturen, bijvoorbeeld in grote maatschappelijke transitie, te begrijpen.

C. Bestedingsplan Geesteswetenschappen

In dit deel wordt het bestedingsplan voor de hierboven weergegeven onderdelen van het sectorplan Geesteswetenschappen gepresenteerd. We beschrijven eerst de doelstellingen, uitgangspunten en KPI's die voor die voor alle Geesteswetenschappelijke faculteiten van toepassing zijn. Ook wordt het bestedingsplan (structureel) weergegeven voor zowel de Geesteswetenschappen overkoepelend als per thema van het sectorplan. Vervolgens wordt per instelling een bestedingsplan met betrekking tot de profilerende thema's uit het sectorplan Geesteswetenschappen gepresenteerd, dat is afgestemd met de respectievelijke Colleges van Bestuur.

Doelstellingen

De doelstelling van het sectorplan Geesteswetenschappen is driedig:

- Het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit, met als resultaat verlaging van de werkdruk en de verhoging van kwaliteit van onderwijs en onderzoek.
- Het aanjagen van meer multi- en interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek, met als resultaat samenwerking en profilering tussen de instellingen. Door onze krachten te bundelen, los van traditionele taakverdelingen, ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doel-treffender en doelmatiger ingezet.
- Het realiseren van de twee voorgaande doelstellingen zorgt ervoor dat de Geesteswetenschappen een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken rond welzijn, participatie en burgerschap in een complexe en geglobaliseerde maatschappij, met als resultaat de versterking van onze internationale economische en politieke positie.

Uitvoering investeringsagenda

De investering in de interdisciplinaire thema's bestaat voor het belangrijkste deel uit de aanstelling van vaste staf (148 fte UD's). Tegelijk met deze impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van de UD's naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-staffleden.

Op dezelfde manier wordt ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities, zodat gewaarborgd wordt dat er met de stijging van het aantal UD's geen werkdrukverschuiving plaatsvindt van OBP naar wetenschappelijke staf. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte UD tegen gemiddeld OBP-tarief. Verder is gerekend met het gebruikelijke NWO-opslagpercentage van 8% en met een klein materieel budget voor de onderzoekers.

Naast inzet op de hierboven gepresenteerde prioriteiten, willen we met deze investeringen nadrukkelijk meer onderzoeksmogelijkheden creëren voor jonge academici. Meer ruimte voor verdere talentontwikkeling in deze groep is van belang om een sterke basis te creëren voor innovatief onderzoek en onderwijs voor toekomstige generaties. Daarmee beogen de Geesteswetenschappen een nieuwe generatie op te leiden van scherpe denkers met oog voor de menselijke maat, cultuur en identiteit en kennis van technologische ontwikkelingen in een snel veranderende samenleving.

Toewijzing van de middelen vindt plaats op basis van de volgende normbedragen:

fte UD's	Bevorderingen naar UHD (1:2)	fte OBP (0,15)	fte Lab-Coördinatie
	130k€ per fte		75k€ per fte

Daarnaast wordt een inhaalslag gemaakt in de onderzoeksondersteuning met 22 fte vaste aanstellingen voor lab-beheer, functioneel beheer grote databestanden et cetera, die gekoppeld zijn aan de investeringen in de onderzoeksinfrastructuur. Deze investeringen worden voor wat betreft de twee onderzoeksthema's Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving en Cultureel Erfgoed & Identiteit ingezet voor ontwikkeling en monitoring van de planvorming met betrekking tot interuniversitaire samenwerking op het gebied van Talen & Culturen.

Met deze investeringen versterken we de basis en dat zal ten goede komen aan zowel het onderzoek als het onderwijs binnen onze disciplines. De Geesteswetenschappelijke faculteiten hebben per universiteit voor ieder van deze investeringsdoelen een keuze gemaakt voor relevante subthema's, in lijn met de strategische speerpunten van de betreffende universiteit (zie D. Inhoudelijke invulling en bestedingsplan per universiteit). Deze profilering is zichtbaar gemaakt in onderstaande Breimer-tabel.

	EUR	OU	RUG	RU	TiU	LEI	UM	UU	UvA	VU
Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving										
Inclusieve, mensgerichte AI	☐	☒	☐	☒	☒	☐	☐	☐	☐	☐
Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie	☐	☐	☒	☐	☐	☒	☒	☐	☒	☐
Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☒
Cultureel Erfgoed & Identiteit										
Materieel en immaterieel erfgoed	☐	☐	☒	☐	☐	☒	☐	☒	☒	☐
Collectioneren, beheer en overdracht	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☒
Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen	☐	☒	☐	☒	☐	☐	☒	☐	☒	☐
Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur	☒	☐	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐
Talen & Culturen										
Verduurzaming taal- en cultuurexpertise	☐	☐	☐	☒	☐	☒	☐	☐	☒	☐
Taalvariatie, geletterdheid en inclusie in de digitale samenleving	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☒	☐	☒
Meertaligheid, transculturaliteit en tweede taalverwerving in onderwijs en organisaties.	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Taal in cultureel-politieke context	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐

Geesteswetenschappen bestedingsplan structurele inzet

In de bestedingsplannen van de afzonderlijke universiteiten hieronder is deze structurele inzet per instelling zichtbaar gemaakt (zie D. Inhoudelijke invulling en bestedingsplan per universiteit). De kosten van de UD's zijn structureel en worden daardoor jaarlijks gerealiseerd vanaf het moment van aanstelling. Daaraan gekoppeld realiseren we zoals eerder beschreven bevorderingen van UD naar UHD (1 bevordering per 2 fte nieuwe UD) en structurele OBP-aanstellingen (0,15 fte per 1 fte UD). Daarnaast wordt ingezet op het op peil brengen van de onderzoeksinfrastructuur, inclusief de aanstelling van labcoördinatie (OBP).

Op basis van deze bestedingsplannen komen wij tot de volgende structurele inzet van fte.

N.B.: dit overzicht is exclusief eventuele matching van CvB's.

Bestedingsplan GW structureel	EUR	OU	RUG	RU	TiU	LEI	UM	UU	UvA	VU	Totaal
UD (fte)*	8	1,6	26	14	16	23	3	19	28	9	147,6 fte
Labcoördinatie (fte)	1,1	0,2	4	2,2	2,2	3,5	0,5	3	4,2	1,4	22,3 fte
Infrastructuur (euro)	78	0	620	315	58	546	75	501	644	125	k€ 2.962
Totaal structureel fte	9,1	1,8	30	16	18	27	3,5	22	32,2	10,4	169,9 fte
Kosten structureel (M€)	1,2	0,2	4,3	2,4	2,3	3,8	0,5	3,2	4,6	1,4	M€ 23,9

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Bestedingsplan structureel	EUR	OU	RUG	RU	TiU	LEI	UM	UU	UvA	VU	Totaal
UD (fte)*	3	0,8	10	5	6	8,5	1	7,6	10,4	2	54,3

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Bestedingsplan structureel	EUR	OU	RUG	RU	TiU	LEI	UM	UU	UvA	VU	Totaal
UD (fte)*	5	0,8	10	5	6	8,5	1	7,6	10,4	4	58,3

Talen & Culturen

Bestedingsplan structureel	EUR	OU	RUG	RU	TiU	LEI	UM	UU	UvA	VU	Totaal
UD (fte)*	0	0	6	4	4	6	1	3,8	7,2	3	35

*inclusief bevorderingen naar UHD (1:2) en extra OBP (0,15 fte per 1 fte WP).

Input-, proces- en output-KPI's voor alle Geesteswetenschappelijke faculteiten

Doelstelling	Input-KPI's: <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Proces-KPI's: <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Wat zijn de resultaten gemeten aan de doelstellingen?</i>
Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> • 2022: benoemen kwartiermakers per thema (o.b.v. matching faculteit) • 2022: aanstellen postdocs per thema (2 jaar) • 2023: opzetten taskforce T&C-opleidingen • 2022: aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vormgeven thema voor de instelling • Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden • Opstellen profiel en programma • Taskforce T&C-opleidingen: ontwikkelen plannen voor de kleine studies en de neerlandistiek om tot verdergaande vormen van interuniversitaire samenwerking te komen 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderscheidend instellingsprofiel per thema • Gecoördineerde spreiding van specialisaties • Vernieuwende onderzoeksagenda's op de sectorplan thema's • Efficiencywinst in het onderwijs en onderzoek
Het versterken van een duurzame basis op thema met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<p>Vanaf 2022:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP <p>(voorwaardelijk voor realisatie ondergenoemde doelstellingen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten themagroep • Uitwerken programma per thema <p>d.m.v. ontwerp en uitvoering interdisciplinair onderwijs en onderzoek (ook interfacultair)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bestendiging onderzoek en onderwijs op de sectorplan thema's • Ruimte voor talent (extra fte, bevorderingen) • Staf-studentratio is verbeterd t.o.v. 31-12-2021 • Werkdrukverlaging (minder onderwijstaken per fte)
Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema • Aanstellen ambtelijke ondersteuning (OBP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema's uit sectorplannen • Contact met relevante partners leggen • Organisatie conferenties e.d. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bestendiging interdisciplinaire samenwerking met de andere domeinen • Samenwerkingen hebben geleid tot gezamenlijke evenementen en subsidieaanvragen • Vernieuwing onderwijsaanbod op basis van onderzoek op thema's • Duurzame en verdiepte interdisciplinaire samenwerking (voorbij tijdelijke projectbasis) in onderwijs en onderzoek
Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen 'makelaar' triple helix 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen PvA voor outreach: publicaties, presentaties, conferenties, blogs, bijdragen in de krant, cursussen e.d. • Maatschappelijke impact: opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners (triple helix) • Participatie van burger (citizen science) in het wetenschappelijk onderzoek 	<ul style="list-style-type: none"> • Impactvol onderzoek en onderwijs, dat zijn beslag krijgt in de maatschappij • Actieve samenwerkingsverbanden in kader sectorplannen • Samenwerkingen hebben geleid tot gezamenlijke evenementen en subsidieaanvragen

Doelstelling	Input-KPI's vanaf 2022 <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Proces-KPI's vanaf 2023 <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>	Output-KPI's eind 2028 <i>Wat zijn de resultaten gemeten aan de doelstellingen?</i>
Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaffen apparatuur incl. software Aanstellen labmanagers 	<ul style="list-style-type: none"> Er worden uitstekend geoutilleerde labs ingericht 	<ul style="list-style-type: none"> Studenten en staf kunnen gebruik maken van state of the art onderzoeksinfrastructuur Collecties worden op een professionele en veilige manier beheerd Er is passende en voldoende ondersteuning door OBP
Bijdragen aan oplossen van maatschappelijke problemen	<ul style="list-style-type: none"> Zie bovenstaande KPI's 	<ul style="list-style-type: none"> Zie bovenstaande KPI's 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen van kennis per thema die tot inzichten leidt over maatschappelijke vraagstukken relevant voor het thema Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid Onderzoeksresultaten hebben impact op de maatschappelijke toepassingen Betere aansluiting studenten op de arbeidsmarkt

In de concrete bestedingsplannen voor de afzonderlijke instellingen hieronder zijn steeds de specifieke doelstellingen, input- en proces-KPI's geformuleerd. Hier laten we zien wat dit geaggregeerd voor het gehele sectorplan Geesteswetenschappen betekent voor wat betreft de outcomes in 2028 die wij willen bewerkstelligen.

Doelstelling	Maatregel	Outcome KPI's
Onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> Behoud dan wel versteviging van de internationale reputatie van het Nederlandse Geesteswetenschappen, op de gekozen prioriteiten Verbetering lokale onderzoeksinfrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> Internationale reputatie blijvend, onder andere uit publicaties in (interdisciplinaire) toptijdschriften, keynotes, gehonoreerde consortiumaanvragen op de thema's (zowel NWO als in Europese programma's) De lokale infrastructuur is up-to-date en er is voldoende lab- en datamanagement ondersteuning
Onderwijs	De gekozen prioriteiten hebben een significante impact in het onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> Vernieuwing van (onderdelen in) onderwijsprogramma's waarbij geprioriteerde vraagstukken centraal staan Meer onderwijssamenwerking op de geprioriteerde thema's over de grenzen van faculteiten heen
Interdisciplinariteit en interuniversitaire afstemming en samenwerking	Er is op de gekozen prioriteiten meer intrafacultaire en landelijke samenwerking in het onderzoek	Grotere landelijke samenwerking op thema's door opgezette samenwerkingsverbanden, landelijke consortia en interdisciplinaire onderzoeksaanvragen
Maatschappelijke Impact	Er is zichtbare maatschappelijke spin-off op de gekozen prioriteiten	<ul style="list-style-type: none"> Meer bijdragen in het publieke debat, samenwerkingen met maatschappelijke partners (onder andere via co-creatie en citizen science) Onderzoeksresultaten zijn beter toegankelijk voor maatschappelijke partijen (open science) Vergrote toepassing van wetenschappelijke inzichten in beleid, zoals het onderwijs en openbaar bestuur

D. Inhoudelijke invulling en bestedingsplan per universiteit

1. Erasmus Universiteit (EUR)

1.1 Informatie instelling

De Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) is een internationaal georiënteerde universiteit met een uitgesproken maatschappelijke oriëntatie in haar onderwijs en onderzoek. Onze wetenschappers en studenten werken in nauwe samenwerking met interne en externe partijen aan het oplossen van mondiale, sociale uitdagingen, geïnspireerd door het altijd dynamische en kosmopolitische Rotterdam. Onze missie luidt dan ook 'Creating positive societal impact'. Ons academisch onderwijs is intensief, actief en toepassingsgericht. Ons onderzoek vindt steeds vaker plaats in multidisciplinaire teams, die sterk verweven zijn met internationale netwerken. Met onze onderzoeksimpact en dankzij de hoge kwaliteit van onderwijs kan de EUR zich meten met de top van de Europese universiteiten. De Erasmian Values fungeren als ons interne kompas en maken de Erasmus Universiteit herkenbaar voor de buitenwereld: ondernemend, maatschappelijk betrokken, wereldburger, ruimdenkend en verbindend. Bij de Erasmus universiteit studeren zo'n 31.000 studenten en werken ruim 3.500 medewerkers.

De Erasmus School of History, Culture and Communication (ESHCC) verzorgt kwalitatief hoogstaand wetenschappelijk onderwijs en onderzoek op het terrein van Geschiedenis, Cultuurwetenschappen en Media & Communicatie en begeeft zich daarmee op het snijvlak van de Geesteswetenschappen en de Sociale wetenschappen. Binnen ESHCC studeren ongeveer 2500 studenten afkomstig uit Nederland, landen binnen de Europese Economische Ruimte en niet-EER-landen. Bij de faculteit werken ongeveer 250 medewerkers.

De faculteit telt drie bacheloropleidingen, die tezamen vijf programma's aanbieden, waarvan er drie volledig internationaal zijn:

- Bachelor Geschiedenis; International Bachelor History;
- Bachelor Algemene Cultuurwetenschappen; International Bachelor Arts and Culture Studies;
- International Bachelor Communication & Media.

Ook biedt ESHCC in samenwerking met de kunstopleidingen Codarts en de Willem de Kooning Academie (onderdeel van Hogeschool Rotterdam) een dual degree opleiding in Arts and Science. ESHCC biedt drie masteropleidingen en een onderzoeksmaster, met gezamenlijk tien master specialisaties, waaronder acht internationale.

- Voor Geschiedenis zijn dit de specialisaties: Applied History, en Global History and International Relations;
- Voor Cultuurwetenschappen zijn dit de specialisaties: Arts, Culture and Society, Cultural Economics and Entrepreneurship, en Tourism, Culture and Society;
- Voor Media Studies zijn dit de specialisaties: Media & Business, Media & Creative Industries, Media, Culture & Society, Media & Journalistiek en Digitalisation, Surveillance & Societies).

Bovendien biedt ESHCC (in samenwerking met Erasmus School of Social and Behavioural Sciences) de Research Master in the Sociology of Culture, Media and the Arts. De afdeling Geschiedenis verzorgt daarnaast in samenwerking met de universiteiten van Glasgow, Göttingen en Barcelona de Erasmus Mundus International Master Global Markets, Local Creativities.

ESHCC onderwijst haar ambitieuze, Nederlandse en internationale studenten in een prikkelende leeromgeving. Na hun afstuderen hebben zij de kennis, inzicht en vaardigheden opgedaan om een belangrijke en inspirerende bijdrage te leveren aan een samenleving die steeds internationaler wordt en waarin diversiteit een grote rol speelt.

ESHCC kent twee onderzoekscentra: History @ Erasmus en Erasmus Research Centre for Media, Communication and Culture (ERMeCC). ESHCC-onderzoek beoogt de complexe relaties bloot te leggen tussen de media, communicatie, de samenleving, economie, cultuur, en geschiedenis. De benadering is interdisciplinair, empirisch en theorie gedreven. Met ons onderzoek beogen we een bijdrage te leveren aan het wetenschappelijke en het maatschappelijk debat over issues op lokaal, nationaal en internationaal niveau. We streven ernaar positieve

maatschappelijk impact te genereren en slagen erin een sterke link te leggen tussen onze onderzoeks- en onderwijsactiviteiten. Tijdens de laatste her- accreditatieronde beoordeelde een internationale reviewcommissie de maatschappelijke impact van de ESHCC-onderzoeksprogramma's als excellent.

De *Erasmus School of Philosophy* (ESPhil) biedt excellent en vernieuwend onderwijs en onderzoek. Het onderwijs wordt positief gewaardeerd door de studenten, onderzoekers spelen een prominente rol in het internationale en het maatschappelijke debat, en de faculteit is succesvol in het verwerven van onderzoeksubsidies, vaak in samenwerking met andere disciplines.

ESPhil biedt 2 bacheloropleidingen aan: de Bachelor Filosofie (voltijds dan wel in deeltijd) en de Engelstalige Bachelor Philosophy of a Specific Discipline. Voor studenten in de masterfase heeft ESPhil de MA Philosophy Now ontwikkeld, waar studenten leren fundamentele filosofische inzichten relevant te maken voor actuele maatschappelijke uitdagingen. De Research Master in Philosophy and Economics sluit aan bij de sterke internationale reputatie van de EUR op het gebied van economie en maatschappijwetenschap.

Onderzoek aan ESPhil is internationaal toonaangevend en richt zich op vier afzonderlijke thema's: The Making of Modernity, Human Conditions, Philosophy and Economics en The Structure of Science and Reality. Diverse onderzoekscentra, zoals het Erasmus Institute for Philosophy and Economics (EIPE), het Erasmus Institute for Public Knowledge (EIPK) en het nieuwe Erasmus of Rotterdam Research Centre (ERRC), werken op interdisciplinaire wijze samen met partners binnen en buiten de EUR en dragen in belangrijke mate bij aan EUR-strategiedoelstellingen als Making Minds Matter en Combining Excellence with Impact, en aan het EUR-brede thema van de Erasmian Values. Bij de laatste onderzoeksvisitatie (2019) scoorde ESPhil hoog op onderzoekskwaliteit en maximaal op zowel maatschappelijke relevantie als toekomstbestendigheid en groeikracht.

1.2 Overzicht wetenschappelijk personeel

Overzicht wetenschappelijk personeel ESHCC en ESPhil (stand van zaken 31-12-2021)

Functie*	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	25	75%	16,58	79%	13,28	6,97	6,31
	Vrouw	8	25%	4,4	21%	2,58	1,57	1,01
Assoc. Prof. (UHD)	Man	13	52%	12,1	51%	11,2	5,96	5,24
	Vrouw	12	48%	11,8	49%	10,7	6,32	4,38
Asst. Prof. (UD)	Man	22	65%	18,5	64%	17,9	9,74	8,16
	Vrouw	12	35%	10,6	36%	10,2	5,85	4,35
Postdoc	Man	5	63%	5	63%	5	0,3	4,7
	Vrouw	3	37%	3	37%	3	0,2	2,8
PhD student	Man	30	44%	29,2	45%	29,2	3,87	25,33
	Vrouw	38	56%	36,4	55%	36,4	5,46	30,94
Lab- en infra-personeel	Man	1	50%	0,8	72%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Vrouw	1	50%	0,3	28%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

*Fulltime aanstellingen van hoogleraren, UHD's en UD's bij ESHCC en ESPhil zijn opgebouwd uit 60% onderwijs en 40% onderzoek.

- Inclusief bijzonder hoogleraren

- In 2021 zijn bij ESHCC 2 mannelijke UHD's benoemd tot hoogleraar, deze zijn alleen meegerekend als hoogleraar.

- In 2021 zijn bij ESHCC 5 vrouwelijke UD's bevorderd tot UHD, deze zijn alleen meegerekend als UHD

- Exclusief externe (self-funded) PhD-studenten.

1.3 Inhoudelijke invulling EUR sectorplan Geesteswetenschappen

Erasmus School of History, Culture and Communication (ESHCC) en Erasmus School of Philosophy (ESPhil) zijn belangrijke spelers in het geesteswetenschappelijke veld en leveren een fundamentele bijdrage aan de vakgebieden die beschreven worden in het sectorplan. Ons onderzoek genereert kennis over en inzicht in alle aspecten van wat het betekent om mens te zijn in de hedendaagse digitale samenleving en geeft daarmee richting en invulling aan duurzame oplossingen voor complexe vraagstukken. Het onderwijs in de Geesteswetenschappen zorgt voor disseminatie van die kennis, stimuleert het kritisch denken en levert zo een essentiële bijdrage aan een democratische, open samenleving. Onze focus op hedendaagse, maatschappelijke uitdagingen en de intensieve samenwerking met spelers binnen en buiten de academische wereld garanderen een blijvende impact op wetenschap en samenleving.

Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie

Een belangrijk thema binnen de onderzoeksprogramma's van ESHCC en ESPhil is het verantwoord ontwerp en gebruik van opkomende technologieën zoals AI-applicaties, digitale media en robotica. In de digitale samenleving spelen deze technologieën een steeds belangrijkere rol bij hoe mensen werken, leren en recreëren; kortom hoe zij als burgers participeren in de samenleving. Belangrijke thema's hierbij zijn misinformatie, privacy, dataveiligheid en de beleving van surveillance. De resultaten uit deze onderzoeksprogramma's worden actief ingezet in het ESHCC-masterprogramma Digitalisation, Surveillance & Societies en het cluster Environment, Life and Technology binnen de ESPhil-master Philosophy Now.

Ontwikkelingen op het gebied van digitale media en communicatietechnologieën openen vele nieuwe mogelijkheden maar brengen ook zorgen met zich mee, zowel met betrekking tot de persoonlijke sfeer als met betrekking tot politieke en economische ontwikkelingen. ESHCC en ESPhil-onderzoekers befragen de sociale, politieke en ethische issues gerelateerd aan media-praktijken, de alomtegenwoordigheid van artificiële intelligentie, privacy afwegingen, diverse vormen van het monitoren van mensen, (cyber) security

benaderingen en uitdagingen. Een voorbeeld is het door Horizon Europe gefinancierde ESHCC-project TRESCA (Trustworthy, Reliable and Engaging Scientific Communication Approaches); dit project richt zich op de vraag hoe wetenschapscommunicatie het vertrouwen in wetenschappers kan herstellen. Daarnaast wordt onder leiding van een ESHCC VIDI-laureaat onderzoek gedaan naar digitale burgerwachten en vormen van eigenrecht (vigilantisme), waarbij op innovatieve wijze wordt onderzocht hoe beledigde (groepen) burgers zichzelf organiseren via sociale media platforms en hoe digitale vormen van naming and shaming of het uiten van (doods)bedreigingen verklaard en waar nodig bestreden kunnen worden.

Andere voorbeelden zijn een NWO VIDI project waarin centraal staat hoe digitale media een rol spelen bij discourses over sport, etniciteit en nationale identiteit, en het H2020 project INVENT (European Inventory of Societal Values of Culture as Basis for Inclusive Cultural Policies) waarin ESHCC-experts in samenwerking met internationale partners onderzoeken hoe de digitale revolutie een rol speelt bij het ontwikkelen van Europees cultuurbeleid waarin burgers uit de steeds meer diverse wordende Europese samenlevingen zich thuis voelen.

ESPhil heeft een sterke internationale reputatie op het gebied van continentale techniekfilosofie met name op het gebied van Artificiële Intelligentie, life sciences en technoscience, en meer specifiek waar het de verbinding betreft tussen techniekfilosofie en politieke filosofie (AI, burgerschap en bestuur). AI-onderzoek is ook ingebed in het Horizon Europe IANUS-project ('Inspiring and anchoring trust in science, research and innovation'), een internationaal door ESPhil gecoördineerd consortium waaraan ook ESHCC deelneemt. Technologische ontwikkelingen, met name op het gebied van AI, hebben de complexiteit van maatschappelijke uitdagingen doen toenemen en dreigen het vertrouwen in de wetenschap verder te eroderen. IANUS beoogt dit vertrouwen te herstellen en te bevorderen door te pleiten voor wetenschappelijk onderzoek dat op een co-creatieve en inclusieve manier is ingericht en oog heeft voor maatschappelijke waarden, behoeftes en uitdagingen. Het IANUS-project levert het geëigende theoretische raamwerk om wantrouwen in de wetenschap het hoofd te bieden doordat het sterk is geworteld in sociaalwetenschappelijke en geesteswetenschappelijke disciplines.

De reflectie op de vraag hoe opkomende technologieën (AI) op een verantwoorde manier kunnen bijdragen aan een open en duurzame samenleving komt ook terug in het onderzoeksthema Societal Transitions, dat een bijdrage wil geven aan transdisciplinair en transitioneel denken in het kader van duurzaamheid. Dit onderzoeksveld is binnen ESPhil ontwikkeld ter ondersteuning van de nieuwe interdisciplinaire Master Societal Transitions die vanaf september 2023 aan de EUR zal worden aangeboden met ESPhil als hosting faculty.

De geesteswetenschappelijke faculteiten van de Erasmus Universiteit Rotterdam kunnen door het sectorplan investeren in de filosofische verdieping van het AI debat door de focus op hoe recente ontwikkelingen in AI ons dwingen de rol van technologie in de menselijke conditie grondig te doordenken (human conditions). Met de sectorplaninvesteringen kunnen ESHCC en ESPhil verder onderzoek doen rond AI-gerelateerde thema's, waardoor belangrijke maatschappelijk vragen nog beter geadresseerd kunnen worden, studenten goed betrokken worden bij actueel en innovatief onderwijs naar deze urgente sociale vraagstukken en het onderzoek naar digitalisering en AI een extra impuls krijgt, waar mogelijk in samenwerking met andere Nederlandse universiteiten.

Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur

Een belangrijk thema binnen de onderzoeksprogramma's van ESHCC en ESPhil is cultureel erfgoed, creatieve industrie, media en populaire cultuur (ESHCC) en de waarde van intellectueel erfgoed voor hedendaagse wetenschappelijke en maatschappelijke uitdagingen (ESPhil).

De invloed van de populaire cultuur en media – denk aan tv-series, games en muziek – op onze samenleving is onmiskenbaar. De mediatisering van de samenleving heeft de manier waarop we cultureel erfgoed percipiëren en definiëren fundamenteel veranderd. ESHCC-onderzoekers stellen populaire media centraal. Daarbij kijken ze hoe deze populaire media een rol spelen bij de beeldvorming over geschiedenis en identiteit van specifieke locaties en gebeurtenissen. Daarnaast worden populaire cultuurproducten zoals films, televisieseries, games, popmuziek en boeken zelf cultureel erfgoed en vervolgens gekoesterd door zowel online fan-gemeenschappen als lokale erfgoedinstellingen.

De culturele en creatieve sector is een maatschappelijke voorloper als het gaat om innovaties en het creëren van maatschappelijke waarde. ESHCC is een belangrijke pionier en expertisecentrum voor vergelijkend en interdisciplinair onderzoek naar de kunstwereld, cultureel erfgoed, media en de creatieve industrie, alsmede de culturele economie en ondernemerschap. ESHCC-onderzoekers benaderen het onderzoeksveld vanuit een bijzonder perspectief doordat zij de sociale, culturele, economische en historische contexten waarin cultuur en kunst worden gemaakt en geconsumeerd centraal stellen.

Daarnaast besteden zij aandacht aan de veranderende structuren van markten en organisaties in de sector. Deze grondige kennis van de innovatieve kracht en vitaliteit van de culturele en creatieve sector werd nog zichtbaarder tijdens de (post) Covid-19 periode.

Als we een reëel en grondig begrip willen verkrijgen van hedendaags immaterieel erfgoed, dan is het belangrijk de sleutelrol van populaire media te onderkennen. Het gaat hierbij ook om de rol van de creatieve industrie in het produceren van een wijdverbreide en vaak dominante representaties van het verleden. Zo biedt het ESHCC-project 'Film tourism', gefinancierd door een ERC Consolidator Grant, een kritische analyse van de toenemende convergentie tussen de mediasector en aanpalende sectoren, waaronder de erfgoed-industrie en de toerisme-industrie. In het door de ESHCC geleide Horizon Europe project 'RECHARGE' worden innovatieve businessmodellen ontwikkeld voor cultureel erfgoedinstellingen met als doel inkomsten te genereren op basis van hun creatieve potentieel en minder afhankelijk te zijn van publieke middelen. Andere voorbeelden zijn het historisch onderzoek naar 'Pleasurescapes' waarin de specifieke kenmerken van havensteden centraal staan bij het vormgeven van locaties voor vrije tijd en creativiteit als vitale elementen voor de toekomst van succesvolle steden, en het NWO Topsector project POPLIVE waarin de duurzaamheid van het lokale live popmuziek systeem centraal staat.

ESHCC de academic lead in het Cultuur&Campus initiatief in Rotterdam Zuid en werkt daarin samen met de kunstopleidingen Codarts en Willem de Kooning Academie (Hogeschool Rotterdam) en de gemeente Rotterdam. Dit consortium, onder leiding van Erasmus Universiteit Rotterdam en meer specifiek ESHCC, ontving een grote New European Bauhaus subsidie om te starten met de realisatie van een pilot Cultuurcampus. Deze pilot geeft een aanzet voor de ontwikkeling van een duurzame en inclusieve hub voor kunst, wetenschap, onderwijs en community in Rotterdam-Zuid en maakt de weg vrij voor een grootschalige Cultuurcampus, die naar verwachting over enkele jaren haar deuren zal openen.

ESHCC is daarnaast een van de lead partners in het onlangs gehonoreerde European Institute of Innovation and Technology (EIT) Culture & Creativity.

Binnen ESPhil heeft het onderzoeksthema The Making of Modernity in the Dutch Republic sinds jaar en dag een hoge internationale uitstraling op het gebied van de ontsluiting van historische bronnen en kennisinnovatie rond vroegmodern intellectueel erfgoed. Expertise op het gebied van klassieke hoofdrolspelers in de intellectuele geschiedenis (Erasmus, Descartes, Locke, Spinoza, Leibniz) wordt gecombineerd met een geïntegreerde visie op hun intellectuele inbedding in de geschiedenis van filosofie, wetenschap en religie, het belang van sociaal-culturele netwerken in vroegmodern Europa en de relevantie en doorwerking van dit erfgoed in het huidige maatschappelijke debat.

Verbinding met onderwijs

Het onderzoek op het gebied van cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur en Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie wordt actief ingezet in het ESHCC en ESPhil-onderwijs. Op deze wijze komt de wisselwerking tussen onderzoek en onderwijs goed tot zijn recht en draagt het bij aan de strategische doelstelling van de Erasmus Universiteit om op basis van Erasmusiaanse waarden via onderwijs en onderzoek te bouwen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken van nu en toekomst. De aangestelde UD's en postdocs en de bevorderde UHD's zullen onderwijs verzorgen en ontwikkelen binnen de thema's Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur en Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie. Als voorlopers in hun vakgebieden integreren zij ontwikkelingen in hun onderzoeksgebied in het onderwijs. Dit varieert van

structurele aanpassingen in het curriculum (midden-lange termijn) tot een groter aanbod in keuzevakken en minor onderwijs (korte termijn).

Binnen ESPhil draagt het onderzoek over de making of modernity en het erfgoed van de vroege Verlichting bij aan onderwijs en onderwijsinnovatie bijvoorbeeld via “The roots of Racism” en de rol van vrouwen in de reflectie op dit erfgoed. Zo heeft ESPhil de afgelopen jaren het ontsluiten van feministisch intellectueel erfgoed als nieuw aandachtsgebied omarmd (Germaine de Staël, Lou Andreas-Salomé) in onderwijs en onderzoek. De Master Philosophy Now beoogt een verbinding te leggen tussen de continentale wijsbegeerte en de actuele techniekfilosofie, met name het actuele debat inzake artificiële intelligentie. Hoe kunnen we het continentale conceptuele kader inzetten in dit debat en omgekeerd ontwikkelingen op het gebied van AI gebruiken om dit perspectief te actualiseren. Ook leggen we een verband tussen vroege Verlichting (Descartes) en actuele vraagstukken in het kader van AI inzake bewustzijn en neurowetenschap. Een derde belangrijke brug tussen onderwijs en onderzoek vormen thema’s als duurzaamheid en rechtvaardigheid (sustainability, equality, justice), niet alleen in het kader van de master Philosophy Now en de Research Master Philosophy and Economics, maar ook in het kader van de nieuwe interdisciplinaire master Societal Transitions, waarbij we investeren in inclusieve en duurzame maatschappelijke transitie voortbouwend op actuele milieu-filosofische debatten.

ESHCC verkent de mogelijkheid om via een Visiting Assistant Professor Program kennis en expertise op het gebied van Cultureel Erfgoed en Human AI onderzoek en onderwijs uit te wisselen tussen de Erasmus Universiteit Rotterdam, Tilburg Universiteit, de Rijksuniversiteit Groningen, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Universiteit Utrecht. Voor verdere invulling van dit programma wordt gedacht aan de ontwikkeling van een serie advanced studies vakken binnen de masteropleidingen van ESHCC die thematisch flexibel in te vullen zijn. De structuur en leerdoelen liggen vast in de Onderwijs- en Examen Regeling, maar de inhoudelijke focus van het vak is vrij in te vullen naargelang het onderzoeksgebied van de docent. Voor de UD’s, postdocs en UHD’s is er ruimte om onderwijs te verzorgen binnen o.a. de masterspecialisatie Digitalisation, Surveillance and Societies, Applied History, en de minor Artificial Intelligence in Society. Binnen het minor onderwijs zijn er mogelijkheden om, naast de minoren Creative Economy en Media, Culture and Society, nieuwe minoren te ontwikkelen op het gebied van cultureel erfgoed, creatieve industrie of populaire cultuur. ESHCC biedt voornamelijk verbredende minoren aan, die opengesteld zijn voor zowel interne als externe studenten uit verschillende disciplines.

Het Cultuur&Campus initiatief, met ESHCC als academic lead, heeft als doel om op innovatieve wijze onderwijs vorm te geven in samenspraak met partners uit de wetenschap, kunstacademies, de (lokale) culturele sector en de gemeenschap in Rotterdam-Zuid. De thema’s binnen het Sectorplan Geesteswetenschappen sluiten nauw aan bij de actuele vraagstukken die belangrijk zijn voor de betrokkenen bij de Cultuur&Campus.

Met de sectorplaninvesteringen kunnen ESHCC en ESPhil het onderzoek binnen deze belangrijke thema’s een extra impuls geven. De investeringen maken het mogelijk dat bovengenoemde maatschappelijk vragen geadresseerd kunnen worden vanuit het oogpunt van open science en inclusie, en dat studenten betrokken kunnen worden bij actueel en innovatief onderwijs. De sectorgelden zullen ook een boost geven aan toekomstige onderzoeksprojecten, waar mogelijk in samenwerking met culturele instellingen en andere maatschappelijke partners. We zien ook uit naar het intensiveren van de samenwerking met andere universiteiten op deze vakgebieden.

Talen & Culturen

Niet van toepassing voor de Erasmus Universiteit Rotterdam.

1.4 Investering infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

De sectorplaninvesteringen maken het voor ESHCC mogelijk om de onderzoek- en onderwijs- infrastructuur sterk te verbeteren. Met de opzet van een Digitaal Lab m.b.v. de datasteward en data analyst kunnen ESHCC-onderzoekers terecht bij een centraal punt voor nieuwe softwareproducten, tools en ondersteuning. Om dit te realiseren wordt de aanstelling van de datasteward structureel uitgebreid met 0,2 fte. Daarbij wordt

ook de samenwerking en de aandacht voor ODISSEI en CLARIAH, de nationale onderzoekinfrastructuren voor de Nederlandse sociale en geesteswetenschappen versterkt. Met de aanschaf en implementatie van het softwareprogramma PLAN bedoeld voor de planning van academische taken creëert ESHCC meer ruimte voor andere taken bij de afdelingshoofden en bijbehorende staf. De aan te stellen functioneel beheerder voor PLAN wordt ingebed bij het Digitaal Lab. Ook de uitbreiding van de ondersteuning bij ESPhil zal vanwege het onderzoeksproject IANUS betrokken zijn bij het op te richten Digitaal Lab.

1.5 KPI: Input en Proces

Thema	Input-KPI's	Proces-KPI's
Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur	<ol style="list-style-type: none"> 1. Werven van 5 fte UD's 2. Werven van 3 fte postdocs (max. 2 jaar) 3. Bevorderen 3 fte UD's naar UHD 4. Het leiden van en betrokkenheid bij gefinancierde projecten waaronder de CultuurCampus en EIT Culture & Creativity 5. Opzetten themagroep en onderzoeksprogramma 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aanstellen van 5 fte UD's aansluitend bij het thema met speciale focus op: <ol style="list-style-type: none"> a) Cultural Heritage (ESHCC) b) Media and Popular Culture (ESHCC) c) Popular Culture in Historical Perspective (ESHCC) d) Media & Creative Industries (ESHCC) e) Cultural legacy of the Enlightenment (ESPhil) 2. Aanstellen van 3 fte Postdocs (max. 2 jaar) aansluitend bij het thema (2 ESHCC & 1 ESPhil) 3. Bevorderen van 3 fte UD's naar UHD's op het gebied van <ol style="list-style-type: none"> a) Cultural Heritage and Creative Industries (ESHCC) b) Global Heritage & Diversity (ESHCC) c) Media & Creative Industries (ESHCC) 4. Het leiden van en actieve betrokkenheid bij het opzetten en uitrollen van nieuwe, grootschalige projecten zoals CultuurCampus en EIT Culture & Creativity. Een UHD neemt hierin de rol van projectleider aan (ESHCC) 5. Versterken van bestaande en bouwen aan nieuwe internationale netwerken rondom de Cultural legacy of the Enlightenment (ESPhil) 6. In samenwerking met Universiteit van Tilburg en Rijksuniversiteit Groningen opzetten landelijke themagroep. Een UHD neemt hierin de rol van projectleider aan 7. Visiting Assistant Professor Programs: UD's Erasmus Universiteit, Universiteit van Tilburg en Rijksuniversiteit Groningen participeren als visiting Ass. Prof. in elkaars onderwijsprogramma's over dit thema
Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Werven van 3 fte UD's 2. Werven van 2 fte postdocs (max. 2 jaar) 3. Bevorderen 1 fte UD naar UHD 4. Bevorderen samenwerking 5. Opzetten themagroep en onderzoeksprogramma 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aanstellen van 3 fte UD's aansluitend bij het thema met speciale focus op: <ol style="list-style-type: none"> a) AI & Society (ESHCC) b) Cultural and Creative industries in the Digital Age (ESHCC) c) Mediatization & Digitalization (ESHCC) d) Digitalization and Responsible Business (ESHCC) e) Philosophy of Digital Citizenship (ESPhil) 2. Aanstellen van 2 fte postdocs (max. 2 jaar) aansluitend bij het thema 3. Bevorderen 1 fte UD naar UHD op het gebied van Digitalization & Society (ESHCC) 4. Uitbreiden betrokkenheid en samenwerking bij het Erasmus Initiatief Societal Impact of AI en bij de Convergence AI, Data & Digitalisation (EUR, TUDelft, ErasmusMC) 5. In samenwerking met Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit opzetten van themagroep en werken aan een landelijk onderzoeksprogramma. De UHD neemt hierin de rol van projectleider aan (ESHCC) 6. Visiting Assistant Professor Programs: UD's Erasmus Universiteit, Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit participeren als visiting Ass. Prof. in elkaars onderwijsprogramma's over dit thema

Doelstelling per thema	Input-KPI's	Proces-KPI's
Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ol style="list-style-type: none"> Opzet Digitaal Lab (ESHCC) Toetreden tot ODISSEI als deelnemende organisatie (ESHCC) Vergroten directe betrokkenheid bij CLARIAH (ESHCC) Aanschaf software m.b.t. planning taken academische staf, PLAN (ESHCC) Infrastructuur vouchers (per cluster 2K) voor onderzoekclusters (ESHCC) 	<ol style="list-style-type: none"> Ontwikkelen en inrichten van Digitaal Lab (inrichten media- en videolab, aanschaf software en research tools) m.b.v. datasteward en data analyst Actief lid van ODISSEI, de nationale onderzoekinfrastructuur voor de Nederlandse Sociale wetenschappen, biedt de onderzoekers de mogelijkheid om meer data-driven onderzoek te verrichten Vergroten betrokkenheid bij CLARIAH, dat onderzoekers mogelijkheden biedt op het gebied van Digital Humanities resources en infrastructuren Implementatie en beheer van software m.b.t. planning taken academische staf, PLAN door functioneel beheerder/key user Implementatie van infrastructuur voucher programma voor onderzoekclusters
OBP (Labcoördinatie Digitaal Lab en overig)	<ol style="list-style-type: none"> Uitbreiden aanstelling datasteward (ESHCC) Werven functioneel beheerder/key user voor PLAN (ESHCC) Werven onderzoekscoördinator (ESHCC) Uitbreiding van de facultaire ondersteuning t.b.v. IANUS en de interdisciplinaire Master Societal Transitions (ESPhil) 	<ol style="list-style-type: none"> Aanstelling datasteward wordt opgehoogd met 0,2 fte in het kader van het op te richten Digitaal Lab (zie versterken infrastructuur) Aanstellen functioneel beheerder/key user PLAN voor 0,6 fte. Inbedding vindt plaats bij het Digitaal Lab (zie versterken infrastructuur) Aanstellen onderzoekscoördinator (0,55 fte) bij het Research Office ter ondersteuning van de 85 ESHCC promovendi en de verwachte groei in het aantrekken van nieuwe talenten Uitbreiding faculteitsbureau ESPhil met 0,45 fte t.b.v. onderzoeks- en onderwijssteuning. Ter ondersteuning van IANUS aansluiting bij het Digitaal Lab voor (0,3 fte)

Bijlage 1: Tabel met besteding voor EUR per thema / per faculteit

Specificatie toekenning Sectorplan SSH Geesteswetenschappen aan de EUR

EUR bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	390	3,0	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	650	5,0	-
Talen & Culturen	-	-	-
Labcoördinatie	82	-	1,1
Infrastructuur	78	-	-
Totaal	1.200	8,0	1,1

Het Sectorplan biedt ESHCC en ESPhil de ruimte om met nieuwe vaste UD's (en via het bevorderen van bestaande UD's naar UHD's bij ESHCC) belangrijke ambities waar te maken op het gebied van innovatief onderzoek en onderwijs. De nieuwe posities zijn bij ESHCC inhoudelijk gerelateerd aan de onderzoeksthema's 'Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie' en 'Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur' en bij ESPhil aan het onderzoeksthema 'The Making of Modernity' en de daaraan gerelateerde filosofische reflectie op het intellectuele erfgoed van de vroegmoderne tijd, aan de AI-pilaar binnen het onderzoeksthema 'The Structure of Science and Reality' en aan de lopende onderwijsvernieuwing rondom de interdisciplinaire opleiding Societal Transitions. Tegelijkertijd sluiten de beoogde posities aan op de bredere vijf kernthema's uit de **ESHCC Research Strategy 2021-2024** (*Globalization of Culture and Society, Mediatization and Digitalization, Innovation in Cultural and Creative Industries, Sustainability in culture and societies en Diversity and Inclusion*) en de strategische doelstelling van ESPhil om de studie van het filosofische verleden met hedendaagse thema's als inclusie, canon-verbreding en open science te verbinden en de filosofische reflectie op complexe technologische ontwikkelingen te koppelen aan een transdisciplinaire manier van denken over duurzaamheidsvraagstukken. De sectorplaninvesteringen dragen hierdoor bij aan de groei van ESHCC en ESPhil op onderzoek- en onderwijsgebied en aan een betere balans tussen beiden velden. De investeringen in infrastructuur en OBP maken het bovendien mogelijk om niet alleen te werken aan groei, maar ook aan een gerichte vermindering van de werkdruk bij het wetenschappelijk en ondersteunend personeel.

2. Open Universiteit (OU)

2.1 Informatie instelling

De OU is een niet-traditionele, publieke universiteit met een bijzondere opdracht: het ontwikkelen, innoveren en aanbieden van hoger onderwijs. De OU staat open voor wie niet kan (of wil) studeren aan een andere Nederlandse of Vlaamse universiteit. Het bacheloronderwijs kent geen vooropleidingseisen en het onderwijs is ingericht op activerend, academisch afstandsonderwijs in deeltijd. De OU heeft zich ontwikkeld tot dé expert op het gebied van leren en doceren in een technologisch verrijkte omgeving. Daarnaast wordt in verschillende wetenschapsgebieden onderzoek verricht. Binnen de Nationale wetenschapsagenda focust de OU op: 'digital learning', 'criminal law' en 'learning, resilience and innovation'.

Onderwijs

De faculteit Cultuurwetenschappen kent één bachelorprogramma: Algemene Cultuurwetenschappen

De opleiding kent een propedeutisch jaar (60 EC), bestaande uit:

- 6 zgn. 'portaalcursussen' die studenten vertrouwd maken met cultuurwetenschappelijke benaderingen van maatschappelijke vraagstukken.
- 4 methode-cursussen die de studenten trainen in disciplinaire vaardigheden
- Cursus academisch schrijven

Vanaf 2023 zullen worden aangeboden 4 zgn. focusprogramma's (elk 15 EC) op de thema's:

- Techniek, Media en Cultuur
- Cultuur, Stigma en gezondheid
- Diversiteit en Inclusie
- Digitale transities in Cultuur, Erfgoed, en Media

Het afstudeerprogramma bestaat uit aanvullende cursussen in onderzoekvaardigheden en een afstudeerscriptie of stage.

De faculteit Cultuurwetenschappen kent één masterprogramma: Kunst- en Cultuurwetenschappen (60 EC) waarin studenten zich specialiseren in één of twee van de vier cultuurwetenschappelijke disciplines: cultuurgeschiedenis, filosofie, kunstgeschiedenis en letterkunde. Alle mastercursussen zijn ontworpen vanuit het centrale thema van het facultair onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur'. De cursussen hebben het karakter van onderzoekspractica en scholen de student in het zelfstandig uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek. Ze bereiden de student voor op het onderzoek in het kader van de masterscriptie dat in het verlengde ligt van de gekozen verdiepingsdiscipline.

Een herziening van het masterprogramma, waarin een interdisciplinair perspectief op maatschappelijke debatten een prominente rol zal krijgen, wordt op dit moment voorbereid. De voorbereidingen voor een uitbreiding met een masterprogramma op het terrein van diversiteit en inclusie en een masterprogramma waarin media en communicatie centraal staan zijn gestart.

Onderzoek

De faculteit heeft het onderzoek gebundeld in één onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur'. Het onderzoek kent vijf thema's : Gezondheid, ziekte en zorg, Technologie, media en cultuur, Cultureel erfgoed en identiteit, en Interculturele, (trans)nationale, mondiale processen in de moderne samenleving en Klimaatverandering. Daarnaast participeren we in het OU-brede onderzoeksprogramma Innovating for resilience.

2.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	5	63%	4,20	69%	4,20	2,94	1,26
	Vrouw	3	38%	1,90	31%	1,90	1,33	0,57
Assoc. Prof. (UHD)	Man							
	Vrouw	1	100%	0,80	100%	0,80	0,56	0,24
Assist. Prof. (UD)	Man	9	45%	8,20	49%	8,20	5,74	2,46
	Vrouw	11	55%	8,60	51%	8,60	6,02	2,58
Postdoc	Man							
	Vrouw							
PhD student	Man	3	38%	2,60	39%	2,60		2,60
	Vrouw	5	63%	4,00	61%	4,00		4,00

2.3 Inhoudelijke invulling OU sectorplan Geesteswetenschappen

De faculteit Cultuurwetenschappen (CW) houdt zich bezig met wetenschappelijk onderwijs en onderzoek op het gebied van de cultuurwetenschappen. De faculteit is in transitie van op disciplines gebaseerd naar thematisch geordend interdisciplinair onderwijs en onderzoek. Op basis van een plan voor een doorontwikkeling van de faculteit voor de periode 2020-2025, werkt de staf momenteel aan een herziening van de bachelor, zijn thematische onderzoeksgroepen geformeerd en wordt de master aan herziening onderworpen. De focus ligt op de culturele dimensie van de grote maatschappelijke uitdagingen van nu, in het bijzonder op het gebied van de vier thematische zwaartepunten van de faculteit: Gezondheid, ziekte en zorg; Technologie, media en cultuur; Cultureel erfgoed, en identiteit; (Trans)nationale, mondiale processen in de moderne samenleving en Klimaatverandering.

Doelstelling sectorplan:

We willen de thematische zwaartepunten van de faculteit structureel versterken door uitbreiding en verdieping van onze expertise op genoemde terreinen. We willen in onderwijs en onderzoek nadrukkelijker aansluiten bij en bijdragen aan maatschappelijke uitdagingen door samenwerkingen aan te gaan met maatschappelijke partners én we willen burgers meer betrekken bij ons onderzoek. Daarnaast willen we onderwijsaanbod ontwikkelen op deze thema's. We zijn voornemens een masterprogramma Diversiteit en Inclusie aan te bieden waarin studenten opgeleid worden om op een wetenschappelijk onderbouwde, en verantwoordelijke wijze te kunnen reflecteren en omgaan met diversiteit en inclusie en de daaruit voortvloeiende maatschappelijke veranderingsprocessen. Daarnaast ontwikkelen we in ons bachelorprogramma zogenaamde focusprogramma's op de bovengenoemde vier thema's die alle starten vanuit een maatschappelijke vraagstelling. De gekozen onderzoeksthema's uit het sectorplan zijn: Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen en Mensgerichte, inclusieve AI. Het thema Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen sluit nauw aan bij de onderzoekszwaartepunten Cultureel erfgoed, en identiteit. Het thema Mensgerichte, inclusieve AI sluit naadloos aan op ons zwaartepunt Technologische media en cultuur waarin het draait om de technologische vernieuwing en meer specifiek digitalisering die onze samenleving en cultuur in alle aspecten verandert.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedatificeerde Samenleving

Technologische veranderingen en innovatie, specifiek digitalisering, zijn megatrends die de toekomst van onze globale samenleving vormgeven. Artificiële intelligentie en machine-learning in het bijzonder veranderen de manier waarop onderwijs, gezondheid, zorg, financiën en recht functioneren. Grote monopolistische platforms veranderen de manier waarop we zaken doen, kennis delen en met elkaar afstemmen wat feit is en wat fictie.

Naast deze bedreigingen biedt dezelfde AI-gedreven technologie kansen bij het helpen realiseren van door burgers geïnitieerde manieren van duurzame manieren van 'energie-prosumption'. Zij kunnen ook bijdragen aan kleinschaliger en cliëntgerichte manieren om de zorg voor ouderen te organiseren, of stem geven aan gemarginaliseerde groepen om hun visie op democratie en participatie onder de aandacht te brengen. Dit alles doet een beroep op de Sociale wetenschappen en de humanities, zij kunnen bijdragen aan kritische en constructieve interventies in het ontwerp van, en beleid op digitalisering processen op individueel, buurt- en stadsniveau. Voorbeelden van dergelijke interventies lopen uiteen van publiek-private initiatieven (bijvoorbeeld the Vienna Manifesto on Digital Humanism) tot aan kritische geluiden vanuit Silicon Valley (bijvoorbeeld the Centre for Humane Technology).

De huidige beleidsdiscussies hebben de beloften van digitale technologieën omarmd bij het bevorderen van een gezondere levensstijl bij oudere burgers, het verbeteren van de tijdige herkenning van ziekten of het verlagen van de kosten van de gezondheidszorg. Er zijn echter ook andere, minder voor de hand liggende implicaties die zichtbaar worden als we kijken naar de kruispunten van technologie, gezondheid en veroudering met een SSH-perspectief: Hoe verandert onze verbeelding van een "goed leven" met de komst van steeds meer apparaten die elke beweging volgen en "diagnosticeren"? Hoe zijn veroudering en gezondheid, zelf cultureel gemedieerde concepten, samen met verschillende generaties technologie in een historisch perspectief gevormd? Hoe komen praktijken en verhoudingen tussen patiënten en zorgverleners weer samen als mensen en niet-mensen steeds meer samenwerken bij het verlenen van zorg in de gemeenschap en de stad? Wat zijn de gevolgen van digitaal belichaamde druk om een gezond en actief leven te leiden op identiteitsvorming? Hoe kunnen we mens-technologische relaties begrijpen als cultureel-ruimtelijke fenomenen die zich afspelen op het niveau van de gemeenschap en de stad in plaats van op individueel niveau?

We starten in ons onderzoek met de vraag hoe enerzijds kunstmatige intelligentie en machine learning gevormd worden door maatschappelijke waarden, en anderzijds vorm kunnen geven aan omgevingen als laboratoria voor veerkrachtige zorgverlening en sociale verbinding, vooral voor ouderen. De bredere context hierbij is de toenemende aandacht voor de rol van het SSH-domein bij de ontwikkeling van AI-technologieën en -infrastructuren. In dit kader is ons doel om in te zetten op lokale initiatieven en pilotprojecten op het brede terrein van gezondheid en vergrijzing, (sociale) innovaties, actief in gesprek te gaan met stakeholders en co-creatieprocessen op te zetten (bijvoorbeeld de AI-hub Brightlands) samen met AI-specialisten uit andere faculteiten.

We verwachten ook een conceptuele bijdrage te leveren aan SSH-geïnformeerde inclusieve, menselijke AI, bijvoorbeeld door normatieve benaderingen in de traditionele ethiek te combineren met meer recente discussie over empirische ethiek en waarderingsprocessen (Value Sensitive Design). De faculteit Cultuurwetenschappen biedt hiervoor een uitstekende omgeving, met brede expertise in de filosofie van technologie, de geschiedenis van (geestelijke) gezondheid en kritische ontwerp- en technologiestudies.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

In de faculteit Cultuurwetenschappen onderzoeken we hoe mensen via cultuuruitingen betekenis geven aan hun leven en aan ontwikkelingen in heden en verleden. We doen dit door close reading van culturele objecten, praktijken en representaties als dragers van identiteit, symboliek en herinnering, zoals literatuur, poëzie, beeldende kunst, museale collecties en tentoonstellingen, audiovisuele media en geschiedschrijving. Centrale kwesties die hier een rol spelen betreffen omstreden erfgoed dat raakt aan ons koloniale verleden, de kloof tussen politiek en burger, en vragen omtrent nationale, regionale en Europese identiteit.

Ons onderzoek wortelt in de emancipatorische missie van de OU. Het bevreemdt de toegankelijkheid van onze maatschappij voor iedereen en stelt kwesties van afwijking en tolerantie, kennisongelijkheid, stereotypering en othering aan de orde in samenwerking met het publiek, met maatschappelijke instellingen en ervaringsdeskundigen. Speciale aandacht gaat uit naar minder gehoorde stemmen in de (kunst)geschiedenis, letterkunde en filosofie: de outsiders of silent voices of, in historische termen, de geschiedenis 'van onderop'. We houden ons bezig met de manier waarop samenlevingen omgaan met mensen die afwijken van de norm op het gebied van gender, etniciteit, gezondheid en lichamelijke, en de impact van stigmatisering.

Op deze thema's zoeken we samenwerking en interactie met maatschappelijke partners. Dat krijgt vorm in tentoonstellingen, symposia en congressen en in onderzoeksprojecten.

Tegen deze algemene achtergrond onderzoeken we hoe lokale gemeenschappen van meerdere generaties terugkijken op en betekenis geven aan dat verleden, en in hoeverre dit wordt beïnvloed door het veranderende discours over het milieu en klimaatverandering. Een concrete casus betreft bijvoorbeeld de provincies Limburg en Groningen die in de geschiedenis van het naoorlogse Nederland van groot belang geweest zijn voor de energievoorziening: in Limburg via de kolenmijnen, die in de jaren zestig en zeventig werden gesloten, waarna Groningen (recenter) het overnam via de gasbel van Slochteren. Op dit moment wordt de gasboring in deze provincie afgebouwd. Wat heeft deze positie van "wingewest", en de opkomst en vervolgens ondergang van deze industrieën, betekend voor regionale bewoners, en voor individuele, stedelijke en collectieve identiteitsvorming, toen en nu? In hoeverre is de positie van 'Holland' ten opzichte van de wingewesten Limburg en Groningen vergelijkbaar met wat meer traditioneel aangeduid wordt als onze wingewesten (Suriname, Indonesië)? Kunnen dergelijke inzichten in de historisch gegroeide verhoudingen helpen bij het empoweren van de bevolking van regio's die het meest te lijden hebben gehad van hun rol als 'wingewest'. We willen hier tevens aansluiting vinden bij lokale (interdisciplinair georganiseerde maatschappelijke en) versterkingsprojecten zoals Heerlen-Noord. Daarbij vormen mondelinge vertellingen een belangrijke historische bron. We maken hierbij gebruik van onze ervaring met oral history en digital storytelling.

De focus op oral history en storytelling verbindt het academisch onderzoek met maatschappelijke partners. Bovendien maakt deze focus bij uitstek een sterke verbinding mogelijk tussen de Geesteswetenschappen en de Sociale wetenschappen. De nauwe aansluiting in dit project bij de laatste technologische en infrastructurele ontwikkelingen binnen CLARIAH en KNAW/DANS geeft beide domeinen bovendien een methodologische en theoretische impuls.

Talen & Culturen

N.v.t. voor de Open Universiteit.

2.4 Investing infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

De Open Universiteit investeert de komende jaren verder in online onderzoeksfaciliteiten om bij te dragen aan de doelen van het sectorplan. De OU is een universiteit voor afstandsonderwijs waarbij ook een groot gedeelte van het onderzoek plaatsvindt in online, virtuele labs. Deze labs stellen specifieke eisen aan veiligheid en toegankelijkheid. Daarnaast vindt ook onderzoek plaats in fysieke labs. In beide omgevingen wordt (online) experimenteel als longitudinaal onderzoek uitgevoerd. Voor het longitudinaal onderzoek maken we gebruik van O4U, een virtuele onderzoeksomgeving waarin deelnemers anoniem longitudinaal gevolgd kunnen worden.

Tevens zetten we een online onderzoekscampus (website) op voor onze onderzoekers die bijdraagt aan het efficiënt werken van onderzoekers in het hele onderzoeksproces (van subsidieaanvragen tot aan data-management). Voor Cultuurwetenschappen zal hiervoor voor 0,2 fte een labcoördinator worden aangesteld. Deze coördinator werkt samen met de coördinatoren voor de labvoorzieningen van de andere faculteiten en zal specifiek voor het kwalitatieve onderzoek van cultuurwetenschappen rond oral history een coördinerende rol spelen. In 2022 zal de labcoördinator (0,2 fte) geworven worden.

2.5 KPI: Input en Proces

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
Het aanjagen van meer interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek en profilering tussen instellingen, en samenwerking met maatschappelijke partners op het terrein van inclusieve, mensgerichte AI	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen postdoc (1,0 fte) op thema, max. 2 jaar Aanstellen UD op thema (0,8 fte) 	<ul style="list-style-type: none"> Samenwerking zoeken met lokale initiatieven en pilot projecten in het brede veld van gezondheid, en ageing Samen met stakeholders co-creatieprocessen (bijvoorbeeld de AI-hub Brightlands) opzetten Conceptuele bijdrage aan SSH-geïnformeerde inclusieve, humane AI

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
Het aanjagen van meer interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek en profilering tussen instellingen, en samenwerking met maatschappelijke partners op het terrein van cultureel erfgoed en maatschappelijke verandering	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen postdoc (0,8 fte), max. 2 jaar Aanstellen UD (0,8 fte) 	<ul style="list-style-type: none"> Opbouw netwerk Onderzoek inrichten en uitvoeren d.m.v. interviews over cultureel erfgoed en identiteit Samenwerking opzetten met diverse instituties op het gebied van cultureel erfgoed in de regio Onderwijs ontwikkelen op het terrein van erfgoed en identiteit; en diversiteit en inclusie

Investering infrastructuur en labvoorzieningen

Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
Investeren in infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Werving labcoördinator (0,2 fte) 	<ul style="list-style-type: none"> Labcoördinator draagt actief bij aan onderzoeksproces van medewerkers (m.n. bij kwalitatief onderzoek)

Bijlage 1: Tabel met besteding voor OU per thema / per faculteit

OU bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	104	0,8	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	104	0,8	-
Talen & Culturen	-	-	-
Labcoördinatie	15	-	0,2
Infrastructuur	-	-	-
Totaal	223	1,6	0,2

3. Radboud Universiteit (RU)

3.1 Informatie instelling

De Radboud Universiteit in Nijmegen is een brede, klassieke universiteit met opleidingen in de alfa- en bètawetenschappen (inclusief medisch) en in de Sociale wetenschappen. Ook in wetenschappelijk onderzoek zijn alle disciplines aan de RU vertegenwoordigd, en interdisciplinair wordt er veel samengewerkt. De RU is een bijzondere universiteit die voortkomt uit de katholieke emancipatiebeweging uit het begin van de twintigste eeuw. Ze laat zich leiden door wetenschappelijke vragen en maatschappelijke uitdagingen, terwijl ze gericht is op zorgzaamheid en duurzaamheid. De RU blijft zich inzetten voor de emancipatie van sociale en culturele minderheden.

Het domein Geesteswetenschappen wordt aan de RU bediend door twee faculteiten: de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen (FFTR), en de Faculteit der Letteren (FdL). Beide faculteiten verzorgen gezamenlijk en in hechte samenwerking de versterking van het domein in het kader van de sectorplannen GW.

De Faculteit FTR telt 160 medewerkers en heeft 1029 studenten.

De medewerkers van de Faculteit FTR zijn georganiseerd in acht afdelingen, vier op het terrein van theologie en religie (Islamstudies, Vergelijkende godsdienstwetenschap, Empirische en praktische religiewetenschap en Tekstuele historische en systematische studies van jodendom en christendom) en vier filosofische afdelingen (Geschiedenis van de filosofie, Metafysica en filosofische antropologie, Filosofie van cognitie en taal en Wijsgerige ethiek en politieke filosofie). Het onderzoek is één onderzoeksinstituut ondergebracht, met een onderverdeling in zes centra, grotendeels overlappend met de afdelingen, behalve in het geval van het Center for Religion and Contemporary Society (CRCS), waarin drie religiewetenschappelijke afdelingen samenwerken.

De faculteit heeft een onderwijsinstituut dat zeven opleidingen verzorgt: de bacheloropleidingen Religiewetenschap, Filosofie en Theologie, de eenjarige masteropleidingen Theologie/Religiewetenschap en Filosofie, de tweejarige research master Filosofie, de masters Filosofie van een wetenschapsgebied, een tweejarige lerarenopleiding en de driejarige masteropleiding Theologie. Daarnaast worden er verkorte bachelorprogramma's en pre-masterprogramma's aangeboden.

In het onderzoek wordt ingezet op een wisselwerking tussen disciplinair onderzoek dat vooral in de afdelingen en onderzoekscentra plaatsvindt en interdisciplinair onderzoek dat zich zowel over de grenzen van de onderzoekscentra als over de grenzen van het facultaire onderzoeksinstituut beweegt. Zowel het disciplinaire als het interdisciplinaire onderzoek heeft vaak een maatschappelijke focus. Daarbij staan de volgende thema's centraal:

- Inzet voor een rechtvaardige en inclusieve samenleving
- Welzijn en zorg
- De invloed van conventies, vooroordelen en geloofsvoorstellingen op denkpatronen en communicatie
- Materieel en immaterieel erfgoed in hedendaagse identiteitsdebatten
- De rol van AI en technologie in ons dagelijks leven
- Duurzaamheid en klimaatgerechtigheid

Voor al deze thema's geldt dat de doordenking vanuit religieuze, levensbeschouwelijke en filosofische kaders een belangrijke toevoeging is in de manier waarop met deze vragen en de bijbehorende problematieken wordt omgegaan. Deze onderwerpen sluiten ook nauw aan bij de thema's van de sectorplannen. Op al deze thema's wordt al samengewerkt met collega's in andere onderzoeksgroepen, faculteiten en universiteiten. Het meest uitgewerkte voorbeeld daarvan betreft IHub (interdisciplinary research hub on digitalization and society), waarin onderzoekers uit de SSH-domeinen intensief samenwerken met onderzoekers uit de Faculteit Natuurkunde, Wiskunde en Informatica.

De Faculteit der Letteren telt 575 medewerkers en heeft 2500 studenten. De medewerkers van de Faculteit der Letteren zijn georganiseerd in drie departementen: Geschiedenis, Kunstgeschiedenis en Oudheid; Moderne Talen en Culturen; en Taal en Communicatie.

De faculteit kent één onderwijsinstituut dat tien disciplinaire bacheloropleidingen met enkele specialisaties verzorgt, waarvan vijf internationale, Engelstalige opleidingen:

- Algemene Cultuurwetenschappen
  - Arts and Culture Studies
- Communicatie- en Informatiewetenschappen
  - International Business Communication
- Duitse Taal en Cultuur
- English Language and Culture
  - American Studies
- Geschiedenis
  - Comparative European History
- Griekse en Latijnse Taal en Cultuur
- Kunstgeschiedenis
- Nederlandse Taal en Cultuur
- Romaanse Taal en Cultuur
  - Franse Taal en Cultuur
  - Spaanse Taal en Cultuur
- Taalwetenschap

Binnen de bacheloropleidingen kiezen de studenten een interdisciplinaire minor waarin een maatschappelijk vraagstuk wetenschappelijk en praktisch wordt benaderd door een samenwerkende groep studenten van verschillende bacheloropleidingen. Thema's zijn:

- Beleid, Organisatie en Communicatie (NL)
- Conflict en Coöperatie in de Mediterrane Wereld (NL)
- Cultureel Erfgoed en Publiek (NL)
- Data and Society (E)
- European Culture and National Identities (E/NL)
- Gender and Diversity: A World of Difference (E/NL)
- Het Menselijk Taalvermogen (NL)
- Literature in Society - Society in Literature (E)
- Migration and Cultural Contacts (E/NL)
- Multilingualism in Europe (E)

De faculteit verzorgt acht eenjarige masteropleidingen, waarbinnen verschillende specialisaties:

- Communicatie en Beïnvloeding
- Europese Studies
- Taalwetenschappen/Linguistics
- Geschiedenis
- Kunst- en cultuurwetenschappen
- North America Studies
- Letterkunde
- Oudheidstudies

Daarnaast zijn er twee typen educatieve masters met een tweejarig programma: Taal- en Cultuurwetenschappen en Mens- en Maatschappijwetenschappen, elk met diverse (taalspecifieke) specialisaties, en zijn er twee tweejarige research masterprogramma's: Historical, Literary & Cultural Studies en Linguistics & Communication Sciences

Het onderzoek in de faculteit is georganiseerd in twee onderzoeksinstituten. Alle leden van de wetenschappelijke staf verrichten hun onderzoek binnen het *Centre for Language Studies of het Radboud Institute for Culture and History*.

In het *Centre for Language Studies (CLS)* wordt innovatief onderzoek verricht op het gebied van taalwetenschap, taal- en spraaktechnologie en communicatie. Een dieper begrip van wat ten grondslag ligt aan taalsystemen, taalverwerking en taalgebruik is het doel van het CLS: het streeft ernaar de menselijke communicatieve interactie te optimaliseren door taal te onderzoeken, van enkelvoudige klanken tot verhandeling, van spraak en tekst tot gebaren en beelden. CLS richt zich op vier onderzoeksgebieden: Taalsystemen en taalvariatie; Taalverwerking en cognitie; tekst en communicatie; Eerste- en tweedetaalverwerking.

Het *Radboud Institute for Culture & History (RICH)* brengt op vooruitstrevende wijze al het (kunst) historisch, letterkundig en cultureel onderzoek van de faculteit samen. RICH richt zich op het begrijpen van de complexiteit van het verleden en heden van Europa in een veranderende wereld. Het bestudeert hoe teksten, ideeën en culturele objecten migreren door tijd en plaats en onderzoeken hun rol in nieuwe contexten, bijvoorbeeld bij het in stand houden of doorbreken van ongelijkheden of door het aanreiken van tools en strategieën om er mee om te gaan.

CLS en RICH hebben de beschikking over het Humanities Lab, waarbinnen het CLS lab, het Video Lab en het Computer Lab van de Faculteit der Letteren zijn samengebracht. Het Humanities lab biedt ondersteuning in de praktische implementatie van onderzoek. De Technical Support Group, bestaande uit ICT-experts, biedt technische assistentie. De Faculteit der Letteren en haar onderzoeksinstituten CLS en RICH hebben professionele ondersteuning op het gebied van datamanagement en werken volgens de principes van FAIR, de Algemene Verordening Gegevensbescherming en Informed Consent. De gezamenlijke Ethische Toetsingscommissie (ETC-GW) ondersteunt onderzoekers van de beide geesteswetenschappelijke faculteiten met het ethisch toetsen van onderzoek waarbij direct of indirect personen betrokken zijn.

3.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Wetenschappelijk personeel: korte verantwoording: de tabel heeft betrekking op het personeel van de faculteiten en de verschillende afdelingen/domeinen.

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	38	58%	31,75	60%	29,95	14,70	15,25
	Vrouw	28	42%	21,54	40%	19,42	9,14	10,28
Assoc. Prof. (UHD)	Man	19	59%	15,98	59%	14,94	7,20	7,74
	Vrouw	13	41%	11,29	41%	10,49	5,45	5,04
Asst. Prof. (UD)	Man	56	50%	42,82	51%	42,42	24,13	
	Vrouw	56	50%	40,95	49%	40,37	23,57	
Postdoc	Man	7	37%	4,10	46%	4,10	0,40	
	Vrouw	12	63%	4,75	54%	4,75	0,20	
PhD student	Man	28	37%	16,31	45%	16,31	2,17	
	Vrouw	47	63%	19,72	55%	19,82	0,80	
Lab- en infrapersoneel	Man	8		3,20		2,80	0,00	
	Vrouw	1		0,75		0,00	0,00	
Totaal		313		213,15		205,36	87,75	

3.3 Inhoudelijke invulling RU sectorplan Geesteswetenschappen

Het geesteswetenschappelijk domein van de Radboud Universiteit wil het sectorplan benutten om de basis van onderzoeks- en onderwijscapaciteit te verduurzamen en om door meer stafleden aan te stellen ruimte te scheppen voor versterking en verdere modernisering van het onderzoek en onderwijs, ook in kleine opleidingen. Vanuit die basis wordt de samenhang tussen onderwijs en onderzoek in onderwijs en onderzoek versterkt. Het GW-domein van de RU wil verder meer interdisciplinaire samenwerking bevorderen in zowel onderwijs als onderzoek alsook met maatschappelijke partners in het professionele werkveld en in de omliggende regio. Zo wil het GW-domein van de RU een aandeel nemen in de aanpak van kwesties die spelen in de maatschappij rond welzijn, participatie en burgerschap in een meertalige, pluriculturele omgeving, en bijdragen aan een economisch krachtige en sociaal veerkrachtige samenleving waarin iedereen meedoet en meetelt. Van belang is met name het versterken van het onderwijs in digital humanities, door het aantrekken van nieuwe medewerkers en uitbreiden van de mogelijkheden van het Humanities lab en IHub. Het versterken van het onderzoek naar materieel en immaterieel (religieus, historisch, cultureel) erfgoed door meer samenwerking met maatschappelijke partners is een tweede belangrijke doelstelling. Tenslotte willen we het onderwijs en onderzoek van de taal- en cultuurstudies versterken in de basis en deze verbinden met het taalonderwijs op de middelbare scholen.

Passende inzet op de GW-thematiek voor de RU

De gekozen doelstelling in het sectorplan GW past bij uitstek bij de missie en strategie van de RU. In de eerste plaats is een meer interdisciplinaire benadering een expliciet doel van de RU. Het streven van het GW-domein van de RU is om naast de bestaande vakgebieden, vertrekkend vanuit een solide disciplinaire basis, reflectie te verankeren en interdisciplinair te werken vanaf de BA-opleiding van studenten. Zo wordt de ontwikkeling van team science versterkt en verkrijgt onderzoek meer samenhang en profilering. Dit willen we versterken, onder meer door samenwerking te zoeken met GW-domeinen in andere universiteiten en door maatschappelijke partners en het werkveld meer te betrekken in ons onderwijs en onderzoek. Zo zijn we al begonnen om technologische ontwikkelingen en digitale data, zoals in de Digital Humanities, te vertalen in technische en digitale infrastructuur. Wij willen dit versterken in ons onderwijs en onderzoek, met als streven om hiermee tevens invulling te geven aan maatschappelijke vraagstukken als gevolg van de technologische vernieuwing. Daarnaast is een expliciet doel van het GW-domein van de RU om “kleine” vakgebieden een steviger fundament te verschaffen door te stimuleren dat zij onderling en met andere vakgebieden samenwerken; zo kunnen ze elkaar versterken en een aantrekkelijk aanbod voor studenten creëren. Door die samenwerking en door profilering zullen opleidingen sterker kunnen aansluiten op de arbeidsmarkt en versterken we het GW-domein, vooral ook waar het aantal studenten momenteel achterblijft bij de maatschappelijke vraag (zoals docenten in het middelbaar onderwijs), en wordt onze essentiële waarde in andere netwerken met andere wetenschapsgebieden zichtbaarder.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Het geesteswetenschappelijk domein van de RU kiest binnen Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving voor Inclusieve, mensgerichte Artificiële Intelligentie.

Het GW-domein van de RU heeft de ambitie om kennis van het menselijk brein toe te passen om maatschappelijke vraagstukken te onderzoeken en wil daarbij focussen op het versterken van een diverse en inclusieve samenleving. Het CLS heeft een sterke positie in dit domein en kan door krachtenbundeling met het Donders centrum voor cognitie onderzoek en het Max Planck Instituut voor psycholinguïstiek, alsook door samenwerking met de FSW en FNWI vooruitgang boeken in digitale taal- en spraaktechnologie. Door AI-technieken kunnen we taal- en communicatiemethoden ontwikkelen die recht doen aan culturele, sociale en economische verschillen tussen mensen. Zo kunnen we bv communicatieve processen in contexten als economie, onderwijs, gezondheidszorg en overheid persoonlijker maken. Daarin speelt de versterking van IHub een belangrijke rol, terwijl dit interfacultaire centrum daarnaast sterk inzet op het onderzoek en kritische doordenking van de ethische aspecten van AI en digitale technologie in bredere zin. Bij dit alles is de rol van taal en communicatie in verschillende modaliteiten van groot belang. Uiteindelijk zal dit onderzoek moeten leiden tot toepassingen in contextgevoelige interactieve systemen.

Kortom, binnen en rond de Radboud Universiteit zijn samenwerkende onderzoeksnetwerken aanwezig die zich richten op de werking van het menselijk brein, de ethische aspecten van AI en op automatische analyse van taal en spraak. Daarnaast is er veel kennis opgebouwd over digitale ontsluiting van data in de context van taal, cultuur en historische ontwikkelingen.

In het onderwijs willen we de verankering van Inclusieve, mensgerichte Artificiële Intelligentie bewerkstelligen door binnen de Letterenfaculteit vanaf 2023-2024 een interdisciplinaire mastertrack Language & Communication Technology aan te bieden als specialisatie van de master Linguistics, die niet alleen gericht zal zijn op GW-studenten maar ook op bètastudenten die nu nog aangewezen zijn op de FNWI-masteropleiding AI. Op dit thema gaan we samenwerken met het GW-domein van de OU en Tilburg University.

De RU wil dit thema versterken met de aanstelling van 5 fte vaste UD + 2,9 fte tijdelijke postdocs

- UD automatische spraakherkenning, mens-computerinteractie, spraaksynthese 1 fte
- UD digitale ontsluiting van historische data 1 fte
- UD digitale analyse benadering van demografie 0,8 fte
- Ophoging aanstelling van bestaande UD's 0,5 fte
- UD techniekfilosofie 0,8 fte
- UD AI en samenleving 0,9 fte

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Het geesteswetenschappelijk domein van de RU kiest binnen Cultureel Erfgoed & Identiteit voor Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen.

Het GW-domein van de RU heeft een traditie in onderwijs en onderzoek naar de rol van cultureel erfgoed in maatschappelijke veranderingen en bij het begrijpen van processen van verandering. Erfgoed- en herinneringsgemeenschappen worden bestudeerd, met name waar het gaat om de onderhandeling van culturele, sociale en politieke identiteiten, en bij conflicten rond talen, grenzen en nationaliteiten. Het GW-domein van de RU heeft inmiddels een traditie in het bestuderen van betwist en controversieel erfgoed (minderheden, eerste bewoners, slavernij en andere moreel gevoelige kwesties) en wil dit uitbreiden in onderzoek en onderwijs. We bouwen aan sterkere netwerken van onderzoekers die bestuderen, en aan studenten leren, hoe identiteit en de beleving van materieel, immaterieel en natuurlijk erfgoed binnen en buiten Europa kan helpen om de cohesie in de samenleving te versterken en processen van uitsluiting, verdeeldheid en onrechtvaardigheid tegen te gaan. Digitale ontsluiting van dergelijk erfgoed zien we als een buitengewoon goed toepasbaar en veelbelovend instrument, dat een belangrijke innovatieve rol kan spelen. Dit verder uitbreiden is een uitgesproken ambitie, hierop wil het GW-domein van de RU volop inzetten.

In het onderwijs willen we het thema Cultureel Erfgoed & Maatschappelijke veranderingen verankeren door binnen de Letterenfaculteit vanaf 2023-2024 een masterprofilering Erfgoedbeleid aan te bieden, die gekoppeld kan worden aan bestaande masterspecialisaties zoals Geschiedenis & Actualiteit; Ancient & Medieval Mediterranean Worlds; Kunstbedrijf & Kunstbeleid; Tourism & Culture; Klassieke Cultuur; Communicatie & Beïnvloeding; en Kunstgeschiedenis & Culturele vorming. De bedoeling is om studenten van deze opleidingen de mogelijkheid te bieden om een deel van hun programma te focussen op beleidsvraagstukken op het gebied van erfgoed die worden aangereikt door maatschappelijke organisaties en deze vraagstukken te benaderen vanuit het theoretisch kader van de eigen masteropleiding. Deze profilering zal niet alleen op Letterenstudenten maar ook op FFTR-studenten gericht zijn. In de profilering staan zowel het ontsluiten en relevant maken van erfgoed voor brede publieksgroepen als de digitalisering van erfgoed centraal. Dit sluit op zijn beurt aan bij de reeds in gang gezette samenwerking, via de Comeniusbeurs van dr. Edwin van Meerkerk, met kunstopleiding ARTEZ.

In dit project staan onderwijs over cultureel erfgoed en maatschappelijke verandering, met name verduurzaming, centraal. De samenwerking tussen algemene cultuurwetenschapstudenten met kunstacademiestudenten op deze thema's verrijkt de maatschappelijke betrokkenheid van onze bachelorprogramma's en moet leiden tot aantrekkelijk en actueel keuzeonderwijs dat voor de gehele breedte van de bachelorprogramma's beschikbaar moet komen. Op dit thema gaan we samenwerken met het GW-domein van de universiteiten UM,

UvA en OU. We stellen een coördinator aan om de afstemming te borgen binnen de GW-faculteiten, binnen de Radboud Universiteit en met onze samenwerkende universiteiten, te weten een universitair docent Algemene Cultuurwetenschappen die zeer ingevoerd is in de thematiek.

De Radboud Universiteit wil 5 fte vaste UD + 2,85 fte tijdelijke postdocs aanstellen om dit thema te versterken.

- UD Kunstgeschiedenis (Latijns-Amerikaanse kunst) (0,8 fte)
- UD Politieke geschiedenis (0,8 fte)
- UD Spaanse cultuurkunde (0,8 fte)
- UD Franse cultuurkunde (0,8 fte)
- UD Arabische filosofie (1 fte)
- UD Erfgoed & levensbeschouwing (0,8 fte)

Talen & Culturen

Het geesteswetenschappelijk domein van de RU kiest binnen Talen en Culturen voor verduurzaming van taal- en cultuurexpertise en voor versterking van de meertaligheid, transculturaliteit en tweedetaalverwerving in onderwijs en organisaties .

Het GW-domein van de RU werkt gericht aan een opleidingsaanbod dat studenten stimuleert om naast het Nederlands en Engels zich ook expertise in andere talen eigen te maken. Een belangrijk aspect hiervan vinden we de samenhang tussen taalonderwijs en vernieuwde vakpedagogiek die gebruik maakt van blended learning en digitalisering en die zich richt op taalverwerving en begrip van de verbanden tussen taal, cultuur en literatuur. Meertaligheid en multiculturaliteit in onderwijs en organisaties vereist volgens ons een sterke onderzoeksbasis in taaldiversiteit, cognitie en cultuur. Ons doel is het systematisch faciliteren en versterken van tweede taalverwerving en meertaligheid in verschillende functionele contexten zoals onderwijs en organisaties. Zo is het voor de RU een duidelijke ambitie om de modernisering van het taal & cultuuronderwijs in het VO te ondersteunen. Wat betreft het thema Verduurzaming van taal- en cultuurexpertise gaan we binnen onze Taal- en cultuurstudies de samenwerking met het voortgezet onderwijs versterken door de Teachers in Residence, met wie we reeds een proef waren begonnen, structureler aan te stellen binnen onze faculteit. Dit zijn docenten, werkzaam in het middelbaar onderwijs, die één dag per week aanwezig zijn op de faculteit om – samen met onze studenten – onderzoek te doen naar aanpassing van het VO-talen-curriculum. Doel is om tot een aantrekkelijker VO-talencurriculum te komen waarin meer hedendaagse cultuuruitingen alsook moderne tweede-taalverwervingsmethoden voor de broodnodige vernieuwing zorgen. Daarnaast willen we de actualisering van de taalverwervingsmethodiek – waar we in de bacheloropleidingen al mee zijn begonnen – gaan uitbouwen in samenwerking met taaltechnologische wetenschappers en digitale industrie. Ook dit moet zijn weerslag krijgen in VO-curricula. Dit alles moet leiden tot een actualisering, betere onderlinge verbinding en efficiëntere opbouw van onze taal- en cultuurprogramma's op bachelorniveau. Tot slot willen we onze betrokkenheid bij het VO-onderwijs beter zichtbaar maken door een samenwerkingsverband van vakdidactiek-gespecialiseerde universitair hoofddocenten en hoogleraren van de taal- en cultuuropleidingen in een "didactiek-hub" binnen onze GW-faculteiten van waaruit de samenwerking wordt gezocht met didactici van andere faculteiten, lerarenopleidingen aan de Avans-hogeschool, en de Radboud Docenten Academy. Dit moet leiden tot een versterkte verbinding tussen bacheloronderwijs in de taal- en cultuuropleidingen en vakdidactisch onderzoek en tot een vergrote instroom in de tweejarige educatieve masteropleidingen. Het thema Versterking van de meertaligheid, transculturaliteit en tweedetaalverwerving in onderwijs en organisaties zal een uitwerking krijgen in de oprichting van een nieuwe interfacultaire master HealthCare Humanities in samenwerking met het RadboudUMC. In deze master zullen GW-studenten samen met geneeskundestudenten leren om praktijkgestuurde vraagstukken op het gebied van pluriculturaliteit, meertaligheid en toegankelijkheid van zorg te benaderen vanuit de gecombineerde theorieën van (sociale en klinische) geneeskunde, taal & cultuurstudies, communicatie- en informatiewetenschappen, filosofie en religiewetenschappen. Daarnaast zal dit thema worden uitgewerkt door de bestaande mastervariant Nederlands als Tweede Taal (een specialisatie van de master Linguistics) te vernieuwen en beter te positioneren in het spectrum van taalverwerving, geletterdheid en inclusie in de context van organisaties. Op het bredere thema gaan we samenwerken met het GW-domein van de universiteiten UvA, Leiden en UU.

De Radboud Universiteit wil dit thema versterken met 4 fte vaste UD + 1,25 fte tijdelijke postdoc (1 postdoc nieuw te werven voor 1 fte, 1 zittende postdoc tijdelijk uitgebreid met 0,25 fte).

3.4 Investing infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

De beschikbare investeringsruimte vanuit het sectorplan wordt ingezet om de infrastructuur op peil te brengen in lijn met de thema's zoals beschreven in het sectorplan. Voor 2022 en verder is ervoor gekozen te investeren in het Humanities Lab en een VR-Lab. Het overkoepelende Humanities Lab omvat het lab van het Center for Language Studies, dat mogelijkheden biedt voor EEG, registratie van oogbewegingen, geluidsopnames en computerexperimenten, een Video Lab en een Computer Lab met een aantal webservers en krachtige rekenmachines met een grote data-opslagcapaciteit.

Door in personeel en voorzieningen te investeren in het Humanities Lab, kunnen onderzoekers van de geesteswetenschappelijke faculteiten beter ondersteund en gefaciliteerd worden bij hun onderzoek. Aanvullend hierop zijn we van plan te investeren in een Virtual Reality Lab om driedimensionale computergegenereerde omgevingen te creëren waarin deelnemers vrij kunnen bewegen, wat de mogelijkheden voor geesteswetenschappelijke experimenten van onze onderzoekers zal vergroten. Ook hier zullen we investeren in labcoördinatoren en infrastructuur.

3.5 KPI: Input en Proces

Toelichting bij de onderstaande tabel: In het hierna volgend overzicht wordt in secties 1, 2, 3, 4, 5 en 6 in algemene termen over onze ambities gesproken, en in subsectie 3 wordt dit in een toegevoegde rij gespecificeerd en uitgewerkt per thema.

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	Profileren tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen projectleiders/ kwartiermakers per thema Aanstellen postdocs per thema (max. 2 jaar) Aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> Vormgeven thema Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden Opstellen profiel en programma
2022 en verder	Het versterken van een duurzame basis op thema's met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit. Thema's: a) Verduurzaming van taal- en cultuurexpertise en voor versterking van de meertaligheid, transculturaliteit en tweedetaalverwerving in onderwijs en organisaties b) Inclusieve en mensgerichte AI c) Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen postdocs (max. 2 jaar) Aanstellen UD's Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> Inrichten themagroep Uitwerken programma per thema
2023 en verder	Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> Bevorderingen van UD naar UHD Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema Aanstellen ambtelijke ondersteuning (OBP) 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema's uit sectorplannen Contact met relevante partners leggen
Sub 3/ per thema	Middellange termijn output KPI's ten aanzien van thema's Thema: a) Verduurzaming van taal- en cultuurexpertise en voor versterking van de meertaligheid, transculturaliteit en tweedetaalverwerving in onderwijs en organisaties b) Inclusieve en mensgerichte AI c) Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen		<p>Ad a)</p> <ul style="list-style-type: none"> De gezamenlijke opleidingen hebben een plan opgeleverd voor verbetering en professionalisering van het T&C curriculum Onderzoekoutput wordt gebruikt in de professionalisering van het T&C curriculum Meer publicaties op T&C-terrein <p>Ad b)</p> <ul style="list-style-type: none"> Interfacultaire, interuniversitaire samenwerking alsook samenwerking met maatschappelijke partners leidt tot meer subsidieaanvragen en tot meer gemeenschappelijke publicaties Er zijn meer toepassingsmogelijkheden ontstaan in diverse functionele contexten Er is een nieuw curriculum(deel) ontwikkeld voor onderwijs op dit terrein <p>Ad c)</p> <ul style="list-style-type: none"> Landelijke en interfacultaire samenwerking leidt tot meer gemeenschappelijke aanvragen bij NWA/Europa Landelijke samenwerking leidt tot meer gemeenschappelijke publicaties Er is meer samenwerking met maatschappelijke partners op dit terrein Participatie in nationale wetenschapsagenda Onderwijsvernieuwing in interdisciplinaire masters op gebied van ontsluiting van erfgoed
2023 en verder	Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen 'makelaar' triple helix 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners (triple helix) Opstellen PvA voor outreach / maatschappelijke impact (publicaties, presentaties, conferenties, blogs, bijdragen in de krant, cursussen)
2022 en verder	Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaffen apparatuur incl. software Aanstellen labmanagers 	<ul style="list-style-type: none"> Inrichten state-of-the-art oz-infrastructuur

In onderstaande tabel is beschreven hoeveel universitair docenten (UD) structureel ingezet worden binnen de Radboud Universiteit op de verschillende thema's. Hierbij is een aantal fte specifiek toegewezen aan de verschillende thema's. Het aangegeven aantal fte per thema is het minimaal aantal fte dat per thema wordt aangesteld. De werving vindt plaats op facultair niveau. Fte's worden niet op voorhand verdeeld over de verschillende onderzoeksinstituten en opleidingen, maar worden middels een gezamenlijke wervingscampagne ingevuld. Op deze manier borgen we dat aandacht is voor diversiteit, team science, interdisciplinariteit, erkennen en waarderen en talentbeleid. Op basis van de ontvangen sollicitaties zullen de resterende posities worden ingevuld. Hiertoe hebben we een regel 'nader te bepalen' aan de tabel toegevoegd. Deze posities worden op basis van de sollicitatieprocedure toebedeeld aan de verschillende thema's, waarbij rekening gehouden wordt met alle bovengenoemde aspecten.

Medio 2021 heeft de Radboud Universiteit vanuit haar eigen reserves geïnvesteerd in de uitbreiding van wetenschappelijk personeel om de werkdruk te verlagen en onderwijs en onderzoek meer in balans te brengen. Hiermee is geanticipeerd op de additionele middelen die vanuit het regeerakkoord – meer specifiek: het sectorplan – beschikbaar worden gesteld. Enkele uitbreidingen passend binnen het sectorplan zijn hierdoor reeds gerealiseerd. De additionele werving is in juli 2022 gestart.

Bijlage 1: Tabel met besteding voor RU per thema / per faculteit

RU bestedingsplan OCW-middelen GW				RU bestedingsplan GW inclusief aanvullende financiering universiteit			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco	Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	650	5,0	-	Humane Artificiële Intelligentie	683	5,3	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	650	5,0	-	Cultureel Erfgoed & Identiteit	683	5,3	-
Talen & Culturen	520	4,0	-	Talen & Culturen	546	4,2	-
Labcoördinatie	165	-	2,2	Labcoördinatie	173	-	2,3
Infrastructuur	315	-	-	Infrastructuur	315	-	-
Totaal	2.300	14,0	2,2	Totaal	2.400	14,7	2,3

Er is voor gekozen om iets meer te investeren in de thema's Humane Artificiële Intelligentie & de Gedatificeerde Samenleving en Cultureel Erfgoed & Identiteit dan in het thema Talen & Culturen omdat de twee GW-faculteiten van de RU hiervan gezamenlijk een speerpunt willen maken in hun onderzoek. Het thema Talen & Culturen is voornamelijk van belang voor de Faculteit der Letteren en de middelen die hiervoor worden gereserveerd zijn voldoende om de ambities op dit terrein te verwezenlijken. In het SSH-brede domein hebben de twee GW-faculteiten van de RU besloten de UD en 1,5 postdoc die zij hiervoor krijgen in te zetten in de versterking van het interfacultaire samenwerkingsverband RUNOMI (Radboud University Network on Migrant Inclusion). De sectormiddelen zijn na 2022 gelijkmatig over de jaren verdeeld, waarbij wij ons realiseren dat zij met name in de eerste twee jaren niet helemaal toereikend kunnen zijn om alle investeringen te bekostigen. Wij zullen uit eigen middelen dan het tekort aanvullen, zodat wij de doelstellingen die wij met deze investeringen nastreven, behalen.

4. Rijksuniversiteit Groningen (RUG)

4.1 Informatie instelling

De Rijksuniversiteit Groningen is een brede, klassieke universiteit. Al meer dan 400 jaar staat kwaliteit centraal. Met resultaat: op invloedrijke ranglijsten bevindt de RUG zich op een positie rond de top honderd. Onze wortels liggen in het noorden van Nederland en we koesteren de speciale band met de regio, maar zijn tegelijkertijd internationaal georiënteerd.

De RUG kent drie geesteswetenschappelijke faculteiten:

- Faculteit der Letteren (FdL)
- Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap (GGW)
- Faculteit Wijsbegeerte (FWB)

Als Geesteswetenschappelijke faculteiten genereren we met ons onderzoek kennis over de veelheid aan culturele vormen waarmee we uitdrukking en betekenis geven aan ons mens-zijn en onze positie in de wereld, nu en in het verleden: taal, kunst & cultuur, religie, geschiedschrijving, media en sociale, politieke en materiële constructies. Door middel van ons onderwijs stimuleren we kritisch denken, geven we kennis door en leveren we zo een essentiële bijdrage aan een democratische, open samenleving.

Onze vaardigheid om te kunnen reflecteren op wat het betekent om mens te zijn, geeft richting en invulling aan duurzame oplossingen voor complexe vraagstukken. Het is onze missie om met relevant en kwalitatief hoogstaand onderzoek en onderwijs positieve maatschappelijke en wetenschappelijke impact te creëren.

Onderwijs

Ons onderwijs is gebouwd op ons onderzoek. Onze studenten leiden we op tot kritische denkers en deskundige professionals: zij beschikken over de kennis en vaardigheden om actief een bijdrage te leveren aan het oplossen van maatschappelijke en wetenschappelijke kwesties. Vanaf dag 1 weten studenten welke vaardigheden ze zullen verwerven. Studenten beginnen in een brede discipline (bachelor + minor), waarna ze hun kennis en inzichten verder verdiepen en inzetten in, binnen een discipline, thematisch geprofileerde masterprogramma's.

De Faculteit der Letteren kent 16 BA-opleidingen:

American Studies	Communicatie- en Informatiewetenschappen
Europese Talen en Culturen	Griekse en Latijnse Taal en Cultuur
International Relations and International Organization	Kunstgeschiedenis
Midden-Oostenstudies	Nederlandse Taal en Cultuur
Archeologie	English Language and Culture
Geschiedenis	Informatiekunde
Kunsten, Cultuur en Media	Media Studies
Minorities & Multilingualism	Taalwetenschap

Daarnaast biedt de faculteit meer dan 40 MA-programma's, waaronder drie Erasmus Mundus-programma's en acht research mastertracks van 120 ECTS. Deze opleidingen zijn organisatorisch ingebed in vijf clusters en worden ondersteund vanuit het facultaire Onderwijsinstituut. De faculteit heeft circa 5500 studenten.

De **Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap** heeft twee BA-opleidingen en biedt de eenjarige master Theology and Religious Studies en de research master Theology and Religious Studies aan. Daarnaast kent de faculteit double degree opties via de MA Religion and Pluralism, met de Universiteit van Córdoba (Spanje), en de MA Philosophy, Science and Humanities (PSH), met de faculteit Wijsbegeerte. De faculteit heeft circa 300 studenten.

De **Faculteit Wijsbegeerte** biedt twee bachelorprogramma's aan, en vier masterprogramma's: naast bovenvermelde PSH (samen met de faculteit GGW) een eenjarige MSc in Philosophy, Politics, and Economics (PPE), een tweejarige Research Master, en een eenjarige master Filosofie en Maatschappij. Er studeren rond de 600 studenten.

Een deel van de MA-opleidingen van de drie Geesteswetenschappelijke faculteiten zijn ook te volgen als onderdeel van de **Lerarenopleiding** (onderdeel van de Faculteit GMW).

Onderzoek

Ons onderzoek kenmerkt zich door een rijk palet aan kwalitatief sterke disciplines die de verbinding zoeken tussen wetenschappers én maatschappelijke partners - binnen de faculteit, binnen en buiten de RUG, nationaal en internationaal. In gezamenlijkheid worden zo innovatieve oplossingen ontwikkeld op vraagstukken van wetenschappelijk en maatschappelijk belang.

Het onderzoek binnen de Faculteit der Letteren is ondergebracht bij drie onderzoeksinstituten:

- **Center for Language and Cognition (CLCG)**. De missie van CLCG is het uitvoeren en ondersteunen van hoogwaardig taalkundig onderzoek en het verspreiden van de resultaten van dit onderzoek onder de internationale wetenschappelijke gemeenschap en de samenleving als geheel. Onderzoek in CLCG richt zich op de dynamiek van taal. Vanuit verschillende monodisciplinaire en multidisciplinaire perspectieven bestudeert CLCG computationele verwerking van taal, processen in discours en communicatie, neurolinguïstische verwerking en taalontwikkeling gedurende de levensduur, en variatie en verandering in taalkundige structuur en betekenis. Het doel is om de processen bloot te leggen die ten grondslag liggen aan het taalgebruik door individuen en in samenleving.
- **Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)**. Het GIA doet fundamenteel archeologisch onderzoek in Noordwest-Europa, het Middellandse Zeegebied en de poolgebieden. GIA stimuleert en integreert fundamenteel onderzoek naar vroegere menselijke samenlevingen en hun omgeving, van paleolithische jager-verzamelaars tot complexe stedelijke samenlevingen. Het instituut faciliteert onderzoek en veldwerk via zijn laboratoria, tekenfaciliteiten, documentatie, GIS en technische ondersteuning.
- **Instituut voor Cultuuronderzoek Groningen (ICOG)**. ICOG is de thuisbasis van een breed scala aan disciplines, van geschiedenis, kunst, literatuur en culturen, Amerikaanse studies en media- en journalistiek-studies tot internationale betrekkingen, humanitaire actie en gebiedsstudies. Naast hun verschillende vakgebieden en benaderingen, delen deze disciplines hun interesse voor cultuur als de praktijken waarmee, zowel nu als in het verleden, mensen hun waarden definiëren en onderhandelen, hun samenlevingen organiseren, diversiteit beheren en nadenken over ingrijpende veranderingen. Hoewel het onderzoek in het ICOG voornamelijk gericht is op de westerse cultuur van de klassieke oudheid tot nu, besteedt het onderzoek in ICOG ook speciale aandacht aan opkomende gebieden zoals China en Zuidoost-Azië, Rusland, Mexico en Canada.

Het onderzoek van de Faculteit Godgeleerdheid en Religiewetenschappen wordt georganiseerd door het **Centrum voor Religiewetenschappen (CRS)**. Het CRS werkt vanuit de visie dat religie een centrale rol speelt in samenlevingen over de hele wereld. 'Religie' kan alleen worden bestudeerd en begrepen als ingebed in 'cultuur'. Deze context en de interactie met andere culturele en maatschappelijke elementen – zoals recht, politiek, wetenschap, kunst, filosofie en economie – geven 'religie' haar betekenis en culturele plaats. De studie van religie vereist dus een multi- en interdisciplinaire aanpak. Daarom combineert het CRS theorieën en methoden uit de Geesteswetenschappen, Sociale wetenschappen en zelfs Natuurwetenschappen en technologie.

Het onderzoek van de Faculteit Wijsbegeerte wordt uitgevoerd in de volgende drie vakgroepen.

- **Ethiek, Sociale en Politieke Filosofie.** Deze vakgroep verricht toonaangevend onderzoek naar een veelheid van onderwerpen, van de overlap van filosofie enerzijds en Sociale wetenschappen zoals psychologie, sociologie of economie anderzijds. Anderen werken in sociale filosofie, politieke filosofie, of ethiek, hetzij meta-ethiek hetzij normatieve of toegepaste ethiek.
- **Geschiedenis van de Filosofie.** Het onderzoek in deze vakgroep beslaat de hele geschiedenis van de filosofie, van de oudheid tot heden.
- **Theoretische Filosofie.** Deze vakgroep is gespecialiseerd in epistemologie, wetenschapsfilosofie, logica, argumentatietheorie, wijsgerige antropologie (philosophy of mind), en taalfilosofie. Naast conceptuele analyse en begripsexplicatie, bedient deze vakgroep zich van empirische en formele methoden: zij staat in contact met wetenschap in de volle breedte.

4.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	41	69%	39,0	72%	39,0	23,4	15,6
	Vrouw	18	31%	15,4	29%	15,4	9,3	6,2
Assoc. Prof. (UHD)	Man	44	71%	40,8	71%	40,8	24,5	16,3
	Vrouw	18	29%	16,4	29%	16,4	9,9	6,6
Asst. Prof. (UD)	Man	102	50%	94,3	51%	94,3	56,6	37,7
	Vrouw	100	50%	91,2	49%	91,2	54,7	36,5
Postdoc	Man	15	42%	11,3	43%	11,3	1,7	9,7
	Vrouw	21	58%	14,9	57%	14,9	3,1	11,9
PhD student	Man	58	39%	56,8	40%	56,8	2,9	37,9
	Vrouw	89	61%	85,9	60%	85,9	-	63,9
Lab- en infrapersoneel	Man	0				n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Vrouw	0				n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

4.3 Inhoudelijke invulling RUG sectorplan Geesteswetenschappen

De doelstelling van het sectorplan Geesteswetenschappen voor de RUG is driedig:

- Het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit, met als resultaat verlagings van de werkdruk en de verhoging van kwaliteit van onderwijs en onderzoek.
- Het aanjagen van meer multi- en interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek, met als resultaat samenwerking en profilering tussen de instellingen. Door onze krachten te bundelen, los van traditionele taakverdelingen, ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet.
- Het bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken rond welzijn, participatie en burgerschap in een complexe en geglobaliseerde maatschappij, met als resultaat de versterking van onze internationale economische en politieke positie.

Om deze doelstellingen te realiseren, zetten de Geesteswetenschappelijke faculteiten van de RUG in op de subthema's uit het sectorplan Geesteswetenschappen die in het verlengde liggen van het strategisch profiel van de RUG en de faculteiten:

- **Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving – Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie.** Dit thema sluit aan bij de volgende speerpunten in strategie en organisatie van de RUG:
  - Jantina Tammes School, toegespitst op digitale innovatie, kunstmatige intelligentie, en technologische vooruitgang voor een kennismaatschappij
  - Akkoord van Groningen, thema Digital Society
  - Digital Literacy Coalition
  - Centre for Digital Humanities
  - Centre for Philosophy, Politics and Economics
  - Groningen Digital Competence Centre
- **Cultureel Erfgoed & Identiteit – Materieel en immaterieel erfgoed.** Dit thema sluit aan bij de volgende speerpunten in strategie en organisatie van de RUG:
  - Rudolf Agricola School, gericht op bestuur, politiek en duurzame samenleving
  - RUG interdisciplinair instituut CRASIS: Culture, Religion and Society – Interdisciplinary Studies in the Ancient World
- **Cultureel Erfgoed & Identiteit – Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur.** Dit thema sluit aan bij de volgende speerpunten in strategie en organisatie van de RUG:
  - Rudolf Agricola School, gericht op bestuur, politiek en duurzame processen
  - Jantina Tammes School, toegespitst op digitale innovatie, kunstmatige intelligentie, en technologische vooruitgang voor een kennismaatschappij
  - Centre for Digital Humanities
  - Centre for Philosophy, Politics and Economics
- **Talen & Culturen – Taal in cultureel-politieke context.** Dit thema sluit aan bij de volgende speerpunten in strategie en organisatie van de RUG:
  - Rudolf Agricola School, gericht op bestuur, politiek en duurzame processen
  - Lerarenopleidingen
  - Universiteit van het Noorden

Hieronder wordt per thema toegelicht hoe naar de bovengenoemde doelstellingen wordt toegewerkt.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

De RUG zet binnen dit thema in op data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie. De focus van dit subthema ligt op de praktische en sociale implicaties van de interactie tussen mensen en nieuwe technologieën. Digitalisering impliceert zowel een verrijking als een transformatie van culturele praktijken en van publiek, smaak, en normen in de consumptie, circulatie, waardering en commodificatie van cultuur. Er ontstaat een digitale en mondiale publieke ruimte, waarbij de vraag moet worden gesteld hoe alle burgers mee kunnen doen in een digitale maatschappij (digitale geletterdheid en inclusie) en hoe cultuur een rol speelt of kan spelen bij het verbinden van die burgers.

In lijn met onze doelstellingen voor het sectorplan zetten we de volgende acties uit:

- **2022 – verder: kwartiermaker is benoemd** ten behoeve van verdere uitwerking thema voor de RUG, vormgeven netwerk (identificeren samenwerkingsmogelijkheden) en opstellen profiel en programma RUG.

- **2022 – 2024: aanstellen 5 postdocs voor periode van maximaal 2 jaar** ten behoeve van een spoedige inhoudelijke invulling van het RUG-programma in onderwijs en onderzoek. Het betreft postdoc-posities met 80% onderzoekstijd en 20% onderwijstijd op de volgende onderwerpen:
  - Targeted Generation with small data (FdL - CLCG)
  - Model exposure and adaptation to less represented varieties and communities. (FdL - CLCG)
  - Digital platforms, algorithms and informed citizenship (FdL - ICOG)
  - Artificial Intelligence and Textual and Image Cultures (GGW: 0,5 fte)
  - The Responsible Use of AI (FWB)
- **2022 en verder: aanstellen van extra UD's (10 fte)** op dit thema ten behoeve van het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit op dit thema. Selectiecriteria voor de extra UD's: inhoudelijke aansluiting bij het sectorplan-thema; expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek; brede inzetbaarheid.

Vanaf 2023 worden aanvullende UD-posities ingevuld op het thema, onder meer door werving in open competitie.

- **2023 en verder: 5 bevorderingen naar UHD en aanstellen OBP (1,5 fte).** Tegelijk met deze impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van de UD's naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-stafleden. Op dezelfde manier wordt ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities (zoals secretariaten, funding- en societal impact officers, projectcontrol), opdat gewaarborgd is dat er met de stijging van het aantal UD's geen werkdrukverschuiving plaatsvindt van OBP naar wetenschappelijke staf. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte WP tegen gemiddeld OBP-tarief.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

De RUG zet binnen dit thema in op twee subthema's:

- 1) **Materieel en immaterieel erfgoed;**
- 2) **Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur.**

1. Materieel en immaterieel erfgoed. Bij dit thema staan verschillende vormen en dimensies van cultureel erfgoed (tekstueel, materieel, immaterieel, digitaal, beeldend, audio, gesproken, gebouwd, landschappelijk) centraal als bronnen voor onderzoek naar historisch besef en identiteit, zowel lokaal als mondiaal, in heden en verleden. Een beter begrip van materieel en immaterieel erfgoed vraagt ook om inzicht in maakprocessen en hun implicaties voor duurzame restauratie en behoud, in kunst en creativiteit, en in het verschil in beleving van een tastbare werkelijkheid en een virtuele wereld.

Ook de effecten van de digitalisering van erfgoed op kennissystemen en methodologie dienen voorwerp van onderzoek te zijn. Omdat data steeds meer digitaal beschikbaar zijn (zowel gedigitaliseerd, als digital born), biedt Digital Humanities kansen om nieuwe vragen te stellen en oude vragen op een andere manier en/of schaal te onderzoeken. Dit zorgt voor nieuw onderzoek en onderwijs met betrekking tot zowel (oudere) media-als-erfgoed als de mediatisering en digitalisering van erfgoed en de daarmee samenhangende veranderingen in kennissystemen en methoden, en vraagstukken rond curatie.

In lijn met onze doelstellingen voor het sectorplan zetten we de volgende acties uit:

- **2022 – verder: kwartiermaker is benoemd** ten behoeve van verdere uitwerking thema voor de RUG, vormgeven netwerk (identificeren samenwerkingsmogelijkheden) en opstellen profiel en programma RUG.

- **2022 – 2024: aanstellen 4 postdocs voor periode van maximaal 2 jaar** ten behoeve van een spoedige inhoudelijke invulling van het RUG-programma in onderwijs en onderzoek. Het betreft postdoc-posities met 80% onderzoekstijd en 20% onderwijstijd op de volgende onderwerpen:
  - Heritage, Identity, and Nature (FdL - Groningen Institute of Archaeology)
  - Digital Heritage: inclusivity, innovation, and curation (FdL - Groningen Institute of Archaeology)
  - Contested cultural heritage and identity formation processes (FdL - ICOG)
  - Christian Cultural Heritage in the Global South and the Making of Identities (GGW; 0,5 fte)
- **2022 en verder: aanstellen van extra UD's (5 fte)** op dit thema ten behoeve van het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit op dit thema. Selectiecriteria voor de extra UD's: inhoudelijke aansluiting bij het sectorplan-thema; expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek; brede inzetbaarheid.

Vanaf 2023 worden aanvullende UD-posities ingevuld op het thema, onder meer door werving in open competitie.

- **2023 en verder: bevorderingen naar UHD en aanstellen OBP.** Tegelijk met de impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van de UD's naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-stafleden. Op dezelfde manier wordt ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities (zoals secretariaten, funding- en societal impact officers, projectcontrol), zodat gewaarborgd wordt dat er met de stijging van het aantal UD's geen werkdrukverschuiving plaatsvindt van OBP naar wetenschappelijke staf. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte WP tegen gemiddeld OBP-tarief.

2. Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur. De invloed van de populaire cultuur en media, zoals tv-series, games en muziek, op onze samenleving is onmiskenbaar. De mediatisering van de samenleving heeft de manier waarop we cultureel erfgoed percipiëren en definiëren fundamenteel veranderd. Zo vormen populaire media een belangrijk instrument waarmee mensen meer te weten komen over de geschiedenis en identiteit van specifieke locaties. Daarnaast worden films, televisieseries, games, popmuziek en boeken zelf cultureel erfgoed en gekoesterd door zowel online fan- gemeenschappen als lokale erfgoedinstellingen. Als we een reëel en grondig begrip willen verkrijgen van hedendaags immaterieel erfgoed, dan is het belangrijk de sleutelrol van populaire media te onderkennen. Het gaat hierbij ook om de rol van de creatieve industrie in het produceren van een wijdverbreide en vaak dominante representaties van het verleden.

In lijn met onze doelstellingen voor het sectorplan zetten we de volgende acties uit:

- **2022 en verder: kwartiermaker is benoemd** ten behoeve van verdere uitwerking thema voor de RUG, vormgeven netwerk (identificeren samenwerkingsmogelijkheden) en opstellen profiel en programma RUG.
- **2022 – 2024: aanstellen 2 postdocs voor periode van maximaal 2 jaar** ten behoeve van een spoedige inhoudelijke invulling van het RUG-programma in onderwijs en onderzoek. Het betreft postdoc-posities met 80% onderzoekstijd en 20% onderwijstijd op de volgende onderwerpen:
  - Platforms, cultural consumption and taste formation (FdL - ICOG)
  - Cultural Archives, Digital Collections, Identity Formation, and Care for Heritage (FdL - ICOG)
- **2022 en verder: aanstellen van extra UD's (5 fte)** op dit thema ten behoeve van het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit op dit thema. Selectiecriteria voor de extra UD's: inhoudelijke aansluiting bij het sectorplan-thema; expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek; brede inzetbaarheid.

Vanaf 2023 worden aanvullende UD-posities ingevuld op het thema, onder meer door werving in open competitie.

Voor beide bovengenoemde subthema's gezamenlijk:

- **2023 en verder: 5 bevorderingen naar UHD en aanstellen OBP (1,5 fte).** Tegelijk met deze impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van de UD's naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-stafleden. Op dezelfde manier wordt ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities (zoals secretariaten, funding- en societal impact officers, projectcontrol), zodat gewaarborgd wordt dat er met de stijging van het aantal UD's geen werkdrukverschuiving plaatsvindt van OBP naar wetenschappelijke staf. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte WP tegen gemiddeld OBP-tarief.

Talen & Culturen

De RUG zet binnen dit thema in op **Taal in cultureel-politieke context**. Het bestuderen van taalkundige vraagstukken in relatie tot hun politieke, culturele en sociale context helpt om de onderlinge relaties, verschillen en overeenkomsten tussen nationale en regionale culturen, bijvoorbeeld in grote maatschappelijke transities, te begrijpen.

Immers, taal stelt mensen in staat om zinvolle en complexe interacties met anderen aan te gaan. Taal is ook nodig om (samen) te denken aan innovatieve oplossingen voor wicked world problems, zoals klimaatverandering en crises, zoals de COVID-pandemie. Tegelijkertijd weten we dat taal niet alleen een hulpmiddel is; keuzes in taalgebruik en discours, inclusief de keuze om het gebruik van bepaalde taal(talen) uit te sluiten of te verbieden, hebben een grote impact en definiëren menselijke identiteiten, samenlevingen en culturen. Cruciaal is dat inzichten uit taalstudies daarom ook helpen bij het vormgeven van andere disciplines, zoals politieke, sociale en ruimtelijke wetenschappen.

Met de investering in onderzoek en onderwijs op het terrein van taal en culturen geven we een urgente impuls aan de relevantie van taal- en cultuurexpertise voor (interdisciplinaire) wetenschapsgebieden en de samenleving. Met een focus op taal en taalkeuzes in cultureel-politieke contexten en inbedding in verschillende onderzoekscentra en -groepen binnen de faculteit, dragen we bij aan het bouwen van bruggen over de faculteit met andere disciplines en faculteiten, waardoor Groningen stevig op de kaart komt te staan als expertisecentrum van taal en haar sociale, culturele en politieke context.

In lijn met onze doelstellingen voor het sectorplan zetten we de volgende acties uit:

- **2022 – verder: kwartiermaker is benoemd** ten behoeve van verdere uitwerking thema voor de RUG, vormgeven netwerk (identificeren samenwerkingsmogelijkheden) en opstellen profiel en programma RUG. Dit betreft prof. dr. Merel Keijzer, Hoogleraar Engelse Taalkunde en Engels als tweede taal.
- **2022 – 2024: aanstellen 4 postdocs voor periode van maximaal 2 jaar** ten behoeve van een spoedige inhoudelijke invulling van het RUG-programma in onderwijs en onderzoek. Het betreft postdoc-posities met 80% onderzoekstijd en 20% onderwijstijd op de volgende onderwerpen:
  - The language of sustainability (FdL - CLCG)
  - The language of education (FdL - CLCG)
  - Discursive, linguistic and cultural practices in democratic societal transformations (FdL - ICOG)
  - The role of language in defining international relations (FdL - ICOG)
- **2023 en verder: aanstellen van extra UD-formatie (6 fte)** op dit thema ten behoeve van het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit op dit thema. Selectiecriteria voor de extra UD's: inhoudelijke aansluiting bij het sectorplan-thema; expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek; brede inzetbaarheid.

Vanaf 2023 worden aanvullende UD-posities ingevuld op het thema, onder meer door werving in open competitie.

- **2023 en verder: 3 bevorderingen naar UHD en aanstellen OBP (1 fte).** Tegelijk met deze impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van de UD's naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-stafleden. Op dezelfde manier wordt ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities (zoals secretariaten, funding- en societal impact officers, projectcontrol), zodat gewaarborgd wordt dat er met de stijging van het aantal UD's geen werkdrukverschuiving plaatsvindt van OBP naar wetenschappelijke staf. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte WP tegen gemiddeld OBP-tarief.

4.4 Investing infrastructuur en labvoorzieningen (inclusief personeel)

De inhoudelijke doelen binnen de thema's vereisen een verdere investering in de infrastructuur en labvoorzieningen. Technologische ontwikkelingen en de enorme hoeveelheid digitale data die tegenwoordig beschikbaar is, openen nieuwe onderzoeksvragen en bieden kansen voor toepassingen in de maatschappij. Dit heeft een impuls gegeven aan onze vakgebieden, zoals zichtbaar in de opkomst van de Digital Humanities. Ook door kruisbestuiving als gevolg van samenwerking met andere disciplines en met maatschappelijke partners kennen de Geesteswetenschappen een sterk groeiende behoefte, ook lokaal, aan hoogwaardige infrastructuur.

Een deel van de investering vanuit de sectorplan-middelen wordt dan ook gebruikt om enerzijds die technische en digitale infrastructuur te bekostigen (vanuit de 10-jarige middelen) en anderzijds een inhaalslag te maken in de onderzoeksondersteuning met vaste aanstellingen voor lab-beheer, functioneel beheer, grote databestanden et cetera, die gekoppeld zijn aan de investeringen in de onderzoeksinfrastructuur (vanuit de middelen voor lab-coördinatie).

Infrastructuur

In 2022 beginnen we met:

- de aanschaf van 10 microscopen voor Archeobotanie voor het onderzoeksinstituut GIA ten behoeve van de versterking van de relatie onderzoek onderwijs (thema: Cultureel Erfgoed & Identiteit - Materieel en immaterieel erfgoed). Kosten: Ke 60.
- de verbouwing van de newslab waarin studenten Media Studies en Journalistiek podcasts en radio- en tv-programma's maken (thema: Cultureel Erfgoed & Identiteit - Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur). Kosten: Ke 100.
- upgrade van het Digital Humanities Lab (thema-overstijgend). Kosten Ke 20.

Voor de periode vanaf 2023 investeren we vanuit dit budget in (gefaseerd over de jaren ingezet, uitgaande van een afschrijving over een periode van 10 jaar):

- Humanities Labs:
  - Er worden uitstekende geoutilleerde labs ingericht, onder andere voor het toepassen van virtual reality, voor de determinatie en reconstructie van materialen en objecten, en voor proefpersonenonderzoek op het gebied van taal en cognitie. Deze labs zijn in elkaars fysieke nabijheid om interdisciplinaire samenwerking en efficiëntie te bevorderen.
  - Om overleg en samenwerking te stimuleren zetten we Collaboratoria op: toegewezen en goed uitgeruste ruimtes voor onderzoeksgroepen om onderzoeksresultaten te presenteren en te bespreken, om te brainstormen en te discussiëren.
  - Onze unieke archeologische collecties worden op een professionele en veilige manier beheerd in een ook voor andere faculteiten toegankelijke voorziening, The Vault (De Kluis) genoemd.
- Faciliteiten voor Open Access en Research Data Management (storage en computing power).

Personeel

Om de ondersteuning aan onderzoekers te stroomlijnen, werkt de facultaire onderzoeks- ondersteuning zoveel mogelijk in samenhang. Dit maakt het mogelijk om thema-overstijgend te investeren in onder meer de volgende ondersteuning (totaal: 4 fte):

- Datasteward (0,6 fte)
- Secretaris ethische commissie (0,6 fte)
- Uitbreiding ondersteuning onderzoeksinstituten t.b.v. organiseren impactevenementen, facilitering samenwerking met publieke partijen, stimulering digitale onderzoeksmethoden, implementatie funding- en impactstrategie (0,4 fte)
- Labcoördinatoren Humanities Labs (1,8 fte)
- Data-scientist statistiek /experimentele onderzoeksmethodologie (0,6 fte)

4.5 KPI: Input en Proces

Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> • Benoemen kwartiermakers per thema (o.b.v. matching faculteit) • Aanstellen postdocs per thema (max. 2 jaar) • Aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vormgeven thema • Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden • Opstellen profiel en programma
2022: Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Verbouwing newslab Mediastudies • Aanschaffen apparatuur incl. software (GIA; Digital Humanities Lab) 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten state-of-the-art onderzoekinfrastructuur: Er worden uitstekende geoutilleerde labs ingericht, samengebracht in een groot Humanities Lab. Deze labs, zijn in elkaars fysieke nabijheid om interdisciplinaire samenwerking en efficiëntie te bevorderen
Het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit op de thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP (voorwaardelijk voor realisatie ondergenoemde doelstellingen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten themagroep • Uitwerken programma per thema d.m.v. ontwerp en uitvoering interdisciplinair onderwijs en onderzoek (ook interfacultair)
Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema • Aanstellen ambtelijke ondersteuning (OBP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema's uit sectorplannen • Contact met relevante partners leggen • Organisatie conferenties e.d.
Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen 'makelaar' triple helix 	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke impact: opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners (triple helix) • Opstellen PvA voor outreach: publicaties, presentaties, conferenties, blogs, bijdragen in de krant, cursussen e.d.
Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaffen apparatuur incl. software • Aanstellen labmanagers 	<ul style="list-style-type: none"> • er worden uitstekende geoutilleerde labs ingericht, samengebracht in een groot Humanities Lab. Deze labs, zijn in elkaars fysieke nabijheid om interdisciplinaire samenwerking en efficiëntie te bevorderen

Bijlage 1: Tabel met besteding voor RUG per thema

RUG bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	1.300	10,0	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	1.300	10,0	-
Talen & Culturen	780	6,0	-
Labcoördinatie	300	-	4,0
Infrastructuur	620	-	-
Totaal	4.300	26,0	4,0

5. Tilburg University (TiU)

5.1 Informatie instelling

Tilburg University (TiU) wil de samenleving begrijpen en bestuderen ('Understanding Society') en op deze wijze bijdragen aan het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken. Dat doet de universiteit met hoogwaardige kennis van de economie, bedrijfswetenschappen en ondernemerschap, sociale en gedragswetenschappen, recht en bestuurskunde, geestes- en digitale wetenschappen en theologie.

In 2021 studeren aan TiU meer dan 20.000 studenten aan de 74 bachelor's en masterprogramma's.

'Weaving Minds & Characters' beschrijft de strategie van TiU voor de periode 2022-2027. Het document gaat in op diverse uitdagingen in een wereld waarin fundamentele vragen over de toekomst van de samenleving worden gesteld. Een wereld met veranderingen, zoals de oprukkende betekenis van digitale technologie, die van fundamentele invloed is op de mens en de maatschappij die we willen begrijpen.

Het is de ambitie van TiU om haar strategische samenwerkingen te bundelen en te versterken door middel van de oprichting van Universiteitsbrede Academische Werkplaatsen. In deze academische werkplaatsen werken onze onderzoekers en studenten samen met strategische partners in co-creatie aan oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken.

Tilburg School of Humanities and Digital Sciences

De Tilburg School of Humanities and Digital Sciences (TSHD) is een van de vijf faculteiten van TiU. Het onderzoek en onderwijs van TSHD is gericht op mensen in de context van de globaliserende digitale samenleving, op de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie en interactieve technologieën, op hun impact op communicatie, cultuur en maatschappij, en op morele en existentiële uitdagingen die zich voordoen. De faculteit combineert met haar vier kerndepartementen meerdere disciplines (filosofie, cultuurwetenschappen, communicatie- en informatiewetenschappen, cognitieve wetenschappen en AI) en huisvest daarnaast het University College Tilburg en het Tilburg Center of the Learning Sciences (TiCeLS). Bij TSHD studeerden in 2021/22 zo'n 3000 studenten. Eind 2021 werkten er zo'n 350 wetenschappers (235 fte) bij TSHD waarvan 52 promovendi in loondienst.

Onderwijs bij TSHD

TSHD biedt een rijk en divers onderwijsportfolio aan met bachelor-, (research)master- en postmasteropleidingen die kwalitatief hoogstaand onderwijs verzorgen:

- Bachelor: Communicatie- en Informatiewetenschappen, Cognitive Science and Artificial Intelligence, Online Culture: Art, Media and Society, Filosofie, en Liberal Arts and Sciences (University College).
- Master: Communication and Information Sciences, Cognitive Science and Artificial Intelligence (tweejarig), Data Science and Society, Kunst- en Cultuurwetenschappen, Filosofie, en Linguistics and Communication (research master, tweejarig).
- Universitaire Lerarenopleiding Tilburg. Postmaster Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Mens- en Maatschappijwetenschappen (met de tracks 'Leraar Filosofie'), Postmaster Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in Taal- en Cultuurwetenschappen met de track 'Leraar Nederlands' (met van beide opleidingen ook een 'Educatieve Module') en Master Educatie in de Taal- en Cultuurwetenschappen met de track 'Nederlandse Taal en Literatuur' (tweejarige master).

TSHD wil betekenisvol onderwijs aan haar studenten verzorgen, zodanig dat studenten kennis, inzichten en vaardigheden ('kunde') opdoen en dat zij werken aan hun persoonsvorming ('karakter'). Betekenisvol onderwijs sluit ook goed aan bij de actuele onderzoekspraktijk. We willen studenten opleiden tot verantwoordelijke en geëngageerde burgers die in interdisciplinaire teams kunnen werken aan oplossingen voor mondiale problemen.

Onderzoek bij TSHD

Met haar [strategie voor 2022-2027](#) richt TSHD zich op de verdere ontwikkeling van digital sciences, met sterke wortels in de Geesteswetenschappen en Sociale wetenschappen, en op de verdere ontwikkeling van Geesteswetenschappen en Sociale wetenschappen met digital sciences. TSHD is een sterk interdisciplinaire en

innovatieve faculteit. TSHD is dankzij haar disciplinaire sterktes en de goede samenwerking tussen de disciplines in staat de sterk veranderende wereld te duiden en vorm te geven.

De verbinding tussen de disciplines is daarbij belangrijker dan ooit: geen enkele discipline kan immers het volledige antwoord geven op grote maatschappelijke uitdagingen.

Kerndepartementen TSHD en hun onderzoeksprogramma's:

Departement	Onderzoeksprogramma (-center)
Cognitiewetenschappen en AI	Cognitive Science and Artificial Intelligence
Communicatie en Cognitie	Language, Communication & Cognition
Cultuurwetenschappen	Rapid Social and Cultural Transformation: Online & Offline
Filosofie	Tilburg Center for Logic, Ethics and Philosophy of Science

TSHD zet in op betekenisvol onderzoek. We staan voor onderzoek dat kwalitatief hoogstaand (en vernieuwend) is, zowel theoretisch als methodologisch, volgens de principes van Open Science, met relevantie en meerwaarde voor wetenschap en/of maatschappij. In lijn met de sectorplannen wil de faculteit mogelijkheden creëren om de balans tussen onderzoek en onderwijs te herstellen zodanig dat er voldoende ruimte is voor hoogwaardig onderwijs én betekenisvol onderzoek. Dat kan op diverse manieren, waaronder investeren in het middenkader (UD's en UHD's), het bevorderen van interdisciplinaire samenwerking (binnen en buiten de faculteit) en het slagvaardiger ondersteunen van wetenschappers bij het uitvoeren van onderzoek.

Ondersteuning TSHD

De ondersteuning van de universiteit is belegd bij University Services, dat is georganiseerd in zeven divisies. Binnen de divisie Academic Services is de ondersteuning van onderwijs, onderzoek en impact (valorisatie) ondergebracht. Er zijn zowel voor onderwijs als voor onderzoek facultaire teams: het Education Support Team en het Research Support Team behoren tot de divisie Academic Services, maar werken rechtstreeks ten behoeve van de faculteit. Hetzelfde geldt voor de ondersteuning op het gebied van Human Resources en Finance & Control.

5.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Hieronder staan de personele cijfers op de payroll van TSHD ultimo 31 december 2021 weergegeven. De kolommen Aantal en Fte totaal zijn op basis van onze personeelsregistratie. De Fte in de kolommen voor onderzoeks- en onderwijstijd zijn ingeschat.¹⁷

Funcitie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	11	55%	10,6	56%	7,4	3,7	3,7
	Vrouw	9	45%	8,4	44%	5,9	2,9	2,9
Assoc. Prof. (UHD)	Man	19	70%	17,7	72%	15,0	8,9	6,2
	Vrouw	8	30%	6,8	28%	5,8	3,4	2,4
Asst. Prof. (UD)	Man	42	51%	40,4	51%	36,4	22,2	14,1
	Vrouw	41	49%	38,6	49%	34,7	21,2	13,5
Postdoc	Man	5	36%	3,9	32%	3,9	0,2	3,7
	Vrouw	9	64%	8,2	68%	3,2	0,4	7,8
PhD student	Man	17	31%	16,8	32%	16,8	1,7	15,1
	Vrouw	37	69%	35,3	68%	35,3	3,5	31,8

¹⁷ De opgenomen percentages betreffen een inschatting van de tijdsbesteding. TSHD hanteert indicatieve richtlijnen voor tijd voor onderzoek, onderwijs en management/overig, zonder onderscheid naar m/v. De daadwerkelijke invulling zal in de praktijk per functiegroep en per departement variëren.

5.3 Inhoudelijke invulling TiU sectorplan Geesteswetenschappen

TiU beschouwt het Sectorplan als een belangrijk kader om samenwerking tussen onderzoekers op hedendaagse, interdisciplinaire thema's te bevorderen. Samenwerking niet alleen binnen de universiteit maar juist ook met onderzoekers van andere universiteiten en met (maatschappelijke) partners.

Bestudering van de samenleving en complexe maatschappelijke vraagstukken gebeurt immers steeds meer via team science, waarbij wetenschappers vanuit verschillende perspectieven en expertisegebieden samenwerken aan hedendaagse onderzoeksvragen. Hiermee kan TiU bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken rond welzijn, participatie en burgerschap in een complexe en geglobaliseerde maatschappij.

TSHD onderschrijft het in het Sectorplan geschetste belang van (interdisciplinaire) samenwerking op onderzoeksthema's binnen de geesteswetenschappen. Voor de faculteit zijn daarnaast ook belangrijk de versterking van de basis (UD's en UHD's) en daarmee voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit, de profilering op onderzoeksthema's, het versterken van de infrastructuur voor het doen van onderzoek en tot slot de benutting van hoogwaardige kennis voor onderwijs en andere doeleinden. Het Sectorplan vormt hiermee een sterke stimulans voor diverse strategische prioriteiten van de faculteit. De wijze waarop TSHD dat voor de thema's 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving', 'Cultureel Erfgoed & Identiteit' en 'Talen & Culturen' wil gaan doen staat hieronder beschreven.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Binnen thema 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving' heeft TiU de keuze gemaakt voor het subthema 'Inclusieve, mensgerichte AI'.

Bij het subthema 'Inclusieve, mensgerichte AI' wordt kennis van het menselijk brein ingezet om sociaal-maatschappelijke vragen te onderzoeken, met een focus op de bijdrage aan een diverse en inclusieve samenleving. In het bijzonder kunnen AI-technieken worden gebruikt om onderwijs meer te personaliseren, gebaseerd op leermodellen en door voort te bouwen op kennis van de "theory of mind" om te komen tot methodes voor verklarende AI die recht doen aan culturele, sociale en economische verschillen tussen mensen. Onderzoek op het terrein van chatbots, autonomie-aspecten binnen interacties tussen mens en machine (zoals mens-robot-teams) en de rol van taal en visuele aspecten speelt onder dit thema nadrukkelijk een rol. Uiteindelijk kan dit onderzoek leiden tot toepassingen in domotica, smart industry, smart energy en beslissystemen. Daarbij gaat het mede om de doelgerichtheid, verantwoordelijkheid en contextgevoeligheid van deze interactieve systemen.

Binnen TSHD bestuderen onderzoekers van meerdere departementen het thema van inclusieve, mensgerichte AI:

Binnen het departement Cognitiewetenschappen en AI onderzoekt men mensgerichte computationele modellen van complexe multimodale data in multidisciplinaire teams met expertise op het gebied van informatica en menselijke cognitie. Bij de onderzoeksthema's horen autonomous agents en robotics waar menselijke gebruikers, hun gedrag en voorkeur worden gemodelleerd op basis van data verzameld met sensoren en brain-imaging technieken, met toepassingen in het domein van onderwijs en life-long learning. Voorbeelden van projecten op dit gebied zijn de MasterMinds projecten 'Virtual Reality in Education' (met WPG Zwijssen en SpaceBuzz) en 'VR for Airforce Simulations' (met de Royal Netherlands Airforce). Technieken uit natuurlijke taalverwerking worden ook gebruikt om communicatie tussen verschillende groepen in onze samenleving te verbeteren, zoals in het Horizon 2020 project SignOn dat zich op slechthorende sprekers van gebarentaal richt. Op het gebied van welzijn en gezondheid ondersteunen onze onderzoekers medische professionals door hen met AI-systemen te laten samenwerken die helpen biomedische data te interpreteren, bijvoorbeeld om kanker in een vroeg stadium te herkennen of kleine botbreuken te detecteren.

Bij het departement Communicatie en Cognitie wordt onderzoek gedaan naar human-machine interaction vanuit diverse disciplines, zoals computationele linguïstiek, natural language generation and processing, communicatiewetenschap en user experience design. Zij bestuderen dit in diverse contexten, zoals gezondheid en welbevinden, sociale interacties, customer service en beslishulpen (bijv. stemhulpen bij verkiezingen) en houden daarbij rekening met diversiteit aan gebruikers, zoals kwetsbare zorgvragers, mensen met een lage

sociaal-economische status, en mensen met beperkter digitale vaardigheden. Zij doen dit vanuit de gedachte dat AI mens en maatschappij kan ondersteunen, zonder daarbij mensen uit te sluiten. Een treffend voorbeeld in dit kader is het recent gehonoreerde Citizen Science project over "Sensitieve Virtuele Assistenten". In dit project ontwikkelt en evalueert meneen chatbot die in staat is de antwoorden aan te passen aan de individuele behoefte van kwetsbare zorgvragers, bijvoorbeeld omdat ze laaggeletterd zijn, autisme hebben of (mentale) gezondheidsproblemen ervaren.

En binnen het departement Filosofie staan de thema's die telkens worden genoemd als het gaat om de gevaren van de ontwikkeling van AI reeds lang in de belangstelling. Denk hierbij aan kansen-ongelijkheid, diversiteit, privacy, mensenrechten en desinformatie. Deze en andere thema's komen onder andere tot uitdrukking in studies over implicit bias, (distributieve) rechtvaardigheid, de surveillance maatschappij en diverse taalfilosofische studies. De verbinding met de AI is recentelijk verstevigd door een nieuwe master "philosophy of data and digital society" en onderzoek op het gebied van "explainable AI", "inexact knowledge" en "(epistemic) opaqueness".

Dankzij de diversiteit aan perspectieven op dit belangrijke wetenschappelijke deelgebied is TSHD in staat om de rol en (on)mogelijkheden van AI in de hedendaagse samenleving te begrijpen en bestuderen, er constructief en experimenteel aan bij te dragen, en er kritisch op te reflecteren.

Door de inzet van sectorplanmiddelen maakt TSHD bij de drie departementen in totaal zes UD-posities mogelijk (eventueel zullen deze eerst middels tijdelijke postdoc-posities (max. 2 jaar) worden ingevuld) mogelijk. Deze zullen worden geworven op de volgende onderwerpen:

- In- en exclusie door AI, personalisering versus rubricering, vrijheid versus surveillance maatschappij, implicit bias
- Grote taalmodellen: evaluatie, toepassing en ethiek
- AI om gezondheid en welzijn voor mens en planeet te faciliteren
- Onderwijstechnologie en life-long learning
- Sociale robotica
- Smart cities & smart communities

De aan te stellen personen zullen bij de uitvoering van hun onderzoek de samenwerking zoeken: 1) intern met bestaande collega's die al op het thema werken, en 2) extern met collega's van de andere universiteiten die cf. de Breimer-tabel in het Sectorplan op dit subthema hebben ingetekend, te weten Open Universiteit en Radboud Universiteit Nijmegen. Vervolgens zullen zij actief zijn in het doen van onderzoek, genereren van wetenschappelijke en maatschappelijke impact middels congres-presentaties, publicaties in wetenschappelijke en niet wetenschappelijke outlets en lezingen.

De aan te stellen personen zullen bovendien een substantiële bijdrage leveren aan het onderwijs dat de departementen DCA, DCC en DFI aanbieden. Zij zullen bijdragen aan al bij TSHD aanwezige onderwijsprogramma's om op die manier de nieuwe thema's in de onderwijsprogramma's te brengen. Daarnaast zullen de aan te stellen personen samenwerken over de grenzen van de departementen heen en zo kunnen bijdragen aan interdisciplinaire onderwijsontwikkelingen (bijvoorbeeld vernieuwde cursussen, minoren en mastertracks). Wel willen we er zorg voor dragen dat de totale onderwijslast niet wordt vergroot.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Binnen thema 'Cultureel Erfgoed & Identiteit' heeft TiU de keuze gemaakt voor het subthema 'Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur'.

De invloed van de populaire cultuur en media, zoals tv-series, games en muziek, op onze samenleving is onmiskenbaar. De mediatisering van de samenleving heeft de manier waarop we cultureel erfgoed percipiëren en definiëren fundamenteel veranderd. Zo vormen populaire media een belangrijk instrument waarmee mensen meer te weten komen over de geschiedenis en identiteit van specifieke locaties. Daarnaast worden films, televisieseries, games, popmuziek en boeken zelf cultureel erfgoed en gekoesterd door zowel online

fan-gemeenschappen als lokale erfgoedinstellingen. Als we een reëel en grondig begrip willen verkrijgen van hedendaags immaterieel erfgoed, dan is het belangrijk de sleutelrol van populaire media te onderkennen. Het gaat hierbij ook om de rol van de creatieve industrie in het produceren van een wijdverbreide en vaak dominante representaties van het verleden.

Bij TSHD wordt vanuit meerdere departementen onderzoek gedaan naar cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur:

Binnen het departement Cultuurwetenschappen staat cultuur en identiteit centraal. In het departement is sinds jaar en dag aandacht voor 'cultureel erfgoed' en de relatie met identiteit. Dat gaat van de studie van dialecten, de focus op onroerend erfgoed, literatuur, rituelen, kunst tot en vooral met de empirische analyse van nationale, culturele, subculturele, religieuze identiteitsvorming en de mogelijke politisering van deze identiteitsingrediënten. Het onderzoek focust niet louter op erfgoedproducten, maar ook op de zogenaamde cultuurindustrieën die zeker in de moderniteit de concrete vorm van het cultureel erfgoed gaan bepalen. Tevens wordt cultuur niet bestudeerd als iets van het verleden, maar als iets wat constant geconstrueerd wordt. Cultuur wordt steeds opnieuw gemobiliseerd in maatschappelijke debatten en kan niet meer los gezien worden van de (algoritmes van) digitale media en de algehele aandachtseconomie. Het departement heeft een sterke focus op de effecten van digitalisering op cultuur. Zo heeft men onderzoek ontwikkeld 1) rond de dialecten en digitale media, de effecten van digitalisering op rituelen, literatuur en de kunsten, 2) de constructie van identiteit in digitale niches, fenomenen als influencers en hoe zij nieuw cultureel erfgoed maken, 3) de impact van migratie en globalisering op cultuur en identiteit in digitale tijden, 4) de opkomst van activistische bewegingen zoals Black Lives Matter maar ook extreemrechtse groeperingen die een claim leggen op cultureel erfgoed en ze zo mede bepalen.

Bij het departement Filosofie is veel aandacht voor het thema identiteit als klassiek filosofisch thema. Net als elders is daarbij tegenwoordig veel aandacht voor identiteit als narratieve identiteit. Hoe moeten we dat denken? Hoe is dat bepaald en hoe kan dat beïnvloed worden? Culturele uitingen spelen daarbij een belangrijke rol. Filosofen van het departement bestuderen in dat kader de moderne en populaire cultuur door onderzoek naar literatuur, films en videogames. Enkele filosofen van het departement bestuderen daarnaast de relatie tussen (narratieve) identiteit, subjectiviteit en fenomenen zoals fan-dom, (morele) problemen rondom bewondering (admiration; celebrity politics) alsmede de betekenis van moderne helden (morele exemplars). De bestudering van de moderne cultuur neemt hierbij altijd een belangrijke plaats in.

Dankzij de diversiteit aan perspectieven op dit belangrijke wetenschappelijke deelgebied is TSHD in staat om hoogstaand en maatschappelijk relevant onderzoek te verrichten op het gebied van cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur.

Door de inzet van sectorplanmiddelen maakt TSHD bij de twee genoemde departementen in totaal zes UD-posities mogelijk (eventueel zullen deze eerst middels tijdelijke postdoc-posities (max. 2 jaar) worden ingevuld) mogelijk. Deze zullen worden geworven op de volgende onderwerpen:

- Narratieve identiteit en artifacts (in een digitale cultuur)
- Populaire cultuur en de representatie van het verleden
- Digital discourse analysis en memory studies
- Digitale kunst en mediastudies
- Critical heritage studies
- Creative industries, popular culture and future heritage

De aan te stellen wetenschappers zullen bij de uitvoering van hun onderzoek de samenwerking zoeken: 1) intern met bestaande collega's die al op het thema werken en 2) extern met collega's van de andere universiteiten die cf. de Breimer-tabel in het Sectorplan op dit subthema hebben ingetekend, te weten Erasmus Universiteit Rotterdam en Rijksuniversiteit Groningen. Vervolgens zullen zij actief zijn in het doen van onderzoek, genereren van wetenschappelijke en maatschappelijke impact middels congrespresentaties, publicaties in wetenschappelijke en niet wetenschappelijke outlets en lezingen.

De aan te stellen personen zullen bovendien een substantiële bijdrage leveren aan het onderwijs dat de departementen DCU en DFI aanbieden. Zij zullen bijdragen aan al bij TSHD aanwezige onderwijsprogramma's om op die manier de nieuwe thema's in de onderwijsprogramma's te brengen. Daarnaast zullen de aan te stellen personen samenwerken over de grenzen van de departementen heen en zo kunnen bijdragen aan interdisciplinaire onderwijsontwikkelingen (bijvoorbeeld vernieuwde cursussen, minoren en mastertracks). Wel willen we er zorg voor dragen dat de totale onderwijslast niet wordt vergroot.

Talen & Culturen

Binnen thema 'Talen en Culturen' heeft TiU de keuze gemaakt voor het subthema 'Taalvariatie, geletterdheid en inclusie in de digitale samenleving'.

Taal- en cultuurspecifieke kennis is cruciaal voor de economische en politieke positie van ons land. Wanneer onze kennis van andere talen en culturen afneemt, worden we voor de duiding van internationaal belangrijke gebeurtenissen afhankelijk van de zienswijze van derde landen. Taal- en cultuurspecifieke kennis is ook van essentieel belang voor steeds verdergaande processen en snellere innovaties in ICT en artificiële intelligentie¹⁸, voor inclusie-, participatie- en identiteitsvraagstukken op zowel nationaal als Europees niveau. In het verlengde van het SSH-brede sectorplan Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld en het sectorplan Sociale wetenschappen agenderen de Geesteswetenschappelijke faculteiten expliciet de relevantie van kennis over taalvariatie als bijdrage aan de prioriteit inzake 'begrip van maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit'.

Bij TSHD wordt vanuit meerdere departementen onderzoek gedaan naar taalvariatie, geletterdheid en inclusie in de digitale samenleving:

In het departement Communicatie en Cognitie wordt – onder meer samen met onderzoekers van de departementen Cultuurwetenschappen and Cognitive Science and AI – onderzoek gedaan naar de cognitieve processen die ten grondslag liggen aan meertaligheid, en wat we hierdoor kunnen leren over taal en communicatie in algemene zin. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar hoe digitale hulpmiddelen ingezet kunnen worden om, bijvoorbeeld, het leren van een tweede taal te stimuleren. Een voorbeeld is het L2TOR H2020-project waarin een sociale robot is ontwikkeld die bijvoorbeeld Turkse kinderen van vijf of zes jaar Nederlandse woordjes aanleert .

In het departement Cultuurwetenschappen is er een lange traditie in het doen van onderzoek naar taalvariatie, zoals dialectgebruik, regionale variatie, meertalige praktijken, code-mixing en -switching. Ook wordt er veel onderzoek gedaan naar geletterdheid, bijvoorbeeld in onderwijs, taalverwerving, maar ook bij verschillen in schoolprestaties en tweetaligheid. Bij deze onderzoeken speelt sociale inclusie en integratie een belangrijke rol. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het door NWO gefinancierde project over de ontwikkeling van schooltaalvaardigheid van Turkse drie- tot zesjarige kinderen in communicatieve contexten thuis en op school. Het project leverde waardevol bewijs op over de ontwikkeling van taalvaardigheid op school en over de rol van voorzieningen en pedagogische ondersteuning in de ouder- kind interactie.

In het departement Filosofie wordt veel onderzoek verricht naar (begrip van) maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit. In de huidige context is er veel aandacht voor epistemische ongelijkheid alsmede voor het probleem van de stapeling van ongelijkheden. Deze problematiek bestudeert men binnen het departement in het kader van moderne theorieën over intersectionaliteit. Daarnaast wordt er in het kader van enerzijds ongelijkheid en anderzijds genderstudies onderzoek gedaan naar de thematiek inclusie en exclusie. De noodzaak om de thematiek linguistic injustice daarbij integraal mee te nemen wordt daarbij recentelijk erkend. Bovendien geldt natuurlijk juist voor Nederlandse filosofen – die opereren op het kruispunt van Duitse, Franse, Engelse en Nederlandse filosofie - de problematiek van taalvariatie altijd integraal onderdeel van hun werk is doordat men dagelijks wordt geconfronteerd met de taal en cultuureigenheid van filosofisch spreken. Door het combineren van de verschillende disciplines en perspectieven op dit belangrijke wetenschappelijke deelgebied is TSHD in staat om een grote wetenschappelijke en maatschappelijke impact te generen.

¹⁸ Zonder zeer specifieke kennis van een bepaalde taal, is het bijvoorbeeld onmogelijk een automatisch vertaalprogramma voor die taal op optimaal niveau te maken.

Door de inzet van sectorplanmiddelen maakt TSHD bij de drie departementen in totaal vier nieuwe UD-posities mogelijk (eventueel zullen deze eerst middels tijdelijke postdoc-posities (max. 2 jaar) worden ingevuld). Deze zullen worden geworven op de volgende onderwerpen:

- Linguïstische ongelijkheid: taal, inclusie en verlies van cultuur en identiteit
- Twee- en meertaligheid in online en offline omgevingen
- Sociale marginalisatie in de digitale samenleving en digitale ongelijkheid
- Digitale geletterdheid en interculturele verschillen

De aan te stellen wetenschappers zullen bij de uitvoering van hun onderzoek de samenwerking zoeken: 1) intern met bestaande collega's die al op het thema werken en 2) extern met collega's van de andere universiteiten die cf. de Breimer-tabel in het Sectorplan op dit subthema hebben ingetekend, te weten Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit. Vervolgens zullen zij actief zijn in het doen van onderzoek, genereren van wetenschappelijke en maatschappelijke impact middels congrespresentaties, publicaties in wetenschappelijke en niet wetenschappelijke outlets en lezingen.

De aan te stellen personen zullen bovendien een substantiële bijdrage leveren aan het onderwijs dat de departementen DCC, DCU en DFI aanbieden. Zij zullen bijdragen aan al bij TSHD aanwezige onderwijsprogramma's om op die manier de nieuwe thema's in de onderwijsprogramma's te brengen. Daarnaast zullen de aan te stellen personen samenwerken over de grenzen van de departementen heen en zo bijdragen aan interdisciplinaire onderwijsontwikkelingen (bijvoorbeeld vernieuwde cursussen, minoren en mastertracks). Wel willen we er zorg voor dragen dat de totale onderwijslast niet wordt vergroot.

5.4 Investering infrastructuur en labvoorzieningen (inclusief personeel)

TSHD zet voor Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving in op een wetenschappelijk programmeur. Bij steeds meer onderzoek zit een programmeer component. Daarnaast wordt het steeds belangrijker om Natural Language Processing tools in te zetten om grote databestanden zoals online discussies, social media feeds, automatisch te monitoren en te kunnen analyseren. Ook inhoudsanalyses van gesprekken, consulten, video's en dergelijke kunnen dan (semi-)automatisch gedaan worden.

TSHD wil daarnaast de labcoördinatie uitbreiden. De labcoördinator kan de wetenschappers ondersteunen bij het gebruik van de apparatuur uit het lab. De beschikbaarheid en nabijheid van deze persoon ontzorgt de onderzoekers. De labcoördinator draagt tevens zorg voor het onderhoud van de apparatuur aanwezig in het lab.

Tot slot zal TSHD een deel van de middelen voor de apparatuur in haar labs gebruiken, bijvoorbeeld wanneer er behoefte is aan vervanging of verbetering.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Bij Cultureel Erfgoed & Identiteit zet TSHD in op de versterking van het DiggIt magazine als academisch nieuwsplatform. Dit platform - opgericht door het departement Cultuurwetenschappen - spiegelt het academisch proces van kennisvergaring en houdt zich aan de academische standaarden. Deze infrastructuur biedt de kans om te reflecteren op de thema's die relevant zijn binnen Cultureel erfgoed en de creatieve industrie, media en populaire cultuur. TSHD zet de middelen in om de technische voorzieningen te verbeteren en te onderhouden en voor redactionele ondersteuning.

5.5. KPI: Input en Proces

Hieronder staan de input en output-KPI's voor de drie thema's TSHD actief in zal zijn. Per thema is een tabel opgesteld. De input en proces-KPI's zijn consistent met de activiteiten genoemd in sectie 3.

Tabel KPI's (input en proces) voor thema 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving'

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Profileren van onderzoek op thema • Versterken van duurzame basis op thema met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit • Doelmatiger en doeltreffender inzet van onderzoeks- en onderwijscapaciteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen lokale kwartiermakers op thema • Aanstellen UD's (evt. eerst tijdelijk postdocs) op thema • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten themagroep • Vormgeven thema • Identificeren samenwerkingsmogelijkheden (intern en extern) • Opstellen profiel en programma • Uitwerken programma per thema
2023 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van interdisciplinaire samenwerking op onderwijs- en onderzoekgebied 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema
2023 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van samenwerking met maatschappelijke partners 	<ul style="list-style-type: none"> • Beleggen van rol van coördinator samenwerking maatschappelijke partners 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners • Opstellen programma voor maatschappelijke impact • Praktijkpublicaties en (online) mediaoptredens
2022 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van onderliggende infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaffen apparatuur incl. software • Aanstellen labcoördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten state-of-the-art onderzoeksinfrastructuur

Tabel KPI's (input en proces) voor thema 'Cultureel Erfgoed & Identiteit'

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Profileren van onderzoek op thema • Versterken van duurzame basis op thema met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit • Doelmatiger en doeltreffender inzet van onderzoeks- en onderwijscapaciteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen lokale kwartiermakers op thema • Aanstellen UD's (evt. eerst postdocs) op thema • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten themagroep • Vormgeven thema • Identificeren samenwerkingsmogelijkheden (intern en extern) • Opstellen profiel en programma • Uitwerken programma per thema
2023 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van interdisciplinaire samenwerking op onderwijs- en onderzoekgebied 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema
2023 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van samenwerking met maatschappelijke partners 	<ul style="list-style-type: none"> • Beleggen van rol van coördinator samenwerking maatschappelijke partners' 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners • Opstellen programma voor maatschappelijke impact • Praktijk Publicaties en (online) mediaoptredens
2022 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van onderliggende infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaffen apparatuur incl. software • Aanstellen labcoördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten state-of-the-art onderzoeksinfrastructuur

Tabel KPI's (input en proces) voor thema 'Talen en Culturen'

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Profileren van onderzoek op thema • Versterken van duurzame basis op thema met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit • Doelmatiger en doeltreffender inzet van onderzoeks- en onderwijscapaciteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen lokale kwartiermakers op thema • Aanstellen UD's (evt. eerst tijdelijk postdocs) op thema • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten themagroep • Vormgeven thema • Identificeren samenwerkingsmogelijkheden (intern en extern) • Opstellen profiel en programma • Uitwerken programma per thema
2023 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van interdisciplinaire samenwerking op onderwijs- en onderzoekgebied 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema
2023 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van samenwerking met maatschappelijke partners 	<ul style="list-style-type: none"> • Beleggen van rol van coördinator samenwerking maatschappelijke partners' 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners • Opstellen programma voor maatschappelijke impact • Praktijkpublicaties en (online) mediaoptredens
2022 en verder	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken van onderliggende infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaffen apparatuur incl. software • Aanstellen labcoördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten state-of-the-art onderzoeks-infrastructuur

Bijlage 1: Tabel met besteding voor TiU per thema/per faculteit

TiU bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	780	6,0	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	780	6,0	-
Talen & Culturen	520	4,0	-
Labcoördinatie	162	-	2,2
Infrastructuur	58	-	-
Totaal	2.300	16,0	2,2

6. Universiteit Leiden (LEI)

6.1 Informatie instelling

De Universiteit Leiden is een van Europa's meest vooraanstaande internationale onderzoeksuniversiteiten. De universiteit heeft zeven faculteiten en is gevestigd in Leiden en Den Haag. Het nieuwe strategisch plan Vernieuwen en Verbinden formuleert zes overkoepelende ambities: ruimte voor vernieuwing, toonaangevend interdisciplinair onderwijs en onderzoek, toekomstgerichte ontwikkeling van studenten, een gezonde lerende gemeenschap, strategische samenwerking, en ruim baan voor talent.

Onder het sectorplan voor de geesteswetenschappen 'Traditie in Transitie' vallen in Leiden twee faculteiten, de Faculteit der Geesteswetenschappen en de Faculteit der Archeologie.

Faculteit der Geesteswetenschappen

De Faculteit der Geesteswetenschappen staat voor baanbrekend onderzoek en onderwijs. Het uitgangspunt is om dit niveau van academische excellentie in stand te houden en de essentiële waarden van de geesteswetenschappen te bevorderen in het huidige maatschappelijke, culturele, politieke en economische debat. De wereldwijde oriëntatie, brede (inter)disciplinaire expertise en het academisch onderwijs, gevoed door het onderzoek, voorzien de studenten van de benodigde vaardigheden en kennis om na te denken en te handelen als kritische en betrokken burgers.

De Faculteit der Geesteswetenschappen is uniek in haar onderzoek, onderwijs, valorisatie en breedte naar talen, culturen, kunsten en samenlevingen van de wereld, in hun historische context, van prehistorie tot heden. De faculteit kent een rijke expertise op het terrein van de filosofie, geschiedenis, kunstgeschiedenis, kunsten, letterkunde, taalkunde, religiestudies en regiostudies van vrijwel de gehele wereld. Het universitaire motto 'In Leiden leer je de wereld kennen' wordt dagelijks in praktijk gebracht met hoogwaardig onderwijs door gepassioneerde docenten en onderzoek van internationaal erkend hoog niveau. Hierin wordt de organisatie ondersteund door een professionele staf.

Met 930 medewerkers verzorgt de faculteit 26 bachelor- en 27 masteropleidingen (met 85 afstudeerspecialisaties) voor circa 8.000 studenten.

Onderzoek en onderwijs van Geesteswetenschappen in Leiden behoren tot de top 30 in de wereld (THE). Onderzoek en onderwijs binnen de faculteit is belegd bij zeven instituten. Dat zijn:

- **Academie der Kunsten**

Academy of Creative and Performing Arts (ACPA) verzorgt artistiek onderzoek en onderwijs in de kunsten. ACPA is een onderzoeksinstituut van de Faculteit der Geesteswetenschappen en onderdeel van een samenwerkingsverband tussen de Hogeschool der Kunsten Den Haag en de Universiteit Leiden.

- **Centre for the Arts in Society**

Het Centre for the Arts in Society (LUCAS) onderzoekt beeldende kunsten, design, film, fotografie, digitale media en literatuur in de westerse wereld.

- **Instituut voor Geschiedenis**

Het Leidse Instituut voor Geschiedenis combineert een brede aandacht voor historische ontwikkelingen en fenomenen met een duidelijke focus op verbindingen en vergelijkingen in tijd en ruimte. Het richt zich in de breedte van het onderzoek naar Europese, Amerikaanse, Aziatische en Afrikaanse samenlevingen, de specifieke beoefening van de Nederlandse geschiedenis, de methodologische diversiteit en de interactie met kennis- en erfgoedinstellingen (bibliotheken, archieven en musea).

- **Institute for Area Studies**

Het Institute for Area Studies (LIAS) wijdt zich aan de bestudering van Azië en het Midden-Oosten, vanaf de Oudheid tot het heden.

- **Centre for Linguistics**

Het Centre for Linguistics (LUCL) verenigt taalkundig onderzoek en onderwijs aan de Universiteit Leiden. Het LUCL is ook verantwoordelijk voor het Academisch Talencentrum en een groot deel van het taalonderwijs binnen de faculteit.

- **Instituut voor Wijsbegeerte**

Het Instituut voor Wijsbegeerte bestudeert alle aspecten van de filosofie. In haar onderzoek streeft het instituut naar een vruchtbare interactie tussen systematische en historische benaderingen van de filosofie. Het accent ligt op politieke filosofie en filosofie van kennis en cognitie, beide in een wereldwijd vergelijkend perspectief. Filosofische tradities die hun oorsprong buiten Europa hebben maken integraal deel uit van het onderzoek en onderwijs.

- **Nederlands Instituut Marokko**

Het NIMAR is het nationale expertisecentrum Marokkostudies. Het NIMAR verzorgt onderwijs, faciliteert onderzoek en draagt actief bij aan de kennis in Nederland van de Marokkaanse talen, culturen en samenleving.

Faculteit der Archeologie

De Faculteit der Archeologie is de grootste academische instelling voor Archeologie in Nederland en een van de grootste ter wereld. Ze behoort tot de internationale top en staat in de top tien van de QS World University Ranking per vakgebied.

Binnen Archeologie onderzoekt men de ontwikkeling van menselijke samenlevingen wereldwijd, vanaf het aller vroegste begin tot en met de moderne tijd. Ook wordt het erfgoed onderzocht dat aan deze diepe geschiedenis van de mensheid herinnert en dat samenbindende en leerzame boodschappen bevat voor onze huidige samenleving.

De archeologie beschikt over doeltreffende methoden om het verleden te leren kennen en een plaats te geven in het heden. Het is bovendien een interdisciplinair vakgebied. Wij passen benaderingen en theorieën uit de sociale, geestes- en natuurwetenschappen toe om steeds weer tot nieuwe inzichten te komen. Naast onderzoek is het opleiden van archeologen de kerntaak van de faculteit. Onderwijs en onderzoek zijn nauw verweven. Elke docent is ook een ervaren onderzoeker en elke ervaren onderzoeker is een bevlogen docent.

De faculteit telt meer dan **150 medewerkers** (waarvan circa 50 in vaste dienst) en zo'n 500 studenten, waaronder 300 bachelorstudenten en 200 (onderzoeks)masterstudenten. Aan de faculteit zijn ook ca. 130 promovendi en 40 postdocs verbonden, afkomstig uit alle delen van de wereld. De faculteit biedt een archeologische opleiding aan op bachelor-, master- en onderzoeksmasterniveau.

De onderzoekers van de faculteit publiceren in toonaangevende tijdschriften en bij internationaal hoog aangeschreven wetenschappelijke uitgeverij. Hun onderzoek levert een wezenlijke bijdrage aan de ontwikkeling van de archeologische wetenschap en levert verrassende inzichten op voor de maatschappij van vandaag en de toekomst

Het onderzoek en onderwijs is belegd bij drie departementen:

- **Archaeological Heritage and Society**

Het departement Archaeological Heritage and Society richt zich op onderzoek naar en onderwijs over de relatie tussen het heden en het verleden, de rol van erfgoed in de samenleving en de wijze waarop erfgoed kan bijdragen aan het verbeteren van de levenskwaliteit van onze (toekomstige) omgeving. Ook biedt het departement ruimte aan het Field Research Education Centre, waarin de kennis en ervaring op het gebied van archeologisch én erfgoedveldwerk samen wordt gebracht.

- **Archaeological Sciences**

Binnen het departement van Archaeological Sciences streeft men naar de hoogste standaarden op het gebied van wetenschapsgedreven onderwijs en onderzoek. In state-of-the-art laboratoria wordt er onderzoek gedaan in de volgende vakgebieden: osteoarcheologie, de studie van menselijke resten; zoöarcheologie, de studie van dierlijke resten; materiële cultuur, de studie van menselijke artefacten; archeobotanie, de studie van plantaardige resten; en digitale archeologie, de inzet van digitale middelen, van kunstmatige intelligentie tot lasermapping (LiDAR) om het verleden te reconstrueren en te begrijpen.

• World Archaeology

Het departement World Archaeology huist de regio- en periodespecialisten van de faculteit. Van de oorsprong van de mens tot de middeleeuwen, van Europa tot Azië, Afrika en de Amerika's. De hoofdfocus ligt op de studie van de dynamiek binnen samenlevingen in het verleden in de zin van aanpassing, continuïteit, veerkracht, weerstand en transformatie.

6.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Wetenschappelijk personeel Faculteiten (FGW & FdA)

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	54	65%	46,5	69%	46,5	32,6	13,9
	Vrouw	29	35%	21,2	31%	24,8	17,3	7,5
Assoc. Prof. (UHD)	Man	26	57%	18,7	58%	24,1	16,9	7,2
	Vrouw	20	43%	13,5	42%	14,7	10,3	4,4
Asst. Prof. (UD)	Man	137	54%	104,8	53%	113,9	79,8	34,1
	Vrouw	119	46%	92,2	47%	98,3	68,8	29,5
Postdoc	Man	10	59%	3,9	45%	4,4	1,2	3,5
	Vrouw	7	41%	4,7	55%	4,7	0,9	3,8
PhD student	Man	6	40%	2,6	29%	2,6	0,3	2,3
	Vrouw	9	60%	6,3	71%	6,3	0,6	5,7
Lab- en infra-personeel (NWP)	Man	1	50%	1,0	63%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Vrouw	1	50%	0,6	38%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

6.3 Inhoudelijke invulling Universiteit Leiden sectorplan Geesteswetenschappen

Het beoogd effect van het sectorplan is voor de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden driedelig:

- Het versterken van een duurzame basis met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit, ruimte voor onderzoek en voldoende staf voor hoogwaardig onderwijs, ook in kleine opleidingen, c.q. verlaging van de werkdruk waar die het hoogst is.
- Vanuit die basis wordt de samenhang tussen onderwijs en onderzoek en multi- en interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek versterkt. Dit is essentieel voor het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken en draagt bij aan doorbraken in het wetenschappelijk onderzoek.
- Het aanjagen van meer interdisciplinaire samenwerking in onderwijs en onderzoek en profilering tussen instellingen, en samenwerking met maatschappelijke partners (zoals werkveld en regio). Door onze krachten te bundelen, los van traditionele taakverdelingen, ontstaat synergie en kan wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger worden ingezet.

Binnen deze brede doelstelling kiest de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden, om zich primair te richten op vier thema's:

- 'Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie' onder het brede thema 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedatificeerde Samenleving'.
- 'Materieel en immaterieel erfgoed' onder het brede thema 'Cultureel Erfgoed & Identiteit'.
- 'Collectioneren, beheer en overdracht' onder het brede thema 'Cultureel Erfgoed & Identiteit'.
- 'Verduurzaming van taal- en cultuurexpertise' onder het brede thema 'Talen en Culturen'.

Daarnaast werkt de Faculteit der Geesteswetenschappen samen met haar collega-faculteiten binnen het SGW-domein aan het SSH-brede thema 'Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld', met een specifieke focus binnen de Universiteit Leiden op 'Recht, privacy en veiligheid' en 'Welzijn en gezondheid'.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

De digitale samenleving heeft de laatste jaren, mede door de enorme ontwikkelingen op het gebied van dataverzameling en dataverwerking (data science) en artificiële intelligentie een enorme vlucht genomen. Ontwikkelingen als Internet of Things, blockchain en Artificial Intelligence (AI) bieden nog veel onontgonnen mogelijkheden voor het individu en voor de samenleving. Er zijn echter ook risico's en uitdagingen aan verbonden, onder meer op het gebied van kansenongelijkheid, diversiteit, privacy, mensenrechten, des-informatie. Een mensgerichte benadering van AI is daarom van belang die de publieke belangen en waarden vooropstelt. Het gaat bij AI dus uitdrukkelijk niet alleen om techniek, maar zeker ook om de maatschappelijke uitdagingen die AI met zich meebrengt.

De Geesteswetenschappen zijn bij uitstek geschikt om kritisch te reflecteren en actief mee te denken over de sociaal-culturele en ethische kwesties die de digitale samenleving met zich meebrengt, en bij te dragen, in samenspraak met technische partijen, aan een goede aansluiting tussen techniek, mensen en samenleving. Juist door gezamenlijk op te trekken, ontstaat Humane AI die doet wat beoogd is, en waarvan de – onvermijdelijke – onverwachte effecten in goede banen worden gestuurd, en die daardoor aan mens en maatschappij dienstbaar zal zijn. Algoritmen voor AI worden geschreven door mensen, die impliciet of expliciet vooroordelen hebben. Daarom hebben beslissingen die in het kader van de artificiële intelligentie worden genomen per definitie een ethische dimensie. Het is daarom van belang dat bij de ontwikkeling van nieuwe toepassingen van en algoritmen voor AI deze dimensie vanaf het begin wordt meegenomen.

AI, digitale technieken en data-visualisaties zijn niet waardenneutraal. Het doorgronden van de waarden en de consequenties van het 'doorrekenen' van de waarden die besloten liggen in bijvoorbeeld algoritmen is van wezenlijk belang voor onder andere het vertrouwen in de overheid en bescherming van fundamentele mensenrechten. De Geesteswetenschappen kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een AI die data 'begrijpt' zoals mensen die begrijpen in het licht van normen, waarden en identiteit. Dat betekent dat we die normen, waarden en identiteiten moeten modelleren en de geesteswetenschappelijke objecten (taal, kunst, geschiedenis) moeten kunnen duiden aan de hand van die modellen. In onze digitale samenleving hebben wij dagelijks te maken met interacties met machines. De grote uitdagingen zijn nog steeds de ambiguïteit en variatie van taal en spraak, en de uitdaging van computer-gebaseerde generatie en interpretatie, een uitdaging die nog vele malen groter is dan het gangbare (analoge) interpretatie-proces en die raakt aan zorgen met betrekking tot duurzaamheid.

AI en het daarmee verbonden automated decision-making zal ingezet worden in allerlei sectoren en contexten, steeds vaker ook in directe interactie met mensen en de samenleving, denk hierbij aan de media, opsporing en beveiliging, scholing, maar ook justitie en de gezondheidszorg; zodoende raakt de ontwikkeling van AI aan fundamentele geesteswetenschappelijke vragen. Door vanuit onze discipline vanaf het begin betrokken te zijn bij het ontwerp van AI-systemen, zullen systemen ontstaan die niet alleen beter geaccepteerd zullen worden, maar ook bijdragen aan sociaal-economische gelijkheid, het voorkomen van vooroordelen, en het vergroten van eerlijkheid (fairness). Naast de bijdrage aan de ontwikkeling van AI in samenwerking met andere disciplines en de industrie, hebben de Geesteswetenschappen een belangrijke eigenstandige rol door burgers te equiperen voor de omgang met technologie en door de impact van technologie in en op de samenleving te bestuderen.

Binnen het thema 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving' zet Leiden in op het deelt thema 'Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie'.

- Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie. Digitalisering impliceert zowel een verrijking als een transformatie van culturele praktijken en van publiek, smaak, en normen in de consumptie, circulatie, waardering en commodificatie van cultuur. Er ontstaat een digitale en mondiale publieke ruimte, waarbij de vraag moet worden gesteld hoe alle burgers mee kunnen doen in een digitale maatschappij (digitale geletterdheid en inclusie) en hoe cultuur een rol speelt of kan spelen bij het verbinden van die burgers.

Data en platformen vormen een kans voor geesteswetenschappers. Bronnen, archieven of corpora kunnen sneller en uitgebreider onderzocht en aan elkaar gekoppeld worden. Ook in het kader van Open Science en de uitwisseling van data, methoden en resultaten zijn data en platformen van groot belang voor de geesteswetenschappen.

Daarnaast zijn data en platformen nooit waarde vrij. Menselijke besluiten en oordelen worden beïnvloed door ruis en vooroordelen. AI-systemen en applicaties nemen die ruis en vooroordelen over. Om vooroordelen en ruis te minimaliseren en sociale inclusie daarmee te bevorderen is (geesteswetenschappelijk) onderzoek nodig.

Daarom is de doelstelling van de Geesteswetenschappen in Leiden om middelen uit het sectorplan in te zetten om zowel het gebruik van, als reflectie op data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie te versterken.

In het onderwijs uit zich dit door een uitgebreid faculteitsbreed onderwijsaanbod op het vlak van AI, voor zowel bachelor- als masteropleidingen, ondergebracht bij het Leiden University Centre for Digital Humanities. Bovenstaande perspectieven komen hierin aan bod. Een groeiend aandeel studenten volgt dit onderwijs en verwerft kennis en ontwikkelt vaardigheden op het vlak van AI.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Cultureel erfgoed is een belangrijk onderdeel van onze sociaal-culturele identiteit en onderdeel van de gemeenschapsconstructie. Zoals identiteit nauw verbonden is met moedertaal/talen, zo is culturele identiteit nauw verweven met cultureel erfgoed; zozeer, dat ze elkaar wederzijds bepalen. Het doorgronden van de samenhang tussen cultureel erfgoed en culturele identiteit vereist een brede blik door ruimte of tijd. Hoewel het uiterst relevant kan zijn voor hedendaagse maatschappelijke uitdagingen, zoals het omgaan met diversiteit, moet erfgoed nadrukkelijk ook in een Europees en mondiaal perspectief worden bestudeerd. Cultureel erfgoed heeft zowel materiële als immateriële dimensies. Het raakt daarmee aan vrijwel alle aspecten van het dagelijks leven en maakt (sub)groeps- en individuele identiteiten mogelijk of sluit deze juist uit.

Onderzoek naar cultureel erfgoed betreft onze culturele waarden en daarmee raakt het aan de acceptatie van maatschappelijke veranderingen – niet alleen op sociaal en technisch vlak, maar ook in de persoonlijke levensstijl. Het doorgronden van de wijze waarop cultureel erfgoed zin- en betekenisgeving kan bewerkstelligen is van belang om te begrijpen wat waardevol wordt geacht en waarom. Dit inzicht kan ons helpen adequater om te gaan met belangrijke maatschappelijke vraagstukken. De heroriëntatie op duurzaamheid is een belangrijke factor in de omgang met materieel en immaterieel erfgoed in de komende jaren. In eerste instantie gaat het daarbij om onderzoek naar verantwoord hergebruik van data, objecten en gebouwen, maar het gaat ook om de meer toekomstgerichte omgang met materiële en immateriële sporen uit het verleden. Vragen over de invloed van historische kennis op het innovatief en duurzaam realiseren van landschappelijke en maritieme transformaties stellen geesteswetenschappers in staat om de brug te slaan met andere disciplines.

Daarom is de doelstelling van de Geesteswetenschappen in Leiden om middelen uit het sectorplan in te zetten om de kennis en expertise op het gebied van Materieel en Immaterieel Erfgoed en Collectioneren, beheer en overdracht te versterken, niet afzonderlijk maar in synergie.

- **Materieel en immaterieel erfgoed**

Bronnen voor onderzoek naar historisch besef en identiteit van lokaal tot mondiaal zijn niet alleen tastbaar (tekstueel, visueel en materieel) maar ook immaterieel (digitaal, gesproken, opgevoerd, herinnerd, lichamenlijk en environmental) van aard. De Leidse expertise op het gebied van materieel erfgoed richt zich enerzijds op visuele cultuuruitingen, zoals kunstwerken, gebouwen, en monumenten, en anderzijds op schriftdragers, zoals kleitabletten, papyri, manuscripten, en vroege drukken. De Geesteswetenschappen in Leiden bezit ook unieke expertise op het gebied van immaterieel erfgoed, zoals vertelcultuur, 'memory', podiumkunsten, en sociale, politieke en religieuze tradities in verschillende culturen. Archieven, collecties en musea – maar ook de openbare ruimte – zijn de laboratoria van de geesteswetenschappen. Recent cultuurhistorisch onderzoek heeft uitvoerig aangetoond dat erfgoed- en collectievorming in deze kennisreservoirs niet neutraal is, en zelf ook aan gedegen bronnenonderzoek moet worden onderworpen. Maatschappelijke vragen over betekenis, behoud en presentatie van het verleden, urgent in deze periode van toenemende polarisering, kunnen slechts worden verhelderd door breed historisch inzicht in de maakprocessen van erfgoed. Onderzoek naar de dynamische verhouding tussen collectievorming en veranderende gevoelens over identiteit heeft een directe politieke en publieke betekenis. Daarnaast zijn ongeschreven tradities in het politieke domein thema van onderzoek, evenals ordeningsprincipes in de internationale verhoudingen. Maatschappelijke dynamiek zorgt voor een toenemende diversiteit in de omgang met het verleden, en voor uiteenlopende emotionele betrokkenheid daarbij. De snelle mediatisering van materieel en immaterieel erfgoed, en de daarmee samenhangende veranderingen in zowel beleving (bubbles) als in kennissystemen, voeden een proces dat verbinding bemoeilijkt, polarisering over eigenheid en identiteit faciliteert, en het bestaan van een collectief geheugen problematiseert. Deze ontwikkeling vraagt om historisch besef, meerstemmigheid en een voortdurende herdefiniëring van wat erfgoed is en betekent voor verschillende groepen. Het universitaire onderzoek moet derhalve intrinsiek interdisciplinair van aard zijn.

Door de Leidse verbinding van onderwijs en onderzoek zorgt deze kennis en expertise ook tot versterking van de opleidingen. De reflectie en interdisciplinaire benadering van erfgoed komt tot uiting in de opleidingen, waarbij veel aandacht is voor de analyse van primair bronnenmateriaal en de wijze waarop studenten de opgedane inzichten verwerken in hun geschreven werk.

- **Collectioneren, beheer en overdracht**

Musea en andere erfgoedinstellingen staan voor de uitdaging om hun specifieke geschiedenissen waarin zij zich specialiseerden op het gebied van kunst, cultuur, geschiedenis en archeologie of natuur, te verbinden aan actuele maatschappelijke vragen waarin die specialisaties ter discussie staan. Zij moeten bovendien nieuwe methodes en een nieuwe wetenschappelijke rigueur ontwikkelen op het gebied van vragen rondom herkomst, restitutiebeleid en rechtsherstel. Een zorgvuldig antwoord op dergelijke problemen vereist de participatie niet alleen van uiteenlopende (geestes)wetenschappers, maar ook van betrokken burgers en andere stakeholders, zoals archieven, musea, erfgoedinstellingen, bibliotheken, documentatiecentra en journalistiek. Bovendien biedt de recente technologische vooruitgang vele nieuwe mogelijkheden voor het onderzoeken, herinterpreteren, opsporen, tonen en ervaren van erfgoed, variërend van grote evenementen en big data-analyses tot virtual reality, games en AI-applicaties.

In opleidingen ontwikkelen studenten vaardigheden voor het ontsluiten van objecten – van museale of alledaagse kwaliteit, maar telkens als materiële cultuuruitingen. Ontsluiting gebeurt op traditionele wijze (via geschreven tekst) maar ook op innovatieve wijze (via interactieve websites). Voorts leidt dit in de masteropleiding Arts & Culture tot versterking van de track Museumstudies.

Talen & Culturen

Communicatie is een van de cruciale eigenschappen die de mens tot mens maakt. Taal maakt het mogelijk complexe sociale relaties aan te gaan met anderen en draagt bij aan het vermogen om betekenis te geven aan het menselijk bestaan. Voor het verwerken van en voor het delen van herinneringen met anderen is taal nodig, voor het bedenken van innovatieve oplossingen voor problemen, voor het vormgeven van de toekomst van mens en aarde zijn taal, verbeelding, innovatiekracht nodig. Taal- en cultuurspecifieke kennis is cruciaal voor de economische en politieke positie van ons land. Wanneer onze kennis van andere talen en culturen afneemt, worden we voor de duiding van internationaal belangrijke gebeurtenissen afhankelijk van de zienswijze van derde landen.

De Geesteswetenschappen zet zich in voor het versterken van de basis van het onderzoek en onderwijs in de Talen & Culturen door samenwerking en profilering. Hierbinnen richt de Universiteit Leiden zich op de verduurzaming van taal- en cultuurexpertise.

Het belang van taal- en cultuurexpertise is groot, maar de uitdagingen, en maatschappelijke implicaties daarvan ook. Eén daarvan is het lerarentekort voor de schooltalen (Nederlands, Engels, Duits, Frans, maar ook Latijn, Grieks, Italiaans, Spaans, Russisch, Turks, Arabisch en Chinees). Daarnaast is er een terugloop in studentenaantallen voor disciplinaire taal- en cultuuropleidingen. Aankomende studenten die terugschrikken voor de relatief hoge specialisatiegraad van de opleidingen of hun keuze willen uitstellen kiezen voor een brede opleiding als International Studies (Engels is een uitzondering) en aankomende studenten met wetenschappelijke belangstelling kiezen voor een disciplinaire opleiding als taalwetenschap. Gevolgen zijn het onvoldoende vervullen van de maatschappelijke taak en een kwetsbare expertise.

Het is onze overtuiging dat kennis over taal en cultuur nodig is om succesvol en maatschappelijk relevant interdisciplinair onderzoek naar de grote maatschappelijke vragen van gister, vandaag en morgen te kunnen verrichten. Deze samenwerking vindt plaats binnen de geesteswetenschappen, bijvoorbeeld tussen taal- en cultuurspecialisten en collega's met een breder perspectief, zoals binnen de regiostudies of International Studies. Ook vindt samenwerking plaats tussen taal- en cultuur experts en onderzoekers uit andere sectoren, binnen en buiten het domein van de sociale en geesteswetenschappen. Taal- en cultuurspecifieke kennis is bijvoorbeeld van essentieel belang voor steeds verdergaande processen en snellere innovaties in ICT en artificiële intelligentie (zonder zeer specifieke kennis van een bepaalde taal, is het bijvoorbeeld onmogelijk een automatisch vertaalprogramma voor die taal op optimaal niveau te maken) en voor inclusie-, participatie- en identiteitsvraagstukken op zowel nationaal als Europees niveau.

Zowel als voorwaarde voor belangrijk (interdisciplinair) onderzoek, maar ook ten behoeve van het bijdragen aan het terugdringen van de maatschappelijke uitdaging van het terugdringen van het lerarentekort voor schooltalen is verduurzaming van taal- en cultuurstudies dus nodig.

6.4 Investering infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

In eerste instantie zullen de middelen voor infrastructuur worden besteed aan het upgraden en uitbreiden van de bestaande labs. Daarbij wordt specifiek gedacht aan de drie GW-thema's uit het sectorplan en het dwarsdoornijdend thema, maar ook aan betere basisvoorzieningen. Een investering in betere en nieuwe hardware en software stoomt de labs klaar voor intensivering van het onderzoek, maar ook voor nauwere intra-facultaire samenwerking. Deze basis-infrastructuur, die gedurende de looptijd onderhouden dient te worden uit de toegekende middelen, vormt het fundament voor verdere interdisciplinaire samenwerking. Deze samenwerking wordt gezocht met andere faculteiten in SSH-verband, een traject dat op dit moment al loopt en in de komende jaren zal worden uitgebreid. Deze uitbreiding is de focus voor verdere bestedingen, in de vorm van gezamenlijke labs en andere infrastructuurprojecten.

Middelen voor lab ondersteuning zullen worden ingezet voor technische-, datamanagement- en programmeer-ondersteuning. Het is de bedoeling dat deze ondersteuners in SSH-verband gaan opereren, maar wel verbonden blijven aan de facultaire labs.

6.5 KPI: Input en Proces

Om de impact van de inzet van de sectorplan middelen op de beschreven doelstellingen te bepalen zijn Key Performance Indicatoren (KPI's) geformuleerd. Daarbinnen wordt onderscheid gemaakt tussen inputindicatoren, procesindicatoren en outputindicatoren. Op deze manier wordt aangetoond dat de besteding van de middelen (input), gebruik zal worden (proces) om via concrete resultaten (output) bij te dragen aan het behalen van de doelstellingen. Deze doelstellingen dragen op hun beurt bij aan realiseren van de onder hoofdstuk drie beschreven algemene doelstelling van de faculteiten Geesteswetenschappen en Archeologie.

Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
Versterken brede basis van de faculteit op vlak van onderzoek en onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen postdocs (max. 2 jaar) Aanstellen UD's Bevorderingen naar UHD Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> Vormgeven (sub) thema's over de breedte van de GW-expertise Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden
Interdisciplinaire samenwerking tussen instituten versterken	<ul style="list-style-type: none"> Aanstelling thema coördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> Inrichten themagroepen over instituten heen
Versterken samenwerking met externe partners	<ul style="list-style-type: none"> Aanstelling thema coördinatoren Aanstelling kennismakelaar 	<ul style="list-style-type: none"> Contact met relevante partners leggen Samenwerkingsactiviteiten Gezamenlijke onderzoeksaanvragen
Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaffen apparatuur incl. software Aanstellen labassistenten 	<ul style="list-style-type: none"> Inrichten state-of-the-art oz-infrastructuur
Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen projectleiders/ kwartiermakers per thema Aanstellen postdocs per thema (max. 2 jaar) Aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> Vormgeven thema Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden Opstellen profiel en programma
Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen landelijk projectleider per hoofdthema Aanstellen ambtelijke ondersteuning (OBP) 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten landelijke themagroep als coördinerend netwerk voor thema's uit sectorplannen Contact met relevante partners leggen Gedeeld onderwijs op specifieke thema's

Bijlage 1. Tabel met besteding voor LEI per thema / per faculteit

LEI bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	1.106	8,5	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	1.106	8,5	-
Talen & Culturen	781	6,0	-
Labcoördinatie	261	-	3,5
Infrastructuur	546	-	-
Totaal	3.800	23,0	3,5

In bovenstaande tabel zijn de aanstellingen per 2023 opgenomen. Hierbij wordt uitgegaan van volledige financiering. LEI zal bij een lagere vaststelling van het beschikbare bedrag geen aanvullend budget beschikbaar stellen. In dat geval zien wij ons genoodzaakt een lager getal aan UD-aanstellingen te implementeren.

7. Maastricht University (UM)

7.1 Informatie instelling

De UM is een Europese universiteit met een internationale oriëntatie, midden in de samenleving en sterk verankerd in de regio. De UM werkt over grenzen heen, waar onderwijs en onderzoek internationaal met elkaar worden verbonden, maatschappelijke vraagstukken in de volle breedte worden onderzocht en de Euregionale arbeidsmarkt door triple-helix samenwerking wordt versterkt. UM kent een open en inclusieve academische cultuur. Er is een internationale gemeenschap en een sterke focus op innovatief en interdisciplinair onderwijs en onderzoek. De kern van onze missie is studenten van over de hele wereld de mogelijkheid bieden zich te ontwikkelen tot actieve, mondiaal georiënteerde burgers en kritische denkers. Dit doen wij middels kleinschalig Probleemgestuurd Onderwijs (PGO), in een internationale en interculturele setting. Met ons inter- en transdisciplinaire onderzoek geven we uitdrukking aan waarden zoals innovatie, duurzaamheid en sociale verantwoordelijkheid.

Opbouw faculteiten

De UM kent zes faculteiten, waarvan vier faculteiten vallen binnen het SSH-domein:

- Faculty of Arts and Social Sciences (FASoS)
- Faculty of Psychology and Neuroscience (FPN)
- Faculty of Law (LAW)
- School of Business and Economics (SBE)

Alle vier de faculteiten zijn actief binnen de Sociale wetenschappen, en daarnaast is er binnen FASoS ook onderzoek en onderwijs op het gebied van de Geesteswetenschappen. Op de website van de UM is meer informatie te vinden over de vier faculteiten: <https://www.maastrichtuniversity.nl/about-um/faculties>

Faculty of Arts and Social Sciences (FASoS)

In onderwijs en onderzoek belicht FASoS belangrijke ontwikkelingen in samenlevingen en culturen zoals die zich in de moderne en hedendaagse tijd hebben voorgedaan. Onderzoek en onderwijs is interdisciplinair van karakter, zoals ook blijkt uit het opleidingsaanbod en de onderzoekscentra waarin FASoS participeert. Er wordt ingezet op inzicht krijgen in de onderlinge verbanden tussen Europeanisering, mondialisering, wetenschappelijke en technologische ontwikkeling, politieke verandering en culturele vernieuwing. Er is bijzondere interesse in de manier waarop de hedendaagse samenlevingen met deze uitdagingen omgaan, onder meer via herinneringspraktijken, bestuurstechnieken, strategieën voor het beheer van kennis, technologieën en risico's en manieren om met diversiteit en ongelijkheid om te gaan. Voor het begrijpen van de huidige wereld is inzicht in haar verleden cruciaal. Daarom is historisch onderzoek een sleutelement van de wetenschappelijke en educatieve identiteit van FASoS.

Bacheloropleidingen (* = interdisciplinaire samenwerking waar 2 of meer faculteiten bij betrokken zijn)

- Arts and Culture
- Digital Society
- European Studies
- Global Studies*

Masteropleidingen

- European Public Affairs
- European Studies
- European Studies on Society, Science and Technology
- Globalisation and Development Studies
- Kunst- & Cultuurwetenschappen
- Media Studies
- European Studies (research)
- Cultures of Art, Science and Technology (research)

Om innovatief, interdisciplinair onderzoek te koesteren en in stand te houden, heeft het onderzoeksinstituut van FASoS een matrixorganisatiestructuur. De ruggengraat wordt gevormd door vier verschillende onderzoeksprogramma's, die elk zijn samengesteld door een interdisciplinair team van onderzoekers. Hoewel de onderzoeksprogramma's de kern vormen van de onderzoeksactiviteiten van FASoS, heeft de faculteit ook zes centra als specifieke onderzoekshubs en om de interactie met externe academische partners en maatschappelijke belanghebbenden te vergemakkelijken. Samen bieden de onderzoeksprogramma's en de onderzoekscentra een kader dat flexibiliteit, netwerking en mobiliteit over de disciplinaire grenzen heen mogelijk maakt.

Onderzoeksprogramma's

- Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS)
- Arts, Media and Culture (AMC)
- Globalisation, Transnationalism and Development (GTD)
- Politics and Culture in Europe (PCE)

Onderzoekscentra (* = interdisciplinaire samenwerking waar 2 of meer faculteiten bij betrokken zijn)

- Centre for European Research in Maastricht (CERiM)
- Centre for Gender and Diversity (CGD)
- Maastricht Centre for Arts, Culture, Conservation and Heritage (MACCH)*
- Maastricht Centre for Citizenship, Migration and Development (MACIMIDE)*
- Maastricht Centre for the Innovation of Classical Music (MCICM)
- Centre for the Social History of Limburg (SHCL)

Laboratoria

- The Plant - Playground and Laboratory for New Technologies (digital lab voor onderzoek en onderwijs)

Graduate School

- Graduate School of Arts & Social Science

7.2 Wetenschappelijk personeel

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van het wetenschappelijk personeel van FASoS. Voor de indeling in fte's onderwijs/onderzoek is gebruik gemaakt van de algemene richtlijnen met betrekking tot onderwijs/onderzoek-verdeling binnen FASoS (per positie).

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	9	43%	7,1	42%	7,1	4,2	2,8
	Vrouw	12	57%	9,8	58%	9,8	5,9	3,9
Assoc. Prof. (UHD)	Man	11	44%	8,9	40%	8,9	5,3	3,6
	Vrouw	14	56%	13,5	60%	13,5	8,1	5,4
Asst. Prof. (UD)	Man	31	53%	28,1	53%	28,1	16,9	11,2
	Vrouw	27	47%	25,3	47%	25,3	15,2	10,1
Postdoc	Man	5	45%	4,7	51%	4,7	0,9	3,7
	Vrouw	6	55%	4,6	49%	4,6	0,9	3,6
PhD student	Man	9	29%	8,8	29%	8,8	0,9	7,9
	Vrouw	22	71%	21,6	71%	21,6	2,2	19,4

7.3 Inhoudelijke invulling UM-FASoS sectorplan Geesteswetenschappen

FASoS tekende in op drie thema's van het sectorplan GW, te weten Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving, Cultureel Erfgoed & Identiteit en Taal in Cultureel-Politieke Context. Deze thema's passen heel goed bij het al lang bestaande onderzoek in FASoS, uitgevoerd onder auspiciën van verschillende onderzoeksprogramma's en verschillende (inter)facultaire centra. Binnen het onderzoeksprogramma Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS) onderzoeken we de sociale, culturele, politieke en ethische aspecten van nieuwe en opkomende technologieën (zie ook sectie SW). Onderzoekers hebben een achtergrond in geschiedenis, filosofie en de kwalitatieve Sociale wetenschappen.

De inzet van FASoS voor interdisciplinariteit wordt weerspiegeld in het werk van enkele van de onderzoekscentra die in FASoS zijn gevestigd. Zo is het Maastricht Centre for Arts and Culture, Conservation and Heritage (MACCH) een transdisciplinair onderzoekscentrum dat economische, juridische, (kunst)historische, filosofische, sociologische en praktische expertise samenbrengt in de context van kunst en erfgoed. Het Centrum voor Gender en Diversiteit (CGD) bestudeert gender als een categorie van sociale verschillen en behandelt de vraag hoe verschillen op niet-hiërarchische manieren kunnen worden geconceptualiseerd en uitgevoerd. Het analyseert de kunsten als sites voor het heronderhandelen van sociale macht. We behandelen zowel 'hoge' als 'lage' kunst, beeldende en verbale kunst, oudere en nieuwere media. Binnen het onderzoeksprogramma Arts, Media, and Culture (AMC) onderzoeken we hoe ontwikkelingen in de kunsten en de media reageren op sociaal-culturele en politieke veranderingen en hoe, vice versa, culturele artefacten en praktijken de sociale en politieke cultuur kunnen vormgeven. Het benadert uitdagingen met betrekking tot inclusieve samenlevingen, levende geschiedenissen, digitale transformaties en boeiende verhalen vanuit de perspectieven van kunstfilosofie, literatuur- en mediastudies, culturele geschiedenis en gender- en diversiteitsstudies

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Hoe beïnvloedt het ontwerp en het gebruik van opkomende technologieën het leven van mensen, en hoe kan deze kennis worden toegepast op problemen die voortkomen uit de snel veranderende technologische omgevingen? Vragen over ethiek en verandering in relatie tot de vooruitgang van kunstmatige intelligentie (AI) en big data behoren tot de meest prangende van de laatste tijd. Er zijn ethische zorgen over wie toegang heeft tot gegevens en hoe gegevens worden beheerd en gebruikt. AI wordt vaak gepresenteerd als de oplossing voor veel van de huidige problemen in de wereld, bijvoorbeeld bij het verstrekken van gepersonaliseerde geneeskunde (diagnose en behandeling).

Maar het wordt ook gezien als een oorzaak van veel problemen, waaronder toezicht en politieke polarisatie. Algoritmische vooringenomenheid – waarbij de al te menselijke neigingen om andere mensen te classificeren en te discrimineren – is een groeiende bron van zorg. Dit is te zien aan de manier waarop bijvoorbeeld AI-systemen mannen beter betaalde banen bieden op platforms als LinkedIn.

De manieren waarop AI-systemen de politieke polarisatie kunnen versterken, staat centraal in de faculteits-overstijgende bijdrage aan het overstijgende SSH-plan 'Desinformatie en democratie'.

Het thema 'Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving' staat centraal in het werk van het FASoS onderzoeksprogramma - Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS). Deze wereldberoemde onderzoeksgroep heeft baanbrekend werk verricht op het gebied van innovatief onderzoek naar de manier waarop mensen omgaan met nieuwe technologieën, waaronder kunstmatige intelligentie (AI). MUSTS maakt gebruik van een combinatie van filosofische, historische, sociologische en antropologische benaderingen, met collega's van de departementen Maatschappijwetenschappen, Geschiedenis en Wijsbegeerte. Er lopen verschillende projecten over het gebruik van AI in steden, in de zorg en robots in het dagelijks leven.

We hebben ook een sterke expertise in het begrijpen van de manieren waarop beweringen over de mogelijkheden van nieuwe technologieën, of dat nu AI, nanotechnologie of genetica is, zelf performatief zijn. Oftewel, de wijze waarop ingenieurs en politici praten over technologie heeft ook invloed op de ontwikkeling en het gebruik ervan.

Nieuwe collega's die zijn aangesteld om aan dit thema te werken, werken samen met nieuwe collega's die zijn aangesteld in het Sociaal Wetenschapsplan en het gecombineerde SSH-plan. Dit thema sluit aan bij de thema's

die ook in Maastricht ontwikkeld gaan worden, waaronder: 'de menselijke factor in nieuwe technologieën (SW)' en 'onderwijs, burgerschap en democratie (SSH)'. Ook kunnen we nauwer samenwerken met lokale partners zoals BISS (Brightlands Institute for Smart Society) en met landelijke initiatieven zoals de Nederlandse AI Coalitie (NLAIC) en het UNL Digitale Samenleving programma (zie ook SW boven). BISS heeft een ELSA Lab, goedgekeurd door de NLAIC en gefinancierd door het Ministerie voor Binnenlandse Zaken.

Er zijn ook veel andere nationale en internationale initiatieven die humane of mensgerichte AI willen promoten, waaronder de Europese Commissie, verschillende coalities van academische onderzoekers met een technische, sociale en geesteswetenschappelijke achtergrond alsook maatschappelijke organisaties en activistische groeperingen die zich bezighouden met privacy en surveillance issues. Ze zijn allemaal gericht op het bevorderen van de ontwikkeling en toepassing van AI die de behoeften van mensen op de eerste plaats stelt, of het nu gaat om burgers, patiënten, belastingbetalers, uitkeringsgerechtigden of werkzoekenden. Het werk dat in dit thema zal worden ontwikkeld, zal ook bijdragen aan deze inspanningen om betrouwbare en verklaarbare AI op een verantwoorde manier te ontwikkelen om aan de behoeften van burgers en de samenleving te voldoen.

Als het gaat om het onderwijs, kunnen onze inzichten over deze vragen zowel de bachelor Arts and Culture als de Bachelor Digital Society voeden. Deze laatste is een vanzelfsprekende, maar discussies over wetenschap en technologie komen ook aan bod in de FASoS bachelor Arts and Culture, aangezien we wetenschap en technologie als culturele praktijken zien. Analyse van de sociale vorming en het gebruik van wetenschap en technologie maken ook deel uit van verschillende masterprogramma's, waaronder European Studies of Science, Technology and Society, Digital Cultures en de onderzoeksmaster Cultures of Arts, Science and Technology. Deze programma's bevatten enkele honderden studenten. Het merendeel van de afgestudeerden van onze bacheloropleidingen volgt de masteropleidingen, al dan niet in Maastricht. Wanneer ze de arbeidsmarkt betreden, vinden afgestudeerden banen in beleidsadvies op alle niveaus (lokaal, nationaal, Europees) en in vele domeinen (cultureel erfgoed, technologie) en in de private sector.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Cultureel erfgoed en identiteit is een belangrijk onderzoeksthema bij FASoS. Cultureel erfgoed, waaronder niet alleen literatuur, muziek, kunst, maar ook industrieel erfgoed en het landschap, is cruciaal voor het verkrijgen van inzicht in de manieren waarop individuen en gemeenschappen zichzelf begrijpen, zowel nu als in het verleden. De manier waarop erfgoed en herinneringen worden weergegeven, bewaard en ingezet, is cruciaal voor het begrijpen en interpreteren van hedendaagse culturele en politieke debatten. Dit is met name relevant in actuele debatten over bijvoorbeeld genderidentiteit en de erfenissen van kolonialisme en slavernij. Bovendien is het belang van de keuzes over welke artefacten en andere vormen van cultureel erfgoed voor toekomstige generaties moeten worden bewaard, soms beladen met conflicten. Het is ook niet altijd gemakkelijk om een deel van het cultureel erfgoed fysiek te bewaren, zoals installatiekunstwerken en meer kortstondige culturele praktijken.

Het tweede thema - Cultureel Erfgoed & Identiteit - staat centraal in het werk van het onderzoeksprogramma Kunst, Media en Cultuur en hangt ook nauw samen met het werk dat binnen FASoS wordt gedaan in samenwerking met lokale en nationale partners. Onderzoekers in dit programma bestuderen hoe ontwikkelingen in de kunsten en de media reageren op sociaal-culturele en politieke veranderingen, en ook hoe culturele artefacten en praktijken sociale en politieke culturen vormgeven en identificeren. Zo is het Maastricht Centre for Arts and Culture, Conservation and Heritage (MACCH) een interdisciplinair onderzoekscentrum dat economische, juridische, (kunst)historische, filosofische, sociologische en praktische expertise samenbrengt in de context van kunst en erfgoed. Als antwoord op de eisen van de steeds complexere uitdagingen waarmee de kunsten en het erfgoed van vandaag worden geconfronteerd, initieert MACCH onderzoeksprojecten in samenwerking met onderzoekers, professionals en studenten met verschillende achtergronden. We werken al lang samen met culturele instellingen als Philharmonie Zuidnederland en het Bonnefantenmuseum.

Cultureel-erfgoedinstellingen, zoals musea en orkesten, vormen een ander belangrijk aandachtspunt van het werk van FASoS. Deze focus is tweeledig en betreft als eerste de toegankelijkheid en diversiteit van

cultureel-erfgoedinstellingen. Denk hierbij aan fysieke toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers en diversiteit in arbeidspraktijken. Onderzoekers van FASoS richten zich ook op manieren waarop erfgoedorganisaties toegankelijker gemaakt kunnen worden voor historisch gemarginaliseerde groepen die zich niet welkom voelen in musea en galerieën. Dit kan bijvoorbeeld worden aangepakt door na te denken over de keuze van het type objecten en hoe deze in een sociaal-politieke context kunnen worden geplaatst. Het tweede focuspunt richt zich op verjonging van het publiek en de wijze waarop publieke betrokkenheid vergroot kan worden in de culturele sector. Er is veel bezorgdheid dat instellingen voor cultureel erfgoed het domein zijn van een culturele elite, en een elite die vergrijsd. Hoe kunnen musea en concertzalen een jonger publiek (be)trekken? Kunnen digitale technieken worden gebruikt om de toegankelijkheid en participatie van nieuw publiek te vergroten? Dit soort vragen wordt beantwoord binnen de onderzoeksgroep van het AMC, de eerdergenoemde onderzoekscentra MACCH en het Maastricht Centre for the Innovation of Classical Music (MCICM).

Via deze centra kunnen FASoS-onderzoekers putten uit een uitgebreid internationaal netwerk, dat van onschatbare waarde is voor het opzetten van transdisciplinaire onderzoeksconsortia en het onderhouden van partnerschappen met relevante instellingen en organisaties in de grensoverschrijdende regio van Limburg, nationaal en internationaal.

Via deze centra kunnen FASoS-onderzoekers putten uit een uitgebreid internationaal netwerk, dat van onschatbare waarde is voor het opzetten van transdisciplinaire onderzoeksconsortia en het onderhouden van partnerschappen met relevante instellingen en organisaties in de grensoverschrijdende regio van Limburg, nationaal en internationaal. Bij FASoS hebben we ook specifieke educatieve programma's die vragen over cultureel erfgoed en identiteit onderzoeken, bijvoorbeeld de bachelor Arts and Culture en de master Arts and Culture (en hier de specialisatie Arts and Heritage). Dit kan op zijn beurt de band met de arbeidsmarkt versterken. Afgestudeerden van deze programma's werken onder meer als adviseur voor culturele instellingen, beleidsadviseurs voor overheden, journalisten en onderzoekers.

Talen & Culturen

Het derde thema – Taal in cultureel-politieke context – gaat in op de kwestie hoe mensen zich door taalgebruik, wel of niet met elkaar identificeren en anderen in- of uitsluiten. Om dit te bestuderen helpt het om de onderlinge relaties, verschillen en overeenkomsten tussen nationale en regionale culturen, bijvoorbeeld in grote maatschappelijke transities, te begrijpen. Taal weerspiegelt niet alleen sprekers, maar sprekers construeren sociale categorieën door middel van taal. Hierbij bouwen we onder meer voort op de expertise van lopende onderzoek dat de link tussen sociaaleconomische achtergronden en taalgebruik onderzoekt, met aandacht voor Limburg en met aandacht voor nieuwe Nederlanders die misschien een of meer andere talen spreken. Het analyseren van meertaligheid, transculturaliteit en tweedetaalverwerving in onderwijs en organisaties is belangrijk.

Hiermee dragen we bij aan de doelstellingen van het SSH-Sectorplan dat tot doel heeft de betekenis van taal in samenhang met cultuur in het kader van de internationalisering van onze universiteiten te vergroten. Hier kunnen we wijzen op de introductie van Engels als voertaal (EMI) die het hoger onderwijs in veel Europese landen, waaronder Nederland, enorm heeft veranderd. Deze ontwikkeling wordt in toenemende mate ingekapseld onder de term 'Englishisation', dat wil zeggen de toenemende verspreiding van het Engels als communicatiemiddel in niet-Engelstalige contexten. Hoe beïnvloedt dit fenomeen de kwaliteit van onderwijs, culturele identiteit, kansenongelijkheid en toegang en taalbeleid als zodanig?

Deze vragen bouwen voort op meerdere werklijnen binnen FASoS. De eerste – binnen het onderzoeksprogramma Kunst, Media en Cultuur (AMC) – is gericht op sociolinguïstiek en antropologie, met name de taalkundige constructie van lokale en sociale identiteiten. Onderzoekers bestuderen bijvoorbeeld hoe gevoelens van verbondenheid, sociale in- en uitsluiting zich manifesteren in alledaagse taal en culturele praktijken. Onderzoeklocaties zijn onder meer basis- en middelbare scholen, werkplaatsen en buurtverenigingen (zoals carnavalsverenigingen) in Limburg. Deze geven inzicht in hoe mensen een plek creëren door het gebruik van taalvormen en onderhandelen over verschillende vormen van culturele en politieke verbondenheid. Toegewijd onderzoek naar 'Englishisation' wordt enerzijds gedaan binnen de afdeling filosofie van FASoS, maar maakt

vervolgens deel uit van een groter Europees netwerk dat onderzoek doet naar dit onderwerp.

De tweede onderzoekslijn vindt plaats binnen het onderzoeksprogramma Globalisation, Transnationalism and Development (GTD). Deze werklijn richt zich op de mobiliteitstrajecten van migrantengezinnen, die al dan niet verhuizen tussen herkomstlanden in Afrika en het ontvangende land Nederland. Bij deze mobiliteitstrajecten gaat het niet alleen om fysieke verplaatsingen tussen herkomst- en ontvangende landen, maar ook om taal-mobiliteit en -variatie. Dit kan gevolgen hebben voor de onderwijs- en arbeidsmarkt resultaten van jongeren.

Beide onderzoekslijnen putten uit verschillende disciplines, waaronder sociolinguïstiek, taalvariatie, antropologie en migratiestudies. Er zijn meerdere methoden nodig om de constructie van regionale en sociale identiteiten door middel van taalpraktijken te bestuderen, waaronder multi-sited etnografie en het uitlokken van dialect en niet-standaard varianten van het Nederlands. Beide werklijnen zijn vertegenwoordigd in het Maastricht Centre for Citizenship, Migration and Development (MACIMIDE), een samenwerkingsverband van interdisciplinaire experts die zich richten op hoe grensoverschrijdende mobiliteit en meertaligheid kansen bieden en uitdagingen vormen voor individuen en hun families en gemeenschappen.

Op het gebied van onderwijs kunnen de resultaten van de verschillende onderzoekslijnen binnen dit domein zeer nuttig zijn in het kader van de FASoS bachelor Arts and Culture en de interfacultaire bachelor Global Studies.

Investering infrastructuur en labpersoneel

FASoS combineert de middelen die ze ontvangt binnen het GW, MaGW en SSH-overstijgende deel en investeert in de verdere ontwikkeling van een laboratorium (The Plant - Playground and Laboratory for New Technologies). Dit FASoS Digital Lab, speelt in op het toenemende belang van digitale technologieën binnen het onderwijs en onderzoek bij FASoS en de interdisciplinaire wetenschap met maatschappelijke impact verbetert. Om dit te bereiken worden de middelen investeert in:

1. een fysieke ruimte;
2. computers en hardware die nodig zijn voor technologisch onderwijs en onderzoek;
3. toegang tot relevante software en serverruimte;
4. toegewezen ICT- ondersteuning aangevuld met gespecialiseerde expertise.

7.4 KPI: Input en Proces

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen projectleiders/kwartiermakers per thema • Aanstellen postdocs per thema (max. 2 jaar) • Aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vormgeven thema • Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden • Opstellen profiel en programma
2022 en verder	Het versterken van een duurzame basis op thema <i>Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie</i> met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen van een UD 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding van onderzoekslijn Meer publicaties op dit terrein (ook interdisciplinair) • Opleidingen op dit terrein (zoals de BA Digital Society) zijn vernieuwd en meer onderwijzende staf op dit gebied is aangenomen • Verlaging onderwijslast • Toename fte WP and OBP • Participatie in nationale wetenschapsagenda/ AI coalitie (groeifonds) • Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid
2022	Het versterken van een duurzame basis op thema <i>Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen</i> met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen van een UD bij Capgroep Geschiedenis 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding van onderzoekslijn Meer publicaties op dit terrein (ook interdisciplinair) • Opleidingen op dit terrein (zoals de MA Arts and Culture and the BA Arts and Culture) zijn vernieuwd met meer vaste onderwijzende staf die bijdraagt aan deze programma's Verlaging onderwijslast • Toename fte WP en OBP • Participatie in nationale wetenschapsagenda • Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid
2022	Het versterken van een duurzame basis op thema <i>Taal in cultureel-politieke context</i> met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen van een UD bij de Capgroep Letteren en Kunst 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding van onderzoekslijn • Meer publicaties op dit terrein (ook interdisciplinair) • Opleidingen op dit terrein zijn vernieuwd met meer vaste staf die onderwijs geeft in de respectievelijke opleidingen • Verlaging onderwijslast • Toename fte WP and OBP • Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid
2023 en verder	Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Verkennen van samenwerking met CLARIAH • Participatie in nationale wetenschapsagenda/ AI coalitie (groeifonds) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten lokale teams per universiteit door voort te bouwen op bestaande samenwerkingsverbanden (team science) • Mogelijkheden verkennen (en indien mogelijk) educatieve programma's/cursussen/seminars opzetten binnen de Universiteiten die een onderdeel van het GW Sectorplannen uitmaken
2023 en verder	Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • Verkennen van samenwerking met CLARIAH 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners (triple helix)
2022 en verder	Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaffen apparatuur incl. software • Aanstellen labmanagers (0,5 fte o.b.v. norm voor 8% labcoördinatie) 	<ul style="list-style-type: none"> • FASoS combineert de middelen die ze ontvangt binnen het GW, MaGW en SSH-overstijgende deel en investeert in de verdere ontwikkeling van een laboratorium (The Plant – Playground and Laboratory for New Technologies). De PLANT zal een belangrijke basis zijn om zowel educatieve als onderzoeksactiviteiten binnen FASoS te versterken

Bijlage 1. Tabel met besteding voor Universiteit Maastricht per thema / per faculteit

UM bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	130	1,0	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	130	1,0	-
Talen & Culturen	130	1,0	-
Labcoördinatie	35	-	0,5
Infrastructuur	75	-	-
Totaal	500	3,0	0,5

8. Universiteit Utrecht (UU)

8.1 Informatie instelling

De Universiteit Utrecht is een brede Nederlandse én internationale universiteit. Toonaangevend onderzoek voedt ons innovatieve onderwijs. De universiteit heeft een sterke band met haar omgeving, in het bijzonder met de stad en regio Utrecht. Onze universitaire wortels reiken tot diep in het verleden. Het onderwijs van de Universiteit Utrecht is modern, persoonlijk, van hoge kwaliteit en continu in ontwikkeling.

Studenten vinden bij ons een uitdagend studieklimaat, passend bij hun ambities en talenten. Onze studenten zijn onderzoekend, creatief, kritisch en ondernemend. We hebben bijzondere aandacht voor onze docenten en voor het stimuleren en faciliteren van onderwijsinnovatie, in een omgeving die in toenemende mate inclusief en internationaal is. Een groot aantal Utrechtse onderzoeksgroepen behoort tot de wereldtop in hun vakgebied. De Universiteit Utrecht concentreert haar multidisciplinaire onderzoek in vier thema's: Dynamics of Youth (DoY), Institutions for Open Societies (IOS), Life Sciences (LS) en Pathways to Sustainability (PtS). De Universiteit Utrecht participeert in regionale, nationale en internationale consortia die thematisch en actueel onderzoek doen naar maatschappelijke thema's.

De faculteit Geesteswetenschappen is een internationaal goed aangeschreven faculteit met een breed opleidingsaanbod en een breed onderzoekspalet, zowel strategisch als fundamenteel. De impact van dat onderzoek is significant en van velerlei aard: economisch en maatschappelijk, cultureel, cultuurkritisch, educatief en vormend. De impact van ons onderwijs is net zo belangrijk: wij leiden breed gevormde, kritische en maatschappelijk betrokken studenten op die hun weg vinden in de kennissamenleving, nationaal en internationaal. De toenemende multidisciplinariteit in onderzoek en onderwijs blijft bij dit alles onverminderd geworteld in een stevige disciplinaire basis.

Onderwijs

De faculteit bedient medio 2022 circa 6800 studenten verdeeld over 21 bacheloropleidingen (sommige opleidingen kennen zowel een Nederlandse als een Engelstalige variant) en 39 (research) masterprogramma's (Educatieve masters meegeteld).

Bacheloropleidingen:

- Communicatie- en informatiewetenschappen
- Duitse taal en cultuur
- English Language and Culture
- Filosofie
- Franse taal en cultuur
- Geschiedenis + History
- Islam en Arabisch
- Italiaanse taal en cultuur
- Keltische talen en cultuur
+ Celtic Languages and Culture
- Kunstgeschiedenis
- Kunstmatige intelligentie
- Liberal Arts and Sciences
- Literatuurwetenschap + Literary Studies
- Media en cultuur + Media and Culture
- Muziekwetenschap
- Nederlandse taal en cultuur
- Philosophy, Politics and Economics
- Religiewetenschappen
- Spaanse taal en cultuur
- Taal- en cultuurstudies
- Taalwetenschap + Linguistics

Masterprogramma's:

- Ancient, Medieval and Renaissance Studies (RMA)
- Applied Ethics
- Applied Musicology
- Art History (RMA)
- Arts and Society
- Communicatie en organisatie
- Comparative Literary Studies (RMA)
- Conflict Studies and Human Rights
- Contemporary Theatre, Dance and Dramaturgy
- Cultuureschiedenis van modern Europa
+ Cultural History of Modern Europe
- Duitse taal en cultuur: educatie en communicatie
- Engelse taal en cultuur: educatie en communicatie
- Film- en televisiewetenschap
- Franse taal en cultuur: educatie en communicatie
- Gender Studies (RMA)
- Gender Studies
- Geschiedenis: educatie en communicatie
- Geschiedenis van politiek en maatschappij +
- History of Politics and Society
- History (RMA)
- Interculturele communicatie
+ Intercultural Communication
- International Relations in Historical Perspective
- Kunstgeschiedenis
- Kunstgeschiedenis: educatie en communicatie
- Linguistics (RMA)
- Literair vertalen
- Literatuur vandaag + Literature Today
- Media, Art and Performance (RMA)
- Meertaligheid en taalverwerving
- Musicology (RMA)
- Nederlandse literatuur en cultuur (RMA)
- Neerlandistiek
- Nederlandse taal en cultuur:
educatie en communicatie
- New Media & Digital Culture
- Philosophy (RMA)
- Professioneel vertalen
- Religie en samenleving
- Religious Studies (RMA)
- Spaanse taal en cultuur:
educatie en communicatie

Onderzoek

Het wetenschappelijk onderzoek van de faculteit is ondergebracht in vier onderzoeksinstituten. Binnen de instituten is het onderzoek verder organisatorisch onderverdeeld in onderzoeksgroepen.

Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek (ICON)

De bij ICON horende wetenschappers uit de departementen Talen, Literatuur en Communicatie, Media- en Cultuurwetenschappen en Filosofie en Religiewetenschap zijn georganiseerd in zes onderzoeksgroepen. De wetenschappers uit deze onderzoeksgroepen werken vaak samen om vraagstukken rondom verschillende facetten van de rol van kunst, cultuur en media in de hedendaagse maatschappij te verkennen. Met hun interdisciplinaire projecten dragen ze onder andere bij aan het universitaire strategische thema's Institutions for Open Societies en Dynamics of Youth, en de focusgebieden Cultures, Citizenship and Human Rights externe linken Game Research. ICON-wetenschappers zijn lid van nationale onderzoeksscholen en actief in talrijke internationale samenwerkingsverbanden en netwerken in hun verschillende disciplines en werken samen met maatschappelijke partners.

Onderzoeksinstituut voor Filosofie en Religiewetenschap (OFR)

Het OFR richt zich op het gebied van de wijsbegeerte, in het bijzonder onderzoek naar haar geschiedenis en naar belangrijke systematische wijsgerige vraagstukken en hun toepassingen. Grote nadruk ligt op het opleiden van wetenschappelijke Nachwuchs.

Het OFR richt zich ook op de interdisciplinaire bestudering van religie, in het bijzonder het christendom en de islam. Concrete thema's van ons onderzoek zijn bijvoorbeeld de geschiedenis van ideeën over het hiernamaals, of (post)seculiere morele en maatschappelijke normen en instituties en hun wisselwerking met religieuze denkbelden.

Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Kunstgeschiedenis (OGK)

In het onderzoek van de Utrechtse historici nemen begrippen zoals terrorisme en conflict, erfgoed, instituties en 'civil society' een belangrijke plaats in. Daarbij worden niet alleen alle perioden bestreken vanaf de oudheid tot aan de dag van vandaag, maar ook ontwikkelingen op lange termijn. Utrechtse historici leveren een verdiepende bijdrage aan actuele maatschappelijke debatten door te laten zien hoe vergelijkbare processen zich vroeger afspeelden en hoe het heden door dat verleden is gevormd.

De Utrechtse kunsthistorici bestuderen kunst, vaak met nadruk op de Lage Landen of Europa, in hun bredere culturele en artistieke context. Focusgebieden van onderzoek en onderwijs zijn: het object als materiële bron en de kunstzinnige interactie met andere landen en continenten. Utrechtse architectuurhistorici werken nauw samen met Monumentenzorg.

Utrecht Institute of Linguistics (UIL)

Het Utrecht Institute of Linguistics OTS (UiL OTS) is de thuisbasis van taal- en communicatieonderzoek aan de Universiteit Utrecht en streeft naar het vergroten van onze kennis over taal, en hoe taal functioneert in de samenleving. Als product van de menselijke geest en als communicatiemiddel.

Bij het UIL wordt gewerkt aan vragen als: Hoe ontdekt een baby welke klanken tot haar moedertaal behoren? Wat gebeurt er in het brein na een beroerte of bij kinderen met dyslexie? Hoe kunnen we de lees- en schrijfvaardigheid van schoolkinderen verbeteren? Hoe leren de talen van migranten ons iets over de mechanismen van taalverandering? En wat maakt taal begrijpelijk, interessant of overtuigend?

Het UIL gebruikt zijn kennis om maatschappelijke uitdagingen op het gebied van meertaligheid (bijvoorbeeld NT2), effectieve communicatie (bijvoorbeeld vanuit de overheid, of door artsen), taalverwerving en taalstoornissen (TOS) aan te pakken. Er wordt samengewerkt met diverse sociale instellingen en bedrijven.

Per 1 januari 2023 heeft het UIL een nieuwe naam: Institute for Language Sciences.

8.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	51	61%	46,8	62%	40,6	16,8	23,8
	Vrouw	33	39%	28,5	38%	25,2	9,6	15,6
Assoc. Prof. (UHD)	Man	27	47%	25,4	49%	24,9	12,9	12,0
	Vrouw	30	53%	26,9	51%	25,9	11,7	14,2
Asst. Prof. (UD)	Man	101	51%	95,1	52%	93,5	54,8	38,7
	Vrouw	96	49%	86,3	48%	83,0	50,3	32,8
Postdoc (Onderzoeker)	Man	25	47%	21,5	50%	21,3	0,7	20,6
	Vrouw	28	53%	21,6	50%	20,6	0,1	20,5
PhD student (AIO)	Man	33	38%	31,3	38%	29,5	0,6	28,9
	Vrouw	54	62%	51,5	62%	50,5	0,4	50,1
Lab + infra* (niet WP)	Man	24	92%	20,3	97%	n.v.t	n.v.t	n.v.t
	Vrouw	2	8%	0,6	3%	n.v.t	n.v.t	n.v.t

* Hieronder vallen: beheerder/consultant/ondersteuner/ontwikkelaar ICT (+ technicus OW/OZprofiel)

8.3 Inhoudelijke invulling UU sectorplan Geesteswetenschappen

De faculteit GW van de UU heeft voor de inzet van de sectorplanmiddelen een investeringsagenda met duidelijke inhoudelijke kaders, gericht op verduurzaming door vernieuwing en profilering. We zetten in op interdisciplinaire en interuniversitaire samenwerking op het gebied van de sectorplanthema's (vernieuwing), die we (in lijn met de strategische profilering van de instelling) inbedden in de strategische thema's van de UU (profilering).

Langs deze lijnen wordt op twee manieren verduurzaming gerealiseerd:

1. Vermindering van de kwetsbaarheid van onze disciplinaire breedte, onder meer door interdisciplinaire en interuniversitaire vernieuwing en vervaechting van kwetsbare opleidingen en programma's, en door verdere diversificatie van de onderzoeksportefeuille
2. Vermindering van de werkdruk, mogelijk gemaakt door toevoeging van een substantieel aantal fte's (WP en OBP), zonder dat het onderwijsaanbod groeit. We noemen en omschrijven hieronder eerst de invulling van de thema's binnen de faculteit GW, UU (gekozen subthema's), en geven daaronder welke actielijnen we uitzetten op de drie thema's.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Bij dit thema hebben we gekozen voor het subthema Verantwoord ontwerp en gebruik van AI-applicaties, digitalisering en technologie. Onze succesvolle BA-opleiding Kunstmatige intelligentie is bewust ingebed in de faculteit Geesteswetenschappen vanuit de gedachte dat het specifieke GW- profiel van deze AI-opleiding (met sterke accenten op linguïstiek en filosofie) essentieel is voor de verantwoorde ontwikkeling van AI en computationele technologieën (onder andere in de domeinen gezondheid en onderwijs), die gebaseerd zijn op persoonlijke data van burgers. Ook kent de GW-faculteit aan de UU een sterke traditie van onderzoek op voor AI relevante terreinen rond onder meer de (nieuwe) leerstoel Language, communication and computation (over data-driven computational modeling of language and communication), de leerstoel Logical methods in Artificial Intelligence, de leerstoel Persuasieve communicatie (over communicatie, informatie en sociale ongelijkheid), de leerstoel Media and performance studies (over AI for Cultural Inquiry; human-machine interacties), de leerstoel Moral Psychology & Social Philosophy (over ethische aspecten van nieuwe technologie) en de (nieuwe) leerstoel Media, politics and the Global South (over nieuwe media, mis- en desinformatie).

In de periode 2022-2025 gaan we projectmatig vernieuwing en profilering realiseren op het thema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving. Daarbij zetten we, in lijn met onze doelstellingen voor het GW sectorplan, een viertal actielijnen uit.

1. De vorming van een kernteam van zittende UD's en UHD's die voor een periode van 3 jaar deels worden vrijgesteld om a) vorm te geven van interdisciplinair onderwijs op het thema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving en b) de onderbrenging van dit onderwijs binnen de bestaande curricula en binnen de strategische thema's (ST's) van de UU (dat betreft voor dit specifieke sectorplanthema vooral Institutions for Open Societies, IOS, en Dynamics of Youth, DoY);
2. Aanstelling van nieuwe UD's, geselecteerd op a) inhoudelijke aansluiting bij het sectorplanthema, b) expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek en c) brede inzetbaarheid;
3. Een postdocprogramma, waarbinnen het onderzoek op het sectorplanthema beter wordt aangesloten op de pijler Public engagement van het UU Open Science-programma (stakeholder management, derde geldstroom), met als doel: versterking en diversificatie van de externe projectenportefeuille;
4. Bevorderingstrajecten van UD naar UHD (proportioneel, gerelateerd aan het functiegebouw). Conform UU-beleid zal bij de toekenning daarvan het zogenaamde TRIPLE-model leidend zijn. Binnen de bestaande governance van de faculteit zullen de bij dit thema betrokken medewerkers (kernteam, nieuwe vaste UD's en tijdelijke postdocs), samen met de betrokkenen bij de beide andere sectorplanthema's, gezamenlijk werken aan versterking van de synergie tussen betrokken disciplines/opleidingen en tussen de verschillende sectorplanthema's.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Voor dit thema hebben we gekozen voor het subthema Materieel en immaterieel erfgoed, waarin verschillende vormen en dimensies van cultureel erfgoed (tekstueel, materieel, immaterieel, digitaal, beeldend, audio, gesproken, gebouwd, landschappelijk) centraal staan als bronnen voor onderzoek naar historisch besef en identiteit, zowel lokaal als mondiaal, in heden en verleden. We willen daarbij vooral inzetten op het verder ontwikkelen van de bijdrage vanuit Digital Humanities aan dit interdisciplinaire veld. Voor een groot aantal opleidingen en onderzoeksgroepen binnen onze faculteit is erfgoed core business. In het kader van het sectorplan willen we de onderlinge verbinding van de brede en over de gehele faculteit verspreide expertise op dit gebied verder versterken. De doorontwikkeling van dit thema zal mede vormgegeven worden vanuit de groepen rondom de leerstoelen Geschiedenis van kunst, wetenschap en techniek, Screen Cultures & Society (media en erfgoed, creative humanities, culturele instituties), Religiewetenschap (materiële aspecten van religieus erfgoed), Geschiedenis van de nieuwere wijsbegeerte (wetenschapsgeschiedenis).

In de periode 2022-2025 gaan we projectmatig vernieuwing en profilering realiseren op het thema Cultureel Erfgoed & Identiteit. Daarbij zetten we, in lijn met onze doelstellingen voor het GW sectorplan, een viertal actielijnen uit:

1. De vorming van een kernteam van zittende UD's en UHD's die voor een periode van 3 jaar deels worden vrijgesteld om a) vorm te geven van interdisciplinair onderwijs op het thema Cultureel Erfgoed & Identiteit en b) de onderbrenging van dit onderwijs binnen de bestaande curricula en binnen de strategische thema's (ST's) van de UU (dat betreft voor dit specifieke sectorplanthema IOS, PTS en DoY);
2. Aanstelling van nieuwe UD's, geselecteerd op a) inhoudelijke aansluiting bij het sectorplanthema, b) expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek en c) brede inzetbaarheid;
3. Een postdocprogramma, waarbinnen het onderzoek op het sectorplanthema beter wordt aangesloten op de pijler Public engagement van het UU Open Science-programma (stakeholder management, derde geldstroom), met als doel: versterking en diversificatie van de externe projectenportefeuille;
4. Bevorderingstrajecten van UD naar UHD (proportioneel, gerelateerd aan het functiegebouw). Conform UU-beleid zal bij de toekenning daarvan het zogenaamde TRIPLE-model leidend zijn.
Binnen de bestaande governance van de faculteit zullen de bij dit thema betrokken medewerkers (kernteam, nieuwe vaste UD's en tijdelijke postdocs), samen met de betrokkenen bij de beide andere sectorplanthema's, gezamenlijk werken aan versterking van de synergie tussen betrokken disciplines/opleidingen en tussen de verschillende sectorplanthema's.

Talen & Culturen

Voor dit thema hebben wij gekozen voor twee subthema's: Taalvariatie, geletterdheid en inclusie in de digitale samenleving, waarmee we een sterke bijdrage willen leveren aan de urgente uitdagingen rondom maatschappelijke ongelijkheid en diversiteit, en: Meertaligheid, transculturaliteit en tweede taalverwerving in onderwijs en organisaties, waarmee we onze impact op willen vergroten op belangrijke discussies over tweede taalverwerving en meertaligheid in verschillende functionele contexten. Beide subthema's zijn vanzelfsprekend relevant voor de talenopleidingen binnen onze faculteit, maar we geven ze nadrukkelijk breder vorm door het versterken van de verbindingen van de talenopleidingen met andere opleidingen/specialismen binnen de faculteit. Ook zetten we in op versterking van de verbinding (inhoudelijk, maar ook in de personele sfeer) met talenopleidingen aan andere Nederlandse universiteiten (men name, maar niet uitsluitend, met Leiden en Amsterdam (UvA)). Voor wat betreft onderzoek sluit dit thema nauw aan bij onder meer de sterke specialismen van Vertaalwetenschap, Interculturele communicatie, Digital humanities, Taalvariatie en -verandering, (Multimediale aspecten van) geletterdheid binnen het Departement TLC en bij expertise binnen de Departementen MCW, GKG en F&R op het gebied van media literacy, digitalisering, migratie, diversiteit, geschiedenis, religie en arabistiek.

In de periode 2022-2025 gaan we projectmatig vernieuwing en profilering realiseren op het thema rond Talen en culturen. Daarbij zetten we, in lijn met onze doelstellingen voor het GW sectorplan, een viertal actielijnen uit:

1. De vorming van een kernteam van zittende UD's en UHD's die voor een periode van 3 jaar deels worden vrijgesteld om a) vorm te geven van interdisciplinair onderwijs op het thema Talen en culturen en b) de onderbrenging van dit onderwijs binnen de bestaande curricula en binnen de strategische thema's (ST's) van de UU (dat betreft voor dit specifieke sectorplanthema IOS, DoY, en PTS);
2. Aanstelling van nieuwe UD's, geselecteerd op a) inhoudelijke aansluiting bij het sectorplanthema, b) expertise op gebied van interdisciplinair onderwijs en onderzoek en c) brede inzetbaarheid;
3. Een postdocprogramma, waarbinnen het onderzoek op het sectorplanthema beter wordt aangesloten op de pijler Public engagement van het UU Open Science-programma (stakeholder management, derde geldstroom), met als doel: versterking en diversificatie van de externe projectenportefeuille;
4. bevorderingstrajecten van UD naar UHD (proportioneel, gerelateerd aan het functiegebouw). Conform UU-beleid zal bij de toekenning daarvan het zogenaamde TRIPLE-model leidend zijn.

Binnen de bestaande governance van de faculteit zullen de bij dit thema betrokken medewerkers (kernteam, nieuwe vaste UD's en tijdelijke postdocs), samen met de betrokkenen bij de beide andere sectorplanthema's, gezamenlijk werken aan versterking van de synergie tussen betrokken disciplines/opleidingen en tussen de verschillende sectorplanthema's.

8.4 Investing infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

De inhoudelijke doelen binnen de thema's vereisen een verdere investering in de infrastructuur en labvoorzieningen van GW, UU. In 2021 is bij GW het Centre for Digital Humanities (CDH) opgericht met als missie de digitale en computationele perspectieven op de geesteswetenschappen te bundelen, te bevorderen en te versterken, teneinde met deze computationele wending de waarde van de geesteswetenschappen te vergroten. Het CDH verzorgt ondersteuning bij ontwikkelingen in onderzoek en onderwijs, consultatie, stelt faciliteiten beschikbaar en bevordert community building rondom Digital Humanities (DH). Onderdeel van het CDH zijn de Utrecht Data School, het Digital Humanities Lab, het UIL Babylab en de afdeling DH-IT waarin ontwikkelaars zijn aangesteld. De investeringen in infrastructuur en labmanagement/labcoördinatie zullen worden ingezet om de faciliteiten van het CDH verder te versterken (apparatuur et cetera) en de capaciteit van de ondersteuning/labcoördinatie binnen het CDH te vergroten en versterken zodat Digital Humanities beter kunnen worden ingezet ten behoeve van de doelen van het sectorplan. De investering die hiervoor wordt gepleegd is 3 fte labondersteuning binnen het CDH en de bijbehorende labs en k500 per jaar voor het versterken van de onderliggende infrastructuur. Bij dat laatste zal het vooral gaan om vernieuwing en uitbreiding van hardware en software.

8.5 KPI: Input en Proces

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen kwartiermakers per thema • Aanstellen postdocs per thema (max. 2 jaar) • Aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vormgeven thema • Vormgeven netwerk: identificeren samenwerkingsmogelijkheden • Opstellen profiel en programma
2022 en verder	Het versterken van een duurzame basis op de drie thema's met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen postdocs (max. 2 jaar) • Aanstellen UD's • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten kernteams per thema • Uitwerken programma per thema
2023 en verder	Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen ambtelijke ondersteuning (OBP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Contact met relevante partners leggen
2023 en verder	Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen 'makelaar' triple helix • Aanstellen postdocs (max. 2 jaar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners (triple helix)
2022 en verder	Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaffen apparatuur incl. software 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten state-of-the-art oz-infrastructuur

Bijlage 1. Specificatie toekenning Sectorplan Geesteswetenschappen aan de Universiteit Utrecht

UU bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	990	7,6	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	990	7,6	-
Talen & Culturen	495	3,8	-
Labcoördinatie	224	-	3,0
Infrastructuur	500	-	-
Totaal	3.200	19,0	3,0

9. Universiteit van Amsterdam (UvA)

9.1 Informatie instelling

De Universiteit van Amsterdam is sinds 1632 uitgegroeid tot een van de meest vooraanstaande universiteiten, over de hele breedte van alfa-, gamma-, bèta- en medische wetenschappen. Op verschillende locaties in Amsterdam werken en studeren 6.000 medewerkers, 3.000 promovendi en 40.000 studenten samen. De UvA is een innovatieve, bevlogen en onafhankelijke universiteit die werkt aan een duurzame en welvarende toekomst. Interdisciplinair onderzoek, samenwerking en innovatie zorgen voor wetenschappelijke vernieuwing. De UvA behoort tot de wereldtop in onderzoek en is lid van de League of European Research Universities. Wij staan voor hoogwaardig en onderzoeksintensief onderwijs waarbij we onze studenten een open en nieuwsgierige houding en diversiteit in perspectief bieden. Wij willen studenten niet alleen kennis meegeven, maar ook de vaardigheden om te navigeren in een dynamische wereld.

De **Faculteit der Geesteswetenschappen** is een van de grootste faculteiten van de UvA, met meer dan 1000 medewerkers en 9000 studenten. We zijn een klassieke, brede, geïntegreerde faculteit en staat voor relevant, omgevingsgericht onderwijs en onderzoek. De faculteit biedt 28 bacheloropleidingen aan die samen het College of Humanities (CoH) vormen en 31 masteropleidingen die ondergebracht zijn in de Graduate School of Humanities (GSH). Het CoH en de GSH worden elk aangestuurd door een onderwijsdirecteur. De opleidingen zijn onderverdeeld in 14 onderwijsclusters, die elk onder leiding staan van een opleidingsdirecteur. Op masterniveau worden zowel eenjarige masters als researchmasters en duale masters aangeboden. Samen met de VU wordt een interdisciplinaire opleiding klassieke talen, oudheidstudies en archeologie aangeboden in ACASA (Amsterdam Centre for Ancient Studies and Archaeology) en een duale masteropleiding Curating Art and Cultures.

CoH en GSH hebben strategische doelen opgesteld voor de periode 2021-2026. De onderwijsvisie die ten grondslag ligt aan deze plannen leunt op een aantal basisprincipes: we maken onderzoek zichtbaar in het onderwijs (research-based teaching); we brengen productieve relaties tussen onderzoek, onderwijs en de samenleving tot stand (omgevingsgericht) en het onderwijs is inclusief en toegankelijk (international classroom, flexibele leertrajecten, schakelprogramma's, nieuwe curricula en leerlijnen en digitalisering). Daarnaast stimuleren we onderwijsvernieuwingen waarbij meerdere disciplines of faculteiten betrokken zijn. Deze UvA-brede doelen zijn onderdeel van ons Facultair Strategisch Plan en het UvA-brede Instellingsplan.

Het onderzoek is omgevingsgericht, of dat nu individueel of in samenwerkingsverband plaatsvindt en omvat alles van klassieke disciplines tot jonge, pionierende initiatieven. Het onderzoek is gebundeld in het Amsterdam Institute for Humanities Research (AIHR), dat snel strategisch kan acteren in een veranderend onderzoekslandschap. Het AIHR stimuleert, naast individueel onderzoek, middelgrote projecten en internationale consortia, ook de samenwerking met andere faculteiten. Zo werkt het AIHR samen met de FNWI in het interfacultaire onderzoeksinstituut ILLC (Institute for Logic, Language and Computation) en participeert de FGw onder meer in het UvA-onderzoekszwaartepunt Amsterdam Center for European Studies. Daarnaast maakt de faculteit actief deel uit van discipline-overstijgende initiatieven als het Institute for Advanced Study, NICAS (The Netherlands Institute for Conservation, Art & Science) en ARIAS (Platform for Research through the Arts and Sciences) en legt zij zo de verbinding met het culturele en artistieke veld.

Het AIHR herbergt de volgende research schools, die allen thematisch en interdisciplinair zijn ingericht:

- ACLC (Amsterdam Centre for Language and Communication)
- AHM (Amsterdam School for Heritage, Memory and Material Culture)
- ARTES (Amsterdam School for Regional, Transnational and European Studies)
- ASCA (Amsterdam School for Cultural Analysis)
- ASH (Amsterdam School of Historical Studies)
- ILLC (Institute for Logic, Language and Computation)

Elke onderzoeksschool heeft, in lijn met de prioriteiten zoals vastgelegd in het UvA-brede Instellingsplan en het UvA-Strategisch Kader Onderzoek, strategische plannen opgesteld voor de periode 2021-2026. Dit heeft geleid tot de keuze om de komende jaren de breedte in het facultaire onderzoek te behouden en tegelijkertijd het onderzoek inhoudelijk strategischer te positioneren. De balans tussen fundamenteel en meer vraaggestuurd onderzoek blijft daarbij consequent gewaarborgd. De plannen bevatten, naast een inhoudelijke profilering van elke onderzoekseenheid, concrete doelen op het terrein van wetenschappelijke kwaliteit, societal impact en duurzaamheid. Ze vormen mede de bouwstenen voor de overkoepelende AIHR-strategie, die inzet op verduurzaming in combinatie met disciplineontwikkeling, interdisciplinaire vernieuwing, samenwerking met externe partners en het uitbouwen van de onderzoeksinfrastructuur.

Een belangrijk instrument voor onze positionering binnen de sectorplanthema's zijn de facultaire eco-systemen, die in 2020 geïdentificeerd zijn rond vier interdisciplinaire domeinen, elk nauw verweven met de sectorplanthema's: Humane Digital Transition, Diversity in Society, The Creative Human en The Cultural Texture of Amsterdam. De energie rond deze thema's voedt zowel bestaande initiatieven als nieuwe (externe) partnerschappen, die op hun beurt weer een impuls geven aan onderwijs, onderzoek en valorisatie. Parallel hieraan realiseert de faculteit de Humanities Labs, als 'natuurlijk kristallisatiepunt' van deze aanpak (zie onder 4).

9.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Functie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	35	59%	31,3	57%	24,6	9,1	15,5
	Vrouw	24	41%	24,0	43%	22,1	9,6	12,5
Assoc. Prof. (UHD)	Man	33	58%	31,5	59%	29,2	13,5	15,6
	Vrouw	24	42%	22,3	41%	21,1	9,2	11,9
Asst. Prof. (UD)	Man	98	54%	87,7	53%	83,8	47,3	36,5
	Vrouw	83	46%	76,3	47%	71,6	39,5	32,1
Postdoc	Man	13	29%	10,7	29%	10,2	0,7	9,5
	Vrouw	32	71%	26,6	71%	25,6	0,9	24,7
PhD student	Man	23	25%	19,9	23%	18,7	0,2	18,5
	Vrouw	71	75%	64,8	77%	59,0	0,0	59,0
Lab- en infra-personeel (NWP)	Man	20	69%	12,4	80%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Vrouw	9	31%	3,0	20%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

9.3 Inhoudelijke invulling UvA sectorplan Geesteswetenschappen

UvA-FGw committeert zich aan de kerndoelen van het sectorplan, namelijk het versterken van de duurzame basis voor onderwijs en onderzoek, het aanjagen van verdere interdisciplinaire samenwerking en impact maken op maatschappelijke vraagstukken. Daarnaast geven we ruimte aan divers talent.

UvA-FGw zet in op aansprekend, vernieuwend en impactvol onderwijs en onderzoek rond de inhoudelijke thema's van het sectorplan. We zullen de sectorplanmiddelen inzetten om onze onderzoeksinitiatieven en onderwijsprogramma's:

1. een **impuls te geven** door de inzet van postdoc-onderzoekers (voor de duur van max. 2 jaar) die ruimte krijgen om hun eigen, vernieuwende onderzoeksagenda's te verbinden aan de thema's van het sectorplan. De postdocs zullen bij verschillende afdelingen worden ondergebracht maar zullen als groep worden gefaciliteerd om vanuit de verschillende disciplines te werken aan de gezamenlijke thema's, om daarmee

tot interdisciplinaire, maatschappelijk relevante inzichten en oplossingsrichtingen te komen, en om de verbanden binnen de faculteit te versterken. Op deze wijze zal een nieuwe generatie onderzoekers gestimuleerd worden in de principes en praktijken van team science. Het uitschrijven van postdoc-posities geeft ruimte aan jong en divers talent.

2. **uit te bouwen** met nieuwe UD-posities en voldoende capaciteit in onderwijs en onderzoek. Door het aannemen van UD's zal de vernieuwing van onderzoeksgelateerd onderwijs op de thema's van het sectorplan worden verankerd in de bachelor- en masteropleidingen. De verbreding en intensivering van ons onderzoeksintensief onderwijs heeft hierbij prioriteit, na vele jaren van ontoereikende financiering. De werving van UD's rond de sectorplanthema's zal bovendien team science stimuleren, ondersteund door nieuwe vormen van Erkennen en Waarderen, die zullen worden geïntegreerd in ons loopbaanbeleid.
3. te **bestendigen** met duurzaam personeelsbeleid en voldoende ondersteunende capaciteit. Daarbij hebben wij bijzondere aandacht voor werkdruk (voor zowel WP als OBP), diversiteit, en perspectief en zekerheid voor precare groepen (zoals docenten). Verlichting van de werkdruk zal ten goede komen aan de kwaliteit van ons onderwijs, onderzoek en ons werkklimaat. Aandacht voor sociale veiligheid, diversiteit en inclusie zijn een noodzakelijke voorwaarde en hebben onze volle aandacht. Hieronder valt ook goed werkgeverschap, investeren in leiderschap en het verbeteren van ons loopbaanbeleid, waarmee we een aantrekkelijke werkgever zijn en blijven voor zowel een nieuwe generatie divers academisch talent als onze huidige medewerkers. Goed loopbaanperspectief hoort bij een bestendig personeelsbeleid; dat betekent dat wij UHD-bevorderingsrondes zullen gaan inzetten.
4. **te verbinden** met andere faculteiten en maatschappelijke partners, op basis van de sterke relaties die wij nu al onderhouden met academische en niet-academische partners. Wij bouwen verder aan het interdisciplinaire onderwijs en onderzoek dat wij met andere faculteiten doen, rond bestaande en nieuwe interdisciplinaire onderzoekszwaartepunten. Onze Humanities Labs bundelen een hoogwaardige en geavanceerde onderzoeksinfrastructuur midden in het centrum van Amsterdam. Via de Humanities & Society-organisatie, een nieuw samenwerkingsverband van FGw, UB, KNAW en de gemeente Amsterdam, gaan wij gestructureerde samenwerking aan met de stad, culturele instellingen en andere maatschappelijke en private partners.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

UvA-FGw is uitermate goed gepositioneerd om onderzoek en onderwijs binnen het thema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving te bestendigen en uit te bouwen, op een impactvolle wijze en in co-creatie met maatschappelijke partners. Binnen dit thema heeft de UvA gekozen voor het subthema 'Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie.' Dit sectorplanthema is nauw verbonden met ons bestaande ecosysteem in onderwijs en onderzoek, verankerd in alle afdelingen. Binnen dit thema versterken wij facultaire onderzoeks- en onderwijsprogramma's en expertise in bijvoorbeeld machine translation en computationele literatuur- en taalwetenschappen, digital archaeology; digital archiving, de ethiek en politiek van de digitale technologie, digitale geletterdheid en explainable AI. Wij onderzoeken hoe ethische keuzes in nieuwe digitale technologieën en platformen kunnen worden gewaarborgd vanaf het stadium van ontwerp en ontwikkeling en onderzoeken hoe digitale platformen effectief kunnen worden ingezet voor gebarentaalcommunicatie in openbare ruimten.

De faculteit heeft geanticipeerd op de sectorplanthema's in onderzoeksprioritering en in werving van medewerkers. Onderzoek naar 'Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie' wordt georganiseerd en uitgebouwd via de interfacultaire onderzoeksthema's (1) Verantwoorde Digitale Transformatie, (2) Humane Artificial Intelligence (Humane AI), en (3) Global Digital Cultures:

- A. In het UvA-Instellingsplan Inspiring Generations is reeds gekozen voor instellings-brede profilering waarop interfacultaire samenwerking gestimuleerd en gefaciliteerd wordt en in dit kader ontwikkelen wij samen met de andere faculteiten onderzoek naar Verantwoorde Digitale Transformatie. Recente maatschappelijke ontwikkelingen zoals het gebruik van digitale technologieën bij gemeenten en binnen de Belastingdienst

laten de urgentie van verantwoorde digitale systemen en platformen zien. In onderzoek binnen dit thema analyseren wij hoe principes als transparantie en accountability kunnen worden verankerd in digitale platformen, en dus bijdragen aan democratische digitale vernieuwing. Democratisering van de platform-economie kan niet worden overgelaten aan technische experts, maar moet worden gebaseerd op co-creatie met gemeenschappen van stakeholders. Via strategieën zoals co-design, 'datathons,' en participatiewerkshops worden maatschappelijke groepen betrokken bij digitale ontwikkelingen. Wij bouwen daarbij voort op ervaring in samenwerking met digitaal gemarginaliseerde groepen, zoals migranten en jongeren.

- B. Doel van Humane AI is om de humane component, het mens-aspect in brede zin, in de ontwikkeling van AI en automated decision-making (ADM) scherper in beeld te brengen, sociaal-cultureel te contextualiseren, en daarmee dit aspect van meet af aan in het onderzoek en onderwijs te verankeren. Humane AI heeft een sterke focus op het gebruik van zogenaamde 'big data' en onderzoekt de manieren waarop geautomatiseerde beslissingen worden genomen op de vier gebieden van nieuwsgaring, cultureel erfgoed, surveillance en automated justice. Op deze terreinen zal dit onderzoeksprogramma nieuwe vormen van kennis produceren, nieuwe vormen van agency en intersubjectiviteit begrijpen, culturele en socio-economische gelijkwaardigheid bevorderen, en kansen voor digitaal burgerschap vergroten.
- C. Global Digital Cultures richt zich op het mondiaal analytisch-vergelijkend perspectief, vanuit het besef dat digitalisering wereldwijd allerlei (individuele en publieke) culturele praktijken ingrijpend en verregaand beïnvloedt en verandert, van vriendschap en intimiteit tot het gericht benaderen en surveilleren van specifieke groepen. Digitale platformen en apps zoals Facebook, Tinder, YouTube, Instagram, Netflix, het Russische platform VK, het Chinese WeChat, TikTok en Tantan zijn cruciaal geworden voor de productie, circulatie, consumptie en commercialisering van cultuur. Wij onderzoeken hoe deze processen mondiaal vorm krijgen, welke variaties er zijn tussen regionale culturen en platformen, en hoe deze variaties invloed uitoefenen op maatschappelijke waarden en idealen. Doel is om de platformcultuur en -economie beter te begrijpen als cruciale stap om beter te kunnen sturen op maatschappelijke inclusie en democratisering.

Het interfacultaire Platform for the Ethics and Politics of Technology (PEPT) is hierbij een belangrijk (publiek) centrum voor de uitwisseling en integratie van nieuwe initiatieven op deze terreinen.

Versterking van onderzoek en onderwijs via het subthema 'Data en platformen voor sociale, culturele en economische innovatie' sluit aan bij de wens om de bestaande kracht van het FGw-onderwijs in onder andere Mediastudies te versterken en verder uit te bouwen. Dit vindt ook plaats door verdere verbinding met de andere disciplines en opleidingen, zoals filosofie, de kunst- en cultuuropleidingen en geschiedenis. Binnen onze huidige onderwijsprogramma's versterken wij de aandacht voor bovengenoemde thema's via interdisciplinaire onderwijsprogramma's in bijvoorbeeld Mediastudies, Filosofie, Muziekwetenschap, Cognition, Language & Communication, en in de lopende herprofilering van de bacheloropleiding Cultuurwetenschappen. Binnen de opleidingen Geschiedenis en Mediastudies bouwen we verder aan onderwijs over digitale platforms en kritische dataverwerking.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Onderzoek en onderwijs over cultureel erfgoed in relatie tot maatschappelijke en technologische veranderingsprocessen, vaak in relatie tot de dynamiek van conflict en herinnering, heeft een lange, rijke traditie binnen onze faculteit. Het facultaire ecosysteem The Cultural Texture of Amsterdam weerspiegelt de massa en kwaliteit op het gebied van onderwijs, onderzoek, infrastructuur en partnerschappen binnen dit domein. Binnen dit sectorplanthema versterken wij programma's in onder andere conflict- en herinneringscultuur, beheer en presentatie van beeldmateriaal, heritage languages, de analyse van culturele verschillen en materiële geschiedenis en de koloniale geschiedenis van cultuur, literatuur en de gebouwde omgeving. Onze focus op dit thema komt vervolgens tot uitdrukking in een intensieve valorisatie-agenda, onder meer in de vorm van onderwijsstages en co-creaties met maatschappelijke partners, waaronder de gemeente Amsterdam.

UvA FGw heeft binnen dit thema twee sub-thema's aangewezen, omdat het onderzoek en onderwijs op beide domeinen zeer breed en diep in de faculteit verankerd zijn. Het subthema 'Materieel en immaterieel erfgoed' wordt in de FGw sterk interdisciplinair benaderd, gevoed vanuit een groeiende Digital Humanities-component. Onze onderzoeksagenda wordt uitgebouwd via o.a. het onderzoeksprogramma CREATE, dat onderzoek naar historische culturele industrie paart aan generaliseerbare methodische en technologische vernieuwing (expertise, datasets, tools). Doel is om te onderzoeken welke digitale technieken en methoden we kunnen inzetten om een verbinding te maken tussen verhalen van (groepen) burgers over hun eigen geschiedenis en identiteit en de bronnen die in de erfgoedcollecties te vinden zijn. Wij ontwikkelen een community-gedreven benadering van erfgoed en de praktische implementatie van prototype-omgevingen voor dergelijke verzamelingen, bijvoorbeeld met een geografische focus op gemarginaliseerde (urbane) gebieden.

De Digital Humanities-benadering van het subthema Materieel en immaterieel erfgoed zal verder worden uitgebouwd en versterkt via onze onderwijsprogramma's, zoals bijvoorbeeld in de masteropleiding Archeologie, die gezamenlijk met de VU verzorgd wordt en waar recent een specialisatie digitale archeologie is ingericht. Het thema staat ook centraal in de groep Computational Philosophy, die zich bezighoudt met de data-driven geschiedenis van wetenschapsfilosofische ideeën. Erfgoedthema's liggen ook ten grondslag aan de unieke opleiding Conservering en Restauratie en aan het Netherlands Institute for Conservation Art Science (NICAS, sinds 2015), dat voor het eerst experts vanuit conservering, kunstgeschiedenis, natuurkunde en computer science samenbrengt. In de afgelopen jaren heeft dit samenwerkingsverband van FGw, FNWI, TU Delft, museale (Rijksmuseum) en erfgoedpartners (RCE) geleid tot een nieuw, multidisciplinair en multi-sectoraal onderzoeksterrein, dat de studie naar materialiteit verbindt met de studie naar de betekenis van materiële objecten. Het NICAS-onderzoeksprogramma volgt een brede waaier aan erfgoedobjecten op hun reis door de tijd, teneinde deze objecten beter te kunnen begrijpen, behouden, bewaren en presenteren. De samenwerking resulteert in nieuwe onderzoeklijnen, onderwijsinnovaties en nieuwe vormen van valorisatie op het gebied van cultureel erfgoed, die de faculteit de komende jaren wil verdiepen en uitbreiden.

Het subthema 'Cultureel erfgoed en maatschappelijke veranderingen' is niet minder diep verankerd en breed 'vernetzt' in het facultaire onderwijs en onderzoek. De komende jaren zet de faculteit in op paradigmatische vernieuwing, internationale samenwerkingen en het versterken van outreach en samenwerking met erfgoedpartners. Structurele thema's zijn de relatie tussen object, betekenis en context, de kritische conceptualisering en analyse van discursieve praktijken rond erfgoed en herinnering, en de analyse (mondiale) erfgoedpolitiek. Een belangrijke nieuwe ontwikkeling is ons onderzoekszwaartepunt Decolonial Futures, waarmee we anticiperen op de sectorplanthema's. In dit interdisciplinaire programma onderzoekt de FGw, in samenwerking met de Sociale wetenschappen en Rechten, (de beleving van) erfgoed in relatie tot ons koloniale verleden en noties van rechtvaardigheid. Wij onderzoeken de geschiedenis van kolonialisme vanuit vraagstukken rondom omstreden erfgoed en culturele identiteit. Door middel van de methoden en benaderingen van de architectuur- en publieksgeschiedenis kan de hedendaagse doorwerking van de koloniale geschiedenis in kaart worden gebracht en worden verbonden met vraagstukken van rechtvaardigheid en reparatie.

Het Decolonial Lab zal theoretische en methodische handvatten aanreiken voor het duiden van koloniale verledens en het mede-vormgeven aan inhouden voor een dekoloniale toekomst. De voortdurende uitwisseling tussen heden en verleden en tussen (soms ook temporeel geduide) geopolitieke gebieden vormt daarbij een rode draad. Het onderzoek zal zich concentreren op musea, monumenten en archieven, tegen een achtergrond van ecologie en klimaat, mobiliteit en migratie, en allerlei aspecten van diversiteit. Deze dekoloniale toekomst wordt ook verkend in tal van onderwijsprogramma's. Zo wordt bijvoorbeeld de geschiedenis van de filosofie tegenwoordig benaderd vanuit een perspectief van 'global history, en niet als ofwel de studie van een puur westerse verworvenheid, ofwel de studie van onafhankelijke en geïsoleerde 'tradities'. Modules zoals (Im) material legacies of (post)colonialism, Restitution and repatriation en Decolonial literatures & cultures geven vorm aan onderwijs binnen dit sectorplanthema.

Talen & Culturen

De Faculteit der Geesteswetenschappen van de UvA is een meertalige faculteit waar plek is voor Nederlands, Engels én andere talen. Met de middelen vanuit het sectorplan zullen wij de pioniersrol die wij in de afgelopen jaren hebben vervuld op dat punt binnen en buiten de UvA verder uitbouwen. De faculteit stelt zowel bachelor- als masterstudenten in staat om curriculair en extracurriculair hun taalvaardigheid te ontwikkelen. De talenopleidingen en het facultaire Instituut voor Nederlands Taalonderwijs en Taaladvies (INTT) spelen daarbij een cruciale rol. Met betrekking tot taal in ons onderwijs investeren wij de komende jaren in het bewaken en bevorderen van meertaligheid, voorbij alleen het Nederlands en het Engels. In een wereld waarin communicatie en interculturele sensitiviteit steeds belangrijker worden vervullen talen een sleutelrol en heeft de beheersing van meerdere talen en kennis van de culturele contexten een grote meerwaarde. De faculteit zal verkennen hoe meer studenten een groter aantal vakken in meer talen kunnen volgen. Instrumenten daarvoor zijn double degrees, minoren, het aanbieden van bronnen in diverse talen, of juist kleinere vakkenpakketten. Waar het kan wordt meertaligheid in de curricula van zowel de bachelor- als de masteropleidingen verankerd; waar dit minder voor de hand ligt zal dat extra-curriculair gebeuren. In deze ambitie wil UvA-FGw samen optrekken met andere geesteswetenschappelijke faculteiten, voortbouwend op initiatieven zoals de 'randstad'-pilot Duits – waarbij de bacheloropleidingen Duits van de UU, LEI en UvA regionaal samenwerken.

UvA-FGw richt een werkgroep in om concrete plannen uit te werken en om het concept van meertaligheid in een brede technologische en antropocene context verder te ontwikkelen, als onderdeel van vernieuwing en verduurzaming van onze hoogwaardige Taal & Cultuur expertise.

De bestudering en bevordering van meertaligheid, de regionale en/of landelijke samenwerking en de versterking van het leraarschap hebben als voorwaarde dat binnen de faculteit sterke interdisciplinaire onderzoeksteams op het gebied van talen en culturen verder worden ontwikkeld. Wij onderzoeken culturele en intergenerationele variatie in taalverwerving en taalvernieuwing bij jongeren en andere gemarginaliseerde groepen. Zo analyseren wij bijvoorbeeld teenage language development in samenhang met de ontwikkeling van narratieve competenties en digitale geletterdheid. Speciale aandacht gaat uit naar digitale geletterdheid en de ontwikkeling van explainable AI. Letter- en cultuurkundig onderzoek richt zich op vraagstukken rondom multiculturalisme, identiteit, kritische geletterdheid, ecologie en culturele competenties. Wij bestuderen culturele, talige en religieuze identiteiten in intermediaal en transnationaal perspectief, van oude, formele, koloniale en post-koloniale encounters tot spontane, persoonlijke netwerken van materiële en intellectuele uitwisseling. Zo wordt er binnen ons onderzoek naar taal en cultuur veel aandacht besteed aan transculturele en talige debatten over cultureel erfgoed. Binnen de benadering Cultural Analysis staan niet-westerse perspectieven op erfgoed en identiteit centraal, waarbij ook veel aandacht is voor populaire cultuur in het produceren en verspreiden van wijdverbreide/dominante representaties van het verleden.

9.4 Investering infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

Parallel aan de thematische ontwikkeling in onderwijs en onderzoek realiseert UvA-FGw vanaf 2022 Humanities Labs als expertisecentrum waarin acht facultaire labs en een hoogwaardige onderzoeksinfrastructuur worden gebundeld. Humanities Labs biedt plaats aan nieuwe, experimentele vormen van onderwijs, onderzoek en valorisatie, nadrukkelijk ook met externe partijen. Co-creatie is een van de middelen die de faculteit inzet om zulke samenwerking meerjarig vorm en inhoud te geven. Door samen met partners lange termijn-agenda's te ontwikkelen verankeren we geesteswetenschappelijke benaderingen in de oplossingsrichtingen van de toekomst.

De gebundelde labs krijgen een eigen plek: in de herfst van 2022 zullen in het Bushuis aan de Kloveniersburgwal in hartje Amsterdam de nieuwe Humanities Labs van start gaan. Ondersteund door Innovation Exchange Amsterdam (IXA) en de nieuwe Humanities & Society-organisatie zullen de Humanities Labs inzetten op het intensiveren van bestaande verbanden (bijvoorbeeld met het aangrenzende KNAW Humanities Cluster) en het verduurzamen van incidentele samenwerkingen.

Ook vormen van citizen science zullen er een plek krijgen. De Humanities Labs kennen een sterke uitwisseling met onderwijs, bijvoorbeeld als onderdeel van de doorontwikkeling van de bacheloropleiding Cultuurwetenschappen in de richting van Global Arts, Culture and Politics, aangevuld met spin-offs, start-ups, stages en externe projecten waarbij studenten een centrale rol spelen.

Samenvattend bieden deze labs een hoogwaardige, dynamische onderzoeksinfrastructuur, met state-of-the-art apparatuur en ICT-voorzieningen, ondersteund door specialisten en data scientists, waar inhoudelijk onderzoek en de ontwikkeling van digitale methoden en technieken hand in hand gaan, nieuwe vormen van interdisciplinair onderzoek worden verkend en ontwikkeld, samenwerking rond maatschappelijke vraagstukken vorm krijgt, en waar onderzoeksintensief onderwijs en nieuwe didactische werkvormen ontwikkeld kunnen worden.

9.5 KPI: Input en Proces

In lijn met de doelen die geschetst zijn voor de drie thema's in het sectorplan zal de faculteit inzetten op het aantrekken van postdocs om een inhoudelijke impuls te geven aan het onderzoek. De faculteit beoogt hiermee ook ruimte te geven aan jong en divers talent. De aan te trekken UD's voorzien in een goede verbinding tussen ons onderwijs en onderzoek op deze thema's, ook ten behoeve van een toekomstige generatie studenten. De UD's die binnen deze thema's worden aangenomen zullen een rol als inhoudelijke trekker vervullen en de interdisciplinaire samenwerking binnen en buiten de faculteit aanjagen. De UHD-bevorderingen creëren een aansprekend loopbaanperspectief binnen de eigen faculteit en stellen ons in staat kwaliteit aan ons te binden en te investeren in onderwijskundig en onderzoeks-leiderschap voor de nabije toekomst. De versterking met onze maatschappelijke partners zal verder vorm krijgen in samenwerking met de Humanities & Society-organisatie. Ten aanzien van de infrastructuur zet de faculteit in op hoogwaardige, state-of-the-art faciliteiten, onder meer door de bundeling van onze labs, ondersteund door een professionele staf van data-engineers en datascientists, naast labmanagers. De bundeling van de labs zal het werken over de grenzen van de disciplines heen ook verder versterken.

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen postdocs per thema (max. 2 jaar) • Aanstellen UD's per thema • Aanstellen OBP (ondersteuning) • Ondersteunen en verbinden van postdocs per thema via platform voor samenwerking en mentorschap 	<ul style="list-style-type: none"> • Vormgeven thema en sterke impuls onderzoeksagenda's binnen de sectorplanthema's • Vormgeven netwerk: versterken interdisciplinaire samenwerking en identificeren samenwerkingsmogelijkheden • Opstellen profiel en programma rond de sectorplanthema's • Publicaties voor academisch en niet-academisch publiek
2022 en verder	Het versterken van een duurzame basis op de drie thema's met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen UD's op themagebieden • Bevorderingen naar UHD • Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> • Verankering van de sectorplanthema's binnen onderzoeks- en onderwijsprogramma's • Inrichten themagroep per sectorplanthema voor verdere uitwerking • Vergroten aantallen aanstellingen en verbeteren staf-studentratio • Vermindering werkdruk WP en OBP
2023 en verder	Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen interdisciplinaire themagroepen • Aanstellen OBP 	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken en investeren in interfacultaire onderzoekszwaartepunten • Versterken en investeren in interdisciplinair onderwijs en onderzoeken samenwerking met partneruniversiteiten • Contact met relevante partners leggen
2023 en verder	Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten en versterken Humanities & Society-organisatie • Coördinatie valorisatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten samenwerkingsverbanden met maatschappelijke partners • Opstellen PvA voor outreach / maatschappelijke impact (publicaties, presentaties, conferenties, blogs, bijdragen in de krant, cursussen) • Onze kennis vindt weerslag in de maatschappij
2022 en verder	Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten Humanities Labs, aanschaffen apparatuur, infrastructuur, incl. software • Aanstellen labmanagers, data scientists, data engineers, community managers 	<ul style="list-style-type: none"> • Verder uitbouwen van state-of-the-art onderzoeksinfrastructuur

Bijlage 1. Tabel met besteding voor UvA-FGw per thema

UvA bestedingsplan OCW-middelen GW				UvA bestedingsplan GW inclusief aanvullende financiering universiteit			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco	Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	1.352	10,4	-	Humane Artificiële Intelligentie	1.470	11,3	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	1.352	10,4	-	Cultureel Erfgoed & Identiteit	1.470	11,3	-
Talen & Culturen	933	7,2	-	Talen & Culturen	1.015	7,8	-
Labcoördinatie	318	-	4,2	Labcoördinatie	345	-	4,6
Infrastructuur	644	-	-	Infrastructuur	700	-	-
Totaal	4.600	28,0	4,2	Totaal	5.000	30,4	4,6

Wij denken dat we met de middelen die door dit sectorplan beschikbaar komen een aantal doelen tegelijkertijd kunnen realiseren.

1. Met tijdelijke postdocs realiseren wij een impuls aan vernieuwende onderzoeksagenda's op de sectorplan thema's geven we ruimte aan jong en divers talent;
2. Met afname van vaste UD's realiseren wij een duurzame basis voor onderzoeksintensief onderwijs;
3. Met voldoende ondersteunend personeel en goed loopbaanbeleid bestendigen we onderzoek en onderwijs op de sectorplan thema's en realiseren wij werkdruk verlichting en een sociaal veilige universiteit;
4. Met investering in infrastructuur en verbinding met maatschappelijke partners realiseren wij impactvol onderzoek en onderwijs, dat zijn beslag krijgt in de maatschappij.

Tot slot, de grote maatschappelijke problemen waar we voor staan vereisen een sterke sector Geesteswetenschappen. We verwachten aan de UvA voldoende expertise in huis te kunnen halen om de verwachte doelen die in dit plan staan beschreven te realiseren.

10. Vrije Universiteit Amsterdam (VU)

10.1 Informatie instelling

De Vrije Universiteit is een 'waardengedreven instelling, met maatschappelijke impact en verantwoordelijkheid voor mens en planeet.' Het is een brede universiteit met negen faculteiten die samen het wetenschappelijke spectrum bestrijken van medische- tot religiewetenschappen. In samenwerking met de Universiteit Twente wordt dit verder verdiept met technische wetenschappen. Samenwerking met de Universiteit van Amsterdam krijgt vorm in zowel het Amsterdam University College en ACTA (tandheelkunde) als verschillende joint degree programma's bij verschillende disciplines. Vier profielthema's geven vorm aan de vele dwarsverbanden tussen wetenschapsgebieden en maatschappelijke ontwikkelingen en vragen. Deze profielthema's zijn: Connected World, Governance for Society, Human Health and Life Sciences en Science for Sustainability. De profielthema's en de Interfacultaire Onderzoeksinstituten hebben de VU tot een universiteit gemaakt waarin interdisciplinaire samenwerking kan excelleren. Kenmerkend voor de VU is de zeer diverse studentenpopulatie, onder wie veel eerste-generatie studenten.

Tegenwoordig is de invloed van Geesteswetenschappen in de meeste disciplines van de VU te vinden (van medische ethiek tot human-computer interaction), maar onderwijs en onderzoek van Geesteswetenschappen wordt vanuit de **Faculteit der Geesteswetenschappen** (FGW) en de **Faculteit Religie en Theologie** (FRT) bedreven. Geesteswetenschappen aan de VU bevorderen onafhankelijk denken en kritische ruimdenkendheid op basis van een gedeelde onderzoekende houding en gericht op betrouwbaarheid in kennisontwikkeling, het vergroten van maatschappelijke gelijkheid in het heden en als bijdrage aan een toekomstbestendige samenleving. FGW verzorgt 9 bachelor-, 13 master- en twee researchmaster opleidingen, met betrekking tot taal, literatuur en communicatie; kunst en cultuur, geschiedenis, oudheidwetenschappen, en filosofie. Veel opleidingen zijn interdisciplinair, zoals de BA-opleiding MKDA (Media, Kunst, Design en Architectuur), of de MA-opleiding Philosophy of Neuroscience. Samen met de UvA wordt een interdisciplinaire opleiding klassieke talen, oudheidstudies en archeologie aangeboden in ACASA (Amsterdam Centre for Ancient Studies and Archaeology) en een duale masteropleiding Curating Art and Cultures; de Humanities Research Master leidt aankomende onderzoekers op in een combinatie van disciplinaire en interdisciplinaire richtingen, zoals computational linguistics of environmental humanities. Het bachelorprogramma Philosophy, Politics and Economics van het John Stuart Mill college is een samenwerkingsverband van Geesteswetenschappen met Sociale wetenschappen en Economie. Vanaf 2023 zal FGW samen met Universiteit Twente de Twentse opleiding Creative Technology op de VU in Amsterdam gaan aanbieden. De voorbereidingen zijn in volle gang.

FRT verzorgt interdisciplinair onderwijs en onderzoek waarbij taalkundige, historische, filosofische en empirische benaderingen gecombineerd worden in het bestuderen van religie. Bij de twee faculteiten samen studeren c. 2500 studenten, ruim 225 fte, waarvan 66 PhD-posities.

Qua opbouw van onderwijsprogramma's geldt voor alle geesteswetenschappenopleidingen dat in het bachelorprogramma doelgericht aandacht wordt besteed aan wat binnen de VU de academische kern wordt genoemd: methodes en technieken, filosofie van het wetenschapsgebied, wetenschapsgeschiedenis.

Alle onderwijsprogramma's staan onder leiding van een opleidingsdirecteur, die onder de verantwoordelijkheid van de portefeuillehouder Onderwijs nauw samenwerkt met afdelingshoofden en leerstoelhouders. Het research master onderwijs is ondergebracht in de Graduate School of Humanities respectievelijk Graduate School of Religion and Theology, waar RMA-studenten ook samenwerken met promovendi. De staf is bovendien actief in de landelijke geesteswetenschappenonderzoeksscholen verenigd in het LOGOS. Tenslotte werken verschillende geesteswetenschappenopleidingen nauw samen met de Universitaire Lerarenopleidingen (ULO) ondergebracht bij de Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen (FGB) en met HBO-instellingen gericht op de vormgeving van pre-masteropleidingen die doorstromen van HBO naar WO bevorderen of de wisselwerking tussen praktijkgericht en meer theoretisch onderzoek bevorderen. Een goed voorbeeld van dat laatste is de samenwerking tussen de Amsterdamse hogescholen en kunstopleidingen, UvA en VU in ARIAS (Platform for Research through the Arts and Sciences).

Het Geesteswetenschapp-onderzoek is georganiseerd in onderzoeksinstituten, met name de interfacultaire onderzoeksinstituten CLUE+ - interfacultaire onderzoeksinstituut voor Cultuur, Cognitie, Geschiedenis en Erfgoed, en Netwerk Instituut. In het Meerjarenplan van FGW (2020-2026) werden qua onderzoek de volgende zwaartepunten benoemd: *Taal en taalcultuur* – Bevordering van meertaligheid in wetenschap en academische gemeenschapsvorming; *Geschiedenis, cultuur en erfgoed* – Bevordering van kennis over en kritische reflectie op Europa in een context van Global History; *Filosofie* – Interdisciplinair spreken en denken over moraal en ethiek, wetenschappelijke kennis en technologie, de waarden van ons hoger onderwijs, diversiteit en identiteit; *Taalwetenschappen* – tussen Exacte en Sociale wetenschappen in; *Digital Humanities* – Techniek dienstbaar aan de Geesteswetenschappen; verdiepen en verder uitwerken van de rol van de geesteswetenschappen in het bevragen van en bijdragen aan de oplossingen voor actuele mondiale (duurzaamheids-) vraagstukken; ontwikkeling en uitvoering van een sterke geesteswetenschappelijke onderwijsvisie met oog voor innovatie en flexibilisering. Het relatief grote aandeel (tweede en derde geldstroom) onderzoeksfinanciering binnen de begroting van de faculteit, en relatief grote aantal promovendi in dienst van FGW laat de vitaliteit zien van deze onderzoeksambities. Het palet aan bijzondere leerstoelen binnen FGW laat bovendien zien dat dit onderzoek nauw aansluit bij vragen en ontwikkelingen binnen tal van maatschappelijke sectoren, niet-universitaire kennisinstellingen en musea. Voorbeelden zijn Nationaal Museum van Wereldculturen, Stichting Lezen, Duitsland Instituut, Goldschmeding Foundation, Schilthuisfonds (waterschappen) et cetera en samenwerkingen met diverse bedrijven en organisaties waarin AI en taal een sleuteltechnologie zijn.

Voor FRT zijn de zwaartepunten de ontwikkeling van religieuze tradities en relatie tot de bronnen, inter-religieuze verhoudingen, en religie in maatschappelijke vraagstukken. Bijzonder aan FRT is de structurele samenwerking in onderwijs en onderzoek met seminaries van negen religieuze stromingen, waardoor de tradities niet alleen van buitenaf bestudeerd worden maar ook van binnenuit. Mede door die verbinding met geloofsgemeenschappen leidt de breed erkende academische kwaliteit van de faculteit tot een hoge maatschappelijke relevantie.

Ten aanzien van institutionele kaders voor het geesteswetenschappelijke valorisatiebeleid noemen we tenslotte de afdeling NT2 en het aanpalende Academic Language Programme (ALP), die beide voorzien in een grote maatschappelijke behoefte en vanuit het onderzoek gevoed worden.

10.2 Overzicht wetenschappelijk personeel (stand ultimo 2021)

Wetenschappelijk personeel: De tabel geeft weer de samenstelling van de personele bezetting op de peildatum 31 december 2021 bij de Faculteit der Geesteswetenschappen en de Faculteit der Religie en Theologie (domein Geesteswetenschappen) bij elkaar samen.

Funcie	Gender	Aantal	%	Fte totaal	%	Fte onderwijs + onderzoek	Fte onderwijs	Fte onderzoek
Professor	Man	37	61%	33,1	63%	28,5	16,8	11,7
	Vrouw	23	38%	19,3	36%	16,8	10,8	6,1
	Non-binary	1	2%	0,5	1%	0,4	0,2	0,2
Assoc. Prof. (UHD)	Man	20	71%	14,0	66%	13,1	8,0	5,1
	Vrouw	8	29%	7,1	34%	7,0	4	2,8
Asst. Prof. (UD)	Man	33	47%	25,1	47%	24,2	14,6	9,3
	Vrouw	38	53%	28,6	53%	28,0	16,6	11,1
Postdoc	Man	10	31%	4,9	30%	4,9	0,0	4,9
	Vrouw	22	69%	11,5	70%	11,1	0,0	11,1
PhD student	Man	29	49%	27,2	49%	27,2	0,1	27,1
	Vrouw	30	51%	28,5	51%	28,5	0,3	28,2
Lab- en infrapersoneel	Man	32	58%	13,7	54%	13,6	13,6	0
	Vrouw	23	42%	11,7	46%	11,5	11,5	0

10.3 Inhoudelijke invulling VU sectorplan Geesteswetenschappen

Algemeen: In het verlengde van de hierboven genoemde onderwijsambities en onderzoekszwaartepunten in het meerjarenplan uit 2020, omarmt GW VU de mogelijkheden die het sectorplan biedt voor versterking van de wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek en vergroting van de mogelijkheden voor eerstegedestroomonderzoek. Dit gebeurt inhoudelijk en qua HRM-beleid in samenhang ook met een doelgericht carrière- en diversiteitsbeleid. Meer ruimte voor verdere talentontwikkeling op het niveau van UD en UHD en versterking van de infrastructuur met betrekking tot Digital Humanities is van groot belang om de basis te blijven versterken voor innovatief onderzoek en onderwijs voor toekomstige generaties. Dit krijgt vorm in UD-aanstellingen, ruimte voor onderwijs-innovatie op BA- en MA-niveau, vergroten vrije onderzoeksruimte voor zittende staf (buitenlandervaring), en doorstroommogelijkheden. Daarmee wil de VU een nieuwe generatie opleiden van kritische denkers en professionals die oog hebben voor de menselijke maat en zich bewust verhouden tot dialoog en communicatie in de 'no-reply-samenleving' die zo sterk in opkomst is, en die nadenkt over vraagstukken van cultuur, macht en identiteit in onze snel veranderende internationale samenleving. Medewerkers zoeken in onderwijs en onderzoek aansluiting met de Sustainable Development Goals als een van de manieren om bewust te zoeken naar de verbinding tussen geesteswetenschappen en de huidige mondiale samenleving.

Dit uitgangspunt wordt uitgewerkt in drie keuzes, onder de sectorplan thema's Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving, Cultureel Erfgoed & Identiteit en het thema Talen & Culturen.

Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving

Algemeen: Het hierboven genoemde Netwerk Instituut is een interfacultair onderzoeksinstituut dat zich richt op de interactie tussen digitale technologie en de samenleving. Digitale technologie - van sociale robotica tot slimme mobiele apparatuur, van wereldwijde sociale medianetwerken tot vlotte natuurlijke taalverwerkingsinstrumenten, van realistische virtuele omgevingen tot goed geïnformeerde virtuele actoren

- verandert snel, en de samenleving verandert mee. Tegelijkertijd ontstaan er nieuwe maatschappelijke problemen, waarvoor technologische oplossingen worden gezocht. In het Netwerk Instituut zoeken onderzoekers uit alle mogelijke disciplines samenwerking, en samen ontwikkelen ze een cruciale digitale infrastructuur. Daarbij heeft de samenwerking tussen Bèta (computerwetenschap) en Alfa vaste vorm gekregen in onderwijs en onderzoek – veelal gefinancierd uit tweede en derde geldstroom.

FGW VU legt, samen met de Erasmus Universiteit en Universiteit Utrecht, prioriteit bij het subthema toepassingen van AI, digitalisering en technologie. Onderwijs en onderzoek is voortdurend in beweging, omdat de techniek niet stilstaat, het computationele denken steeds dieper doordringt in de verwachtingen ten aanzien van wat onderzoekbaar is. De staf volgt en draagt bij aan deze ontwikkelingen in een constante wisselwerking, de opleidingen die FGW VU dienaangaande aanbieden trekken zeer veel studenten uit alle mogelijke disciplines, met verschillende aanvangscompetenties en verschillende tradities ten aanzien van individuele en gezamenlijke inspanningen. Drie projecten zet FGW VU op in dezen:

Taaltechnologie: Voortbouwend op de aanwezige expertise op het gebied van Computational Linguistics legt FGW VU prioriteit bij het verder ontwikkelen van de expertise op het gebied van Text Mining. Het ontwikkelen van steeds rijkere taalmodellen en zelfs multimodale modellen die onze communicatie en interpretatie van de wereld weergeven zal een grote vlucht nemen in de komende jaren. Uitdagingen daarbij zijn normen en waarden die een rol spelen in multimodale communicatie en die kunnen leiden tot verschillende perspectieven waar modellen mee om moeten kunnen gaan zonder biases die juist normen en waarden geweld aan doen. Deze normatieve, bias-aware modellen worden ingezet in andere disciplines zoals in de samenwerking van media en Journalistiek of met Sociale wetenschappen, waaronder onderzoek naar filter bubbles, fake news, betekenisgeving aan sociale vraagstukken, media impact. Ze zijn vooral ook aan de orde op het gebied van Kunstmatige Intelligentie als het gaat om de onderzoekslijnen van het Hybrid Intelligence project: collaborative, adaptive, responsible en explainable (CARE). UD Text mining gaat in de tweede helft van 2022 de groep Computational Linguistics and text Mining Lab (CLTL) verder versterken op het gebied van Humane AI. Deze UD zal de banden aanhaken met het Hybrid Intelligence zwaartekracht project van VU, UvA, TUD, RUG, LEI, UU waarin samenwerking tussen mensen en systemen centraal staat en waarin taal en communicatie een grote rol spelen.

VU-brede verdieping van de academische kern (Acva, wetenschapsgeschiedenis, methoden en technieken). De vormgeving van dit onderwijs aan de academici van de toekomst dat in alle wetenschapsdomeinen wordt verzorgd, berust in belangrijke mate bij Geesteswetenschappen. 'Computational thinking', ingebed in een humanities-georiënteerde universiteitsbrede onderzoekspraktijk (Agora, BiographyNet, CLARIAH, Globalise) en digitale infrastructuur (Digital Humanities Lab) is cruciaal voor de vorming van probleemgerichte interdisciplinaire onderzoeksgroepen en docenten.

Voorbij het vaardigheden-onderwijs versterken we de bijdrage aan grote methodologische vraagstukken omtrent data oriented empirisch onderzoek zoals data bias, data sampling, hypothese gestuurd of data gestuurd, black box en clear box modellen, en top-down versus bottom-up modellen en ten slotte perspectief en de expliciete modellering van subjectiviteit. In 2023 wordt een postdoc onderzoeker aangesteld teneinde deze ambities concreet vorm te geven en uit te werken tot een vanuit FGW gerichte benadering van met name 'hybrid intelligence': toepassing, presenteren, lezen en hanteren van data, met ruime aandacht voor kritische (historische en theoretische) reflectie op de impact van technologie (engineering, design, futuring) op het onderwijs, cultuur en de leefomgeving.

Logica: Logica en filosofie van de AI: Sinds het ontstaan van de universiteiten vormen argumentatieleer en logica de basis van het academisch onderwijs. Logica had aan de VU een centrale rol in de Centrale Interfaculteit en bij de academische vaardigheden in de academische kern. Het is heden een discipline die de brug vormt tussen menselijk denken en AI. Logica ontwikkelde zich als wetenschappelijke discipline vooreerst als studie van de wetten van het menselijke denken. Turings doorbraken in de logica leidden tot de ontwikkeling van de AI. Nog steeds vormt logica de basis voor wetenschappelijke en filosofische reflectie over

de relatie tussen menselijk denken en AI in meerdere paradigma's zoals GOFAI, connectionism of 4E cognitie. Vanuit deze fundamentele analyse van de aard van cognitie is normatieve evaluatie van ontwikkelingen in AI, de interactie tussen mens en AI, en de maatschappelijke rol van AI mogelijk. Via de werving van een UD Logica en Filosofie van de AI beoogt FGW de aanwezige expertise op het gebied van cognitiefilosofie, epistemologie, ethiek, en politieke filosofie, die in velerlei opzichten raakt aan Humane AI, te versterken in onderwijs en onderzoek met specifieke kennis op het gebied van logica en filosofie van de AI.

Cultureel Erfgoed & Identiteit

Algemeen: FGW VU is penvoerder van het interfacultaire onderzoeksinstituut CLUE+, dat binnen het VU-brede profielthema Connected World erfgoed en identiteit als een belangrijk speerpunt heeft, in nauwe samenwerking ook met godsdienstwetenschappers, juristen, sociale wetenschappers. De maatschappelijke omgang met het koloniale verleden, in termen van erfgoed en historisch besef, vormt daarbij een van de speerpunten, met een grote publieksuitstraling. Een tweede speerpunt betreft het erfgoed van landschap en leefomgeving, zeer actueel vanwege de grote ruimtelijke en maatschappelijke transformaties waar Nederland en Europa voor staan. In grote onderzoeksprojecten (waaronder NWA en H2020 ITN), via een aantal bijzondere leerstoelen en in het onderwijs heeft FGW een nauwe samenwerking met grote en kleine musea en met overheden en erfgoedinstanties in binnen- en buitenland. Uniek in deze context is ook de interdisciplinaire onderwijs-samenwerking (BA en MA), die tot uitdrukking komt in het hierboven reeds genoemde brede programma MKDA (Media Kunst Design Architectuur), in de samenwerking met FGW UvA in het Amsterdam Centre of Classics, Ancient Civilisations and Archaeology (ACASA), de samenwerking met het HBO (onder andere Reinwardt Academie) in een speciale (ruimtelijk) 'erfgoedminor', in de selectieve internationale dubbele MA-opleiding tot museumconservator en in de samenwerking met de Universiteit Twente in de opleiding Creative Technology die ook een Amsterdamse vestiging zal krijgen. Bovendien werken FGW VU en UVA met de AHK, Gerrit Rietveld Academie/Sandberg Instituut en de HvA samen in ARIAS, dat zich richt op artistic based research. Hier wordt momenteel actief gewerkt aan de wisselwerking tussen HBO en WO inzake de 3e cyclus-pilot en PhD's in the Arts.

Binnen het thema Cultureel Erfgoed & Identiteit richt de VU zich samen met de Universiteit Leiden op het subthema Collectioneren, beheer en overdracht. Dit onderdeel in het sectorplan legt een direct verband tussen de historische betekenislagen van materiële cultuur en landschap en hun categorisering, gebouwde omgevingen waaronder ook musea en tentoonstellingen en andere representaties van het verleden. Dit wordt uitgewerkt in drie projecten:

Erfgoedstudies/Architectuurgeschiedenis. Binnen de onderzoeksgroep van CLUE+ (doorontwikkelen van de methodiek en systematiek van provenance research, collectiedatabase-verrijking, ruimtelijk erfgoedbeleid, visualisatie van historische ruimte en analyse van ruimtelijke transformatieprocessen, herkomstgeschiedenis, presentatie- en acquisitie ethiek. Centraal daarbij staan vragen uit het museale veld en de urbane samenleving met betrekking tot de omgang met de geschiedenis en erfenissen van wat in het verleden werd verzameld en gebouwd. De sectorgelden worden aangewend om de wisselwerking tussen historici, cultuurwetenschappers, architecten en computerwetenschappers te versterken, in eerste instantie met een extra UD-positie die internationaal georiënteerd onderzoek naar erfgoedvraagstukken binnen de interdisciplinaire kaders van FGW VU en CLUE+ zowel in onderwijs (BA en MA) als onderzoek versterkt.

Interculturele filosofie Herkomstonderzoek / Provenance research, richt zich in de regel op 'archiefsporen' die als het goed gaat het mogelijk maken collectiegeschiedenissen terug te volgen tot het moment van acquisitie. Zeker als het om etnografica gaat 'eindigt' zo'n spoor vaak in een statische oorsprong – gekoppeld aan wat beschouwd werd als een traditionele samenleving. Binnen de leerstoelgroep Geschiedenis van de Filosofie ontwikkelt zich een sterke richting 'Diversifying Philosophy', met als doelgerichte inzet om vanuit andere dan de Westerse denktraditie te denken over de wereld. Dit project beoogt om een intercultureel filosofisch perspectief te ontwikkelen dat ons meeneemt naar vroeger tijden om vanuit meerdere denktradities opnieuw te denken over erfgoed en identiteit. Gezien de grote belangstelling van studenten voor deze maatschappelijke en disciplinaire ontwikkelingen wordt dit gekoppeld aan de benoeming van een UD op het gebied van niet-westerse filosofie, die binnen de leerstoelgroep zal bijdragen aan het openbreken van de traditionele canon

van het onderwijs op het gebied van de geschiedenis van de filosofie, door de klassieke en middeleeuwse filosofie te benaderen vanuit een breed scala aan tradities (met name China, India, de Arabische wereld, het Mediterrane gebied en Noord- Europa).

Global History De culturele, economisch-sociale en politieke geschiedenisleerstoelen bij GW, van klassieke oudheid tot contemporaine geschiedenis hebben van oudsher een sterk mondiale invalshoek en interdisciplinaire benadering, samenwerkend met de kunst- en cultuurwetenschappers, classici, letterkundigen, economen, antropologen. Interdisciplinariteit staat ook voorop in het Migration and Diversity Centre (historici, filosofen, juristen, sociale wetenschappers, antropologen). In het kader van het sectorplan onderzoeken we relaties tussen classificatieprocessen als wetenschapsgeschiedenis en hedendaags begrip van gezamenlijkheid en verschil in wetenschap, cultuur en maatschappij.

Het neocalvinisme is op een unieke wijze verbonden aan de geschiedenis van de Vrije Universiteit. Tegelijk is het een vitale religieuze stroming in onder andere de Verenigde Staten en delen van Azië. De Faculteit FRT stelt een UD Neocalvinisme aan die zich in onderzoek en onderwijs richt op de ontwikkeling en internationale doorwerking van het neocalvinisme, inclusief de receptie van (Nederlandse bijdragen aan) het neocalvinisme in andere culturele contexten. Dit versterkt lopend onderzoek en speelt in op de substantiële vraag van studenten en promovendi.

Talen & Culturen

Begin 2022 herzag de VU het universiteitsbrede taalbeleid dat in 2017 in het kader van de internationalisering van de VU-gemeenschap was opgezet. In het VU-taalbeleid 2.0 staan vijf punten centraal: (1) Verdere versterking van de tweetaligheid (Nederlands/Engels) in interne bestuursstructuren en communicatiekanalen; (2) Versterking (versmalling en verbreding) van de aandacht voor talen in het onderwijs, met inachtneming van / anticiperend op de nieuwe wetgeving en gericht op het zekeren van academische taalvaardigheid in de latere Nederlandse beroepspraktijk; (3) Het tot stand brengen van cross-overs tussen taalbeleid, academisch en postacademisch onderwijs, en ambities van de VU met betrekking tot diversiteit, gelijke kansen, taalcuriositeit en leesplezier; (4) Verbreden van de wisselwerking tussen academisch onderzoek naar taal, communicatie en burgerschap, en de grote maatschappelijke uitdagingen die met taal samenhangen, ook in het primair en voortgezet onderwijs; (5) De unieke taaldiversiteit binnen de universitaire gemeenschap een belangrijk onderdeel maken van de sociale en culturele campus.

Voor GW zijn Taaldiversiteit, Taaltypologie, Taalverwerving en Nederlands als tweede taal speerpunten. Taal is een brug in de samenleving. Het speerpunt komt tot uitdrukking in wetenschappelijk onderzoek en onderzoeksgebonden onderwijs op het gebied van multi-linguale taalmodellen (met daarbinnen aandacht voor hedendaags, historisch en gespecialiseerd (zoals medisch) Nederlands), automatische taalniveau detectie, leesbevordering, onderwijs en onderzoek van taal en cognitie met een gehoorbeperking, van schrijven en vertalen, en van gerichte aandacht voor minderheids- en bedreigde talen buiten Europa, waaronder Papua. Als speerpunt voor de VU vertaalt het zich ook in campus-breed onderwijs dat taaldiversiteit aanmoedigt (van een wereldwijd toegankelijke MOOC over "global English" of verplichte taal-modules buiten de moedertaal in een aantal opleidingen, tot kennis van de taal van de belangrijkste religieuze boeken en het aanmoedigen van raadpleging van academische werken in andere (moeder-)talen dan Nederlands of Engels). Ook werkt het door in het NT2-onderwijs gericht op enerzijds inburgeringstrajecten voor immigranten, anderzijds het ontwikkelen van lesmateriaal en opleiden van docenten NT2. VU FGW is daarin standaard-zettend voor zeer veel tweede-taal opleidingen in het land. De onderzoeksbasis is momenteel in grote mate afhankelijk van Europese en Nederlandse tweede- en derdegraadse financiering. Het sectorplan leidt tot versterking van deze onderzoeksbasis door vergroting van de onderzoekstijd binnen de staf en de wisselwerking tussen onderzoek en onderwijs gericht op versterking van de instroom van studenten in de lerarenopleidingen vanuit de kracht van veelaligheid in onze globaliserende samenleving.

Binnen het thema Talen & Culturen heeft FGW VU, samen met de universiteiten van Tilburg en Utrecht gekozen voor het subthema Taalvariatie, geletterdheid en inclusie in de digitale samenleving. Daaronder vallen drie projecten:

Taal en Communicatie. Dit richt zich op wetenschappelijke geletterdheid (scientific literacy/scientific citizenship): welke talige praktijken kunnen het communiceren en begrijpen van wetenschap in onze samenleving bevorderen? Inbegrepen zijn de rol van metaforen en visualisaties in wetenschapscommunicatie voor lagere SES-groepen, met speciale aandacht voor de sociale media. Een tweede thema betreft verschillen in taalgebruik tussen onder meer mannen en vrouwen en de gevolgen hiervan voor sociale ongelijkheid in de zorgpraktijk. Het gaat hier bijvoorbeeld om onderzoek naar interacties tussen huisartsen en patiënten met onbegrepen klachten. Een andere focus is hoe er in klassieke en sociale media wordt gesproken over transgender issues, en in hoeverre er verschillen zijn te zien tussen media en in de loop der tijd.

Nederlandse taalkunde, letterkunde en geletterdheid/ Academic Language Program (ALP):

“Nederlands” aan de VU is taalkundig en letterkundig volop aanwezig in onderwijs, onderzoek en valorisatie-activiteiten (schrijfacademie, Nederlandse letterkunde minor, MA-opleiding Neerlandistiek, Schrijven en vertalen, de BA-literatuur en samenleving, NT2, VU Vrije Schrijver, Vrije Competitie project Framing in the Dutch Language, et cetera). Vanuit het sectorplan zal, complementair aan de projecten bij Taal en Communicatie, een vernieuwde centrale positionering van de taalwetenschappelijke aspecten van het Nederlands worden gerealiseerd. Dit zal gebeuren door 1. het versterken van het ALP door de bevordering van de nieuwe coördinator van het programma en 2. het uitbreiden van het onderzoek op het gebied van de verwerving van het Nederlands als tweede taal. Dit is ook essentieel voor de opleiding van Neerlandici en aankomende docenten Nederlands die vanuit vraagstukken van computational linguistics doelgericht moeten leren werken met de Nederlandse taal in al zijn schakeringen en betekenisvormen. De menselijke maat begint vaak bij taal. (Zie ook hierna Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving).

Onderzoeksjournalistiek: Daarnaast werkt de VU in opleidingen journalistiek met een tweeledig kenmerk: de voorbereiding op een journalistieke beroepspraktijk op het hoogste niveau, en wetenschappelijke reflectie op de ontwikkelingen in de media in de breedste zin van het woord. De bijdrage in het sectorplan GW in dezen betreft het ontwikkelen van een nieuwe leerlijn Onderzoeksjournalistiek. Op steeds meer plaatsen in de wereld proberen politici, CEO's van machtige bedrijven en ongekend rijke individuen sociale onrust af te wenden met holle beloftes, windowdressing en regelrechte misinformatiecampagnes. Daarnaast is er de misinformatie die – al of niet door bovengenoemden – via de sociale media in de wereld wordt gebracht. De behoefte aan eerlijke en betrouwbare informatie wordt gedeeld door een weliswaar kleine maar invloedrijke groep in de samenleving. En haar honger groeit. Onderzoeksjournalistiek, vanuit de journalistieke praktijk complementair aan ontwikkelingen inzake het sectorthema Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving, wordt verwelkomd niet zozeer omdat ze nieuwe misstanden toevoegt aan de problemen die er al zijn, maar óók omdat ze graaft naar oorzaken, verbanden en oplossingen. Deze constructieve kijk op de wereldproblemen is een middel tegen de begrijpelijke moedeloosheid die nieuwsconsumenten soms overvalt.

10.4 Investing infrastructuur en labvoorzieningen (personeel)

Digital Humanities Lab – Het is belangrijk om systematisch in- en uit te bouwen wat in de afgelopen jaren is opgebouwd aan verspreide toepassingen, experimentele opstellingen, dataverzamelingen en logische inzichten, veelal voortvloeiend uit langlopende onderzoeksprogramma's, en zo ook de brug bestendigt tussen Geesteswetenschappen, Sociale wetenschappen en Bèta-onderzoek en onderwijs (Voorbeelden: robots, eye-trackers, archeologische 3Dvisualisaties, Isotopenlab, GIS applicaties, et cetera). Betere fundering en opschaling van het gebruik van deze onderzoeksmiddelen is van belang voor de opleiding van een nieuwe generatie wetenschappers die moderne technieken niet alleen gebruiken, maar ook kunnen duiden en mee-ontwerpen in deze snel veranderende samenleving. FGW heeft de afgelopen jaren een rol gespeeld in de infrastructuur projecten CLARIN and CLARIAH and ook zelf een brede digitale expertise opgebouwd die meer en meer door onderzoekers en studenten wordt ingezet en verder ontwikkeld. Het FGW HumanitiesLab brengt deze expertise, data en technologie bij elkaar en biedt structurele ondersteuning die naast onderzoek dan ook voor het onderwijs kan worden ingericht. We verwachten dat het HumanitiesLab een belangrijke pilaar gaat vormen in een Alfab, samen met faciliteiten uit de exacte, sociale en psychologische wetenschappen. Dit biedt onderzoekers en docenten een interdisciplinair palet aan methodes om complex data te verzamelen

en te analyseren maar ook om maatschappelijke use cases in hun volledige complexiteit te bestuderen. FGW stelt voor het Humanities lab een labcoördinator aan die de ambities op het dit gebied en de coördinatie van de uitvoering ervan ter hand zal nemen.

10.5 KPI: Input en Proces

Toelichting KPI's VU GW: Zoals uit bovenstaande toelichting op de zeven subprojecten blijkt, zullen de financiële middelen vrijwel geheel worden besteed aan de benoeming van personeel, veelal op het niveau van UD, een enkele (tijdelijke) postdoc of bevordering naar UHD. Deze medewerkers weten dat ze op sectorgelden voor specifieke thematische sectorale versterking zijn aangesteld, waarbij een wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek wordt verwacht. Zij zullen daar niet 'alleen' voor staan, het wordt niet een aan een persoon opgehangen project. In tegendeel, deze sectorgelden hebben samenwerking als uitgangspunt. Dat betreft 'team science' (disciplinair, interdisciplinair en inter-institutioneel) en waar mogelijk ook het actief betrekken van derden van buiten de universiteit bij het onderwijs en onderzoek. Daarom is het van groot belang te constateren dat de leerstoelhouders onder wie deze thema's ressorteren en de coördinatoren van de betrokken onderzoeksinstituten CLUE+ en Netwerk Instituut het hier opgestelde plan volledig onderschrijven en een versterkt onderdeel maken van de ontwikkeling in hun leerstoelgebied en de daaruit volgende landelijke afstemming en profilering. Omdat het binnen de geesteswetenschappen veelal gaat om de ontwikkeling van inzichten en netwerken en deze vertalen naar curricula en wetenschappelijke outcome, zijn de proces-KPI's minstens zo belangrijk als de outcome-KPI's. Vanuit die achtergrond omarmt VU GW de onderstaande input- en proces-KPI's.

Jaar	Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's
2022 en verder	Profilering tussen instellingen. Door onze krachten te bundelen ontstaat synergie en wordt wetenschappelijke en onderwijscapaciteit doeltreffender en doelmatiger ingezet.	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen wetenschappelijk personeel • Aanstellen OBP (ambtelijke ondersteuning) 	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken profiel per thema • Vormgeven van nationale samenwerking en binnen de instelling • Versterken interfacultaire en interuniversitaire opleidingen
2022 en verder	Het versterken van een duurzame basis op verschillende thema met voldoende onderzoeks- en onderwijscapaciteit	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen wetenschappelijk personeel 	<ul style="list-style-type: none"> • Positionering van thema's • Bevordering van samenwerking inter- en multidisciplinair • Ontwikkelen curriculum-vernieuwing
2023 en verder	Versterken interdisciplinaire samenwerking op zowel onderwijs- als onderzoekgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Landelijk DGL leidend maken voor de coördinatie thema's) 	<ul style="list-style-type: none"> • Via centrale DGL nationaal afstemmen over de verantwoordelijkheden per instelling/thema • Landelijke samenwerking onderdeel maken van loopbaantrajecten • Sectorgelden als impuls voor team science
2023 en verder	Versterken samenwerking met maatschappelijke partners	<ul style="list-style-type: none"> • Benoemen directeur valorisatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Werken aan maatschappelijke impact • Door middelen vakpublicaties, presentaties, conferenties, blogs, bijdragen in de krant, cursussen • Vakdidactische discussie schoolvakken ondersteunen • Sectorgelden als impuls voor citizen science
2022 en verder	Versterken van de onderliggende infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Benoemen van een labmanager 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten van een Humanities Lab
2023 en verder	Bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken rond welzijn, participatie en burgerschap in een complexe en geglobaliseerde maatschappij	<ul style="list-style-type: none"> • Bij verschillende wetenschappers deze taak beleggen 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording en stimulering van maatschappelijke relevantie. Medewerkers uitdagen om bij te dragen aan het maatschappelijke debat • Gerichte aandacht vragen voor/benoemen van SDG's binnen GW projecten • Diversiteitsbeleid in de wetenschap en aan universiteiten bevorderen

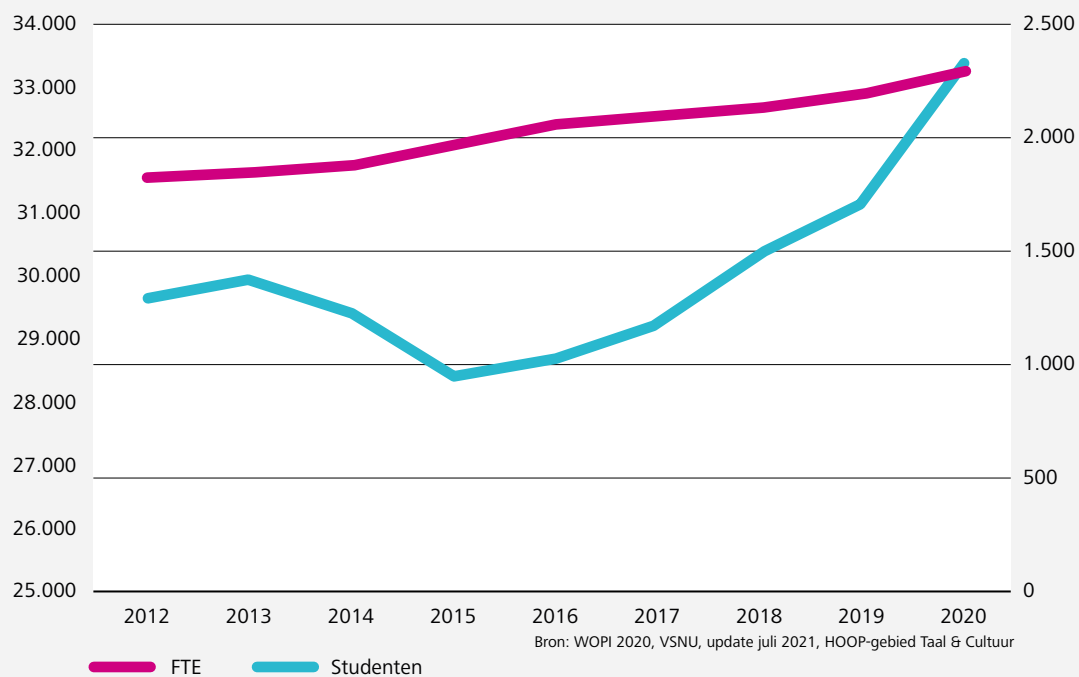
Bijlage 1. Tabel met besteding voor VU Geesteswetenschappen per thema

Resultaten van deze geconcentreerde aandacht voor zeven aspecten van onderzoek en onderwijs op het gebied van Humane Artificiële Intelligentie & de Gedataficeerde Samenleving en Cultureel Erfgoed & Identiteit, en Talen & Culturen, alsmede het doorsnijdende HumanitiesLab, zijn alleen meetbaar in een bredere context van GW-output. Toename van staf op UD- en UHD-niveau en van diversiteit onder de staf, van publicaties, van nieuwe opleidingen of tracks, of verbeterde curricula zijn meetbaar. Zo ook de mate van succes van aanvragen voor verdere onderzoeksfinanciering, van uitnodigingen voor congressen als blijk van internationaal netwerk et cetera. Maar we willen niet alleen, of niet in de eerste plaats 'tellen'; het gaat er vooral om dat onze inzet op gebieden als leesbevordering, begrijpen en mee sturen van technologische ontwikkelingen, vitaal houden van het cultureel landschap in tijden waarin een actieve verhouding tot alle mogelijke aspecten van identiteit noodzakelijk is, bijdraagt aan het werk dat velen, ook buiten de universiteiten, op dit vlak verrichten. Daarom dienen onze sectorplan-inspanningen ook een breder belang dan de individuele output van individuele medewerkers en betreft het een gezamenlijk resultaat.

VU bestedingsplan OCW-middelen GW			
Thema	€ K	FTE UD	FTE Labco
Humane Artificiële Intelligentie	260	2,0	-
Cultureel Erfgoed & Identiteit	520	4,0	-
Talen & Culturen	390	3,0	-
Labcoördinatie	105	-	1,4
Infrastructuur	125	-	-
Totaal	1.400	9,0	1,4

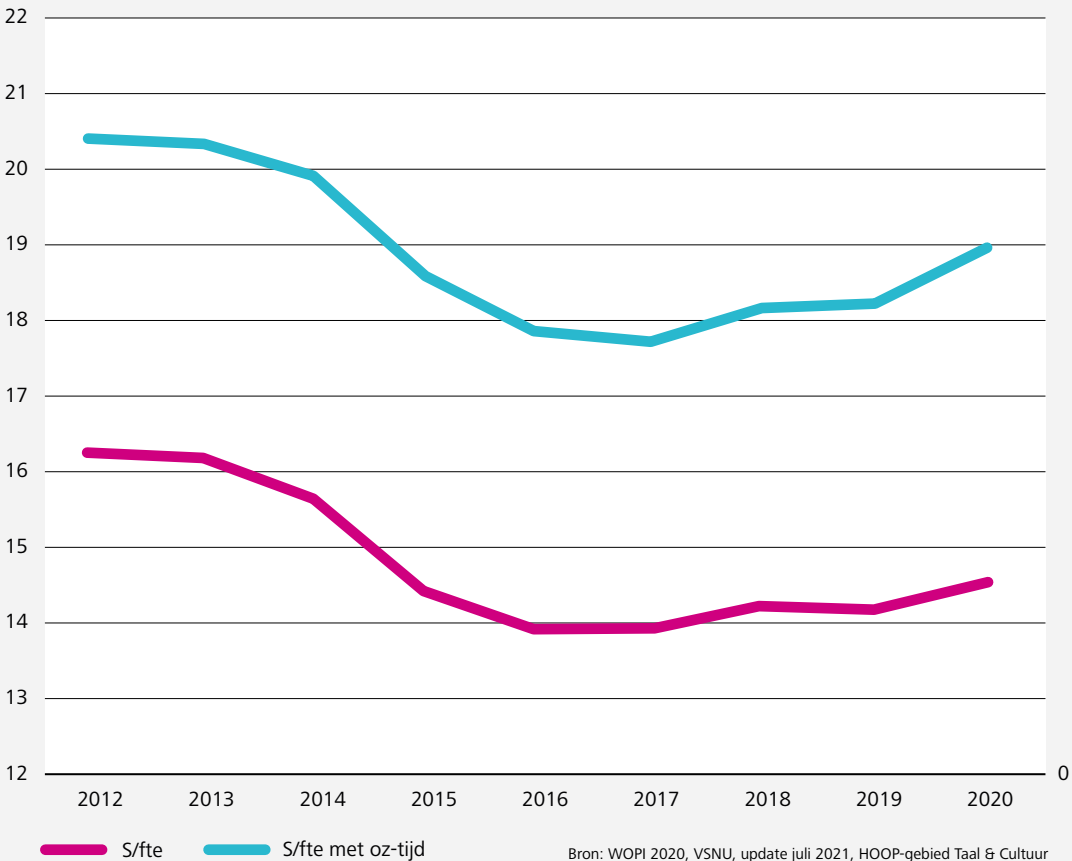
Bijlagen

Bijlage 1. FTE & studentenaantallen HOOP-gebied Taal & Cultuur

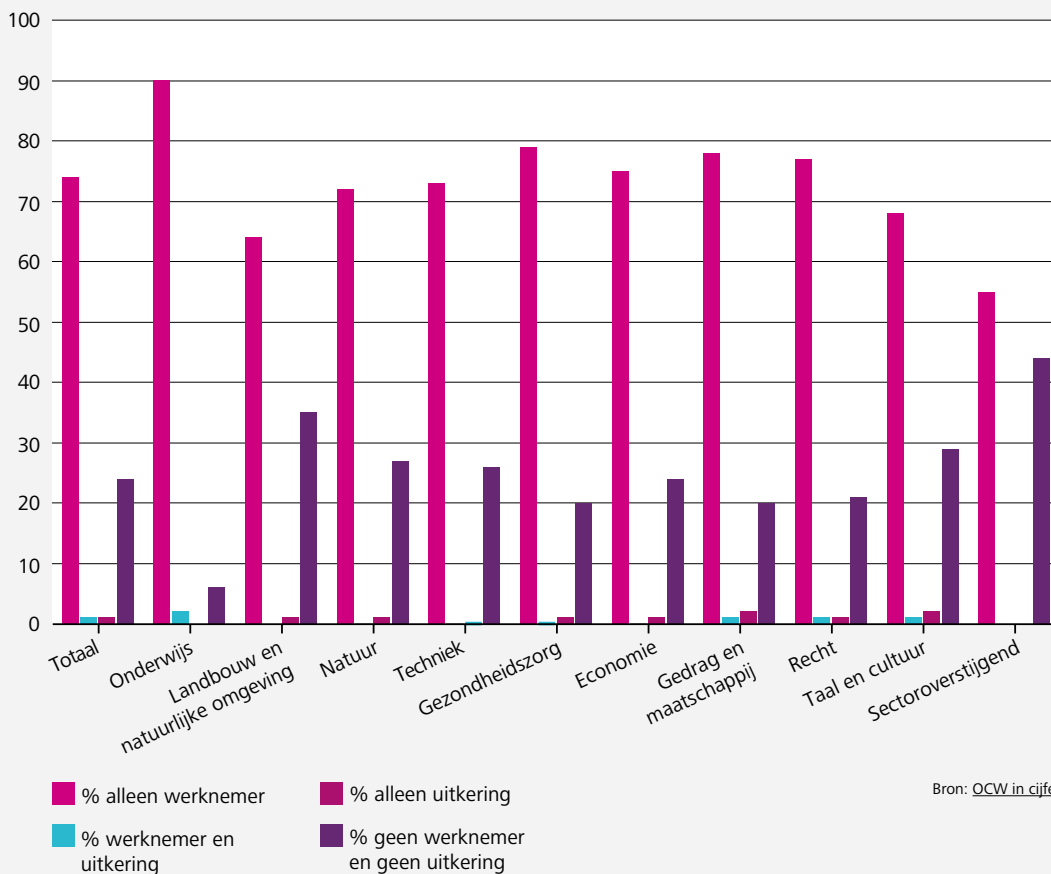

Bijlage 2. Student-staf ratio HOOP-gebied Taal & Cultuur

Bijlage 3. Arbeidsmarktpositie direct na uitstroom, per HOOP-gebied

Bijlage 4. Faculteiten Geesteswetenschappen

Erasmus Universiteit

- Faculteit der Wijsbegeerte
- Erasmus School of History, Culture and Communication

Open Universiteit

- Faculteit Cultuur en rechtswetenschappen

Radboud Universiteit

- Faculteit der Letteren
- Faculteit der Filosofie, Theologie & Religiewetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

- Faculteit der Letteren
- Faculteit Wijsbegeerte
- Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap

Tilburg University

- Tilburg School of Humanities and Digital Sciences
- Tilburg School of Catholic Theology

Universiteit Leiden

- Faculteit der Archeologie
- Faculteit Geesteswetenschappen

Universiteit Maastricht

- Faculty of Arts and Social Sciences

Universiteit Utrecht

- Faculteit Geesteswetenschappen

Universiteit van Amsterdam

- Faculteit der Geesteswetenschappen

Vrije Universiteit Amsterdam

- Faculteit der Geesteswetenschappen
- Faculteit Religie en Theologie

Deel III

Dwarsdoorsnijdend thema in aansluiting met de SSH-sectorplannen:

Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld

A. Interdisciplinaire aanpak

Dwarsdoorsnijdend thema in aansluiting met de SSH-sectorplannen: “Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld”

Het SSH-domein is breed en bestaat uit vier verschillende sectoren: de Sociale wetenschappen, de Geesteswetenschappen, de Rechtswetenschappen en de Economische Wetenschap. Die sectoren zijn onderverdeeld in disciplines, met name in de Sociale wetenschappen (bijvoorbeeld: psychologie, sociale geografie, antropologie) en in de Geesteswetenschappen (bijvoorbeeld: Nederlands, mediastudies, taalwetenschap, religiewetenschap, filosofie). Het domein behelst dus een veelheid en diversiteit aan expertisegebieden en steeds meer wordt er bij grote maatschappelijke en wetenschappelijke vraagstukken over de grenzen van de traditionele disciplines samengewerkt.

De vier SSH-sectoren zijn georganiseerd in aparte faculteiten, die op hun beurt een palet aan subdisciplines herbergen. Dit in tegenstelling tot de bèta- en medische wetenschappen die vaak in één faculteit zijn ondergebracht. Sectorplannen binnen de SSH kunnen derhalve in zichzelf al interdisciplinair zijn, en samenwerking tussen de sectoren binnen de SSH is per definitie discipline-overstijgend. Wij hechten eraan dit te benadrukken, omdat interdisciplinariteit een belangrijk waarde is geworden in het Nederlandse onderzoeksbeleid. Dit is een ontwikkeling die wij van harte steunen, ook omdat de grote maatschappelijke vraagstukken alleen door een combinatie van expertises aangegaan kunnen worden.

“Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld” is het breedgedragen sectoroverstijgend thema dat we hier presenteren in combinatie, en interacterend met de sectorplannen Sociale wetenschappen en Geesteswetenschappen. Dit dwarsdoorsnijdend thema wil, toegespitst op een actueel maatschappelijk vraagstuk, de interdisciplinariteit tussen de SSH-sectoren versterken en een stevige basis geven.

Digitalisering is een van de centrale aanjagers van maatschappelijke verandering. Als zodanig is het ook benoemd als één van de drie grote transitie waar het missiegedreven innovatiebeleid van de nieuwe regering op wordt gericht (regeerakkoord, p. 29).

Die digitale transitie, zoals ook geconstateerd in het regeerakkoord (p. 32), biedt geweldige kansen, zoals het vinden van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen, het vergroten van de effectiviteit van de publieke sector en het versterken van het concurrentievermogen. Tegelijkertijd roept deze transitie ook fundamentele vragen op over digitale in- en exclusie, groeiende ongelijkheid in onze samenleving, over menselijke besluit- en oordeelsvorming en over de effecten op veiligheid, rechtsstaat, democratie, mensen- en grondrechten. De uitdaging is dan ook om de mogelijkheden zo goed mogelijk te benutten en de negatieve effecten te voorkomen.

Deze uitdaging vraagt dringend om het vroegtijdig samenbrengen van expertise uit alle SSH-disciplines en leent zich uitstekend voor nog stevigere samenwerking met de technische en bètawetenschappen, zoals informatica en Artificiële Intelligentie (AI). Wanneer bijvoorbeeld patiënten in een ziekenhuis met inzet van digitale technologische innovaties eerder naar huis kunnen, kan dit de kosten van de zorg reduceren én deelname aan de samenleving vergemakkelijken. Dat kan echter alleen als de digitale middelen begrijpelijk en hanteerbaar zijn voor de patiënten (digitale geletterdheid), als de aansprakelijkheid en privacy goed zijn geregeld en als is nagedacht over de (online) communicatie. Als op collectief niveau keuzes worden gemaakt ten aanzien van de inzet van digitale tools, moet worden onderzocht welke publieke waarden hiermee in het geding komen – waarden zoals privacy, autonomie, gelijkheid of democratische controle. Het inzetten van robots kan de concurrentiekracht van bepaalde sectoren aanzienlijk vergroten, maar het is ook van belang te doorgronden wat de psychosociale impact is op de aard van het werk, hoe de regulering eruit moet zien en wat de economische en organisatorische effecten zijn.

Waar tot op heden digitale technologie veelal eerst wordt ontwikkeld en aanvullende vragen op het terrein van SSH pas daarna aan bod komen, is er grote winst te behalen als een vroegtijdige integratie van kennis veel gewoner wordt. SSH-expertise kan niet alleen bijdragen aan ontwikkeling van technologie, maar maakt het ook mogelijk gebruik en gevolgen daarvan in de samenleving te begrijpen. SSH is dus voorwaardelijk voor het gebruik van technologie. De integratie van die kennis in een vroeg stadium gaat beter wanneer verschillende (sub)disciplines binnen en buiten SSH eerder en intensiever samenwerken en elkaars taal leren spreken. Dat kan alleen wanneer we als basis ook sterke monodisciplines blijven koesteren, maar die wel in verband met elkaar brengen en met elkaar laten samenwerken. Door in te zetten op dit dwarsdoorsnijdende thema “Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld”, denken we niet alleen een brug tussen onze sectoren te kunnen slaan, maar ook een hand te reiken naar de andere domeinen. Eerst volgt een beschrijving van de grootste vraagstukken op dit terrein vanuit SSH-perspectief, en vervolgens van hetgeen hiervoor nodig is in onderwijs en onderzoek.

B. Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld

Het eerste beeld dat bij een digitale samenleving opdoemt is dat van een oplichtend scherm, of beter: een wereld van schermen. Maar de digitalisering gaat voorbij het scherm; platformen, apps, algoritmes en datastromen zijn tot in de haarvaten van de samenleving doorgedrongen. Het onderscheid tussen online en offline is komen te vervallen. Of het nu gaat om het doen van inkopen, het leveren van overheidsdiensten, het maken van vrienden, het opsporen van criminelen, het vergaderen op het werk, het vinden van een nieuwe liefde, het beleggen in cryptovaluta of het beveiligen van een buurt – voortdurend maken we gebruik van digitale instrumenten. Door medisch-technologische ontwikkelingen kan AI zelfs deel gaan uitmaken van het menselijk lichaam. Kortom, digitalisering raakt iedereen, van jong tot oud, in alle facetten van het leven.

De opkomst van sociale media, bijvoorbeeld, heeft individuele levens en maatschappelijke interacties razendsnel veranderd: groepsidentiteiten ontstaan over grotere afstanden of nemen nieuwe vormen aan, waardoor bestaande of gepercipieerde verschillen scherper worden neergezet. De democratie wordt niet alleen bevorderd door nieuwe vormen van participatie en interactie, maar ook bedreigd door desinformatie en polarisatie. Het beleggen in cryptovaluta levert een nieuwe groep welvarenden op, maar het leidt ook tot een nieuwe tweedeling en bovendien brengt het potentieel disruptieve gevolgen voor economie en klimaat met zich mee. Het gebruik van eHealth en gezondheidsapps leidt tot nieuwe mogelijkheden in de gezondheidszorg én tot uitsluiting van mensen met beperkte digitale geletterdheid. Digitale voorzieningen veranderen het onderwijs én hebben gevolgen voor kennisoverdracht, begrip, aandacht en concentratie. Ieder moment van de dag kunnen we op de hoogte zijn van wat er aan de andere kant van de wereld gebeurt en tegelijkertijd is de betrouwbaarheid van informatie (met deep fakes en de verspreiding van desinformatie) in toenemende mate in het geding. De snel groeiende rol van kunstmatige intelligentie roept vragen op over vooroordelen in algoritmes, de kwaliteit van menselijke beslissingen in interactie met technologie, de toekomst van de arbeidsmarkt wanneer sommige banen overgenomen kunnen worden door machines en de toekomst van zaken als culturele diversiteit, kleine talen, journalistiek en kritisch denkvermogen. Kort gezegd, digitalisering brengt enorme kansen en even zo grote uitdagingen mee.

Om de kansen te benutten die digitalisering biedt, is onderzoek nodig naar de sociale, culturele, politieke en economische participatie in de online wereld, maar ook naar de belemmeringen die participatie in de weg staan. Hoe vinden burgers toegang tot de digitale wereld? Hoe is die toegang gereguleerd? Welke waarborgen gelden er? Wat motiveert mensen tot digitale interactie? En welke competenties en omstandigheden zijn nodig voor volwaardige participatie in een digitale samenleving? En onder welke voorwaarden wordt de potentiële welvaart van deze digitale revolutie over zo veel mogelijk participanten gedeeld?

Voor een integrale en succesvolle respons op maatschappelijke uitdagingen is het in ieder geval nodig dat iedereen *kan* en *mag* meedoen; digitale geletterdheid is daarvoor een inmiddels noodzakelijke voorwaarde. Alleen toegang is niet voldoende, de burger moet ook weten hoe de digitale wereld functioneert en wat er achter het strakke uiterlijk van apps, platforms en sociale media schuilgaat en op welke manier digitale technologie vorm geeft aan het dagelijks leven en het functioneren van de samenleving (zie ook de recente rapporten van WRR, 'Voorbereiden', 2019 en SCP, 'Robotisering', 2021).

Om de oorzaken, mechanismen en gevolgen van digitalisering te begrijpen, en om de omgang daarmee verder vorm te geven, is de expertise van de disciplines uit het SSH-domein onontbeerlijk. Zij bieden een wetenschappelijk instrumentarium om de context waarin digitalisering plaatsvindt te begrijpen – of die nu cultureel, historisch, sociaal, psychologisch, gedragsmatig of maatschappelijk is. Zij bieden verklaringen en analyses van de manieren waarop nieuwe technologieën ons denken en handelen beïnvloeden én zij bieden instrumenten om, waar nodig, de omgang daarmee anders vorm te geven. Door vanuit het SSH-domein vanaf het begin betrokken te zijn, zullen nieuwe digitale mogelijkheden ontstaan die niet alleen beter geaccepteerd zullen worden, maar ook bijdragen aan sociaaleconomische welvaart, het voorkomen van uitsluiting en het vergroten van gelijkwaardigheid en democratische controle.

In het kader van dit dwarsdoorsnijdend thema vanuit het SSH-domein worden de volgende vijf vraagstukken als van doorslaggevend belang voor de nabije toekomst gezien:

1. Welvaart, werk en ondernemerschap,
2. Onderwijs, burgerschap en democratie,
3. Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid,
4. Recht, privacy en veiligheid,
5. Welzijn en gezondheid.

Deze vijf vraagstukken zijn gebaseerd op de strategische keuzes van de verschillende universiteiten en ook op de [Rijksbrede kennisagenda: online samenleving](#).

1. Welvaart, werk en ondernemerschap

Digitalisering heeft grote gevolgen voor de aard, beleving en organisatie van het werk. Tijdens de pandemie werd eens te meer duidelijk hoe sterk veel werk reeds met digitalisering verbonden was. Online vergaderen en thuiswerken werden voor veel Nederlanders in een snel tempo de norm. Met de opkomst van het hybride werken verdween plots voor veel burgers de scheidslijn tussen werk en privé. Het dagelijks leven moest op een andere manier worden georganiseerd; het ritme veranderde en ook de ruimtelijke herorganisatie van het thuishkantoor was nodig. Maar wat de consequenties hiervan zijn voor bijvoorbeeld de geestelijke gezondheid van de werknemer, maar ook voor de plaats en toekomst van het werk als zodanig, is nog een open vraag.

Tegelijkertijd verandert de aard van werk, en die van ondernemerschap, ook door andere ontwikkelingen, zoals kunstmatige intelligentie, robotica en big data. Hier liggen nieuwe kansen voor start-ups. Digitalisering maakt het mogelijk om snel en effectief bedrijven te starten; digitalisering maakt ook dat bepaalde vormen van dienstverlening steeds makkelijker worden, bijvoorbeeld in consultancy. Sommigen van deze digitale jonge ondernemingen roepen echter vragen op over de wenselijkheid van deze ontwikkeling.

Denk aan online gokken en het risico op verslaving, aan een bezorgdienst als Gorillas die opereert vanuit geblindeerde winkelpanden, en aan de (on)mogelijkheden van speculeren in digitale valuta. Ook zijn er vragen over de afbakening van verantwoordelijkheden tussen platformbeheerders en bedrijven die gebruik maken van platformen. Juist de Nederlandse arbeidsmarkt met een voor Europa uitzonderlijk hoog niveau van zzp'ers, kan kwetsbaar zijn voor deze ontwikkelingen.

Dit alles vraagt om een goed doordachte ethiek en een goed doordachte regulering. Welke rol kan digitalisering spelen in het beter bedienen van de klant en in het openen van nieuwe markten? Wat betekent een duurzame digitale strategie voor de kansen van het mkb en toetredende ondernemers? Wat betekent de transformatie van arbeid voor werkzekerheid, de kwaliteit en de waardigheid van werk? Hoe kunnen burgers zeggenschap houden over hun eigen werkzame leven en hoe kan digitalisering wellicht ook kansen bieden voor groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt? En wat vraagt dit van het toezicht op markten? Dit zijn vragen die de komende jaren steeds urgenter zullen worden.

2. Onderwijs, burgerschap en democratie

In een wereld waarin iedereen met iedereen verbonden is, is iedere burger in principe een wereldburger. Dat begint al heel vroeg. Kinderen komen al vanaf hun eerste levensjaren in aanraking met digitale middelen en moeten dus al vroeg wegwijs worden gemaakt in de online wereld. Maar het feit dat men opgroeit in een digitale wereld, maakt nog niet dat er ook sprake is van een digitaal wereldburgerschap. Burgerschap vraagt om scholing, om de vorming van persoonlijkheid, om het vermogen wereldproblemen te doorzien. Het brengt verantwoordelijkheid met zich mee in sociale zin: het vermogen tot omgang met de ander, tot begrip, empathie en nieuwsgierigheid maar ook tot zelfreflectie en intellectuele zelfstandigheid. Participatie in een digitale wereld vraagt ook het vermogen te kunnen navigeren in een stortvloed aan informatie, zin van onzin te onderscheiden en de verspreiding van desinformatie te doorzien. Wat is een betrouwbare bron? Hoe kunnen we kinderen zo goed mogelijk leren in de online wereld te leven? En hoe kunnen verschillende groepen mensen het beste digitale competenties verwerven gedurende hun levensloop? Hoe kunnen ook ouderen hun digitale vaardigheden blijven ontwikkelen?

Platforms en sociale media maken het mogelijk dat burgers zich in eigen verbanden organiseren, minder afhankelijk van traditionele verenigingen en instellingen, en zeker ook minder afhankelijk van het gezag van de overheid. Nieuwe gemeenschappen ontstaan online, identiteiten worden maakbaar. Burgers worden mondiger, besluiten zelf waar ze hun informatie vandaan halen en nemen in de vorm van citizen science ook actief deel aan wetenschappelijk onderzoek, vaak gedreven door maatschappelijk engagement. Dit stelt overheden, van lokaal tot mondiaal niveau, voor grote uitdagingen. Wat is bijvoorbeeld het effect van sociale media op verkiezingscampagnes? Hoe dragen online communities bij aan gemeenschapsvorming, of juist aan polarisatie? En wat zijn de opties voor digitale inburgering zodanig dat migranten in Nederland sneller hun plek vinden? Hoe kan de informatietechnologie bijdragen aan de weerbaarheid van het democratisch bestuur, en aan nieuwe vormen van democratische participatie? Kortom, de digitale wereld vraagt om burgers met gedegen functionele en kritische digitale vaardigheden.

3. Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid

Het lijkt een open deur, maar om toegang tot de digitale samenleving te hebben moet de burger wel de beschikking hebben over de middelen die daarvoor nodig zijn. Niet iedereen heeft toegang tot het internet. Heeft men dat wel, dan dringt zich direct een volgende uitdaging op: de digitale revolutie is evenzeer een communicatierevolutie. Alles wat wij doen op het internet is een vorm van communiceren. Maar met wie en op welke manier? Nu maatschappelijk debat, uitwisseling en ontmoetingen alsmaar vaker online plaatsvinden, is aandacht voor de publieke omgeving in een online samenleving aan de orde: wie heeft er toegang en wie niet? Hoe komt dat? Wat kan er worden gedaan om de publieke, online omgeving inclusiever te maken? Online communicatie brengt weliswaar talloze voordelen: gebruikersgemak en efficiënte tijdsbesteding zorgen ervoor dat de snelheid van organisatie toeneemt en dat burgers in landen over de hele wereld gemakkelijk kunnen worden bereikt. Maar er is ook een keerzijde: soms voelen mensen zich vervreemd van de samenleving, toevallige ontmoetingen vinden steeds minder plaats, mensen vereenzamen of raken mogelijk opgesloten in 'filter bubbles'.

De belofte van verbinding brengt helaas ook de mogelijkheid tot bewuste of onbewuste uitsluiting met zich mee; het kan leiden tot sociale ongelijkheid. Voor verschillende groepen ligt participatie in de digitale samenleving niet altijd voor de hand: voor sommige ouderen, ongeletterden, migranten en burgers met verstandelijke of fysieke beperkingen liggen er drempels op de weg naar digitale participatie. Tegelijkertijd bieden technologische ontwikkelingen (denk bijvoorbeeld aan spraakherkenning of een iconische beeldtaal) nieuwe, laagdrempelige mogelijkheden tot inclusie en toegankelijkheid. De culturele en creatieve sector helpt bij het ontwerpen van digitale innovaties. Tegelijk vormen culturele diversiteit en inclusie belangrijke aandachtspunten: wat is bijvoorbeeld de invloed van de algoritmes van platforms als Spotify en Netflix op culturele diversiteit?

Een cruciale vraag voor overheden is hoe we als maatschappij omgaan met mensen die de nieuwe digitale competenties niet kunnen verwerven (digitale exclusie) en in hoeverre hun toegang tot cruciale domeinen van de samenleving wordt beschermd. In een digitale wereld geldt steeds vaker wat we een 'wel/niet'-vraag kunnen noemen: wie heeft er wel/niet toegang, wie heeft er wel/niet de juiste taalvaardigheden, wie heeft er wel/niet de juiste digitale skills, wie heeft er wel/niet een geschikte omgeving om zich heen, kortom, wie heeft er wel/niet de mogelijkheid tot participatie?

4. Recht, privacy en veiligheid

De digitalisering brengt grote uitdagingen mee op het gebied van veiligheid, uiteenlopend van het niveau van de burger tot aan dat van internationale veiligheid. De burger is in toenemende mate afhankelijk van platforms en aanbieders op eigenlijk alle terreinen van het leven: onderwijs, werk, infrastructuur, ontspanning, nieuws en politiek. Zelfs voor online veiligheid en privacy zijn burgers afhankelijk van de technische en personele investeringen van deze platforms. Als burger, maar ook als consument en ondernemer, maakt men gebruik van de diensten van grote tech bedrijven. Die bedrijven verwerven zo een machtspositie ten opzichte van individuele burgers, scholen, ondernemers, organisaties en zelfs staten. Dat brengt risico's met zich mee. Steeds vaker bepalen platforms de keuzeruimte van de burger; algoritmes bepalen wat deze te zien krijgt. Hoe

wordt in deze situatie de privacy en de autonomie van de burger gewaarborgd? Hoe leven mensen samen in de surveillancesamenleving? Wie zorgt ervoor dat data in veilige handen zijn en niet worden misbruikt voor reclame of beïnvloeding? Wat is er nodig in termen van regulering en toezicht om burgers en bedrijven bescherming te bieden in de digitale wereld en big tech aan banden te leggen? Kunnen we alternatieven bieden die zijn gebaseerd op publieke waarden?

Het verdienmodel van big tech is ook aantrekkelijk voor cybercriminele organisaties. Of het nu gaat om hackers die bedrijven lam leggen, of digitale interventies van de ene staat tegen de andere – veiligheid is voortdurend in het geding. Dit vraagt om een grondige analyse: wat is bijvoorbeeld de rol van de overheid bij het reguleren van online platforms en eventueel zelfs aanbieden van alternatieven? Welke wetten en maatregelen zijn nodig om het verkeer op sociale media beter te reguleren? Hoe kan de samenwerking tussen verschillende actoren in het veiligheidsdomein en hun dienstverlening verbeteren door digitalisering? Hoe kan digitalisering van de overheid ontwikkelen in overeenstemming met mensenrechten, rechtsbescherming en gelijke kansen? Hoe kunnen mensen rechtsbescherming die er op papier is ook werkelijk krijgen?

5. Welzijn en gezondheid

Ook de gezondheidszorg verandert razendsnel door technologische innovaties die grote impact hebben op toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg. Gezondheid is al lang geen louter fysische aangelegenheid meer. Fit apps, eHealth, de online psycholoog – ook in de gezondheidszorg heeft de digitalisering voor de nodige omwentelingen gezorgd, omwentelingen die door sommige zorgverleners met argusogen worden gezien. Hoe kunnen patiënten met behulp van digitale middelen effectiever deelnemen aan de samenleving? Videobellen neemt steeds vaker de plek in van een bezoek aan een psychologische praktijk. Zal een digitaal consult persoonlijk contact met de huisarts of psycholoog vervangen? En wat zijn daar de consequenties van?

Met big data zijn met steeds grotere precisie voorspellingen over het verloop van een ziekte of zelfs een pandemie te doen. Met een eenvoudig polsbandje kunnen voortdurend gegevens over het eigen lichaam worden verzameld en geanalyseerd: voetstappen, hartslagen, conditie, enzovoort. Wat al deze ontwikkelingen doen met de gezondheid van de burger wordt nu pas langzaam duidelijk. Ondanks de snelle ontwikkelingen op het gebied van digitale gezondheidszorg kan worden vastgesteld dat mensen een onverminderde behoefte hebben aan persoonlijk contact en nabijheid; al zijn er ook mensen die wel varen bij verminderde sociale interactie. De effecten van de digitalisering zijn zowel op mentale als op lichamelijke gezondheid individueel verschillend. Steeds vaker gaat de aandacht uit naar de invloed van leefstijl en naar het voorkomen van gezondheidsklachten. Om te begrijpen wat de effecten van digitalisering op de persoonlijke gezondheid zijn, en om te begrijpen hoe diezelfde digitalisering kan helpen in het versterken van de weerbaarheid van de burger, is het nodig om geestelijke en lichamelijke gezondheid in relatie tot culturele factoren en gedrag te bestuderen. In de gezondheidszorg spelen culturele competenties een steeds grotere rol: begrip van andere culturen, taalbeheersing, communicatie, zingeving; dat zijn middelen die niet zomaar door digitale technologieën kunnen worden vervangen. Tot slot zijn de stijgende kosten van de gezondheidszorg reden tot het maken van keuzes, waarbij gezorgd dient te worden dat nieuwe mogelijkheden ook toegankelijk zijn voor minder geprivilegieerde groepen in de samenleving. Door vanuit verschillende disciplines de krachten te bundelen kan worden gewerkt aan duurzame oplossingen voor een gezonde toekomst.

Deze vijf dringende vraagstukken vragen om een interdisciplinaire aanpak. Voor oplossingen is nodig dat onder meer economen, communicatie- en mediawetenschappers, taalwetenschappers, filosofen, historici, kunst- en cultuurwetenschappers, juristen, psychologen, sociologen, bestuurskundigen, antropologen, politicologen, ruimtelijke wetenschappers en pedagogen met elkaar samenwerken. En dat alles in combinatie met kennis van kunstmatige intelligentie, technologie en data science. Evenzeer is het belangrijk om kennis over individuele competenties en belemmeringen, over interactie tussen burgers en andere actoren en over de inrichting en regulering van digitale systemen samen te brengen. Met andere woorden: dit vraagt om een doelgerichte verbinding van verschillende perspectieven en vormen van expertise. De vijf vraagstukken maken het mogelijk dat de SSH-faculteiten van iedere universiteit een bijdrage kunnen leveren vanuit hun specifieke expertise. Dit versterkt de complementariteit en de profilering van de universiteiten.

C. Prioritering, profilering en complementariteit

De SSH-disciplines/-faculteiten binnen elk van de universiteiten hebben voor hun universiteit één vraagstuk geprioriteerd, met hoogstens een kleinere prioriteit daarnaast. Een scherpe keuze, die bijdraagt aan universitaire profilering en aan complementariteit tussen universiteiten, in lijn met de ambitie van het sectorplan als instrument. De gekozen prioritering is gebaseerd op de strategische zwaartepunten, speerpunten of focusgebieden binnen elk van de universiteiten. Deze strategische keuze krijgt nu een impuls op het terrein van digitalisering. Op deze manier kan dus ook gestructureerd en vroegtijdig gebruik worden gemaakt van verworven kennis en inzichten uit aanpalende wetenschapsdisciplines en de maatschappelijke partners daarin. Dit versterkt het effect van dit dwarsdoorsnijdend thema, vergroot de wetenschappelijke en maatschappelijke waarde ervan nog verder en draagt nog duidelijker bij aan de profilering van elk van de universiteiten.

Prioriteitenkeuze per universiteit (● eerste prioriteit; ● tweede prioriteit)

	Welvaart, werk en ondernemerschap	Onderwijs, burgerschap en democratie	Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid	Recht, privacy en veiligheid	Welzijn en gezondheid
Erasmus Universiteit	●				
Open Universiteit	●			●	
Radboud Universiteit			●		●
Rijksuniversiteit Groningen			●		●
Tilburg University					●
Universiteit Leiden				●	●
Universiteit Maastricht		●			
Universiteit Utrecht			●	●	
Universiteit van Amsterdam		●			
Vrije Universiteit		●	●		
Wageningen University					●
Technische Universiteit Eindhoven	●				●
Universiteit Twente	●				

Het onderzoek naar de digitale samenleving vindt zelf ook plaats in een digitaliserende wereld. Het SSH-domein in Nederland is hiertoe door diverse samenwerkingsverbanden al goed voorgesorteerd en binnen alle universiteiten is zeer veel expertise op dit terrein vanuit de veelheid aan disciplines. De bijdrage van het dwarsdoorsnijdend thema is dan ook vooral gelegen in het beter samenbrengen, het versterken van de basis en stimuleren van de dynamiek. Maatschappelijke vraagstukken staan daarbij centraal. Wij kiezen bij dit dwarsdoorsnijdend thema voor een focus op de vraagstukken verbonden met de digitale transitie. De gestelde prioriteiten per universiteit dragen bij aan de profilering van de instellingen en aan hun complementariteit, en zij vergroten de doeltreffendheid van de inzet van deze middelen. Deze aanpak kan voortbouwen op de sterke basis die in de afgelopen jaren is gelegd vanuit eerdere op SSH toegesneden onderzoekprogrammering en de steeds verder ontwikkelende digitale infrastructuur zoals hieronder verder (niet-uitputtend) wordt aangegeven.

Synergie met SSH digitale infrastructuur

Vanuit de Nationale Roadmap Grootschalige Wetenschappelijke infrastructuur zijn veel sociaal- en geesteswetenschappelijke dataverzamelingen en collecties samengebracht binnen CLARIAH en ODISSEI. Op basis van de 'Roadmap GWI 2021' kan nu verder gewerkt worden aan het versterken en uitbouwen van deze verzamelingen. In die context moet ook het belang van de verbinding genoemd worden met de (door de overheid gefinancierde) erfgoedinstellingen en archieven die een belangrijk deel van de SSH-data beheren. De inbedding in internationale netwerkinitiatieven via vijf ERICs (European Research Infrastructure Consortium) in de SSH (CLARIN, DARIAH, ESS, SHARE, CESSDA) maakt het mogelijk om data uit verschillende systemen, instellingen en landen te verbinden.

De afgelopen jaren heeft de vanuit de SSH Raad opgerichte Stichting Platform Digitale Infrastructuur SSH (PDI-SSH) al een deel van de doelstellingen van het Domeinbrede Plan Digitale SSH (onderdeel B van het domeinbeeld *Samen Sterker*) tot uitvoering gebracht, middels het organiseren van twee calls voor infrastructurele investeringen. Vanaf eind 2022 wordt vanuit de SSH Raad daarnaast gewerkt aan een tweede in het Domeinbrede Plan Digitale SSH genoemde doelstelling: de oprichting van een Landelijk Beraad Digitale Infrastructuur (LBDI-SSH), een breed landelijk platform van experts en vertegenwoordigers van bestaande netwerken als ODISSEI en CLARIAH, dat inzet op de coördinatie van initiatieven op het gebied van digitale infrastructuur in het SSH-domein, en op landelijke strategieontwikkeling. Met een dergelijke regiegroep, ingesteld via de SSH Raad, zal het SSH-domein beter in staat zijn om infrastructuur gecoördineerd en met maximale synergie uit te bouwen en nieuwe ontwikkelingen doorlopend te toetsen aan de (digitale) vereisten voor gedegen SSH-onderzoek. Hier wordt ook de verbinding gelegd met het lopende sectorplan rechtsgeleerdheid, met als innovatie dat ook juridische en empirisch-juridische dataverzamelingen aansluiten. Nieuwe investeringen in infrastructuur vanuit de sectorplannen GW en SW en vanuit het 'dwarsdoorsnijdend thema' zullen plaatsvinden binnen de door dit platform geformuleerde kaders.

De in het huidige sectorplan voorgestelde inzet op maatschappelijk urgente problematiek biedt een uitgelezen kans om op specifieke thema's kennis te bundelen, en om uitwisselbare data en herbruikbare software te ontwikkelen. Zo ontstaat focus voor data-gebaseerd onderzoek binnen de Digital Competence Centers in ontwikkeling en wordt de basis gelegd voor een landelijke expertisehub die ondersteuning kan bieden bij opslag, beheer en analyse van data in samenwerking met SURF en e-science centra.

Het regeerakkoord geeft in de paragraaf Digitalisering (pp. 32-33) aan dat de huidige digitale revolutie geweldige kansen voor samenleving en economie biedt. Daarbij wordt benoemd dat wetenschap, bedrijfsleven, start-ups, scale-ups, kenniscoalities en overheid de handen ineen kunnen slaan. Een solide digitale infrastructuur voor het SSH-domein en de inzet op de inrichting van een landelijke expertise-hub onderstrepen deze visie en ambitie. De duurzame ontwikkeling van een structureel houdbare infrastructuur zorgt immers niet alleen voor een stabiele basis voor onderzoek naar de digitale samenleving, maar biedt de SSH-disciplines ook de kans om zelf regie te kunnen blijven voeren over de voorwaarden van dit onderzoek, zodat autonomie, data-ethiek en veiligheid gewaarborgd blijven. Sterker nog: verantwoorde digitalisering is alleen haalbaar als van het begin af aan SSH-expertise wordt betrokken.

Synergie met andere instrumenten (NWA, KIC, Groeifonds)

Structurele investeringen in het SSH-onderzoek en versterking van de basis maken het mogelijk om over de breedte van de Nationale Wetenschapsagenda en het Kennis- en Innovatiecontract nationaal en internationaal bij te dragen aan interdisciplinair onderzoek voor maatschappelijke uitdagingen.

Zo zijn er duidelijke links naar de KIA Gezondheid en Zorg, meer specifiek waar het gaat om de zelfredzaamheid van burgers door technologie te ontwikkelen die bijdraagt aan een gezonde leefstijl. Ook is er meer synergie te verwachten met de KIA Veiligheid, bijvoorbeeld waar het gaat om cybersecurityonderzoek voor de veiligheid van de digitale samenleving en het terugdringen van ondermijnende criminaliteit door inzet van technologische instrumenten of door het opwerpen van barrières. Tegelijkertijd wordt in samenwerking met verschillende departementen in kader van themalijn 2 van de Nationale Wetenschapsagenda onderzoek naar governance en veilig en vertrouwd data-delen uitgevoerd om zo in te kunnen zetten op een toekomstvast en verantwoord digitaliseringsbeleid.

De interdisciplinaire inzet op dit thema sluit ook aan op ontwikkelingen binnen de NWA en draagt daaraan bij. Te denken valt aan het NWA-programma voor kunstmatige intelligentie, waarin onderzoek helpt technologische innovaties te ondersteunen die publieke waarden en grondrechten borgen, mensenrechten waar mogelijk versterken en op maatschappelijk draagvlak kunnen rekenen. Het onderzoek draagt daarmee bij aan de bouw aan een ecosysteem van vertrouwen en sluit aan op de Nederlandse en Europese inzet op digitalisering. Dit dwarsdoorsnijdende thema schept ook in bredere zin mogelijkheden voor onderzoek binnen de NWA naar maatschappelijke vraagstukken die om transities vragen, zoals klimaat of duurzame energie of een veerkrachtige samenleving waar inzet op communicatie en digitale geletterdheid van belang is voor participatie, begrip, begrijpelijkheid, regulering en gedragsverandering.

Daarnaast kan de dynamiek gegenereerd door dit sectorplan een multiplier effect hebben in het kader van Groeifonds aanvragen zowel als het gaat om technologisch onderzoek met een sterke ict-component als onderzoek waarbij direct voortgebouwd kan worden op het sectorplan als het gaat om ethische en juridische vraagstukken en wet- en regelgeving, systeeminnovaties en waardeketenprojecten, als welzijn en gezondheid, ondernemerschap of onderwijs (leven lang ontwikkelen). Investeren in onderzoek voor welvaartsgroei, zo onderstreept de beoordelingscommissie van de NGF-aanvragen in verschillende rapportages, vraagt om verbinding van technologische kennis met inzichten uit onderzoek naar maatschappelijk draagvlak, acceptatie, gedragsverandering en regelgeving of beleid. Inzicht in complexe systeemvraagstukken bijvoorbeeld als het gaat om de geletterdheid, polarisatie en veerkracht, leven lang ontwikkelen of duurzame energieontwikkeling vragen om de noodzakelijke versnelling en opschaling in te kunnen zetten met voldoende zicht op de menselijke factor en de samenlevingskant.

Ook zal onze beroepsbevolking voldoende toegerust moeten zijn om met de juiste kennis en vaardigheden om te gaan met de uitdagingen die de digitale samenleving vraagt. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor een urgent perspectief op hybride werken en aandacht voor toegankelijkheid en inclusiviteit. Daarom is het essentieel om vanuit het SSH-domein met gebundelde kennis bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van de human capital agenda die opgesteld is voor het onderzoek voor het KIC. Het regeerakkoord adresseert in die context eveneens het belang van laag- en dus digitale geletterdheid. De sleutel voor een florerend digitale toekomst ligt, zo weten we, in leven lang ontwikkelen. Werknemers en ondernemers moeten daarin worden meegenomen, ook degenen voor wie dit nog veraf staat. Met behulp van deze onderzoeksagenda wordt onderzoek mogelijk naar de manier waarop binnen learning communities de verschillende belanghebbenden samen aan kennisontwikkeling werken. Onderzoek, onderwijs en impact gaan hier hand in hand. Door het slechten van barrières met dit sectorplan wordt kennisbenutting en communityvorming bevorderd.

Het instrumentarium van de Nationale Wetenschapsagenda is ook gericht op de versterking van netwerken, bijvoorbeeld door verbinding op routes. De SSH-gemeenschap is op een groot aantal routes aangesloten zoals Smart Cities, Veerkracht, Neurolab en Jeugd. Een sterke onderzoeksgemeenschap maakt het nog beter mogelijk interdisciplinaire consortia te ondersteunen die hieraan kunnen bijdragen. Zo zullen de ontwikkelingen binnen de SSH-sectoren als gevolg van de inzet op dit dwarsdoorsnijdende thema de basis bieden voor consortia om onderzoek te ontwikkelen op het snijvlak van, bijvoorbeeld, Veerkracht en Digitalisering, en Jeugd en Digitalisering. Het SSH-domein kan zo dus vruchtbaarder bijdragen aan de NWA, want misschien zelfs in nog sterkere mate geldt voor NGF en KIC.

Internationaal

De Europese beleidscontext met specifieke uitdagingen op het gebied van digitale burgerrechten en mensgerichte AI maakt duidelijk dat hier een essentiële rol voor SSH-onderzoek ligt op het gebied van ethische, juridische en maatschappelijke vraagstukken. Het huidige Horizon Europe Cluster 2 "Culture, Creativity and Inclusive society" vraagt bij uitstek om de (multidisciplinaire) expertise van de sociale en geesteswetenschappen. Projecten in het cluster dragen bij aan het oplossen van belangrijke sociale, politieke, economische en culturele uitdagingen van Europese burgers. Onderzoek kan zich naast erfgoed en creatieve industrie richten op democratie, governance en sociale en economische transformaties.

Het effect van een integrale benadering om de transitie naar de digitale toekomst te kunnen ondersteunen sluit aan bij het programma voor digitale transformatie, Digital Europe, waarmee Europa op een versnelling inzet. Speerpunten binnen deze strategie, supercomputing, artificiële intelligentie, cybersecurity en digitale vaardigheden moeten bijdragen aan het brede gebruik van technologie in de economie en maatschappij op een verantwoorde manier. Nederland creëert met de inzet op het sectordoorsnijdende thema dus een springplank voor deelname aan het Europees digitaal domein. De deelname aan de Europese allianties ('De Europese universiteiten') is daaraan ondersteunend, net als bestaande internationale netwerken dat zijn. Op al deze terreinen is een evidente ontwikkeling zichtbaar naar meer interdisciplinaire en innovatieve benaderingen. Met het voorliggende sectorplan is Nederland daar beter op voorgesorteerd.

Impact op het onderwijs

Onderzoek en onderwijs zijn sterk verweven. De investeringen in dit SSH-dwarsdoorsnijdend thema maken het mogelijk om het onderwijs in alle SSH-disciplines sterker te richten op de maatschappelijke uitdagingen die digitalisering stelt én om nieuw onderwijs op dit punt te ontwikkelen over de grenzen van disciplines heen. De sectorplanmiddelen zullen vooral benut worden om precies hier de nieuwe UD's aan te stellen. Zij zullen, samen met zittende staf, worden ingezet voor het ontwikkelen van en experimenteren met aansprekend innovatief onderwijs waarin welvaart, participatie en burgerschap tegen de achtergrond van toenemende digitalisering centraal staat. In het bijzonder door het ontwikkelen van cursussen en opleidingen waarin de thematiek vanuit interdisciplinair perspectief wordt behandeld, deels door minoren, maar met nadruk ook door de thematiek beter in te bedden in bestaande opleidingen en vakken. Deels vergt dit nieuwe initiatieven, zoals gezamenlijke promovendi-cursussen of nieuwe tracks binnen opleidingen, deels is dit een bijna natuurlijk proces door de profilering die de UD's direct in hun onderwijs verwerken. De toenemende verwevenheid van het bestaande onderwijs met ontwikkelingen in de digitalisering zorgt voor een versnelling van de innovatie in het onderwijsdomein van SSH en daarmee een betere aansluiting op de snel veranderende arbeidsmarkt voor studenten, afgestudeerden en deelnemers aan Leven Lang Ontwikkelen programma's.

Samenwerking

Omdat alle SSH-faculteiten van elke instelling gezamenlijk één of twee prioriteiten hebben gekozen, zal dit dwarsdoorsnijdend thema leiden tot sterkere samenwerking over de grenzen van faculteiten heen: in het onderzoek, maar zeker ook in onderwijs. Zo levert het dwarsdoorsnijdend sectorplan een aanzienlijke bijdrage aan het samenbrengen van verschillende vormen van discipline expertise rond deze vraagstukken met de inzet op gezamenlijke ontwikkeling van onderzoeksagenda's, onderzoeksnetwerken in samenwerking met maatschappelijke partners en het aanstellen van landelijke coördinatoren.

Daarnaast benutten we ook een deel van de middelen om te investeren in onze gemeenschappelijke organisatie. Hiertoe versterken we de structuur en ondersteuning van de landelijke decanenoverleggen en die van de SSH Raad (zie bijlage E). Zo willen we in bredere zin de samenwerking in het SSH-domein beter faciliteren, nieuwe initiatieven stimuleren en op elkaar af stemmen. Hierdoor kan het SSH-domein meer strategisch opereren, ook ten opzichte van grotere, landelijke en internationale ontwikkelingen in onderzoek en onderwijs en beter bijdragen aan het ontwikkelen van grotere consortia. Waar voorheen vooral afstemmen en informeren centraal stond ontwikkelen de overleggen zich naar meer gezamenlijke agendering en prioritering en daarmee naar een versterking van het veld als geheel.

Net als bij de sectorplannen Sociale wetenschappen en Geesteswetenschappen en eerder Rechtsgeleerdheid gaat het bij de inzet van de middelen voor het dwarsdoorsnijdend thema niet eerst en vooral om 'plannen voor mooie nieuwe dingen', maar om een herstelplan om de basis en de samenhang te versterken. De focus op de vraagstukken verbonden met de digitale transitie is niet alleen maatschappelijk relevant, de focus is ook voor elke faculteit en discipline actueel. De gestelde prioriteiten per universiteit dragen bij aan de profilering van de instellingen en aan hun complementariteit, en zij vergroten de doeltreffendheid van de inzet van deze middelen. Er zal minder energie verloren gaan aan fragmentering en dubbel werk.

In lijn hiermee ligt de focus bij de inzet van de middelen op het creëren van vaste aanstellingen voor extra Universitair Docenten (UD's) op de door de betreffende universiteit geprioriteerde vraagstukken uit het sectorplan.

Tegelijk met deze impuls in vaste UD-posities wordt via een opslag op de UD-salarislasten ook geïnvesteerd in doorstroommogelijkheden van de UD's naar UHD-posities om zo het functiehuis in balans te houden en het sectorplan op verschillende niveaus in te bedden. Uitgegaan is van 1 bevordering naar UHD per 2 nieuwe UD-fte.

Op dezelfde manier wordt met het oog op werkdruk ook geïnvesteerd in direct aan deze UD-functies gerelateerde OBP-posities (zoals secretariaten, funding- en societal impact officers, projectcontrol), zodat gewaarborgd wordt dat er met de stijging van het aantal UD's genoeg professionele en stimulerende OBP-ondersteuning blijft. Hiervoor is 0,15 fte gerekend per 1 fte WP tegen gemiddeld OBP-tarief.

Verder is gerekend met het gebruikelijke NWO-opslagpercentage van 8% en met een klein materieel budget voor de onderzoekers.

Outcome-KPI's voor het dwarsdoorsnijdend thema

In de concrete bestedingsplannen voor de afzonderlijke instellingen hieronder zijn steeds de specifieke doelstellingen, input- en proces-KPI's, en de output-KPI's (voor 31-12-2028) geformuleerd. Hier laten we zien wat dit geaggregeerd voor het gehele dwarsdoorsnijdende thema betekent voor wat betreft de outcomes in 2028 die wij willen bewerkstelligen.

Specifieke, thematische Outcome-KPI's Dwarsdoorsnijdend thema, 2028

Onderdeel	Doelstelling	KPI
Positie in onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> Versterking van kennisontwikkeling op het gebied van digitalisering in het SSH-domein Het Nederlandse SSH-domein verstevigt zijn internationale reputatie op de gekozen prioriteiten 	<ul style="list-style-type: none"> Nederland heeft een toonaangevende positie op de geprioriteerde vraagstukken, blijkend uit toppublicaties, rapporten en belangrijke bijdragen (bijv. keynotes) Organisatie van internationale congressen op het terrein van digitalisering Toename van gehonoreerde consortium-aanvragen op dit terrein (zowel NWO als in Europese programma's) Ontwikkeling nieuwe methodes (zoals meer gebruik digitale tools, citizen science, ...)
Innovatie in onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> De gekozen prioriteiten hebben een significante impact in het onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> Vernieuwing van (onderdelen in) onderwijsprogramma's waarbij geprioriteerde vraagstukken centraal staan Grotere onderwijssamenwerking op de geprioriteerde thema's over de grenzen van faculteiten heen
Interdisciplinariteit en interuniversitaire afstemming en samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> Er is op de gekozen prioriteiten meer inter-facultaire samenwerking en meer landelijke samenwerking en afstemming 	<ul style="list-style-type: none"> Grotere samenwerking op geprioriteerde vraagstukken door opgezette samenwerkingsverbanden, landelijke consortia en interdisciplinaire onderzoeksaanvragen Vergrote participatie SSH op terrein van digitalisering in Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en andere (nationale en internationale) initiatieven en het missiegedreven onderzoek, via landelijke samenwerking
Maatschappelijke impact	<ul style="list-style-type: none"> Er is zichtbare maatschappelijke spin-off op de geprioriteerde vraagstukken 	<ul style="list-style-type: none"> Waardevolle, impactrijke bijdragen op dit terrein in het publieke debat, samenwerkingen met maatschappelijke partners (onder andere via co-creatie en citizen science) Onderzoeksresultaten zijn beter toegankelijk voor maatschappelijke partijen (open science) Vergrote toepassing van wetenschappelijke inzichten in beleid, zoals het onderwijs, het bestuur, of de zorg

D. Keuzes, doelstellingen, bestedingsplannen, begrotingen en KPI's per universiteit

1. Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR)

Eerste en enige prioriteit: Welvaart, werk en ondernemerschap

De stabiliteit en houdbaarheid van een maatschappij wordt in hoge mate geschaagd door de manier waarop mensen in die samenleving aan hun dagelijks brood komen. Wat doen ze voor werk? Kan iedereen die dat wil meedoen in het arbeidsproces? Is er ruimte voor zelfstandig ondernemerschap en wordt innovatie voldoende gefaciliteerd? Hoe wordt welvaart gecreëerd en hoe wordt het verdeeld?

Door digitalisering van werk in en steeds nadrukkelijker ook buiten reguliere organisaties zijn de antwoorden op die vragen voor onze samenleving fundamenteel en ongekend snel aan het veranderen. Cloudcomputing gecombineerd met snelle netwerktechnologie faciliteert *death of distance*. Dat maakt het steeds minder nodig om naar een specifieke plaats te komen om (met elkaar) te kunnen werken. Dat laatste is onverwachts versterkt door de coronapandemie. Voor artsen werden online consults opeens normaler, leraren gingen virtueel lesgeven en zelfs dominees gingen preken tegen een camera in een lege kerk. Niet alle veranderingen uit die bijzondere tijd worden teruggedraaid. Allerlei zakelijke online interacties die kortgeleden nog ongebruikelijk of zelfs verboden waren, zoals aandeelhoudersvergaderingen, zijn opeens normaal. Naar verwachting zal daarom in 2030 20% van het totale wereldwijde energieverbruik op het conto komen van netwerken, datacenters en apparaten zoals mobieltjes.

Niet alleen de fysieke locatie van ons werk is minder relevant, ook het organisatorische verband. Het aantal zzp'ers dat online diensten aanbiedt is explosief gestegen. 'Influencer' worden spreekende middelbare scholieren meer aan dan 'wetenschapper'. De *platform economy* maakt een flexibelere manier van werken mogelijk, maar niet zonder ondermijning van diverse juridisch verankerde traditionele zekerheden die samenhangen met bekende concepten als 'werknemer', 'product/dienst' of 'aansprakelijkheid'. Toch zal naar verwachting de *platform economy* in 2030 30% van de totale wereldwijde economische activiteit beslaan.

Tenslotte is hoe we werken in veel beroepsgroepen wezenlijk aan het veranderen. Het werk zelf vindt steeds meer hybride plaats. 'Anders werken' begint de norm te worden en heeft gevolgen voor de aantrekkelijkheid van het werk. Het kan bijdragen aan een betere werk-privébalans, maar ook zorgen voor het vervagen van grenzen tussen arbeid en privé sfeer. Geavanceerde analyse van onlinegedrag, aangevuld met de snelle proliferatie van het *Internet of Things*, maakt daarnaast een ongekend intieme monitoring van individuele consumenten en medewerkers mogelijk, in hoge mate 'achter onze rug'. Die monitoring kan allerlei slimme ondersteuning inspireren. Repetitief assemblagewerk, bijvoorbeeld in de auto-industrie, wordt steeds vaker intensief gemodelleerd en gesimuleerd om gezondheidsklachten te minimaliseren. Maar die veelheid aan monitoring van werknemers en consumenten reduceert ook *the right to be let alone*, dat fundamenteel is in een beschaafde wereld. Nu zijn er al gemiddeld twee slimme apparaten voor iedereen op aarde die continu data doorzenden over zichzelf en hun gebruiker. Aan het einde van de looptijd van dit sectorplan zijn dat er waarschijnlijk zes. Ten slotte penetreert AI steeds verder in werkprocessen. Vrachtwagenchauffeurs krijgen daar mee te maken, maar rechters ook. AI biedt de mogelijkheid werk te verrijken en mensen zich te laten concentreren op waar ze goed in zijn. Maar toegenomen autonomie van machines leidt ook tot een ongeëvenaard verlies van arbeidsplaatsen, met grote maatschappelijke gevolgen. De sterke stijging in de afgelopen twintig jaar van *death of despair* onder laag opgeleide mannen tussen de 45 en 55 jaar in de Verenigde Staten is daar een dramatisch voorbeeld van en de bestorming van het Capitool 6 januari 2021 ook. Om dergelijke effecten adequaat te adresseren is veel meer nodig dan een robottaks.

Mede door de snelheid van de ontwikkelingen is het cruciaal dat we de consequenties van digitalisering voor werk en ondernemerschap beter gaan doorgronden. Naast de geweldige kansen die digitalisering biedt moet bijvoorbeeld ook de invloed ervan op exclusie van (kwetsbare) groepen op de arbeidsmarkt beter worden onderzocht. Hetzelfde geldt voor de aansluiting van onderwijs op de huidige snel veranderende arbeidsmarkt. Die noodzaak van een beter begrip en een beter adoptie van digitalisering vormt een geweldige uitdaging, zowel maatschappelijk als wetenschappelijk.

Aansluiting bij de expertise van de EUR

De EUR wil die uitdaging aangaan. Het zet volledig in op digitalisering in relatie tot welvaart, werk en ondernemerschap vanwege het belang dat het daaraan hecht en door de match van dat thema met onze expertise. Het thema sluit namelijk zeer goed aan bij de kennis die op de EUR aanwezig is. Weinig universiteiten in de wereld kunnen het aantal bedrijfskundigen en (bedrijfs)economen bij elkaar brengen met kennis op dit terrein dat de EUR in huis heeft.

Daar komt bij dat de EUR juristen, psychologen, sociologen, bestuurskundigen, onderwijskundigen, historici en filosofen in huis heeft, die vaak specifiek gericht zijn op vraagstukken die samenhangen met arbeid, organisaties, waardecreatie, transitie naar de arbeidsmarkt, welzijn van werknemers en veranderingen daarin. De EUR biedt daarmee het noodzakelijke brede palet van wetenschappers uit verschillende disciplines, die gericht zijn op het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap'. Disciplinair gezien spreken ze wellicht soms verschillende talen, maar maatschappelijk gezien praten ze in hoge mate over hetzelfde. Dat biedt een enorme kans om een belangrijke bijdrage te leveren aan de effectieve confrontatie met een zeer grote maatschappelijke uitdaging.

Als bakermat van de econometrie kan de EUR in deze samenwerking een belangrijke rol spelen door socio-economisch onderzoek naar digitalisering te combineren met diepgaande kennis over de werking van (bedrijfs-) informatiesystemen en de beperkingen van de onderliggende algoritmieken. De EUR heeft verder uitstekende banden met organisaties in de financiële sector, maar ook met bedrijven in de haven van Rotterdam, waar de digitale innovatie van bijvoorbeeld logistieke dienstverlening snel om zich heen grijpt. Daarnaast onderhoudt de EUR een uitgebreide samenwerking met de gemeente Rotterdam, waarvan een groot deel van de bevolking kwetsbaar is voor de negatieve gevolgen van digitalisering. Gezamenlijk kunnen de EUR-onderzoekers het inzicht verdiepen in hoe werk in de (digitale) toekomst zal worden georganiseerd, hoe het zal worden gecontroleerd (en door wie of wat), hoe er over zal worden gerapporteerd en hoe het onderwijs moet veranderen om erop aan te blijven sluiten. Daarbij zal er in samenhang aandacht zijn voor bedrijfskundige, juridische, psychologische, onderwijskundige, historische, wijsgerige, sociologische en economische aspecten.

Aandachtsgebieden

In belangrijke mate zal het onderzoek zich richten op de digitalisering die we niet allemaal dagelijks zien, maar die wel het fundament vormt voor ons dagelijks leven; die bepalend is voor onze veiligheid en ons vertrouwen in elkaar en in de toekomst, bijvoorbeeld in het handelsverkeer en binnen het internationale financiële systeem. Onderwerpen die onderzocht zullen worden, zijn enerzijds sterk gericht op de digitale technologie zelf. Bijvoorbeeld de sterktes en zwaktes van de algoritmes die worden gebruikt om onze pensioengelden te beleggen, of van de analyses achter online consumentengedrag, of van de heterogene sensordata die logistieke ketens duurzamer kan maken en van de systemen die *real-time auditing* faciliteren. Anderzijds gaat het om de maatschappelijke inkadering van dergelijke innovatie door de ontwikkeling van nieuwe businessmodellen en nieuwe wetgeving in samenhang met analyses van ethische vraagstukken. Veel onderzoek zal zich specifiek richten op de rol van de mens, individueel en in groepen, in een gedigitaliseerde werkomgeving, inclusief aandacht voor hybride werken. De EUR zal investeren in het fundamenteel onderzoeken en modelleren van menselijk beslisgedrag op de werkvloer, maar ook in sociaal wetenschappelijk survey- en gedragsonderzoek. In nauwe samenwerking met maatschappelijke (regionale) partijen, zoals de gemeente Rotterdam, zal er in het bijzonder veel aandacht zijn voor de kansen die digitalisering aan jongeren biedt om zich te ontwikkelen en om laagdrempelig te ondernemen, ook als ze geen twee masters gedaan hebben. Tegelijkertijd zullen we veel aandacht besteden aan de (juridische) bescherming van 'slachtoffers' van digitalisering, omdat de enige houdbare digitale samenleving een inclusieve samenleving is. Daarbij zullen we ook nauwere contacten aangaan met de Europese Unie, die vanuit een streven naar een inclusieve samenleving meer aandacht vraagt voor een breed welvaartsbegrip in een digitaliserend Europa.

Stimuleren van interfacultaire samenwerking

De EUR zal de stimulering vanuit het SSH-sectorplan niet alleen benutten om de aanwezige expertise per faculteit te versterken, maar vooral ook om de verbindingen tussen de faculteiten te verstevigen. Het bestuderen van de effecten van digitalisering vereist bij uitstek een interdisciplinaire aanpak. Een deel van

het nieuw te werven wetenschappelijk personeel zal worden verbonden met al lopende interfacultaire initiatieven zoals de reeds bestaande Erasmus Initiatives en programma's vanuit de Convergence Alliance (EUR, Erasmus MC, TU Delft) die zich richten op onderdelen van bovenstaande maatschappelijke uitdaging, zoals het programma *Resilient Delta*. Maar gegeven de omvang van de investering die aan de EUR zal worden gedaan (met name 36 UD's) zal voor het werk rond dit thema ook een nieuw zelfstandig interfacultair initiatief worden gestart. Dit initiatief zal worden gestructureerd in vier tot zes subthema's die samen zullen hangen met de aandachtsgebieden die hierboven zijn genoemd. In elk subthema (met onder andere steeds zes tot negen UD's) zal nieuw geworven personeel uit verschillende faculteiten samenwerken, onder leiding van UHD's en hoogleraren die uit de faculteiten worden toegevoegd. Door langere tijd op die manier samen te werken wordt een klimaat geschapen waarin verbindingen tot stand kunnen komen die normaliter niet zouden ontstaan en die wetenschappers extra inspiratie geven om grensverleggende resultaten te boeken, zoals dat al gebeurt binnen de Convergence Alliance. De EUR heeft met zulke initiatieven in de afgelopen jaren positieve ervaringen opgedaan en heeft geleerd hoe ze kunnen worden gebruikt om interfacultaire activiteiten te stimuleren, die sterk gericht zijn op maatschappelijke problemen. Merk op dat van de zes EUR-faculteiten binnen de SSH er drie vooral inzet plegen binnen het onderdeel Geesteswetenschappen en/of het onderdeel Sociale wetenschappen. De formele bijdrage van deze drie faculteiten aan dit interdisciplinaire onderdeel is daardoor kleiner dan voor de andere twee onderdelen. Echter, diverse projecten die zij zullen uitvoeren binnen het onderdeel Geesteswetenschappen en/of Sociale wetenschappen zijn sterk gerelateerd aan de thematiek van 'Welvaart, werk en ondernemerschap' die hier centraal staat, zoals het werk gericht op AI. Er zal dus ook sprake zijn van campusbrede samenwerking over de grenzen van de drie onderdelen van het Sectorplan heen.

De EUR zal zich daarnaast ook inspannen om de expertise binnen dit nieuwe campusbrede initiatief te verbinden met andere wetenschappers in het land. Samenwerking zal in het bijzonder gezocht worden met TU Eindhoven, Universiteit Twente en de Open Universiteit, die ook het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' gekozen hebben. Terwijl de EUR veel kennis heeft op het gebied van (digitalisering in) de zakelijke dienstverlening, hebben de technische universiteiten onder andere meer kennis op het gebied van digitalisering in de maakindustrie. Dat is maar een voorbeeld van de potentie van samenwerking op dit gebied. Uit de beschrijvingen komt duidelijk naar voren dat elk van de vier instellingen een complementaire focus heeft, zoals die van Universiteit Twente op het gebruik van AI om circulaire productie te stimuleren.

Verbinding met onderwijs

Gegeven het brede palet van cursussen dat aan de EUR al wordt aangeboden op het gebied van welvaart, werk en ondernemerschap zal de verbinding met onderwijs deels bestaan uit het verhogen van aandacht voor de effecten van digitalisering in bestaande curricula. Daarnaast zal het nieuwe initiatief worden gebruikt om nieuw onderwijs te ontwikkelen, deels in interfacultair verband. De onderzoeksresultaten zullen mede worden gebruikt om de inhoud van dat onderwijs te bepalen, van minoren tot masters. Voorbeelden van het eerste zijn een minor op het gebied van digitale juridische technologie of het nieuwe werken en een voorbeeld van het tweede is een master over het ontwerpen van werkprocessen waarin vanuit een streven naar *humanising technology* zo goed mogelijk gebruik gemaakt wordt van digitale technologie. Vertaling van resultaten naar onderwijs draagt bij aan continuering van de financiering na afloop van het Sectorplan en dus van het bestendigen van de activiteiten. Minstens even belangrijk is dat EUR via onderwijs op deze terreinen bij uitstek toekomstige besluitvorming kan inspireren om digitalisering veel beter te benutten dan nu gebeurt, omdat afgestudeerden de nieuwe ontwikkelde kennis zullen gaan gebruiken in hun beroepspraktijk. Aan de zes betrokken faculteiten zijn bijna 30.000 (bachelor en master) studenten verbonden en daarom is het verwachte effect hiervan aanzienlijk. Daarom zien wij onderwijs als een zeer belangrijke manier om met de nieuw verworven kennis impact te realiseren. Om aan die overtuiging verder gevolg te geven, ontwikkelt de EUR momenteel een nieuwe onderwijsvisie, waarin impact een centrale rol speelt en waarin studenten meer worden getraind om als ontwerpers van verandering op te treden in hun latere werkkring.

Input- en Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input- en Proces-KPI's (voor 31-12-2022)	Input- en Proces-KPI's (2023-2028)
Infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Update van het investerings- en renovatieplan voor het Erasmus Behavioral Lab 	<ul style="list-style-type: none"> Interuniversitair gebruik infrastructuur door instellingen in themagroep geregeld
Welvaart, werk en ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none"> Campusbreed initiatief specifiek gericht op de invloed van digitalisering op welvaart, werk en ondernemerschap voorbereid Landelijke themagroep met drie andere universiteiten voorbereid Inventarisatie uitgevoerd van mogelijke strategische partners buiten de universiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> 4-6 subthema's gedefinieerd en daarmee samenhangende onderzoeksagenda Helderheid gekregen over inbreng voor en coördinatie van de subthema's vanuit de deelnemende faculteiten Bestuurlijk draagvlak voor positie van nieuwe initiatief ten opzichte van reeds bestaande programma's Er is voldoende capaciteit voor scriptie-begeleiding voor studenten die in deze richting willen afstuderen

Bestedingsplan

EUR bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	RSM	1.375	10,0	1,0
	ESE	1.190	8,0	2,0
	ESL	985	7,0	1,0
	ESSB	985	7,0	1,0
	ESHCC	413	3,0	0,3
	ESPhil	153	1,0	0,3
Totaal 1 ^e Prioriteit		5.100	36,0	5,6
Totaal		5.100	36,0	5,6

Duidelijk is dat de EUR zich binnen de context van het onderdeel SSH-breed volledig richt op de prioriteit 'Welvaart, werk en ondernemerschap'. Het heeft geen tweede prioriteit gekozen. Al in 2022 is gestart met de werving van UD's. In de eerste twee jaar zal een deel van de personele kosten ook betrekking hebben op nieuw geworven postdocs. Een klein deel van de totale uitgaven is bestemd voor uitbreiding van ondersteuning. Primair betreft dat de stimulering van interfacultaire samenwerking en verder het onderhoud van laboratoriumfaciliteiten.

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Infrastructuur	Onderhoudsplan lab-infrastructuur is opgesteld	Labs zijn gemoderniseerd en apparatuur is up-to-date
Versterken onderzoek naar 'Welvaart, werk en ondernemerschap'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking op de EUR voorbereid • Er zijn afspraken gemaakt over meerjarige samenwerking met de partnerinstellingen met dezelfde prioriteitskeuze • Er is voorzien in aanvullende ondersteuning om interfacultaire samenwerking te faciliteren 	<ul style="list-style-type: none"> • Postdocs die in 2025 zijn vertrokken dragen bij aan een internationaal netwerk van contacten • Er zijn nauwe banden ontwikkeld met de EU om de uitdaging van digitalisering van werk in internationaal verband te kunnen aangaan, in het bijzonder met EU DG CONNECT. EUR-wetenschappers participeren in 'high level groups' over dit onderwerp. Dit leidt tot meer aandacht voor SSH-aspecten in EU calls over digital Europe • Landelijke samenwerking leidt tot meer gezamenlijke onderzoeksaanvragen • Diverse EUR-onderzoekers hebben zich gevestigd als 'thought leaders' op het gebied van digitalisering van werk
Versterken onderwijs over 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		<ul style="list-style-type: none"> • UD's verzorgen inspirerend onderwijs dat voortvloeit uit hun gezamenlijk onderzoek • Er zijn minoren en masters bij gekomen op het gebied van digitalisering in relatie tot welvaart, werk en ondernemerschap
Versterken impact op het gebied van 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		<ul style="list-style-type: none"> • Met gemeente Rotterdam is beleid geïmplementeerd om de 'digital divide' te overbruggen, mede in het kader van 'Positive Societal Impact' overeenkomst tussen gemeente en de EUR

2. Open Universiteit (OU)

Eerste prioriteit: Recht, privacy en veiligheid

Voor de Open Universiteit (OU) is dit een van de belangrijkste thema's in onderwijs en onderzoek. De OU is dé afstandsuniversiteit van Nederland en biedt onderwijs primair digitaal aan. De OU heeft een wettelijke opdracht van onderwijsvernieuwing en vult die opdracht in door de ontwikkeling van innovaties in digitaal onderwijs. Digitalisering is ook een steeds centraler thema in de inhoud van het onderwijsaanbod. In 2021 begonnen de nieuwe masteropleidingen Artificial Intelligence en Gezondheidswetenschappen (de laatstgenoemde opleiding besteedt veel aandacht aan kansen en uitdagingen van eHealth). In 2022 ging de nieuwe masteropleiding Gegevensbescherming en Privacyrecht van start, een unieke opleiding die voorziet in de snel groeiende vraag naar academisch geschoolde specialisten op dit gebied. In deze opleidingen werken steeds meerdere disciplines met elkaar samen. In het kielzog van deze nieuwe opleidingen heeft ook het onderzoek in de SSH-faculteiten een duidelijke profilering gekregen op deze vraagstukken. Zo heeft de faculteit Rechtswetenschappen onlangs een nieuwe voltijds hoogleraar benoemd over digitalisering en de democratische rechtsstaat die tot taak heeft het onderzoek 'recht, privacy en veiligheid' van de nieuwe UD's aan te sturen, de realisering van de KPI's te bewaken en de samenwerking met de Universiteit Leiden (de andere universiteit die dit als prioritair thema heeft) aan te jagen en gestalte te geven. Daarnaast wordt in het multidisciplinaire onderzoeksprogramma van de OU (Innovating for Resilience) op dit moment een nieuw speerpunt digitalisering ingericht, mede in het licht van het nieuwe instellingsplan (2023-27), waarin digitalisering als centraal thema van onderzoek is opgenomen.

Verbinding met onderwijs

De sectorplanmiddelen helpen de OU om het onderwijs en onderzoek over recht, privacy en veiligheid te versterken en de OU verder te profileren door de onderzoeksoutput te verhogen, de slagkracht in de tweede en derde geldstroom te verbeteren en de impact van OU onderwijs en onderzoek op het thema te vergroten door wetenschapscommunicatie en de ontwikkeling van postinitieel onderwijs. De OU zal daarin samenwerken met de betrokken faculteiten van de Universiteit Leiden, die eveneens het thema 'Recht, privacy en veiligheid' als eerste prioriteit heeft. Op die manier wordt de samenwerking versterkt die in het kader van het sectorplan Rechtsgeleerdheid al bestaat met de Universiteit Leiden. De aangestelde UD's krijgen verantwoordelijkheid voor de (door)ontwikkeling van vakken in bachelor- en masteronderwijs, onder meer in de master Gegevensbescherming & Privacyrecht. Daarnaast zullen de nieuwe UD's het onderzoeksthema in overleg met zittende staf inbedden in relevante cursussen in bestaande curricula.

Overigens verzorgt de OU bijna uitsluitend Nederlandstalig onderwijs voor Nederlandstalige studenten en zijn haar opleidingen primair gericht op de Nederlandse arbeidsmarkt. Internationalisering in de zin van Engelstalig onderwijs en de beheersing van een toestroom van buitenlandse studenten is bij de OU geen groot thema.

Inhoudelijk is de rode draad in het onderwijs en onderzoek van de OU de zorg hoe de autonomie, de veiligheid en de privacy van burgers beschermd kunnen worden in een maatschappij die steeds afhankelijker is (in positieve en negatieve zin) van digitale technologie en haar publieke en private eigenaren.

Daarbij richten wij ons in de eerste plaats op de machtsverhoudingen binnen de overheid (de trias) en de verhouding overheid-burger. Door klassiek gezag, big data en op AI gebaseerde toepassingen te combineren neemt het vermogen van overheden om gegevens over burgers te verzamelen en daarmee het gedrag van burgers te sturen verder toe. Het contact tussen burger en overheid vindt steeds vaker via de digitale weg plaats. Bestuurlijke besluitvorming vindt steeds vaker (geheel of gedeeltelijk) via geautomatiseerde besluitvorming plaats (te denken valt aan belastingaanslagen/toeslagen/uitkeringen). In bestuursrechtelijke context is er verder op vrij grote schaal sprake van de inzet van digitale instrumenten (algoritmen), bijvoorbeeld waar het gaat om het opsporen van onregelmatigheden en fraude. Daardoor komen het recht op privacy en het recht op gelijke behandeling in het geding.

Daarbij komt dat de minder digitaal vaardige burger regelmatig vastloopt in de digitale netwerken van de overheid en kan moeilijker zijn recht halen en dat digitalisering het steeds moeilijker maakt voor burgers en andere potentiële tegenmachters om de overheid te controleren. Gebruik van digitale technologie zorgt er – mede vanwege haar black-box-karakter – namelijk voor dat de overheid steeds minder transparant en begrijpelijk is. Ook neemt door digitalisering de complexiteit van de overheidsorganisatie toe, mede omdat overheidsorganen steeds meer informatie over burgers met elkaar uitwisselen en beslissingen nemen op basis van tal van datapunten die zij van andere organen gekregen hebben. De burger staat in die dynamiek steeds zwakker. “Gevreesd moet daarom worden”, aldus de Raad van State, “dat vooral de burger dreigt te worden opgezadeld met de risico’s, het ongemak en de nadelen van het gebruik van (...) nieuwe technieken door de overheid.” We gaan onderzoeken hoe de belangen en rechten van burgers beter beschermd kunnen worden en de beginselen van de democratische rechtsstaat beter geborgd. We delen de inzichten in ons (postinitiële) onderwijs en via wetenschapscommunicatie.

In de tweede plaats richten wij ons op de door digitalisering steeds groter wordende macht van enkele zeer grote techbedrijven. Deze hebben nu al het gros van de digitale technologie in handen en bepalen wat daarmee gebeurt, wie daarover mag beschikken en onder welke voorwaarden. De burger, overheden en andere organisaties kunnen, op hun beurt, nauwelijks meer om big tech heen. Zelfs financiële instellingen, onderwijsinstellingen en de zorg worden steeds afhankelijker van big tech. Niet voor niets erkennen steeds meer auteurs big tech-bedrijven als ‘staten naast de staat’. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat big tech-bedrijven, anders dan bijvoorbeeld de Nederlandse staat, een puur private oriëntatie hebben. Zij leveren weliswaar diensten van groot maatschappelijk belang, maar opereren grotendeels met het oog op het maken van zoveel mogelijk winst en het creëren van zoveel mogelijk aandeelhouderswaarde. Big techs vaak herhaalde beloften om de privacy, autonomie en veiligheid van klanten en gebruikers beter te borgen zijn uiteindelijk weinig waard gebleken als het verdienmodel van de betrokken bedrijven daaraan in de weg stond. We gaan onderzoeken hoe de beginselen van de democratische rechtsstaat zich verhouden tot de macht van grote technologiebedrijven en hoe deze beginselen, gezien big tech, toekomstbestendig geborgd kunnen worden. We delen de inzichten in ons (postinitiële) onderwijs en via wetenschapscommunicatie.

Tweede prioriteit: Welvaart, werk en ondernemerschap

Recente gebeurtenissen, zoals de COVID-19-crisis, de Russische inval in de Oekraïne, maar ook breder de klimaat- en stikstofcrisis, tonen aan hoe kwetsbaar ons economisch systeem is voor externe schokken. Die externe schokken leiden tot abrupte verstoringen van de vraag binnen de arbeidsmarkt en hebben daardoor sterke gevolgen voor ondernemers en werknemers in allerlei sectoren en beroepsgroepen.

Neem het geval van COVID-19. Bij bepaalde beroepsgroepen ontstaan overschotten en weer bij andere tekorten. Niet alleen de vraag verandert, ook het aanbod van arbeid in sectoren kan door de verstoringen veranderen. De Russische inval in de Oekraïne leidt tot een versnelling van de energietransitie. De vraag naar technisch opgeleid personeel dat bijvoorbeeld zonnepanelen kan installeren is zeer groot en het aanbod beperkt. De ambitie om per 2030 alleen nog energie te halen uit duurzame bronnen staat onder grote druk. Nieuwe bedrijvigheid ontstaat op de golven van verstoringen door ondernemers die kansen zien om bij te dragen aan de transitie.

Door de impact op ondernemen en de onbalans tussen gevraagde en aangeboden arbeid in kwantitatieve en kwalitatieve zin, hebben deze schokken onbetwistbaar gevolgen voor de gepercipieerde welvaart. Die effecten beïnvloeden de welvaart van verschillende groepen disproportioneel. Om ervoor te zorgen dat ondernemers en werknemers in deze ondernemingen meer weerbaar zijn voor dit soort veranderingen en externe schokken is het van belang dat we werk en ondernemen op een duurzame manier inrichten en dat arbeid en ondernemen veerkrachtig zijn. Dit leidt tot de centrale vraag binnen dit thema die vanuit de OU nader belicht zal worden: “Hoe kunnen werk, ondernemen en ondernemingen op een duurzame en veerkrachtige manier inrichten zodat dit de welvaart in brede zin bevordert?”

Duurzaamheid en veerkracht zijn twee gerelateerde concepten die weerbaarheid tegen externe schokken bevorderen. Duurzaamheid richt zich, binnen de context van het thema, op het op een dusdanige manier van inrichten van arbeid en ondernemen zodat het weerstand kan bieden tegen en inspeelt op de veranderingen waar we geconfronteerd mee worden. Klimaatverandering is één van die veranderingen, maar ook de toenemende digitalisering en automatisering van verschillende functies en productieprocessen is een voorbeeld van een langetermijnverandering waar ondernemers, ondernemingen en arbeiders mee te maken krijgen. Bedrijven, ondernemers, maar ook een arbeidsmarkt die hier op inspelen, bewegen makkelijker mee met deze ontwikkelingen, hetgeen positieve gevolgen zal hebben voor de welvaart. Duurzaamheid kan dus gezien worden als het proactief weerbaar maken tegen voorspelbare veranderingen. Duurzaamheid zit op alle niveaus: arbeid, ondernemerschap en het inrichten van ondernemingen; van individuen, teams, tot netwerken en hele sectoren aan toe.

Veerkracht beschrijft een iets ander concept en richt zich op de capaciteit om terug te kunnen veren na onvoorspelbare negatieve schokken en is dus reactief van aard. Dit doen ondernemers en ondernemingen door hun processen en posities zo in te richten zodat de weerstandscapaciteit verhoogd wordt, negatieve schokken geabsorbeerd en risico's gemitigeerd worden en zo niet direct gevolgen hebben op bijvoorbeeld bedrijfsvoering of de arbeidsvraag. Dit kan bijvoorbeeld door meer uitwisseling van personeel met andere ondernemingen, talentmanagement samen met leveranciers of organisaties in de regio te stimuleren. Vraag en aanbod wordt op deze manier meer verspreid over ondernemingen. Ook kan redundantie toegestaan worden bij ondernemingen waardoor de werkdruk vermindert en bijvoorbeeld meer aan innovatie gedaan kan worden. In feite meer ruimte voor exploratie en minder voor exploitatie. Daarnaast kunnen ondernemingen ingericht worden zodat deze wendbaar zijn en zich snel kunnen aanpassen aan onvoorspelbare schokken die structurele gevolgen hebben. Arbeid, ondernemerschap en ondernemingen die duurzaam en veerkrachtig zijn ingericht zullen op langere termijn welvaart bevorderen.

Het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' vindt haar plaats binnen het multidisciplinaire onderzoeksprogramma Learning and Innovation for Resilience and Sustainability (LIRS) en de bredere interdisciplinaire onderzoeksfocus van de OU op Innovating for Resilience. Het LIRS-programma richt zich niet enkel op multidisciplinair onderzoek binnen de managementwetenschappen, maar binnen dit thema vinden ook onderzoeken plaats met andere faculteiten binnen de OU.

Verbinding met onderwijs

Daarnaast lopen er op onderwijs ook verschillende faculteitsoverstijgende initiatieven die binnen de thema's 'resilience' en 'sustainability' geplaatst kunnen worden, zoals de oprichting van een nieuwe master Duurzaamheid. De in het kader van het sectorplan aangestelde UD ontwikkelt onderwijs in de nieuwe masteropleiding.

De extra capaciteit die middels de sectorplanmiddelen wordt geworven, zal ingezet worden om het LIRS-programma te versterken op de thema's 'resilience' en 'sustainability' met een speciale blik op hoe veerkracht en duurzaamheid welvaart kunnen verhogen. Dit gebeurt enerzijds door onderzoek op dit thema te verrichten, en anderzijds door onderzoeksactiviteiten op te zetten die de focus op welvaartsimplicaties benadrukken. Zo wordt er vanuit het LIRS-programma een tweejaarlijkse conferentie georganiseerd en zal er door de beoogde UD een sessie op het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' georganiseerd worden om welvaartsimplicaties ter sprake te brengen. Daarnaast zullen een aantal podcasts over dit thema ontwikkeld worden en wordt er breder naar valorisatie activiteiten gekeken bijvoorbeeld door deelname aan publieke discussies. Om het belang van deze thema's te vergroten binnen ons onderwijs zal de beoogde extra capaciteit binnen het bachelor- en mastercurriculum ingezet worden. Binnen de bachelor Bedrijfskunde wordt recent een nieuwe leerlijn Resilience ontwikkeld. De beoogde additionele capaciteit zal ingezet worden op een coördinerende taak binnen de beoogde focusprogramma's die op basis van deze leerlijn ontwikkeld worden. Daarnaast zal een thesistrack ontwikkeld worden op het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' om dit thema zo ook meer onder de aandacht van onze Masterstudenten te brengen. Ten slotte zal de beoogde capaciteit ingezet worden bij het verder incorporeren van de thema's veerkracht en duurzaamheid binnen de masteropleiding Managementwetenschappen.

Infrastructuur

Qua bijdrage aan datainfrastructuur heeft het LIRS-programma ten eerste een sterke focus op open science en open access en moedigt het delen van code en data aan middels bestaande platformen en initiatieven. De OU heeft een sterke samenwerking met de Brightlands Smart Services Campus, waar de AI hub Brightlands is gevestigd. Middels deze connectie willen we binnen dit programma ook bijdragen aan datastructuren die weer bij kunnen dragen aan verschillende landelijke initiatieven.

De focus op veerkracht en duurzaamheid sluit aan bij verschillende nationale en internationale thema's. Zo is er een thematische aansluiting bij de NWA-route Op weg naar veerkrachtige samenlevingen en bij het Horizon Europe cluster Climate, Energy, and Mobility en breder bij het cluster Culture, Creativity, and Inclusive Society.

Input- en Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input- en Proces-KPI's (voor 31-12-2022)	Input- en Proces-KPI's (2023-2028)
Welvaart, werk en ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none"> • Werven en benoemen 1 UD 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen 1 UD • Bijdragen aan de uitvoering van het herziene LIRS-programma, met een focus op 'resilience' en 'sustainability' binnen werk en ondernemerschap en implicaties voor welvaart • Coördineren van twee Resilience focusprogramma's • Ontwikkelen en uitvoeren van een thesistrack op het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' binnen de Master of Management • Het verder incorporeren van de thema's 'resilience' en 'sustainability' binnen de masteropleiding Management • Organiseren van een sessie op het gebied van 'Welvaart, werk en ondernemerschap' tijdens de LIRS-conferentie • Wetenschapscommunicatie over het thema
Recht, privacy en veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Werven en benoemen 2 UD's • Aanstellen coördinator die namens de OU verantwoordelijk is voor de samenwerking met andere universiteiten op dit thema (=nieuwe hoogleraar Digitalisering en de democratische rechtsstaat die niet uit sectorplan wordt bekostigd maar wel verantwoordelijkheid draagt voor uitvoering daarvan) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling van een interdisciplinair onderzoeksprogramma waarin het onderzoek over recht, privacy en veiligheid van zowel de faculteiten als het multidisciplinaire onderzoeksprogramma Innovating for Resilience is gebundeld en gestroomlijnd • Opzetten samenwerkingsverbanden met academische en maatschappelijke partners, waaronder in het bijzonder met de Universiteit Leiden (die het thema als prioriteit heeft) • Opstellen en uitvoeren van plan voor postinitieel onderwijs voor sleutelactoren in de digitale transitie • Ontwikkeling van nieuwe masteropleiding / afstudeerrichting waarin thema centraal

Bestedingsplan

De twee aan te stellen nieuwe UD's ('Recht, privacy en veiligheid') krijgen primair tot taak een bijdrage te leveren aan de KPI's onderwijsvernieuwing, onderzoek en maatschappelijke impact en bij te dragen aan de samenwerking tussen de SSH- en GW-faculteiten in het kader van het OU-multidisciplinaire onderzoeksprogramma, dit alles zo veel mogelijk in samenwerking met de Universiteit Leiden. De UD voor 'Welvaart, werk en ondernemerschap' krijgt primair als taak de samenwerking tussen de SSH- en GW-faculteiten binnen de OU gestalte te geven en het thema in het onderzoeksprogramma en het masteronderwijs in te bedden.

OU bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit Rechtswetenschappen	200	1,5	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		200	1,5	-
2 ^e Prioriteit	Faculteit Managementwetenschappen	100	0,8	-
Totaal 2 ^e Prioriteit		100	0,8	-
Totaal		300	2,3	-

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Output-KPI's eind-2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Welvaart, werk en ondernemerschap		
Versterken onderzoek naar 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt grensverleggend onderzoek geproduceerd, blijkend uit publicaties in internationale toptijdschriften, keynotes, redactielidmaatschappen van vooraanstaande tijdschriften, de organisatie van internationale congressen en gehonoreerde aanvragen • Er is samenwerking tussen de SSH- en GW-faculteiten, blijkend uit gezamenlijke deelname aan (consortium)aanvragen en aan regionale samenwerkingsverbanden
Versterken onderwijs over 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		<ul style="list-style-type: none"> • De prioriteit is duidelijk zichtbaar verweven in vernieuwend onderwijs in het masteronderwijs van Managementwetenschappen
Versterken impact op het gebied van 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		<ul style="list-style-type: none"> • Er is maatschappelijke spin-off, onder andere blijkend uit het feit dat onderzoekers deelnemen aan het maatschappelijk debat en gevraagd worden hun inzichten te delen
Recht, privacy en veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Twee UD's zijn aangesteld 	
Versterken onderzoek naar 'Recht, privacy en veiligheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een expertiseteam binnen de OU gevormd dat aangesloten is op de landelijke themagroep. Het expertisecentrum heeft een governance opgezet om de KPI's te realiseren • Het onderzoeksprogramma van de faculteit Rechtswetenschappen is herzien en het thema heeft daarin een duidelijke plaats gekregen 	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt grensverleggend onderzoek geproduceerd, blijkend uit publicaties in internationale toptijdschriften, keynotes, redactielidmaatschappen van vooraanstaande tijdschriften, de organisatie van internationale congressen en gehonoreerde aanvragen • Er is een onderzoeksprogramma over het thema dat facultair en OU-multidisciplinair onderzoek bundelt en verbonden is met de landelijke onderzoeksagenda • Er zijn gemeenschappelijke initiatieven en publicaties met de onderzoeksgroepen van andere universiteiten op dit thema
Versterken onderwijs over 'Recht, privacy en veiligheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Een nieuwe masteropleiding Gegevensbescherming en Privacyrecht, met interdisciplinaire samenwerking binnen de OU, is in september 2022 gestart. De nieuwe UD's ontwikkelen daarvoor en geven daarin onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn nieuwe interdisciplinaire masters/afstudeerrichtingen op dit gebied • Er is vernieuwend en actueel postinitieel onderwijs dat bedoeld is en gevolgd wordt door actoren in overheid en bedrijfsleven op sleutelposities in de digitale transitie
Versterken impact op het gebied van 'Recht, privacy en veiligheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Een serieuze verkenning van een samenwerkingsverband met de UL in postinitieel onderwijs op het thema is gestart 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn regelmatig online en offline expert meetings (overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven) over het thema • Onderzoekresultaten zijn opgenomen in regelgeving, beleid of interventies • Onderzoekers dragen zichtbaar bij aan het publieke debat en worden regelmatig gevraagd hun inzichten te delen met maatschappelijke organisaties over het thema • Er zijn goed beluisterde/ gelezen populariserende publicaties, zoals podcasts, blogs en bijdragen aan landelijke kranten en weekbladen

3. Radboud Universiteit (RU)

Context

De Radboud Universiteit (RU) is een bijzondere universiteit die voortkomt uit de katholieke emancipatiebeweging uit het begin van de twintigste eeuw. Medewerkers en studenten voelen zich betrokken bij elkaar, bij de samenleving en bij de wereld. De RU richt zich op de zorg voor elkaar en de wereld om ons heen en blijft zich inzetten voor de emancipatie van sociale en culturele minderheden. De RU wil van betekenis zijn voor de samenleving, waarbij zij zich laat leiden door wetenschappelijke vragen en maatschappelijke uitdagingen. De wijze waarop de universiteit van betekenis is, is vastgelegd in de strategie: A Significant Impact.

Binnen het SSH-domein vallen de faculteiten Sociale wetenschappen, Letteren, Managementwetenschappen, Rechtsgeleerdheid en Filosofie en Theologie en Religiewetenschappen. Gezamenlijk studeren er momenteel bijna 18.000 studenten binnen het SSH-domein aan de RU. De RU heeft de decaan van de Faculteit der Managementwetenschappen benoemd tot coördinerend decaan van het dwarsdoorsnijdend thema bij de sectorplannen. De SSH-decanen van de RU hebben ervoor gekozen het interfacultaire onderzoeksverband RUNOMI in te zetten voor het dwarsdoorsnijdend thema. De directeur onderzoek en valorisatie van dit RUNOMI onderzoeksverband is tevens aangesteld bij de Faculteit der Managementwetenschappen.

Met de universiteitsbrede strategie Significant Impact wil de RU de komende jaren bijdragen aan een gezondere, vrije wereld met gelijke kansen voor iedereen op regionaal en internationaal niveau. Om vanuit de wetenschap bij te kunnen dragen aan oplossingen voor complexe maatschappelijke uitdagingen is naast monodisciplinaire expertise in toenemende mate inter- en transdisciplinaire samenwerking nodig van wetenschappers met een breed spectrum aan maatschappelijke actoren. Inhoudelijk wil de universiteit met deze aanpak onder andere een substantiële bijdrage leveren aan oplossingen voor de duurzaamheidsproblematiek in aansluiting op de Sustainable Development Goals. Om dit te realiseren is de universiteit in 2018 begonnen met een investeringsprogramma ter bevordering van interfacultaire samenwerking, waarmee onder andere het Radboud Centre for Sustainability Challenges en het Radboud University Network on Migrant Inclusion (RUNOMI) zijn gerealiseerd. RUNOMI is inmiddels uitgegroeid tot een universiteitsbreed netwerk met meer dan 100 wetenschappers gespecialiseerd rond migranteninclusievraagstukken. RUNOMI heeft ambitieuze plannen om door te groeien naar een internationaal, interdisciplinair expertisenetwerk waarin wetenschappers van alle zeven faculteiten nauw samenwerken in onderzoek, onderwijs en kennisuitwisseling met de praktijk. In steeds wisselende samenstellingen van experts werken RUNOMI-leden als interdisciplinaire teams aan kennisontwikkeling die bijdraagt aan duurzame oplossingen voor uitdagingen die te maken hebben met de toenemende multiculturele samenleving rond drie thema's:

1. Gelijke kansen in educatie en arbeidsmarkt;
2. Sociale inclusie, gelijke burgerschapsrechten, veiligheid en participatie in openbare besluitvormingsprocessen;
3. Toegang van migranten tot sociale voorzieningen, zorg en huisvesting.

Naast de samenwerking tussen wetenschappers van de RU en andere universiteiten, zet RUNOMI sterk in op samenwerking met expertisecentra rond migrantinclusie in Nederland en daarbuiten. Zo onderhoudt RUNOMI nauwe samenwerkingsverbanden met de meest prominente kenniscentra en netwerken op dit expertisegebied in Nederland (DAMR, het UNU Migratie Netwerk, MACIMIDE, Leiden-Delft-Erasmus Centre Governance of Migration and Diversity, Ercomer, WODC, NIDI, WRR) en is RUNOMI institutioneel lid in het IMISCOE-netwerk, het grootste netwerk van wetenschappers in het kennisdomein van migratie- en integratiestudies in Europa.

De RU ziet een unieke kans om de middelen uit de sectorplannen voor het sectordoorsnijdend thema rond digitalisering te benutten voor de versterking van het universiteitsbrede RUNOMI-netwerk om daarmee een substantiële bijdrage te kunnen leveren aan de [Rijksbrede Kennisagenda Online Samenleving](#). Er bestaat een enorme kennislacune rond de kansen en uitdagingen die de digitale transitie de komende jaren brengt voor vraagstukken rondom migrantinclusie.

Met de expertise die op de RU beschikbaar is, heeft de RU aangegeven te willen inzetten op kennisontwikkeling op het snijvlak tussen migrantinclusievraagstukken en digitalisering, en heeft zij derhalve gekozen voor de prioriteiten 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' en 'Welzijn en gezondheid' die onderdeel uitmaken van het sectordoorsnijdend thema. Deze keuze werken we hieronder verder uit.

Eerste prioriteit: Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid

Als eerste prioriteit heeft de RU gekozen voor het vraagstuk 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid'. Digitalisering verandert vragen omtrent maatschappelijke inclusie in het algemeen, en migrantinclusie in het bijzonder. Dit komt niet alleen doordat de sociale leefwereld van migranten sterk beïnvloed wordt door nieuwe communicatiemogelijkheden die grensoverschrijdende verbindingen doen versterken, maar ook doordat digitalisering een hervormende werking heeft op de maatschappelijke structuren, arbeidsmarkten, bureaucratische processen en sociale omgevingen waarin migranten zich een weg moeten vinden. RUNOMI richt zich met een interdisciplinaire benadering niet alleen op de vraag hoe online communicatie en nieuwe informatievoorzieningen de sociaaleconomische inclusie van migranten kunnen bevorderen, maar juist ook op de maatschappelijke zorgen die daarmee gepaard gaan. Hierbij valt onder meer te denken aan uitsluitingsprocessen en discriminatie, negatieve beeldvorming, nieuwe vormen van (digitale) ongelijkheid en toegenomen wantrouwen tussen migrant en overheid. RUNOMI heeft de capaciteit en interne verbinding (Team Science) om niet alleen de noodzakelijke kennis te vergaren over hoe digitalisering het gedrag en de positie van migranten mede bepaalt, maar ook over welke historische, juridische, bestuurskundige, culturele, ruimtelijke en technologische processen hieraan ten grondslag liggen. Juist het samenbrengen van kennis over deze processen belooft cruciale kennis op te leveren over de vraag hoe we kunnen werken aan een meer inclusieve samenleving, met name voor migrantengemeenschappen. Daarbij is het van belang om de onderzoek- en onderwijsactiviteiten behorende bij deze agenda niet te beperken tot de Nederlandse landsgrenzen. Hiervoor zijn drie belangrijke redenen. Allereerst vindt migratiemanagement steeds meer plaats op Europees en mondiaal schaalniveau, zie onder andere de vorming van de Global Compact on Migration. Ten tweede worden migratiestromen en de leefwereld van migranten gekenmerkt door een transnationale realiteit. Juist door digitale communicatie en informatievoorzieningen wordt deze realiteit versterkt. Ten slotte valt er rondom migrantinclusie en digitalisering veel te leren van andere sociale, culturele en politieke contexten. RUNOMI zal daarom ook de nodige onderzoeksactiviteiten buiten Nederland verrichten om relevante kennis over migratie, inclusie, communicatie, informatie en sociale ongelijkheid te vergaren.

Aan de ene kant bieden technologische ontwikkelingen unieke kansen op het gebied van onder andere interculturele communicatie, informatievoorzieningen, zorg en welzijn voor migranten, maar aan de andere kant zijn er grote risico's dat technologische ontwikkelingen sociale ongelijkheid langs etnische lijnen juist verder versterken; denk bijvoorbeeld aan discriminerende AI-algoritmes, de filterbubbels van sociale mediakanalen en negatieve beeldvorming in de onlinewereld.

Rond bovenstaande kennisvragen heeft RUNOMI de afgelopen jaren een sterke track record ontwikkeld wat betreft samenwerking met relevante kennisinstellingen in Nederland en Europa en ook met diverse maatschappelijke actoren, waaronder ook de migrantengemeenschap zelf. Twee voorbeelden zijn het momenteel in RUNOMI verband uitgevoerde ZonMw-project Migranten in de Frontlinie en het recent afgeronde project VIA pilot participatiecoaches gemeente Nijmegen dat onderdeel uitmaakt van het Programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). In het eerste project wordt onderzocht welke structurele problemen rond arbeidsmigratie de coronacrisis heeft blootgelegd en welke kansen deze crisis biedt voor systeemverandering ter bevordering van de bescherming van arbeidsmigranten werkzaam in de frontlinie. In co-creatie met een ketenbrede groep partners ontwikkelen wetenschappers adviezen gericht op verbetering van de arbeids-, huisvestings-, en gezondheidsomstandigheden van arbeidsmigranten.

Het tweede project is een proces- en impactevaluatie van de Nijmeegse aanpak participatiecoaches voor langdurig werkloze migranten die tracht maatschappelijke- en arbeidsparticipatie te verhogen. Dit initiatief wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met de gemeente Nijmegen en haar lokale implementatiepartners voor inburgering en participatie.

Met het hieronder gespecificeerde investeringsplan beoogt RUNOMI een meerjarig onderzoeks- en onderwijsprogramma op te zetten met het SSH-vraagstuk 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' als eerste prioriteit, met belangrijke verbindingen met de tweede prioriteit voor het vraagstuk 'Welzijn en gezondheid'.

Onderzoek en onderwijs

Het RUNOMI onderzoeks- en onderwijsprogramma richt zich daarbij op de volgende clusters van vragen:

Digitalisering en ontheemding

Met dit thema kijken we naar verschillende facetten van communicatie, informatie en ongelijkheid in de context van de meest kwetsbare groep migranten in de wereld: ontheemden (zowel binnen als buiten de eigen landsgrenzen). Daarbij zijn leidende vragen: Hoe draagt digitalisering van informatie en communicatie bij aan het verder begrenzen van ontheemde gemeenschappen? Hoe maken vluchtelingen en ontheemden zelf gebruik van digitale technieken om hun marginale positie te verbeteren? Hoe kan digitalisering de ontwrichtende ervaring van ontheemding verzachten door bijvoorbeeld eHealth mogelijkheden. Met dit laatste is ook een directe verbinding zichtbaar met SSH-prioriteit 'Welzijn en gezondheid'.

Communicatie, informatie en rechtvaardigheid

Een tweede onderzoeksfocus zet de kansen en risico's van digitale communicatie en informatie in het kader van migrantinclusie centraal. Daarbij zijn centrale thema's hoe het on- en offline communiceren over migratie en migranten door kranten en sociale media het maatschappelijk denken over migratie beïnvloedt; hoe digitalisering en AI leiden tot nieuwe vormen van uitsluiting en discriminatie; hoe het communiceren van overheden met migranten gepaard gaat met kwesties van sociale onrechtvaardigheid; en hoe maatschappelijke verwachtingen voor migranten verschuiven door veranderende sociale omgangsvormen resulterend uit digitalisering. In bredere zin onderzoeken we hierbij ook hoe veranderende levensbeschouwingen (bijvoorbeeld nieuwe vormen van religiositeit) sociale ongelijkheid en migrantinclusie beïnvloeden. Rechtvaardigheid heeft dus in deze context niet louter een juridische betekenis, maar raakt ook maatschappelijke en ethische vragen.

Informatietechnologie en segregatie van migranten

Dit onderzoeksonderwerp kijkt met name naar de negatieve psychologische en economische effecten van segregatie van bepaalde migrantengroepen en in hoeverre digitale technieken deze effecten kunnen tegengaan. Gezien de focus op welzijngerelateerde thema's staat dit subdomein in verbinding met het SSH-vraagstuk 'Welzijn en gezondheid'. Hierbij wordt bijvoorbeeld onderzocht hoe nieuwe vormen van communicatie de barrières tussen migrantengroepen en zittende bevolking kunnen verlagen door bijvoorbeeld online buurtplatformen.

Digitalisering, migratie en veranderingen voor welvaartstaat en arbeidsmarkt

Dit onderwerp combineert bestuurlijke en juridische vragen met sociaal wetenschappelijke kennis over het gedrag van migranten. Het kijkt naar hoe digitalisering het functioneren van de welvaartstaat ten opzichte van migranten heeft veranderd. Daarbij gaat met name aandacht uit naar het verlenen van zorg aan migranten (dus ook indirect naar vragen omtrent gezondheid / SSH-vraagstuk 'Welzijn en gezondheid'). Tegelijkertijd wordt onderzocht hoe een mobiele wereld – en met name nieuwe vormen van digitaal werk – de sociale en juridische kaders van arbeid doen veranderen met fundamentele implicaties voor de toekomst van arbeidsmigratie.

Met de investering wil RUNOMI de volgende onderzoeksdoelen bereiken:

- gezamenlijke paper sessies op een toonaangevend nationaal of internationaal congres (bijvoorbeeld IMISCOE jaarcongres) als gevolg van landelijke samenwerking
- jaarlijks een substantieel aantal publicaties in Q1-tijdschriften over bovengenoemde onderzoeksthema's
- actieve participatie in de Nationale Wetenschapsagenda
- jaarlijks een onderzoeksaanvraag vanuit RUNOMI bij bijvoorbeeld NWO of Horizon Europe

Lokale inbedding

Daarnaast zal RUNOMI een nog prominentere rol innemen als transdisciplinaire kennismakelaar tussen wetenschap en praktijk. Dit zal worden gerealiseerd door investeringen in professionalisering van de

RUNOMI-website en communicatieactiviteiten (onder andere via sociale mediakanalen) en door de frequente programmering van kennisateliers voor en in samenwerking met diverse maatschappelijke actoren.

RUNOMI heeft de ambitie om de zichtbaarheid van de expertise van RU op het gebied van migrantinclusie-onderzoek en onderwijs voor niet-academische stakeholders te vergroten. RUNOMI wil een constante dialoog tussen universiteit en praktijk stimuleren en wil een pionier zijn in 'stakeholder engagement'. Om dat doel te bereiken wil RUNOMI maatschappelijke partners betrekken in de hele implementatiecyclus van zijn onderzoek- en onderwijsinitiatieven (één van de valorisatie-indicatoren van de VSNU Keuzemenu valorisatie-indicatoren), wat ook in overeenstemming is met de RU strategie A Significant Impact. RUNOMI wil ook zijn netwerk van niet-academische partners uitbreiden. Concreet:

- RUNOMI wil zichtbaar zijn in debatten en verbindingen leggen met interessante evenementen en organisaties, niet alleen door die evenementen bij te wonen maar ook door te investeren in een sociale media- en PR-strategie die past bij het algemene RU communicatiebeleid.
- RUNOMI wil een adviesraad instellen die permanent advies uitbrengt aan RUNOMI en meepraat over de agenda voor lopende en toekomstige initiatieven. RUNOMI zal de leden van de adviesraad vergoeden voor hun tijd om daadwerkelijk co-creatie en het ontmoeten van experts op gelijke termen mogelijk te maken.

Verbinding met onderwijs

RUNOMI heeft de ambitie om interdisciplinair onderwijs over migrantinclusie en sociale ongelijkheid te versterken onder studenten binnen en buiten RU in verschillende stadia van hun professionele ontwikkeling. Uitgangspunt daarbij is de gedachte dat als je ver genoeg teruggaat in je persoonlijke geschiedenis, iedereen migrant is. In het RUNOMI-onderwijs is speciale aandacht voor de doorwerking van migratie, ook bij tweede en derde generatie migranten. Migratie heeft een langdurige invloed op de samenleving, in de zin van multiculturaliteit en meertaligheid. Met de investering willen we de volgende onderwijsdoelen bereiken:

- Jaarlijks zullen de nieuw aan te stellen UD's één of meer cursussen over migrantinclusie voor Radboud Summer School aanbieden.
- De aan te stellen UD's zullen modules ontwikkelen die aangeboden kunnen worden aan verschillende doelgroepen (middelbare school docenten, universitaire studenten van verschillende achtergronden, professionals zoals beleidsmedewerkers van gemeenten en provincies). Die modules worden in verschillende formaten gepresenteerd (on site, online, hybride) om de verschillende doelgroepen te kunnen bereiken. Zo wil RUNOMI een MOOC ontwikkelen over de wetenschap achter migrantinclusie die ook gevolgd kan worden door studenten die niet in staat zijn de Radboud Summer School te bezoeken.
- De nieuw aan te stellen UD's zullen een interdisciplinaire masterspecialisatie ontwikkelen voor studenten die zich willen specialiseren in de thematiek rondom migrantinclusie.
- Ook zullen de UD's een minorprogramma over migrantinclusie ontwikkelen dat zo flexibel van opzet is, dat studenten van verschillende bachelorprogramma's, die te maken hebben met verschillende maten van flexibiliteit in hun keuzeruimte, het programma geheel of gedeeltelijk kunnen volgen.
- RUNOMI wil een aanbod creëren in het succesvolle Radboud Honoursprogramma, in de vorm van een Honours lab.

Verbinding met andere universiteiten / synergie met andere instrumenten

RUNOMI wil experimenteren met verschillende innovatieve vormen van leren ('teacher training', ontwikkeling van één of meer MOOCs die internationaal aangeboden kan/kunnen worden, inter-universitaire samenwerking, Honours lab, denktanks). Recent heeft RUNOMI ervaring opgedaan met het door studenten laten ontwikkelen van een 'serious game' (Integratiefrustratie), die tot doel heeft middelbare scholieren zich bewust te laten zijn van de barrières die migranten tegenkomen in de Nederlandse samenleving. Het spel is door studenten van de Faculteit der Letteren opgezet en door studenten van Artificial Intelligence uitgewerkt, zodat nu twee demoversies beschikbaar zijn. Concreet wil RUNOMI op het punt 'verbinding met andere universiteiten' met de nieuwe investering de samenwerking aangaan met internationaal gerespecteerde centra van migrantstudies (zoals Glasgow, UK; Western-Ontario, CA) met het oog op onderwijsgeoriënteerde interdisciplinaire beursaanvragen om 'international classrooms' te creëren.

Tweede prioriteit: Welzijn en gezondheid

Als tweede prioriteit kiest RUNOMI voor het vraagstuk 'Welzijn en gezondheid', dat een prominente rol heeft in clusters 1, 3 en 4 van het hierboven geschetste RUNOMI onderzoeks- en onderwijsprogramma rond digitalisering. Beide vraagstukken zijn sterk verbonden met elkaar, doordat beperkingen met betrekking tot migrantinclusie al snel leiden tot negatieve gevolgen voor het welzijn en de gezondheid van migranten. Andersom kan een verbetering in gezondheid en welzijn een positieve uitwerking hebben op de maatschappelijke posities van migranten. Tenslotte zijn culturele competenties in communicatie en informatie cruciaal in het toegankelijk maken van zorg en welzijnskanalen voor migranten. De digitale transitie brengt veel kansen en tegelijk ook risico's met zich mee wat betreft migrantinclusie.

Digitalisering speelt in de gezondheidszorg een steeds grotere rol. Arts-patiëntinteractie verloopt in steeds grotere mate langs digitale weg; de zoektocht van patiënten naar betrouwbare gezondheidsinformatie op het internet is voor velen niet probleemloos. Dit alles maakt dat digitale geletterdheid een belangrijke voorwaarde is voor goede zorg. Juist voor sociaal zwakkeren dreigt een 'digital divide', waarbij migranten een extra risicogroep vormen.

Zoals eerder vermeld heeft digitalisering ook belangrijke consequenties voor het welzijn van migranten: aan de ene kant kan digitalisering leiden tot uitsluiting en stigmatisering van migranten, aan de andere kant kan digitalisering een instrument zijn om de kloof tussen sociaal zwakkeren en sociaal sterkeren te overbruggen.

RUNOMI heeft een sterke track record rond onderwijs- en onderzoeksinitiatieven met betrekking tot migrantinclusie, welzijn en zorg dat goede aanknopingspunten biedt voor de hierboven geschetste plannen rond de digitaliseringsthematiek. Een voorbeeld is het Mosaic trainingsprogramma, dat RUNOMI in de voorbije jaren heeft ontwikkeld ter bevordering van mentale gezondheid, sociale- en arbeidsparticipatie van statushouders in samenwerking met zes Nederlandse gemeenten. RUNOMI heeft de afgelopen jaren een groot professioneel netwerk met zorgprofessionals opgebouwd en heeft in samenwerking met Pharos en andere kennisinstellingen een reeks kennisateliers georganiseerd ter bevordering van expertiseontwikkeling in de interculturele zorgverlening. Dit netwerk zal instrumenteel zijn in het ontwikkelen van nieuwe initiatieven rond digitalisering en migrantinclusie.

Onderzoek

Wat betreft onderzoek zullen de nieuw aan te stellen UD's werken aan de thema's Digitalisering en Ontheemding en Informatietechnologie en Segregatie van Migrant(en) (zie hierboven). Dit zal leiden tot een jaarlijkse themasessie op een relevant internationaal congres, een aantal papers in toonaangevende wetenschappelijke tijdschriften en bijdragen aan een gezamenlijke RUNOMI onderzoeksaanvraag.

Verbinding met onderwijs

Wat betreft onderwijs zullen de UD's die vanuit de sectorplanmiddelen aangesteld worden, invulling geven aan de prioriteit 'Welzijn en gezondheid' door bij te dragen aan onderwijsmodules over deze thematiek voor bestaande bachelor- en masterprogramma's, aan de ontwikkeling van een nieuwe masterspecialisatie rond om migranten en inclusie en aan een minorprogramma rondom deze thematiek. Ook zullen ze een bijdrage leveren aan één of meer Radboud Summer School cursussen en de ontwikkeling van een international classroom (in samenwerking met de Radboud Partners Glasgow en/of Western-Ontario).

Input- en Proces-KPI's

Om aan het hierboven geschetste RUNOMI onderzoeks- en onderwijsprogramma met betrekking tot de SSH-vragenclusters 3 en 5 een concrete structuur mee te geven, zijn er per vragencluster een aantal input- en proces-KPI's en een aantal output-KPI's opgesteld. In onderstaande tabellen worden deze nader gespecificeerd voor de periode tot 31-12-2022 en voor de periode van 2023-2028.

De aan te stellen UD's (structureel) en postdocs (alleen de eerste twee jaar) zijn, gezien het interdisciplinaire karakter van RUNOMI, verdeeld over een aantal faculteiten. In de onderstaande tabel staat FdM voor de Faculteit der Managementwetenschappen, FdL voor de Faculteit der Letteren, FFTR voor de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen en FDR voor de Rechtenfaculteit.

De personele investeringen zullen als volgt over de vier clusters van het RUNOMI onderzoeks- en onderwijsprogramma rond digitalisering worden verdeeld: Digitalisering en ontheemding (drie posities: 2 UD's + 1 postdoc); Communicatie, informatie en rechtvaardigheid (vijf posities: 3 UD's + 1,5 postdocs); Informatietechnologie en segregatie van migranten (twee posities: 2 UD's); Digitalisering, migratie en veranderingen voor welvaartstaat en arbeidsmarkt (drie posities: 1 UD + 2 postdocs). Twee UD-posities hebben specifieke focus op vraagstukken met betrekking tot welzijn en gezondheid en zijn daarom opgenomen onder de SSH-vragencluster 5 in onderstaand KPI-tabel, de resterende posities zijn opgenomen onder SSH-vragencluster 3.

RUNOMI neemt graag een prominente rol in bij het inrichten van een landelijke themagroep digitalisering en migrantinclusie als coördinerend netwerk ter bevordering van hechtere samenwerking tussen universitaire expertiseteams en tussen wetenschap en praktijk. Op de RU wordt dit mogelijk gemaakt door het bestendigen en uitbouwen van het universiteitsbrede RUNOMI expertiseteam en verdere inbedding van interdisciplinaire samenwerking met onder meer de opzet van een 2-jarig postdocprogramma.

Onderdeel / prioriteit	Input- en Proces-KPI's (voor 31-12-2022)	Input- en Proces-KPI's (2023-2028)
Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid <ul style="list-style-type: none"> • Versterken zichtbaarheid RUNOMI op campus en landelijk • Onderzoek naar RUNOMI-thema's versterken • Onderwijs rondom Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid vernieuwen • Verhogen impact van RU onderwijs en onderzoek rondom Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten landelijke themagroep digitalisering en migrantinclusie als coördinerend netwerk, hechter structureren van relevante partners • Bestendigen en uitbouwen van lokaal expertiseteam en verdere inbedding van interdisciplinaire samenwerking op de RU • Werven van 6 fte UD's en 4,5 fte postdocs (3 UD's + 3 postdocs FdM; 1 UD + 1 postdoc FdR; 1 UD + 0,5 postdoc FdL; 1 UD FFTR) • Opzet 2-jarig postdocprogramma • Initiëren van RUNOMI policy paper series voor kennisverspreiding naar beleidsmakers en professionals • Instelling adviesraad 	<ul style="list-style-type: none"> • Verhoogde zichtbaarheid van RUNOMI bij relevante academische en niet-academische spelers; RUNOMI initieert en participeert in debatten; RUNOMI heeft een sociale media- en PR-strategie die past bij het algemene RU communicatiebeleid • Onderzoeksresultaten van hoge kwaliteit; publicaties in belangrijke open access-tijdschriften; nauwere onderzoeks- en onderwijssamenwerking met internationaal erkende centra op het gebied van migrantstudies • Innovatie in het onderwijs op het gebied van migrantstudies in relatie tot Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid gerealiseerd • Succesvol een aantrekkelijk 2-jarig postdocprogramma met internationale aantrekkingskracht • RUNOMI geldt als kennishub en aanspreekpunt voor beleidsmakers, professionals en migranten
Welzijn en gezondheid <ul style="list-style-type: none"> • Versterken zichtbaarheid RUNOMI op campus en landelijk • Onderzoek naar RUNOMI-thema's versterken • Onderwijs rondom welzijn en gezondheid vernieuwen • Verhogen impact van Radboud onderwijs en onderzoek rondom welzijn en gezondheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Inrichten landelijke themagroep digitalisering en migrantinclusie als coördinerend netwerk, hechter structureren van relevante partners • Bestendigen en uitbouwen van lokaal expertiseteam en verdere inbedding van interdisciplinaire samenwerking op de RU • Werven van 2 fte UD's (FdM) • Opzet 2-jarig postdocprogramma • Initiëren van RUNOMI policy paper series voor kennisverspreiding naar beleidsmakers en professionals • Instelling adviesraad 	<ul style="list-style-type: none"> • Verhoogde zichtbaarheid van RUNOMI bij relevante academische en niet-academische spelers; RUNOMI initieert en participeert in debatten; RUNOMI heeft een sociale media- en PR-strategie die past bij het algemene RU communicatiebeleid • Onderzoeksresultaten van hoge kwaliteit; publicaties in belangrijke open access-tijdschriften; nauwere onderzoeks- en onderwijssamenwerking met internationaal erkende centra op het gebied van migrantstudies • Innovatie in het onderwijs op het gebied van migrantstudies in relatie tot welzijn en gezondheid gerealiseerd • Succesvol een aantrekkelijk 2-jarig postdocprogramma met internationale aantrekkingskracht • RUNOMI geldt als kennishub en aanspreekpunt voor beleidsmakers, professionals en migranten

Bestedingsplan

RU bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit FTR	125	1,0	-
	Faculteit Management-wetenschappen	375	2,9	-
	Faculteit Letteren	125	1,0	-
	Faculteit Rechten	125	1,0	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		750	5,8	-
2 ^e Prioriteit	Faculteit Management-wetenschappen	250	1,9	-
Totaal 2 ^e Prioriteit		250	1,9	-
Totaal		1.000	7,7	-

RU bestedingsplan SSH inclusief aanvullende financiering universiteit				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit FTR	138	1,1	-
	Faculteit Management-wetenschappen	413	3,2	-
	Faculteit Letteren	138	1,1	-
	Faculteit Rechten	138	1,1	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		825	6,3	-
2 ^e Prioriteit	Faculteit Management-wetenschappen	275	2,1	-
Totaal 2 ^e Prioriteit		275	2,1	-
Totaal		1.100	8,5	-

Conclusie en Output-KPI's

Met de hierboven geschetste investeringsimpuls kunnen de komende jaren een reeks belangrijke resultaten behaald worden. Op het vlak van **onderzoek** levert de interdisciplinaire samenwerking een substantieel aantal open access publicaties in toonaangevende internationale tijdschriften op. Daarnaast resulteert de landelijke samenwerking in frequente gemeenschappelijke paper sessies op toonaangevende nationale en internationale congressen en zal een waardevolle bijdrage geleverd worden aan de Nationale Wetenschapsagenda. Op de RU wordt extra ingezet op het indienen van interdisciplinaire onderzoeksaanvragen rond migrantinclusie en digitalisering met focus op maatschappelijke impact.

Om de **impact** te verhogen zal intensiever worden samengewerkt met maatschappelijke partners, waardoor onderzoeksresultaten vaker resulteren in 'evidence-based' beleidsinterventies en praktijk. Ter bevordering hiervan komt er een RUNOMI policy paper series gericht op beleidsmakers en professionals.

Op het vlak van **onderwijs** resulteert de investeringsimpuls in een aantal onderwijsvernieuwingen in de vorm van nieuwe modules, cursussen en/of specialisaties in bestaande BA- en MA-programma's, nieuwe interdisciplinaire summerschoolcursussen, educatieve initiatieven gericht op de migrantengemeenschap en postgraduate trainingsmodules voor professionals.

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Output-KPI's eind-2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid		
Versterken onderzoek naar 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking • Onderzoekscapaciteit van RUNOMI-leden uitbreiden door aanstelling UD's (structureel) en postdocs (alleen eerste twee jaar) • Versterken zichtbaarheid RUNOMI op campus en landelijk • Onderzoek naar RUNOMI-thema's versterken 	<ul style="list-style-type: none"> • Landelijke samenwerking leidt tot 3 gemeenschappelijke paper sessies op toonaangevend nationaal of internationaal congres (bijvoorbeeld IMISCOE jaarcongres) • Jaarlijks 10 peer-reviewed open access papers in toonaangevende internationale tijdschriften • Participatie in Nationale Wetenschapsagenda • Jaarlijks 1 gezamenlijke RUNOMI onderzoeksaanvraag indienen
Versterken onderwijs over 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een inventarisatie van de onderwijsvraag op de campus rondom het thema 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp nieuwe modules voor bestaande BA- en MA-programma's • RUNOMI biedt MA-specialisatie aan rondom migrantinclusie • RUNOMI biedt jaarlijks tenminste één Radboud summerschoolcursus aan • RUNOMI ontwikkelt nieuwe interdisciplinaire summerschoolcursus • RUNOMI biedt samen met een internationale partner (zoals Glasgow, UK; Western-Ontario, CA) een 'international classroom' aan • RUNOMI biedt een minorprogramma aan over migrantinclusie • Jaarlijks wordt een postgraduate training aangeboden aan beleidsmakers en docenten

Versterken impact op het gebied van 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een verhoging van de impact van onderzoek en onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid of interventies • Jaarlijks 5 policy papers
Welzijn en gezondheid		
Versterken onderzoek naar 'Welzijn en gezondheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een inventarisatie van de onderwijsvraag op de campus rondom het thema 'Welzijn en gezondheid' in de context van migrantinclusie • Onderwijs rondom welzijn en gezondheid vernieuwen 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp nieuwe modules voor bestaande BA- en MA-programma's • RUNOMI biedt MA-specialisatie aan rondom migrantinclusie, met aandacht voor welzijn en gezondheid • RUNOMI biedt jaarlijks tenminste één Radboud summerschoolcursus aan • RUNOMI ontwikkelt nieuwe interdisciplinaire summerschoolcursus • RUNOMI biedt samen met een internationale partner (zoals Glasgow, UK; Western-Ontario, CA) een 'international classroom' aan • RUNOMI biedt een minorprogramma aan over migrantinclusie, met aandacht voor welzijn en gezondheid
Versterken onderwijs over 'Welzijn en gezondheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking • Onderzoekscapaciteit van RUNOMI-leden uitbreiden door aanstelling UD's • Versterken zichtbaarheid RUNOMI op campus en landelijk • Onderzoek naar RUNOMI-thema's versterken 	<ul style="list-style-type: none"> • Landelijke samenwerking leidt tot jaarlijks tot 1 gezamenlijke paper sessie rond dit thema op een toonaangevend nationaal of internationaal congres (bijvoorbeeld IMISCOE jaarcongres) • Jaarlijks 2 peer-reviewed open access papers in toonaangevende internationale tijdschriften • Participatie in Nationale Wetenschapsagenda • Jaarlijks 1 gezamenlijke RUNOMI onderzoeksaanvraag indienen
Versterken impact op het gebied van 'Welzijn en gezondheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een verhoging van de impact van onderzoek en onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid of interventies • Jaarlijks 1 policy paper

4. Rijksuniversiteit Groningen (RUG)

Context

De huidige digitale transitie stelt de samenleving in al haar sectoren voor grote uitdagingen. Dit biedt enerzijds ongekende kansen voor de bevordering van welzijn en welvaart, participatie en burgerschap. Anderzijds wordt veel gevraagd van onze sociale veerkracht en dreigen reële gevaren op onder meer het gebied van kansenongelijkheid en diverse fundamentele rechten van burgers. De zes binnen dit sectorplan samenwerkende SSH-faculteiten van de RUG zien het als een gezamenlijke taak een wezenlijke bijdrage te leveren aan het adresseren van deze uitdagingen, met een sterke focus op maatschappelijke impact en betrokkenheid.

In de strategie van de RUG is digitalisering en artificiële intelligentie (AI) één van de vier interdisciplinaire universiteitsbrede thema's. De focus op digitalisering als overkoepelend thema van het SSH-sectorplan sluit daarom zeer goed aan bij de ontwikkelingen binnen de RUG. Hierin wordt interdisciplinariteit cruciaal geacht voor het inzicht krijgen in complexe maatschappelijke transitie's en het oplossen van belangrijke maatschappelijke problemen. Op de prioritaire subthema's zal daarom ook landelijke samenwerking worden vormgegeven tussen de universiteiten, bijvoorbeeld binnen het UNL-programma.

De digitale samenleving

Interdisciplinaire samenwerking op het gebied van digitalisering wordt vormgegeven binnen de *Jantina Tammes School for Digital Societies, Technology and AI*. Wetenschappers uit alle faculteiten werken hier samen aan onderwijs en onderzoek op de thema's van de school. Specifiek zal er worden ingezet op de ontwikkeling van interdisciplinaire minoren over maatschappelijke thema's, zoals digitalisering en AI, in het bachelor onderwijs. Hiervoor is in 2022 huisvesting in de binnenstad van Groningen gecreëerd aan de Grote Markt. Zo wordt sterk ingezet op public engagement en er worden ook 'living labs' gecreëerd. De SSH-infrastructuurgelden bij de RUG zullen bijdragen aan de ontwikkeling van deze labs.

Het thema digitalisering is ook zeer belangrijk voor de ontwikkeling van de Noord-Nederlandse economie, waar veel start-ups en scale-ups zijn die zich onder andere richten op digitale communicatie. De digitale sector in Noord-Nederland heeft een grote arbeidsvraag en het is van groot belang dat er een goede aansluiting is tussen opleidingen en de arbeidsmarkt in deze sector.

Eerste prioriteit: Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid

De SSH-faculteiten van de RUG zetten primair in op het thema 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid'. De faculteiten vinden dat hier vooral grote stappen gezet moeten worden op het gebied van onderwijsontwikkeling binnen faculteiten en over faculteiten heen. Daarnaast biedt het thema ook veel mogelijkheden voor nieuw en innovatief disciplinair- en interdisciplinair onderzoek. In de eerste twee jaar zet de RUG tijdelijk ook in op het aanstellen van postdocs, die als opdracht meekrijgen om de interdisciplinaire samenwerking op dit onderwerp te versterken. De RUG stelt, in aanvulling op het sectorplan, ook promotieplekken beschikbaar voor interdisciplinaire samenwerkingsprojecten. Vervolgens wordt ingezet op het verhogen van het aantal UD-posities binnen dit thema, zodat het stevig wordt verankerd in onderwijs en onderzoek. De aan te stellen tijdelijke postdocs (alleen in de eerste twee jaar) en vaste UD's (structureel) zullen onderzoek doen op deze thema's en onderwijs geven in bestaande BA- en MA-programma's en vakken waarin digitalisering centraal staat. Zij worden samengebracht in 'learning communities' die de samenhang moeten vergroten.

Verbinding met onderwijs

Het verder vormgeven van interdisciplinaire samenwerking is een belangrijke opdracht in de komende jaren. Dit zal gebeuren binnen de Jantina Tammes School. Er zal interdisciplinair onderwijs worden ontwikkeld via universiteitsbrede minoren. Een goed voorbeeld daarvan is het huidige programma *Data Wise* dat in een enorme behoefte voorziet bij studenten aan de hele RUG. Ook zal digitalisering in sommige faculteiten integraal meer aandacht krijgen in onderwijsprogramma's, onder meer aandacht voor computationele methodes en 'transferable digital skills'. Interfacultaire samenwerkingen, zoals tussen de Faculteit Economie en Bedrijfskunde en de Faculteit Wijsbegeerte rond onderwijs en onderzoek op het gebied van economie en ethiek met een

focus op de ethische vraagstukken rond de digitale platform economie zijn een ander voorbeeld. Op landelijk niveau zal nauw worden afgestemd en samengewerkt met de andere universiteiten (Nijmegen, Utrecht, VU en Twente) op dit thema.

Binnen het thema 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' zetten de SSH-faculteiten van de RUG in op drie subthema's in hun onderwijs en onderzoek.

a) De digitale overheid en de geïnformeerde burger: het eerste thema is de digitale overheid en de geïnformeerde burger. Digitalisering bij de overheid kan leiden tot meer efficiëntie, maar kan ook zorgen voor meer afstand tussen de burger en de overheid. De burger wordt een digitaal nummer met een digitale ID. Bovendien dreigt uitsluiting voor tenminste 2,5 miljoen Nederlanders die momenteel onvoldoende digitale vaardigheden hebben. Daarnaast is het gebruik van digitale middelen, zoals algoritmen voor selectie en voorspelling risicovol. Hier doemen juridische, ethische en communicatievragen op. Hoe kan de overheid effectief communiceren met burgers in tijden van verdergaande digitalisering? Hoe kan de overheid op een verantwoorde manier algoritmes inzetten in haar processen en communicatie met burgers? Hoe veilig is de communicatie en hoe zit het met de privacy van burgers?

b) Digitale exclusie en sociale ongelijkheid: het tweede thema waar de SSH-faculteiten aan de RUG op in willen zetten is digitale exclusie en de gevolgen voor sociale ongelijkheid. Hier zijn verschillende subthema's relevant. Hoe kunnen instellingen en bedrijven effectief digitaal communiceren met al hun belanghebbenden, zoals klanten, toeleveranciers en leden? Hoe zorgen we ervoor dat digitale ongeletterdheid afneemt? Welke gevolgen heeft digitalisering voor sociale ongelijkheid en de individuele welvaart?

c) Digitale nieuws- en informatievoorziening, publiek debat en maatschappelijke cohesie, burgerschap en identiteit: het derde thema heeft betrekking op hoe digitale nieuws- en informatievoorziening en conversatie tussen individuen invloed hebben op maatschappelijke cohesie, burgerschap en identiteit. Belangrijke vragen hierbij zijn onder andere: wat is de invloed van digitale communicatie op de identiteit en het zelfbeeld van individuen? Wat is de impact van digitale platforms op onze communicatie en het welzijn van burgers? Welke invloed heeft sociale media op maatschappelijke cohesie en hoe voorkom je een verdergaande polarisatie? Hoe kan betrouwbare nieuwsvoorziening mis- en desinformatie in de samenleving tegengaan?

De keuze voor deze drie subthema's maakt het mogelijk om bestaande zwaartepunten verder uit te bouwen vanuit een sterke aanvangspositie in de aanwezige expertise binnen de verschillende faculteiten. Bij de Faculteit Letteren is er een sterke focus op onderzoek op het gebied van mediastudies en communicatie- en informatiewetenschappen alsmede op digitale geletterdheid en digitale inclusie. Daarnaast heeft de faculteit een aantal bachelor- en masterprogramma's op het gebied van digitalisering en communicatie, zoals de BA Information Science (AI with language) en de MA's Information Sciences, Datafication and Digital Literacy, Digital Humanities en Social Media and Society. De faculteit is penvoerder van de Digital Literacy Coalition waarin twintig kennisinstellingen, overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties via onderzoek en interventies digitale geletterdheid bevorderen.

De grote en versnellende digitale transitie van onze samenleving heeft ook ingrijpende gevolgen voor de rechtspositie van de ingezetenen, het rechtssysteem en het functioneren van de rechtsstaat. Bij de Faculteit Rechtsgeleerdheid is op dit terrein veel onderzoekexpertise aanwezig, waarbij ook gebruikt wordt gemaakt van juridisch-normatieve methoden en empirische technieken uit de data science. Ook in het juridisch BA- en MA-onderwijs is er veel aandacht voor IT-recht en 'technology law', met privacy en data protection als belangrijke thema's. Centraal in de problematiek staat uiteindelijk de verhouding overheid en burger. De 'digitale overheid' wil efficiëntie stimuleren en de communicatie tussen burger en overheidsinstanties bevorderen. Het gevaar hierbij is dat de rechtspositie van burgers die niet beschikken over gemiddelde digitale vaardigheden of niet verkeren in stabiele sociale, persoonlijke en economische omstandigheden in het gedrang komt.

De Faculteit Economie en Bedrijfskunde besteedt veel aandacht aan digitalisering en heeft dat als een centraal thema in haar strategie. Er wordt onder andere aandacht besteedt aan digitale marketing en communicatie, digitale transformatie, data science en eHealth. Zo heeft zij ook een track in de master Marketing genaamd Marketing Analytics and Data Science. Ook is er een focusgebied 'digital business'. Daarnaast heeft zij samen met de Faculteit Science en Engineering het Groningen Digital Business Centre opgericht met sterke verbindingen met digitale ondernemers in Noord-Nederland. Studenten en onderzoekers hebben zo direct contact met Noord-Nederlandse digitale bedrijven.

Bij de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen is veel aandacht voor digitale identiteit en inclusie. Daarnaast is er een sterke nadruk op open science, met als belangrijk thema de openheid van (digitale) onderzoeksdata en beschikbaarheid ervan voor niet-westerse onderzoekers. De Faculteit Wijsbegeerte richt zich op de ethische vraagstukken van een verdergaande digitalisering, zoals privacy en algoritmische bias bijvoorbeeld bij sociale media, terwijl de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap onder andere digitale technieken gebruikt bij de analyse van oude geschriften en de rol van digitale communicatie bij de verspreiding van religie bestudeert.

Tweede prioriteit: Welzijn en gezondheid

De tweede prioritering 'Welzijn en gezondheid' sluit eveneens nauw aan bij het profiel van de RUG. Gezondheid is een van de vier strategische thema's van de RUG. Als SSH-faculteiten willen we binnen het dwarsdoorsnijdend sectorplan hier verder in investeren vanaf 2023 in zowel onderwijs als onderzoek.

Binnen de RUG wordt de interdisciplinaire samenwerking op het gebied van public health vormgegeven binnen de *Aletta Jacobs School of Public Health* (AJSPH), waarin ook de sterk ontwikkelde medische discipline participeert. Onderzoekers van verschillende faculteiten werken hier samen met een sterke focus op 'healthy ageing'. Binnen faculteiten zijn ook centers gericht op gezondheid. Focusgebieden zijn onder andere preventie en een betaalbare publieke gezondheidszorg. Digitalisering kan daarbij van groot belang zijn via onder andere eHealth.

Vanaf 2023 willen de SSH-faculteiten een beperkt deel van de investeringsgelden uit het dwarsdoorsnijdend SSH-plan aanwenden om onderwijs en onderzoek op dit gebied verder te versterken. Vanuit een focus op digitalisering, zal worden ingezet op drie subthema's.

a) eHealth: eHealth is een belangrijke methode om patiënten op afstand te bedienen en te monitoren. Het gebruik hiervan door patiënt en arts is een typisch sociaalwetenschappelijk vraagstuk, waarbij ook economische factoren (bijvoorbeeld efficiëntie) een belangrijke rol spelen.

b) AI-gebruik in de gezondheidszorg: AI wordt steeds meer ingezet door artsen voor bijvoorbeeld diagnoses, terwijl robots patiënten in de toekomst kunnen gaan bedienen. De interactie tussen mens en AI verdient veel aandacht in de gezondheidszorg, omdat bijvoorbeeld bij een groot personeelstekort in de zorg robots taken van zorgpersoneel kunnen overnemen.

c) Preventie: als derde subthema willen de faculteiten zich richten op hoe bijvoorbeeld gezondheidsapps als digitaal interactiemiddel bij kunnen dragen aan een gezondere leefstijl. Momenteel wordt hier bijvoorbeeld al samen met ziektekostenverzekeraar Menzis onderzoek naar gedaan en dit zal verder uitgebreid moeten worden.

Binnen deze drie subthema's is de menselijke kant van digitalisering in de zorg belangrijk. Vraag is hier hoe de digitale geletterdheid van patiënten en ook van zorgmedewerkers, vergroot kan worden. Dit is conditioneel voor het succesvol introduceren van digitale technologieën (eHealth, AI, monitoring gezondheid) in het zorgdomein. Daarnaast wordt de sociale, culturele en ethische kant van digitalisering geadresseerd. Bijvoorbeeld: op welke (onbewuste) aannames over gezondheid en normaliteit is eHealth gebouwd? Welke risico's kleven hieraan en zijn deze aanvaardbaar voor alle stakeholders? Hoe verandert eHealth gezondheidscommunicatie? En hoe kunnen we de menselijke maat bewaken als we op brede schaal gebruik maken van digitalisering?

Verbinding met onderwijs

De afgelopen jaren hebben de SSH-faculteiten en de RUG al veel geïnvesteerd in de ontwikkeling van het gezondheidsthema. Dit gebeurde onder andere met de oprichting van de *Aletta Jacobs School of Public Health*. Bij verschillende faculteiten is er onderwijs op het gebied van public health ontwikkeld. En er is ook een universiteitsbrede minor 'Meer gezonde jaren'. Zo heeft de Faculteit Economie en Bedrijfskunde een track in de Master of Science Business Administration (Msc.BA) op het gebied van Healthcare Management. Ook wordt een executive MBA-track health aangeboden voor ziekenhuisbestuurders in het Noorden van het land in het kader van 'lifelong learning'. De opleiding Kunst- en Architectuurgeschiedenis heeft een unieke samenwerking met het UMCG waarbij artsen in opleiding aan de hand van kunst wordt geleerd beter waar te nemen.

Interdisciplinaire onderwijsprogramma's zullen in de komende jaren worden opgezet. Zo wil de Faculteit Economie en Bedrijfskunde een interdisciplinaire minor met een focus op 'challenge based learning' opzetten op het gebied van healthy society voor verschillende masterprogramma's. Hierdoor is er niet alleen een inhoudelijk vernieuwing maar vindt er ook een onderwijskundige vernieuwing plaats. Zo kunnen de studenten bijvoorbeeld de vraag voorgelegd krijgen hoe ze eHealth willen gaan inzetten bij de bediening van patiënten in Oost-Groningen, waar een nijpend tekort is aan zorgmedewerkers en de bevolking vergrijsd.

Voor deze vernieuwingen ligt een uitstekende basis in de centers op dit thema binnen de SSH-faculteiten, die samenwerken binnen de AJSPH. Zo heeft de Faculteit Economie en Bedrijfskunde het Centre for Public Health in Economics and Business en de Faculteit Rechtsgeleerdheid kent het Groningen Centre for Health Law. Binnen dit laatste centrum wordt het gezondheidsrecht met name bestudeerd vanuit het perspectief van het internationaal recht en de mensenrechten, met nadruk op onder meer ongelijkheid en kwetsbaarheden in de gezondheidszorg. Het Groningen Centre for Health and Humanities, gepositioneerd binnen de Faculteit der Letteren, richt zich vanuit een interdisciplinair perspectief op het begrijpen van de culturele, historische, sociale en politieke mechanismen van gezondheid en welzijn. Bij de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen is het Centre of Expertise Social Science and Well-being opgericht. Zij richten zich onder andere op gezondheid in een sociale context en specifieke werking van gezondheidsinterventies (onder andere nudging) en beleidsontwikkeling. Binnen de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap is er een sterke focus in onderzoek en onderwijs op het thema gezondheid en welzijn. De faculteit heeft het Centre for Religion, Health and Wellbeing opgericht, dat gekoppeld is aan de AJSPH. Centraal binnen het facultaire onderzoek staat onderzoek naar ethiek in de gezondheidszorg en naar zingevingsprocessen 'meaning making' en specifiek is er aandacht voor zingeving in de palliatieve zorg en in werkcontexten. De faculteit is een belangrijk opleidingscentrum voor geestelijke verzorgers in Nederland. Ook de Faculteit Wijsbegeerte is actief op het gebied van gezondheid en welzijn. Zij streeft naar een integrale benadering van gezondheid en welzijn in onderzoek en onderwijs. Het gaat daarbij onder andere om normatieve kaders over wat belangrijk is en waarom, maar ook over hoe gezondheid en welzijn op een moreel verantwoorde manier gestimuleerd kan worden.

Landelijk zal worden samengewerkt met de andere universiteiten op dit thema (Tilburg, Nijmegen, Leiden en Eindhoven), bijvoorbeeld via het UNL-programma Digitale Samenleving waar in de lijn Health and Wellbeing een sterke nadruk ligt op preventie.

Input- en Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input- en Proces-KPI's (voor 31-12-2022)	Input- en Proces-KPI's (2023-2028)
Infrastructuur	Ontwikkeling van living lab voor interdisciplinaire schools in nieuw gebouw in binnenstad Groningen in 2022-2023	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling plannen voor vernieuwing labs bij faculteiten met grotere focus op digitale tools • Plan maken voor digitalisering onderwijs benodigdheden • Plan maken voor digitalisering onderzoeksfaciliteiten • Public Engagement in gebouw centraal in Groningen gerealiseerd hebben met nieuwe activiteiten gericht op de bewoners van Groningen en ommeland
Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid	<ul style="list-style-type: none"> • In samenwerking met UNL-programma Digitale Samenleving een netwerk vormen voor landelijke samenwerking tussen universiteiten op dit thema en met maatschappelijke stakeholders • Opzet van structurele interdisciplinaire school op gebied van digitalisering en AI (Jantina Tammes School) • Werven/aanstellen van 4,4 fte UD's en postdocs (kan gespecificeerd worden per faculteit) • In kaart brengen onderwijs op thema binnen faculteiten • Bijdragen aan bestaand onderwijs en onderzoek op thema in faculteiten • In kaart brengen van onderzoek op gebied van digitalisering bij faculteiten 	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere doorontwikkeling van interdisciplinaire school op gebied van digitalisering en AI (Jantina Tammes School) • Succesvolle ontwikkeling van drie thema's: Digitale overheid, digitale inclusie en sociale ongelijkheid en digitale identiteit en maatschappelijke cohesie • Samenwerking met interdisciplinaire onderzoeksprojecten op gebied van digitalisering tussen SSH-faculteiten • Interdisciplinaire minor in bachelor op het gebied van digitalisering en AI gerealiseerd • Onderwijsvernieuwing realiseren met focus op digitalisering in onderwijs in brede zin
Welzijn en gezondheid	Geen; geen investering	<ul style="list-style-type: none"> • Input SSH in AJSPPH doorzetten en AJSPPH verder door ontwikkelen binnen RUG • Ontwikkeling van vier thema's: eHealth, AI, Digitalisering en preventie, en Digitale Geletterdheid blijkend uit interdisciplinair onderzoeksprojecten op deze thema's • Challenge-based learning opzetten op gebied van welzijn thema met focus op Noord-Nederlandse gezondheidsuitdagingen in faculteiten

Bestedingsplan

We stellen hieronder de volgende verdeling over faculteiten voor met een specifieke invulling voor de gelden van 2022. Hierbij kost één UD, 130K en één postdoc 90K. We hebben ons in 2022 gericht op onze eerste prioriteit 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid'. Hier zien we op korte termijn mogelijkheden om zaken op te bouwen, dan wel te versnellen. We kiezen voor een combinatie van vaste UD's (structureel) en tijdelijke postdocs (max. 2 jaar). Postdocs zullen bij de respectievelijke faculteiten vooral worden ingezet voor de versterking van het onderzoek. De UD's krijgen = ook de opdracht om het onderwijs verder te ontwikkelen op dit thema. Specifiek kan dan gedacht worden aan meer interdisciplinair onderwijs.

Hieronder staat de tabel voor besteding middelen in 2023 en 2024. Ons idee is om in totaal elf UD's aan te gaan stellen en daarnaast vier lab medewerkers en/of data scientists die het experimentele onderzoek en de analyses van grote databases kunnen ondersteunen bij verschillende faculteiten en/of in de interdisciplinaire 'schools' op het gebied van digitalisering en health. Er is nog geen verdeling gemaakt over de inzet over faculteiten. De plannen hierover worden later dit jaar gemaakt. De drie postdocs aangesteld bij Gedrag- en Maatschappijwetenschappen, Rechtswetenschappen en Letteren lopen nog door in 2023.

RUG bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e & 2 ^e prioriteit	Faculteit Gedrag- en Maatschappijwetenschappen	310	2,2	0,3
	Faculteit Economie en Bedrijfskunde	489	3,5	0,5
	Faculteit der Letteren	376	2,7	0,4
	Faculteit Rechts-wetenschappen	279	2,0	0,3
	Faculteit Godgeleerdheid	13	0,1	0,0
	Faculteit Wijsbegeerte	33	0,2	0,0
	Totaal 1 ^e & 2 ^e prioriteit		1.500	-
Totaal		1.500	10,6	1,6

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Output-KPI's eind-2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Infrastructuur	Ontwikkeling van living lab voor interdisciplinaire schools in nieuw gebouw in binnenstad Groningen in 2022-2023	<ul style="list-style-type: none"> • Public engagement realiseren bij bevolking in Noord-Nederland via gebouw voor schools • Labs zijn up-to-date en gebruiken de nieuwste technologie • Digitalisering (onder andere blended learning) van onderwijs verder realiseren
Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid	<ul style="list-style-type: none"> • Plan gemaakt voor structurele samenwerking op gebied van digitalisering op onderwijs en onderzoek binnen SSH-faculteiten • Aanstellen 1,2 fte UD digitale marketing en digitale transformatie bij Faculteit Economie en Bedrijfskunde • Ophoging bestaande fte van UD's met 0,1 fte bij Faculteit Wijsbegeerte en Faculteit Godsgelerdheid • Aanstelling 3 fte postdoc bij Faculteit Gedrag en Maatschappijwetenschappen, Faculteit Letteren en Faculteit Rechtswetenschap 	<ul style="list-style-type: none"> • Jantina Tammes School voor digitalisering gerealiseerd resulterend in interdisciplinair onderzoek en onderwijs binnen RUG • Verhoging van publicaties op dit terrein • Onderwijsvernieuwing gerealiseerd op dit gebied • Interdisciplinair onderwijs ontwikkeld op gebied van digitalisering aan RUG binnen de Jantina Tammes School • Binnen faculteiten onderwijs ontwikkeld op digitalisering thema's • Samenwerking (door)ontwikkeld met Noord-Nederlands bedrijfsleven en de overheid op thema digitalisering
Welzijn en gezondheid	Geen investering in 2022	<ul style="list-style-type: none"> • Challenge-based learning opgezet en verzorgd op gebied van welzijns-thema met focus op Noord-Nederlandse gezondheidsuitdagingen • Onderzoeksresultaten met betrekking tot digitale gezondheidsinterventies wordt opgenomen in beleid • Kennis uit onderzoek wordt gebruikt om eHealth in te zetten in Noord-Nederland • Kennis uit onderzoek wordt gebruikt om AI en robotisering in te zetten in gezondheidszorg in Noord-Nederland

5. Technische Universiteit Eindhoven (TU/e)

Hieronder omschrijven we voor elke gekozen prioriteit kort de thematiek, lokale inbedding, verankering in onderwijs en verbinding met andere universiteiten. De thema's sluiten nauw op elkaar aan en de invulling behelst een samenwerkingsverband in plaats van separaat vorm te geven onderzoek en onderwijs.

Eerste prioriteit: Welvaart, werk en ondernemerschap

Thema

Werkomgevingen zullen in de komende jaren in veel sectoren snel en ingrijpend worden gedigitaliseerd en gerobotiseerd. Het aanbod aan technologische mogelijkheden groeit, terwijl ook de behoefte eraan toeneemt onder meer door de snel toenemende schaarste aan (menselijk) personeel. Dit betekent dat werkprocessen in bijvoorbeeld transport en logistiek, maar ook in zorg en verpleging, herontworpen moeten worden. Hierbij zullen menselijke werkzaamheden deels worden overgenomen door digitale technologieën. Zal een nog veel groter deel van de menselijke werkzaamheden worden getransformeerd door de samenwerking met (geavanceerde) technologie.

De ingrijpende verandering in de manier waarop mensen hun dagelijkse werkzaamheden uitvoeren heeft allerlei ethische implicaties voor werkomgevingen. Zo zullen verantwoordelijkheden op de werkvloer worden herverdeeld of onduidelijk worden 'responsibility gaps', en zullen bepaalde werknemers meer of minder risico's lopen op bedrijfsongevallen of verlies van arbeidszekerheid.

Daarnaast kan de digitale transformatie van werkprocessen ten koste gaan van – of misschien juist ten goede komen aan – de mogelijkheden tot betekenisvol werk. Wij willen daarom de ethische randvoorwaarden voor digitalisering en robotisering onderzoeken, door ons te richten op de gevolgen voor werkomgevingen.

Lokale inbedding

Dit onderzoek is doorsnijdend voor Geestes- en Sociale wetenschappen: we combineren ethische expertise (Philosophy & Ethics groep) met expertise in arbeids- en organisatiepsychologie (Human Performance Management groep). We doen dit in een omgeving (TU/e) waarin digitalisering en robotisering mede worden vormgegeven, in nauwe samenwerking met partners uit het bedrijfsleven in de Brainport regio, bijvoorbeeld in de Eindhoven Engine. Dit geeft unieke mogelijkheden om ethische randvoorwaarden enerzijds in de werkpraktijk te identificeren en anderzijds te implementeren in het ontwerp van gedigitaliseerde werkprocessen en digitaal ondernemerschap. Hierbij bouwen we voort op een eerdere, succesvolle samenwerking binnen het NWO-MVI programma in het project "Working 'with' or 'against' the machine? Optimizing human-robot collaboration in logistic warehouses" (2018-2020) en lopend onderzoek naar 'digital well-being' binnen het zwaartekrachtprogramma "Ethics of Socially Disruptive Technologies" (ESDiT; www.esdit.nl; 2018-2028).

Verbinding met onderwijs

De TU/e leidt de ingenieurs van de toekomst op, met integrale aandacht voor de ethische aspecten van hun beroepspraktijk. Inzichten over de randvoorwaarden voor digitalisering en robotisering van werkomgevingen kunnen duurzaam worden verankerd in de ethiek-component van alle relevante bacheloropleidingen. Dit zal gebeuren in de nieuw vorm te geven cursussen Engineering Ethics (1e jaars BA, vanaf academisch jaar 2023/2024) en "Engineering for Society" (3e jaars BA, vanaf academisch jaar 2025/2026). De aan te stellen UD zal direct worden betrokken bij ontwerp en uitvoering van deze cursussen.

Verbinding met andere universiteiten / synergie met andere instrumenten

Digitale technologieën en hun implicaties voor centrale morele waarden vormen een centraal onderzoeksthema van het ESDiT-programma. Hierin werken ethici van TU/e samen met partners aan UMC Utrecht en de universiteiten van Delft, Leiden, Twente, Utrecht en Wageningen. ESDiT is een natuurlijke context om verbinding met andere universiteiten vorm te geven voor dit thema en biedt kansen voor de verdere opbouw van een onderzoeksgroep in de vorm van financiering voor promovendi en postdocs. De thematiek van het beoogde onderzoek sluit direct aan bij lopend onderzoek naar 'electronic Human Resource Management' en

workforce digitization aan de Universiteit Twente. Verder zien we belangrijke synergieën met het onderzoek naar digitaal ondernemerschap en 'datapreneurship' dat plaatsvindt aan de Tilburg University en de Erasmus Universiteit Rotterdam, die ook deze prioriteit hebben gekozen.

Tweede prioriteit: Welzijn en gezondheid

Thema

Het doen van betekenisvol werk is een voorname factor in menselijk welzijn. Mensen ontlenen namelijk een groot deel van hun persoonlijke identiteit aan hun werk en de taken die ze daarin uitvoeren. Digitalisering en robotisering van de werkomgeving transformeren menselijke werkzaamheden. Tijdens de huidige pandemie zijn bijvoorbeeld allerlei werkzaamheden, zoals vergaderen of het geven van onderwijs, 'gehybridiseerd'. Deze digitale transformatie beïnvloedt de mogelijkheden voor betekenisvol werk en daardoor menselijk welzijn op verschillende manieren – bijvoorbeeld door effecten op sociale samenhang of de mogelijkheid om taken naar eigen inzicht vorm te geven. We onderzoeken deze effecten van digitalisering op betekenisvol werk om de digitale transformatie van werk mensgericht vorm te geven. Enerzijds door gelijktijdige optimalisatie 'joint optimization' van het technische en het sociale systeem bij digitale transformatieprocessen en anderzijds door medewerkers te leren proactief kleine veranderingen aan te brengen in hoe ze met (geavanceerde) technologie samenwerken 'job crafting'.

Een tweede, aankomende transformatie die samenhangt met betekenisvol werk betreft taken waarbij robots en andere 'intelligent agents' volwaardige collega's zijn en geen instrumenten, omdat ze in staat zijn tot onafhankelijke, doelgerichte beslissingen. De overgang van controle naar samenwerking in 'human-agent teams' is enerzijds een uitdaging bij het ontwerp van robots, zeker voor dynamische taaksituaties waar teamleden zich gecoördineerd moeten aanpassen aan de veranderende situatie.

Anderzijds zullen menselijke teamleden moeten leren om de kwaliteiten van synthetische collega's op waarde te schatten, en op hen te vertrouwen. Werkprocessen zullen zo moeten worden ingericht dat arbeidsprestaties en werkplezier behouden blijven, maar ook rekening wordt gehouden met ethische kwesties rond onderling vertrouwen en het verdelen van verantwoordelijkheid.

Lokale inbedding

Ook voor dit thema combineren we ethische expertise (P&E-groep) met expertise in arbeids- en organisatiepsychologie (HPM-groep), in een omgeving waarin wordt samengewerkt met technische wetenschappers en partners uit het bedrijfsleven. Een aantal effecten van digitalisering op betekenisvol werk is eerder in detail geanalyseerd in bovengenoemd NWO-MVI programma "Working 'with' or 'against' the machine? Optimizing human-robot collaboration in logistic warehouses". Binnen het lopende NWO Sustainable Living Labs project "Sharehouse: a living lab for innovating warehousing, logistics education, and work" (2020-heden) wordt eveneens aandacht besteed aan ethische randvoorwaarden voor het ontwerpen van betekenisvolle werkplekken in de logistiek.

Verbinding met onderwijs

Zowel in de nieuw ontwikkelde mastercursus "Implementing and Adapting to AI in organizations" (MA; AY 2022-2023) als in reeds bestaande bachelorcursussen – bijvoorbeeld Work and Organizational Psychology advanced en Social Innovation and Sustainable Employability (beide 2e/3e jaars BA) – zal expliciet aandacht besteed worden aan ethische aspecten van digitalisering en robotisering in organisaties. De aan te stellen postdoc zal direct worden betrokken bij het ontwikkelen en uitvoeren van dit cursorisch onderwijs, waarbij deze positie vanaf 2023 wordt ingevuld op UD-niveau selectie. Daarnaast bieden MA-thesis projecten een goede mogelijkheid voor het leggen en verstevigen van banden met het bedrijfsleven voor het doen van onderzoek naar deze thematiek.

Verbinding met andere universiteiten / synergie met andere instrumenten

Ook dit thema sluit direct aan bij de agenda van het Zwaartekrachtprogramma "Ethics of Socially Disruptive Technologies" (ESDiT): we onderzoeken het begrip 'betekenisvol werk', en de invloed die technologieën daarop hebben. Verder zien wij mogelijkheden om het onderzoek te laten aansluiten op de genoemde samenwerking met de Universiteit Twente op het terrein van 'electronic Human Resource Management en workforce digitization', en geeft het kansen voor het versterken van bestaande samenwerkingsverbanden met Tilburg University op het gebied van 'mens-machine-interactie', temeer daar zij ook deze prioriteit heeft gekozen. Tenslotte bieden bestaande contacten met Universiteit Maastricht op het gebied van technologie en arbeidsparticipatie mogelijkheden voor samenwerking.

Input- en Proces-KPI's

Hieronder zijn uitsluitend KPI's op facultair niveau aangegeven. Bijdragen aan universitaire en landelijke KPI's (zoals aanstellen van landelijke projectleiders of deelnemen aan themagroepen) zijn dus onvermeld. Omdat het uitdrukkelijk gaat om gezamenlijk te ontwikkelen thema's, zijn gemeenschappelijke KPI's geformuleerd.

Onderdeel / prioriteit	Input- en Proces-KPI's (voor 31-12-2022)	Input- en Proces-KPI's (2023-2028)
Welvaart, werk en ondernemerschap & Welzijn en gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten onderzoeksteam (P&E; HPM) voor structurele interdisciplinaire aanpak van thema Werven 1,0 fte postdoc Verder uitbouwen van bestaande samenwerkingsverbanden met partners binnen TU/e (Eindhoven Engine; EAISI) en bedrijfsleven (onder andere European Supply Chain Forum) en aangaan van nieuwe samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld met Brainport Industry Campus) Onderbrengen van thematiek in bestaand en nieuw cursorisch onderwijs en in MA-thesis projecten 	<ul style="list-style-type: none"> Inbedding thema in (inter)nationale onderzoekssamenwerking (ESDiT programma) Consortiumvorming ter voorbereiding van onderzoeksaanvragen Uitbreiding van onderzoeksteam via nationale en Europese grants Duurzaam verankeren van thematiek in cursorisch bachelor- en masteronderwijs Realiseren en begeleiden van student-projecten op dit thema

Bestedingsplan

TU/e bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences	130	1,0	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		130	1,0	-
2 ^e Prioriteit	Faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences	70	0,5	-
Totaal 2 ^e Prioriteit		70	0,5	-
Totaal		200	1,5	-

TU/e bestedingsplan SSH inclusief aanvullende financiering universiteit (onder voorbehoud)				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences	200	1,5	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		200	1,5	-
2 ^e Prioriteit	Faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences	130	1,0	-
Totaal 2 ^e Prioriteit		130	1,0	-
Totaal		330	2,5	-

Gekozen is voor een stabiele verdeling over de looptijd. Dit zorgt voor maximale continuïteit in de uitvoering, en garandeert ook een structurele verankering in het onderwijs. Deze verankering zal, zeker in eerste instantie, zwaarder zijn voor het eerste thema; daarom is hier gekozen voor werving van een universitair docent (tegen het tarief dat minimaal is ten opzichte van de tarieven die nodig zijn in een techniekomgeving) die onderwijs en onderzoek gecombineerd vorm kan geven. Deze docent zal een structurele rol spelen in de cursussen 'Engineering Ethics' en 'Engineering for Society'. Voor het tweede thema zal een postdoc worden geworven, die direct kan voortbouwen op de resultaten van het bovengenoemde NWO-MVI project "Working 'with' or 'against' the machine?" en het nog lopende NWO Living Lab project "Sharehouse: a living lab for innovating warehousing, logistics education, and work". In de loop van de aanstelling van de postdoc zal de faculteit op basis van eigen financiële middelen de postdoc-positie omzetten in een aanstelling op UD-niveau, waarbij de postdoc zich kan kwalificeren maar uitsluitend bij zorgvuldige toetsing aan de UD-criteria.

Conclusie en Output-KPI's

Hieronder zijn uitsluitend KPI's op facultair niveau aangegeven. Bijdragen aan universitaire en landelijke KPI's (zoals aanstellen van landelijke projectleiders of deelnemen aan themagroepen) zijn dus onvermeld. Omdat het uitdrukkelijk gaat om gezamenlijk te ontwikkelen thema's, zijn gemeenschappelijke KPI's geformuleerd.

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Welvaart, werk en ondernemerschap & Welzijn en gezondheid		
Versterken onderzoek naar 'Welvaart, werk en ondernemerschap' & 'Welzijn en gezondheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking (ethiek, P&E; arbeids- en organisatiepsychologie, HPM) 	<ul style="list-style-type: none"> • (Inter)nationale samenwerking leidt tot meer gemeenschappelijke publicaties • Er zijn 3 onderzoeksvoorstellen ontwikkeld voor aanvragen op nationaal of Europees niveau
Versterken onderwijs over 'Welvaart, werk en ondernemerschap' & 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn minimaal 2 studentenprojecten per jaar op dit thema gerealiseerd en begeleid • Er worden jaarlijks meer dan 100 studenten opgeleid met deze thematiek

Versterken impact op het gebied van 'Welvaart, werk en ondernemerschap' & 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksresultaten zijn opgenomen in beleid of interventies
--	--	---

6. Tilburg University (TiU)

Context

Tilburg University (TiU) heeft de ambitie om kennis van de wetenschapsgebieden Social Sciences & Humanities in te zetten voor duurzame digitalisering voor welzijn en gezondheid. Onder het motto van *brede welvaart voor iedereen* wil TiU werken aan wat voor mensen van waarde is, zoals gezondheid, sociale contacten en mentaal welbevinden. Digitalisering als motor voor innovatie heeft gezorgd voor veel mogelijkheden in preventie, zelfregie, geïnformeerde gedeelde besluitvorming en gepersonaliseerd zorg. Maar er zijn ook zorgen. Zorgen zijn er dat hulpverleners worden vervangen door devices om kosten te besparen waardoor de menselijke maat verloren gaat, dat aansprakelijkheidskwesties leiden tot onzekerheid en dat toenemende dataficering nieuwe cybersecurity risico's met zich meebrengt.

Eerste en enige prioriteit: Welzijn en gezondheid

De Nederlandse zorg presteert over het algemeen goed, maar de financiële, personele en maatschappelijke houdbaarheid staat onder druk, in het bijzonder in de geestelijke gezondheidszorg, de ouderenzorg en de jeugdzorg. Zonder digitale technologie zal de toegang en de kwaliteit van de zorg verder onder druk komen te staan. De belofte van digitalisering is (nog) niet ingelost. Integendeel. De implementatie van innovatieve technologieën binnen de zorg vindt plaats in de context van complexe juridische en ethische kaders, zoals die welke de bescherming van persoonsgegevens, aansprakelijkheid en medische apparatuur reguleren. En helaas zien we maar al te vaak dat vernieuwingen met potentie moeizaam worden doorgevoerd door organisatorische redenen, concurrentie en marktwerking in de zorg. De sociale en geesteswetenschappen kunnen hierin een belangrijk verschil maken.

Technologie is niet los te denken van de sociale en maatschappelijke context die de toepassingen ervan zowel voortbrengt als gebruikt. Het is de ambitie van TiU om digitale wetenschappen te integreren in onderzoek en onderwijs, zodat we vanuit de kennis van de sociale en geesteswetenschappen deze evoluties mede kunnen beïnvloeden. Fundamentele vragen dienen daarom te worden beantwoord over de betekenis van technologie voor intelligentie, autonomie, kwetsbaarheid en menselijke waardigheid in de context van steeds 'slimmer' wordende digitale systemen. Reflectie op economische, ethische, filosofische, juridische en sociale aspecten is daarbij essentieel.

Profilering onderzoek

TiU heeft een sterk profiel op interdisciplinair onderzoek naar zowel gezondheid en welzijn als naar de samenhang tussen wet- en regelgeving, markten en organisaties, samenleving en burgers, en technologie en data. TiU is sterk in sociaal- en gedragswetenschappelijk onderzoek vanuit het capabilities perspectief. Denk hierbij aan concepten als participatie, herstel- en mensgerichte zorg, zingeving, positieve gezondheid, mentale kracht, acceptatie, weerbaarheid, kwaliteit van leven van mensen met en zonder aandoeningen. Binnen de geesteswetenschappelijke faculteit zijn er sterke onderzoeksgroepen die zich richten op de vraag hoe digitale (communicatie)technologie de gezondheid en het welbevinden van burgers kan verbeteren. Bij welzijn en gezondheid speelt ook de existentiële dimensie een belangrijke en complementaire rol. Het onderzoek vanuit TiU richt zich op zin- en betekenisgeving en op de wijze waarop daarin zorg en ondersteuning kan worden verleend, bijvoorbeeld door geestelijk verzorgers. Door de TiU wordt uitgebreid onderzoek gedaan naar wet- en regelgevingsvraagstukken zoals de bescherming van de grondrechten van patiënten en zorgconsumenten alsook naar ethische en governance vraagstukken in relatie tot zorg. TiU heeft een grote groep onderzoekers op het gebied van economie en organisatie. Economen zijn traditioneel sterk in het beschrijven, verklaren en voorspellen van gedrag uitgaande van rationele, optimaliserende individuen. Expertise op het gebied van 'behavioural economics', het snijpunt van economie en psychologie, draagt bij aan de ontwikkeling van nieuwe inzichten in de psychologische determinanten van economische besluitvorming. Inzicht in gedragseffecten is cruciaal voor succesvolle implementatie van innovaties in de zorg. Dat geldt evenzeer voor het inzicht in de kosteneffectiviteit van deze innovaties als in de markt- en organisatiecontext waarin deze innovaties plaatsvinden.

Verbinding met onderwijs

TiU investeert in de aanstelling van UD's die voor 50% van hun tijd onderwijs geven. Deze UD's komen na 12 of 18 maanden in vaste dienst. Bij de selectie van de UD's worden hun bijdragen aan het onderwijs expliciet meegewogen. De inzet van de UD's in bestaand onderwijs heeft tot doel de werkdruk te verlagen. Daarnaast zullen de UD's betrokken worden bij de ontwikkeling van faculteit overstijgend onderwijs, in het bijzonder een interdisciplinaire minor digitalisering van sociale en geesteswetenschappen, de versterking van onderwijs van digitalisering van de methoden en technieken van de sociale en geesteswetenschappen en challenge based education.

De infrastructuur

De infrastructuur voor het onderzoek en onderwijs naar digitalisering voor brede welvaart is een speerpunt van de universitaire strategie. TiU streeft naar universiteitsbrede voorzieningen om in afstemming met regionale en landelijke voorzieningen onderzoekers te ondersteunen bij de ontwikkeling van nieuwe methoden en het koppelen van data. Longitudinale data verzamelingen, zoals het LISS-panel en het koppelen van databestanden zijn van groot belang voor SSH. Een universiteitsbrede infrastructuur voor gedragslab- en (big) data-onderzoek biedt kansen voor interdisciplinair labonderzoek en nieuwe statistiek.

Talentbeleid

De implementatie van de sectormiddelen is uitdrukkelijk onderdeel van de implementatie van erkennen en waarderen. De sectormiddelen zijn een belangrijke impuls voor team science. TiU investeert in het faciliteren van *team science* met meerdere maatregelen waaronder investeringen in projectmanagement, het ontwikkelen van instrumenten voor het beoordelen van teamprestaties en creëren van een gezamenlijke werkplek voor het team.

Lokale inbedding

TiU heeft recent het Platform Digital Sciences for Society (DS4S) opgericht. Het platform ondersteunt en stimuleert onderzoekers met vernieuwende initiatieven te komen. Hiervoor richt TiU zich op een aanpak met een sterke focus met behulp van zogenaamde 'icoonprojecten'. TiU zet daarbij in op interdisciplinair onderzoek in samenwerking met maatschappelijke partners, zoals het Elisabeth Tweesteden Ziekenhuis, de gemeente Tilburg en wetenschappelijke partners als Center Data en TU/e. Met de icoonprojecten legt TiU een stevige basis voor de bijdrage aan de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en het Kennis- en Innovatieconvenant (KIC). Een sterke focus in combinatie met samenwerking binnen en buiten de universiteit is voorwaardelijk om agendazettend te zijn in regionale, nationale en internationale digital science initiatieven.

De ontwikkeling van academische werkplaatsen, in het bijzonder de academische werkplaats Digitale Gezondheid & Mentaal Bevinden, is een belangrijke stap voor de vertaling van inzichten naar impact. TiU heeft sinds jaar en dag een structurele, langdurige samenwerking met onder andere zorgorganisaties, gemeenten en financiers van zorg. De ambitie van TiU is om de strategische samenwerkingen te bundelen en te versterken door middel van de oprichting van Universiteitsbrede Academische Werkplaatsen. In deze academische werkplaatsen werken onze onderzoekers en studenten in co-creatie samen met strategische partners aan oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken. TiU verkent dit nu op het gebied van Sociale Energietransitie, Inclusieve Arbeidsmarkt en Digitale Gezondheid & Mentaal Welbevinden. De laatste twee werkplaatsen geven invulling en dragen bij aan een samenleving met gelijke kansen op gezondheid en welzijn, een toegankelijk zorgsysteem en duurzame innovatie. Tilburg University kiest voor één thema om optimaal in te kunnen zetten voor de verbinding tussen de disciplines en zich nog sterker te profileren.

Input- en Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. Besteding financiële middelen aan	Proces-KPI's 2023 v.v. Wat wordt er gedaan met de middelen?
Infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanschaffen van apparatuur en software Werven van labpersoneel met nieuwe expertise 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen verbeterplan van de labinfrastructuur Opstellen plan voor optimale ondersteuning bij gebruik labfaciliteiten
Welzijn en gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen coördinator Werven en aanstellen UD's Inrichten van lokale onderzoeksteams 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen en uitvoeren van onderzoeksagenda Versterking samenwerking met strategische partners voor de vergroting van de impact van het onderzoek Opzetten van duurzame samenwerkingsrelaties met academische partners Ontwikkeling van interdisciplinair onderwijs Systematische vertaling van wetenschappelijk inzichten in nieuwswaarde en beleidswaarde voor professionele en media-uitingen

Bestedingsplan

TiU bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1° Prioriteit	Faculteit TSB (incl. coördinatie)	338	2,6	-
	Faculteit TSHD	260	2,0	-
	Faculteit TLS	260	2,0	-
	Faculteit TISEM	260	2,0	-
	Faculteit TST	130	1,0	-
	Beheerskosten IT lab	52	-	0,7
Totaal 1° Prioriteit		1.300	9,6	0,7
Totaal		1.300	9,6	0,7

TiU bestedingsplan SSH inclusief aanvullende financiering universiteit (onder voorbehoud)				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1° Prioriteit	Faculteit TSB (incl. coördinatie)	338	2,6	-
	Faculteit TSHD	260	2,0	-
	Faculteit TLS	260	2,0	-
	Faculteit TISEM	260	2,0	-
	Faculteit TST	130	1,0	-
	Beheerskosten IT lab	92	-	1,2
Totaal 1° Prioriteit		1.340	9,6	1,2
Totaal		1.340	9,6	1,2

Toelichting

Voor het dwarsdoorsnijdend thema zal totaal 9,6 fte worden aangesteld: negen UD's en 0,6 fte voor een wetenschappelijk coördinator. In 2022 zal de focus liggen op het aantrekken van de UD's. De UD's worden bij de verschillende faculteiten aangesteld; twee bij de faculteit economie en management (TISEM), twee bij de faculteit recht (TLS), twee bij de faculteit sociale en gedragswetenschappen (TSB), twee bij de faculteit digitale en geesteswetenschappen (TSHD) en één bij de faculteit theologie (TST). Daarnaast zal in 2022 gestart worden met de aanschaf van de benodigde hard- en software voor het IT Lab en de aanstelling van aanvullend technisch ondersteunend personeel. In 2023 is de formatie op peil en dient het research lab gebruiksklaar te zijn en de personele bezetting uitgebreid.

Voor deze begroting is gerekend met een gemiddelde personele last van € 130k/fte. Dit bedrag is voldoende om de (in)directe salariskosten en directe ondersteuningskosten van de UD's te dekken. Voor de meer generieke ondersteuning van het IT Lab is apart ondersteuning geraamd. De aannahme is dat voor deze ondersteuning geen volledige fte noodzakelijk is en dat de ondersteuning van de labvoorzieningen deels kan samenvallen. Jaarlijks zullen er licentiekosten zijn voor gebruikte software en zal hardware periodiek vervangen moeten worden. De totale kosten voor het inrichten, up-to-date houden en beheren van het IT Lab worden geraamd op € 92k per jaar.

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> • Apparatuur is aangeschaft • 80% van het labpersoneel is aangesteld 	<ul style="list-style-type: none"> • Labs hebben nieuwe apparatuur en zijn up-to-date • Er is meer technisch personeel aangesteld dan 31-12-2021 • De infrastructuur voor open science en fair data opslag is gereed
Versterken onderzoek naar 'Welzijn en gezondheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Lokaal onderzoeksteam is ingericht • 80% van de UD's zijn aangesteld • Opstellen van onderzoekagenda 	<ul style="list-style-type: none"> • Nederland heeft een toonaangevende positie in het onderzoek op dit terrein, onder andere blijkend uit: publicaties in toptijdschriften, organisatie van internationale congressen, keynotes, redactielidmaatschappen van voor-aanstaande tijdschriften, en gehonoreerde consortiaaanvragen
Versterken onderwijs over 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Het onderzoek naar digitalisering van zorg en welzijn heeft een significante impact in het onderwijs, blijkend uit de mate van doorwerking van de thematiek op bestaande of nieuwe onderwijsprogrammering en/of onderwijsvernieuwing
Versterken impact op het gebied van 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, onder andere blijkend uit bijdragen in het publieke debat, samenwerkingen met maatschappelijke organisaties (onder anderen via co-creatie en citizen science), toepassing van wetenschappelijke inzichten

7. Universiteit Leiden (LEI)

Eerste en tweede prioriteit: 'Recht, privacy en veiligheid' en 'Welzijn en gezondheid'

De Universiteit Leiden (LEI) heeft in de prioritering (samen met de Open Universiteit) gekozen voor 'Recht, privacy en veiligheid' (eerste prioriteit) en 'Welzijn en gezondheid' (tweede prioriteit, met verschillende andere universiteiten tezamen waarbij Tilburg en Wageningen dit als eerste prioriteit hebben gekozen). Voor LEI sluiten deze thema's naadloos aan op het profiel van onze universiteit, de ambities in ons nieuwe strategisch plan Vernieuwen en Verbinden 2022-2027 en de interdisciplinaire samenwerkingen waarin de betrokken SSH-faculteiten actief participeren en intensief samenwerken met elkaar en met andere disciplines/domeinen. Daarmee kunnen we optimaal gebruik maken van de kennis en inzichten die al in deze verbanden zijn opgedaan en de profilering die is ingezet. Op het gebied van 'Recht, privacy en veiligheid' zijn er, mede dankzij het sectorplan Rechtsgeleerdheid, al goede samenwerkingsrelaties.

Digitalisering

Digitalisering verandert de samenleving, maar ook ons eigen onderwijs en onderzoek. Mede door de coronacrisis zijn digitale toepassingen niet langer voornamelijk ondersteunend, maar zijn ze een onlosmakelijk onderdeel geworden van het onderwijs- en onderzoeksproces en het nieuwe werken. We beschouwen digitalisering als een instrument om onze ambities te bereiken, zeker ook in de internationale samenwerking, die we een duidelijk accent geven in de invulling van het dwarsdoorsnijdend thema.

Stimuleringsprogramma's en Strategisch Plan "Vernieuwen en Verbinden 2022-2027"

In 2020 zijn acht universiteitsbrede stimuleringsprogramma's van start gegaan waarop we in onze keuzes gericht voortbouwen. Ze zijn gericht op versterking van interdisciplinaire samenwerking tussen faculteiten en disciplines en sluiten aan bij actuele maatschappelijke vraagstukken en agenda's, zoals de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties.

Verbinding met onderwijs

Ook in het strategisch plan Vernieuwen en Verbinden 2022-2027 staat toonaangevend interdisciplinair onderzoek en onderwijs centraal. Onze campussen in Den Haag en Leiden fungeren daarbij als belangrijke infrastructuren voor waardevolle impact. Voor studenten creëren we zo meer kansen om aan de slag te gaan met maatschappelijke vraagstukken in onderwijs en onderzoek. Samen met het LUMC intensiveren we onze activiteiten op het gebied van onderzoek en onderwijs in beide steden. Daarmee wordt zorg, en daarmee ook welzijn en gezondheid, in de toekomst een nog belangrijker thema voor onze universiteit waarop we intensiever samenwerken, bijvoorbeeld in de Health Campus.

Ons sterke internationaal inhoudelijke profiel biedt bovendien kansen om economische en maatschappelijke verbindingen binnen en buiten Europa te versterken. We leggen met de keuze voor onze prioritering nadrukkelijk de verbinding met onze wetenschapsgebieden in de Bèta- en Life Sciences & Health, binnen onze Europese allianties (UNA Europa met onder andere One Health, Artificial Intelligence en Europe and the World). Samen met onze internationale counterparts zetten we de komende jaren in op versterking in de aansluiting met Afrika.

Door binnen de universitaire strategie en de internationale samenwerkingsverbanden de handen ineen te slaan, zoals in zowel de sectorplannen als het dwarsdoorsnijdend thema, ontstaat synergie en kan onderzoeks- en onderwijscapaciteit doelmatiger en doeltreffender worden ingezet, versnippering worden tegengegaan en complementariteit en impact worden vergroot.

Binnen de twee Leidse prioriteiten worden vijf centrale domeinen voorgesteld waarop we de interdisciplinaire samenwerking richten. Hiermee dragen we gezamenlijk bij aan welvaart, participatie en burgerschap in de digitale en internationaal verbonden wereld.

Met de keuzes voor deze domeinen anticiperen we op verbinding met nieuwe opleidingen en onderwijs-vernieuwing waarin de faculteiten samenwerken en waarin we aansluiten bij ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van de toekomst.

Eerste prioriteit 'Recht, privacy en veiligheid'

1. Deepfake in cybercrime
2. Legal Tech
3. European Approaches to Societal Challenges (EASC) Interdisciplinary Hub
4. New European Challenges to the Governance of Social Citizenship & Migration

Tweede prioriteit 'Welzijn en gezondheid'

5. Global health, equity and children's rights in Africa

Om de kansen te benutten die digitalisering biedt om volwaardig te kunnen participeren in de maatschappij, zijn een mensgerichte regulering en toegankelijkheid belangrijke voorwaarden waaraan verschillende disciplines in samenhang dienen bij te dragen. Digitalisering brengt ook onmiskenbare uitdagingen mee, bijvoorbeeld op het gebied van (cyber)veiligheid, welzijn en gezondheid, basisrechten, sociale samenhang in Nederland en internationaal, de privacy en positie van burgers. Vanuit onze bestaande stimuleringsgebieden en nog te ontwikkelen hubs richten we ons als Leidse faculteiten op Nederland, Europa en Afrika en kiezen voor onderzoeksrichtingen die complementair zijn aan de lopende sectorplannen (Rechtsgeleerdheid) en de nieuwe sectorplannen van de Sociale en Geesteswetenschappen. In dit voorstel wordt nog minder aandacht besteed aan de samenwerking met bèta-medisch, maar de keuzes maken duidelijk dat die samenwerking ook van de gemaakte keuzes zal profiteren.

Ad 1. Deepfake in cybercrime

Een belangrijk veiligheidsvraagstuk voor burgers en bedrijven gekoppeld aan digitalisering is dat kunstmatige intelligentie (AI) steeds vaker wordt ingezet voor kwade bedoelingen. Een van de meest recente ontwikkelingen is het gebruik van op AI gebaseerde deepfake-technologie bij cybercriminaliteit. Deepfake-technologie kan worden gebruikt om mensen en organisaties te misleiden, bijvoorbeeld voor het openen van bankrekeningen voor niet-bestaande mensen (bijvoorbeeld voor het witwassen van geld) of om slachtoffers te overtuigen geld over te maken (bijvoorbeeld CEO-fraude, Whatsapp-fraude). Het gebruik van deepfakes kan ook lasterlijk van aard zijn (bijvoorbeeld mensen 'uitkleden') of kan worden gebruikt om virtuele afbeeldingen van seksueel misbruik van kinderen te genereren. Op dit moment bestaat er geen uitgebreid overzicht van deepfake-toepassingen in cybercrime en daarom is het onduidelijk bij welke soorten en toepassingen van deepfake-technologie er sprake zou kunnen of moeten zijn van strafrechtelijke aansprakelijkheid. Deze ontwikkelingen roepen verschillende juridische vragen op. Centrale onderzoeksvragen zijn: Welke toepassingen van deepfake-technologie zijn te beschouwen als vormen van cybercrime en in hoeverre vallen deze toepassingen onder de bestaande strafrechtelijke bepalingen? Als de huidige strafrechtelijke bepalingen deze toepassingen niet of onvoldoende adresseren, moeten ze dan strafbaar worden gesteld en op welke gronden?

Inbedding en samenwerkingen: Voor dit onderwerp wordt een UD aangesteld aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid gedeeld over twee afdelingen (eLaw en strafrecht). Samenwerking met andere faculteiten zijn onder meer met de Faculteit Governance and Global Affairs voor de bacheloropleiding Cybercrime & Cybersecurity (*in voorbereiding*), met de Faculteit Geesteswetenschappen voor de masteropleiding Disinformation and Strategic Communication in Global Media (*start sept 2022*), met de Faculteit der Sociale Wetenschappen / Faculteit Governance and Global Affairs voor de Leiden University Resilience Hub, en de Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen (SAILS-programma op AI – *loopt tot medio 2024*).

Onderwijs: De UD zal in samenwerking met anderen binnen genoemde afdelingen en faculteiten twee cursussen op het terrein van cybercrime ontwikkelen (niet beperkt tot deepfakes) die ingepast worden in de bachelor opleiding Cybercrime & Cybersecurity die in voorbereiding is. Deze cursussen zullen tevens de basis vormen voor een nieuw minor programma Cybercrime & Cybersecurity dat open staat voor studenten van

alle faculteiten. Verder zal de UD een bijdrage leveren aan de reeds bestaande postacademische opleiding Cybercrime & Cybersecurity en bestaande masteropleidingen van de afdelingen.

Ad 2. Legal Tech

De digitalisering in het juridische domein leidt ertoe dat de rechtspraak steeds meer nieuwe technologieën toepast in de dagelijkse praktijk, bijvoorbeeld technologieën die informatie kunnen achterhalen, juridisch onderzoek kunnen doen, wettelijke bepalingen kunnen interpreteren op basis van beschikbare jurisprudentie, slimme contracten kunnen bouwen, scenario's kunnen bouwen in strafzaken, beschikbaar bewijs kunnen wegen, of uitspraken van rechtbanken en rechters te voorspellen. Deze technologieën, vaak gebouwd op kunstmatige intelligentie (AI) en blockchaintechnologie, worden legale technologieën genoemd, kortweg LegalTech. Deze ontwikkelingen veranderen het werk van advocaten in hoog tempo, zowel in de rechtspraak als in het wetenschappelijk onderzoek. De Nederlandse rechtsfaculteiten besteden in hun onderzoeks- en onderwijsprogramma's echter beperkt aandacht aan LegalTech. Het meeste onderzoek en onderwijs vindt plaats op (informatica)wetenschappelijke afdelingen. Omdat juridische technologieën vaak heel specifiek zijn als het gaat om taal en rechtspraak, zijn in Nederland tot dusverre beperkte tools, kennis en ervaring voorhanden. Door te kijken naar ontwikkelingen in andere jurisdicties kan een beter beeld worden verkregen van de ontwikkelingen in Nederland. Hierop voortbouwend kunnen nieuwe cursussen en lesmateriaal worden ontwikkeld om te implementeren in juridische curricula, waaronder die van de LEI. Achterliggend doel is studenten van de toekomst beter voor te bereiden op de veranderende arbeidsmarkt. In ons voorstel richt een nieuwe UD zich op de volgende onderzoeksvraag: Welke huidige en beoogde juridische technologieën zijn relevant om op te nemen in onze rechtenopleidingen en hoe moeten we dit implementeren?

Deze vraag kan alleen ten volle worden doorgrond als er ook intensief wordt samengewerkt met bedrijven, praktijkorganisaties en experts uit andere disciplines.

Samenwerking: Deze functie wordt gedeeld tussen de afdelingen eLaw en bedrijfskunde (50-50) van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Fysieke aanwezigheid in beide afdelingen zal de samenwerking tussen afdelingen verder waarborgen. Samenwerking met andere faculteiten zijn onder meer FGGA-CPL voor de voortzetting van het LegalTech-programma, en FWN voor onderzoek naar legal intelligence. De UD maakt ook deel uit van het universiteitsbrede SAILS-programma over AI dat loopt tot medio 2024. Aangezien deze functie een sterke focus heeft op de toepassing van technologieën in de rechtspraak, wordt deze bij voorkeur geïntegreerd in het Leiden Law Park dat momenteel wordt ontwikkeld vanuit het bestaande online community. De komende jaren bouwen we aan een meer structurele samenwerking met verschillende belanghebbenden, waaronder startende ondernemingen die juridische technologieën ontwikkelen en gebruikers van deze technologieën. De UD kan voortbouwen op bestaande samenwerkingen met deze stakeholders en deze community actief uitbouwen. Hierin is ook samenwerking voorzien met bijvoorbeeld data scientists, ethici en psychologen uit de andere faculteiten die elkaar al ontmoeten in SAILS.

Onderwijs: momenteel biedt de LEI een postacademische cursus LegalTech aan (vanuit de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en de Faculteit Governance and Global Affairs). De UD kan een rol spelen in het verder ontwikkelen van dit programma. Daarnaast zal de UD een vergelijkbare cursus ontwikkelen voor rechtenstudenten en verkennen of een minor programma op het thema LegalTech levensvatbaar is. Als het verkennend onderzoek positieve resultaten laat zien, kan worden gestart met het ontwikkelen van een dergelijk programma in samenwerking met andere faculteiten.

Ad 3. European Approaches to Societal Challenges (EASC) Interdisciplinary Hub

Welvaart, participatie en veiligheid in Nederland zijn niet los te zien van Europa, dat met haar burgers en instellingen wordt geconfronteerd met een breed scala aan complexe en dringende uitdagingen op lokaal, nationaal, regionaal en mondiaal niveau. Variërend van polarisatie en democratische achteruitgang binnen en buiten de Europese Unie, uitdagingen voor burgerschap, goed bestuur en constitutionele conflicten, oorlog en onveiligheid aan de grenzen, migratie en humanitaire kwesties, economische en financiële druk, kansen en uitdagingen van digitalisering, evenals de vereiste wereldwijde en regionale samenwerking om de klimaatverandering te beperken en aan te pakken, moeten de Europese lidstaten, de EU-instellingen en hun

partners verregaande antwoorden ontwikkelen. De Russische inval in Oekraïne, de opkomst van China en de daaruit voortvloeiende geopolitieke scheuren vragen om meer geopolitiek afgestemde beleidsvorming.

LEI en haar bestaande interdisciplinaire programma's bevinden zich in een uitzonderlijke positie om de brede en diepgaande expertise van verschillende faculteiten – met name de Faculteit der Governance and Global Affairs, de Faculteit der Sociale Wetenschappen, de Faculteit der Geesteswetenschappen en de Faculteit der Rechtsgeleerdheid - te gebruiken om in samenhang antwoorden te bieden op die prangende vragen. Om synergie te bevorderen en alle collega's samen te brengen die werken aan Europese en Europese benaderingen van dringende maatschappelijke uitdagingen, wordt vanuit dit thema een interdisciplinaire, op Europa gerichte European Approaches to Societal Challenges (EASC) hub gecreëerd (aansluitend bij deze ambitie genoemd in het universitair strategisch plan). Aandachtspunten van de voorgestelde EASC-hub:

- Concentreren op implicaties van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne (in aansluiting op de pogingen van de Leidse universiteit om aanspreekpunt te zijn voor expertise op dit gebied).
- Prioriteit geven aan vier meer algemene pijlers voor het aanpakken van de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen waarmee Europa wordt geconfronteerd. Binnen deze pijlers zal een belangrijk thema de 'strategische autonomie' van Europa zijn, die opnieuw is aangezwengeld door de Russische invasie van Oekraïne:
  - The Role of Europe in Global Affairs: Strengthening the Common Foreign and Security Policy and Reforming Enlargement
  - EU Policy-making and Decision-making, Good Governance and Strengthening the Constitutional and Political Foundations of the Integration Project
  - Energy, Climate and the Environment
  - Trade and Digitalisation

Samenwerkingen die in eerste instantie bijdragen aan de eerste fase van de EASC-hub zijn: Het Institute of Security and Global Affairs (ISGA), FGGA, het Instituut Bestuurskunde (BSK), het Instituut voor Politieke Wetenschappen, het Europa Instituut (FdR), de Faculteit der Geesteswetenschappen. De vier universitair docenten zijn in 2022 aangesteld bij de vier betrokken faculteiten (FGGA, FdR, FSW en FGW) en gaan intensief samenwerken. Onderzoek wordt uitgevoerd over de pijlers van Europa in de Wereld, de EU-regionale betrekkingen en de Europese Unie. Hierbij zijn experts betrokken op het terrein van mensenrechten, Europees institutioneel recht, interne marktrecht, migratierecht en mededingingsrecht, externe betrekkingen van de EU, Russische geschiedenis; buitenlands beleid van Rusland en de EU; Europese politieke ontwikkelingen; hedendaagse Europese geschiedenis, integratie en diplomatie; geschiedenis van de betrekkingen tussen de EU en Afrika; politieke economie; en vergelijkende politiek en IR.

Onderwijs: Het Instituut voor Geschiedenis beheert de MA in Internationale Betrekkingen, inclusief specialisaties in European Union Studies en Global Political Economy, en de MA in European Politics and Society (onderdeel van het Europaeum met 19 internationale partners. FGGA beheert de MSc in Crisis and Security Management, de MA in International Relations and Diplomacy, de MA in Public Administration en de MA in Management van de publieke sector. Het Europa Instituut verzorgt de LLM in European Law en de Advanced LLM programma's in European and International Business Law en in European and International Human Rights Law. Belangrijke doelen zijn de ontwikkeling van een interdisciplinaire Honours Class voor BA-studenten, executive trainingen en interdisciplinaire PhD-opleidingen (in samenwerking met de UNA Europa alliantie die de universiteiten van Edinburgh, Helsinki, Bologna, Dublin, Zürich, Madrid, Leuven, Parijs Sorbonne, Krakau en Berlijn omvat). De mogelijkheden voor een interdisciplinair EASC-onderwijsformat zoals een minor in European Approaches to Societal Challenges worden verkend. De vier UD's spelen een centrale rol bij het ontwikkelen en implementeren van deze interdisciplinaire onderwijsformaten.

Talentbeleid: Senior leden van de hub dragen bij aan de begeleiding van de vier nieuwe UD's (op het gebied van onderwijs, onderzoek, subsidieverwerving, promotiebegeleiding en maatschappelijke impact). De UD's gaan financieringsstrategieën ontwikkelen en jonge onderzoekers begeleiden.

Landelijke afstemming: De EASC-hub gaat samenwerkingspotentieel verkennen in het kader van de (Leiden-Delft-Erasmus) LDE-alliantie en met landelijke initiatieven (zoals het Nederlandse peacekeeping netwerk, de Nederlandse Peace and Conflict Studies netwerk).

Ad 4. New European Challenges to the Governance of Social Citizenship & Migration

Veiligheid, burgerschap en stabiliteit hebben ook een evidente migratiedimensie. Migratie stond de afgelopen tien jaar prominent op de agenda van zowel EU-instellingen als nationale regeringen, maar recente fenomenen tonen aan dat beleidsmakers steeds voor nieuwe uitdagingen worden gesteld die een constante kritische beoordeling van wetten, beleid en praktijken vereisen. *New European Challenges to the Governance of Social Citizenship & Migration* is gericht op het analyseren van twee van deze nieuwe uitdagingen.

Een eerste uitdaging betreft migratie-instrumentalisering in de vorm van door de staat gesponsorde massamigratie als instrument om een specifiek doelland te destabiliseren. Dit leidt tot vragen over de mate waarin instrumentalisering van migratie kan worden gezien als een vorm van terrorisme, terwijl het tegelijkertijd ook vragen oproept over de mate waarin terroristische organisaties en extreme groeperingen gebruik maken van deze staat gesponsorde massamigratie met eveneens als doel een land of een continent te destabiliseren. Dit laatste zorgt ervoor dat de instrumentalisering van migratie populistische en (rechts)extremistische sentimenten en de angst voor migratie en mobiliteit kan versterken.

Recente gebeurtenissen aan de grens tussen Wit-Rusland en Polen hebben migratie-instrumentalisering op de agenda van de EU gezet, wat heeft geleid tot het voorstel van de zogenaamde Instrumentaliseringsverordening. Deze wetgevende inspanning beoogt de lidstaten die het doelwit zijn van dergelijke door de staat gesteunde massale migratiestromen te voorzien van normatieve instrumenten om in een noodsituatie met de nodige mate van flexibiliteit en onstuimigheid op te treden. Critici zetten echter al vraagtekens bij de legitimiteit en effectiviteit van de verordening en vestigen daarmee de aandacht op de schadelijke gevolgen voor mensen die onderweg zijn terwijl ze tegelijkertijd waarschuwen voor de effecten van het niet optreden.

Het tweede fenomeen dat moet worden onderzocht is de voortdurende inspanning van de Europese Commissie om de legale migratie naar de Europese Unie te bevorderen om de arbeidstekorten in de lidstaten aan te pakken. Demografische veranderingen en de effecten van de coronapandemie hebben op de middellange en lange termijn zeker de vraag naar buitenlandse arbeidskrachten in de EU-lidstaten doen toenemen. Momenteel zijn arbeidstekorten overduidelijk zichtbaar in alle sectoren van de EU-economie, met dramatische gevolgen voor zowel werkgevers als werknemers. Tegenover deze zichtbare behoefte aan werknemers en de consensus dat arbeidsmigratie gunstig is voor de economieën van de lidstaten, weerspiegelt de publieke opinie zelden deze economische overwegingen. Vaak gaan de discussies over ongelijk verdeelde voordelen van arbeidsmigratie en de neveneffecten van immigratie op bijvoorbeeld de woningmarkt of arbeidsomstandigheden (zie het laatste rapport van de Arbeidsinspectie). Dit vermindert de maatschappelijke en politieke steun voor arbeidsmigratie, terwijl samenlevingen tegelijkertijd immigratie nodig hebben om productiviteit en welvaart in stand te houden.

Door tegelijkertijd naar deze twee ontwikkelingen te kijken – een waarin migranten worden gebruikt als wapens en een waarin migranten worden gebruikt om de economie te stimuleren – zal ook een kritische reflectie mogelijk zijn op de racialisering van migratiebeleid en -praktijken en de keuzes die gemaakt zijn ten aanzien van verschillende typen migratie.

Inbedding en samenwerking: De UD wordt ingebed in de afdeling Economie en het Van Vollenhoven Instituut voor Recht, Bestuur en Samenleving. Deze gezamenlijke benoeming verstevigt de interdisciplinaire samenwerking tussen de afdelingen op het gebied van de empirische analyse van de instellingen en regelgeving rond migratie en sociaal burgerschap.

De functie wordt ingebed in het interdisciplinaire onderzoeksprogramma *Social Citizenship & Migration* van de LEI. Zo profiteert dit domein van samenwerking met andere disciplines binnen de Leidse Rechtenfaculteit, zoals EU-recht en Jeugdrecht, en van disciplines in andere faculteiten, zoals Bestuurskunde, Politicologie, Geschiedenis en Culturele Antropologie. Daarnaast is er een koppeling met het Leiden-Delft-Erasmus Centre

on the Governance of Migration and Diversity (met een LDE-master op hetzelfde terrein). De Nederlandse Adviescommissie Migratiezaken (ACVZ) en Clingendael hebben belangstelling getoond en de urgentie van diepgaand onderzoek naar de centrale vragen onderstreept.

Onderwijs: In verschillende masteropleidingen is er een directe relatie te leggen met het onderzoek naar burgerschap en migratie. De UD zal onder meer onderwijs gaan verzorgen in het interdisciplinaire masterprogramma Law & Society (MSc) en in het bijzonder in het vak Lawmaking, Politics & Society, waarin wetgeving op het terrein van migratie en terrorisme centraal staat. De UD verzorgt gastcolleges in de vakken Challenges of Globalisation, Migration and Cross-Border Mobility (master Law & Society), Border Criminologies: The Criminalization of Mobility (keuzevak Bachelor/Honours Collegevak).

Daarnaast zal de UD onderwijs gaan verzorgen in het masterprogramma Economics & Governance. Dit is een faculteitoverschrijdend programma dat wordt verzorgd door de economen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en de bestuurskundigen van de Faculteit Governance and Global Affairs. Binnen deze master zal de UD ingaan op de politiek-economische beleidskeuzes ten aanzien van migratie vanuit een perspectief van brede welvaart.

Ad 5. Global health, equity and children's rights in Africa

Welzijn en gezondheid zijn in toenemende mate mondiaal verbonden en er spelen grote vragen rond equity en het recht op gezondheid. Dit is, zoals het sectorplan aangeeft, nauw verbonden met digitalisering en voor het Afrikaanse continent is het bovendien cruciaal goed aan te sluiten bij jongere generaties.

M-health/eHealth is een benadering van de volksgezondheid waarin nieuwe ICT's, mobiele telefoons en sociale media worden gezien als een oplossing voor de organisatie van de volksgezondheid in regio's waar deze nog tekortschiet. De nadruk ligt al snel op high tech mogelijkheden. Vanuit de inclusieve benadering van gezondheidsvraagstukken binnen het African Studies Centre Leiden (ASCL) onderzoeken we in dit thema hoe innovaties in sobere (frugal) digitale gezondheidsplatforms hun weg vinden in Afrikaanse samenlevingen. Door het bloot leggen van de verankering en toe-eigening van deze nieuwe digitale technologie in Afrikaanse samenlevingen, beogen we bij te dragen aan ons begrip van hoe adoptie van de technologie, al dan niet geheel of niet, bijdraagt aan welzijn en gezondheid. Hoe zien en ervaren individuen waaronder patiënten deze technologieën? Welke gezondheidsapps werken, hebben impact en worden vertrouwd en hoe verhoudt zich dit tot culturele opvattingen over (oorzaken van) ziekte en genezing? Hierbij kijken we naar verschillende generaties. Hoe kunnen bijvoorbeeld kinderen en adolescenten, die een groot deel van de bevolking in Afrikaanse landen uitmaken, worden bereikt en betrokken om innovatieve benaderingen te ontwikkelen die bijdragen aan een rechtvaardige toegang van kinderen tot gezondheidszorg en het recht op de hoogst haalbare gezondheidsstandaard? Wat zijn de relevante bestuurskwesties en juridische- of sociaal-maatschappelijke vraagstukken met betrekking tot het eigendom en de standaardisatie van de technologie, inclusief intellectuele eigendomsrechten? Het is ook belangrijk om te onderzoeken hoe inclusief deze digitale ruimte is, bijvoorbeeld als we kijken naar kosten en snelheid van internet en de ongelijke beschikbaarheid van technologische infrastructuur. Zijn er genderkloven en generatiekloven en is er een kloof tussen platteland en stad? Kennis die in de Afrikaanse setting wordt opgedaan kan ook van belang zijn voor de Nederlandse gezondheidszorg, onder andere vanwege het uitgangspunt van frugal innovation en het gebruik van digitale technologieën.

Daarnaast wordt in onderzoek en ook in onderwijs en via het delen van kennis aandacht besteed aan andere aan global health verbonden thema's waar LEI bijzondere aandacht voor heeft, waaronder het bestrijden van infectieziekten in Afrika en daarbuiten, met inbegrip van aandacht voor het kinderrechtensperspectief bijvoorbeeld bij de toepassing van medisch onderzoek (en de uitkomsten ervan) op kinderen en jongeren, en de mentale gezondheid van jongere generaties in conflicten en vredesopbouwprocessen. Op deze vlakken willen het ASCL en de betrokken faculteiten de krachten bundelen in bestaand en ook nieuw onderzoek en onderwijs.

Samenwerking, verbindingen en talentbeleid: Het (faculteitsoverstijgende) ASCL en het omvangrijke netwerk zorgen voor een stevig interfacultair SSH-breed vertrekpunt voor dit onderzoeksgebied. Tot op heden werken onderzoekers binnen ASCL samen met onderzoekers van andere faculteiten. Nu nemen we

de stap de UD's aan te stellen binnen drie faculteiten: FSW (1,0 UD), FGW (1,0 UD) en Rechten (0,5 UD) waardoor de brugfunctie sterker wordt. De onderzoekers werken direct samen binnen het ASCL. Binnen het LERU-netwerk en de UNA Europa alliantie is de LEI stevig verbonden met andere centra voor interdisciplinair Afrika onderzoek, onder meer in Edinburgh. In LDE verband werken we samen met het LDE International Centre for Frugal Innovation (met onder andere een Kenia hub) en het Leiden-Delft-Erasmus initiatief Global. Dit onderzoeksthema verstevigen we door explicieter de verbinding te maken met de toonaangevende expertise van de LEI op andere gebieden, waaronder infectieziekten in Afrika (LUMC), culturele antropologie en sociologie (FSW), geschiedenis (FGW) en Health (Psychologie, FSW). Ook zijn er bestaande contacten met het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) in de context van LeidenASA en LDE Global op basis waarvan verder kan worden gebouwd.

Met het oog op de jongere generaties heeft LEI een sterke uitgangspositie op het gebied van jeugd (FSW) en met de focus op internationale kinderrechten (via de UNICEF-leerstoel Kinderrechten en de leerstoel Kinderrechten in een duurzame wereld met een bijzondere focus op Afrika van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid). De belangen en rechten van kinderen en adolescenten staan centraal in het onderzoek naar global health and equity in Africa (inclusief frugal innovatie, de preventie van infectieziekten en mentale gezondheid & conflict en vredesopbouwprocessen) en in de beleidsimplicaties en de implementatiestrategieën die uit het onderzoek voortvloeien.

Binnen deze samenwerking wordt ingezet op het aantrekken van nieuw talent (op UD-niveau), waarbij het doel is om dit talent te laten profiteren van een interdisciplinair onderzoeks- en onderwijsomgeving, hetgeen de kansen op succesvolle onderzoeksaanvragen (tweede en derde geldstroom) vergroot en ten goede komt aan het universitaire onderwijs van waaruit nieuw talent kan worden aangetrokken.

Verbinding met onderwijs

Daarnaast zorgen onderwijsprogramma's en de uitgebreide netwerken wereldwijd en in Afrika voor kennisverspreiding onder overheden, intergouvernementele organisaties, maatschappelijke organisaties, medische professionals, onderzoekers en studenten, onderzoekers, en onder jongeren zelf. Deze thematiek zal onder meer terugkomen in het masterprogramma van Leiden Law School: Advanced Studies in International Children's Rights (uniek programma in de wereld), de BA African Studies en BA International Relations (FGW), MA en RESMA African Studies en de LDE minoren African Dynamics en Frugal Innovation (ASCL) en in het internationale bachelor en masterprogramma Cultural Anthropology and Development Sociology. De verbindingen met de reguliere sectorplannen FSW en FGW zullen eveneens worden benut, bijvoorbeeld op het thema Jeugd. We zullen in ons onderwijs de via ons onderzoek gegenereerde en bijeengebrachte kennis inzetten voor de opleiding van studenten tot onderzoekers en/of professionals, en gebruiken ten behoeve van onze andere activiteiten gericht op valorisatie van kennis en impact (onder andere via ons advieswerk, nationale en internationale wetenschappelijke en maatschappelijke netwerken, onder andere via UNICEF, UNESCO, Nederlandse ministeries, de Europese Unie, Raad van Europa, CSO's et cetera).

Input- en Proces-KPI's

Voor het thema digitalisering en meer specifiek eHealth zal worden aangehaakt en verdieping gezocht in de internationale bachelor- en masterprogramma's van Culturele Antropologie en Sociologie (CAOS), waarin het effect van digitalisering op de menselijke verhouding en een kritische reflectie op het gebruik van technologie in en bij ontwikkeling centraal staat. De bevindingen van het team PhD's zal ook worden gebruikt in het medisch antropologie en regio onderwijs waarin de dialoog tussen Afrika, Azië en Europa centraal staat. Veldwerkonderzoek naar eHealth en gender in Afrika is al een goede traditie maar zal versterkt worden door aanstellingen op dit vlak bij CAOS.

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Proces-KPI's 2023 v.v. <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>
Recht, privacy en veiligheid	Aanstellen van 8 UD's	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten lokale onderzoeksteams per universiteit • Inrichten netwerk/communities • Uitvoeren van onderzoeksplannen • Start ontwikkelen interdisciplinair onderwijs waaronder de aanvraag voor een interdisciplinaire bachelor op Cybergegebied, een minor, Honours Class en Executive Training op de gebied van European Approaches to Societal Challenges • Start ontwikkelen gezamenlijke interdisciplinaire PhD begeleiding EASC
Welzijn en gezondheid	Aanstellen van 2,5 UD's	<ul style="list-style-type: none"> • Verder uitrollen van onderzoek en het actief aangaan van interdisciplinaire samenwerking met een centrale positie voor het ASCL binnen LEI en in LDE verband. Relaties met Tilburg en Wageningen zullen worden verkend en waar geografisch en inhoudelijk relevant actief verder ontwikkeld • Belangen en rechten van kinderen en adolescenten staan centraal in de onderzoeksprojecten rond mondiale gezondheid en gelijkheid in Afrika (inclusief sobere innovatie, de preventie van infectieziekten en mentale gezondheid bij conflict & vredesopbouwprocessen), de beleidsimplicaties en implementatiestrategieën • Actieve deelname van de UD's aan bestaande onderwijsprogramma's en actief betrokken bij het aantrekken en stimuleren van talent met als doel om de onderzoeksgroep rond het thema Global health, equity and children's rights in Africa te laten groeien

LEI zet binnen de keuzeprioriteiten niet in op infrastructuur, maar legt daarvoor de verbinding met de sectorplannen van de Sociale wetenschappen en Geesteswetenschappen.

Bestedingsplan

Op basis van de uitgangspunten van de SSH Raad is er 10 fte UD beschikbaar voor het thema overstijgende deel van het sectorplan.

LEI bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	FDR	361	2,8	-
	FGW	142	0,8	0,8
	FSW	90	0,7	-
	FGGA	181	1,4	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		774	5,6	0,8
2 ^e Prioriteit	FDR	45	0,3	-
	FGW	90	0,7	-
	FSW	90	0,7	-
Totaal 2 ^e Prioriteit		226	1,7	-
Totaal		1.000	7,4	0,8

Conclusie en Output-KPI's

Onze invulling van het sectorplan sluit sterk aan op het profiel van onze universiteit, de ambities in ons nieuwe strategisch plan Vernieuwen en Verbinden 2022-2027 en de interdisciplinaire samenwerkingen. We zoeken afstemming voor de twee prioriteiten en vijf domeinen met anderen binnen en buiten onze universiteit op lokaal, regionaal en landelijk niveau en zetten de sectorplanmiddelen in ten behoeve van innovatie, ook met het oog op studenten van de toekomst.

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Recht, privacy en veiligheid		
Versterken onderzoek naar 'Recht, privacy en veiligheid'	<ul style="list-style-type: none"> • UD's zijn aangesteld • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking • Creëren van een interdisciplinaire EASC-hub 	<ul style="list-style-type: none"> • Interdisciplinaire samenwerking heeft geleid tot nieuwe gezamenlijke interdisciplinaire projecten en publicaties • Gastcolleges • Verbinden van Europese en EU-gerelateerde onderzoeken • Ontwikkeling van interdisciplinaire PhD-opleidingen in samenwerking met UNA Europa alliantie
Versterken onderwijs over 'Recht, privacy en veiligheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Gegeneerde kennis vindt weerslag in onderwijs, beleid en praktijk met de nadruk op Nederland • Interdisciplinair onderwijs: een Minor, Honours Class en Executive Training op de gebied van European Approaches to Societal Challenges
Versterken impact op het gebied van 'Recht, privacy en veiligheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Vergroten van de impact in EU gerelateerd onderzoek internationaal en beleidsimpact in Den Haag, Brussel en daarbuiten • Kennisdisseminatie onder overheden, intergouvernementele-gouvernementele organisaties, maatschappelijke organisaties, medische professionals, onderzoekers en studenten dmvls het Master of Laws-programma van de Leiden Law School

Welzijn en gezondheid		
Versterken onderzoek naar 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • UD's zijn aangesteld • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking • Ontwikkelen van een structurele interdisciplinaire samenwerking die leidt tot nieuwe gezamenlijke projecten en publicaties • Een frugal innovation perspectief nodigt uit tot het ontwikkelen en toepassen van innovatieve methodieken en methoden voor onderzoek, onderwijs en valorisatie • Onderzoeken hoe innovaties in sobere digitale gezondheidsplatforms hun weg vinden in Afrikaanse samenlevingen
Versterken onderwijs over 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Gegeneerde kennis vindt weerslag in onderwijs, beleid en praktijk met nadruk op Internationaal/ Afrika • Aansturen en doorontwikkelen van het LegalTech postdoctoraal programma en ontwikkelen van een soortgelijke cursus voor rechtenstudenten • Het verbinden van onderzoeksresultaten met onderwijs voor studenten en professionals en andere vormen van kennisdeling
Versterken impact op het gebied van 'Welzijn en gezondheid'		

8. Universiteit Maastricht (UM)

Context

“Welvaart, participatie en burgerschap in een digitale wereld” is het centrale thema van het dwarsdoorsnijdende SSH-breed plan van de Universiteit Maastricht (UM). Binnen dit thema heeft de UM één vraagstuk geprioriteerd, namelijk ‘Onderwijs, burgerschap en democratie’. Het thema past bij speerpunten binnen de UM, in het bijzonder van de vier betrokken SSH-faculteiten: School of Business and Economics (SBE), Faculty of Arts and Social Sciences (FASoS), Faculty of Law (LAW), Faculty of Psychology and Neuroscience (FPN).

Digitalisering biedt veel kansen om het leven van individuen en gemeenschappen te verbeteren, niet in de laatste plaats door gemakkelijkere toegang tot informatie. Des- en misinformatie brengen echter ook uitdagingen met zich mee. We gaan uit van de erkenning dat dergelijke uitdagingen het beste kunnen worden aangepakt door mensen die samenwerken over verschillende disciplinaire domeinen heen en tussen universiteiten, het maatschappelijk middenveld, overheden en het bedrijfsleven. De UM heeft een lange traditie van inter-, multi- en transdisciplinaire samenwerking en daar bouwen we op voort in de ontwikkeling van onderwijs, onderzoek en valorisatie op dit gebied.

Gezien het brede scala aan digitale technologieën die veel mensen dagelijks tegenkomen en gebruiken, is het verleidelijk om te stellen dat we al in een ‘digitale wereld’ leven. Zo’n conclusie is misschien te snel. We moeten onszelf de volgende vragen stellen: Is er maar één mondiale, digitale samenleving of zijn er veel verschillende digitale samenlevingen? In plaats van ‘digitale samenleving’ simpelweg als een label te zien, moeten we ook nadenken over hoe het label door bedrijven en instellingen wordt gebruikt om hun toekomstvisies en doelstellingen te beschrijven. Dit thema sluit ook goed aan bij de kernwaarden die zijn geïdentificeerd in het Strategisch Programma 2022-2026 van de UM: Democratische beginselen, Diversiteit & inclusiviteit, Wederzijds respect, Integriteit, Transparantie en Duurzaamheid.

Eerste en enige prioriteit: Onderwijs, burgerschap en democratie

Het door de UM gekozen prioritaire (en enige) thema is ‘Onderwijs, burgerschap en democratie’. Dit is geheel in lijn met het Strategisch Programma van de UM. Naast de genoemde kernwaarden nemen wij onze maatschappelijke verantwoordelijkheid serieus door verbindingen te leggen tussen de universiteit en de samenleving, van lokaal tot mondiaal niveau. Als sterke en veerkrachtige internationale gemeenschap voelen wij ons verantwoordelijk voor de toekomst van onze wereld. We hebben bijzondere aandacht voor de urgente uitdagingen van de 21e eeuw en de *Sustainable Development Goals* (SDG’s), zoals het veiligstellen van een duurzame toekomst.

Verbinding met onderwijs

De kern van onze missie is studenten van over de hele wereld de mogelijkheid te bieden zich te ontwikkelen tot actieve, mondiaal georiënteerde burgers en kritische denkers. Dit doen wij middels kleinschalig Probleemgestuurd Onderwijs (PGO) in een internationale en interculturele setting. Door de combinatie van PGO (verrijkt met de inzet van technologie) en het onderwijsconcept *International Classroom*, waarin de ontwikkeling van global citizenshipcompetenties centraal staan, worden studenten in een stimulerende onderwijsomgeving voorbereid op het leven en werken in een steeds veranderende samenleving en de globale arbeidsmarkt. Ons onderwijs en onderzoek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met ons inter- en transdisciplinaire onderzoek geven we uitdrukking aan waarden zoals innovatie, duurzaamheid en sociale verantwoordelijkheid.

Al deze UM-kernwaarden zijn terug te vinden in het onderzoek en onderwijs van de vier SSH-faculteiten FASoS, FPN, LAW en SBE. Dit is zichtbaar in onze bestaande onderwijs- en onderzoeksprogramma’s, bijvoorbeeld de universiteitsbrede bachelor Global Studies, en andere programma’s zoals de bachelor Digital Society en de master Business Intelligence and Smart Services. Dit bereiken wij ook door te investeren in onderwijsinnovatie en -onderzoek, aangejaagd vanuit zowel EDLAB (ons onderwijsinnovatie instituut) als faculteiten. Een mix van allerlei onderwijsvormen stelt ons in staat om kwalitatief hoogstaand onderwijs te bieden dat flexibel en dynamisch is, vanuit een solide basis. Digitalisering – in alle opzichten – speelt daarbij een cruciale rol. Om in een digitale wereld te kunnen functioneren, moeten mensen over de vaardigheden beschikken om de

technologieën en gadgets die aan hen worden verkocht of die ze tegenkomen op hun scholen en werkplekken of in hun interacties met overheidsdiensten, effectief te kunnen gebruiken. Idealiter gaan hun vaardigheden nog een stap verder. Ze moeten ook begrijpen hoe de technologieën werken, wat een algoritme is en hoe de data, hardware en software samen onze sociale en fysieke wereld vormgeven. Mensen moeten de sociale, politieke en culturele impact van digitale transformaties kunnen inschatten, anticiperen en vormgeven. Het ontwikkelen van dit soort digitale geletterdheid – in alle onderwijsniveaus – helpt mensen om te onderhandelen over onze digitale wereld. Dit versterkt het vermogen van mensen om als actieve burgers deel te nemen. De term ‘platformmaatschappij’ wordt bijvoorbeeld steeds vaker gebruikt om de manieren vast te leggen waarop krachtige platforms zoals Alphabet (ook bekend als Google), Meta Platforms (ook bekend als Facebook) en Amazon niet alleen onze online interacties structureren, maar ook voor de beïnvloeding van dagelijkse sociale, culturele, politieke en economische activiteiten. Digitaal geletterde afgestudeerden en burgers moeten begrijpen hoe ze kunnen helpen ervoor te zorgen dat dergelijke platforms gereguleerd kunnen worden om schade, zoals de opkomst van haatmisdriven of de verspreiding van desinformatie, tot een minimum te beperken en om waarden van eerlijkheid, rechtvaardigheid en transparantie te bevorderen.

Het bovenstaande is slechts één voorbeeld van hoe mensen kunnen leren over het functioneren van digitale technologieën en de manier waarop mensen omgaan met informatie te verbeteren. Een ander recent voorbeeld betreft de opkomst en verspreiding van ‘nepnieuws’. Dit was vooral duidelijk tijdens de coronapandemie. Natuurlijk was er tijdens de begindagen van de pandemie een gebrek aan informatie over hoe het virus zich verspreidde, hoe de verspreiding kon worden voorkomen en hoe degenen die ziek werden, konden worden behandeld. Geïnformeerde burgers moeten leren bronnen te evalueren en weten hoe algoritmen die door sociale media worden gebruikt bepaalde verhalen voorrang geven boven andere. Die prioritering heeft weinig te maken met waarheid of robuustheid.

Dit voorbeeld uit de pandemie sluit goed aan bij de bijzondere aandacht van alle vier de SSH-faculteiten van de UM. Onze focus ligt op ‘desinformatie en democratie’. Dit komt omdat niet alleen desinformatie over wetenschap en gezondheid circuleert, maar ook desinformatie over meer traditionele politieke kwesties. Van dit laatste kan worden gezegd dat het heeft bijgedragen aan de grotere politieke polarisatie die we over de hele wereld hebben gezien. Voor zowel de wetenschap als de politiek is het begrijpen van ‘desinformatie’ cruciaal voor de manier waarop we toekomstige actieve burgers opvoeden.

Dit sluit goed aan bij de FASoS onderzoeksprogramma’s Politics and Culture in Europe (PCE), Globalisation, Transnationalism and Development (GTD) en Maastricht University Science, Technology and Society Studies (MUSTS). Op verschillende manieren gaan onderzoekers in deze programma’s in op vragen over onderwijs en/of burgerschap in democratische en steeds meer digitale samenlevingen. Deze thema’s zijn ook aanwezig in de UM-onderzoekscentra MACIMIDE en CERiM. Om te kunnen functioneren in een digitale samenleving hebben mensen vaardigheden nodig. Maar blijkbaar zijn niet alle samenlevingen in dezelfde mate gedigitaliseerd en maken niet alle individuen in dezelfde mate of op dezelfde manier gebruik van digitale technologieën. Sommige verschillen in het gebruik van digitale media kunnen vooral een kwestie zijn van voorkeuren en persoonlijke gewoonten. Soms kies je er gewoon (niet) voor om bepaalde technologieën te gebruiken. Tegelijkertijd is de vraag of je technologieën gebruikt en hoe je ze gebruikt in veel gevallen meer dan alleen een kwestie van persoonlijke keuze. UM-onderzoekers op dit thema zullen ook de verbinding zoeken met Studio Europa Maastricht, een door meerdere partijen gefinancierd Europa expertisecentrum, waarvan de onderzoeksagenda sterk raakt aan digitalisering en burgerschap.

Bovengenoemde vraagstukken worden ook geadresseerd in ons onderwijs. Bijvoorbeeld binnen de bacheloropleidingen Digital Society, European Studies, Global Studies (interfacultair), Psychologie, Rechtsgeleerdheid, International Business en Economie en Bedrijfseconomie. Daarnaast zijn er ook vele masteropleidingen aan de UM die deze vraagstukken centraal stellen. In al deze opleidingen – waarin ook veel samenwerking is tussen de vier SSH-faculteiten aan de UM – leren studenten vraagstukken op het gebied van technologie, digitalisering, democratie en burgerschap vanuit verschillende disciplines en inzichten te benaderen. Hiermee krijgen studenten instrumenten om een beter begrip te krijgen van digitale technologie en de impact van digitalisering op de huidige maatschappij, cultuur en politiek.

Tot slot: er worden ook relaties gelegd met andere universiteiten die het thema 'Onderwijs, burgerschap en democratie' hebben geprioriteerd. De UvA heeft dit thema als primaire focus gekozen en de VU als secundaire focus. Er zijn thematische raakvlakken, vanuit ieders unieke profiel. Elke universiteit brengt haar eigen expertise in het thema in, maar allemaal houden ze zich bezig met de potentiële risico's voor de democratie die gepaard gaan met toenemende digitalisering. Onze eigen focus aan de UM op 'desinformatie en democratie' sluit goed aan bij de gekozen speerpunten 'polarisatie en ongelijkheid' (VU) en 'digitaal burgerschap', 'digitale kloof' en de 'schaduwzijde van platformisering' (UvA). Desinformatie kan bijdragen aan sociale, politieke en economische polarisatie. De bloei van desinformatie is een van de donkere kanten van de steeds krachtiger wordende digitale platforms. Een deel van de oplossing is burgers te helpen digitale technologieën te begrijpen en de negatieve gevolgen van de digitale kloof te verzachten. Onderzoekers aan de drie universiteiten kennen elkaar via het VSNU/UNL-programma Digitale Samenleving en via andere disciplinaire netwerken. Deze bestaande contacten zullen worden versterkt via de DiSa Academy, en via trilaterale werkgroepen en seminarreeksen om onderzoeksideeën, methodologieën en resultaten te delen.

Desinformatie & Democratie: een gecombineerd programma van de vier SSH-faculteiten van de UM

Ons bestedingsplan is gekoppeld aan de doelstellingen van het landelijke SSH-sectorplan. Op basis daarvan zijn korte termijn en lange termijn KPI's opgesteld. Uitgaande van de in UNL-verband overeengekomen middelenallocatie zijn we ervan uitgegaan dat de UM € 1,29 miljoen op jaarbasis ontvangt voor dit dwarsdoorsnijdende plan. Voor de periode september-december 2022 zijn we uitgegaan van 30% van dit bedrag.

Bij de UM is de focus drieledig:

1. Wat betekenen verkeerde informatie en desinformatie voor de democratie en het welzijn van burgers?
2. Hoe kunnen we de gevaren van misinformatie en desinformatie voor individuen en maatschappelijke groepen mitigeren, bijvoorbeeld via individuele ondersteuning en wet- en regelgeving?
3. Hoe kunnen we studenten, burgers en organisaties trainen om te begrijpen wat er op het spel staat - politiek, economisch, juridisch, psychologisch en ecologisch?

De vier SSH-faculteiten van de UM zullen onderzoek doen om deze drie vragen te beantwoorden. Mis- en desinformatie vereist inzichten uit verschillende disciplines, maar elke faculteit zal uitgaan van haar eigen expertise en aandachtspunten.

Faculty of Arts and Social Sciences (FASoS)

In de context van toenemend populisme, digitaal toezicht en datamanipulatie zijn de risico's van digitale technologieën voor de democratie steeds meer op de voorgrond getreden. Er zijn veel voorbeelden van hoe antidemocratische bewegingen over de hele wereld digitale technologieën hebben gebruikt om desinformatie te creëren en te verspreiden om democratische processen en regeringen te ondermijnen, waaronder pogingen van buitenlandse en binnenlandse groepen om nationale verkiezingen in Europa en naburige landen te beïnvloeden. Autoritaire regimes over de hele wereld verscherpen de controle over de gegevens van burgers en gebruiken beweringen over 'nepnieuws' om afwijkende meningen te onderdrukken. En ook in de meer gevestigde democratieën is het gebruik van 'big data' en AI in digitale media vaak onverenigbaar gebleken met de fundamentele democratische beginselen en de mensenrechten.

FASoS zal zich baseren op interdisciplinaire benaderingen van geopolitiek en hybride veiligheid, binnenlandse en electorale politiek, communicatie, media en digitale studies. Het zal zich ook richten op de inspanningen van de EU om desinformatie tegen te gaan door middel van wet- en regelgeving, actieplannen en capaciteitsopbouw, zowel binnen de EU als in de buurlanden. Dit onderzoek zal plaatsvinden op het snijvlak van twee van de vier onderzoeksprogramma's: Politics and Culture in Europe (PCE) and Maastricht University Science and Technology Studies (MUSTS).

Een van de resultaten van de werkzaamheden is de ontwikkeling van toolkits voor nationale en Europese beleidsmakers, regeringen, mediaprofessionals en burgers om hen te helpen begrijpen hoe algoritmen

desinformatie creëren en versterken, wat kan worden gedaan om de schade voor de democratie te beperken, en hoe in dergelijke omstandigheden beslissingen moeten worden genomen. Resultaten zullen ook worden meegenomen in onderwijs. Inzichten zullen bestaande onderwijsprogramma's voeden en versterken, zoals de bachelor Digital Society, master Digital Cultures, master European Studies on Society, Science and Technology (ESST), en de research master Cultures of Arts, Science and Technology (CAST). Samen omvatten deze programma's enkele honderden studenten.

Faculty of Psychology and Neuroscience (FPN)

Adolescenten en jonge volwassenen zijn fervente gebruikers van digitale technologieën. Ze zoeken informatie op sociale media om hun identiteit te ontwikkelen, contact te leggen met anderen, zichzelf te onderwijzen en veerkrachtige, gelukkige burgers te worden. Informatie op sociale media is echter vaak selectief, gefilterd of bewerkt en geeft een vertekend beeld van de werkelijkheid. Blootstelling aan dergelijke verkeerde informatie en desinformatie kan jongeren verhinderen hun ontwikkelingstraject te realiseren, wat zich uit in schadelijke sociale vergelijkingen, eenzaamheid, polarisatie en geestelijke gezondheidsproblemen. Van cruciaal belang is dat gebruikers van sociale media niet slechts passieve ontvangers van informatie zijn, maar ook zelf informatie bijdragen. Daarom hebben zij het vermogen om mis- en desinformatie te helpen beperken, en meer functionele, ondersteunende en authentieke sociale media ecosystemen te helpen creëren. Bij FPN combineren we dynamische systeemtheorieën met sociaalpsychologische theorieën om te beschrijven hoe mis- en desinformatie zich ontwikkelen en verspreiden via sociale media, sociale normen creëren, interpersoonlijke relaties beïnvloeden en zowel het welzijn en de geestelijke gezondheid van individuen als maatschappelijke processen in het algemeen, zoals opinievorming en democratische (verkiezings)processen, beïnvloeden. Op basis van deze inzichten zullen we interventies ontwikkelen om mis- en desinformatie tegen te gaan en toolkits ontwikkelen die opvoeders, ouders en beleidsmakers kunnen gebruiken om jongeren te helpen weerbare, democratische burgers te worden, die rekening houden met de gevolgen van hun online-acties voor hun eigen geluk, maar ook voor anderen en de samenleving in het algemeen. Dit onderzoek zal voornamelijk worden uitgevoerd in de sectie Applied Social Psychology, in samenwerking met andere onderzoeksecties zoals Clinical and Forensic Psychology en Cognitive Neuroscience. Dit onderzoek verbinden we ook nadrukkelijk met ons onderwijs, zodat inzichten ook daarin worden toegepast. Bijvoorbeeld binnen de bachelor Psychologie.

Faculty of Law (LAW)

Democratische en electorale processen zijn in hoge mate afhankelijk van informatie. De digitale transformatie heeft de informatiestroom aanzienlijk veranderd. Politieke campagnes en reclame bijvoorbeeld, verplaatsen zich naar digitale platforms en sociale media die minder gereguleerd zijn dan de traditionele vormen van informatie-uitwisseling, wat leidt tot informatiezeepbellen, desinformatie en misinformatie. In de eerste decennia van de digitale transformatie was de heersende opvatting dat de digitale wereld niet publiek gereguleerd moest worden, en ging de voorkeur uit naar private of zelfregulering. Dit is nu aan het veranderen: vooral in Europa wordt geprobeerd de digitale wereld onder controle van 'het publiek' te brengen en te 'constitutionaliseren'. Onderdeel van deze brede trend is ook de poging om des- en misinformatie online aan te pakken. Hierbij komen veel uitdagingen kijken, gaande van de interactie tussen verschillende niveaus en types van regulering (publiek en privaat, nationaal en supranationaal), tot de complexe vraag hoe een adequaat evenwicht kan worden verzekerd tussen conflicterende fundamentele rechten en belangen (bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting, vrijheid van informatie) en het algemeen belang (bescherming van de democratie) dat hierbij in het geding is. Wij zullen onderzoeken hoe deze uitdagingen juridisch kunnen worden aangepakt. De resultaten van het onderzoek keren terug in ons onderwijs. Zo zullen de nieuwe inzichten een belangrijke rol vervullen in de master Nederlands recht, specialisatie staats- en bestuursrecht, en in de bachelor en de master European Law School en Globalisation and Law. Daarmee bevestigt de Faculteit der Rechtsgeleerdheid haar uitgangspunt dat onderwijs en onderzoek nauw met elkaar verweven zijn en elkaar versterken.

School of Business and Economics (SBE)

Het onderzoek binnen SBE wordt gericht op de actualisering van individuele en sociale overtuigingen als gevolg van het gebruik van sociale media. Daarnaast zullen we de verspreiding van nepnieuws analyseren met behulp van interdisciplinaire methoden. We zullen ook onderzoeken hoe organisaties en burgers interacteren door gebruik te maken van digitale tussenpersonen. Mensen kunnen interacteren met digitale agenten zoals robots

of chatbots. Het is duidelijk dat de kwaliteit van de interactie invloed heeft op de besluitvorming van een individu. Daarom willen we het begrip van de mogelijkheden en nadelen van technologische tussenpersonen verrijken. Dit onderzoek vindt plaats in de context van Maastricht Center for Robots, Digital Experience Lab (DEXLAB), UM Behavioral Insight Center (UM-BIC) en het Maastricht Observatory on Resilient, Responsible & Sustainable Enterprise and Economy (MORSE). Het onderzoek is nadrukkelijk verbonden met het onderwijs. Zo zullen de inzichten ook gebruikt gaan worden voor het ontwikkelen van nieuw onderwijs. Dit kan uiteindelijk leiden tot een nieuwe opleiding genaamd Futurising Societies die gebruik zal maken van projectonderwijs.

De UM zet zich al lang in voor interdisciplinariteit in haar onderwijs en onderzoek en voor team science en voor faculteitsoverstijgende samenwerkingsverbanden. Wij zullen hierop voortbouwen en workshops en seminars organiseren voor de UD's (structureel) en postdocs (alleen in de eerste fase) die worden aangesteld om dit thema te behandelen, waarbij zowel UM- als externe deelnemers worden aangetrokken. De resultaten van het onderzoek zullen worden opgenomen in bachelor- en masteropleidingen van de UM. Sommige van deze inzichten kunnen ook worden meegenomen in de Bachelor Global Studies waar alle zes faculteiten van de UM aan deelnemen (interfacultaire Bachelor). Het beschreven plan laat zien dat het voorgenomen onderzoek – waarop UD's worden aangesteld – een positieve impact zal hebben op het onderwijs. Binnen de UM wordt een themacoördinator aangewezen om interdisciplinariteit en samenwerking te waarborgen.

Input- en Proces-KPI's

Zoals hieronder wordt weergegeven, zullen we investeren in facultaire samenwerking door gebruik te maken van een themacoördinator om interdisciplinariteit te waarborgen. We zullen investeren in het aannemen van nieuw personeel - passend binnen ons talentbeleid - om onze capaciteit op dit gebied binnen elke faculteit te versterken om vervolgens op onze interfacultaire samenwerking voort te bouwen. Dit stelt ons vervolgens in staat om onze expertise en onze output binnen dit domein verder te ontwikkelen. We kunnen dan ook investeren in het versterken van onze samenwerking met andere universiteiten en maatschappelijke partners in binnen- en buitenland.

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. <i>Besteding financiële middelen aan</i>	Proces-KPI's 2023 v.v. <i>Wat wordt er gedaan met de middelen?</i>
Infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen labcoördinator/software engineer 	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen (en implementatie) van een investeringsplan voor upgrading labs en aanschaf nieuwe apparatuur
Onderwijs, burgerschap en democratie	<ul style="list-style-type: none"> Aanstellen UD's in alle vier SSH-faculteiten Aanstellen postdocs in SSH-faculteiten (indien UD's niet direct geworven worden) Bij ieder faculteit een UD bevorderen naar UHD 	
Onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> Programma ontwikkelen voor reeksen faculteitoverschrijdende seminars en workshops voor al het personeel dat onderzoek doet naar en lesgeeft over dit thema 	<ul style="list-style-type: none"> Samenwerken met bestaande landelijke themagroepen, bijvoorbeeld UNL Digitale Samenleving programma en NL AI Coalitie Programma's van faculteitoverstijgende evenementen voor alle onderzoekers in de UM rond dit thema voortzetten Samenwerking op dit terrein met relevante partners in de regio en landelijk, bijvoorbeeld BISS, Studio Europa, intensiveren
Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> Onderwijsvernieuwing (bijvoorbeeld bachelor Digital Society) 	<ul style="list-style-type: none"> Plan ontwikkelen (en implementatie van dit plan) voor het verwerken van onderzoeksresultaten in onderwijsprogramma's aan de UM Investering in onderwijsvernieuwing, indien mogelijk in samenwerking met andere universiteiten in het land
Impact	<ul style="list-style-type: none"> Investering in verschillende vormen van verspreiding van inzichten (zoals blogs, video's, vlogs) 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling/en implementatie van een communicatieplan voor het delen van onderzoeksresultaten in verschillende vormen. Dit omvat traditionele onderzoeksresultaten in de vorm van publicaties en academische presentaties. Het zal ook andere formats bevatten (bijvoorbeeld blogs, opiniestukken in traditionele media, video's, podcasts, toolkits voor burgers, enzovoort) gericht op burgers, beleidsmakers, maatschappelijke organisaties en de industrie Identificeren van toekomstige financieringsmogelijkheden (door middel van onderzoeksprojecten bijvoorbeeld) voor individuen en groepen, intern bij de UM en met collega's in binnen- en buitenland

Bestedingsplan

UM bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit FASoS	250	1,9	-
	Faculteit FPN	250	1,9	-
	Faculteit LAW	250	1,9	-
	Faculteit SBE	250	1,9	-
	Labondersteuning	100	-	1,3
Totaal 1 ^e Prioriteit		1.100	7,7	1,3
Totaal		1.100	7,7	1,3

Toelichting

Op het dwarsdoorsnijdend thema zullen door elk van de vier faculteiten 1,9 UD's worden geworven en aangesteld. Een van de nieuw aangetrokken UD's zal, in samenspraak met een senior collega, optreden als faculteit overstijgende coördinator en verder vorm geven aan het onderzoeksplan. Het resterende deel van de middelen wordt aangewend voor een labcoördinator/software engineer.

Conclusie en Output-KPI's

De vier SSH-faculteiten van de UM zetten in op een gecombineerd programma Desinformatie & Democratie. Met de aanstelling van UD's rondom dit programma bij alle vier de SSH-faculteiten investeert de UM in onderwijs, onderzoek en valorisatie op dit gebied en wordt bijgedragen aan werkdrukverlaging. Ook wordt geïnvesteerd in infrastructuur.

Door aan te sluiten bij reeds bestaande samenwerkingsrelaties wordt de kans op betekenisvolle resultaten geoptimaliseerd. De extra middelen zullen een impuls geven aan de versterking van het personeel dat op dit gebied werkt en dit zal worden gedaan over UM-faculteiten heen. Zo kunnen we onze netwerken versterken, investeren in de hervorming en vernieuwing van ons onderwijs, onze onderzoeksoutput vergroten en krachtiger bijdragen aan het maatschappelijke debat. Tegelijkertijd moeten de investeringen leiden tot een vermindering van de werkdruk voor het huidige personeel.

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Infrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> Labpersoneel is grotendeels aangenomen 	<ul style="list-style-type: none"> Labs hebben nieuwe apparatuur en apparatuur is up-to-date
Personeelszaken	<ul style="list-style-type: none"> UD's / postdocs zijn grotendeels aangesteld Lokale expertiseteams binnen de universiteit zijn gevormd Aanwijzing van een themacoördinator om interdisciplinariteit en samenwerking te waarborgen 	<ul style="list-style-type: none"> Toename fte WP en OBP (incl. labpersoneel) Vermindering van de werkdruk voor het huidige personeel Aantrekken en behouden van talent
Versterken onderzoek naar 'Onderwijs, burgerschap en democratie'		<ul style="list-style-type: none"> Toename in verworven (persoonlijke) beurzen, wetenschappelijke prijzen en belangrijke benoemingen, onder andere NWA, ERC, Horizon Europe Toename van onderzoeksoutput/publicaties in dit domein Organisatie conferentie en/of panels binnen lopende conferenties (nationaal en internationaal) Samenwerkingsverbanden - zowel met academische als niet-academische partners - zijn versterkt
Versterken onderwijs over 'Onderwijs, burgerschap en democratie'		<ul style="list-style-type: none"> Verlaging onderwijslast Onderwijsvernieuwing in (interdisciplinaire) opleidingen op dit terrein Meer vast personeel is aangenomen en geeft onderwijs in de respectievelijke opleidingen Nieuwe onderwijsconcepten en mogelijk nieuwe opleidingen Interfacultaire onderwijs samenwerking
Versterken impact op het gebied van 'Onderwijs, burgerschap en democratie'		<ul style="list-style-type: none"> Empirische kennis is opgenomen in beleids- en wetgevingstrajecten De faculteiten lopen voorop in het maatschappelijk debat op thema 'disinformation and democracy' door middel van verschillende vormen van verspreiding en communicatie

9. Universiteit Twente (UT)

Context

De Universiteit Twente (UT) heeft als technische universiteit met een sterke focus op ondernemerschap en maatschappelijke impact een unieke positionering binnen universitair Nederland. Het onderwijs en onderzoek van de UT vindt plaats in vijf faculteiten: Engineering Technology; Electrical Engineering, Mathematics and Computer Science; Geo-Informatie Wetenschappen en Aardobservatie; Technische Natuurwetenschappen en Behavioural, Management and Social Sciences (BMS). Daarmee is BMS in Nederland de enige faculteit Sociale wetenschappen binnen een technische universiteit. BMS richt zich daarbij, meer nog dan de klassieke faculteiten sociale en geesteswetenschappen (SSH) op disciplineoverstijgend onderzoek en onderwijs. Specifiek staat daarbij de relatie tussen Sociale wetenschappen en technologie centraal. Deze relatie strekt zich uit van technologie als onderwerp, naar de focus op adoptie, implementatie en maatschappelijke gevolgen van technologie, tot het gebruiken van technologie bij het doen van onderzoek en ontwikkelen van interventies.

Het onderzoek binnen BMS is georganiseerd in vier interdisciplinaire departementen en gecentreerd rondom vijf transdisciplinaire onderzoeksthema's: Emerging Technologies & Societal Transformations; Resilience; Smart Industry; Learning en Health. Deze vijf onderzoeksthema's omvatten de onderzoeksgebieden waar BMS sterk staat, passen bij de brede UT onderzoeksagenda en resoneren sterk met de grote maatschappelijke uitdagingen van vandaag. Het concept van de dwarsdoorsnijdende thema's gepresenteerd in combinatie en interactie met de SSH-sectorplannen past uitstekend bij het DNA van BMS.

Ondernemerschap zit in het DNA van de UT als geheel en vormt daarmee de natuurlijk focus voor een gerichte investering in de dwarsdoorsnijdende SSH-thema's uit het sectorplan. Als aanvullend thema sluit 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' uitstekend aan bij de breed aanwezige expertise in 'Ethics op design' en 'data analytics'. Nog versterkt door de aanwezigheid van het 'Digital Society Institute' op de campus. Maar gezien de beschikbare investering kiezen we hier bewust voor een focus op één prioriteit.

Erste en enige Prioriteit: Welvaart, werk en ondernemerschap

Een van de onderzoeksdomeinen waar BMS zich sterk op richt en welke ten grondslag ligt aan de keuze voor het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' is Smart Industry. De transformaties binnen Smart Industry zijn sterk technologisch gedreven, met een inzet op cyberfysische objecten en de belofte van grotere efficiëntie. Maar de wereld is veranderd door een ongekende wereldwijde pandemie, een oorlog aan de grenzen van Europa, groeiende, zich verdiepende sociale spanningen en een klimaatcrisis die zeer moeilijk te beheersen is. Transformatie in de industrie moet daarom veel verder worden doorgevoerd.

Er is veerkracht nodig in mondiale waardeketens, zodat deze kunnen blijven functioneren in tijden van wereldwijde crises. Er is veel maar aandacht nodig voor de sociale dimensie, gericht op het welzijn van werknemers. Er is een dwingende noodzaak om prioriteit te geven aan duurzaamheid en de grenzen te respecteren van wat onze planeet toelaat.

De onderzoeksagenda kent vraagstukken over betekeniseconomie, digitale economie, circulaire economie en leiderschap. Het doel is kennis te ontwikkelen om de vernieuwing van mkb-bedrijven te ondersteunen en studenten te inspireren. Investerings in dit dwarsdoorsnijdende thema geven deze missie vorm door onderzoek, onderwijs en praktijk met elkaar te verbinden. De neoklassieke sturingsmechanismen van winst-maximalisatie en marktwerking blijken onvoldoende in staat om maatschappelijke vraagstukken op het gebied van ecologie (zoals klimaat) en sociale problematiek (zoals armoede en ongelijkheid) op te lossen. Ze zijn volgens sommigen debet aan het ontstaan van maatschappelijke problemen. De grenzen van het systeem waarin economische groei voorop staat zijn bereikt. Er is meer balans tussen welvaart, welzijn en welbevinden nodig en de economie moet meer ten dienste staan van de maatschappij.

De afgelopen jaren hebben wereldwijd groepen burgers alternatieven voor commerciële bedrijven opgezet, waarin het zakelijke, maatschappelijke en persoonlijke met elkaar in balans zijn. Bijvoorbeeld in de vorm van coöperaties, voor de levering van energie, voedsel en woonruimte. Toch zijn veel initiatieven nog lokaal en kleinschalig. Voor een systeemverandering moet de nieuwe benadering van de economie óók doorklinken

in het reguliere bedrijfsleven en moeten de kleinschalige initiatieven opschaalbaar gemaakt worden. Want wanneer het bedrijfsleven in staat is om werkelijk de gemeenschap duurzaam te dienen dan ontstaat er impact. Er is kennis en kunde nodig om het mkb-bedrijfsleven te verbinden aan de nieuwe economie. Het vereist nieuwe concepten om de missie en de strategie van bedrijven expliciet te koppelen aan maatschappelijke opgaven en de rol van bedrijven in de maatschappij te herijken. Het vraagt om nieuw leiderschap, om vanuit alle lagen van een organisatie te werken aan verandering, en stakeholders te benaderen vanuit een win-win optiek in plaats van een win-verlies optiek. Ten slotte is een nieuwe taal nodig, waarin op een andere manier dan in uitsluitend financiële en boekhoudkundige termen ecologische en sociale waarden tot hun recht komen.

Verbinding met onderwijs

De duurzaamheidsinvalshoek op dit thema zullen we in de komende jaren veel sterker gaan inbedden in ons onderwijs. Met de master-insert *Shaping Responsible Futures* die dit jaar de Nederlandse Hogeronderwijspremie won, heeft de UT al laten zien op dit vlak een sterk aanbod neer te kunnen zetten. Door modules te gaan (door)ontwikkelen binnen het reguliere onderwijsaanbod die uitgaan van de principes van *challenge based learning*, willen we een veel bredere groep studenten aan de slag laten gaan met complexe maatschappelijk relevant vraagstukken, in samenwerking met onze maatschappelijke stakeholders. Om deze onderwijstransitie in gang te kunnen zetten is een gerichte investering nodig in de ontwikkeling van modules en in het inrichten van de partnernetwerken van waaruit de vragen worden ingebracht.

Duurzaam ondernemerschap

Voor de bestedingen voor 2022 voor de UT en BMS binnen het dwarsdoorsnijdende thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' ligt de focus op het uitbouwen van expertise op het gebied van 'Responsible High-Tech Business and Entrepreneurship' in de context van duurzaamheid, ofwel duurzaam ondernemerschap. Dit thema richt zich op factoren en processen die van belang zijn bij het creëren van 'technology-based ventures' en het creëren van waarde door middel van 'new technology-based ventures' (NTBV's) in de context van duurzaamheid en inclusie. NTBV's brengen nieuwe (radicale) technologie naar de markt en hebben dus een diepgaande economische en maatschappelijke impact.

Start-ups met een UT-achtergrond, zoals *booking.com* en *JustEat-takeway.com*, creëerden duizenden banen en pionierden verdienmodellen en nieuwe manieren van werken. Deze ondernemingen zijn weliswaar financieel succesvol maar als het gaat om de menselijke maat en duurzaamheid, zijn nieuwe verdienmodellen en manieren van werken nodig. Het onderzoek en onderwijs richten zich daarnaast op duurzaamheid en inclusie zoals duurzame financiering, vrouwelijk ondernemerschap, het snijvlak van ondernemerschap en duurzaamheid en de maatschappelijke impact van ondernemerschap.

Naast de UT hebben ook de Erasmus Universiteit (EUR) en de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) ervoor gekozen primair prioriteit te geven aan het thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' en de Open Universiteit (OU) geeft hieraan tweede prioriteit. De hierboven beschreven focus op duurzaam ondernemerschap van de UT in combinatie met de brede focus op digitalisering van de EUR en de gevolgen hiervan voor de werkomgeving (TU/e), vormen een breed ingestoken toekomstgerichte aanpak voor het thema. Samenwerking met de OU zal zich vooral richten op het perspectief van duurzaamheid.

Input- en Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. Besteding financiële middelen aan	Proces-KPI's 2023 v.v. Wat wordt er gedaan met de middelen?
Welvaart werk en ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none"> • 2022: Aanstellen eerste UD • 2023: Aanstellen tweede UD 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen vervolg-domein- & investeringsplan voor thema 'Welvaart, werk en ondernemerschap' • Aanstellen UD's • Opzetten en uitvoeren van onderzoeksprogramma's • Opzetten samenwerkingsverbanden met niet-academische partners • Organisatie bijeenkomsten met niet-academische partners

Bestedingsplan

UT bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit Behavioural, Management and Social Sciences (BMS)	200	1,5	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		200	1,5	-
Totaal		200	1,5	-

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Output-KPI's eind-2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Welvaart, werk en ondernemerschap	• 1 UD is aangesteld	• 2 UD's zijn aangesteld
Versterken onderzoek naar 'Welvaart, werk en ondernemerschap'	• Lokaal expertiseteam is gevormd	• Gegeneerde kennis heeft meetbare impact op wetenschap, beleid en praktijk
Versterken onderwijs over 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		• Er heeft vernieuwing van het onderwijs plaatsgevonden, waarbij de maatschappelijke uitdagingen centraal staan; blijkend uit bijvoorbeeld keuzevakken / minoren en dergelijke op dit thema
Versterken impact op het gebied van 'Welvaart, werk en ondernemerschap'		• Gegeneerde kennis heeft meetbare impact op wetenschap, beleid en praktijk

10. Universiteit Utrecht (UU)

Context

Openheid is een belangrijk thema in het nieuwe Strategische Plan van de UU: “dat zit in het DNA van onze instelling”. Geïnspireerd door open science betekent dat onder meer dat we wetenschap willen beoefenen in nauw contact met de wereld om ons heen: op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau. Openheid is ook een sleutelwoord bij onze inspanningen om te komen tot een meer diverse universitaire gemeenschap, in de manier waarin we willen communiceren en samenwerken. “We gaan voor teamwerk, waarin ieder op zijn eigen manier kan bijdragen en floreren (SP UU, p. 5)”.

De opkomst van sociale media en de transformatie naar een digitale samenleving leveren in dit verband grote mogelijkheden. Fysieke afstand is een relatief begrip geworden in de communicatie tussen mensen, in de relatie tussen werkgever en werknemer en in de wereld van de dienstverlening. Bol.com kent geen sluitingstijden en apps zijn altijd toegankelijk. Dit levert ongekende mogelijkheden voor teamwerk en voor open communicatie dwars door traditionele barrières van plaats en tijd. Nieuwe verbindingen zijn mogelijk en de samenleving wordt horizontaler, met laagdrempeliger toegang tot kennis en netwerken. Dit biedt kansen voor nieuwe vormen van communicatie en participatie en meer gelijkheid. Tegelijkertijd kent deze nieuwe werkelijkheid ook belangrijke schaduwzijdes. Niet iedereen beschikt over de digitale vaardigheden om volwaardig deel te nemen aan de online wereld.

De competenties die dat vergt, moeten ontwikkeld en getraind worden. Deelname kan ook worden gemanipuleerd en hetzelfde geldt voor de toegang tot en beschikbaarheid van informatie. Deep fakes en desinformatie kunnen leiden tot een sterk gepolariseerde werkelijkheid die met geen mogelijkheid meer is te beschrijven in termen van: open, inclusief en gebaseerd op samenwerking. De digitale samenleving, met andere woorden, noodzaakt tot een fundamentele bezinning op inrichting en aansturing van deze samenleving.

Tegen die achtergrond hebben de SSH-disciplines binnen de UU binnen het dwarsdoorsnijdend thema gekozen voor twee prioriteiten: ‘Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid’ (eerste) en ‘Recht, privacy en veiligheid’ (tweede). Beide thema’s kennen reeds een belangrijke onderzoeks- en onderwijs traditie binnen de UU, met als grote voordeel dat met deze thema’s kan worden aangesloten bij de bestaande interdisciplinaire UU onderzoeksinfrastructuur. Het gaat daarbij onder andere om het Focusgebied Governing the Digital Society, waarin door onder andere juristen, bestuurskundigen, geesteswetenschappers en sociologen wordt samengewerkt om principes van goed bestuur te ontwikkelen en toe te passen in digitale samenlevingen. Een andere, buitengewoon belangrijke speler in het Utrechtse onderzoekslandschap, is het Strategisch Thema Instituten voor Open Samenlevingen (IOS). Daarbinnen wordt door wetenschappers met verschillende SSH-achtergronden geprobeerd een antwoord te vinden op de vraag of formele en informele instituties opgewassen zijn tegen moderne uitdagingen, zoals de groeiende sociaal-economische ongelijkheid, de macht van grote technologiebedrijven, en wantrouwen in de overheid. Een derde relevant samenwerkingsverband is het IOS-platform Future of Work, waarin onder andere sociaal-psychologen, sociologen, economen en juristen samenwerken met organisaties en beleidsmakers om vragen te beantwoorden over de oorzaken en consequenties van innovatie, digitalisering en globalisering op het werkend bestaan van mensen, met bijzondere aandacht voor inclusie en groeiende ongelijkheid op de arbeidsmarkt.

Ten slotte wordt binnen de verschillende domeinen van het Strategisch Thema Dynamics of Youth door onderwijskundigen, psychologen, jeugdwetenschappers, taal en communicatiewetenschappers en bestuurskundigen onderzocht hoe jongeren op weg naar volwassenheid perspectieven op informatie begrijpen in de digitale context, en hoe ze te trainen in een kritische houding (digital literacy). Door aan te sluiten bij deze bestaande samenwerkingsverbanden kan het lopende onderzoek worden verbreed en verdiept en wordt ook gegarandeerd dat er sprake is van multidisciplinaire samenwerking. De complexiteit van de digitale transformatie kan immers niet goed worden begrepen vanuit een geprivilegieerde discipline, conceptuele oriëntatie of methodische benadering. Als er ergens teamwerk gewenst is, dan is dit het geval op dit thema.

In voorbereiding op een nadere uitwerking voor 2023 en verder, is in september-december 2022 door de aanstelling van UD's de basis gelegd voor een programma ten aanzien van de gevolgen van digitalisering voor (a) werk en arbeidsverhoudingen, (b) maatschappelijke participatie en democratische verhoudingen, en (c) inclusieve communicatie en cultuur. Daarbij zien we 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' (eerste prioriteit) als nauw gerelateerd aan 'Recht, privacy en veiligheid' (tweede prioriteit). Digitalisering heeft immers grote gevolgen voor de rechtsstaat en grondrechten. Regulering en wetgeving op nationaal en Europees niveau in aansluiting op sociale en maatschappelijke normen is noodzakelijk voor een gelijk speelveld waarin datamacht wordt begrepen en beteugeld zodat burgers op eerlijke wijze kunnen participeren.

Uitwerking eerste en tweede prioriteit

De eerste prioriteit van de UU 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' wordt binnen de UU langs drie verschillende lijnen uitgewerkt. Een eerste belangrijke onderzoekslijn draait om werk en arbeidsverhoudingen. Een tweede lijn betreft maatschappelijke participatie en democratische verhoudingen, terwijl een derde lijn ingaat op inclusieve communicatie en cultuur. De tweede prioriteit van de UU 'Recht, privacy en veiligheid' is in deze onderzoekslijnen geïntegreerd en ziet toe op vormen van regulering en governance van de digitale samenleving als voorwaarde voor een gelijkwaardige samenleving.

Werk en arbeidsverhoudingen

Digitalisatie, innovatie, automatisering en globalisering veranderen de (inter-)nationale organisatiestructuren in de samenleving, de organisatiestructuur van bedrijven en overheden, de machtsverhoudingen binnen de samenleving en daarmee de structuur van arbeidsrelaties. Aan de ene kant creëert dit kansen om efficiënter te werken en welvaart te laten stijgen. Aan de andere kant dreigt het gevaar dat de nieuwe eisen van de digitale samenleving zich vertalen in toenemende ongelijkheid op het gebied van geslacht, leeftijd, sociale klasse of etnische achtergrond.

Het onderzoeksprogramma naar werk en arbeidsverhoudingen richt zich onder andere op de gevolgen voor arbeid: van werknemers tot zelfstandigen. Welke arbeidsplaatsen worden vervangen of radicaal anders georganiseerd door automatisering (denk aan de detailhandel en catering aan huis), en wat vergt dit voor de wendbaarheid en weerbaarheid van de beroepsbevolking? Concreet: hoe zorgen we ervoor dat ouderen en jonge schooluitvallers niet op zo'n grote digitale achterstand komen dat ze niet meer duurzaam inzetbaar zijn; wat betekent dit bijvoorbeeld voor de opleiding van jongeren, voor het systeem van sociale zekerheid en het post-initiële scholingsaanbod? De digitale samenleving impliceert ook een her-organisatie van het werk. Welke banen zijn op afstand te vervullen en wat betekent dit voor de werknemer/werkgever-relatie? Hoe voorkomen we de fissured workplace (David Weil) met alle gevolgen van dien voor de arbeidsverhoudingen. Welke nieuwe vormen van informatie en communicatie zijn gewenst om de werknemer en werkgever ook op afstand op elkaar betrokken te houden. En wat is de impact van digitalisering en artificial intelligence (AI) bij de werving, selectie, training, opleiding en beoordeling van medewerkers op inclusie en ongelijkheid?

De digitale samenleving vraagt ook veel van (potentiële) ondernemers en hun entrepreneurial skills. Wat zijn de gevolgen van nieuwe technologieën in het bijzonder kunstmatige intelligentie (AI) voor de maatschappelijke verantwoordelijkheid en het concurrentievermogen van gevestigde en nieuwe bedrijven? Voor het (tegengaan) van witwaspraktijken en misbruik van marktmacht? Deze vraagstukken bevinden zich op het snijvlak van economie en rechtswetenschappen: het gaat hierbij om regulering van, onder meer, de privacy en (digitale) veiligheid van de werknemer, maar ook de rol van het recht in het tegengaan van machtsmisbruik, onder meer in relatie tot werknemers, maar ook in business-to-business relaties. Ook zijn er vraagstukken rond internationale handelsstromen en de organisatie van aanbodketens, die ook raken aan geopolitiek en het nadenken over strategische autonomie. Tegelijkertijd lijkt globalisering minder dominant, onder invloed van nieuwe technieken, toenemende transportkosten, consumentenvoorkeuren en duurzaamheidsoverwegingen ('slowbalization'). Ook dit proces kent winnaars en verliezers – nationaal en internationaal.

Deze vraagstukken zullen worden belegd bij drie UD's (2,5 fte) waarbij steeds gezocht zal worden naar een interdisciplinair begeleidingsteam, in aansluiting op en ter verdieping van bestaande samenwerkingsrelaties.

Meer in het bijzonder impliceren deze extra middelen een versterking van bestaande Utrechtse SSH-samenwerkingsrelaties rond de toekomst van werk, de platform-economie, marktmacht en mededinging, maatschappelijk verantwoord ondernemen, duurzame inzetbaarheid, het gebruik van algoritmes in werving en selectie, et cetera.

Maatschappelijke participatie en democratische verhoudingen

Digitalisering van de maatschappij heeft niet alleen gevolgen voor de organisatie van betaalde arbeid en de arbeidsverhoudingen. De digitalisering heeft ook gevolgen voor de wijze waarop mensen communiceren en zich organiseren. Dit geldt niet alleen voor communicatie tussen mensen onderling, bijvoorbeeld via digitale platforms, maar ook bijvoorbeeld tussen de burger en de overheid, tussen producent en consument, en tussen politieke partijen en potentiële kiezers. Dat biedt enorme kansen: diensten zijn niet langer gebonden aan bepaalde tijden en vergen ook niet langer fysieke aanwezigheid. De beschikbaarheid van de diensten wordt daarmee enorm vergroot, zonder dat op kwaliteit wordt ingeleverd. Aan de andere kant zijn er bedreigingen, bijvoorbeeld wanneer het gaat om de marktmacht van platform-ondernemingen en uitsluitingsmechanismen door gebrek aan digitaal bewustzijn en digitale vaardigheden.

De digitale samenleving heeft ook impact op onderlinge verhoudingen en de rollen die daarin worden ingenomen. Enerzijds ontstaan er meer mogelijkheden voor burgers om bijvoorbeeld via digitale kanalen te participeren in maatschappelijke debatten en worden de verhoudingen dus gelijkwaardiger. Anderzijds ontstaan er verborgen vormen van machtsuitoefening via algoritmen van de overheid en ondernemingen. Dit geldt bijvoorbeeld voor marktpartijen die zich bewegen richting het aanbieden van (semi-) publieke diensten (niet alleen in infrastructuur, maar ook door het aanbieden van diensten in onderwijs en zorg), en voor partijen die een rol spelen in informatievoorziening en vorming van discours. Het geldt ook voor burgers, die online verschillende rollen innemen: zij zijn online zowel consument als burger, en privé-persoon – bijvoorbeeld als zij met vrienden online interacteren. De kansen en risico's hiervan, en de randvoorwaarden waarmee gelijkwaardigheid en democratie kunnen worden geborgd, worden nog onvoldoende begrepen.

Dit deel van het onderzoeksprogramma zal zich met name richten op inclusiviteit en exclusiviteit in een digitaliserende democratie, op de benodigde digitale vaardigheden van burgers, en op nieuwe vormen van maatschappelijke participatie op lokaal, nationaal en supranationaal niveau. Maar hier raakt het primaire geprioriteerde thema ook heel duidelijk aan het secundaire thema, bijvoorbeeld als het gaat om het beschermen van de privacy van gebruikers, de (juridische) bescherming van (de online vormgeving van) democratie en democratische processen en het versterken van de robuustheid en weerbaarheid van de democratische rechtsstaat. Hier is ook de verbinding met veiligheid van belang: het gaat dan om begrijpen en het tegengaan van (online) radicaliseringsprocessen en de juridische respons daarop, maar ook om vraagstukken omtrent het inzetten van digitale instrumenten in migratieprocessen.

Deze vraagstukken zullen worden beled bij drie UD's (2,5 fte) waarbij steeds gezocht zal worden naar een interdisciplinair begeleidingsteam, in aansluiting op en ter verdieping van bestaande samenwerkingsrelaties. Meer in het bijzonder impliceren deze extra middelen een versterking van bestaande Utrechtse SSH-samenwerkingsrelaties rond de weerbare rechtstaat, principes van (goed) bestuur in een digitale samenleving, modernisering van de rechtsbescherming, verantwoorde data praktijken, de analyse van debatten in de sociale media, et cetera.

Inclusieve communicatie en cultuur

In dit deel van het programma richten we ons op effectieve communicatie als methode om inclusie en participatie te bewerkstelligen van maatschappelijke groepen die nu niet of onvoldoende betrokken zijn. Het gaat daarbij op de eerste plaats om de verdere ontwikkeling en inzet van nieuwe technologie die helpt bij het overbruggen van 'the digital divide'. Denk aan de inzet van leesbaarheidstoelen om begrijpelijkheid van teksten te verbeteren, maar ook aan spraakherkenningssystemen die worden getraind op meer diverse input dan alleen de gemiddelde spreker van het Nederlands. Onderzoek naar nieuwe technologie kan op deze manier onder andere een rol spelen in het verbeteren van de overheid- burger-communicatie en zo een cruciale rol spelen in het (herstel van) vertrouwen in de nationale overheid.

Op de tweede plaats richten we ons op een veelbelovende ontwikkeling in de intersectie van communicatie en informatiewetenschappen: de inzet van zogenaamde iconen door (lokale) overheden, met name gemeenten, om zonder te veel talige middelen juist niet-moedertaalsprekers en laaggeletterden te bereiken. Zulke iconen werden veelvuldig gebruikt tijdens de Covid-lockdownperiodes, bijvoorbeeld om te instrueren hoe mensen afstand moesten houden of drukke plekken konden vermijden. Recent Utrechts onderzoek (samen met Taalunie en grote gemeenten in Nederland en Vlaanderen) laat zien dat de verwachtingen weliswaar hooggespannen zijn, maar dat er nog zeer weinig bekend is over de voorwaarden waaronder deze iconen succesvol zijn. Verder interpretatie- en evaluatieonderzoek biedt hier volop kansen.

Behalve op inclusieve communicatie richten we ons ook op inclusieve cultuur. Waar tot voor kort door gatekeepers als literaire critici, uitgevers en boekhandels werd bepaald welke literatuur tot de 'hoge cultuur' behoort, is ook dit veld gedemocratiseerd door de digitale media. Wat is de invloed van de toenemende aantallen aankopen via onlineshops? En wat is binnen domeinen als de muziek- en filmindustrie de invloed van platforms als Spotify en Netflix? Welke kijkers, lezers en luisteraars laten hun keuzes onder welke voorwaarden beïnvloeden door bestaande 'cultuurbewakers' als recensenten van kwaliteitskranten, en welke laten zich juist sturen door de keuze-algoritmes van de platforms?

Het is vooral interessant om hier ook aandacht te besteden aan de relatie met diverse groepen in de maatschappij: wat zijn de verschillen tussen ouderen en jongeren, hoog-en laagopgeleiden, wel of niet moedertaalsprekers, en hoe is dat te relateren aan culturele verschillen? Op deze manier krijgen we zicht op mogelijkheden voor participatie van groepen die nu nog minder 'mee' doen.

Deze vraagstukken zullen worden belegd bij drie UD's (2,5 fte) waarbinnen steeds gezocht zal worden naar een interdisciplinair begeleidingsteam, in aansluiting op en ter verdieping van bestaande samenwerkingsrelaties. Meer in het bijzonder impliceren deze extra middelen een versterking van bestaande Utrechtse SSH-samenwerkingsrelaties rond inclusieve en heldere communicatie, het kritisch analyseren van informatiebronnen (sourcing), digitale geletterdheid, jongerencultuur, mediagebruik, et cetera.

Verbinding met onderwijs

De keuze voor het aanstellen van 7,5 nieuwe UD's impliceert ook een forse investering in het onderwijs. Binnen de bestaande bachelor- en mastercurricula kan meer aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van studiemateriaal voor disciplinaire verdieping (zoals casuïstiek) en interdisciplinaire verbreding (zoals een contextuele reflectie op disciplinaire kennis of invulling van onderwijs over digitale vaardigheden of ondernemerschap). Het gaat daarbij niet alleen om versterking en verruiming van het bestaande onderwijs, maar ook in het verder vormgeven van interdisciplinaire initiatieven die op dit moment binnen de UU worden ontplooid onder leiding van de Strategische Thema's. Zo zullen de UD's die werken aan inclusieve communicatie en cultuur een rol spelen in MA-programma's van Humanities, maar ook in zeer interdisciplinaire programma's als Applied Data Science. Meer in het algemeen biedt verbinding met de Strategische Thema's in de UU-faciliteiten voor verruiming van het keuzeaanbod (onder meer een minor Taal en Recht onder de vlag van Instituten voor Open Samenlevingen) en samenwerking in nieuwe masterprogramma's (zoals Youth Development & Social Change bij het Strategisch Thema Dynamics of Youth en Public Policy bij het Strategisch Thema Instituten voor Open Samenlevingen).

De UU heeft ook een sterk track record op het gebied van het verbinden van actuele onderzoeksuitkomsten aan Onderwijs voor Professionals (OvP). Er lijkt hier sprake van een grote markt gericht op een beter begrip en benutting van digitale mogelijkheden. Dat kan in de vorm van korte modules, maar ook in de vorm van een nieuw langer lopend interdisciplinair Executive Master Programme. Meer in het algemeen lijkt er een groeiende behoefte aan 'T-shaped professionals' waarin disciplinaire kennis wordt gecombineerd met vaardigheden, bijvoorbeeld om mensen met een andere achtergrond te begrijpen. Het gaat dan om interdisciplinaire samenwerking binnen de universiteit, maar ook om samenwerking met burgers over en voor wie academici vaak beslissen.

Tenslotte is belangrijk dat de UU over een heel goede onderwijsinfrastructuur beschikt in dit zin dat veel aandacht wordt besteed aan de leraar als beroep (met name door de Graduate School of Teaching), dat de UU zich ook profileert via onderzoek naar onderwijs (onder andere via het Centrum voor Academic Teaching) en actief ijvert voor en participeert in het opzetten van een doorgaande leerlijn, van vroegschoolse educatie, tot mbo/hoger onderwijs (via regionale samenwerking binnen het onderwijs ecosysteem). Juist ook in een programma met een sterke nadruk op participatie en inclusiviteit is dat een belangrijke randvoorwaarde.

Nationale afstemming

Tenslotte kan worden opgemerkt dat op landelijk niveau nauw zal worden afgestemd en samengewerkt met de andere universiteiten (Nijmegen, Utrecht, VU en Twente) op dit thema. Dit zal de wetenschappelijk slagkracht in onderzoek, onderwijs en impact navenant vergroten.

Aansluiting bij infrastructuur

Open science vraagt om een fundamenteel andere benadering van de universiteit, die zich op vele manieren verbindt aan de samenleving. Er is een transformatie gaande van wetenschap als lineair proces (van onderzoek, naar wetenschappelijke output naar maatschappelijke impact) naar meer aan de maatschappij verbonden praktijken, waarin samen met maatschappelijke partijen vragen worden geformuleerd en onderzocht. FAIR data en open access zijn hier slechts onderdelen van. Inclusie is niet alleen een onderwerp dat we onderzoeken, maar de wetenschap moet zelf ook inclusiever worden door interacties aan te gaan in alle fasen van het onderzoeksproces.

Dit komt tot uitdrukking in de Living Lab-benadering waarin constellaties van actoren (overheden, burgers, vertegenwoordigers van ondernemingen en maatschappelijke organisaties en wetenschappers) bijeengebracht worden om samen kennis uit te wisselen en te ontwikkelen. Het Living Lab is zowel een fysieke als een academische werkplaats. Binnen de UU fungeren reeds diverse living labs op thematieken die raken aan digitalisering, communicatie en (on)gelijkheid, zoals het Living Lab Digital Humanities, de Datawerkplaats (Utrecht Data School) en het Governance Lab Utrecht. Er is als het ware een basisinfrastructuur gecreëerd, waarin nog vele mogelijkheden bestaan om deze verder te benutten en uit te bouwen.

Hiervoor is de aanstelling van professionals gewenst die de co-creatie binnen Living Labs kunnen vormgeven, professionaliseren en ondersteunen. Deze vorm van ondersteuning is enigszins vergelijkbaar met die van labmanager in een technisch lab, en zou 'impact developer' kunnen heten. Meer concreet gaat het om een professional die als liaison zou kunnen fungeren en relaties kan ontwikkelen, kennis en kennisvragen kan vertalen, en werkwijzen methodologisch kan onderbouwen.

In dit voorstel wordt aangesloten bij deze ontwikkeling en wordt voorgesteld om één living labmanager aan te stellen, om de onderzoekers te faciliteren en de gebruikte methoden verder te valideren.

Input- en Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. Besteding financiële middelen aan	Proces-KPI's 2023 v.v. Wat wordt er gedaan met de middelen?
Infrastructuur	Werving living labmanager	Doorontwikkeling (inclusief methodische onderbouwing van) Living Lab aanpak
Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid & Recht, privacy en veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Benoeming (landelijke) projectleider • Opzetten lokale onderzoeksteams per universiteit • Werven 7,5 fte UD's; het gebruikelijke EDI beleid is hierbij van toepassing 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen open science aanpak via citizen science en public engagement via onder andere Living Lab • Versterken van structurele interdisciplinaire samenwerking op het terrein van onderzoek • Ontwikkeling van nieuwe AIO-projecten en postdoc-posities op het dwarsdoorsnijdend thema • Versterken en verdiepen van onderwijs en impact

Bestedingsplan

UU bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e en 2 ^e Prioriteit	Faculteit GW	258	2,0	-
	Faculteit SW	258	2,0	-
	Faculteit REBO	258	2,0	-
	LAB	125	-	1,7
Totaal 1 ^e en 2 ^e Prioriteit		900	6,0	1,7
Totaal		900	6,0	1,7

Toelichting

Het streven is om in 2022 ten behoeve van het dwarsdoorsnijdend thema de benoeming van drie UD's te realiseren. Vanaf 2023 wordt de vaste UD-formatie uitgebreid naar 7,5 fte en worden 4 UHD bevorderingen gerealiseerd. Daarnaast wordt 1 fte directe ondersteuning (onderzoekondersteuning, i.c. een labcoördinator) gerealiseerd en 1 fte indirecte ondersteuning met betrekking tot het onderzoek, onderwijs en impact (OBP).

Conclusie en Output-KPI's

Zoals hierboven aangegeven is een open, inclusieve, en digitale samenleving geen vanzelfsprekendheid. Met de aanstelling van negen UD's op het snijvlak van enerzijds 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' en anderzijds 'Recht, privacy en veiligheid' investeert de UU in kennis en in onderwijs. Door aan te sluiten bij reeds bestaande samenwerkingsrelaties wordt de kans op betekenisvolle resultaten geoptimaliseerd. Ook wordt geïnvesteerd in de Living Labinfrastructuur door aanstellen van Living Labmanager.

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Versterken onderzoek naar 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid', in samenwerking met 'Recht, privacy en veiligheid'	Versterken van de structurele interdisciplinaire samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van multidisciplinaire / interdisciplinaire publicaties in toonaangevende internationale wetenschappelijke tijdschriften. Onderzoekoutput is pro rato aan de onderzoekstaakstelling en in lijn met de disciplinaire onderzoeksnormen • Realisatie van ten minste 1 special issue(s) in een wetenschappelijk tijdschrift. Open access is daarbij het uitgangspunt • Er wordt actief geworven voor en geparticipeerd in tweede en derde geldstroom projecten, zowel nationaal als ook Europees • Er is sprake van (intellectueel) leiderschap op de gekozen onderwerpen
Versterken onderwijs over 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid', in samenwerking met 'Recht, privacy en veiligheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van onderwijsvernieuwing, onder andere via het opzetten van interdisciplinaire minoren en/of masters op dit gebied • Er is sprake van interdisciplinair teamwork binnen het onderwijs en onderzoek
Versterken impact op het gebied van 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid', in samenwerking met 'Recht, privacy en veiligheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van verschillende uitingen van maatschappelijk impact, zoals maatschappelijk congres met key stakeholders / externe partners. Impact nights en impact cafés. Studenten spelen hierbij een nadrukkelijke rol • Er zijn wetenschappelijke stages voor professionals (en vice versa) georganiseerd ten behoeve van kenniscirculatie

11. Universiteit van Amsterdam (UvA)

Eerste prioriteit: Onderwijs, burgerschap en democratie

Binnen de vier SSH-faculteiten van de UvA (Maatschappij- en Gedragwetenschappen, Geesteswetenschappen, Economie en Bedrijfskunde, en Rechtsgeleerdheid) is de maatschappelijke impact van digitale technologie een belangrijk onderwerp. Samenwerking tussen de faculteiten wordt ontwikkeld in twee interfacultaire zwaartepunten: *Global Digital Cultures* onderzoekt de cultuur en politiek van platformen, en Humane AI richt zich op de implicaties van kunstmatige intelligentie voor de samenleving. Met de sectorplanmiddelen zullen wij thema's rond onderwijs, burgerschap en democratie bovendien nog sterker verankeren in ons interdisciplinaire en onderzoeksintensieve onderwijs. We richten ons op drie aspecten van het thema 'Onderwijs, burgerschap en democratie'.

Het belang van (de ontwikkeling van) digitaal burgerschap

Digitale technologieën veranderen fundamenteel hoe we democratisch bestuur en rechtssystemen organiseren. Onze digitale en genetwerkte wereld biedt innovatieve nieuwe instrumenten en een ongekeerde toegang tot informatie en democratische participatie. Deze ontwikkelingen bieden kansen, maar ook uitdagingen voor de bescherming van de democratie. Het concept van burgerschap is aan het veranderen nu onze identiteiten in de digitale samenleving de optelsom worden van talloze (digitale) personae, loyaliteiten, bezittingen en contexten. Dit toenemende amalgaam van digitale identiteiten, deels publiek, deels privaat, herdefinieert burgerschap in de digitale samenleving.

Goed burgerschap in een digitale wereld vergt nieuwe vaardigheden, competenties, attitudes en gedrag. Dit is des te belangrijker nu in ons huidige digitale tijdperk democratieën worstelen met een afnemend vertrouwen in regeringen en een escalerende polarisatie in de online omgeving. Hierbij is de vraag hoe en onder welke omstandigheden de overheid actief de waarden van goed burgerschap moet promoten, zonder de waarheid te monopoliseren.

Om deze ontwikkelingen te analyseren en te adresseren, ontwikkelen we ten eerste een juridisch normatief kader voor strategieën voor burgerschapsvorming dat zowel het belang als de risico's van het bevorderen van digitaal burgerschap omvat. Ten tweede doen we onderzoek naar de manier waarop digitale burgerschapscompetenties in het onderwijs ontwikkeld kunnen worden. Hierbij geven we zowel aandacht aan de leerlingen, als aan de competentieontwikkeling van docenten. Het onderzoek moet inzicht genereren in kenmerken van effectieve pedagogische, didactische en organisatorische benaderingen en in randvoorwaarden voor daarop gebaseerde effectieve interventies. Ten derde zal onderzoek naar de ontwikkeling van digitale geletterdheid ook gericht zijn op andere doelgroepen dan alleen jongeren en heeft dit tot doel de digitale geletterdheid van verschillende groepen in de samenleving te versterken. Ten vierde vertalen we kennis en inzichten naar de praktijk, door nieuwe minoren of cursussen te ontwikkelen voor onze gezamenlijke studentenpopulatie, en de kennis te gebruiken in praktisch advies, onder andere via de Law Hub en de Academische Werkplaats Onderwijs.

Schaduwkanten van de platformsamenleving

Digitale platformen hebben het publieke debat in onze samenleving fundamenteel veranderd. Digitale platforms versterken online uitsluiting en polarisatie, racial bias en uitsluiting. De transnationale circulatie van desinformatie is een van de keerzijden van digitaal wereldburgerschap. Desinformatie (bijvoorbeeld rond vaccinatie) kan via online platforms op basis van ondoorzichtige algoritmen makkelijker verspreid worden en tot polarisatie leiden. Ook wordt economische consumptie van burgers op nieuwe manieren gestuurd, bijvoorbeeld door chatbots, social media influencers, fake advertisers of virtual assistants. In bepaalde omstandigheden kan dat de ontwikkeling van verantwoordelijk burgerschap, dat essentieel is een democratie, ondermijnen. Dit is een onderwerp dat in delen van onze curricula al een rol speelt, maar nu nog versnipperd is. In de komende jaren willen we op dit onderwerp een meer geconcentreerd onderwijsaanbod ontwikkelen, bijvoorbeeld binnen onze opleiding PPLE (Politics, Psychology, Law and Economics, of binnen bestaande masteropleidingen).

Om deze ontwikkelingen beter te analyseren en adresseren, onderzoeken we met maatschappelijke partners ten eerste de transnationale en transmediale circulatie van desinformatie, met behulp van digitale methoden. Hiermee kunnen we meer inzicht krijgen in hoe beïnvloeding via digitale platformen plaatsvindt en welke rol zij speelt in het publieke debat rond maatschappelijke uitdagingen zoals diversiteit, oorlog en klimaat. Ten tweede onderzoeken we hoe nieuwe regelgeving op het gebied van onlineplatforms (zoals de Wet digitale diensten) en nieuwe initiatieven op het gebied van gegevensbeheer op nationaal en Europees niveau kunnen bijdragen aan digitale diensten die verenigbaar zijn met democratische waarden en bijdragen aan het vertrouwen tussen burgers onderling en tussen burgers en de overheid.

De digitale kloof en gelijkwaardig burgerschap

Digitale technologieën en processen kunnen sociale ongelijkheden tussen burgers bevestigen en versterken. Er is sprake van een Technologie Inclusie Paradox: de verruimende mogelijkheden van de digitale technologieën leiden ertoe dat niet iedereen in dezelfde mate van de mogelijkheden kan profiteren. Aan het gebruik van digitale technologieën zijn belangrijke, potentieel beperkende aspecten verbonden: ze moeten worden aangeschaft, waarmee kosten gepaard gaan, en er is kennis vereist om de technologie te gebruiken. Zowel de middelen om technologie aan te schaffen als de vereiste kennis om hiervan gebruik te maken zijn ongelijk verdeeld. De digitale kloof kan worden versterkt door discriminerende effecten van algoritmes, waarbij de beslissingsbevoegdheid en verantwoordelijkheid aan algoritmes wordt overgedragen.

Met het oog op het beter begrijpen en adresseren van de digitale kloof onderzoeken we ten eerste hoe digitalisering de kloof heeft versterkt en wie erdoor worden getroffen. Ten tweede willen we inzicht genereren in hoe digitale uitsluiting kan worden bestreden (bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een betaalbare, geavanceerde infrastructuur en door het verhogen van digitale competenties (*digital equity*)). We zullen ook inclusieve design ontwikkelen, waarbij ethische keuzes in technologie worden geïncorporeerd. Om bij te dragen aan het verkleinen van deze digitale kloof, zorgen we dat onze studenten actuele kennis hebben over de oorzaken en gevolgen van de Technologie Inclusie Paradox en hoe deze bestreden kan worden. Met maatschappelijke partners dragen we bij aan het vertalen van deze kennis naar de maatschappij.

Onderbouwing

De UvA heeft gekozen voor 'Onderwijs, burgerschap en democratie', omdat dit naadloos aansluit bij twee van de vier grote thema's uit het *UvA instellingsplan Inspiring Generations (2021-2026)*, namelijk *Fair and Resilient Societies (FRS)* en *Responsible AI*. De thematiek sluit eveneens aan bij onlangs ingestelde universitaire en interdisciplinaire Research Priority Areas (RPA's): Global Digital Cultures (GDC) en Humane AI. De betrokken SSH-faculteiten binnen de UvA, de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen (FMG), Faculteit der Geesteswetenschappen (FGw), Faculteit der Rechtsgeleerdheid (FdR) en Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB), participeren alle vier in deze universiteitsbrede samenwerkingsverbanden.

Binnen deze samenwerkingsverbanden is digitalisering en het verantwoorde gebruik van digitale technologie een cruciaal thema. Digitalisering transformeert culturele, sociale en economische praktijken, transformeert relaties, maar heeft ook diepe invloed op bijvoorbeeld publieke opinies, identiteitsvorming, onderwijs of stemgedrag. Binnen GDC wordt de nadruk gelegd op culturele praktijken die worden ontwikkeld door gebruikers van digitale platformen en mobiele apps. Onderwerpen die worden bestudeerd zijn de reorganisatie van productie en arbeidsrelaties (onder andere social influencers), nieuwe consumentenplatforms (onder andere Uber), culturele praktijken (onder andere Spotify), maar ook de manier waarop nieuwe technologieën invloed hebben op privacy en veiligheid van burgers (onder andere gezichtsherkenningsoftware).

Binnen Humane AI wordt gekeken naar de juridische, ethische en maatschappelijke gevolgen van AI en geautomatiseerde besluitvorming. Met dit onderzoek wordt bijgedragen om de basis te leggen voor verantwoorde, betrouwbare en waarde gedreven AI. Deze omvatten nieuwsaggregatie, cultureel erfgoed, surveillance en geautomatiseerde rechtspraak en bestrijken fundamentele onderzoeksvragen in geschiedenis, sociologie, recht, ethiek, communicatie, economie, geneeskunde en psychologie. In onze invulling van het dwarsdoorsnijdend thema hebben we burgerschap centraal gesteld, omdat dit belangrijke thema een relatief onontgonnen terrein is binnen de bestaande samenwerkingen. Hierdoor ontstaan nieuwe samenwerkingen

binnen bestaande kaders en kunnen we de kennis en inzichten die al in deze verbanden zijn opgedaan samenbrengen om zo tot nieuwe inzichten te komen.

Onderwijs

De aan te stellen postdocs (alleen in de aanvangsfase) en UD's (structureel) binnen de vier betrokken faculteiten zullen naast hun onderzoeksopdracht ook onderwijsonderdelen op de drie genoemde thema's ontwikkelen om bestaande kennis en nieuwe inzichten over te brengen aan studenten. Wij kunnen hierbij bouwen op bestaande interdisciplinaire en interfacultaire onderwijsprogramma's zoals PPLE (Politics, Psychology, Law and Economics) en het nieuwe BA-programma Computational Social Sciences. Binnen deze programma's is de basis gelegd voor vernieuwend en impactvol interdisciplinair onderwijs, dat wordt vormgegeven vanuit de vakinhoudelijke kennis van de relevante disciplines (rechten, politicologie, onderwijskunde, media studies, economie), gecombineerd met discipline overstijgende concepten en methoden die tezamen een nieuw perspectief bieden op de maatschappelijke uitdagingen die gepaard gaan met verregaande digitalisering en de uitdagingen voor democratie. Ook ons Institute for Interdisciplinary Studies (IIS) biedt een goede institutionele basis om het nieuwe dwarsdoorsnijdende SSH-thema te verankeren in het onderwijs. Binnen IIS biedt bijvoorbeeld ons onderzoekszwaartepunt Global Digital Cultures een speciaal interdisciplinair vak aan, waarin wordt gekeken naar mondiaal digitaal burgerschap en de rol van platformen in economische, maatschappelijke en politieke relaties.

Wij bouwen deze bestaande vakken en programma's verder uit om een nieuwe generatie studenten op te leiden in het analyseren en oplossen van de uitdagingen rond hedendaags digitaal burgerschap in mondiaal en kritisch perspectief. De nieuw aan te stellen UD's spelen hierin een belangrijke rol.

Naast de ontwikkeling van nieuw onderwijs, zullen we ook bijdragen aan het debat voor een breder publiek en met 'policy briefs' waarmee beleidsmakers kunnen worden geïnformeerd over het onderzoek en over mogelijke handelingsperspectieven op ongewenste bijeffecten van voortschrijdende digitalisering. Binnen het thema kan met toezichhouders samengewerkt worden, bijvoorbeeld om inzicht te krijgen in discriminerende effecten van algoritmen. Het onderzoek kan ook aanknopingspunten bieden voor nieuwe bedrijvigheid, zoals certificering van op algoritmen gebaseerde selectie.

Interuniversitaire afstemming

De Universiteit Maastricht werkt ook aan het dwarsdoorsnijdend thema 'Onderwijs, burgerschap en democratie' en heeft 'desinformatie en misinformatie' als focus gekozen, wat goed aansluit bij wat wij hier de schaduwkanten van de digitale samenleving hebben genoemd. De Vrije Universiteit heeft dit thema als tweede prioriteit opgegeven en richt zich op maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie. Onze aan te stellen projectleider krijgt als opdracht mee om met de beide universiteiten af te stemmen en verbinding te zoeken op de genoemde thema's. Wij verwachten dat deze interuniversitaire samenwerking nieuwe denkkracht en inspiratie zal opleveren.

Input- en Proces-KPI's

De middelen voor het dwarsdoorsnijdend thema worden verdeeld tussen de vier faculteiten op basis van de beschikbare en bestaande expertise. De onderzoeksagenda richt zich op de vormgeving van digitaal burgerschap, de schaduwkanten van de digitale samenleving (onder andere desinformatie) en hoe digitale technologieën ongelijkheid kunnen vergroten. Het onderwijs sluit aan bij bestaande interfacultaire bacheloropleidingen en de ontwikkeling van nieuwe vakken en een nieuwe master op dit terrein. Hiertoe wordt een interfacultaire werkgroep met betrokken onderzoekers en docenten ingericht. Een interfacultaire stuurgroep, waarin de vier betrokken decanen zitting nemen, ziet toe op het realiseren van de doelstellingen en het initiëren, signaleren en bijsturen waar nodig.

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. Besteding financiële middelen aan	Proces-KPI's 2023 v.v. Wat wordt er gedaan met de middelen?
Onderwijs, burgerschap en democratie	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen lokale projectleider • Werven en aanstellen 7 fte UD's en 7 postdocs • Opstellen onderzoeksagenda (verbinden nationaal en internationaal onderzoek) • Programma ontwikkelen voor kennisdisseminatie op het terrein van digitaal burgerschap 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen en uitvoeren van de onderzoeksagenda, ook in landelijk verband • Inrichten landelijk coördinerend netwerk • Exploreren en ontwikkelen van onderwijsmodules voor studenten en andere doelgroepen • Ontwikkeling burgerschapsonderwijs op scholen • Samenwerken met bestaande landelijke themagroepen, bijvoorbeeld UNL Digitale Samenleving programma en NL AI Coalitie • Samenwerkingsverbanden ontwikkelen met maatschappelijke partners • Ontwikkeling van een communicatieplan

Bestedingsplan

De begroting is gebaseerd op normbedragen uit het SSH-sectorplan, maar de UvA als instelling hanteert het full cost model. De discussie daarover loopt momenteel en kan mogelijk nog leiden tot een bijstelling.

UvA bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit der Rechtsgeleerdheid	343	2,6	-
	Faculteit Economie en Bedrijfskunde	343	2,6	-
	Faculteit der Geesteswetenschappen	343	2,6	-
	Faculteit Maatschappij & Gedrag	571	4,4	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		1.600	12,3	-
Totaal		1.600	12,3	-

UvA bestedingsplan SSH inclusief aanvullende financiering universiteit				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1 ^e Prioriteit	Faculteit der Rechtsgeleerdheid	390	3,0	-
	Faculteit Economie en Bedrijfskunde	390	3,0	-
	Faculteit der Geesteswetenschappen	390	3,0	-
	Faculteit Maatschappij & Gedrag	650	5,0	-
Totaal 1 ^e Prioriteit		1.820	14,0	-
Totaal		1.820	14,0	-

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 Resultaten gemeten aan de doelstellingen	Output-KPI's eind-2028 Resultaten gemeten aan de doelstellingen
Versterken onderzoek naar 'Onderwijs, burgerschap en democratie'	<ul style="list-style-type: none"> • UD's en postdocs zijn aangesteld • Lokale onderzoeksgroep is ingericht • Aanwijzing van een coördinator om interdisciplinariteit en samenwerking te waarborgen • Inrichten landelijke themagroep als coördinerend netwerk, contact leggen met relevante partners • Er is een structurele interdisciplinaire samenwerking 	<ul style="list-style-type: none"> • Op dit onderzoeksterrein hebben de betrokken faculteiten een internationale reputatie opgebouwd, blijktend uit toename van het aantal toonaangevende (vak)publicaties in 2028 op t.o.v. 2022 met 10%, toename van interdisciplinaire consortium subsidies, keynotes op internationale congressen, de organisatie van congressen
Versterken onderwijs over 'Onderwijs, burgerschap en democratie'		<ul style="list-style-type: none"> • Interfacultair onderwijs op dit terrein wordt aangeboden als vak, minor of interdisciplinaire mastertrack in relevante curricula
Versterken impact op het gebied van 'Onderwijs, burgerschap en democratie'		<ul style="list-style-type: none"> • Er is zichtbare maatschappelijke spin-off, onder andere blijktend uit bijdragen in het publieke debat, samenwerkingen met maatschappelijke organisaties (onder andere via co-creatie en citizen science), toepassing van nieuwe kennis over digitaal burgerschap op scholen en adviezen aan overheid en onderwijs

12. Vrije Universiteit (VU)

Context

Het hoofddoel van de inzet van de sectorplanmiddelen voor het sectordoorsnijdend thema van de Vrije Universiteit (VU) is versterking van de interdisciplinaire samenwerking bij onderwijsvernieuwing en onderzoek. Binnen het thema is door de VU gekozen voor de vraagstukken 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid' en 'Onderwijs, burgerschap en democratie', omdat deze goed aansluiten bij de VU-profielthema's *Connected world* en *Governance for society*. Aldus draagt inzet van deze SSH-middelen bij aan scherpere profilering van de VU op deze gebieden, een van de doelen van het sectorplan. Daarnaast is er al samenwerking binnen en tussen SSH-faculteiten op deze thema's. Om de interdisciplinariteit tussen de SSH-sectoren te versterken en een steviger basis te geven, heeft de VU ervoor gekozen de middelen in te zetten voor versterking van bestaande verbanden op de sectoroverstijgende thema's, waarbij steeds minimaal twee verschillende faculteiten samenwerken. Daarmee is inzet voor interdisciplinair onderwijs en onderzoek geborgd. Bovendien geeft deze inzet een impuls aan samenwerking door Team Science. Met de keuze voor inzet op het versterken van al bestaande interfacultaire samenwerking, zijn draagvlak voor en betrokkenheid bij de gekozen projecten vanuit de betrokken faculteiten verzekerd. Voor beide thema's geldt, dat het oogmerk is contact te zoeken met andere universiteiten om relevante partners te identificeren en daarmee een landelijk netwerk op te bouwen, zodat de deelprojecten kunnen worden versterkt door goede inpassing in een landelijke onderzoeksagenda.

Eerste prioriteit: Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid

Dit thema sluit goed aan bij de VU-speerpunten ten aanzien van inclusie en diversiteit, en heeft betrekking op alle aspecten van het universitair bestel. Alle SSH-faculteiten van de VU geven, in wisselende koppels, binnen dit thema vorm aan vijf deelprojecten die gericht zijn op het gebied van regelgeving en sociale ongelijkheid (SBE en RCH), leesmotivatiebevordering (FGB en FGW), wegnemen van toegangbarrières tot zorg (SBE, FSW), slavernij en recht (FRT, FGW en RCH), en de rol van multidisciplinaire opleidingen bij de aanpak van maatschappelijke ongelijkheid (FGW, SBE, en FSW). Deze keuze betekent een impuls voor onderwijs en onderzoek over de volle breedte van het thema 'Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid', dat op een VU-kenmerkende wijze wordt uitgevoerd in nauwe samenhang met maatschappelijke partners, en jaagt interdisciplinaire en interfacultaire samenwerking in onderwijs en onderzoek op dit gebied verder aan.

Regelgeving en sociale ongelijkheid

De aanstelling van een UD bij dit deelproject regelgeving en sociale ongelijkheid zorgt voor versterking van het, zeer innovatieve, onderzoek op het kruispunt van behavioural economics en recht naar regelgeving. Deze inzet versterkt daarmee het speerpunt van de VU voor het sectorplan Rechten, Empirical legal studies.

Leesmotivatiebevordering

De interfacultaire impuls in onderzoek naar leesmotivatiebevordering bij jongeren en bij ouders voor wie Nederlands de tweede taal is, betreft een samenwerking tussen de afdeling Pedagogische en Onderwijs-wetenschappen van de Faculteit Gedrags- en Bewegingswetenschappen (FGB) en de leerstoel Leesbevordering vanwege de Stichting Lezen bij de Faculteit Geesteswetenschappen (FGW). Het thema sluit direct aan bij de vanuit het sectorplan Geesteswetenschappen gekozen invalshoek voor Talen en Culturen en bij de in de beleidsbrief genoemde samenwerking in de kennisketen vanaf primair onderwijs, waarbij ook op het belang is gewezen van het combineren van praktijkgericht (vakdidactisch) en fundamenteel onderzoek. Een belangrijk onderdeel van dit project zal, met de aanstelling van tijdelijke postdocs, na 2022 te vervangen door UD's, zich richten op het verband tussen leesbevordering en tweedetaal (T2). Dit kan een goede basis vormen voor toekomstige empirische onderzoeksprojecten naar interventies die de leesmotivatie van T2-leerders kunnen bevorderen. Het thema sluit aan bij het DSW thema 'veerkracht bij jeugd' en het centrale DSW-thema 'onderwijswetenschappen'; bovendien wordt een koppeling gemaakt naar de fundamentele landelijke discussie over versterking van het schoolvak Nederlands in het basis- en voortgezet onderwijs, zoals uiteengezet in het sectorplan Geesteswetenschappen.

Wegnemen barrières toegang tot zorg

Het Talma Instituut van de VU heeft als doel om door middel van transdisciplinair onderzoek bij te dragen aan kennis voor het wegnemen van (institutionele) barrières die de toegankelijkheid, betaalbaarheid en goede kwaliteit van zorg in de weg staan. Transdisciplinair betekent dat het instituut gebruikt maakt van kennis en inzichten uit drie verschillende academische disciplines, Gezondheidseconomie (Faculteit SBE), Bestuurskunde, en Organisationswetenschappen (Faculteit FSW). Het Talma Instituut is derhalve een interfacultair instituut, omdat het een samenwerking tussen onderzoekers binnen de faculteiten FSW en SBE behelst. Thema's en bijbehorende onderzoeksvragen waar het Talma Instituut zich op richt gaan over informatie- en kennisuitwisseling en communicatie / samenwerking op verschillende niveaus van analyse als cruciale factoren voor toegankelijke, betaalbare en kwalitatief goede zorg. Deze onderzoeksvragen zijn zowel wetenschappelijk belangrijk als maatschappelijk relevant. Hun hoge urgentie vraagt juist nu om de inzet van structureel wetenschappelijk personeel vanaf 2023, zodat doelgericht tijd beschikbaar komt voor wetenschappelijk onderzoek over economische en sociaal-culturele ongelijkheid binnen zowel het formele als ook het informele zorgsysteem in Nederland. Vervolgens kan dit onderzoek worden meegenomen in een complete review van het onderwijsportfolio in de Sociale wetenschappen en een platform bieden voor te ontwikkelen post-initieel onderwijs, bijvoorbeeld met de medische faculteit (Ben Sajet Centrum) en/of het AUMC.

Vooraf om deze diverse maatschappelijke relevante implementaties te kunnen leveren, zullen de samenwerkende faculteiten 1 postdoc (alleen in de eerste twee jaar) en 1 UD aanstellen.

Slavernij en recht

Versterking van de bestaande samenwerking ten aanzien de geschiedenis en doorwerking van de slavernij sluit aan bij grote maatschappelijke vragen waar alumni, studenten en staf van de SSH-faculteiten van de VU een zichtbare en spraakmakende rol in spelen, vanaf het Mapping Slavery-project, dat zich ontwikkeld heeft tot een publieks-historisch format om te informeren over de zichtbare sporen van het slavernijverleden waarin universitaire onderzoekers een belangrijke ondersteunende rol spelen, tot aan onderzoek voor stedelijke overheden, culturele instellingen en bedrijven / banken over deze geschiedenis. Het onderzoek naar slavernij en recht heeft diepgaand te maken met migratierecht, familierecht, inburgeringstrajecten, diversiteit en inclusie. De staf die hier extra op wordt ingezet zal met studenten concreet werken aan inventarisaties en het publiek beschikbaar maken van case law met betrekking tot alle mogelijke aspecten van slavernij. Daarnaast zal een tweede spoor worden uitgediept met betrekking tot het aandeel van de kerken in het stelsel van slavernij en hun omgang met het slavernijverleden. In een derde project wordt onderzocht hoe het verleden van slavernij en kolonialisme doorwerkt in de (religieuze) identiteitsvorming van nazaten van tot slaaf gemaakte. Deze projecten staan in de steigers, onder leiding van stafleden bij Rechten, FGW en FRT. 3 postdocs, na 2022 te vervangen door UD's, zullen hierin een versnelling kunnen brengen en niet alleen een koppeling naar het bestaande onderwijs realiseren, maar ook bijdragen aan gedachtenvorming over en vormgeving en aanbod van nieuwe onderwijsstracks of minoren.

Philosophy, Politics, Economics (PPE)

PPE is een multidisciplinaire bacheloropleiding waarin vooral de sociale ongelijkheid en haar bestrijding in een combinatie van drie vakgebieden en intellectuele tradities behandeld worden. In de recente (allereerste) accreditatie van de opleiding PPE, waarin FGW, FSW en SBE nauw samenwerken, werd de VU geprezen omdat de commissie elders niet een dergelijk programma kende waar de drie disciplines zo sterk verweven en met elkaar in debat zijn. Het kleinschalig onderwijs van de opleiding garandeert een wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek vanuit de staf in samenwerking met een groep PPE docent-promovendi. Na deze succesvolle start met het BA-programma is het verder ontwikkelen van het daadwerkelijk interdisciplinaire PPE onderwijs in de vorm van tracks in bestaande, meer disciplinaire, opleidingen van belang. Doel is om een nieuwe generatie doeners en denkers te kunnen opleiden, die oog hebben voor de context van sociale ongelijkheid en van daaruit ook weten te communiceren en informeren. Als speerpunt werkt een nieuwe UD die aan het PPE programma wordt toegevoegd, die zich eveneens op een multidisciplinaire benadering van sociale ongelijkheid richt.

Tweede prioriteit: Onderwijs, burgerschap en democratie

Voor de VU speelt haar emancipatoire oorsprong (gericht op het mondig maken van burgers door wetenschap) nog vrijwel dagelijks een rol in de keuzes die zij maakt over onderzoek, onderwijs en valorisatie. Wél moeten deze keuzes permanent aan de context van de moderne democratie worden aangepast om een vorm van burgerschap te creëren in een maatschappij, die gevormd wordt door, onder andere, mediatisering, individualisering, (de)globalisering en polarisatie op basis van groepsvorming. Deze ontwikkelingen stellen het individu, maar ook hedendaagse overheden en gekozen volksvertegenwoordigers voor grote uitdagingen. Burgers krijgen meer vrijheid maar ook meer verantwoordelijkheid om hun identiteit op te bouwen. Overheden reageren op – en bevorderen daarmee ook – post-traditionele gemeenschapsvorming.

De VU zet daarom binnen dit thema in op twee deelprojecten waar vier van de SSH-faculteiten samenwerken, te weten Maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie (FGB en FSW) en Moreel leiderschap (FRT en SBE). Beide projecten sluiten nauw aan op het VU-profielthema Governance for Society.

Maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie (FGB en FSW)

Voor multidisciplinair onderzoek op het gebied van onvrede ten aanzien van maatschappelijke ongelijkheid en polarisatie, zullen bij de faculteiten FGB en FSW een postdoc en een UD aangesteld worden bij bestaande onderzoeksgroepen. Deze groepen richten hun onderzoek primair op populisme en radicalisme onder politieke partijen en kiezers, vanuit zowel communicatiewetenschappelijk als ook psychologisch perspectief. De UD-kandidaat zal eerst een postdoc-positie krijgen, waarbij het de bedoeling is om die na afloop om te zetten naar een UD-aanstelling, vanzelfsprekend na zorgvuldige toetsing aan de relevante criteria. Deze UD zal dan dit zwaartepunt ook een plek geven in de bachelor/masteropleiding communicatiewetenschap of in de bachelor/masteropleiding psychologie.

Moreel leiderschap (FRT en SBE)

De faculteiten FRT en SBE stellen samen een postdoc (later omzetting tot UD) aan voor onderzoek en het ontwikkelen van onderwijs op het gebied van moreel leiderschap. De huidige maatschappelijke vraagstukken en transformaties vragen van leiders dat ze uitgesproken posities innemen, vaak met sterke morele aspecten. Veel leiders vinden het echter lastig om die moraal invulling te geven. Dit project heeft als doel om een onderwijsmethode te ontwikkelen voor moreel leiderschap. Daarbij bouwt het voort op eerdere ervaringen die opgedaan zijn aan Harvard met het gebruik van klassieke teksten in het bevorderen van ethische reflectie in een onderwijssituatie. In dit project onderzoeken we hoe de bijbel en theologische teksten hierbij gebruikt kunnen worden. Dat leidt, naast wetenschappelijke inzichten in het gebruik van deze teksten in leiderschapsontwikkeling, tot een onderwijsmethode die in ieder geval gebruikt zal worden in leiderschaps- en ethiekonderwijs, onder andere in een onderwijsprogramma voor leidinggevendend (executive education). Inzichten uit dit project worden waar mogelijk ook vertaald naar MA en LLO op het terrein van Geestelijke Verzorging (FRT). Dit project verlaagt de werkdruk van wetenschappelijk personeel wat bezig is met moreel leiderschap, doordat er nu extra capaciteit is om dit onderzoek uit te voeren en de inzichten praktisch te vertalen naar de praktijk van het hoger onderwijs.

Bestedingsplan

VU bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1° Prioriteit	Faculteit FGB	109	0,8	-
	Faculteit FGW	109	0,8	-
	Faculteit FRT	76	0,6	-
	Faculteit FSW	109	0,8	-
	Faculteit RCH	185	1,4	-
	Faculteit SBE	218	1,7	-
Totaal 1° Prioriteit		806	6,2	-
2° Prioriteit	Faculteit FGB	109	0,8	-
	Faculteit FSW	76	0,6	-
	Faculteit SBE	109	0,8	-
Totaal 2° Prioriteit		294	2,3	-
Totaal		1.100	8,5	-

VU bestedingsplan SSH inclusief aanvullende financiering faculteit				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1° Prioriteit	Faculteit FGB	130	1,0	-
	Faculteit FGW	130	1,0	-
	Faculteit FRT	90	0,7	-
	Faculteit FSW	130	1,0	-
	Faculteit RCH	220	1,7	-
	Faculteit SBE	260	2,0	-
Totaal 1° Prioriteit		960	7,4	-
2° Prioriteit	Faculteit FGB	130	1,0	-
	Faculteit FSW	90	0,7	-
	Faculteit SBE	130	1,0	-
Totaal 2° Prioriteit		350	2,7	-
Totaal		1.310	10,1	-

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Communicatie, informatie en sociale ongelijkheid	Aanstelling van 2 postdocs 'leesmotivatie tweedetaalleren'	<ul style="list-style-type: none"> • Omzetten van 2 postdocs in 2 UD's • Interventies ter vordering van leesmotivatie van tweedetaalleerders
	Aanstelling van 1 postdoc 'toegang tot zorg'	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstelling van 1 UD 'toegang tot zorg' • Publicaties over formele en informele zorgsysteem • Integratie in sociaalwetenschappelijk onderwijs (ook post-initieel)
	Aanstelling van 3 postdocs 'Slavernij en recht'	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstelling van 3 UD's 'Slavernij en recht' Coverzicht rechtspraak over 'slavernij' • minorprogramma/eigen afstudeertrack afterlives of colonialism and slavery; CSL-project afterlives • bijdragen aan onderzoek onder andere tbv postgraduate-onderwijsprogramma migrantenkerken en relevante masterprogramma's zoals Peace, Trauma and Religion
Onderwijs, burgerschap en democratie	Aanstelling van 1 UD 'sociale ongelijkheid'	<ul style="list-style-type: none"> • Aanstellen 1 UD • Sociale ongelijkheid vast bestanddeel van onderwijs in Philosophy, Politics, Economics
	Aanstelling van 1 postdoc en 1 UD 'populisme en radicalisme'	<ul style="list-style-type: none"> • Omzetten van 1 postdoc 'populisme en radicalisme' in 1 UD • Integratie in opleidingen communicatiewetenschap en/of psychologie
	Aanstelling van 1 postdoc 'moreel leiderschap'	<ul style="list-style-type: none"> • Omzetten van 1 postdoc in 1 UD • Methode en curriculum voor het onderwijzen van moreel leiderschap • Integratie in (executive) opleidingen bedrijfskunde, economie en geestelijke verzorging

12. Wageningen University & Research (WUR)

Eerste en enige prioriteit: Welzijn en gezondheid

Wageningen Universiteit (WUR) kiest ervoor om op één thema te focussen: Welzijn en Gezondheid. Dit sluit goed aan bij zowel de ambities van de universiteit en die van de Social Sciences-groep. De Wageningen School of Social Sciences (WASS) is een van de zes onderzoekscholen van WUR. De missie van WASS is 'het verkennen van maatschappelijke processen om de kwaliteit van leven te verbeteren'.

Het thema Welzijn en Gezondheid linkt direct aan het WASS onderzoeksprogramma Healthy and Safe Food Systems. Als we aan eten denken, denken we aan plezier, smaak en aangenaam gezelschap. Maar de zorgen over ons voedsel nemen toe. Voedselgerelateerde ziekten zoals obesitas en diabetes type 2 komen steeds vaker voor. Ook zaken als ondervoeding, voedselveiligheid en voedsel fraude vragen onze aandacht. En tot slot heeft ons consumptiepatroon een grote impact op het milieu. Door middel van toegepast wetenschappelijk onderzoek draagt WUR bij aan gezonde en veilige voedselsystemen.

Binnen het dwarsdoorsnijdend thema is het onze ambitie om met name integratie tussen het cluster Economie en de andere sociaalwetenschappelijke clusters te stimuleren. We verwachten namelijk belangrijke synergiën voor zowel onderzoek als onderwijs qua methoden en inhoudelijke visie.

Het cluster Economie bestaat uit de leerstoelen agrarische economie en plattelandontwikkeling (AEP); development economics (DEC), Economics of Natural Resources (ENR), Rural and Environmental History (RHI) en Urbane Economie (UEC). De missie van de onderzoekseenheid Economie is om de economie van duurzame en rechtvaardige ontwikkeling beter te begrijpen. Het cluster wil bijdragen aan oplossingen en waar mogelijk aan een versnelling van urgente transities. De uitdagingen waar het cluster zich in het bijzonder voor inzet, zijn onder meer (a) armoedebestrijding door een meer rechtvaardige verdeling (waarbij armoede niet alleen wordt gedefinieerd als een gebrek aan inkomen, maar ook een lage onderwijs- en gezondheidsstatus alsmede belemmeringen voor de toegang tot openbare voorzieningen) en (b) duurzame en circulaire productie- en consumptiesystemen. Binnen het Economiecluster wordt er onder andere gekeken naar 'wat werkt waar en voor wie'. Welke (overheids)interventies zijn succesvol en hoe verschilt dit per land, regio, of stad? Hierbij wordt zowel gebruik gemaakt van een neo-klassieke economische benadering, als ook gedragseconomische kaders en concepten als brede welvaart.

Het cluster met de naam Centre for Space, Place and Society (CSPS) bestaat uit vier leerstoelgroepen: Culturele geografie (GEO), Health and Society (HSO), Rurale Sociology (RSO), en Sociology of Development and Change (SDC). De kernuitdagingen waarop het CSPS zich richt zijn die verband houden met historische en huidige structuren van ongelijkheid, onrecht en aantasting van het milieu. In de afgelopen decennia van neoliberale opkomst zijn de mondiale, regionale en nationale ongelijkheden vaak toegenomen, waardoor veel menselijke (en niet-menselijke) gemeenschappen structureel kwetsbaarder zijn geworden met betrekking tot gezondheid, voedsel, water, ontwikkelingsmogelijkheden en hun natuurlijke omgeving. Om deze uitdagingen wetenschappelijk te begrijpen, is interdisciplinair onderzoek naar de ongelijke historische, sociaal-ecologische en politiek-economische contexten waarin mensen leven, van cruciaal belang.

Daarnaast zal er worden samengewerkt met de leerstoel Consumption and Healthy Lifestyles (CHL). Deze groep focust op de oorsprong van gezond en duurzaam consumptie- en leefstijlgedrag. Deze gedragsinzichten worden gebruikt om strategieën te ontwerpen, evalueren en implementeren om gezonde en duurzame consumptie mogelijk te maken. CHL hanteert een sociaal-ecologisch perspectief op gedrag, waarbij het de opvatting omarmt dat gezonde en duurzame consumptiepatronen en levensstijlen niet alleen een kwestie zijn van individuele besluitvorming, maar dat gedrag moet worden begrepen als het resultaat van processen die interageren op het individuele en interpersoonlijke en gemeenschaps-, institutioneel- en beleidsniveau. Dit betekent dat CHL conceptueel gedragsonderzoek verbindt en combineert met interventieonderzoek.

Met de voorgestelde investering willen we een brug slaan tussen economische en sociologische perspectieven op voedingsgedrag. Dit zal leiden tot een beter begrip van hoe verschillende typen consumenten keuzes maken in verschillende fysieke omstandigheden en hoe we deze keuzes kunnen beïnvloeden om het gebruik van gezonde en betrouwbare producten te bevorderen. We willen daarvoor een UD aantrekken die geïnteresseerd is in het verbinden van economische en sociologische gezichtspunten. Vanuit beide disciplines is belangstelling voor interdisciplinaire samenwerking via nieuwe experimenteeromgevingen (bijvoorbeeld living labs en digitale visualisatielabs) en het gebruik van de mogelijkheden van data science en nieuwe data infrastructuur. De integratie van economische en sociologische gezichtspunten zal daarom starten vanuit nieuwe methodische aanpakken voor het begrijpen en beïnvloeden van de keuzes van consumenten. Daarbij wordt tevens gekeken naar de uitwerking van verschillende aanpakken in verschillende omgevingen, zoals stad en land. De nieuwe staf en inzichten worden geïntegreerd in de curricula van de relevante BSc en MSc opleidingen binnen WUR. Daardoor kan het thema welzijn en gezondheid integraler naar voren komen in verschillende opleidingen. De staf kan een 'community of teachers' bij elkaar brengen, en thesis rings op het gebied Welzijn & Gezondheid faciliteren.

Bij de ontwikkeling en uitvoering van het onderzoek en onderwijs zal aansluiting worden gezocht bij groepen aan andere Nederlandse universiteiten die werken op het raakvlak van economie, sociologie en gedrag. Met onder meer de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en Radboud Universiteit (RU) zal er samengewerkt worden op omgevingspsychologie en gedragswetenschappen. Met Tilburg University (TIU) willen we samen werken op gedragseconomie en milieu. Dit zal met name nieuwe inzichten opleveren in 'wat werkt waar en voor wie' om te komen tot een inclusieve gezonde samenleving met oog voor duurzaamheid.

Inbedding

AMS Institute

Het AMS Institute is een internationaal toonaangevend instituut waar talent wordt opgeleid en ingenieurs, ontwerpers en zowel natuur- als sociale wetenschappers gezamenlijk geïntegreerde grootstedelijke oplossingen ontwikkelen en valoriseren. Het is een samenwerkingsverband tussen de WUR, TUD, MIT in de Verenigde Staten en de stad Amsterdam. De missie van het instituut is om een diep begrip van de stad te ontwikkelen - de stad te voelen - om oplossingen te ontwerpen voor haar uitdagingen en deze te integreren in de stad Amsterdam.

Dit doen ze door middel van drie hoofdactiviteiten: onderwijs, onderzoek & valorisatie en ondernemerschap & samenwerken. AMS Institute werkt aan het vinden van interdisciplinaire grootstedelijke oplossingen. In nauwe samenwerking met zowel publieke & private partners als burgers valoriseren ze onderzoek in de praktijk, met de gemeente Amsterdam als living lab. AMS Institute onderscheidt zes belangrijke uitdaging domeinen, waarvan het voedselsysteem er eentje is.

Samen met AMS willen we living labs opzetten, onder andere in Amsterdam. Daarnaast willen we met hen onze resultaten valoriseren via onderwijs en naar inwoners van andere grote(re) steden toe.

Het Platform Voedseleductie

Valoriseren zal ook plaatsvinden in samenwerking met het Platform Voedseleductie. Dit platform is een publiek-private samenwerking waarin WUR samen met bedrijfsleven, overheid, onderwijs en maatschappelijke organisaties werkt aan objectieve voorlichting en educatie over voeding en voeding aan kinderen. Het programma richt zich op eten, proeven, voelen, ruiken en zien van eten. Kinderen leren waar hun eten vandaan komt en dat gezond eten ook lekker eten is.

Samen met het platform Voedseleductie willen we onze resultaten communiceren naar een breed publiek.

Input- and Proces-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Input-KPI's 2022 en 2023 v.v. Besteding financiële middelen aan	Proces-KPI's 2023 v.v. Wat wordt er gedaan met de middelen?
Welzijn en gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten lokale onderzoeksteams per universiteit Kennis maken met onderwijsactiviteiten tussen verschillende opleidingen Gezamenlijke data analyse stimuleren op het thema Gezondheid & Welzijn binnen WASS Werven 0,8 fte UD voor 10 jaar in totaal Verbinding zoeken met landelijke onderzoeksagenda (verbinden nationaal en internationaal onderzoek) Kennis maken met AMS Institute 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling van een structurele interdisciplinaire samenwerking binnen Wageningen Social Sciences en connecties leggen met onderzoekers uit Groningen, Tilburg en Nijmegen Synergie creëren in onderwijs activiteiten tussen verschillende opleidingen Bijdragen aan toename van interdisciplinaire (vak)publicaties op het gekozen thema Bijdragen aan toename van consortium subsidies op het raakvlak van economie en sociologie rondom welzijn en gezondheid Samenwerking tussen AMS Institute en de social sciences groep (faculteit) onderhouden op thema welzijn en gezondheid Nieuwe staf, inzichten en methoden integreren in de curricula van BSc- en MSc-opleidingen Bevorderen dat meer staf en PhD's gebruik maken van nieuwe experimenteeromgevingen Bijdragen aan verspreiding en gebruik van nieuwe interventieaanpakken vanuit het living lab

Bestedingsplan

WUR bestedingsplan OCW-middelen SSH				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1° Prioriteit	Economie	-	-	-
Totaal 1° Prioriteit		-	-	-
Totaal		-	-	-

WUR bestedingsplan SSH inclusief aanvullende financiering universiteit				
Prioriteit	Faculteit	€ K	FTE UD	FTE labco
1° Prioriteit	Economie	111	0,9	-
Totaal 1° Prioriteit		111	0,9	-
Totaal		111	0,9	-

Toelichting

Met het budget voor de WUR willen we één UD financieren voor 0,8 fte voor 10 jaar. Deze persoon zal geplaatst worden in de Sectie Economie en de opdracht krijgen economie, sociologie en marketing te verbinden in nieuwe samenwerkingsvormen binnen en buiten de universiteit, in samenhang met het gebruik van nieuwe data infrastructuur. Buiten de universiteit willen we onder andere samenwerking zoeken met de Rijksuniversiteit Groningen (onder andere met de afdeling Omgevingspsychologie), Tilburg University (onder andere School of economics and management) en de Radboud Universiteit die ook op dit thema inzetten (onder andere Behavioural Science Institute). We kunnen elkaar versterken op het gebied van gedragsonderzoek en ook de relatie tussen gedrag en omgeving. Daarnaast zal er binnen het AMS instituut worden samengewerkt met de Technische Universiteit Delft en MIT, onder andere op het gebied van responsible sensing. Met AMS hebben we ook toegang tot verschillende Living Labs met de stad Amsterdam.

Verbinding met onderwijs

Naast het doen van onderzoek, zal deze persoon ook ingezet worden in interdisciplinair onderwijs op het gebied van welzijn en gezondheid. Zowel door colleges te geven en studenten te begeleiden, alsook door actief mee te denken in de opzet van nieuwe vakken en werkvormen binnen verschillende opleidingen in Wageningen.

Concreet zal deze persoon een bijdrage leveren aan de BSc vakken 'Economics of Health and Care'; 'Economics of Consumption, Welfare and Society'; 'Management and Economics of Health Care and Public Health' en 'Principles of Consumer Studies'. Verder zal er een gastcollege worden ontwikkeld voor in de MSc opleidingen Consumption Studies; Economics for Sustainability; en Metropolitan Analysis, Design and Engineering (MADE). Tenslotte, en samen met andere docenten, zal er een 'thesis ring' op het thema welzijn en gezondheid opgezet worden waarin BSc- en MSc-studenten begeleid vanuit verschillende leerstoelgroepen in gezamenlijkheid kunnen werken aan een scriptie op dit thema.

Conclusie en Output-KPI's

Onderdeel / prioriteit	Output-KPI's eind-2022 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>	Output-KPI's eind-2028 <i>Resultaten gemeten aan de doelstellingen</i>
Versterken onderzoek naar 'Welzijn en gezondheid'	<ul style="list-style-type: none"> • UD is aangesteld • Formuleren van onderzoeksagenda • Opzetten samenwerking AMS • Kennismaking UD platform voedseleducatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Er worden 10 publicaties door nieuwe combinaties van leerstoelen gepubliceerd • Samen met AMS is een living lab beschikbaar voor verschillende onderzoeksdoeleinden. Dit heeft geresulteerd in 5 nieuwe NWO/EU voorstellen • Er is structureel gebruik gemaakt van de nieuwe datastructuur waar 5 publicaties over geschreven zijn
Versterken onderwijs over 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Het thema gezondheid en welzijn komt integraler naar voren in verschillende opleidingen, er is een community of teachers, en er zijn thesis rings op het gebied Welzijn en gezondheid
Versterken impact op het gebied van 'Welzijn en gezondheid'		<ul style="list-style-type: none"> • Samen met het platform voedseleducatie zijn 2 campagnes gevoerd

E. Versterken organisatiestructuur en slagkracht SSH-domein

Bestuurlijk en organisatorisch is het SSH-domein lange tijd zeer versnipperd geweest. Dat had te maken met de veelheid aan disciplines en onderzoekstradities, maar ook met de wijze waarop de aggregatie van die disciplines in verschillende faculteiten historisch is gegroeid en lokaal kan verschillen (voorbeeld: het vakgebied Filosofie treffen we aan in zelfstandige faculteiten, als afdeling in technische universiteiten en als onderdeel van faculteiten Geesteswetenschappen). Hierdoor was het vaak lastig om tot afstemming te komen en strategisch te opereren, ook ten opzichte van grotere, landelijke en internationale ontwikkelingen in onderzoek en onderwijs. Ook het op de been brengen van grotere consortia kwam langzaam op gang.

De slagkracht en organisatiegraad van het SSH-domein is de afgelopen jaren, in aansluiting op de vraag vanuit het wetenschapsveld en de noodzaak tot zelforganisatie, aanzienlijk toegenomen. Allereerst door oprichting van de vier landelijke decanenoverleggen (Decanenoverleg Sociale Wetenschappen, Disciplineoverleg Letteren en Geesteswetenschappen, Decanenoverleg Economie en Bedrijfskunde en het Decanenoverleg Rechtsgeleerdheid), die een steeds sterkere coördinerende rol zijn gaan spelen en inmiddels goed functionerende gremia zijn voor overleg en landelijke afstemming binnen de verschillende sectoren. Ten tweede door de ontwikkeling en formalisering van de SSH Raad. Deze is, aanvankelijk onder de naam 'SSH-beraad', opgezet in 2018, verder uitgebouwd in de volgende jaren en in 2021 geformaliseerd tot een platform voor sturing en overleg dat het SSH-domein op landelijk niveau vertegenwoordigt. Zij brengt de voorzitters van de vier landelijke decanenoverleggen van de SSH-sectoren bijeen, samen met de voorzitters van de twee SSH-adviesraden (Raad voor Geesteswetenschappen en de Sociaal Wetenschappelijke Raad) van de KNAW. De voorzitter en directeur van het NWO-domein SGW nemen deel aan de vergaderingen, maar zij zijn geen lid. Hun deelname is vooral van belang met het oog op de informatiepositie van de SSH Raad, maar NWO heeft uiteraard eigen verantwoordelijkheden en een eigenstandige positie. De SSH Raad, waarin alle voor het SSH-domein relevante landelijke gremia vertegenwoordigd zijn, vormt als zodanig dus het sluitstuk van de sterk gegroeide organisatie binnen het SSH-domein.

Nu is het tijd voor een volgende stap in de organisatiegraad omdat er aanzienlijk meer nodig is dan afstemming en overleg. Maatschappelijke uitdagingen vragen in toenemende mate om participatie van het SSH-onderzoeksveld. De grote vraagstukken betreffen veelal socio-economische systeemvraagstukken die, zo is inmiddels de algemene overtuiging, inherent en van meet af aan een interdisciplinaire benadering vergen. Veel van deze vraagstukken zijn slechts te doorgronden met SSH-kennis, of het nu gaat om expertise uit de bedrijfskunde of gedragswetenschap, of om juridische, ethische of cultuurwetenschappelijke kennis. De innovatie die nodig is om welvaart en welzijn te bevorderen, vraagt een steviger integratie van SSH-kennis en competenties. Een versnelling is nodig om relevante SSH-expertise beter te verbinden aan het missiegedreven innovatiebeleid (nationaal en internationaal) en het Nationaal Groeifonds. Door de vorming van grotere, interdisciplinaire onderzoeksconsortia kan het SSH-veld nog beter de beoogde bijdrage leveren met het oog op de grote maatschappelijke uitdagingen. Dit vraagt om een grotere slagkracht van het domein, die vergroot kan worden met een betere organisatie, aansturing en ondersteuning van het veld.

Versterking van de SSH Raad

Met de hierboven beschreven toenemende taken en de beoogde ambities is het wenselijk de SSH Raad te versterken. Twee externe leden, geselecteerd op expertise en bestuurlijke ervaring, kunnen in een nader af te spreken portefeuilleverdeling een deel van de taken van de voorzitter overnemen. Daarnaast is het van belang de slagkracht te vergroten op twee gerelateerde gebieden. Ten eerste, op het gebied van het faciliteren en stimuleren van onderzoekssamenwerking en consortiumvorming, en van het vinden van aansluiting bij missiegedreven onderzoek over de verschillende disciplinegebieden heen. Dat vraagt om landelijke coördinatie, uiteraard in vruchtbare interactie met lokale spelers, waaronder de Research Support Offices. Hiervoor is versterking van de ondersteuning van de SSH Raad nodig (beleidsmedewerker, impact officer).

Ten tweede, in de externe communicatie, informatievoorziening en belangenbehartiging richting relevante partners (UNL, departementen, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, politiek, adviesraden en interdepartementale instituten). Ook hiervoor is versterking noodzakelijk (communicatieadviseur, communicatiemedewerker, public affairs officer). Het geheel aan extra taken vraagt ook om uitbreiding van de secretariële

ondersteuning. En middelen worden vrijgemaakt voor de financiële monitoring van de sectorplannen (controller) en de coördinatie ervan (landelijke coördinatoren). Geen grote bureaucratische organisatie, maar wel voldoende om slagvaardig te kunnen opereren.

Versterking van de disciplineoverleggen

Ook bij de disciplineoverleggen komen steeds meer taken en verantwoordelijkheden terecht, in het algemeen, maar in het bijzonder ook in de uitvoering, afstemming, monitoring en verantwoording van de sectorplannen. Het is daarom van belang aan de disciplinevoorzitters geormerkte tijd toe te kennen (0,2 fte), zodat zij lokaal hun takenpakket enigszins kunnen verlichten, bijvoorbeeld door het delegeren van bepaalde taken aan een vicedecaan. Ook is het nodig de disciplineoverleggen duurzame ondersteuning toe te kennen in de vorm van een secretaris (0,5 fte). Daarnaast is het voor de in de sectorplannen genoemde themagebieden voor SW, GW en het eveneens in het sectorplan opgenomen dwarsdoorsnijdende thema, wenselijk om tijd vrij te maken voor landelijke coördinatie op hoogleraarsniveau. In de studentrijke faculteiten met een hoge werkdruk is het cruciaal daar mensen deels voor vrij te maken.

SSH Raad (ondersteuning)

Functie	Budget	
	In € K	In FTE
Voorzitter	34	0,2
Extern lid	34	0,2
Extern lid	32	0,2
Ondersteuning SSH Raad		
Bestuurssecretaris/Bureauhoofd	110	1,0
Secretaresse	60	1,0
Beleidsmedewerker	50	0,5
Public Affairs Officer	60	0,5
Communicatieadviseur	50	0,5
Communicatiemedewerker	80	1,0
Impactofficier	100	1,0
Monitoring en verantwoording sectorplannen		
Controller	50	0,5
Directeur bedrijfsvoering	15	0,1
Uitvoering sectorplannen		
Landelijke coördinatoren dwarsdoorsnijdend thema	96	0,6
Totaal personeel	771	7,3
Overige lasten voor inhuur extern onderzoek, analyses, benchmarks, huisvesting, IT, communicatie	195	
Totaal	966	

Per disciplineoverleg

Functie	Budget	
	In € K	In FTE
Secretaris	50	0,5
Voorzitter	32	0,2
Landelijke themacoördinatoren	80	0,5
Controller	10	0,2
Totaal personeel	172	1,4
Overige lasten budget	92	
Totaal	264	

Totale begroting organisatiegraad SSH-domein (x 1.000 euro)

	In € K	
Samenstelling/ondersteuning SSH Raad		966
Samenstelling/ondersteuning 4 disciplineoverleggen	4 x 264	1.056
Totaal		2.022

Meerjarige begroting

Onderdeel	2022		2023 e.v.	
	In € K	In FTE	In € K	In FTE
SSH Raad ondersteuning	300	2,8	779	7,3
Overige lasten	60	-	187	-
Subtotaal	360	2,8	966	7,3
Disciplineoverleg Economie en bedrijfswetenschappen	60	0,5	172	1,4
Overige lasten	0	-	92	-
Subtotaal	60	0,5	264	1,4
Disciplineoverleg Geesteswetenschappen	60	0,5	172	1,4
Overige lasten	-	-	92	-
Subtotaal	60	0,5	264	1,4
Disciplineoverleg Rechtsgeleerdheid	60	0,5	172	1,4
Overige lasten	0	-	92	-
Subtotaal	60	0,5	264	1,4
Disciplineoverleg Sociale Wetenschappen	60	0,5	172	1,4
Overige lasten	0	-	92	-
Subtotaal	60	0,5	264	1,4
Totaal	600	4,8	2.022	12,9
Investerings- en stimuleringsmiddelen gezamenlijke infrastructuur SSH-overstijgend thema	200	-	-	-
Eindtotaal	800	4,8	2.022	12,9

KPI's

Doelstelling	Input-KPI's	Proces-KPI's	Output-KPI
Het versterken van de SSH Raad, door het aanstellen van twee externe leden met een deelportefeuille	<ul style="list-style-type: none"> Benoeming twee externe leden SSH Raad (aanstellingsomvang: 0,2 fte) die samenwerken met de voorzitter 	<ul style="list-style-type: none"> Toekenning van geormerkte tijd voor het vervullen van taken als lid van de SSH Raad 	<ul style="list-style-type: none"> Een sterker coördinerende rol en een toegenomen slagkracht van de SSH Raad. De voorzitter en leden verdelen de werkzaamheden en hebben een reële taakbelasting De continuïteit is beter gewaarborgd
Versterking van de ondersteuning van de SSH Raad op het gebied van het stimuleren van onderzoeks-samenwerking en consortiumvorming	<ul style="list-style-type: none"> Aanstelling beleidsmedewerker, 0,5 fte Aanstelling impactofficer, 0,5 fte 	<ul style="list-style-type: none"> Faciliteren van de vorming van landelijke netwerken voor samenwerking in onderzoek Stimuleren en faciliteren van consortiumvorming Faciliteren en monitoren van de coördinatie en interactie van beleid gericht op samenwerking en consortiumvorming tussen de disciplineoverleggen 	<p>De SSH Raad heeft bijgedragen aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> Versterkte participatie SSH in de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en andere (nationale en internationale) initiatieven, met vormen van landelijke samenwerking Versterkte consortiumvorming met SSH-inbreng Versterkte aanwezigheid SSH in missiegedreven onderzoek Versterkte coördinatie van beleid tussen de disciplinegebieden op het gebied van onderzoekssamenwerking Inrichting netwerken interdisciplinaire kennisplatforms, zoals inzet op NWA-routes, Groiefonds, et cetera
Duurzame borging van de coördinatie en ondersteuning van de SSH Raad in den brede	<ul style="list-style-type: none"> Aanstelling danwel duurzame financiering van: <ul style="list-style-type: none"> - voorzitter (0,4 fte) - secretaris (1,0 fte) - controller (0,5 fte) - directeur bedrijfsvoering (0,1 fte) - secretaresse (1,0 fte) 	<ul style="list-style-type: none"> Versterking en duurzame financiering van de interne structuur van de SSH Raad Borging van bereikbaarheid 	<ul style="list-style-type: none"> De interne organisatie van de SSH Raad heeft een duurzame structuur De SSH Raad is permanent bereikbaar via een vast secretariaat en daardoor herkenbaar

Bijlage

Domeinbeeld SSH 2018

Samen Sterker

Beeld van het SSH-domein

Domeinbeeld SSH

Inhoud

Domeinbeeld SSH

<u>Voorwoord</u>	3
<u>Hofleverancier van de diensteneconomie</u>	3
<u>De bestuurlijke context van het SSH-domeinbeeld</u>	7
<u>Het kader van OCW en de kwartiermaker</u>	7
<u>Landelijke afstemming</u>	8
<u>Eerdere documenten over onderdelen van het domein</u>	9
<u>Financieel kader</u>	10
<u>Een stap op weg naar meer strategische samenwerking</u>	10
<u>Het domein SSH: krachtig en kwetsbaar</u>	11
<u>Een zeer breed en divers domein</u>	11
<u>SSH-sterktes: grote maatschappelijke impact en internationale uitstraling</u>	11
SSH-zwaktes: veel disciplinaire versnippering, minder demografische diversiteit	14
<u>SSH-kansen: meer samenwerking en inclusiviteit</u>	17
<u>SSH-bedreigingen: onaantrekkelijke werkomgeving voor jong talent</u>	17
<u>SWOT van het SSH-domein onderzoek</u>	21
<u>Toekomstbeeld voor het domein SSH</u>	22
<u>Scherpe keuzes: digitale SSH en Rechtswetenschap</u>	22
<u>Plannen voor de andere sectoren</u>	23
<u>Landelijke samenwerking en taakverdeling is goed mogelijk</u>	23
<u>De beschikbaarheid van extra middelen is daarbij essentieel</u>	24
<u>Het aggregatieniveau is een cruciale factor</u>	24
<u>Organiseren van strategisch vermogen via het SSH-beraad</u>	25
<u>Tot slot: Sterker samen</u>	25

Voorwoord

Dit document geeft een beeld van het onderzoek in het brede domein van de sociale en geesteswetenschappen in Nederland. Het is opgesteld door kwartiermaker prof. dr. Mark Bovens (UU) in nauw overleg met het SSH-beraad, in het bijzonder de voorzitter daarvan: prof. dr. Claes de Vreese (UvA). Zij zijn daarbij ambtelijk ondersteund door drs. Inge Drijfhout (NWO-SGW), drs. Annie Tummers (UU) en dr. Michel Walthouwer (UM).

Een paar woorden vooraf over de terminologie. In internationaal verband wordt de term Social Sciences and Humanities (SSH) gebruikt. De kaderbrief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap sluit hierbij aan en spreekt van een '*sectorplan SSH*'. In de lopende tekst zullen we steeds de Nederlandse aanduiding 'sociale en geesteswetenschappen' gebruiken, maar als kortschrift zal de internationale afkorting 'SSH' worden gebruikt.

Het domein sociale en geesteswetenschappen is breed en kent verschillende sectoren en tal van disciplines. Daarom spreken we in dit document van een *domeinbeeld* en een *domeinplan* wanneer het gaat over de sociale en geesteswetenschappen in brede zin. De termen *sectorbeeld* en *sectorplan* reserveren we voor specifieke sectoren, zoals de rechtswetenschap.

Het document bestaat uit drie afzonderlijke delen. Deel A geeft een algemeen beeld van het onderzoek in het SSH-domein. Ook bevat het een verslag van het proces dat heeft geleid tot het opstellen van een domeinplan en een sectorplan en van de keuzes die daarbij zijn gemaakt. Deel B bevat een domeinbreed plan voor digitale SSH. Deel C bevat een landelijk sectorbeeld en sectorplan voor de rechtswetenschappen. Deze documenten zijn voorstellen vanuit het SSH-veld. Zij zullen worden voorgelegd aan een externe beoordelingscommissie die de minister van OCW zal adviseren alvorens zij een beslissing neemt.

Hofleverancier van de diensteneconomie

De Nederlandse economie wordt gekenmerkt door een verregaande verdienstelijking. Waren de dienstensector en de goederenproductie in de jaren '60 nog in balans, tegenwoordig is het aandeel van de dienstensector in de Nederlandse economie ruim 78 procent.¹ Spierkracht heeft plaatsgemaakt voor denkkraft en goederen hebben plaatsgemaakt voor diensten. Daaronder vallen financiële, zakelijke en juridische dienstverlening, zoals door advocatenkantoren, adviesbureaus en fintech-bedrijven, informatie en communicatie, waaronder uitgeverijen, film, radio, tv, telecommunicatie, de IT- en informatiedienstverlening, maar ook een enorme breedte aan niet-commerciële dienstverlening in de sfeer van overheid, cultuur en zorg.

Het SSH-domein is hofleverancier van hoog opgeleide arbeidskrachten voor de alsmaar groeiende diensteneconomie die Nederland zo'n sterke positie in de wereld verschaft. Het overgrote deel van deze diensteneconomie wordt bediend door opleidingen en onderzoek binnen het SSH-domein. Of het nu gaat om een communicatie-expert of een juridisch deskundige, een econometrist of een trader, een vertaler of een scenarioschrijver, een kinderpsycholoog of een remedial teacher, stuk voor stuk worden deze arbeidskrachten opgeleid binnen het SSH-domein. Met andere woorden, meer dan welk domein dan ook zorgt het

1 CBS (2017). *De Nederlandse Economie. Economische groei en verdienstelijking, 1969-2016*. Den Haag: CBS.

SSH-gebied ervoor dat die nieuwe motor van de Nederlandse economie kan blijven draaien. Mede dankzij een kwalitatief hoogwaardig SSH-domein heeft Nederland bovendien een uitstekend vestigingsklimaat: een open samenleving, een goed functionerend openbaar bestuur, betrouwbare rechtsspraak, hoogwaardige culturele voorzieningen. Een kwalitatief hoogwaardig SSH-domein is niet alleen belangrijk voor welvaart, maar vooral ook voor welzijn. Landen die hoog scoren op het gebied van geluk, democratie en rechtsstaat zijn vrijwel zonder uitzondering ook landen met goed ontwikkelde sociale en geesteswetenschappen.

Het Nederlandse SSH-onderzoek bokst ver boven zijn gewichtsklasse. De kwaliteit van veel SSH-onderzoek is internationaal van excellent niveau. Veel disciplines binnen het domein hebben een grote impact en scoren zeer hoog op internationale rankings. Verscheidene SSH-disciplines in Nederland behoren tot de absolute wereldtop. Tegelijkertijd geldt voor veel SSH-onderzoekers dat ze op hun tenen lopen en dat de kans om onderuit te gaan groter is dan ooit. Op elk terrein, onderwijs, onderzoek en valorisatie, worden ze geacht te excelleren. En op elk terrein wordt steeds meer verwacht rond privacybescherming, databeheer, onderzoekethiek, evaluatie en verantwoording. De administratieve en psychische druk op individuele universitaire medewerkers is sterk toegenomen. Dat geldt in het bijzonder voor de jonge onderzoekers. Zij hebben vaak te maken met tijdelijke contracten, die zorgen voor werkonzekerheid. Ze zijn veel tijd kwijt aan het opstellen van onderzoeksplannen, maar de aanvraagdruk bij NWO is hoog waardoor kansen op financiering laag zijn. Tegelijkertijd is het binnenhalen van financiering vaak weer een voorwaarde voor een vast dienstverband. Ook op onderwijsgebied ervaren jonge onderzoekers een grote werkdruk. De kwaliteitseisen zijn hoog, maar door de gestegen studentenaantallen blijft er minder tijd over om het onderwijs goed voor te bereiden om individuele studenten adequate aandacht te geven.

Er zijn in tal van SSH-disciplines dan ook grote zorgen of de Nederlandse universiteiten als werkgevers aantrekkelijk genoeg blijven voor nieuwe generaties onderzoekers. Door een combinatie van hoge werkdruk, achterblijvende salarissen, en onaantrekkelijke arbeidsomstandigheden, wordt het steeds moeilijker om de best gekwalificeerde mensen aan te trekken en te behouden. Binnen sommige disciplines lukt het bijvoorbeeld nu al niet meer om jonge talenten te interesseren voor een carrière als wetenschappelijk onderzoeker. Dat geldt bijvoorbeeld voor een aantal vakgebieden binnen de Rechtswetenschap en Economie en Bedrijfskunde. Op de lange termijn betekent dit dat de kwaliteit van het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek niet meer op peil blijft, met alle gevolgen van dien voor de concurrentiekracht van de economie en de kwaliteit van de samenleving.

Het is daarom van het grootste belang dat er gezamenlijk strategische plannen worden gemaakt voor het brede domein van de sociale en geesteswetenschappen. Plannen die de hoge kwaliteit van SSH-onderzoek waarborgen, die leiden tot investeringen in het menselijk kapitaal en tot aanbrengen van focus en massa in het academische landschap.

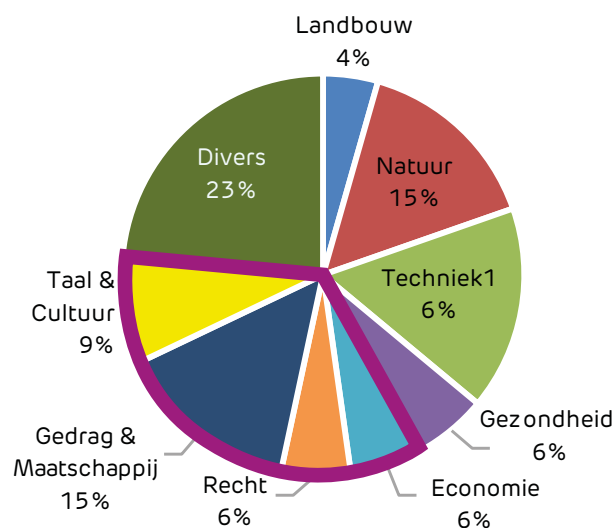
Het *domein* sociale en geesteswetenschappen (SSH) is zeer breed en heterogeen. In Nederland zijn er tenminste 26 wetenschappelijke hoofddisciplines te onderscheiden. Die zijn te groeperen in vier *sectoren* van min of meer gelijke omvang: Rechtsgeleerdheid, Economie en Bedrijfskunde, Maatschappij- en Gedragwetenschappen, en Geesteswetenschappen. De eerste twee sectoren zijn redelijk homogeen en kennen een beperkt aantal (*sub*)disciplines. De Maatschappij- en Gedragwetenschappen kennen een veel grotere variëteit aan disciplines, zoals gedrag en onderwijswetenschappen, ontwikkelingsstudies, pedagogiek, psychologie, gender studies, bestuurskunde, politologie, sociologie, culturele antropologie, communicatiewetenschappen, demografie, geografie/planning en milieuwetenschappen. Ook Geesteswetenschappen is een zeer heterogene sector met veel disciplines, zoals historische wetenschappen, taalwetenschappen, literatuurwetenschappen, cultuurwetenschappen, religiewetenschappen, mediastudies en filosofie.

Er zijn 52 SSH-faculteiten aan de Nederlandse universiteiten (zie bijlage), met een totale capaciteit van 16.000 medewerkers. Daarbij zijn nog niet inbegrepen de onderzoekers die aangesteld zijn aan het NWO-instituut Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), en aan de negen KNAW-onderzoeksinstituten. Het aantal BA- en MA-studenten dat is ingeschreven voor opleidingen in het *domein* SSH stijgt sinds jaren en ligt tegenwoordig bijna op 150.000.² Daarmee bedient het *SSH-domein* meer dan de helft van alle studenten die bij de universiteiten staan ingeschreven.

Totaal aantal fte personeel 2017³

De universiteiten hebben samen ruim 16.000 fte aan personeel in dienst voor de vier HOOP-gebieden die passen in het SSH-domein. Dat is ongeveer 36% van het personeel in de hele WO-sector.

Landbouw	2 056
Natuur	7 093
Techniek	7 630
Gezondheid	2 737
Economie	2 726
Recht	2 599
Gedrag & Maatschappij	6 781
Taal & Cultuur	3 982
Divers	10 950
Totaal	46 554

2 Bron: VSNU, WOPI per 31-12-2017. Cijfers voor HOOP-gebieden Economie, Recht, Gedrag & Maatschappij, Taal & Cultuur. De VSNU registreert sinds de jaren negentig verschillende trends in een aantal HOOP-gebieden. Van deze HOOP-gebieden vallen er vier onder de scope van dit SSH-domeinbeeld: Economie, Recht, Gedrag & Maatschappij, en Taal & Cultuur. In dit domeinbeeld wordt verwezen naar deze vier HOOP-gebieden. De cijfers voor het HOOP-gebied Recht keren tevens terug in het sectorbeeld voor Rechtsgeleerdheid, deel C.

Opmerking met betrekking tot HOOP-gebied Gezondheid: in de loop van de jaren is van bijna alle academische ziekenhuizen het facultaire personeel overgegaan van de universiteit als werkgever naar het universitair medisch centrum als werkgever en komt derhalve niet meer voor in de WOPI gegevens. Zicht op het totale HOOP-gebied Gezondheid is daarmee verloren gegaan.

3 Bron: VSNU, WOPI per 31-12-2017.

52
SSH-faculteiten
aan Nederlandse
universiteiten

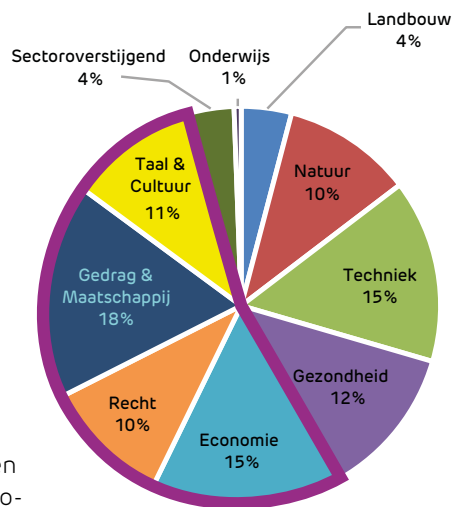
16.000
Totaal aantal medewerkers SSH-veld
werkzaam aan de SSH-faculteiten

150.000
Totaal aantal
ingeschreven studenten
aan SSH-opleidingen

Aantal ingeschreven studenten per HOOP-gebied, naar fase

Landbouw	11 292
Natuur	29 222
Techniek	41 158
Gezondheid	33 809
Economie	42 896
Recht	28 508
Gedrag & Maatschappij	48 629
Taal & Cultuur	29 239
Sectoroverstijgend	10 360
Onderwijs	1 600

Bij de universiteiten waren in 2017 ongeveer 150.000 studenten ingeschreven voor de HOOP-gebieden die passen in het SSH-domein. Dat is meer dan 54 procent van het totale aantal universitaire studenten.

De bestuurlijke context van het SSH-domeinbeeld

Het kader van OCW en de kwartiermaker

Het ministerie van OCW heeft in 2018 structureel € 70 miljoen per jaar beschikbaar gesteld voor het versterken van het onderzoek aan de Nederlandse universiteiten. Dat geld komt naast de extra middelen voor de NWA die via NWO worden verstrekt. Van die € 70 miljoen gaat € 60 miljoen naar de domeinen Bèta en Techniek en € 10 miljoen naar het SSH-domein. Verder heeft het ministerie van OCW besloten dat 20 procent van de gelden via NWO in competitie moet worden uitgekeerd.

Het ministerie vraagt van het veld dat het beelden en plannen opstelt waarin enkele landelijke, strategische keuzes worden gemaakt met het oog op verdeling van deze extra middelen. Het uitwerken van de plannen gebeurt in verschillende stappen. Als eerste stap is in de zomer van 2018 vanuit VSNU en OCW een kwartiermaker aangezocht die in samenwerking met het veld een domeinbeeld en sectorplannen opstelt, waarbinnen scherpe keuzes zijn gemaakt voor besteding van de extra middelen. De kwartiermaker is met ingang van 1 augustus 2018 aan de slag gegaan en had vier maanden de tijd om plannen op te stellen en uit te werken, want deze dienden uiterlijk 30 november 2018 aangeboden te worden aan de minister van OCW. Dit document behelst deze eerste stap.

Na goedkeuring door de minister kunnen de betrokken faculteiten vervolgens bestedingsplannen uitwerken en indienen. Een door de minister te benoemen beoordelingscommissie zal deze plannen van feedback voorzien, waarna er tot 15 mei 2019 verbeterde plannen kunnen worden ingediend. Na advies van de commissie zal de minister uiterlijk 1 juli 2019 beslissen over toekenning van de middelen. De looptijd van deze plannen is zes jaar. De commissie evalueert halverwege en na zes jaar of en hoe de plannen gerealiseerd zijn. Bij succesvolle implementatie zullen de middelen na afloop structureel beschikbaar blijven. De kaderbrief van OCW met daarin de randvoorwaarden en planning is als bijlage toegevoegd.

Landelijke afstemming

Dit domeinbeeld en het daaruit volgende domeinplan en sectorplan is opgesteld in zeer nauw overleg met het SSH-beraad waarin een reeks van stakeholders vertegenwoordigd is, zoals de decanen van de vier grote sectoren via hun landelijke overlegorganen, de KNAW adviesraden en het SGW domeinbestuur van NWO. Daarnaast is afgestemd met de Jonge Akademie, de VSNU en het ministerie van OCW. Verder zijn er ook specifieke vragen uitgezet via de landelijke decanenoverleggen om tot aanvullende ideeën en input te komen. De voorzitters van de landelijke decanenoverleggen hebben hierbij gezorgd voor afstemming met de achterban; de decanen van de faculteiten. De kwartiermaker is, vaak meermalen, bij alle landelijke decanenoverleggen geweest om updates te geven en tussentijdse ideeën te bespreken. Deze nationale afstemming en coördinatie was van groot belang voor de inhoud van de beelden en plannen, voor het creëren van draagvlak en voor een soepel verloop van de volgende fasen. In de tweede fase moeten faculteiten en instellingen immers invulling geven aan de plannen. Tussentijds vond er bovendien regelmatig afstemming plaats met de kwartiermaker voor het sectorbeeld bèta en techniek.

De kwartiermaker heeft ten behoeve van het opstellen van dit document intensief overlegd met een reeks van stakeholders. Zo is het SSH-beraad de afgelopen maanden zes maal bijeen gekomen om met de kwartiermaker over de plannen te spreken. Het SSH-beraad is een informeel overleg dat bestaat uit de voorzitters van de landelijke decanenoverleggen van de vier grote sectoren (Rechtsgeleerdheid, Economie, Maatschappij en Gedrag en Geesteswetenschappen), de voorzitters van de Raad voor de Geesteswetenschappen en de Sociaalwetenschappelijke Raad van de KNAW, en de voorzitter en de directeur van het NWO-domein Sociale en Geesteswetenschappen.

Daarnaast heeft de kwartiermaker meerdere afzonderlijke gesprekken gevoerd met het domeinbestuur Sociale en Geesteswetenschappen van NWO, het landelijk decanenoverleg maatschappij- en gedragswetenschappen, het landelijke decanenoverleg geesteswetenschappen, en het landelijke decanenoverleg Economie en Bedrijfskunde. Met de decanen van de sector Rechtsgeleerdheid is gedurende een reeks van dagdelen gesproken om tot het sectorbeeld Rechtswetenschap te komen.

Verder is er overleg geweest met de voorzitter van het landelijk disciplineoverleg Godgeleerdheid, de voorzitter van het landelijk disciplineoverleg Wijsbegeerte, de voorzitter en secretaris van het Programabureau Duurzame Geesteswetenschappen en tot slot met de secretaris van de Commissie Schnabel. Ook heeft de kwartiermaker overleg gevoerd met het bestuur van de KNAW, De Jonge Akademie en met de rectoren via de SOOV (Stuurgroep Onderwijs, Onderzoek & Valorisatie). Een overzicht van alle gesprekspartners bevindt zich in de bijlage.

Eerdere documenten over onderdelen van het domein

Dit domeinbeeld bouwt voort op de sectorplannen en visiedocumenten die in de afgelopen jaren voor onderdelen van het domein zijn verschenen. Deze hadden over het algemeen een beperkte doelstelling of reikwijdte:

Commissie Teulings	Economie (2002)	Gericht op hervorming van het economieonderwijs op middelbare scholen, voorzien van budget.
Commissie Buruma	Rechtsgeleerdheid (2013/2014)	Visiedocument, gericht op de stand van het wetenschapsgebied rechtsgeleerdheid. Het signaleert het probleem van het geringe aantal promovendi en het gebrek aan financiering, waardoor de verbinding tussen onderwijs en onderzoek zwaar onder druk staat. Geen budget.
Commissie Nationaal Plan Toekomst Geesteswetenschappen (Commissie Cohen), en Regieorgaan Geesteswetenschappen	Duurzame Geesteswetenschappen (2008)	Gericht op alle disciplines uit de geesteswetenschappen, voorzien van budget van ongeveer € 17 miljoen. Verschillende acties over de hele breedte (t.b.v. o.a. verhogen rendement, aantrekken talent, verstevigen vakdidactiek GW, onderzoeksinstrument kwaliteit onderzoek, landelijk masteraanbod, landelijk platform voor de talen).
Commissie Schnabel	Sociale wetenschappen (2014)	Visiedocument gericht op alle disciplines uit de groep maatschappij- en gedragswetenschappen, zonder extra budget. Roept op tot meer coördinatie.
Commissie Rullmann	Onderwijswetenschappen (2015)	Adviseert meer landelijke afstemming, wenselijkheid voor landelijk platform.
Commissie Teulings	Economics and Business Administration in the Netherlands (2016)	Rapport. Bevat een SWOT-analyse en adresseert de maatschappelijke relevantie van het onderzoek en de relatie tussen het onderzoek en het onderwijs in de economie en bedrijfskunde.

Financieel kader

In de kaderbrief geeft OCW een overzicht voor de beschikbare overheidsfinanciën voor het sectorplan SSH. Voor het domein SSH is jaarlijks € 10 miljoen beschikbaar. 80 procent daarvan wordt uitgekeerd via de eerste geldstroom en 20 procent in competitie via de tweede geldstroom. Gezien de enorme omvang van het domein en de zeer beperkte beschikbare middelen was het duidelijk dat er scherpe keuzes moesten worden gemaakt. Bij het maken van die keuzes heeft de motie-Bruins (TK 2017-2018, 929338-166) nadrukkelijk een rol gespeeld.

	Eerste geldstroom	Tweede geldstroom	Totaal
2018		€ 5.000.000,-	€ 5.000.000,-
2019	€ 8.000.000,-		€ 8.000.000,-
2020	€ 8.600.000,-	€ 1.400.000,-	€ 10.000.000,-
2021	€ 8.600.000,-	€ 1.400.000,-	€ 10.000.000,-
2022	€ 8.600.000,-	€ 1.400.000,-	€ 10.000.000,-
2023	€ 8.600.000,-	€ 1.400.000,-	€ 10.000.000,-
2024	€ 8.600.000,-	€ 1.400.000,-	€ 10.000.000,-
Totaal	€ 51.000.000,-	€ 12.000.000,-	€ 63.000.000,-

Een stap op weg naar meer strategische samenwerking

De extra onderzoeksmiddelen die beschikbaar zijn voor de sociale en geesteswetenschappen zijn gering in verhouding tot de enorme omvang van het domein. Een evenredige verdeling van € 10 miljoen over 26 disciplines in 52 faculteiten met 16.000 medewerkers en 150.000 studenten vervliegt direct als een druppel op een gloeiende plaat. Toch moet niet gering-schattend over deze extra middelen worden gedaan. Het is voor het eerst in jaren dat er extra structurele onderzoeksmiddelen in de eerste geldstroom beschikbaar zijn.

Het opstellen van domein- en sectorplannen biedt bovendien een uitgelezen kans om het strategisch denken en de samenwerking binnen de SSH in brede zin te versterken. De afzonderlijke disciplines en sectoren zijn over het algemeen goed georganiseerd, maar de sociale en geesteswetenschappen als geheel hebben nog weinig ervaring in onderlinge afstemming en samenwerking. Bij NWO zijn de sociale en geesteswetenschappen pas sinds 2017 ondergebracht in één domein (Sociale en Geesteswetenschappen, NWO-SGW). Vóór die tijd opereerden ze ieder apart. De bestuurlijke buitenwereld ziet hen echter steeds vaker als één domein. Zo wordt binnen het Horizon 2020-programma aandacht gevraagd voor de rol van SSH over de gehele breedte van het programma.⁴ De sociale en de geesteswetenschappen kunnen de komende jaren binnen Nederland en Europa alleen verder komen als zij meer gestructureerd nadenken over hun onderzoeksstrategieën en daarbij gezamenlijk optrekken.

Ook om wetenschappelijk inhoudelijke redenen valt er veel te winnen bij interdisciplinaire samenwerking. Veel maatschappelijke vraagstukken houden zich niet aan de toevallige grenzen van disciplines. En veel disciplines worstelen met dezelfde vragen, bijvoorbeeld hoe op een verantwoorde manier om te gaan met digitalisering en de opkomst van big data. Voor de SSH geldt daarom bij uitstek: *united we stand, divided we fall*. Het opstellen van een breed gedragen domeinbeeld van specifieke domein- en sectorplannen is een belangrijke stap in het ontwikkelen van meer strategisch vermogen.

4 Bron: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/area/social-sciences-and-humanities>.

Het SSH-domein: krachtig en kwetsbaar

Een zeer breed en divers domein⁵

Wetenschappers die werkzaam zijn binnen het SSH-domein doen onderzoek naar het menselijk handelen en naar dat wat het handelen mogelijk maakt: de menselijke geest. Het domein kenmerkt zich door een grote variëteit aan disciplines: van econometrie tot filosofie, van neuropsychologie tot religiewetenschap, van sociologie tot geschiedenis, van bedrijfskunde tot onderwijskunde, van rechtsgeleerdheid tot antropologie en van politicologie en bestuurskunde tot talen als Frans en Duits, maar ook Arabisch en Hebreeuws. Waar de ene wetenschapper menselijk handelen probeert te verklaren vanuit sociale interactie, zoals economische transacties of prijsprikkels, familierelaties of politieke verhoudingen, poogt de ander juist de menselijke geest te begrijpen aan de hand van de producten die deze heeft voortgebracht, zoals boeken, teksten of kunstwerken - ja eigenlijk alle artefacten die door de mens zijn gemaakt.

Wie de brandhaarden in het Midden-Oosten wil begrijpen zal over de juiste kennis van talen, cultuur, religie en geschiedenis moeten beschikken. Wie religieuze en politieke radicalisering in West-Europa wil begrijpen zal kennis moeten hebben van psychologie, sociologie en religiewetenschappen, terwijl een Brexit weer vraagt om mensen met voldoende juridische, economische en politiek-bestuurlijke kennis. Kortom, het SSH-domein is van fundamenteel belang voor het begrijpen van de plaats van de mens binnen een veranderende, globaliserende wereld.

SSH-sterktes: grote maatschappelijke impact en internationale uitstraling

Op de Global Competitiveness Index, de ranglijst van de meest concurrerende economieën ter wereld, bekleedt Nederland de vierde plek. De basis voor deze zeer hoge score heeft veel te maken met kennis en vaardigheden die te relateren zijn aan de sociale en geesteswetenschappen. Nederland scoort – vooralsnog - bovengemiddeld met een sterk onderwijssysteem en veel hoogopgeleiden. Bovendien doet Nederland het uitstekend op het gebied van publieke instituties, de macro-economische omgeving, de financiële markt, innovatie en technologische alertheid. Het Nederlandse innovatie-ecosysteem, zo luidt de conclusie, biedt Nederland een excellente positie om vorm te geven aan de toekomstige vierde industriële revolutie.⁶ Daarin heeft denkkracht de plaats ingenomen van spierkracht en is innovatie van diensten de basis voor groei in plaats van productie van goederen.

De Nederlandse economie wordt gekenmerkt door een verregaande verdienstelijking. Zoals gezegd, wordt een zeer groot deel van deze dienstensector bediend door de opleidingen binnen het SSH-gebied. Met andere woorden, meer dan welk domein dan ook zorgt het SSH-gebied er voor dat de motor van de Nederlandse economie kan blijven draaien. Sterker nog, de dienstensector zal de komende tijd alleen maar verder toenemen. De AFM verwacht bijvoorbeeld dat Nederland na de Brexit het centrum voor financiële handelsinfrastructuur van de Europese Unie wordt.⁷ Dat betekent dat de vraag naar arbeidskrachten die zijn geschoold binnen de SSH-disciplines verder zal stijgen.

Een kwalitatief hoogwaardig SSH-domein is niet alleen belangrijk voor welvaart, maar vooral ook voor welzijn. De World Happiness Index maakt bijvoorbeeld treffend zichtbaar dat er

5 Zie ook het (nog ongepubliceerde) document van het SSH-beraad, het 'narratief'. Bij het opstellen van dit domeinbeeld is gebruik gemaakt van de conceptversie d.d. 9 november 2018.

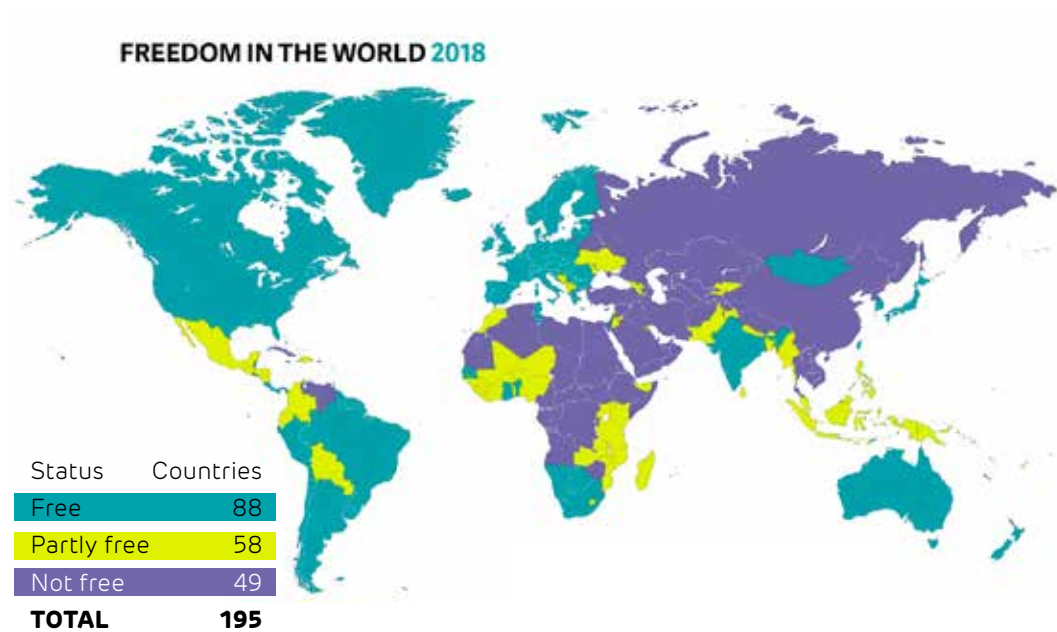
6 World Economic Forum (2017). *The Global Competitiveness Report 2017–2018*. Genève: World Economic Forum *The Global Competitiveness Report 2017–2018*.

7 Bron: www.afm.nl/nl-nl/nieuws/2018/okt/trendzicht-2019.

wereldwijd grote verschillen zijn tussen landen in de mate van welzijn van inwoners en dat die verschillen samenhangen met instituties die geworteld zijn in SSH-disciplines. Nederland staat al jaren in de top-zes van die World Happiness Index, vlak achter de Scandinavische landen.⁸ Die hoge score hangt samen met verschillende factoren, zoals bijvoorbeeld welvaart, economische en politieke vrijheden, en gender-gelijkheid. Een zeer belangrijke factor is de kwaliteit van de publieke instituties, zoals het rechtssysteem, het onderwijs, en de somatische en vooral ook de geestelijke gezondheidszorg. De belangrijkste factor, belangrijker nog dan economische ontwikkeling, is echter een goed functionerend openbaar bestuur dat opereert op basis van transparante regels en met competente en niet-corrupte ambtenaren.⁹

Landen die hoog scoren op het gebied van democratie, rechtsstaat en mensenrechten zijn dan ook vrijwel zonder uitzondering landen met goed ontwikkelde sociale en geesteswetenschappen, zoals een blik op de wereldkaart laat zien.¹⁰

Zonder een goed ontwikkelde rechtswetenschap is het bijvoorbeeld vrijwel onmogelijk om een rechtsstaat te ontwikkelen en in stand te houden, zoals de ontwikkelingen laten zien in de voormalige Sovjetrepublieken, China en sommige Midden-Europese landen. Deze landen hebben wel goed ontwikkelde bèta- en techniek-sectoren, maar blijven sterk achter in de rechtswetenschap en andere SSH-disciplines. Voor een vrije en open samenleving is excellentie in bèta en techniek noodzakelijk noch voldoende, zoals een vergelijking tussen Rusland en China aan de ene kant en Nederland en de Scandinavische landen aan de andere kant al snel zichtbaar maakt.

Die ontwikkelingen laten ook zien hoe kwetsbaar een vrije en open samenleving is. Zij kan alleen bestaan bij gratie van een onafhankelijke rechterlijke macht, een vrije en pluriforme pers, een efficiënte en niet-corrupte overheid, een open debatcultuur en een pluriforme en goed georganiseerde *civil society*. Al deze instituties komen niet tot wasdom zonder professionele juristen, historici, communicatie-experts, bestuurskundigen, organisatiewetenschappers, filosofen, sociologen en economen.

8 Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2018). *World Happiness Report 2018*. New York: Sustainable Development Solutions Network.

9 Veenhoven, R. (2015). Informed pursuit of happiness: What we should know, do know and can get to know. *Journal of Happiness Studies*, 16 (4) 1035-1071.

10 Bron: Freedom House, Freedom in the World 2018. Democracy in Crisis, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>.

De hoge scores van Nederland op de verschillende wereldranglijsten gelden ook voor het onderzoek dat in Nederland binnen het SSH-domein wordt gedaan. In vergelijking met andere domeinen is de onderzoeksomvang van de disciplines binnen het Nederlandse SSH-gebied relatief klein tot gemiddeld. Bijzonder is dat desondanks de meeste SSH-disciplines een zeer hoge citatie-impact hebben, hoger dan veel andere wetenschapsgebieden in Nederland, zoals blijkt uit onderstaande tabel:

Specialisatiegraad en citatie-impact per wetenschapsgebied, 2012-2015 ¹¹

Internationale specialisatie	Relatief laag aandeel in wetenschappelijke output (OSI≤0,8)	Gemiddeld aandeel in wetenschappelijke output (0,8<OSI<1,2)	Relatief hoog aandeel in wetenschappelijke output (OSI≥1,2)
Citatie impact			
Zeer hoog (CI≥1,5)	Kunsten, cultuur en muziek fysica en materiaalkunde	Multidisciplinaire tijdschriften Aardwetenschappen en technologie Milieuwetenschappen Biologische wetenschappen	Sterrenkunde Informatie- en communicatiewetenschappen Klinische geneeskunde Politieke wetenschappen
Hoog (1,3<CI<1,5)	Chemie en chemische technologie Civiele techniek Energiewetenschappen Algemene en productie technologie	Landbouw- en voedingswetenschappen Fundamentele levenswetenschappen Biomedische wetenschappen Sociologie en antropologie	Management en planning Economische wetenschappen Sociale en gedragswet.-interdisciplinair Psychologische Wetenschappen Onderwijswetenschappen
Bovengemiddeld (1,1<CI≤1,3)	Literatuurwetenschappen Werktuigbouwkunde	Geschiedenis, filosofie en religie Computerwetenschappen Fundamentele medische wetenschappen Statistiek	Gezondheidswetenschappen Taal en linguïstiek
Gemiddeld (0,9<CI≤1,1)	Electrotechniek Instrumenten en instrumentarium Wiskunde		Rechten en criminologie

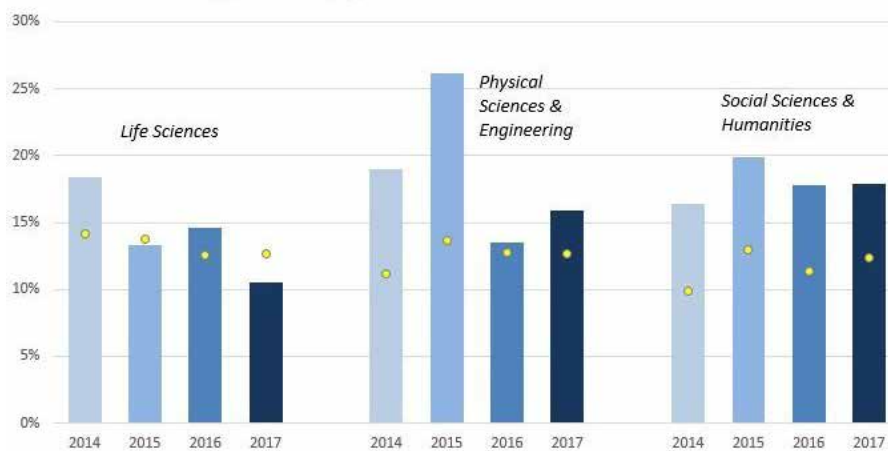
Afgezet tegen het wereldgemiddelde scoren alle Nederlandse SSH-disciplines uitzonderlijk goed. Het onderzoek binnen de kunst-, cultuur-, literatuur- en muziekwetenschappen, politicologie, sociologie, antropologie en de informatie- en communicatiewetenschappen wordt volgens AWTI, KNAW en het Rathenau Instituut zelfs buitengewoon vaak geciteerd en heeft daarmee internationaal enorme impact. In vergelijking met alle disciplines over de gehele breedte van de wetenschappen hebben de kunst-, cultuur- en muziekwetenschappen zelfs de hoogste citatie-impact. ¹²

11 Koens, L., A. Vennekens, R. Hofman, N. van den Broek-Honingh & De Jonge J. (2018). *Balans van de wetenschap 2018*. Den Haag: Rathenau Instituut, p.20 en www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/producten/wetenschappelijke-output. Bron: CWTS and Web of Science/Clarivate Analytics; bewerking Rathenau Instituut. Toelichting: Gebieden gedefinieerd op basis van clusters van tijdschriften. Citatievenster 2012-2016. CI: citatie-impact; OSI: onderzoekspecialisatie index. * 'Multidisciplinaire tijdschriften': tijdschriften die niet in te delen zijn in een gebied, zoals Nature en Science ** De dekking van humaniora en delen van de sociale wetenschappen in Web of Science is onvolledig.

12 Van Dijk, J. & Van Saarloos, W. (2017). *Wetenschap in Nederland. Waar een klein land groot in is en moet blijven*. Amsterdam: KNAW, p.18.

Ook bij het verwerven van Europese subsidies scoort het SSH-domein zeer goed. Gecorrigeerd naar het aantal inwoners scoort Nederland het hoogst van alle Europese landen bij het binnenhalen van onderzoeksubsidies van de European Research Council (ERC). In de periode 2007-2016 gingen per miljoen inwoners 39 prestigieuze beurzen naar Nederlandse onderzoekers. Dat was veel meer dan grote onderzoekslanden als Duitsland en het Verenigd Koninkrijk wisten te behalen en zelfs drie keer zoveel als een gemiddeld land in het Europese onderzoeksveld.¹³ Het SSH-domein draagt voor een belangrijk deel bij aan dit succes: liefst dertig procent van alle ERC-beurzen werden toegekend aan onderzoekers binnen het SSH-domein. Daarmee scoort Nederland samen met het Verenigd Koninkrijk het beste van de hele Europese Unie en ook ver boven het Europees gemiddelde. Figuur XX laat zien dat de Nederlandse SSH-onderzoekers ver boven het EU-gemiddelde scoren, terwijl de andere domeinen de laatste jaren op of onder het EU-gemiddelde zitten. Hiermee is het SSH-domein van alle vier de wetenschapsdomeinen het meest succesvol in Europa.¹⁴

ERC honoreringspercentage per domein

SSH-zwaktes: veel disciplinaire versnippering, minder demografische diversiteit

Het SSH-domein kent zeer veel (sub)disciplines. In het verleden waren deze disciplines ook de belangrijkste bestuurlijke arena's. Veel disciplines en sub-disciplines zijn bestuurlijk redelijk goed georganiseerd via landelijke disciplineoverlegorganen en onderzoeksscholen. Tot voor kort bestond er echter geen landelijk bestuurlijke overleg dat alle sectoren en disciplines overkoepelt. Een complicerende factor is ook dat binnen sectoren bestuurlijk en inhoudelijk overleg niet altijd parallel lopen, omdat sommige disciplines landelijk gezien over verschillende faculteiten zijn verdeeld. Bij sommige instellingen is er bijvoorbeeld een aparte faculteit voor Ruimtelijke wetenschappen, terwijl elders deze disciplines horen bij een faculteit voor Sociale wetenschappen. Bestuurswetenschappen valt soms onder de faculteit Sociale wetenschappen en elders onder Rechtsgeleerdheid. En in sommige instellingen vallen religiewetenschappen en wijsbegeerte onder de faculteit Geesteswetenschappen, terwijl zij elders een aparte faculteit zijn. Het kwam dan ook regelmatig voor dat disciplines en sectoren los van elkaar optrokken richting beleidsmakers.

¹³ *Wetenschap in Nederland*, p. 15.

¹⁴ Bron: Rathenau Instituut, Toekenningen ERC per land, per universiteit en per domein, op www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/werking-van-wetenschap/toekenningen-erc-land-universiteit-en-domein.

In de afgelopen jaren is de zelforganisatie van het SSH-domein behoorlijk toegenomen. Binnen de vier grote sectoren in het SSH-domein vindt in toenemende mate afstemming plaats. Er is echter tot nu toe nog te weinig strategisch vermogen voor het domein als geheel. Er zijn nauwelijks arena's waar sociale en geesteswetenschappers elkaar regelmatig treffen en er is nog geen traditie van inhoudelijke samenwerking en bestuurlijke afstemming tussen de verschillende sectoren.

Tegenover die grote disciplinaire diversiteit staat een lagere demografische diversiteit. Het personeelsbestand binnen SSH is nog weinig divers van samenstelling wat betreft gender en migratieachtergrond.

Percentage vrouwelijke staf 2017, naar HOOP-gebied en functie

	hoogleraar	universitair hoofddocent	universitair docent	overig wetenschappelijk personeel onderwijs	overig wetenschappelijk personeel onderzoek	promovendus	ondersteunend en beheerspersoneel*
Landbouw	17,5%	27,6%	35,6%	45,5%	43,8%	52,7%	53,0%
Natuur	13,6%	19,3%	29,7%	45,7%	32,3%	37,2%	50,6%
Techniek	12,6%	16,0%	25,3%	29,6%	26,3%	27,0%	51,4%
Gezondheid	20,8%	34,6%	51,6%	63,4%	54,4%	62,2%	63,4%
Economie	11,1%	18,6%	34,5%	31,3%	36,1%	0,0%	75,6%
Recht	28,0%	38,9%	54,3%	57,7%	51,0%	60,0%	76,3%
Gedrag & Maatschappij	30,0%	42,4%	52,7%	63,2%	57,5%	64,7%	70,8%
Taal & Cultuur	30,9%	42,4%	44,0%	57,2%	51,4%	55,6%	74,4%
Divers	22,4%	35,0%	50,8%	46,1%	48,0%	61,4%	48,7%

Bron: VSNU, WOPI 2017. Peildatum 31-12-2017. Exclusief studentassistenten

*In deze categorie is sprake van kleine aantallen. De percentages zeggen daarom niet heel veel.

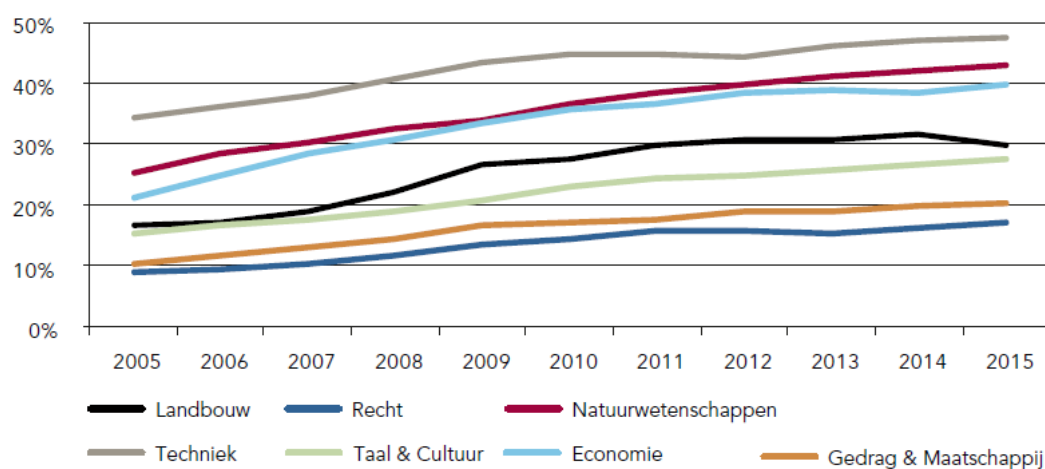
In de sector Economie is het percentage vrouwelijke hoogleraren en uhd's het laagst van alle sectoren. Bij Rechtsgeleerdheid, Gedrag en maatschappij en Taal en Cultuur is het aandeel juist beduidend hoger dan in de andere HOOP-gebieden. Nergens is echter sprake van een evenwichtige man-vrouwverdeling in de hogere rangen.

Vanwege de afwezigheid van betrouwbare data is het lastig om concrete uitspraken te doen over het aandeel Nederlandse onderzoekers met een migratieachtergrond. De algemene indruk is echter dat deze groep, in verhouding tot hun aandeel in de bevolking, op dit moment nog sterk ondervertegenwoordigd is onder de universitaire onderzoeksstaf. Er zijn wel gegevens beschikbaar over het aandeel niet-Nederlands wetenschappelijk personeel. Dit is in alle wetenschapsgebieden sterk toegenomen en veel groter dan het gemiddelde onder de landelijke beroepsbevolking.

In 2015 was het aandeel niet-Nederlands wetenschappelijk personeel het hoogst in Techniek (48%) en Natuurwetenschappen 43%) en het laagst bij Rechten (17%) en Gedrag & Maatschappij (20%). In 2015 had 67% van het wetenschappelijk personeel aan de Nederlandse universiteiten de Nederlandse nationaliteit, 19% komt uit de Europese Unie, 2% heeft een andere Europese nationaliteit en 12% een niet-Europese nationaliteit. De top-vijf bestond in 2015 uit Duitsland (1.514 personen, 5% van het WP), Italië (860 personen, 3%), China (742 personen, 3%), België (628 personen, 2%) en India (483 personen, 2%), gevolgd door het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Spanje, Iran en Griekenland.

De sterkste stijging komt door medewerkers uit het Midden-Oosten, Zuid-Europa en India, maar ook het aantal wetenschappers uit Turkije, Duitsland en Noord-Amerika is tussen 2005 en 2015 tenminste verdubbeld. Wetenschappers uit China, India, Spanje, Italië, Griekenland en Iran werken vooral in de sector Techniek en in iets mindere mate in de Natuurwetenschappen, terwijl de wetenschappers uit de Verenigde Staten, Duitsland en België het meest in de Sociale en Geesteswetenschappen werken. Britse wetenschappers in Nederland werken het meest in de Natuurwetenschappen.

Wetenschappelijk personeel met een niet-Nederlandse nationaliteit aan de Nederlandse universiteiten per HOOP-gebied, 2005-2015 ¹⁵

Bron: WOPI-Flex 2015. Bewerking door het Rathenau Instituut.

Rathenau Instituut

¹⁵ Koier, E., Horlings, E., Scholten, W., & De Jonge, J. (2017). *Internationale mobiliteit van wetenschappers*. Den Haag: Rathenau Instituut, p.5.

SSH-kansen: meer samenwerking en inclusiviteit

Binnen de SSH disciplines is sprake van een toenemende openheid voor interdisciplinaire samenwerking. Dat geldt zowel binnen als tussen disciplines en sectoren. Maatschappelijke problemen houden zich immers niet aan disciplinaire grenzen. Op veel instellingen wordt vruchtbaar samengewerkt over de grenzen van disciplines heen. Zo zet de sector Rechtsgeleerdheid in op meer samenwerking met gedrags- en maatschappijwetenschappen. Een ander voorbeeld hiervan zijn de verschillende samenwerkingsprojecten en speerpunten op het gebied van duurzaamheid. Ook de NWA heeft geleid tot veel interdisciplinaire samenwerking bij het werken aan routes en game changers.

Ook in bestuurlijk opzicht zijn de kernen aanwezig voor een betere organisatie van het veld in de toekomst. De landelijke decanenoverleggen hebben aan belang gewonnen. En rond de NWA en het opstellen van dit domeinbeeld heeft het SSH-beraad zijn nut bewezen. Ook het domeinbestuur Sociale en Geesteswetenschappen van NWO belooft een belangrijke speler te worden. Daarnaast is er in het veld een sterk gevoel voor urgentie: in het SSH-domein is de actiebereidheid om tot aanpassingen te komen groot.

Er zijn ook kansen om de genderverhouding te verbeteren. In alle vier de SSH HOOP-gebieden stromen meer vrouwen dan mannen in als promovendus. Op het niveau vanaf UD treden verschillen op en veranderen de verhoudingen: bij Recht en Gedrag & Maatschappij zijn er dan nog steeds meer vrouwen dan mannen aangesteld, maar bij Economie en Taal & Cultuur zijn de verhoudingen omgedraaid. Vanaf het niveau van UHD zijn ook bij Recht en bij Gedrag & Maatschappij de gender-verhoudingen in het voordeel van de mannen. Dat laat echter ook zien dat zonder gerichte aandacht een gelijke man-vrouwverdeling niet vanzelfsprekend tot stand komt.

SSH-bedreigingen: onaantrekkelijke werkomgeving voor jong talent

Zoals gezegd is de grootste kwetsbaarheid dat het SSH-domein er niet meer in slaagt om de beste onderzoekers en docenten aan te trekken. Daar is een aantal redenen voor.

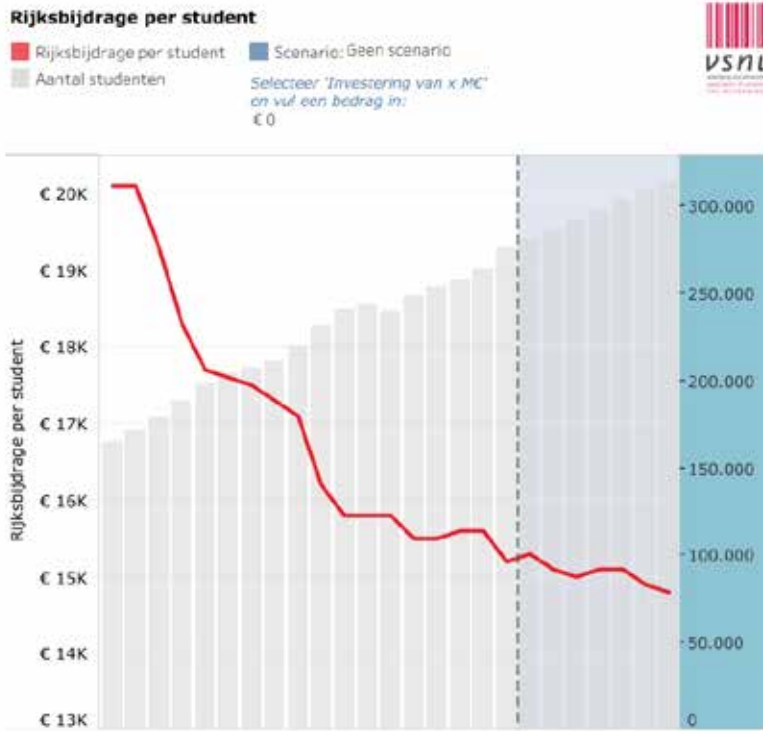
Ten eerste de baanonzekerheid voor jonge onderzoekers. Universiteiten constateren dat het percentage tijdelijke dienstverbanden onder het wetenschappelijk personeel de afgelopen jaren is toegenomen. De ingrijpende veranderingen in de bekostiging zijn daar debet aan, evenals de fluctuerende studentenaantallen.¹⁶

Een tweede factor is de toegenomen onderwijsdruk. De afgelopen decennia is de financieringssystematiek van universiteiten drastisch veranderd. De VSNU geeft aan dat sinds 2000 het aantal studenten met 68 procent is toegenomen. De overheidsbekostiging per student is echter met 25 procent afgenomen: van € 20.100 in 2000 naar € 15.200 in 2017 (beide cijfers op prijspeil 2018).¹⁷ Tegelijkertijd zijn de eisen op het gebied van onderwijs niet omlaag gegaan. Integendeel, docenten worden geacht kleinschalig, activerend onderwijs te geven met inzet van innovatieve ICT en sociale media. De studentenpopulatie is bovendien ook diverser geworden. Behalve leerlingen met een vwo-diploma stromen ook steeds meer hbo-bachelors en internationale studenten in. Docenten worden geacht hun onderwijs af te stemmen op deze heterogene studentenpopulatie. Onderwijs en onderzoek vormen communicerende vaten. Bij teruglopende bekostiging kunnen al die extra inspanningen op het gebied van onderwijs alleen opgevangen worden door de inzet van tijd, die eigenlijk was bedoeld voor onderzoek. Onderzoek komt nog meer in de knel, doordat de bekostiging voor extra studenten twee jaar achterloopt en er dus een voorinvestering moet worden gedaan in

¹⁶ Bron: VSNU, WOPI per 31-12-2017.

¹⁷ Zie www.vsnunl/dalende-rijksbijdrage.html. De VSNU meldt daarbij dat het de *totale* rijksbijdrage betreft, dus incl. het onderwijsdeel, het onderzoekdeel en de prestatiebox.

het onderwijs ten koste van onderzoek. Nu voor komend jaar ook nog eens een stijging van de studentenaantallen van 5 procent wordt verwacht neemt de druk op onderzoekstijd nog extra toe. De afgelopen maanden zijn verschillende noodkreten en pleidooien verschenen via de (sociale) media. Het bekendst is de inzet van WOInActie.

Rijksbijdrage per student, vanaf 2000 (cijfers op prijspeil 2018)
 Bron: <https://www.vsnul.nl/dalende-rijksbijdrage.html>

Een derde reden is de toegenomen druk om externe fondsen te verwerven. Universiteiten zijn steeds afhankelijker geworden van de tweede en derde geldstroom. Deze middelen moeten in competitie verworven worden en zijn per definitie tijdelijk van aard. Het schrijven en beoordelen van aanvragen kost zeer veel tijd die niet gebruikt kan worden voor het doen van onderzoek. De honoreringspercentages in het SSH-domein in Nederland zijn het laagst van alle domeinen (zie kader Veni-ronde 2018). Dit is zeer demotiverend voor grote aantallen uitstekende onderzoekers die telkens buiten de boot vallen.

Uit onderzoek van Rathenau blijkt dat goede onderzoekers zo ontmoedigd raken dat ze geen vervolgaanvragen meer indienen. Onderzoekers die net geen Veni-aanvraag gehonoreerd hebben gekregen, dienen daarna minder vaak een Vidi-aanvraag in dan onderzoekers die net wel boven de 'streep' zijn geëindigd en wel subsidie ontvingen. Volgens het Rathenau-rapport zijn zij mogelijk ontmoedigd geraakt door hun eerdere niet gehonoreerde aanvraag, want er blijkt geen significant verschil te bestaan in de kwaliteit tussen deze twee groepen onderzoekers.¹⁸

18 Scholten, W., Van Drooge, L. & Diederens, P. (2018). *Excellent is niet gewoon – Dertig jaar focus op excellentie in het Nederlandse wetenschapsbeleid*. Den Haag: Rathenau Instituut, p.42. En Bol, T., De Vaan, M. & Van de Rij, A. (2018). The Matthew effect in science funding. *PNAS*, 19, 4887-4890.

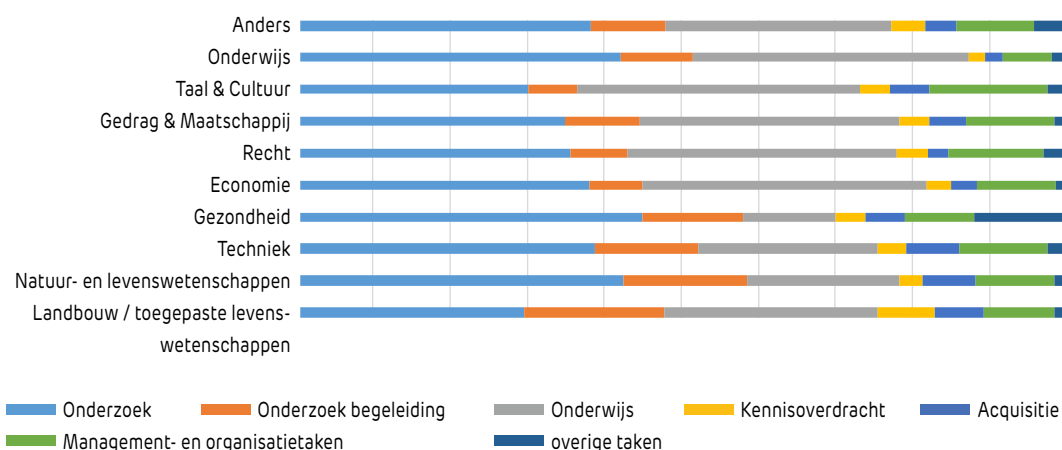
Honoreringpercentages Veni 2018 ¹⁹

NWO-domein	Aantal ingediende aanvragen	Aantal gehonoreerde aanvragen	Honoreringpercentage
SGW*	515	59	11,5
TTW*	128	16	12,5
ZonMW	149	23	15,4
ENW	275	45	16,4
Domeinoverstijgend	48	11	22,9
Totaal	1115	154	13,8

Een vierde reden is dat de administratieve lasten enorm zijn toegenomen. Op elk onderdeel van het academisch werk, onderwijs, onderzoek en valorisatie wordt steeds meer evaluatie en verantwoording gevraagd van individuele onderzoekers. Daarbij gaat het om schriftelijke verantwoording van de beoordeling van tentamens en werkstukken van studenten, om onderwijsbeoordelingen, onderzoekbezoeken en vooral ook om sterk aangescherpte eisen op het gebied van datamanagement, privacy, inzet van ICT, replicatie, onderzoeksethiek en open access. Op zichzelf zijn elk van die eisen een teken van professionalisering, maar de optelsom van al deze legitieme eisen legt een enorme last op de schouders van individuele onderzoekers.

Het Rathenau Instituut heeft onderzoekers aan universiteiten gevraagd naar hun tijdsbesteding. Uit deze cijfers is af te leiden dat de vier SSH HOOP-gebieden bovenaan staan wat betreft tijdsbesteding aan onderwijstaken. Het percentage dat besteed kan worden aan onderzoek ligt tussen de 30 en 38 procent. Bij Taal & Cultuur is de tijd die besteed wordt aan onderwijs zelfs veel hoger dan de tijd die besteed wordt aan onderzoek of aan andere taken. Hier lijkt de verhouding het meest scheef. Bij de HOOP-gebieden Natuur, Techniek en Gezondheid is te zien dat de onderzoekstijd een veelvoud is van de tijd die besteed wordt aan andere taken zoals onderwijs.

Gemiddelde tijdsbesteding naar vakgebied (%)

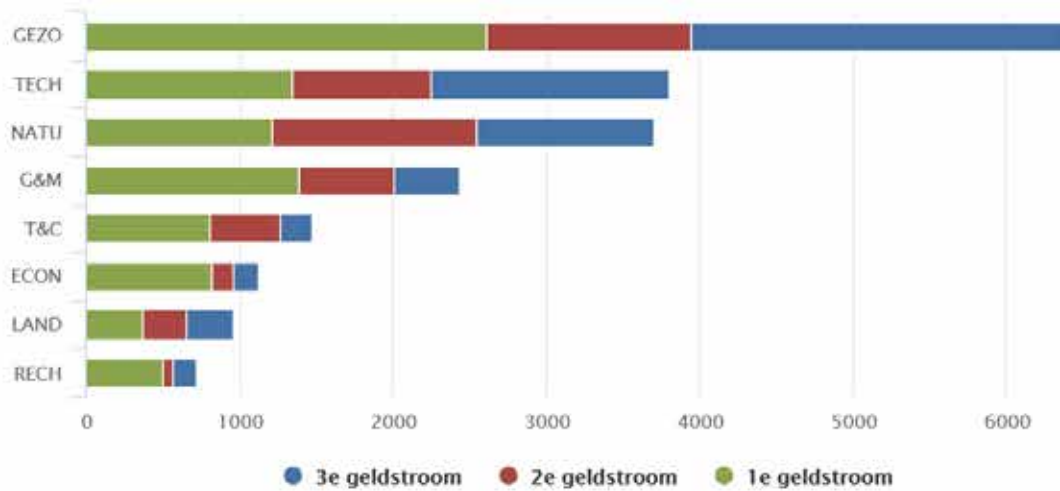

19 In de ronde 2018 hebben twee domeinen extra honoreringen gefinancierd uit andere middelen: TTW (4 posities) en SGW (8 posities). De reële honoreringpercentages zijn: TTW: 9,4% en SGW: 9,9%.
Bron: www.nwo.nl/onderzoek-en-resultaten/programmas/vernieuwingsimpuls/toekenningen/al-le+veni+toekenningen/toekenningen+veni+2018

Het Rathenau Instituut heeft ook de onderzoekscapaciteit van de universiteiten in beeld gebracht, per hoofdgebied en onderverdeeld naar geldstroom²⁰. Deze cijfers zijn afkomstig van de universiteiten zelf. Uit deze opgave blijkt dat de SSH HOOP-gebieden veel minder onderzoeksmiddelen hebben en sterk afhankelijk zijn van inkomsten uit de eerste geldstroom. Naar verhouding is de totale onderzoekscapaciteit voor rechtsgeleerdheid het kleinst.

Onderzoekscapaciteit per hoofdgebied en geldstroom, in fte 2016

Tegen de achtergrond van deze ontwikkelingen zal helder zijn dat een aanpassing van het landelijk bekostigingsmodel, waardoor er mogelijk nog minder middelen voor de SSH beschikbaar komen, in veel disciplines de druppel zal zijn die de emmer zal doen overlopen. De vrees is zeer reëel dat juist de jongere, meest getalenteerde onderzoekers dan definitief niet meer zullen kiezen voor een universitaire loopbaan.

Werknemerstevredenheidsonderzoeken aan universiteiten en onderzoek van de FNV en de VAWO laat zien dat meer dan zeventig procent van de wetenschappelijke docenten de werkdruk 'hoog' of 'veel te hoog' vindt. Het Rathenau Instituut berekende dat wetenschappelijke docenten, afhankelijk van hun functieniveau, tussen de 29 en 45 procent meer werken dan hun contractuele uren. Vele collega's werken elke avond door en in de meeste weekends. Vele voorbeelden zijn te lezen in berichten van SSH-onderzoekers via de (sociale) media. Het is voor veel van hen en hun collega's onmogelijk om het onderwijs te geven in de tijd die ze ervoor krijgen, dus gebruiken ze hun onderzoekstijd en vrije tijd voor hun onderwijstaken. Onderzoek doen wetenschappers dan in de weekenden of vakanties.

De meest opgegeven redenen voor werkdruk zijn:

- Te weinig personeel uren en personeel
- Geen reëel aantal contracturen
- Combinatie onderwijs en onderzoek (wp)
- Toename studenten
- Gat tussen de doelstelling universiteit (ranking) en de (financiële) middelen,
- Subsidieaanvragen kosten veel tijd
- Publicatiedruk
- Te weinig uren begroot voor onderwijs
- Financieringsstructuur van universiteiten

Bron: Rapport werkdruk in universiteiten, FNV en VAWO 2017

20 Zie www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/de-wetenschappers/onderzoekscapaciteit-hoofdgebied-en-geldstroom.

Een extra reden voor de afnemende aantrekkelijkheid van de universiteit als werkgever is dat veel jonge onderzoekers tegenwoordig elders beduidend beter betaald krijgen. Het CBS heeft in 2014 data verzameld over carrières van gepromoveerden. Het Rathenau Instituut heeft deze microdata geanalyseerd en beschreven voor Nederland en doet daarbij uitspraken over de aantrekkelijkheid van een universitaire carrière, gebaseerd op een aantal factoren.²¹ Veertig procent van de gepromoveerden blijft op de universiteit waar zij een gemiddeld salaris verdienen. Buiten de universiteit ligt het salaris substantieel hoger. Uit het rapport blijkt ook dat gepromoveerden uit de sectoren Recht, Economie, en Gedrags- en Maatschappijwetenschappen binnen de universiteit vaker dan gemiddeld een tijdelijk contract hebben (35%). Het salaris dat de gepromoveerden in deze sectoren verdienen ligt onder het gemiddelde voor gepromoveerden en zij verdienen buiten de universiteit meer dan binnen de universiteit (€ 87 duizend vs. € 75 duizend).²² De grootste groepen werkgevers in deze sector zijn organisatieadviesbureaus en advocatenkantoren. Een andere relatief grote werkgever is de rechtspraak.²³ De gepromoveerden binnen de sector Taal en Cultuur vormen een kleine groep (7%). Hun inkomsten zijn het laagste van alle wetenschapsgebieden en liggen bijna een derde lager dan gemiddeld en ook nog € 22 duizend per jaar lager dan dat van de Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (inclusief Economie en Recht, € 82 duizend) en Natuurwetenschappers.²⁴ Hun salaris is overigens wel hoger dan het salaris dat ze gemiddeld buiten de universiteit verdienen – dat is bij de andere groepen precies andersom. Het aandeel tijdelijke contracten is relatief hoog – bijna 40 procent van de staf heeft een tijdelijke aanstelling - net als het percentage deeltijdwerk. De grootste werkgever is de onderwijssector, daarna volgen specialistische dienstverlening,²⁵ advisering, zakelijke dienstverlening en openbaar bestuur.²⁶

SWOT van het SSH-domein onderzoek

Sterktes	Zwaktes
<ol style="list-style-type: none"> 1. Het SSH-domein heeft enorme impact op de economie en de kwaliteit van de samenleving. 2. Het Nederlandse SSH-onderzoek behoort tot de wereldtop. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Disciplinaire versnippering. 2. Lage organisatiegraad en strategisch vermogen SSH-breed. 3. Lage demografische diversiteit.
Kansen	Bedreigingen
<ol style="list-style-type: none"> 1. Landelijke SSH-gremia zijn in de kern al aanwezig en kunnen verder uitgroeien. 2. Toenemende openheid voor interdisciplinaire samenwerking – ook met disciplines uit andere sectoren. 3. Grote instroom vrouwen en niet-Nederlandse onderzoekers. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afnemende aantrekkelijkheid als werkveld voor jonge talenten. 2. Weinig baan zekerheid voor jonge onderzoekers. 3. Huidige model basisfinanciering leidt tot uitholling onderzoekstijd in SSH-domein. 4. Tweede geldstroom is zeer ontmoedigend voor SSH-onderzoekers. 5. Sterk toegenomen verantwoordingsdruk. 6. Bezoldiging blijft veelal achter bij andere maatschappelijke sectoren.

21 Koier, E. en J. de Jonge (2018). *De zin van promoveren – Loopbanen en arbeidsmarktperspectieven van gepromoveerden*. Den Haag: Rathenau Instituut.

22 *De zin van promoveren*, p.41.

23 *De zin van promoveren*, p.43.

24 *De zin van promoveren*, p.17.

25 Voor HOOP-gebied Taal & Cultuur geeft de VSNU (WOPI, 31-12-2017) de volgende cijfers: 1.571 fte tijdelijk in dienst, 2.411 fte in vaste dienst (totaal in dienst 3.982 fte.). Dat betekent dat 39,5% van de aangestelde staf bij T&C in tijdelijke dienst is.

26 *De zin van promoveren*, p.45-47.

Toekomstbeeld voor het domein SSH

Scherpe keuzes: digitale SSH en Rechtswetenschap

De sector bètawetenschappen heeft de afgelopen jaren laten zien dat de 'Breimer-aanpak'²⁷ zeer geschikt is voor landelijke strategievorming waarbij sprake is van facultaire taakverdeling en concentratie. Door middel van sectorplannen zijn disciplines als natuurkunde en scheikunde erin geslaagd om heldere landelijke keuzes met meetbare doelen te maken en deze ook te implementeren. Die aanpak is op zich ook zeer geschikt binnen de sociale en geesteswetenschappen. Tegelijkertijd was duidelijk dat het geen zin heeft om € 10 miljoen – en eigenlijk maar € 8 miljoen – uit te smeren over de 52 faculteiten binnen het enorme SSH-domein. Het domein kan alleen een stap verder komen als deze extra middelen zeer gericht worden ingezet.

In het landelijke overleg met de SSH-decanen, KNAW en NWO, is de SWOT-analyse besproken en is daarom unaniem besloten om twee scherpe keuzes te maken. In de eerste plaats is er voor gekozen om de middelen in te zetten voor een domein-breed plan rond digitale SSH. Hiervoor is € 4 miljoen beschikbaar, te verdelen over € 2 miljoen eerste geldstroom en de € 2 miljoen (20 procent) die via NWO dient te worden uitgezet. Alle sectoren hebben te maken met de grote uitdagingen van big data, kunstmatige intelligentie en sociale media. Die uitdagingen betreffen niet alleen inhoudelijke, maatschappelijke vraagstukken, maar ook de wetenschapsbeoefening zelf: hoe kunnen de SSH op een verantwoorde manier inspelen op deze nieuwe ontwikkelingen? Hoe kan de innovatiedruk en verantwoordingslast van de schouders van individuele onderzoekers worden afgenomen door gemeenschappelijke voorzieningen te creëren? Daarom zal dit domeinbrede deel van de investeringsplannen zowel aandacht besteden aan landelijke, infrastructurele voorzieningen als aan inhoudelijke thema's.

Een belangrijke overweging bij de ontwikkeling en inrichting van deze domeinbrede plannen is dat op deze manier de samenwerking tussen de sociale en de geesteswetenschappen kan worden gestimuleerd. Zo komt er een platform voor landelijke voorzieningen op het gebied van digitale wetenschapsbeoefening waarbij sociale en geesteswetenschappen nauw samenwerken. Bij de meer inhoudelijke call voor de Open Competitie van NWO is samenwerking tussen sociale en geesteswetenschappers zelfs een cruciale voorwaarde om voor honoreringsaanmerking te komen. Zo worden deze beperkte extra middelen ingezet om te komen tot meer structurele samenwerking over de grenzen van sectoren heen. Doordat de sector Geesteswetenschappen in feite maar één – en zelfs relatief kleine – sector uit vier is, krijgt hij op deze manier extra ondersteuning op dit belangrijke onderwerp. Daarmee is ook tegemoet gekomen aan de zorgen van de Tweede Kamer die spraken uit de motie-Bruins.

In de tweede plaats is ervoor gekozen om op dit moment slechts voor één van de vier sectoren binnen SSH een sectorplan te maken, conform de Breimer-aanpak die OCW voor ogen staat. Er is gekozen een sectorplan te maken voor Rechtsgeleerdheid. Hiervoor is € 6 miljoen beschikbaar. Bij deze scherpe keuze hebben verschillende overwegingen een rol gespeeld. Allereerst pragmatische. Deze sector is tamelijk homogeen en telt relatief weinig afzonderlijke disciplines. Dat maakt het makkelijker om tot landelijke taakverdeling en concentratie

---

27 Met de Breimer-aanpak wordt bedoeld op de sectorplannen die in de periode 2007-2016 onder leiding van de Commissie-Breimer zijn ontwikkeld en geëvalueerd voor de disciplines natuur- en scheikunde. Dit is een integrale aanpak van onderzoek, onderwijs en valorisatie, waarbij landelijke strategievorming, taakverdeling en concentratie plaats vindt. Hiervoor zijn extra middelen beschikbaar voor faculteiten. Een externe commissie beoordeelde de facultaire investeringsplannen en hield daarbij rekening met landelijke afspraken rond taakverdeling en concentratie. Daarbij beschikte de commissie over een zekere bandbreedte bij de hoogte van de toekenning gebaseerd op de kwaliteit van de profileringsplannen.

te komen. Bovendien was de sector al een tijd bezig met strategische heroverwegingen van onderzoek en onderwijs onder leiding van een actieve Raad van Decanen. Dat vergrootte de kans op een werkbaar sectorplan binnen de zeer korte termijn die de kwartiermaker was gegeven. Deze sector is bovendien exemplarisch voor een aantal van de bedreigingen die in de SWOT-analyse voor het SSH-domein worden geïdentificeerd. Zo heeft de rechtswetenschap te maken met een afkalking van de onderzoekinfrastructuur en heeft ze nu al grote moeite om getalenteerde onderzoekers aan te trekken en te behouden.²⁸

Met inzet van beperkte middelen kan de aanwas van jonge onderzoekers worden gestimuleerd waardoor ook op langere termijn de kwaliteit van onderwijs en onderzoek in deze maatschappelijk vitale sector overeind kan blijven. Op de achtergrond heeft ook een rol gespeeld dat voor Geesteswetenschappen nog een sectorplan duurzame geesteswetenschappen loopt waarvoor reeds € 17 miljoen aan structurele middelen beschikbaar is, en dat de Commissie Schnabel niet al te lang geleden ook voor Maatschappij- en Gedragwetenschappen een sectorplan heeft gemaakt.

De voorstellen voor deze twee investeringen worden nader uitgewerkt in deel B en deel C.

Plannen voor de andere sectoren

Het sectorplan Rechtsgeleerdheid beslaat minder dan een kwart van het SSH-domein. De andere sectoren hebben zich zeer constructief opgesteld en zijn bereid geweest om mee te gaan in de scherpe keuzes die zijn gemaakt. Ook dat is een belangrijke opbrengst van deze exercitie. Het laat zien dat de SSH-sectoren elkaar iets gunnen en strategisch kunnen samenwerken. Dat neemt niet weg dat ook bij andere sectoren binnen SSH, zoals bijvoorbeeld Geesteswetenschappen en Maatschappij- en Gedragwetenschappen, een de bereidheid bestaat om eveneens sectorplannen te ontwikkelen. Met de decanen van de andere drie sectoren is dan ook afgesproken dat het verstandig is zich nu reeds voorbereiden op het maken van 'Breimer-conforme' sectorplannen met het oog op de plannen van het volgende kabinet. Het sectorplan Rechtsgeleerdheid kan daarbij als voorbeeld fungeren.

Het veld hoopt en verwacht dat bij gebleken succes van de hier voorgestelde plannen er extra middelen beschikbaar komen. Het is belangrijk dat het enthousiasme van de sector Rechtsgeleerdheid wordt overgedragen op andere sectoren of disciplines binnen het brede SSH-domein. Het zou daarom zeer helpen als er op korte termijn – dat wil zeggen vóór de volgende kabinetsformatie – alvast wat extra middelen beschikbaar zouden zijn om de fakkel brandende te houden.

Uit het nu doorlopen proces is een aantal lessen geleerd. Deze lessen kunnen van nut zijn voor die nieuwe plannen in de nabije toekomst.

Landelijke samenwerking en taakverdeling is goed mogelijk

De Breimer-aanpak heeft ook binnen het SSH-domein zijn nut zeer bewezen. De keuze om voor de sector Rechtsgeleerdheid deze aanpak te volgen, heeft tot veel elan en enthousiasme in het veld geleid. Er is zeer intensief samengewerkt door de betrokken decanen om een landelijke, gedragen strategie voor de komende zes jaar samen te stellen. Deze strategie is zowel gericht op inhoudelijke prioritering als op het aantrekken en behouden van jonge onderzoekers binnen de rechtswetenschap. Deze ontwikkeling is een stap voorwaarts ten opzichte van eerder gemaakte plannen, zoals van de commissie Buruma, omdat er op nationaal niveau taakverdeling en concentratie is afgesproken. Er zijn landelijke speerpunten geformuleerd, waarbij elke faculteit maximaal in twee speerpunten participeert en waarbij er sprake is van landelijke samenwerking rond die speerpunten. Zo ontstaat een landelijke taakverdeling en nationale specialisatie. Met SMART-geformuleerde afspraken, zoals bijvoorbeeld het vergroten van het aantal onderzoeksmasterstudenten, promovendi en post-promotieaanstellingen, kan deze sector nu aan de slag.

28 KNAW (2015). *Ruimte voor ongebonden onderzoek. Signalen uit de Nederlandse wetenschap*. Amsterdam: KNAW.

De beschikbaarheid van extra middelen is daarbij essentieel

De les van het succes bij Rechtsgeleerdheid is dat de beschikbaarheid van extra middelen een daadwerkelijk impuls tot verandering biedt, omdat er geen sprake is van een *zero-sum game*. De winst van de ene faculteit is niet automatisch het verlies van de andere. Dat maakt dat landelijke taakverdeling en concentratie veel makkelijker tot stand kan komen. Het sectorplan Rechtsgeleerdheid laat ook zien dat er met betrekkelijk weinig middelen al een groot verschil kan worden gemaakt. Anders dan bij de oorspronkelijke Breimer-aanpak waren er dit keer alleen wat middelen beschikbaar voor onderzoek. Bij nieuwe sectorplannen zou niet alleen ingezet moet worden op onderzoek, maar ook op onderwijs en maatschappelijke impact.

Het aggregatieniveau is een cruciale factor

Het is eenvoudiger plannen te maken voor redelijk overzichtelijke, homogene sectoren. De disciplinaire en bestuurlijke homogeniteit van de sector Rechtsgeleerdheid heeft geholpen om snel en adequaat plannen te maken. De sectoren Gedrag - en Maatschappij en Geesteswetenschappen kennen veel meer disciplines die onderling bovendien verschillen in wetenschapsopvatting, thematiek en maatschappelijk veld. Daar zou een algemeen sectorbeeld prima kunnen werken om een gezamenlijke agenda en knelpunten te identificeren. Voor een Breimer-conform sectorplan werkt het vervolgens beter zich te richten op het wat lager aggregatieniveau van meer homogene disciplines, omdat er dan voldoende bestuurlijke en inhoudelijke cohesie is om tot landelijke afstemming over taakverdeling en concentratie te komen. Ook helpt het om te beginnen met disciplines waar de nodige urgentie bestaat en het verstandig is om tot landelijke taakverdeling te komen. Dan kan een externe kwartiermaker als *critical friend* en met wat extra financiering als katalysator helpen om uit de negatieve dynamiek van het *prisoner's dilemma* te geraken. Dat speelt in het bijzonder wanneer ook onderwijs in de planvorming wordt betrokken. Binnen de Geesteswetenschappen zou in dat verband bijvoorbeeld kunnen worden gedacht aan de disciplines die gerekend kunnen worden tot de moderne Europese talen en culturen en/of de Nederlandse taal en cultuur. Binnen Gedrag en Maatschappij zijn disciplines als culturele antropologie of pedagogische wetenschappen wellicht geschikt voor een volgende ronde van sectorplannen.

Belangrijk is om in de toekomst niet alleen aandacht te hebben voor afzonderlijk disciplines, maar om ook te investeren in inhoudelijke samenwerking over de grenzen van disciplines, sectoren of zelfs domeinen heen. Dat zou kunnen door bij nieuwe sectorplannen ook weer een combinatie te maken van een op één discipline gericht sectorplan en daarnaast een domeinbreed initiatief waarin ook andere disciplines een aandeel hebben - zoals nu gebeurd is met digitalisering naast Rechtsgeleerdheid. Voorbeelden hiervan zouden kunnen zijn; stimulering van samenwerking tussen SSH en de life sciences, bijvoorbeeld met een thema als mental health, verdere samenwerking tussen SSH en informatica rond digitalisering, of samenwerking tussen SSH en beta en techniek, bijvoorbeeld op het terrein van de governance van de energietransitie.

Organiseren van strategisch vermogen via het SSH-beraad

In de afgelopen maanden heeft het SSH-beraad een zeer belangrijke rol gespeeld om bestuurlijk commitment te krijgen voor de scherpe strategische keuzes. Het SSH-beraad is een geschikt platform waarin verschillende SSH-sectoren hun strategische agenda's kunnen coördineren, en waar de bestuurlijke afdekking van SSH-strategievorming plaatsvindt. Ook is het geschikt gebleken voor een landelijke regiefunctie voor vraagstukken die het brede domein van de SSH raken.

Het zou daarom goed zijn als het SSH-beraad een meer bestendige rol krijgt als landelijk platform voor de bestuurlijke coördinatie binnen het SSH-domein. De samenstelling van het SSH-beraad kan dan blijven bestaan uit de decanen van de vier sectoren en de voorzitters van de KNAW-raden en met de domeinbestuursleden van NWO SGW als waarnemers. De inhoudelijke coördinatie kan dan lopen via de instellingen en de landelijke disciplineorganen, maar bijvoorbeeld ook via disciplinaire tafels bij het SGW-domein van NWO. Er is al een aantal aanknopingspunten voor die inhoudelijke voeding: rondom de Nationale Wetenschapsagenda is er al heel goed samengewerkt, binnen het domein, maar ook over SSH heen.

Tot slot: sterker samen

Wat betreft het organiseren van strategisch vermogen van het SSH-domein, was deze exercitie maar een kleine stap. Het is zeer positief dat het in de afgelopen maanden gelukt is om alle 52 decanen te committeren aan de scherpe keuzes die zijn gemaakt voor dit domeinbeeld. In het verleden zou dat een kwetsbare exercitie zijn geweest. Het is ook zeer bemoedigend om te zien dat verschillende sectoren bereid zijn geweest om de sector Rechtsgeleerdheid voorop te laten gaan. Dit legt een grote verantwoordelijkheid bij Rechtsgeleerdheid om het sectorplan tot een succes te maken. Tegelijkertijd laten de ervaringen in afgelopen half jaar ook zien dat in zo'n heterogeen en breed domein als SSH veel draagvlak is om samen te werken en om daarbij spannende keuzes te maken. Dat is een teken van bestuurlijke kracht en het biedt een uitstekende basis voor de verdere versterking van het strategisch vermogen in de toekomst.

Deel B – Domeinbreed plan digitale SSH

Deel C – Sectorplan Rechtsgeleerdheid

Bijlage 1 Faculteiten SSH

Universiteit Leiden

- Faculteit Governance and Global Affairs
- Faculteit der Archeologie
- Faculteit der Sociale Wetenschappen
- Faculteit der Rechtsgeleerdheid
- Faculteit der Geesteswetenschappen

Universiteit Utrecht

- Faculteit Geowetenschappen
- Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie
- Faculteit Geesteswetenschappen
- Faculteit Sociale Wetenschappen

Universiteit Maastricht

- School of Business and Economics
- Faculty of Arts and Social Sciences
- Faculty of Law
- Faculty of Psychology and Neuroscience

Radboud Universiteit

- Faculteit der Rechtsgeleerdheid
- Faculteit der Letteren
- Faculteit der Filosofie, Theologie & Religiewetenschappen
- Faculteit der Managementwetenschappen
- Faculteit der Sociale Wetenschappen

Erasmus Universiteit

- Erasmus School of Economics
- Erasmus School of Law
- Faculteit der Wijsbegeerte
- Erasmus School of History, Culture and Communication
- Erasmus School of Health Policy & Management
- Erasmus School of Social and Behavioural Sciences
- Rotterdam School of Management

Universiteit van Amsterdam

- Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen
- Faculteit der Geesteswetenschappen
- Faculteit Economie en Bedrijfskunde
- Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Tilburg University

- Tilburg School of Economics and Management
- Tilburg Law School
- Tilburg School of Social and Behavioral Sciences
- Tilburg School of Humanities and Digital Sciences
- Tilburg School of Catholic Theology

Open Universiteit

- Faculteitsbestuur Cultuur en rechtswetenschappen
- Faculteit Management, Science and Technology
- Faculteit voor psychologie en onderwijswetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

- Faculteit Letteren
- Faculteit Rechtsgeleerdheid
- Faculteit Wijsbegeerte
- Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
- Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap
- Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
- Faculteit Economie en Bedrijfskunde

Vrije Universiteit Amsterdam

- Faculteit der Sociale Wetenschappen
- Faculteit der Geesteswetenschappen
- Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen
- Faculteit der Rechtsgeleerdheid
- School of Business and Economics
- Faculteit Religie en Theologie

Wageningen

- [geen]

Technische Universiteit Eindhoven

- [geen]

Technische Universiteit Delft

- Faculteit Techniek, Bestuur en Management

Universiteit Twente

- Faculty of Behavioural, Management and Social sciences

Bijlage 2 Kaderbrief van de minister van OCW

De tekst van de kaderbrief van de minister van OCW is te raadplegen via www.sectorplan-SSH.nl. De in de brief opgenomen planning ziet er als volgt uit:

Datum	Milestone OCW
1 juli 2018	OCW geeft kwartiermaker kaders mee voor opstellen sectorbeeld
1 juli – 30 november 2018	Kwartiermaker stelt sectorbeeld op en dient in bij OCW (+tussentijds voorleggen aan commissie)
1 december	Faculteiten starten met ontwikkelen van plannen op basis van sectorbeeld onder voorbehoud van advies commissie
1 december – 5 december 2018	OCW vraagt commissie om advies over het sectorbeeld (incl. ambtelijke advisering)
5 december – 14 januari 2019	Commissie beoordeelt sectorbeeld en brengt advies uit aan MOCW
14 januari – 25 januari	MOCW keurt sectorbeeld goed en geeft officieel startsein aan commissie om aan de faculteiten plannen te vragen
1 december – 15 maart	Faculteiten maken plannen en dienen deze in bij commissie (+tussentijds voorleggen)
16 maart – 15 april	Commissie beraadt zich op de door de faculteiten ingediende plannen en geeft feedback aan faculteiten
15 april – 15 mei	Faculteiten kunnen nogmaals indienen
Begin juni	Commissie beraadt zich op de door de faculteiten ingediende plannen en geeft M advies
Half juni	Ambtelijk advies aan MOCW
1 juli 2019	MOCW neemt beslissing
September 2019	Rijksbijdragebrief gaat uit met daarin extra gelden voor faculteiten

Bijlage 3 Gesprekken kwartiermaker

SSH-beraad: 15 mei, 18 juni, 13 juli, 10 september, 15 oktober, 19 november 2018
VSNU: 16 mei, 25 juni, 20 september, 2 oktober, 5 november 2018
OCW: 1 juni, 25 juni, 13 juli, 16 oktober 2018
Raad Decanen Rechtsgeleerdheid: 12 juni, 20 augustus, 26 september, 12 oktober, 8 november 2018
Decanenoverleg Sociale Wetenschappen (DSW): 13 juni, 26 oktober 2018
Decanenoverleg Letteren en Geesteswetenschappen (DLG): 22 juni, 19 oktober 2018
Decanenoverleg Economie en Bedrijfskunde: 2 november 2018
SOOV: 21 september 2018
KNAW Sociaal-Wetenschappelijke Raad: 1 juni, 1 juni, 28 september 2018
President en Vice-president KNAW: 10 oktober 2018
Bestuur De Jonge Akademie: 11 oktober 2018
NWO-domeinbestuur SGW: 14 september, 12 oktober en 16 november 2018
NWO Raad van Bestuur: 21 september 2018

Prof. mr. Carel Stolker (UL): 12 september 2018
Prof. mr. Henk Kummeling (UU): 26 september 2018
Prof. dr. Marcus Duwell (Disciplineoverleg Wijsbegeerte): 26 september 2018
Prof. dr. Mladen Popovic (Disciplineoverleg Godgeleerdheid): 10 oktober 2018
Dr. Henk van Rinsum: 15 oktober 2018 (door I. Drijfhout)
Prof. dr. Ido de Haan: 2 november 2018
Prof. dr. Frits van Oostrom en D. Smit MA: 13 november 2018

Bijlage 4 Geraadpleegde bronnen

Beleidsnotities, rapporten en wetenschappelijke artikelen

- Bol, T., De Vaan, M. & Van de Rijdt, A. (2018). The Matthew effect in science funding. *PNAS*, 19, 4887-4890. Zie www.pnas.org/content/115/19/4887
- Van Dijk, J. & Van Saarloos, W. (2017). *Wetenschap in Nederland. Waar een klein land groot in is en moet blijven*. Amsterdam: KNAW
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2018). *World Happiness Report 2018*. New York: Sustainable Development Solutions Network
- Jettinghoff, K. & Scheeren, J. (2016). *Verkenning in het WO: Prestatiedruk onder wetenschappelijk personeel*. Den Haag: SoFoKleS
- Koens, L., A. Vennekens, R. Hofman, N. van den Broek-Honingh & De Jonge J. (2018). *Balans van de wetenschap 2018*. Den Haag: Rathenau Instituut
- KNAW (2015). *Ruimte voor ongebonden onderzoek. Signalen uit de Nederlandse wetenschap*. Amsterdam: KNAW
- Koier, E., Horlings, E., Scholten, W., & De Jonge, J. (2017). *Internationale mobiliteit van wetenschappers*. Den Haag: Rathenau Instituut
- Koier, E. & De Jonge, J. (2018). De zin van promoveren – *Loopbanen en arbeidsmarktperspectieven van gepromoveerden*. Den Haag: Rathenau Instituut
- Scholten, W., Van Drooge, L. & Diederens, P. (2018). *Excellent is niet gewoon – Dertig jaar focus op excellentie in het Nederlandse wetenschapsbeleid*. Den Haag: Rathenau Instituut
- Veenhoven, R. (2015). Informed pursuit of happiness: What we should know, do know and can get to know. *Journal of Happiness Studies*, 16 (4) 1035-1071.
- CBS (2017). *De Nederlandse Economie. Economische groei en verdienstelijking, 1969-2016*. Den Haag: CBS
- Implementatieplan NWO-domein Sociale en Geesteswetenschappen (2018). *Samenwerken, verbinden en vernieuwen*. Den Haag: NWO. Zie [www.nwo.nl/documents/sgw/strategienota/](http://www.nwo.nl/documents/sgw/strategienota/implementatieplan-nwo-domein-sociale-en-geesteswetenschappen)
- Rapport FNV en VAWO (2017). *Rapport werkdruk in universiteiten*. Zie www.fnv.nl/site/nieuws/webassistent/Annika-Heerekop/werkdruk-medewerkers-universiteiten-ongezond-hoog-3/onderzoekwerkdrukuniversiteiten.pdf
- Rapport SoFoKleS (2017). *Werkdruk en prestatiedruk van wetenschappelijk personeel: Een nadere analyse op basis van de MTO's*. Den Haag: SoFoKleS
- Sectorplan Geesteswetenschappen (2008). *Duurzame Geesteswetenschappen*. Amsterdam: AUP
- Sectorplan Sociale Geesteswetenschappen (2014). *Sociale Wetenschappen: Verantwoord en Verantwoordelijk*. Utrecht

SSH-beraad (ongepubliceerd document, concept d.d. 9 november 2018). *Narratief SSH*.

World Economic Forum (2017). *The Global Competitiveness Report 2017-2018*. Genève: World Economic Forum

In de media

- Bol, T. (2018, 12 juli). De suprematie van de bèta's: hoe het onderzoeksgeld in Nederland verdeeld wordt. *StukRoodVlees*. Zie <http://stukroodvlees.nl/de-financiele-suprematie-van-de-betas>
- Decanen geesteswetenschappen (2018, 5 juli). Samenleving kan niet zonder geesteswetenschappen. *NRC*
- Knecht, de S. (2018, september 11). "Ons bekostigingsmodel is een verdeelmodel". Zie www.scienceguide.nl/2018/09/ons-bekostigingsmodel-is-een-verdeelmodel/
- Koekkoek, R. (2015, 12 mei). De mond vol over excellentie, maar niet durven kiezen. *NRC*
- Koekkoek, R. (2018, 28 oktober). Jonge docent is dupe van hoge werkdruk in hoger onderwijs. *De Volkskrant*

Brieven en akkoorden vanuit ministerie van OCW

Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst'

Brief minister OCW d.d. 30 november 2017 'Investerings in wetenschap en onderzoek'

Brief minister OCW d.d. 9 maart 2018 'Uitwerking investeringen wetenschap en onderzoek'

Sectorakkoord wetenschappelijk onderwijs d.d. 9 april 2018 VSNU en OCW

Reactie van de minister OCW d.d. 26 april 2018 op vragen van de commissie OWC n.a.v. brief d.d. 9 maart 2018

Brief voorzitter VSNU d.d. 26 april 2018 'uitgangspunten sectorplannen'

Motie-Bruins 'geesteswetenschappen prioriteit' (TK 2017-2018 29338-166)

Kaderbrief d.d. 12 juli 2018 aan kwartiermakers sectorplannen

Domeinbreed plan digitale SSH

Inhoud

Deel B. Domeinbreed plan digitale SSH

Inleiding	33
<u>Wat is digitalisering?</u>	33
SSH en de digitale samenleving	33
Randvoorwaarden: samenwerking en infrastructuur	36
SSH en digitalisering	36
SWOT-analyse	37
Sterktes	38
Zwaktes	38
Kansen	38
Bedreigingen	39
Doelstellingen en maatregelen	39
Doelstellingen	39
Maatregelen	40
Digitale infrastructurale voorzieningen	40
<u>Waarom een landelijk platform?</u>	40
Opdracht landelijk platform	41
Taken landelijk platform	42
Governance landelijk platform	42
Inhoudelijk kader landelijk platform	43
Ideeën en wensen SSH-veld voor digitale infrastructurale voorzieningen	45
Procedure financiering initiatieven	45
Voorwaarden	45
Beoordeling van landelijk platform	46
Interdisciplinair SSH-digitaliseringsonderzoek	46
<u>Waarom een NWO-call voor interdisciplinair SSH-digitaliseringsonderzoek?</u>	46
NWO-call	47

Inleiding

Alle SSH-sectoren hebben te maken met de grote uitdagingen van big data, kunstmatige intelligentie (AI) en sociale media. Die uitdagingen betreffen niet alleen maatschappelijke vraagstukken maar ook de wetenschapsbeoefening zelf: hoe kunnen de SSH op een verantwoorde manier inspelen op deze nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitalisering? Vanuit het SSH-veld bestaat daarom een sterke wens om een deel van de middelen van het ministerie van OCW gericht in te zetten voor een domeinbreed plan rond digitale SSH. Zoals eerder beschreven is ervoor gekozen om jaarlijks € 4 miljoen in te zetten voor een domeinbreed plan rond digitale SSH, bestaande uit € 2 miljoen eerste geldstroom en de € 2 miljoen (20%) die via NWO dient te worden uitgekeerd (tweede geldstroom). Een belangrijke overweging voor deze keuze is ook dat op deze manier de samenwerking tussen de sociale wetenschappen en de geesteswetenschappen kan worden gestimuleerd. De € 2 miljoen eerste geldstroom voor het financieren van digitale infrastructurele voorzieningen en de € 2 miljoen die via NWO loopt zal worden ingezet voor het financieren van interdisciplinair onderzoek naar maatschappelijke en wetenschappelijke digitaliseringsvraagstukken. De manier waarop deze middelen worden ingezet, is uitgewerkt in dit domeinbrede plan.

Wat is digitalisering?

De steeds verdergaande digitalisering heeft een grote impact op de wetenschap en de samenleving, niet alleen in Nederland maar ook wereldwijd. De samenleving is de afgelopen twintig jaar razendsnel veranderd door de digitale transformatie van maatschappij en economie. Hiervoor worden diverse termen gebruikt, waaronder 'digitale transitie' (Rathenau Instituut) en 'digitale samenleving' (VSNU). Een aantal aspecten komt terug in de verschillende termen en definities. Meestal gaat het enerzijds over de ontwikkeling en toename van digitale technologieën – zoals robotisering, geautomatiseerde besluitvorming en AI – en anderzijds over de impact hiervan op de wetenschap en samenleving. Tegelijkertijd verandert ook de wetenschapsbeoefening als gevolg van digitalisering. In het domeinbeeld wordt daarom met de termen 'digitale transitie' en 'digitale samenleving' gerefereerd aan de steeds verdergaande digitalisering en alle maatschappelijke en wetenschappelijke kansen en uitdagingen die dit met zich meebrengt.

SSH en de digitale samenleving

Maatschappelijke uitdagingen

De digitale samenleving verandert de manier van communiceren, werken en leren, maar ook de manier waarop er wordt deelgenomen aan de economie en politiek. De SSH zijn onmisbaar bij de interpretatie van deze ontwikkelingen en de nieuwe vragen die de digitalisering van de samenleving oproept. De SSH hebben de belangwekkende taak om deze vragen en ontwikkelingen te overzien, in kaart te brengen, te duiden en richting te geven. Het SSH-veld heeft gezamenlijk de sleutel in handen die kan zorgen voor goede aansluitingen tussen samenleving en technologie, door hier economische, sociaal-maatschappelijke, juridische, psychologische, culturele, filosofische en politieke inzichten aan te koppelen. De SSH kunnen zo bijdragen aan een optimale aansluiting van verdere digitalisering bij de behoeften en mogelijkheden van de samenleving. Tabel 1 bevat een aantal voorbeelden van digitaliseringsgerelateerde maatschappelijke uitdagingen die dit aantonen. Achter deze uitdagingen bevinden zich fundamentele wetenschappelijke vraagstukken waarbij de expertise van de SSH essentieel is. Het versterken van het SSH-domein op het gebied van digitalisering levert niet alleen voordelen op voor de kwaliteit van de Nederlandse samenleving, maar biedt ook economisch grote kansen. In de globale economie moet Nederland het namelijk voor een belangrijk deel hebben van concurrentie op kennis, talent en innovatie.

Tabel 1. Voorbeelden maatschappelijke uitdagingen

Uitdagingen	SSH-bijdrage
<p>Persoonlijke en vertrouwelijke documenten die zijn opgeslagen in clouddiensten zoals Google Drive, iCloud, OneDrive en Dropbox en door hackers worden gestolen.</p>	<p>Deze vorm van datadiefstal is een grove schending van de privacy van mensen en bedrijven. Dergelijke hacks leiden tot gevoelens van onveiligheid en wantrouwen richting de digitale samenleving. De digitale weerbaarheid van burgers en bedrijven wordt steeds belangrijker om maatschappelijke problemen te voorkomen. Vanaf jonge leeftijd moet hier aandacht aan te worden besteed. De lessen die bij hacks worden geleerd over digitale veiligheid en privacy bieden bovendien belangrijke aandachtspunten voor toekomstige juridische en politieke maatregelen en onderzoek op dit gebied.</p>
<p>De opkomst van elektronische spraakassistenten als Amazon's Alexa, Apple's Siri of Google Home die – door de toepassing van AI - gebruikers in staat stellen met hun stem taken uit te laten voeren.</p>	<p>Deze spraakassistenten zijn vooralsnog niet in staat om in het Nederlands of in variaties van het Nederlands (Limburgs, Nedersaksisch) te communiceren. En zeker niet in combinaties van standaardtaal en een tweede taal. Willen grote groepen in de bevolking (bv. kinderen, ouderen, nieuwe Nederlanders) kunnen profiteren van dit type innovatie, dan is fundamenteel en toegepast onderzoek naar spraakherkenning, zelflerende spraakalgoritmen en contextinterpretatie noodzakelijk. Hiermee kan de digitale kloof voor een deel worden overbrugd.</p>
<p>De opkomst van platforms als Airbnb en Uber met grote gevolgen voor bestaande dienstverlening, mededingingsbeleid en aansprakelijkheid.</p>	<p>Naarmate de hoeveelheid beschikbare informatie toeneemt wordt het identificeren van kennis en waarheid een steeds grotere uitdaging. Desinformatie leidt onder andere tot ethische en filosofische vraagstukken omdat de samenleving bewust op een onjuiste manier wordt beïnvloed. Dit heeft een grote invloed op het vertrouwen van de samenleving in de media en politiek. Het is daarom belangrijk om door middel van onderzoek te komen tot politieke en juridische maatregelen waarmee beïnvloeding door desinformatie wordt voorkomen en aangepakt. Dit vraagt bovendien om een continue ontwikkeling van de digitale geletterdheid en aandacht hiervoor in het onderwijs.</p>
<p>De toename van desinformatie (<i>fake news</i>) die verspreid wordt via websites, sociale media en traditionele media, met als doel het maken van winst of het beïnvloeden van de publieke opinie.</p>	<p>Marktsectoren en businessmodellen zullen veranderen door de opkomst van de platformeconomie. Er zullen nieuwe vormen van dienstverlening en (innovatie)beleid nodig zijn, terwijl bepaalde beroepen en bedrijven mogelijk zullen verdwijnen. Deze ontwikkeling heeft een aanzienlijke impact op de aard en omvang van de werkgelegenheid (<i>future of work</i>) en daarbij het risico van digitale tweedeling. Toekomstgericht onderwijs wordt steeds belangrijker. Er zijn ook juridische vraagstukken, bijvoorbeeld over de ordening van de markt in een situatie waarbij de rollen van producent en consument niet langer kunnen worden onderscheiden.</p>
<p>De toename van cyberaanvallen gericht op het platleggen van online diensten en websites, zoals DigiD, de Belastingdienst en Nederlandse banken.</p>	<p>De samenleving vraagt om een continue beschikbaarheid van online diensten. Een cyberaanval die een bank online platlegt, leidt tot aanzienlijke economische schade omdat er veel via het internet wordt verkocht en gekocht. Met de digitalisering van de samenleving neemt het economisch belang van cyberveiligheid toe en daarmee wordt de bestrijding van cybercriminaliteit ook belangrijker. De grote afhankelijkheid van het 'kwetsbare' internet brengt gevoelens van onrust met zich mee. Aan de hand van fundamenteel en toegepast onderzoek kan worden bijgedragen aan het beheersen van de veiligheidsrisico's in het cyberdomein en de maatschappelijke onrust hierover.</p>

Wetenschappelijke uitdagingen

Naast de vele maatschappelijke uitdagingen zijn er ook wetenschapsinhoudelijke redenen waarom de SSH gezamenlijk meer onderzoek zouden moeten doen op het gebied van digitalisering. De toenemende digitalisering heeft namelijk ook veel uitdagingen voor de wetenschap. De verder in omvang toenemende hoeveelheid data biedt niet alleen enorm veel mogelijkheden, maar resulteert ook in vragen over bijvoorbeeld het omgaan met (big) data en AI in SSH-onderzoek en daaraan gerelateerde aspecten zoals privacy en data stewardship. Daarnaast zijn er ook wetenschapstheoretische uitdagingen voor de SSH op dit gebied. Een belangrijke uitdaging is bijvoorbeeld of, en zo ja hoe er een overgang gemaakt gaat worden van theorie-gestuurd naar data-gedreven onderzoek. Ook de implicaties hiervan voor de validiteit is een belangrijk wetenschappelijk vraagstuk voor de SSH. Tabel 2 bevat een aantal voorbeelden van wetenschappelijke uitdagingen binnen het SSH-domein op het gebied van digitalisering.

Tabel 2. Voorbeelden wetenschappelijke uitdagingen

Uitdagingen	SSH-Foci
Behoefte aan en toegang tot nieuwe en oude data.	Binnen het SSH-veld bestaat een groeiende behoefte aan nieuwe soorten data, bv. over online gedrag. Dit vraagt om nieuwe methodes om bv. sociale media (nieuwe data) en ook archiefmateriaal (oude data) te analyseren.
Ethische en juridische vragen rondom big data, data-mining en AI.	In het SSH-veld resulteert de toenemende digitalisering in nieuwe vragen over het omgaan met (big) data (bv. privacy en data stewardship) evenals ethische en juridische vragen over welke data verzameld, bewaard en bewerkt mogen worden.
Koppeling van databestanden.	De mogelijkheid om verschillende databestanden te koppelen en/of te verrijken, levert nieuwe kansen op voor het SSH-veld. Tegelijkertijd leidt dit ook tot meer uitdagingen op het gebied van datamanagement (met oog voor bv. privacy) en open science (met nadruk op data delen en de mogelijkheid van verificatie).
Rol van theorie.	In het SSH-veld leidt de 'dataficatie' van het onderzoeksproces ertoe dat klassieke theorie-gedreven vragen naast meer data-gedreven onderzoek komen te staan. Dat levert diverse vragen op over de waarde van verschillende benaderingen.

Randvoorwaarden: samenwerking en infrastructuur

Er zijn twee essentiële randvoorwaarden voor het SSH-domein om excellent onderzoek te kunnen doen naar de maatschappelijke en wetenschappelijke vraagstukken van de digitale samenleving: samenwerking en adequate digitale infrastructurele voorzieningen.

Er is in het bijzonder meer samenwerking gewenst tussen sociale wetenschappers en geesteswetenschappers. De digitaliseringsvraagstukken zijn namelijk dusdanig complex, dat deze een multidisciplinaire invalshoek vereisen. Het rapport *Waardevol Digitaliseren* van het Rathenau Instituut (2018) stelt dat samenwerking tussen disciplines een voorwaarde is om tot adequate en innovatieve oplossingen te komen voor de complexe vraagstukken die de digitale transitie met zich meebrengt. Om digitale en technologische ontwikkelingen te duiden en adequaat in te passen in de samenleving is expertise nodig in elk vakgebied van de wetenschap, maar vooral ook nauwe samenwerking tussen disciplines. Gezamenlijke ontwikkeling en uitwisseling van kennis is een voorwaarde voor het bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke en wetenschappelijke vraagstukken.

De tweede essentiële randvoorwaarde voor excellent SSH-digitaliseringsonderzoek is de beschikbaarheid van toegankelijke, hoogwaardige digitale infrastructurele voorzieningen. Voor tal van doorbraken in de wetenschap is de duurzame beschikbaarheid van geavanceerde faciliteiten onontbeerlijk geweest. Digitale infrastructuur speelt een steeds belangrijkere rol en vormt in veel gevallen het fundament voor vooraanstaand onderzoek. Dit betreft niet alleen infrastructuur voor het verzamelen van data, maar ook infrastructuur voor het opslaan, toegankelijk maken, analyseren en koppelen van data. Ontwikkelingen zoals het Internet of Things, open science en de grote hoeveelheden tekst, foto's en video's van sociale media en online nieuwssites stellen bovendien steeds grotere eisen aan infrastructuren. Daarnaast vereisen deze infrastructuren ook professionele ondersteuning, bijvoorbeeld van databeheerders en infrastructuurspecialisten. Daarbij hebben ook onderzoekers een groeiende behoefte aan digitale ondersteuning en expertise.

SSH en digitalisering

Met de middelen van het ministerie van OCW wordt het SSH-domein de mogelijkheid geboden om georganiseerd in te spelen om de maatschappelijke en wetenschappelijke vraagstukken van de digitale samenleving. De SSH in Nederland zijn uitstekend voorgesorteerd om gezamenlijk onderzoek te doen op dit gebied. Vanuit de VSNU wordt al samengewerkt door alle Nederlandse universiteiten binnen het onderzoeksprogramma Digitale Samenleving, waarin de SSH een cruciale rol spelen. In het verlengde van de NWA is het doel van dit programma om wereldwijd voorop te lopen in het creëren van goede aansluitingen tussen digitale technologie en de samenleving. Met de strategische keuze voor het thema digitalisering worden ook het profiel en de concurrentiepositie van de SSH nationaal en internationaal verbeterd. Door het versterken van het onderzoek en de infrastructuur op dit gebied kan er bovendien succesvoller worden geparticipeerd in internationale projecten. Ook wordt hiermee bijgedragen aan diverse andere programma's en agenda's, zoals de Kennis- en Innovatieagenda 2018-2021 van de topsectoren, diverse NWO- en Horizon 2020-programma's, de Nederlandse Digitaliseringsstrategie, de Nederlandse Cybersecurity Agenda en de Agenda Digitale Overheid (NL DIGIbeter). Daarnaast zal dit ook mogelijkheden bieden voor onderwijsprogramma's.

SWOT-analyse

Uit de inleiding blijkt dat de digitalisering van de samenleving een significante impact heeft op de wetenschap en het dagelijks leven. Om de middelen van het ministerie van OCW op een efficiënte wijze in te zetten voor de meest urgente vraagstukken, is een SWOT-analyse voor de SSH op het gebied van digitalisering uitgevoerd. De resultaten van de SWOT-analyse vormen de basis van de voorgestelde doelstellingen en maatregelen (zie volgende hoofdstukken). De SWOT-analyse is opgesteld in overleg met het SSH-veld en op basis van een expliciete uitvraag. Tabel 3 bevat een beknopt overzicht van de SWOT-analyse.

Tabel 3. SWOT-analyse: SSH en digitalisering

Sterktes	Zwaktes
<ol style="list-style-type: none"> 1. Het SSH-onderzoek m.b.t. digitalisering is internationaal vooraanstaand (sterke reputatie). 2. Het SSH-onderzoek m.b.t. digitalisering is divers en breed (zowel fundamenteel als toegepast). 3. Het SSH-onderzoek m.b.t. digitalisering is van groot belang voor de samenleving. 4. De SSH zijn prominent vertegenwoordigd in het nationaal initiatief Digitale Samenleving (VSNU). 5. Steeds meer voorbeelden van interdisciplinaire samenwerking binnen de SSH m.b.t. digitalisering.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geen landelijk domeinspecifiek SSH-platform of -instituut op het gebied van digitalisering (onderzoek en infrastructuur). 2. Geen landelijke visie en onderzoeksagenda van het SSH-domein op het gebied van digitalisering. 3. Versnippering van expertise en beperkte samenwerking op het gebied van digitalisering (tussen universiteiten en infrastructuren). 4. Beperkte (landelijke) digitale SSH-infrastructuren. 5. Nationaal initiatief Digitale Samenleving (VSNU) beschikt over beperkte middelen.
Kansen	Bedreigingen
<ol style="list-style-type: none"> 1. Toenemende bewustwording dat SSH-inzichten cruciaal zijn voor technologische innovaties en wetenschappelijke en maatschappelijke digitaliseringsvraagstukken. 2. In toenemende mate regionale, nationale en internationale initiatieven, rapporten en agenda's gericht op digitalisering. 3. Mogelijkheden voor meer samenwerking tussen SSH-disciplines op het gebied van digitalisering. 4. In SSH-onderzoek meer en beter gebruik maken van de mogelijkheden m.b.t. digitale technieken, big data en AI.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Financiële middelen voor het SSH-domein zijn ontoereikend om ambities te realiseren op het gebied van digitalisering. 2. Beperkte beschikbaarheid van duurzame financiering voor digitale SSH-infrastructuren. 3. Versnippering van expertise op het gebied van digitalisering bij gebrek aan regie en <i>scaling</i>. 4. Beperkte carrièremogelijkheden voor wetenschappers met interdisciplinaire digitalisering-signatuur.

Sterktes

Het SSH-onderzoek in Nederland op het gebied van digitalisering staat hoog aangeschreven en is van internationaal vooraanstaand niveau. Dit onderzoek is bovendien bijzonder gevarieerd. Er wordt niet alleen onderzoek gedaan naar de maatschappelijke gevolgen van digitalisering, maar ook fundamenteel onderzoek naar de wetenschapstheoretische, juridische en ethische implicaties van digitalisering. Ook op het gebied van infrastructuur heeft Nederland een uitstekende positie. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de Nederlandse universiteiten een belangrijke rol spelen in bijna alle European Research Infrastructure Consortia (ERIC's) binnen de SSH, zoals CESSDA, CLARIN, DARIAH, ESS en SHARE. Verder is het SSH-onderzoek van groot belang voor de samenleving, omdat dit leidt tot inzichten die cruciaal zijn voor de bescherming van individuen en de samenleving, maar ook tot optimalisatie van de voordelen die de digitale samenleving met zich meebrengt. Dit blijkt ook uit het feit dat de SSH een belangrijk onderdeel zijn van het onderzoeksprogramma Digitale Samenleving (VSNU). Dit onderzoeksprogramma is tevens een goed voorbeeld van de toenemende interdisciplinaire samenwerking binnen de SSH op het gebied van digitalisering.

Zwaktes

Het SSH-domein kent ook een aantal uitdagingen op het gebied van digitalisering. De beschikbaarheid van toegankelijke, duurzame digitale SSH-onderzoeksfaciliteiten is bijvoorbeeld onzeker omdat er geen landelijk domeinspecifiek platform of instituut is dat zich richt op het gehele SSH-domein. Hierdoor is er geen adequate bodem die als basis kan dienen voor het coördineren en opbouwen van digitale infrastructuurle voorzieningen binnen de SSH. Een daarmee gerelateerd punt van aandacht is dat een landelijke visie en onderzoeksagenda van de SSH op het gebied van digitalisering ontbreekt. Dit is een van de oorzaken van de versnipperde expertise en de beperkte (landelijke) samenwerking op het gebied van digitalisering tussen zowel universiteiten als infrastructuren. Tegelijkertijd is er een sterke behoefte aan samenwerking om de impact en positie van de SSH te optimaliseren. Bestaande digitale SSH-infrastructuren zijn vaak gericht op een beperkt aantal disciplines, terwijl ze voor het gehele SSH-domein relevant kunnen zijn. Uiteraard is duurzame financiering een belangrijk aspect hierbij. Ook voor Digitale Samenleving (VSNU) is dit een uitdaging omdat er geen specifiek geormerkt budget is voor dit onderzoeksprogramma.

Kansen

Er zijn steeds meer regionale, nationale en internationale initiatieven en wetenschappelijke innovatie- en beleidsagenda's die zich richten op de vraagstukken van de digitale samenleving. Significante bijdragen vanuit de SSH zijn hierbij gewenst. De maatschappij is er zich steeds meer van bewust dat het voor een succesvolle implementatie van technische innovaties, robotisering en digitalisering van doorslaggevend belang is dat er voldoende wordt geïnvesteerd in de SSH-kant. De SSH zijn uitermate geschikt om zowel te reflecteren op, als ook mede vorm te geven aan verantwoorde digitaliseringsprocessen en digitale infrastructuur. Een landelijk domeinspecifiek SSH-platform of -instituut dat onderzoeksactiviteiten en -infrastructuur op het gebied van digitalisering coördineert, biedt de mogelijkheid om adequaat hierop in te spelen. Vanwege het multidisciplinair karakter van de vraagstukken is er ook behoefte aan meer grensoverschrijdende samenwerking tussen SSH-disciplines en universiteiten op het gebied van onderzoek en infrastructuur. Hierbij zouden de SSH ook meer en beter gebruik kunnen maken van de kansen van digitale technieken, big data en de mogelijkheden van AI. Daarmee is het mogelijk om data te verrijken en zo een grotere bijdrage te leveren aan maatschappelijk relevante onderzoeksvragen.

Bedreigingen

Tegenover een groeiende behoefte aan SSH-digitaliseringsonderzoek- en infrastructuur staat een beperkte financiering. Er zijn te weinig beschikbare middelen om de vele uitdagingen en ambities te realiseren. De hoge aanvraagdruk werkt ook nog beperkend. Daarnaast wordt de continuïteit van bestaande basisfaciliteiten (zoals het LISS panel) bedreigd doordat een

duurzaam financieringsmodel ontbreekt. SSH-infrastructuren bouwen vaak voort op (digitale) longitudinale data die voortdurend worden aangevuld en gekoppeld en daarmee vormen zij het fundament voor vooraanstaand onderzoek. Onzekerheid over en gebrek aan duurzame financiering vormen dus een groot risico. Een ander punt van aandacht is een versnippering van de digitaliseringsexpertise door onvoldoende regie en samenwerking. Tot slot is de behoefte aan meer interdisciplinair SSH-digitaliseringsonderzoek onderhevig aan het feit dat wetenschappers met een interdisciplinaire signatuur meer moeite hebben om hun carrière te ontwikkelen. Nog altijd overheerst de vakgebiedsgerichte instelling. Dat maakt het lastig om interdisciplinair onderzoek gefinancierd te krijgen en bemoeilijkt de samenwerking tussen onderzoekers van verschillende disciplines.

Doelstellingen en maatregelen

De SWOT-analyse laat zien dat er veel knelpunten, kansen en uitdagingen zijn voor de SSH op het gebied van digitaliseringsonderzoek en -infrastructuur. Met het domeinbrede plan rond digitale SSH wordt het SSH-domein de mogelijkheid om een aantal van deze knelpunten, kansen en uitdagingen te adresseren. In overleg met het SSH-veld is in dit kader een aantal doelstellingen en maatregelen opgesteld die hieraan moeten bijdragen.

Doelstellingen

Het hoofddoel van het domeinbrede plan rond digitale SSH is het versterken van het onderzoek en de infrastructuur binnen het gehele SSH-domein op het gebied van digitalisering.

Hiertoe zijn de volgende doelstellingen opgesteld:

- Vergroten en versterken van interdisciplinair SSH-onderzoek naar digitalisering en de relevante maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen op dit gebied.
- Versterken van digitale infrastructuurle voorzieningen binnen de SSH, inclusief de regie hierop.
- Vergroten van interdisciplinaire samenwerking tussen de sociale wetenschappen en geesteswetenschappen op het gebied van digitaliseringsonderzoek- en infrastructuur.
- Waarborgen van continuïteit van lopende initiatieven binnen de SSH op het gebied van digitaliseringsonderzoek- en infrastructuur.
- Vergroten van het strategisch vermogen en de organisatiegraad van de SSH op het gebied van digitalisering.
- Aantrekken en behouden van onderzoekstalent binnen de SSH met (interdisciplinaire) expertise op het gebied van digitalisering, inclusief het bieden van kansen voor interdisciplinaire onderzoekers.

Maatregelen

Om het hoofddoel en de doelstellingen te realiseren, worden de volgende twee maatregelen voorgesteld:

- Oprichten van een landelijk platform dat gericht is op het opzetten, versterken en coördineren van digitale infrastructurele voorzieningen binnen het SSH-domein, inclusief het stimuleren en faciliteren van samenwerking op nationaal niveau.
- Opzetten van een NWO-call voor excellent, vrij, nieuwsgierigheidsgedreven en interdisciplinair SSH-onderzoek naar maatschappelijke en wetenschappelijke digitaliseringsvraagstukken.

In de volgende hoofdstukken zijn deze twee maatregelen nader onderbouwd en uitgewerkt.

Digitale infrastructurele voorzieningen

Binnen het domeinbrede plan rond digitale SSH is € 2 miljoen per jaar (eerste geldstroom) beschikbaar gesteld voor landelijke infrastructurele voorzieningen op het gebied van digitalisering. Zoals eerder beschreven zal hiertoe één landelijk platform worden opgericht voor het gehele SSH-domein dat diverse taken en verantwoordelijkheden krijgt, waaronder het toekennen van middelen aan digitale infrastructurele voorzieningen.

Waarom een landelijk platform?

De SWOT-analyse laat zien dat er diverse knelpunten, kansen en uitdagingen zijn voor de SSH op het gebied van digitale infrastructurele voorzieningen. Het opzetten van een landelijk platform wordt door het SSH-veld gezien als een passend antwoord hierop. Momenteel is er voor het SSH-domein geen sterke, brede basis waarop digitale infrastructurele voorzieningen kunnen worden gebouwd. Hoewel ODISSEI en CLARIAH als (voorgestelde) infrastructurele clusterfaciliteiten zijn opgenomen in de Nationale Roadmap voor Grootschalige Wetenschappelijke Infrastructuur, is er binnen het SSH-domein geen strategische landelijke coördinatie van dergelijke faciliteiten. Daarnaast wordt de continuïteit van bestaande basisfaciliteiten bedreigd doordat een duurzaam financieringsmodel ontbreekt. Het platform kan een bijdrage leveren aan zowel de basis van digitale infrastructurele voorzieningen als de strategische landelijke coördinatie hiervan binnen het SSH-domein.

Met het platform ontstaat een gezamenlijk, landelijk initiatief dat gericht is op het opzetten, versterken en coördineren van digitale infrastructurele voorzieningen binnen het SSH-domein en op het stimuleren en faciliteren van samenwerking. Vanuit deze overkoepelende functie kan het platform (door het SSH-veld gedragen) strategische plannen en keuzes op nationaal niveau maken. Dit zal bijdragen aan het vergroten van het strategisch vermogen en de organisatiegraad van de SSH op het gebied van digitalisering. Daarnaast biedt dit de mogelijkheid om de middelen op een verantwoorde en strategische wijze toe te kennen aan digitale infrastructurele voorzieningen en de continuïteit hiervan te waarborgen. Het platform zal nadrukkelijk andere, meer programmerende taken krijgen dan de Permanente Commissie voor Grootschalige Wetenschappelijke Infrastructuur (PC-GWI). De PC-GWI is voornamelijk gericht op het financieren van grote clusterfaciliteiten, terwijl het platform een impuls zal geven aan digitale infrastructurele voorzieningen voor de SSH door het financieren van kleinere initiatieven en (delen van) bestaande voorzieningen. Het platform zal dus niet in alle behoeften van het SSH-veld kunnen voorzien.

Ook biedt het platform kansen om samenwerkingsmogelijkheden tussen digitale infrastructuur te signaleren en te stimuleren, zodat massa en focus wordt gecreëerd. Zoals wordt aangebevolen in het adviesrapport *Topwetenschap vereist topinfrastructuur* van de ICT-commissie die is ingesteld door de PC-GWI, zal het platform afstemming en samenwerking zoeken met reeds bestaande nationale initiatieven zoals DANS, Netherlands eScience Center en SURF. Deze initiatieven hebben belangrijke aanvullende doelen en functies, maar zijn niet bedoeld of in staat om de infrastructurele basisvoorzieningen voor de SSH te plannen en te verzorgen. In vergelijking met deze initiatieven kan het platform gemakkelijker voorzieningen realiseren en coördineren die relevant en gewenst zijn voor het SSH-veld. De digitale infrastructuur waar het SSH-veld behoefte aan heeft, is van een fundamenteeler niveau en gaat vooraf aan vraagstukken rond documentatie, archivering of de inzet van informatica en hardware. Het gaat om geavanceerde mogelijkheden om data te verzamelen, te koppelen en op een toegankelijke manier beschikbaar te stellen.

Opdracht landelijk platform

Het landelijk platform krijgt als primaire opdracht het opzetten, versterken en coördineren van bestaande en nieuwe digitale infrastructurele voorzieningen binnen het SSH-domein, inclusief het stimuleren van samenwerking op dit gebied. Daartoe zal het platform enerzijds met ideeën komen voor nieuwe initiatieven en deze aandragen bij bestaande infrastructuren en anderzijds bestaande infrastructuur vragen om met ideeën te komen voor nieuwe initiatieven. Het platform zal dus aansluiting zoeken bij bestaande infrastructuur en geen eigen initiatieven opzetten die concurreren met bestaande voorzieningen. Het platform is gericht op een combinatie van continuïteit bieden aan bestaande initiatieven en het creëren van een kweekvijver voor nieuwe ideeën.

Een tweede opdracht voor het landelijk platform is het opstellen van een korte- en een langetermijnstrategie. In de langetermijnstrategie wordt de stip op de horizon geschetst voor het SSH-domein op het gebied van digitale infrastructurele voorziening. Daarbij wordt onder meer ingegaan op de uitdagingen voor het SSH-veld en de gewenste situatie over zes jaar (na afloop van het domeinplan SSH).

Taken landelijk platform

De opdrachten aan het landelijk platform leiden tot een aantal bijbehorende taken:

- Ontwikkelen van een korte- (in het eerste jaar) en een langetermijnstrategie (in de eerste drie jaar), waarbij rekening wordt gehouden met ideeën en wensen voor bestaande en nieuwe digitale infrastructurele voorzieningen binnen het SSH-domein. In de langetermijnstrategie wordt ook de governance van het platform uitgewerkt.
- Middelen toekennen aan digitale infrastructurele voorzieningen binnen het SSH-veld. Het kan hierbij gaan om zowel de versterking en opschaling van bestaande initiatieven als het opzetten van nieuwe initiatieven.
- Zorgdragen voor samenwerking en afstemming binnen het SSH-veld op het gebied van digitale infrastructurele voorzieningen, zowel bij bestaande als bij nieuwe initiatieven. Het gaat hierbij ook om afstemming met onder andere DANS, Nederlands eScience Center en SURF.

Het landelijk platform dient significante wijzigingen in zijn taken gedurende de looptijd van het domeinplan SSH af te stemmen met het SSH-veld en de OCW-beoordelingscommissie.

Governance landelijk platform

In het kader van de belangrijke rol die het landelijk platform zal innemen voor het SSH-veld, zal het bestuur van het platform enerzijds bestaan uit vertegenwoordigers van diverse SSH-disciplines en anderzijds uit vertegenwoordigers van relevante, reeds bestaande (digitale) infrastructuren. Het bestuur zal in de opstartfase bestaan uit de leden van het SSH-be raad, aangevuld met drie nader te selecteren vertegenwoordigers van ODISSEI, CLARIAH en Health-RI. ODISSEI en CLARIAH zijn op dit moment de twee grootste netwerken op het gebied van digitale infrastructuur in het SSH-veld. Health-RI wordt betrokken omdat dit een van de verwante initiatieven is waarmee samenwerking groeiende is vanuit digitale SSH-infrastructuren, zoals ODISSEI. De uitwerking van de toekomstige governance van het platform is onderdeel van de langetermijnstrategie. Uiteindelijk zal het platform een onafhankelijk bestuur krijgen, met daarin vertegenwoordigers van de eerdergenoemde partijen: SSH-be raad, ODISSEI, CLARIAH en Health-RI.

Het SSH-veld heeft voorgesteld om het platform te laten indalen bij één universiteit en deze het penvoerderschap te geven. In overleg met het SSH-veld is gekozen voor de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR). Deze universiteit zal het platform hosten en ondersteunen. De EUR krijgt een financiële tegemoetkoming van circa € 50 duizend per jaar voor de ondersteuning en coördinatie van de platformactiviteiten. De universiteit legt financiële verantwoording hierover af aan het platform.

Inhoudelijk kader landelijk platform

In overleg met het SSH-veld is een inhoudelijk kader opgesteld voor het landelijk platform. Dit kader bestaat uit vier pijlers waarlangs ideeën en wensen voor bestaande en nieuwe digitale infrastructuurele voorzieningen kunnen worden ingedeeld. Het is uiteraard mogelijk dat een initiatief meerdere pijlers beslaat. Daarbij kan samenwerking plaatsvinden binnen en tussen deze pijlers. Voor de langetermijnstrategie van het platform bieden de kaders een inhoudelijk uitgangspunt.

Het inhoudelijk kader van het landelijk platform zal bestaan uit de volgende vier pijlers:

- A. Dataverzameling:** infrastructuren rondom het verzamelen van data. Met name longitudinale dataverzameling is van belang voor de SSH. Een voorbeeld van deze pijler is het LISS panel (zie tabel 4). Daarnaast gaat het ook om innovatieve dataverzameling en nieuwe gezamenlijke initiatieven die toegankelijk zijn voor alle SSH-disciplines.
  - B. Toegang tot materialen en data:** adequate bewaarinfrastructuren van materialen en data zijn van belang voor de SSH. Bijvoorbeeld archieven, toespraken en de inhoud van sociale media. Daarbij is het belangrijk dat deze materialen en data beschikbaar worden gesteld en toegankelijk zijn voor het SSH-veld. ODISSEI en CLARIAH (zie tabel 4) zijn actief op dit gebied.
  - C. Dataconnectiviteit:** infrastructuren rondom het koppelen van databestanden. Dit is een belangrijk element voor innovatief en interdisciplinair SSH-onderzoek. Daarnaast gaat het hierbij om het toegankelijk maken van algoritmen en het delen van data stimuleren binnen en tussen disciplines. Een voorbeeld van een dergelijke infrastructuur is CLARIAH (zie tabel 4). Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van de ODISSEI Data Facility door het CBS en SURF: een virtuele IT-omgeving voor de sociale wetenschappen waarin data veilig kan worden gekoppeld en geanalyseerd in een high performance computing-omgeving.
  - D. Expertise hub voor datamanagement en stewardship in SSH:** een landelijke voorziening die - in afstemming met andere landelijke infrastructuren - (expert) ondersteuning biedt voor de SSH op het gebied van datamanagement en stewardship. Hierbij gaat het ook om expertise over het beschikbaar stellen en toegankelijk maken van data. Met een dergelijke expertise hub wordt onderzoekers ondersteuning, kennis en vaardigheden aangeboden op dit gebied. Hieronder valt ook de beschikbaarheid van trainingen, workshops en best practices.
-

Tabel 4. Beschrijving LISS panel, ODISSEI en CLARIAH

Infrastructuur	Bedreigingen
LISS panel	<p>Het LISS panel (Langlopende Internet Studies voor de Sociale Wetenschappen) is het belangrijkste onderdeel van het MESS project (Measurement and Experimentation in the Social Sciences). Het panel bestaat uit 5.000 huishoudens en 8.000 personen, en is gebaseerd op een steekproef van huishoudens, getrokken door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het wordt uitgevoerd door CentERdata en bestaat sinds oktober 2007. Het LISS panel biedt onderzoekers de mogelijkheid om hun vragenlijsten digitaal af te nemen in het panel. De data verkregen uit deze studies worden gepubliceerd en kunnen ook gebruikt worden door andere onderzoekers.</p> <p>www.website.lisspanel.nl</p>
ODISSEI	<p>ODISSEI (Open Data Infrastructure for Social Science and Economic Innovations) is een infrastructuur voor de sociale wetenschappen in Nederland waarin data wordt verzameld, gekoppeld en beschikbaar gesteld om vraagstukken op het gebied van onder andere migratie, werkgelegenheid, veiligheid en gezondheid vanuit verschillende disciplines te adresseren. Via ODISSEI krijgen onderzoekers toegang tot grootschalige en longitudinale dataverzamelingen die gekoppeld zijn aan CBS-registraties. ODISSEI is een gezamenlijk initiatief van de projectleiders van grootschalige dataverzamelingen, het CBS, SURFsara, CentERdata en NWO. De EUR is de penvoerder van ODISSEI.</p> <p>www.odissei-data.nl</p>
CLARIAH	<p>Common Lab Research Infrastructure for the Arts and Humanities (CLARIAH) is een gedistribueerde onderzoeksinfrastructuur voor de sociale en geesteswetenschappen. Onderzoekers hebben via de CLARIAH-infrastructuur toegang tot grote verzamelingen digitale data uit verschillende disciplines die aan elkaar gekoppeld zijn en tot innovatieve en gebruiksvriendelijke applicaties voor de verwerking van deze data. Zowel de data als de applicaties worden duurzaam beheerd. Het CLARIAH-consortium bestaat uit meer dan veertig partners: naast alle Nederlandse geesteswetenschappelijke onderzoeksinstituten zijn ook universiteitsbibliotheken, erfgoedinstellingen, publieke organisaties en bedrijven aangesloten. Huygens ING is de penvoerder van CLARIAH.</p> <p>www.clariah.nl</p>

Ideeën en wensen SSH-veld voor digitale infrastructurele voorzieningen

Er hebben meerdere overleggen plaatsgevonden met stakeholders uit het SSH-veld om input op te halen voor ideeën en wensen voor digitale infrastructurele voorzieningen, zowel voor bestaande als voor nieuwe initiatieven. Daarnaast is er een expliciete uitvraag gedaan om aanvullende input op te halen bij de landelijke decanenoverleggen. Hieruit blijkt dat er binnen het SSH-veld veel steun is voor het aansluiten bij en versterken van reeds bestaande initiatieven. Daarnaast zijn er diverse ideeën en wensen voor nieuwe digitale infrastructurele voorzieningen die gefinancierd kunnen worden vanuit de middelen van het ministerie van OCW. Deze ideeën en wensen zijn ongeprioriteerd op hoofdlijnen beschreven met de vier pijlers van het landelijk platform als kader zie in bijlage 1. Het gaat hier slechts om voorbeelden. Uiteindelijk zal het landelijk platform beslissen welke initiatieven worden gefinancierd.

LISS panel

Op basis van de consultaties van het SSH-veld blijkt dat het waarborgen en continueren van het LISS panel als een hoofdprioriteit wordt gezien. Het LISS panel, dat longitudinaal waarnemingsonderzoek combineert met (survey-)experimenten, wordt als een zeer wenselijk onderdeel gezien van de infrastructurele basisvoorzieningen voor de SSH. Het LISS panel kent echter financiële uitdagingen doordat een duurzaam financieringsmodel ontbreekt. In overleg met het SSH-veld is daarom besloten dat het LISS panel een structurele financiering krijgt van circa € 400 duizend per jaar. Daarbij zal aan (een deel van) de SSH-faculteiten om cofinanciering worden gevraagd. Hiermee wordt ingezet op de versteviging van de basis en de verdere uitbouw van het LISS panel, zodat de toekomst van deze infrastructuur wordt gewaarborgd.

Procedure financiering initiatieven

Zoals eerder beschreven, zal er vanuit de middelen van het ministerie van OCW jaarlijks € 2 miljoen (eerste geldstroom) worden ingezet voor landelijke infrastructurele voorzieningen op het gebied van digitalisering. Het landelijk platform zal verantwoordelijk zijn voor het toekennen van middelen aan digitale infrastructurele voorzieningen binnen het SSH-domein. Het kan hierbij gaan om zowel de versterking en opschaling van bestaande initiatieven als het opzetten van nieuwe initiatieven. Na aftrek van de structurele financiering voor het LISS panel (circa € 400 duizend per jaar) en de middelen voor de ondersteuning van het landelijk platform (circa € 50 duizend) is er ongeveer € 1,55 miljoen per jaar beschikbaar voor de financiering van digitale infrastructurele voorzieningen. Deze middelen kunnen gebruikt worden voor zowel de incidentele als de structurele financiering van digitale infrastructurele voorzieningen. Hiermee worden zowel de sociale wetenschappen als de geesteswetenschappen bediend. Er zullen twee subsidierondes komen (om de drie jaar). In beide rondes kunnen aanvragen worden ingediend voor de financiering van digitale infrastructurele voorzieningen. De verdere details van de subsidierondes zullen door het landelijk platform worden uitgewerkt.

Voorwaarden

In lijn met de eerder beschreven opdracht, is er een aantal voorwaarden waaraan ideeën voor digitale infrastructurele voorzieningen moeten voldoen. Ongeacht of het gaat om de versterking van bestaande initiatieven of het opzetten van nieuwe initiatieven, zal het landelijk platform de volgende voorwaarden in acht nemen bij de beoordeling van aanvragen:

- Nationaal belang: initiatieven moeten toegankelijk en relevant zijn voor meerdere disciplines en universiteiten.
- Strategisch: initiatieven moeten aansluiten bij de langetermijnstrategie die opgesteld zal worden door het landelijk platform.
- Lange termijn: initiatieven dienen voor langere termijn opgezet te worden. Het hoeft echter niet per definitie te gaan om structurele initiatieven.
- Samenwerking SS en H: voorkeur wordt gegeven aan initiatieven waarbij zowel de socialewetenschappen als geesteswetenschappen betrokken zijn.

Beoordeling van landelijk platform

De beoordeling van de activiteiten van het landelijk platform zal geschieden door de beoordelingscommissie die door het ministerie van OCW is ingesteld. Er zal een beoordeling plaatsvinden na drie en na zes jaar. In deze beoordeling zal geëvalueerd worden in hoeverre de activiteiten van het platform hebben bijgedragen aan de doelstellingen van het domeinbrede plan rond digitale SSH. Daarnaast beoordeelt de commissie de kwaliteit van de initiatieven waaraan middelen zijn toegekend en toetst ze of deze aansluiten op het domeinbeeld. De evaluatie na drie jaar is een tussentijdse evaluatie. Indien de commissie na de laatste beoordeling (na zes jaar) van oordeel is dat de plannen succesvol zijn geïmplementeerd, zullen de middelen structureel beschikbaar blijven. De commissie zal daarbij ook evalueren of het landelijk platform nog noodzakelijk is en adviseren over de wijze waarop de middelen in de toekomst via de eerste geldstroom worden ingezet.

Interdisciplinair SSH-digitaliseringsonderzoek

De tweede maatregel van het domein-breed plan rond digitale SSH is het opzetten van een NWO-call voor het financieren van excellent, vrij, nieuwsgierigheidsgedreven en interdisciplinair SSH-onderzoek naar maatschappelijke en wetenschappelijke digitaliseringsvraagstukken. De € 2 miljoen per jaar (20%) die via NWO dient te lopen, wordt hiervoor ingezet. NWO gaat een call opzetten voor het in competitie uitkeren van deze middelen. Dit hoofdstuk bevat een beschrijving en aankondiging van deze call op hoofdlijnen.

Waarom een NWO-call voor interdisciplinair SSH-digitaliseringsonderzoek?

Uit de SWOT-analyse en de gesprekken met het SSH-veld blijkt dat er behoefte is aan het vergroten en versterken van interdisciplinair SSH-onderzoek op het gebied van digitalisering. Via de NWO-call wordt deze behoefte geadresseerd en wordt het SSH-domein de mogelijkheid geboden in te spelen op een deel van de maatschappelijke en wetenschappelijke vraagstukken van de digitale samenleving. De call zal ruimte bieden voor zowel fundamenteel als toegepast onderzoek op dit gebied. Met de call wordt tevens het profiel en de concurrentiepositie van het SSH-domein versterkt en de maatschappelijke impact van de SSH verder geoptimaliseerd. De onderzoeksresultaten kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden voor de versterking van de digitale weerbaarheid van de samenleving en de optimalisatie van digitale technologieën. Daarnaast biedt de call het SSH-veld de kans om meer en beter gebruik te maken van de toenemende mogelijkheden die digitale technieken, big data en AI bieden.

Via de call wordt ook ingespeeld op de erkende noodzaak en kansen voor het bevorderen van samenwerking tussen sociale wetenschappen en geesteswetenschappers. Uit zowel de inleiding als de SWOT-analyse blijkt dat samenwerking tussen disciplines een randvoorwaarde is om tot adequate en innovatieve oplossingen te komen voor de complexe vraagstukken van de digitale samenleving. Samenwerking tussen sociale wetenschappen en geesteswetenschappers is daarom een vereiste in de call. Met deze voorwaarde wordt ook tegemoetgekomen aan de motie-Bruins over voldoende aandacht voor de geesteswetenschappen. Verder wordt er met de call ingespeeld op de behoefte om kansen te bieden aan onderzoekstalant binnen de SSH met interdisciplinaire expertise op het gebied van digitalisering. Ook wordt er met de call een indirecte bijdrage geleverd aan diverse routes van de NWA en de onderzoeklijnen van het onderzoeksprogramma Digitale Samenleving (VSNU). Tot slot zal dit ook mogelijkheden bieden voor onderwijs, bijvoorbeeld door onderzoeksresultaten te gebruiken in onderwijsprogramma's.

NWO-call

Momenteel is een domeinbrede Call for Proposals 'Open Competitie voor Digitalisering SSH' in voorbereiding. Er zal een subsidie-instrument rond digitalisering in de SSH worden ingericht. In december 2018 zal het NWO-domeinbestuur Sociale en Geesteswetenschappen (SGW) hiervoor een uitgewerkt voorstel Call for Proposals ontvangen, waarin onder andere nader wordt ingegaan op welk type onderzoek gefinancierd kan worden, wie kan indienen, en op het aan te vragen budget, het beoordelingsproces en het tijdsplan.

De uitgangspunten en hoofdlijnen van de NWO-call zijn als volgt:

- ▶ Er zal een apart subsidie-instrument worden opgezet dat naast de Open Competitie SGW en de Promoties in de Geesteswetenschappen een plaats zal krijgen in de SGW Open Onderzoekruimte.
- ▶ Het budget zal worden ingezet voor twee subsidierondes, wat inhoudt dat er per ronde € 6 miljoen beschikbaar is.
- ▶ De calls zullen worden uitgezet in 2019 (jaar 1) en 2021 (jaar 3), dit vanwege de looptijd van het domeinplan (2019-2024).
- ▶ De call geeft een zeer korte aanduiding van het terrein 'digitalisering', met name voor wat betreft het onderzoek dat wordt uitgesloten (bijvoorbeeld geen digitalisering van archieven).
- ▶ De te financieren projecten zijn altijd gericht op samenwerking van onderzoekers in de sociale en de geesteswetenschappen. Daarom vragen twee onderzoekers gezamenlijk het project aan: een onderzoeker die gepromoveerd en werkzaam is in het Humanities-veld en een onderzoeker die gepromoveerd en werkzaam is in het Social Sciences-veld. Deze twee aanvragers zijn werkzaam aan (twee van) de 52 SSH-faculteiten in Nederland; één van hen treedt op als hoofdaanvrager, de ander is mede-aanvrager. Onderzoekers uit andere velden en onderzoekers die werkzaam zijn in het SSH-veld maar niet zijn aangesteld aan één van de 52 SSH-faculteiten kunnen geen hoofd- of mede-aanvrager zijn, maar kunnen wel deelnemen aan het onderzoeksteam/consortium.
- ▶ Voor het aanvragen van budget zal gebruik worden gemaakt van de geharmoniseerde NWO-financieringsmodules. In beginsel zullen zo veel mogelijk modules (personeel, materieel) worden opengesteld. Het aan te vragen budget zal maximaal € 750 duizend zijn.
- ▶ De in te dienen projecten hebben voor de eerste ronde een looptijd van maximaal vier jaar.
- ▶ Uitgaande van een budget van € 6 miljoen per ronde en aanvragen van een gemiddelde omvang van € 500 duizend, kunnen maximaal 12 aanvragen worden gehonoreerd. Bij een honoreringspercentage van 30 procent zouden er circa 35 tot 40 uitgewerkte aanvragen zijn. Omdat er meer aanvragen worden verwacht en om de aanvraaglast te beperken, zal gewerkt worden met korte vooraanmeldingen.
- ▶ De uitgewerkte aanvragen worden in beginsel niet aan referenten voorgelegd, om een spoedige besluitvorming te bereiken. De aanvragers van alle uitgewerkte voorstellen worden uitgenodigd voor een interview.
- ▶ Wanneer een onderzoeker een vooraanmelding indient die wordt afgewezen, staat het hem of haar vrij om aansluitend een aanvraag in te dienen in de Open Competitie SGW. Een onderzoeker die een uitgewerkte aanvraag indient bij de Open Competitie voor Digitalisering SSH kan niet indienen voor de Open Competitie SGW, vanwege de daar geldende indieningsbeperkingen.
- ▶ De aanvragen zullen worden beoordeeld door een SGW-brede beoordelingscommissie, waarbij het voornemen is om in deze commissie een link (personele unie) met de OCW-

beoordelingscommissie te maken. De (internationale) beoordelingscommissie bestaat uit voldoende personen om de interviews te kunnen afnemen. De commissie is een adequate afspiegeling van de disciplinaire samenstelling van SGW, ruimt voldoende plaats in voor deskundigen op het terrein van digitalisering en is evenwichtig wat betreft man/vrouw-verhouding en spreiding over universiteiten.

- ▶ De beoordelingscriteria van de Open Competitie worden gevolgd, aangepast met criteria voor samenwerking en digitalisering.
- ▶ Het NWO-domeinbestuur SGW is het besluitnemend orgaan.

Indicatief tijdspad

November 2018	De Call for Proposals wordt uitgewerkt
December 2018	Het NWO-domeinbestuur SGW besluit over de Call for Proposals
Januari 2019	Het ministerie van OCW besluit over het domeinplan SSH; de Call for Proposals wordt gepubliceerd
Maart - april 2019	Deadline van de vooraanmeldingen
(Begin) juni 2019	Besluit over de vooraanmeldingen
(Eind) September 2019	Deadline voor de uitgewerkte aanvragen
November 2019	Interviews
December 2019	Besluit over honorering

NB. Dit tijdspad is uitdrukkelijk onder voorbehoud; er kunnen nog bijstellingen/wijzigingen plaatsvinden.

Bijlage Ideeën en wensen digitale infrastructurele voorzieningen

Deze bijlage bevat een overzicht van ideeën en wensen van het SSH-veld voor nieuwe digitale infrastructurele voorzieningen. Deze voorbeelden zijn ongeprioriteerd op hoofdlijnen beschreven met de vier pijlers van het landelijk platform als kader. Het gaat hier slechts om voorbeelden. Uiteindelijk zal het landelijk platform beslissen welke initiatieven worden gefinancierd.

A. Dataverzameling

- Verplaatsbare, geïntegreerde onderzoekslaboratoria met Virtual Reality/3D techniek, en mogelijkheden voor bijvoorbeeld visualisaties en spreker-herkenning.
- M3 (Molecuul, mens en maatschappij), zoals opgenomen in de KNAW-Agenda groot-schalige onderzoeksfaciliteiten (2016): een interdisciplinaire data-infrastructuur voor populatieonderzoek naar de effecten van genomics op de samenleving en de feedback van cultuur en samenleving op de expressie van het Nederlandse genoom.

B. Toegang tot materialen

- Betere ontsluiting en toegankelijkheid van data van het CBS voor universiteiten, inclusief de mogelijkheid voor universiteiten om samen met het CBS surveys te ontwikkelen zodat het eenvoudiger wordt om de gewenste primaire data te verzamelen. Een andere gerelateerde gewenste vernieuwing is om met het CBS tijdreeksen te ontwikkelen die beschikbaar komen voor de onderzoeksgemeenschap.
- ODISSEI continueren en versterken. Kapitaliseren op deze voorziening wordt gezien als een goed en logisch vervolg (in plaats van kijken naar een nieuwe voorziening op dit gebied). Vanuit ODISSEI is er ook een groeiende samenwerking met Health-RI.
- Bewaarinfrastructuur en zoekinterfaces voor databases op het vlak van erfgoed en op het vlak van taal- en spraakpathologie en taalvariatie. Hieronder valt ook de behoefte aan toegang tot (openbare) datasets, instrumenten en methoden (algoritmes). CLARIAH is actief op dit gebied.
- Digitalisering van historische reeksen en data binnen alle SSH-disciplines.
- Een neuropsychologische database (bv. data van hersenscans of gedragsvragenlijsten) die toegankelijk is voor onderzoekers en klinici om onderzoek te doen, zodat diagnoses en behandelingen kunnen worden geoptimaliseerd.
- Een publieke online databank die nationale rechtspraak uit EU-landen bevat waarin grensoverschrijdende thema's aan de orde komen, zodat rechtspraak uit andere landen toegankelijk wordt.

C. Dataconnectiviteit

- CLARIAH continueren en versterken. CLARIAH heeft recent financiering van NWO ontvangen, maar er zijn nog diverse openstaande behoeftes en mogelijkheden. Bijvoorbeeld het uitbreiden van het aantal SSH-partners en -disciplines.
- Verbindingen leggen tussen infrastructuren, bijvoorbeeld tussen ODISSEI en CLARIAH. Voorbeelden zijn historisch onderzoek (de Historische Steekproef Nederland (HSN)), linguïstisch (analyses van spraak via interviews) en netwerkanalyses.
- Faciliteiten om gelijksoortige psychologische en pedagogische experimenten, die doorgaans afzonderlijk in lokale settings worden uitgevoerd, te koppelen om de betrouwbaarheid en geldigheid van resultaten te vergroten.

D. Expertise hub voor datamanagement en stewardship in SSH

- Een landelijke voorziening die (expert) ondersteuning biedt bij de opslag, archivering, beheer en analyse van (big) data en het beheer van infrastructuur zoals computers en databanken. SURF en het Netherlands eScience Center zijn actief op dit gebied.
- Een infrastructuur (of platform) die het mogelijk maakt om juridische teksten te analyseren met natural language processing technieken. Dit is nodig voor de ontwikkeling van computationele analysetechnieken in de rechtsgeleerdheid. Het Netherlands eScience Center is actief op dit gebied.
- Digitale infrastructuur die ook voor het onderwijs meer samenwerking mogelijk maakt, bijvoorbeeld door *global sourcing* van cursussen en het gezamenlijk digitaal aanbieden van onderwijs.

Sammen Sterker

Sectorplan Rechtsgeleerdheid:

Samenwerking en vernieuwing

Inhoud

Sectorplan Rechtsgeleerdheid

Het belang van de rechtswetenschap	55
Ontwikkelingen in de rechtswetenschap	55
Ontwikkelingen aan de juridische faculteiten	57
Onderzoek	57
Onderwijs	58
Personeel	58
SWOT-analyse en speerpunten	60
Speerpunt 1 Vergroten en versterken van de aanwas van jonge onderzoekers	63
Onderzoeksmaster en honoursmaster toeleveranciers	63
Onderzoekscapaciteit voor jonge onderzoekers	64
Key performance indicators	64
Speerpunt 2 Empirical Legal Studies	65
Key Performance Indicators	66
Speerpunt 3 Digital Legal Studies	67
Digital justice en digitale infrastructuur	67
Digitale transformatie: Privacy, gegevensbescherming, meningsvorming en cybersecurity	68
Key Performance Indicators	69
Speerpunt 4 Conflictoplossende instituties	69
Het probleemvoorkomend en -oplossend vermogen van de bestuurlijke instituties	70
Het probleemvoorkomend en -oplossend vermogen van de rechtspraak	71
Key performance indicators	72
Speerpunt 5 Transformatieve werking van globalisering in het recht	72
Transformatie van legitimiteit: democratie, rechtsstaat en verantwoordelijkheid	73
Verplaatsing van de behartiging van publieke belangen naar andere actoren	74
Effectieve rechtsbescherming	75
Key performance indicators	76
Speerpunt 6 Herijking van publieke belangen in private verhoudingen	77
Nieuwe uitdagingen	77
Key Performance Indicators	79
Implementatie, budget en beoordeling	80

Het belang van de rechtswetenschap

'Ubi iudicia deficiunt, incipit bellum' luidt de spreuk op het gebouw van de Hoge Raad aan het Korte Voorhout in Den Haag. Ze is ontleend aan Hugo de Groot en betekent, vrij vertaald: 'wanneer de rechtspraak faalt, begint de oorlog'. Het recht biedt naast instrumenten om bestuurlijk effectief te kunnen opereren, ook belangrijke waarborgen tegen willekeur en machtsmisbruik. Deze waarborgen zijn bijvoorbeeld de in de Grondwet vastgelegde Trias Politica en in de verdragen vastgelegde mensenrechten.

Wetgeving, rechtspraak en rechtshandhaving zijn in Nederland van zeer hoog niveau. Nederland scoort hoog op de Rule of Law ¹ Index van het World Justice Project, dat jaarlijks onderzoek laat verrichten naar de mate waarin landen zich conformeren aan de Rule of Law. Het onderzoek omvat 113 landen wereldwijd. Nederland staat sinds 2016 op de vijfde plaats in deze index, na Denemarken, Noorwegen, Finland en Zweden. De hoge kwaliteit van het rechtssysteem is van grote betekenis voor het welzijn van burgers. Zoals in deel A van dit rapport al is gesteld, hangt de mate van het welbevinden van de burgers van een land sterk samen met een sterke democratische rechtsstaat, de kwaliteit van het openbaar bestuur en de individuele vrijheid die burgers ervaren.² Nederland behoort internationaal tot de landen waarvan de burgers het hoogste niveau van welbevinden ervaren.³ Maar een goed functionerend rechtssysteem is ook zeer belangrijk voor de welvaart in een land. Uit onderzoek van Van Velthoven ⁴ blijkt de economische waarde van een goed georganiseerde juridische infrastructuur. Bescherming van private eigendomsrechten tegen derden en tegenover de staat en het functioneren van de rechtspraak dragen in hoge mate bij aan de verschillen in welvaart tussen landen.

Het recht is echter geen rustig bezit. Digitalisering, globalisering en veranderingen in de sociale en economische verhoudingen nopen steeds tot heroverwegen en bijstellen van juridische instrumenten en waarborgen. Het op hoog niveau houden van het bestaande stelsel kan alleen bij de gratie van een hoog ontwikkelde rechtswetenschap. Daarvoor zijn sterke juridische faculteiten, die uitstekende rechtswetenschappers afleveren, onontbeerlijk. In landen die geen sterk ontwikkelde rechtswetenschap kennen, zoals bijvoorbeeld de voormalige Sovjet-republieken en sommige Oostbloklanden, is het bijzonder moeilijk gebleken om een open samenleving en een solide rechtsstaat tot stand te brengen en te behouden.

Ontwikkelingen in de rechtswetenschap

In het universitaire bestel is de rechtswetenschap zich aan het herpositioneren ten opzichte van de andere disciplines. De sterke oriëntatie op tekstinterpretatie en de ontwikkeling van normatieve kaders voor wetgeving en rechtspraak blijft belangrijk. Er zijn echter ontwikkelingen in wetenschap en maatschappij die vragen om een heroriëntatie. De toenemende behoefte van de overheid aan relevante informatie over de samenleving als basis voor evidence based beleidsbeslissingen is daar een voorbeeld van. Ook maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden de rechtswetenschap, waaronder de steeds verder toenemende digitalisering, de verdergaande democratisering, de effecten van toenemende internationalisering en globalisering en de nadruk op regulering via de markt in plaats van door de overheid.

1 <https://worldjusticeproject.org>

2 Veenhoven, R. (2015). Informed pursuit of happiness: What we should know, do know and can get to know. *Journal of Happiness Studies*, 16 (4) 1035-1071.

3 Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2018). *World Happiness Report 2018*. New York: Sustainable Development Solutions Network.

4 Van Velthoven, B.C. (2014). *De waarde van de juridische infrastructuur voor de Nederlandse economie*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak.

Naast doctrinair onderzoek neemt de behoefte aan empirisch juridisch onderzoek toe. Het inzicht groeit dat enerzijds juridische analyses mede gebaseerd dienen te zijn op empirisch materiaal en anderzijds dat juridische vraagstukken mede bepalend dienen te zijn voor empirisch onderzoek. Voor een effectieve wet- en regelgeving is het van groot belang dat de effecten van het uitgezette beleid worden gemeten en getoetst. Ook in de rechtspraak is veel meer behoefte aan empirisch inzicht in de effectiviteit en efficiëntie van de rechterlijke organisatie. Dit type onderzoek vraagt echter om kennis en onderzoekvaardigheden waarover juridisch onderzoekers over het algemeen niet beschikken. Dit soort onderzoek wordt veelal uitgevoerd door wetenschappers met een economische of sociaalwetenschappelijke achtergrond. Deze wetenschappers slagen er echter niet altijd in de vanuit juridisch oogpunt juiste vragen te stellen en hun onderzoeksresultaten te vertalen naar concrete juridische stappen. Om hierin beter te kunnen voorzien is het ELS-initiatief (Empirical Legal Studies) ontwikkeld. Dit wordt niet alleen gesteund door vertegenwoordigers van de kerndisciplines van de rechtswetenschap, maar ook door belangrijke representanten van de rechtspraak, waaronder leden van de Hoge Raad.

De digitalisering van de samenleving is in de afgelopen jaren in een stroomversnelling gekomen en heeft ingrijpende gevolgen voor zowel de rechtswetenschap als de rechtspraak. Digitalisering moet in dit verband breed worden verstaan: het omvat zowel de opkomst van nieuwe technologieën, als de ontwikkeling van onderzoeksmethoden gericht op de veilige analyse van data in de juridische praktijk en in het onderzoek. Door deze ontwikkelingen kunnen fundamentele aspecten van het rechtssysteem, zoals bijvoorbeeld zorgvuldige besluitvorming, onder druk komen te staan. De vraag is of en hoe het recht in staat is om digitalisering te faciliteren op een zodanige wijze dat de publieke en private belangen in de samenleving gewaarborgd blijven.

De verwachtingen over het conflictoplossend vermogen van de rechtsstatelijke instituties zijn hoog. De burgers verwachten effectieve en snelle oplossingen voor grote en nieuwe maatschappelijke problemen. Daarvoor wordt een steeds groter beroep gedaan op de rechtspraak. Daar staat tegenover dat onder de bevolking het idee leeft dat overheidsinstituties hun voeling met de samenleving kwijt zijn. Discussies omtrent vertrouwen in de overheid, het politieapparaat en de rechterlijke macht getuigen daarvan. De vraag is hoe de slagkracht van de instituties verbeterd kan worden om hun gezag in een polariserende samenleving te behouden.

Globalisering biedt burgers toegang tot producten en diensten die in een nationale staat ondenkbaar waren, maar het heeft ook nadelige gevolgen in de sfeer van economie, milieu en migratie. Globalisering gaat gepaard met een verschuiving van effectieve macht naar private en semipublieke actoren die zich vergaand onttrekken aan de traditionele nationale en internationale rechtssystemen. Elk van deze verschijnselen dwingt tot aanpassing van deze traditionele rechtssystemen. Hoewel in de afgelopen decennia in Nederland veel juridisch onderzoek is verricht naar de verschillende aspecten van globalisering blijkt de adaptatie van rechtssystemen een uiterst ingewikkeld proces te zijn en liggen er op dit gebied nog veel onbeantwoorde vragen.

Onder invloed van het neoliberale denken wordt veel nadruk gelegd op ordening via marktmechanismen. Niet vooraf gegeven algemene publieke regels, maar bijzondere, privaot ontwikkelde arrangementen zouden beter aansluiten bij concepten van autonomie en individualiteit en effectiever en efficiënter zijn. Daarbij rijst de vraag hoe publieke belangen in deze steeds verder privatiserende verhoudingen beschermd moeten of kunnen worden.

Mede onder invloed van de eerdergenoemde 'vermarkting' is verruiming van expertises een aandachtspunt geworden. De vraag naar een bredere, multidisciplinair opgeleide jurist, de *T-shaped Lawyer*, is door het afnemend veld prominent op de agenda gezet. Dit stelt de faculteiten voor de uitdaging om enerzijds voldoende aandacht te besteden aan het positieve recht en de daaraan ten grondslag liggende beginselen en systemen (met oog op het civiel effect). Anderzijds stelt dit faculteiten voor de uitdaging om enig inzicht in methode en inhoud van andere disciplines bij te brengen.

Het voorgaande maakt duidelijk dat een strategische heroriëntatie van de rechtswetenschap aan de orde is. De veranderingen in de wetenschappelijke en maatschappelijke context nopen hiertoe. Veel nationale en internationale conferenties getuigen hiervan. Er is gerichte aandacht voor multidisciplinaire samenwerking en voor reflectie op de juridische methodologie. Er wordt samengewerkt met en laat zich door maatschappelijke partners adviseren over voor het onderzoek relevante ontwikkelingen. De rechtswetenschap bezint zich op de rol en competenties van de juridisch professional.

Ontwikkelingen aan de juridische faculteiten

Momenteel wordt de rechtswetenschap beoefend aan tien Nederlandse universiteiten: Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR); Maastricht University (UM); Open Universiteit (OU); Radboud Universiteit Nijmegen (RU); Rijksuniversiteit Groningen (RUG); Tilburg University (TiU); Universiteit Leiden (UL); Universiteit Utrecht (UU); Universiteit van Amsterdam (UvA) en Vrije Universiteit (VU). Rechtsgeleerdheid is op alle universiteiten ondergebracht in een afzonderlijke faculteit met uitzondering van Utrecht, waar Rechtsgeleerdheid een van de drie departementen is binnen de faculteit Recht, Economie, Bestuur & Organisatie, en van de Open Universiteit waar Rechtsgeleerdheid deel uitmaakt van de faculteit Cultuur- en Rechtswetenschappen. Gemakshalve wordt in het vervolg gesproken van faculteiten.

Onderzoek

Juridisch onderzoek is sterk probleemgestuurd. Het begint met iets wat als probleem wordt ervaren, door de onderzoeker, de onderzoeksgroep, of de 'samenleving'. Er is daarbij steeds meer sprake van methoden-pluralisme, variërend van klassiek-juridisch tot multi-, inter- of transdisciplinair. Het onderzoek kent een breed palet aan publicatievormen. Van gerefereerde wetenschappelijke artikelen, vakpublicaties, populariserende stukken, handboeken voor het onderwijs en/of de rechtspraak, monografieën tot adviesrapporten, preadviezen en blogs. De rechtswetenschap werkt niet met landelijk erkende tijdschriftenlijsten en daarbij passende A, B, C -rankings, maar faculteiten werken wel met lijsten van toptijdschriften passend bij specifieke subdisciplines, zoals internationaal recht, Europees recht, rechtsfilosofie, rechtsinformatica, mensenrechten en criminologie⁵.

De diversiteit in de onderzoeksprogrammering is groot. Sommige faculteiten duiden zichzelf aan als een onderzoekscentrum, anderen doen dat niet. In elk geval zijn er vaak diverse onderzoeksinstituten aan de faculteiten verbonden. Naast de onderzoeksprogramma's van instituten zijn er doorgaans separate onderzoekprogramma's van een of meer 'vakgroepen'. Soms zijn er dan ook nog door de universiteit vastgestelde – faculteit overschrijdende – profilerings- of focusgebieden. Het beeld wordt nog meer divers doordat wetenschappers deelnemen aan nationale en internationale samenwerkingsverbanden, zoals bijvoorbeeld de onderzoeksschool *Ius Commune*, waarin de juridische faculteiten van Maastricht, UvA, Utrecht en de KU Leuven participeren. Zo is er sprake van een breed scala aan onderzoekprogramma's. In 2016-2017 heeft de landelijke visitatie van het rechtswetenschappelijk onderzoek plaats gevonden. De beoordelingen van alle onderzoeksprogramma's variëren van goed tot excellent⁶.

In 2015 verscheen het KNAW-advies *Ruimte voor ongebonden onderzoek. Signalen uit de Nederlandse wetenschap*, een vervolg op het in 2013 verschenen KNAW-advies *Effecten van universitaire profilering en topsectorenbeleid op de wetenschap in Nederland*. In het advies van 2013 werd onder meer de zorg geuit dat sommige gebieden van de

5 Zie pagina 15 voor de citatie-impact van rechten en criminologie.

6 Van Genugten, W. (2017). *Aanhaken waar het kan, eigen(zinnig)heid waar gepast. Ontwikkelingen in de Rechtswetenschap en de visitatie ervan*.

wetenschappelijke kaart zouden kunnen verdwijnen, dan wel onvoldoende ruimte zouden krijgen om onderzoek en onderwijs van goede kwaliteit te leveren ten gevolge van het wetenschaps- en innovatiebeleid dat door de overheid was ingezet. In het adviesrapport van 2015 concludeert de door de KNAW ingestelde adviescommissie dat er weinig of geen echte witte vlekken zijn, in de zin van vakgebieden die ten onrechte zijn verdwenen of op korte termijn zullen verdwijnen. De commissie heeft wel een aantal gebieden in kaart gebracht, die als gevolg van het huidige beleid in de knel dreigen te komen en daarom extra aandacht behoeven. De commissie spreekt niet van 'witte vlekken', maar van 'signaalgebieden'. Signaalgebieden komen in alle wetenschapsgebieden voor, maar nijpend is onder meer de situatie bij Nederlands recht. Als redenen daarvoor worden de sterke afhankelijkheid van studentenaantallen, de geringe tweede geldstroom en beperkte derde geldstroom genoemd.

Onderwijs

Juridische faculteiten zijn studentrijke faculteiten. In de afgelopen tien jaar fluctueerde het aantal ingeschreven studenten tussen de 26.000 en 28.000. Jaarlijks stromen circa 5.000 studenten de bachelor in. Daarmee is het HOOP-gebied 'Recht' jaarlijks goed voor ruim 10 procent van de studenten. De verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke studenten is ongeveer 60/40 procent.⁷

Naast de grootste opleiding Nederlands Recht bieden enkele faculteiten bachelor- en masteropleidingen Fiscaal Recht, Notarieel Recht en Criminologie aan. De meeste faculteiten bieden daarnaast Engelstalige opleidingen aan die zich primair op het Europese of internationale recht richten. Het aanbod van masteropleidingen en -programma's/tracks bestaat uit 190 programma's. De professionele masteropleidingen zijn eenjarig. Een aantal faculteiten biedt daarnaast tweejarige onderzoeksmasters aan. In 2017-2018 vond de accreditatie van het rechtsgelerde onderwijs plaats. Het accreditatieproces wordt in maart 2019 afgerond. De voortekenen voor een goede uitkomst zijn gunstig.

Personeel

Alle faculteiten streven naar een diverse samenstelling van hun personeelsbestand, waarbij diversiteit wordt geduid als – onder meer – gender, leeftijd en etniciteit.

Het gemiddelde aandeel vrouwelijke medewerkers in de totale WP-bezetting varieert van faculteit tot faculteit tussen de 40 en 53 procent.⁸ Naarmate vrouwen verder doorstromen binnen de wetenschappelijke carrièrelijn neemt hun aandeel af. Aan veel faculteiten bedraagt het percentage vrouwelijke werknemers in de functie van docent of universitair docent/onderzoeker (UD) tussen de 50 tot wel 65 procent. Het aantal vrouwelijke hoogleraren blijft echter achter en varieert van 19 tot 35 procent. Om deze reden stellen de faculteiten zichzelf als doel dat de komende zes jaar tenminste 50 procent van de nieuwe hoogleraren vrouw zal zijn en dat het landelijke aandeel vrouwelijke hoogleraren zal stijgen met minimaal 5 procent (van 28 in 2018 tot 33 procent in 2024).

Zo eenvoudig als de cijfermatige onderbouwing van het thema 'gender' is, zo ingewikkeld ligt het voor andere thema's onder de brede noemer 'inclusiviteit'. De (migratie-)herkomst van het wetenschappelijk personeel wordt niet geregistreerd. De faculteiten vinden de inzet van medewerkers met een migratieachtergrond en/of andere cultuur echter wel heel belangrijk. Het belang van rolmodellen in zowel onderwijs als onderzoek is groot; de creativiteit, vitaliteit en kwaliteit van onderwijs en onderzoek zijn gebaat bij een diverse samenstelling van groepen. Vanwege de afwezigheid van betrouwbare data is het niet eenvoudig scherpe targets te formuleren, maar de juridische faculteiten gaan een inspanningsverplichting aan om een meer diverse samenstelling van het personeelsbestand te bevorderen. Zij zullen hun commitment vastleggen in hun selectie- en waarderingsbeleid.

7 VSNU/CBS, 1cijferHO2017 (Selectie: soort inschrijving HO-1).

8 Opgave Juridische faculteiten, oktober 2018.

In alle faculteiten wordt de werkdruk als hoog tot te hoog ervaren. Veel genoemde oorzaken zijn de regel-, administratie- en controledruk in onderwijs en de aanvraagdruk in onderzoek. Ook de onderwijslast is zwaar, de staf-student ratio's voor onderwijs variëren van 1:30 tot 1:47 studenten. Daarnaast leiden veel tijdelijke contracten tot onzekerheid en ontevredenheid bij medewerkers en leggen deze extra druk op de zittende staf om – telkens opnieuw – nieuwe collega's in te werken.

Op alle juridische faculteiten bestaan grote zorgen over de aanwas van jonge onderzoekers. In de eerste geldstroom kunnen steeds minder middelen worden vrijgemaakt voor promovendi en promotietrajecten duren relatief lang. De gemiddelde promotieduur over de laatste 10 jaar ligt voor de rechtswetenschap op 68 maanden. De laatste paar jaar is een licht dalende trend zichtbaar. In vergelijking met de andere sociale wetenschappen en de geesteswetenschappen (Economie: 56; G&M: 62 en T&C 65) presteert de rechtswetenschap het minst goed.

Gemiddelde promotieduur in maanden, VSNU, naar HOOP-gebied en jaar van promotie

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
LAND	61	61	61	62	59	60	64	63	58	61
NATU	61	62	62	62	61	62	61	60	57	58
TECH	55	58	57	58	58	57	58	58	60	60
GEZO	61	61	61	62	62	63	63	63	60	62
ECON	56	57	58	54	56	56	54	55	58	58
RECH	66	70	69	72	69	69	68	67	66	64
G&M	61	60	63	64	60	62	63	63	62	62
T&C	63	67	65	64	71	64	66	64	64	63
Tot.	59	60	60	61	60	60	61	61	60	60

De afhankelijkheid van externe financiers als NWO en ERC blijft een voortdurende bron van zorg. Succes in de tweede geldstroom is er slechts in bescheiden mate en is vrij onevenwichtig verdeeld over de verschillende rechtsgebieden. Tot op heden participeren geen rechtswetenschappers in gehonoreerde Zwaartekrachtprogramma's.

In de jaren 2014 tot en met 2018 zijn in totaal 25 Veni's, 7 Vidi's en 2 Vici's toegekend binnen het vakgebied Recht. De onderzoeksgebieden waarin de subsidies zijn toegekend zijn met name meer internationaal georiënteerde subdisciplines, zoals: (internationaal) strafrecht, internationaal en Europees recht, mensenrechten, criminologie en rechtstheorie. In hetzelfde tijdsbestek zijn acht ERC Starting Grants en drie ERC Consolidators verworven op het gebied van internationaal belastingrecht, informatierecht, internationaal handelsrecht, rechtstheorie en criminologie.

De vrees bestaat dat de rechtswetenschap op termijn onvoldoende in staat is om gekwalificeerde onderzoekers aan te trekken om de kwaliteit van het rechtswetenschappelijke onderzoek en onderwijs op peil te houden. Vooral voor de kerngebieden van het Nederlands recht – privaatrecht, staats- en bestuursrecht, strafrecht en fiscaal recht - wordt het steeds moeilijker gepromoveerde kandidaten te interesseren in een carrière in de wetenschap. Vacatures voor UD's privaatrecht, strafrecht, staatsrecht, bestuursrecht evenen meestal weinig reacties op. In het Fiscaal recht kunnen omvangrijke vacatures vaak niet worden vervuld. Met enige regelmaat worden vacatures teruggetrokken, wordt gekozen voor de tijdelijke oplossing van niet-gepromoveerde docenten en gewacht op het afronden van het proefschrift van een geschikte kandidaat die vervolgens als UD aan de slag kan. Gesteld uiteraard dat de promovendus/beoogd UD kiest voor de wetenschap en niet voor een carrière buiten de academie. De aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt is groter voor juristen dan voor jonge onderzoekers in aanpalende disciplines (met uitzondering van Economie).⁹

Het bruto maandsalaris van een eerstejaars advocaat-stagiair bij gerenommeerde advocatenkantoren als Houthoff of CMS bedraagt respectievelijk € 3.594 en € 3.352 tegen een bruto maandsalaris van een eerstejaars promovendus van € 2.266. Een vierdejaars stagiair verdient een bruto maandbedrag bij genoemde kantoren van respectievelijk € 4.882 en € 5.093.¹⁰ Afgezien van dit soort salarissen voor talentvolle jonge afgestudeerden blijkt uit arbeidsmarktonderzoek van de VSNU dat het gemiddelde bruto maandsalaris van een WO-afgestudeerde anderhalf jaar na afstuderen € 2.865 bedraagt.¹¹ Dat bedrag ligt nog steeds substantieel hoger dan wat een universiteit haar promovendi kan bieden.

SWOT-analyse en speerpunten

De Raad van Decanen is sinds augustus in totaal vier maal bij elkaar gekomen en heeft bovenstaande ontwikkelingen in het recht en in de rechtswetenschap in extenso besproken. De raad ziet een belangrijke rol weggelegd voor de rechtswetenschap om een nationaal en internationaal leidende bijdrage te leveren aan de versterking van de rechtsstaat. De raad heeft een aantal urgente vragen geïdentificeerd die leven in de samenleving als gevolg van de toegenomen digitalisering, het probleemoplossend vermogen van de juridische instituties, de globalisering in het recht en de publieke belangen in private verhoudingen. Ze hechten groot belang aan de kracht van hun doctrinaire onderzoek, maar onderkennen ook de noodzaak van empirisch juridisch onderzoek, zowel voor de wetenschap als voor de rechtspraak, waar ze nauwe banden mee onderhouden. Ze willen daar graag in investeren. Om dit daadwerkelijk op te kunnen pakken, is het wel van groot belang dat de wetenschappelijke onderzoeksbasis substantieel wordt versterkt, want de sector Recht heeft een serieus probleem met de financiering van zijn onderzoekscapaciteit en met het aantrekken van jonge onderzoekers. De werkdruk als gevolg van de grote studentenaantallen die van kwalitatief goed onderwijs -gevoed door onderzoek- moeten worden voorzien, blijft een doorlopend punt van zorg. Het belang van diversiteit in de samenstelling van het personeelsbestand onderschrijven de decanen volledig, maar ze constateren ook dat er op het gebied van gender en etniciteit nog het nodige te winnen is. Een samenvatting van de bevindingen van de decanen is te zien in bijgaande SWOT-analyse.

9 Van Scherrenburg, M., Van der Werff, S & Zwetsloot, J. (2018). *Grote verschillen in arbeidsmarktpositie academici*. Amsterdam: SEO. Zie ook www.seo.nl/expertise/studie-werk.

10 Advocatie Magazine (2018). *De stand van de Advocatuur en het Notariaat*. Zie: www.advocatie.nl/stand-van-de-advocatuur-en-het-notariaat-2018-feiten-cijfers-en-leesvoer..

11 Academici op de arbeidsmarkt. Rapport Aansluiting arbeidsmarkt. VSNU-rapport (2016). *Academici op de arbeidsmarkt. Rapport aansluiting arbeidsmarkt*. Den Haag: VSNU.

SWOT van de sector

Sterktes	Zwaktes
<ol style="list-style-type: none"> 1. De rechtswetenschap is van eminent belang voor het behoud van een hoogwaardige democratische rechtsstaat, en daarmee indirect ook voor het welzijn en voor de welvaart van de Nederlandse burger. 2. Het rechtswetenschappelijk onderzoek en onderwijs is goed tot excellent. 3. De banden met maatschappelijke partners zijn van oudsher nauw, de aansluiting met en de impact op het juridische veld is goed. 4. De samenwerking tussen de juridische faculteiten is goed ontwikkeld.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De aanwas van jonge onderzoekers staat zwaar onder druk door gebrek aan eerste geldstroom financiering en door de concurrentie van het afnemend veld. 2. De aanwas van jonge onderzoekers in de tweede geldstroom is gering door de lage slagingskans. 3. De onderzoekscapaciteit voor jonge onderzoekers is klein door onvoldoende eerste geldstroom middelen en door een te grote onderwijslast. 4. De rechtswetenschappers hebben onvoldoende know how op het gebied van empirisch-juridisch onderzoek, terwijl de behoefte aan <i>evidence based law</i> in wetenschap en maatschappij groeit. 5. Er zijn te weinig vrouwelijke hoogleraren. Ook zijn er weinig medewerkers met een migratie-achtergrond in alle functiecategorieën.
Kansen	Bedreigingen
<ol style="list-style-type: none"> 1. Urgente maatschappelijke vraagstukken op het gebied van digitalisering, globalisering, balans tussen publiek en privaatrecht, gezag en effectiviteit van instituties, vragen om oplossingen. 2. In de rechtswetenschap is er een stevige basis in het doctrinaire onderzoek, maar ook is er veel ervaring met en gerichte belangstelling voor meer multi- en interdisciplinaire samenwerking. 3. Focus en massa in het onderzoek bevordert efficiency en effectiviteit van onderzoek.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De geringe omvang van de onderzoekscapaciteit maakt het onmogelijk sterk in te zetten op externe financieringsbronnen voor jonge onderzoekers. 2. Het verslechterde imago van de academische carrière door tijdelijkheid van aanstellingen en toegenomen werk- en prestatiedruk leidt tot een toenemend gebrek aan gepromoveerde stafleden. 3. Gebrek aan gepromoveerden betekent een bedreiging van de onderwijskwaliteit en zet de voor de academie onlosmakelijke verbinding tussen onderzoek en onderwijs zwaar onder druk.

De decanen hebben de mogelijkheid van het adresseren van deze thema's in een sectorplan Rechtsgeleerdheid met beide handen aangegrepen en in onderlinge afstemming zeven speerpunten gedefinieerd waarin hun faculteiten in verschillende samenstellingen de komende zes jaar zullen investeren.

Er is sprake van twee sectordoorsnijdende HR-speerpunten waaraan elke faculteit groot belang hecht en waaraan de faculteiten allemaal zullen meewerken. Het eerste speerpunt is: 'Vergrotten en versterken van de aanwas van jonge onderzoekers'. Het tweede speerpunt is: 'Diversiteit/Inclusiviteit' en dan met name de doorstroming van vrouwelijke wetenschappers naar de hoogste functiecategorieën en de vertegenwoordiging van wetenschappers met een migratieachtergrond in alle functiecategorieën. De beoogde targets voor een betere vertegenwoordiging van deze groepen binnen de wetenschappelijke staf worden verdisconteerd binnen de andere speerpunten. Daarnaast hebben de decanen één methodologische en vier thematische speerpunten gedefinieerd:

- Empirical Legal Studies
- Digital Legal Studies
- Conflictoplossende instituties
- Transformatieve werking van globalisering in het recht
- Herijking van publieke belangen in private verhoudingen.

Deze speerpunten zijn voor de hele sector van belang, maar concentratie en taakverdeling zal de effectiviteit van inzet van onderzoekcapaciteit versterken. Naast de eerdergenoemde gezamenlijke speerpunten 'Aanwas van jonge onderzoekers' en 'Diversiteit' hebben de decanen op basis van hun eigen facultaire strategie en expertise een keuze gemaakt voor maximaal twee speerpunten en deze in samenspraak met elkaar nader uitgewerkt ten behoeve van dit sectorplan. De verdeling van de speerpunten over de faculteiten is opgenomen in onderstaande tabel.

Keuzes voor speerpunten

	RUG	UvA	VU	EUR	UL	UU	TiU	RU	OU	UM
Aanwas jonge onderzoekers	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Diversiteit	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Empirical Legal Studies	●		●	●	●	●				
Digital Legal Studies		●					●	●		●
Conflictoplossende instituties					●	●		●		
Transformatieve werking van globalisering in het recht		●					●		●	●
Herijking van publieke belangen in private verhoudingen	●			●						

De Raad van Decanen is van mening dat hij met deze speerpunten een krachtige impuls zal geven aan de versterking van de rechtstaat en daarmee aan de concurrentiekracht van Nederland, zowel in nationaal als internationaal perspectief. Een nadere uitwerking van de speerpunten volgt hierna.

Speerpunt 1 Vergroten en versterken van de aanwas van jonge onderzoekers

De mogelijkheden om promovendi in de eerste geldstroom aan te stellen zijn in alle faculteiten afgenomen. Het beleid is er steeds meer op gericht om via de tweede en derde geldstroom de aanwas van jonge onderzoekers te vergroten. Aan deze werkwijze kleven voor- en nadelen. Het aangaan van de competitie met andere wetenschappers, ook internationaal, is leerzaam en bevordert de kansen in subsidietrajecten in de latere loopbaan. Samenwerking met partijen in de maatschappij is nuttig en beïnvloedt de impact van het verrichte onderzoek positief. De kans op succes in de verschillende programma's voor persoonlijke subsidies is echter redelijk ongewis. Weliswaar scoort de rechtswetenschap in vergelijking met andere sociale en geesteswetenschappen niet veel slechter, maar de overall percentages van succesvolle aanvragen zijn laag. De wel gehonoreerde aanvragen liggen vaak niet op het terrein van de kerngebieden van het recht wat druk zet op cruciale juridische onderzoeksterreinen en op het feit dat jonge wetenschappers die de subsidies hebben verworven veelal van internationale herkomst zijn. De vraag rijst ook of er voldoende promovendi met een Nederlandstalige achtergrond zijn met oog op doorstroming naar hogere functies binnen de academie en met het oog op het doceren aan Nederlandstalige opleidingen met het civiel effect. Dezelfde vraag kan gesteld worden over de uitstroom naar het afnemend veld dat gezien het belang van het Nederlands recht niet zomaar kan internationaliseren. In een aantal vakgebieden, zoals bijvoorbeeld ondernemingsrecht of fiscaal recht, staat de instroom in een promotietraject en in de UD-fase onder zware druk door de sterk concurrerende arbeidsmarkt die vaak aantrekkelijkere – materiële en immateriële - arbeidsvoorwaarden kan bieden dan universiteiten.

Behalve de instroom zijn ook de lange doorlooptijd van promotietrajecten (gemiddeld 68 ¹² maanden) en de uitval (rendement na 6 jaar ligt rond de 48 procent ¹³) een bron van zorg. De promotiecultuur van promoveren op omvangrijke monografieën kan daar mede debet aan zijn, maar ook de selectie van kandidaten, de kwaliteit van de PhD-opleiding, een te grote onderwijslast en de begeleiding door promotores zijn mogelijke oorzaken.

Onderzoeksmaster en honoursmaster toeleveranciers

Er zijn drie goedlopende onderzoeksmasters (UU, RUG, RU) die kunnen bogen op goede tot excellente evaluaties. De juridische faculteiten zijn van mening dat doorstroming vanuit de onderzoeksmasters een mogelijke oplossing kan bieden voor zowel de instroom in een promotietraject als het rendement ervan. De studenten van deze masters hebben intrinsieke belangstelling voor het verrichten van onderzoek en hebben in hun opleiding ervaring opgedaan met onderzoeksdesign en -methodologie. Specifiek aandachtspunt daarbij is dat juristen vaak meer gericht zijn op de rechtspraktijk dan op onderzoek en dat de instroom in en uitstroom vanuit deze programma's thans niet voldoende is om een hogere doorstroom naar de PhD-opleiding te genereren. De uitstroom uit de onderzoeksmasters is zeer laag met een gemiddelde van circa dertig afgestudeerden per jaar in de laatste vijf jaar¹⁴. Voor de groei van voor onderzoek goed voorbereide afgestudeerden moet dan ook worden ingezet op een substantiële instroom en uitstroom van studenten uit de onderzoeksmasters.

Niet alle goede bachelorstudenten met een gerichte onderzoeksbelangstelling kiezen echter voor een onderzoeksmaster. Zo is er een niet onbelangrijke groep uitstekende studenten die een of twee professionele masters volgen of voor een honours traject binnen een master kiezen. Met de extra's van het honours traject kunnen zij eveneens goed zijn toegerust voor een promotietraject. Voor de versterking van het onderzoekskarakter van honours trajecten is het wel noodzakelijk dat er extra ruimte wordt gemaakt voor methodische vraagstukken en voor de masterthesis.

12 Zie de tabel op pagina 57.

13 VSNU, Jaaropgaven werknemerpromovendi t/m 2015, Instroom en rendement, HOOP-gebied Recht.

14 Opgave Juridische faculteiten, oktober 2018.

In dit verband is de ontwikkeling van een tweejarige *T-shaped Honours* master met een uitgebreid onderdeel onderzoek en onderzoeksmethodologie en met inhoudelijke aansluiting op de speerpunten van dit sectorplan een buitengewoon belangrijke mogelijkheid om een grotere instroom in de PhD-trajecten te genereren.

De juridische faculteiten hebben het voornemen één landelijke tweejarige *T-shaped Honourmaster* (werktitel) te ontwikkelen en zullen daarvoor een beroep doen op de mogelijkheid van het verkrijgen van vrijstelling van de macrodoelmatigheidstoets, zoals vastgelegd in artikel 9 van de nieuwe Regeling Macrodoelmatigheid 2018.

Onderzoekscapaciteit voor jonge onderzoekers

Na afronding van de promotie bestaan op vrijwel alle faculteiten ruime mogelijkheden om door te stromen naar de functie van universitair docent/onderzoeker (UD). De omvang van de onderzoekscomponent in de taakstellingen is in veel faculteiten echter zo beperkt (gemiddeld rond de 30% met uitschieters naar beneden tot 20% en naar boven tot 38%) dat het voor startende UD's zeer moeilijk is een mooie onderzoekportefeuille op te bouwen binnen een redelijke termijn. Dit is ongunstig, zowel voor het carrièreperspectief van de individuele wetenschappers, als voor de concurrentiekracht van faculteiten die steeds afhankelijker worden van tweede en derde geldstroom onderzoekfondsen op landelijk en Europees niveau. Het creëren van postpromotieplaatsen moet een oplossing bieden voor het vergroten van de onderzoekscapaciteit voor jonge onderzoekers.

Key performance indicators

- Concentreren van vier tot vijf onderzoeksmasters op landelijk niveau, elk met een duidelijk onderscheidend profiel.
- Genereren van een stabiele instroom van twintig studenten per onderzoeksmaster per jaar en verhogen van de uitstroom naar vijftig afgestudeerden (na drie jaar) en tachtig afgestudeerden (na zes jaar).
- Versterken van het onderzoeksprofiel van de bestaande honours mastertrajecten en genereren van een uitstroom uit deze programma's van twintig afgestudeerden per jaar.
- Vergroten van het landelijke aantal eerste geldstroom promotieplaatsen met veertig plaatsen.
- Terugdringen van de mediane verblijfsduur per eerste geldstroom promotietraject van thans 68 maanden naar 62 maanden na 3 jaar en 56 maanden na 6 jaar.
- Creëren van dertig postpromotieplaatsen met een looptijd van drie tot vijf jaar (taakstellingen met minimaal 50% onderzoek) ten bate van het indienen van dertig Veni-aanvragen.

Speerpunt 2 Empirical Legal Studies

Van oudsher bestuderen en interpreteren rechtswetenschappers juridische bronnen. De techniek die het mogelijk maakt met een redelijke graad van aannemelijkheid te voorspellen hoe een andere jurist verdragen, wetten en rechterlijke uitspraken zal toepassen en interpreteren wordt doctrinaire analyse genoemd. Zowel in de wetenschap als in de praktijk verrichten juristen doctrinaire analyse, ze bestuderen de overwegingen die ten grondslag liggen aan wetgeving, vergelijken (soms over landsgrenzen heen) wetten en uitspraken van rechters en bezien of rechtsbeginselen (of gevolgtrekkingen aangaande bepaalde leerstukken) kunnen worden geformuleerd die voor de verdere rechtsvorming van belang zijn. In toenemende mate wordt de doctrinaire methode aangevuld met andere methoden, waaronder de empirische, en wordt ook de samenwerking met andere wetenschappen, waaronder de sociale wetenschappen en de geesteswetenschappen opgezocht.

Als zich nieuwe maatschappelijke verschijnselen voordoen, moet recht worden gevormd. Bij die rechtsvorming heeft de doctrine onder meer behoefte aan empirische onderbouwing. In Nederland wordt echter vrijwel geen systematisch onderwijs gegeven aan juristen in empirie en empirische methoden. Tot op heden zijn het dan vooral ook onderzoekers met een sociaalwetenschappelijke achtergrond die empirische methoden hanteren om het recht te bestuderen en te voeren. Probleem is dat deze onderzoekers er niet altijd in slagen de vanuit juridisch oogpunt juiste vragen te stellen en hun onderzoeksresultaten te vertalen naar concrete juridische stappen. De juristen zouden dus zelf meer aan het roer moeten staan. Een ander aandachtspunt is dat resultaten van empirisch onderzoek slechts beperkt tot de rechtspraktijk doordringen. Bedrijfsjuristen, rechters en advocaten vinden empirisch juridisch onderzoek wel van belang voor het goed functioneren van de rechtspraktijk. Praktijkjuristen missen echter vaak de kennis om onderzoeksbevindingen te vertalen naar implicaties voor het recht en de rechtspraktijk.¹⁵

Empirical Legal Studies (ELS) staat voor een stroming in het rechtswetenschappelijk onderzoek waarin empirisch juridisch onderzoek (kwalitatief en kwantitatief) wordt gedaan naar:

- de assumpties die aan het recht ten grondslag liggen;
- de wijze waarop het recht wordt toegepast en
- de effecten van het juridisch systeem en het recht in de 'echte' wereld.¹⁶

ELS legt ook de verbinding tussen wetenschappers die de inzichten uit empirische data willen begrijpen en benutten en de wetenschappers die de data genereren. Dit wordt ook wel de secundaire ELS genoemd.¹⁷

Het belang van ELS is groot. Dat geldt in wetenschappelijk en maatschappelijk opzicht. Meer onderzoek naar en inzicht in het functioneren van het recht en in de effectiviteit van rechtsregels en procedures draagt bij aan een verbetering van het wetgevingsproces en de rechtspraktijk (evidence-based law). Het belang daarvan komt onder meer tot uitdrukking in de adhesieverklaring voor meer ondersteuning van ELS, onderschreven door de Raad voor de Rechtspraak, de Directie Wetgeving van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, het Parket-Generaal en het Studiecentrum Rechtspleging.¹⁸ (Internationaal) strategisch is ELS interessant, omdat Nederland beschikt over een goede data-infrastructuur met populatieregistraties van velerlei aard. Bovendien heeft Nederland een open cultuur waar onderzoekers

15 NSCR, Nationale Stimuleringsactie Empirical Legal Studies, juli 2018.

16 Bijleveld, C. (2017). *Research methods for empirical legal studies: an introduction*. Amsterdam: Bijleveld, C.

17 Van Boom, W.H. & Giesen, I. (2018). Tien jaar civilologie: hoe ver staan de luiken open? In J. Baeck (eds.) *Privaatrecht in actie!* Brugge: Die Keure.

relatief eenvoudig toegang krijgen tot gegevens over juridische geschillen en afdoeningen. Stimulering van ELS kan ertoe leiden dat Nederland in Europa een vooraanstaande rol gaat innemen op het gebied van empirisch-juridisch onderzoek.

Een van de grote obstakels voor de verdere uitbouw van ELS is dat de huidige wetenschappelijke staf aan de juridische faculteiten meestal niet geschoold is in empirische onderzoeksmethoden. Daarom is het noodzakelijk dat een nieuwe generatie empirisch-juristen wordt opgeleid die in staat is om empirisch onderzoek te doen en dat te vertalen naar de implicaties voor rechtsnormen en de rechtspraak. Daarnaast moeten algemeen juristen zodanig worden opgeleid dat zij ELS-bevindingen kunnen interpreteren en gebruiken. Daartoe zal een stevige investering in onderzoekcapaciteit en zal ELS in het onderwijs worden versterkt.

Extra aandacht voor ELS in het juridisch onderwijs sluit tevens aan bij de in (belangrijke delen van) de advocatuur gevoelde behoefte aan juristen met bredere kennis dan alleen het recht¹⁹. Zij komt in belangrijke mate tegemoet aan het pleidooi vanuit het juridische veld voor een *T-shaped Lawyer*, een jurist die diepgaande juridische kennis (de staander van de T) combineert met brede kennis van andere disciplines en academische vaardigheden (de ligger van de T).²⁰

Key Performance Indicators

- Nederland heeft binnen Europa aantoonbaar een leidende positie op dit terrein. Dit blijkt uit kwaliteit en kwantiteit van nationale, Europese en internationale publicaties; nationale en internationale erkenning en reputatie van onderzoeksleders en de impact van de wetenschap op de samenleving en de beroepspraktijk. In evaluaties, zoals het SEP, wordt het onderzoek als zeer goed tot excellent beschouwd.
- Elk van de deelnemende faculteiten zal een of meer leerstoelhouders op dit terrein benoemen. Daarnaast versterken zij de aanwezige ELS-onderzoeksgroepen, zodat coherente onderzoeksgroepen ontstaan van substantiële omvang. Ter ondersteuning hiervan stellen zij een – in onderling overleg nader te bepalen – aantal PhD-posities in en creëren zij een aantal postpromotieplekken.
- Op de deelnemende faculteiten is een nieuwe generatie ELS-onderzoekers opgeleid.
- Landelijk komt er één netwerk/opleiding voor het versterken van de voor ELS benodigde onderzoeksvaardigheden van studenten, promovendi en senioronderzoekers van de deelnemende faculteiten (actieve beheersing).
- Het curriculum van de opleidingen Rechtsgeleerdheid van de deelnemende faculteiten bevat een zelfstandig herkenbare vorm van ELS-onderwijs in de vorm van een vak of een minor ter duiding van empirisch onderzoek (passieve beheersing).
- Er is een adequate infrastructuur voor ELS-data die voldoet aan eisen op het gebied van privacy, kwaliteit en beschikbaarheid voor derden.

18 Bijlage V uit Elbers, N., Malsch, M., Van der Laan, P., Akkermans, A. J., & Bijleveld, C. (2018). *Nationale Stimuleringsactie Empirical Legal Studies*. (1 ed.) Amsterdam: NSCR.

19 Snoep, M., Croiset van Uchelen, A., Rijlaarsdam, J., Ulrici M. & Visser, B.B. (2014, 17 maart) *Opleiding jurist moet breder*. NRC.

20 Mak, E. (2017). *The T-shaped Lawyer and Beyond: rethinking legal professionalism and legal education for contemporary societies*. Oratie UU.

Speerpunt 3 Digital Legal Studies

Onderzoek op het terrein van Law and Technology en Data Science concentreert zich aan de juridische faculteiten op een aantal speerpunten met eigen accenten per faculteit, zoals bijvoorbeeld data science, privacy of cybersecurity. Samen bestrijken de faculteiten het gehele veld en investeren zij specifiek in verdieping op geselecteerde gebieden. Dat maakt Nederland een sterk kennisland voor verdere ontwikkeling van onderzoek naar de digitale samenleving.

Digital justice en digitale infrastructuur

Kunstmatige intelligentie kan worden gebruikt om nieuwe inzichten op te doen of bepaalde juridische processen te versnellen. Een voorbeeld is predictive judicial decision making, waarbij algoritmes worden ontwikkeld die met een grote mate van nauwkeurigheid kunnen voorspellen tot welke uitspraak een rechter zal komen. De ingebruikname van kunstmatige intelligentie door de rechtspraak (Legal Tech) heeft ook reeds geleid tot *decentralized dispute resolution platforms* (Smart Dispute Resolution) waar systemen zonder menselijke interventie op basis van game theory tot een beslissing komen in rechtelijke geschillen.

Er is behoefte aan onderzoek is geboden waarin al in een vroeg stadium wordt gereflecteerd op de vraag hoe de rechtspraak op bovengenoemde ontwikkelingen kan of moet inspelen. Wetgevers en rechters zullen indringend met de vraag worden geconfronteerd of en hoe deze technieken kunnen helpen bij de rechtsvinding, of en in hoeverre dit de rechtseenheid (en de vergelijkbaarheid van bijvoorbeeld straftoemeting) bevordert, en, spiegelbeeldig, wat dit doet met de ruimte die de rechter nog heeft om individueel maatwerk te bieden, wat traditioneel bij uitstek is beschouwd als een asset van het gerechtelijk proces. Ook het bewijsrecht, of althans de praktische invulling en toepassing daarvan, zal opnieuw doordacht moeten worden als nieuwe digitale technieken steeds indringender kunnen worden ingezet op het terrein van de waarheidsvinding. Zo wordt in de strafrechtelijke opsporing in toenemende mate gebruikgemaakt van een groot scala aan geavanceerde onderzoeksmethoden met behulp van digitale techniek.

De komende jaren wordt ook ingezet op het versterken van de methoden en technieken van Legal Tech, zoals bijvoorbeeld *text mining*, *topic modeling* en *natural language processing*. Voor het succesvol inzetten van deze methoden in de rechtspraak en in het juridisch onderzoek is doorontwikkeling nodig. Daarbij is het essentieel de samenwerking te zoeken tussen juristen en data scientists, en te investeren in de benodigde digitale infrastructuur.

Belangrijke onderzoeksthema's zijn daarbij de balans tussen nationale en Europese regulering, *hard law* en softe zelfregulering en *code as law*; herijking van het procesrecht in het licht van Legal Tech; het ontwikkelen van een data-infrastructuur voor wetgeving en rechtspraak en ethische dilemma's bij gebruik van algoritmes.

Onderzoeksvragen:

- Welke juridische instrumenten kunnen worden aangewend om publieke en private belangen te waarborgen bij gebruik van kunstmatige intelligentie in de rechtspraak en in de samenleving;
- Hoe kan het klassieke rechtssysteem, dat is opgebouwd uit algemene regels en wordt gekenmerkt door een zekere generalisatie, ruimte bieden aan een 'recht' dat bestaat uit een veelheid aan complexe parameters, waaruit met behulp van computerkracht rechtsgevolgen voor individuen kunnen worden gedestilleerd.
- Welke doorontwikkeling in methoden is mogelijk en welke digitale infrastructuur is nodig om maatwerk en rechtvaardige oplossingen te kunnen leveren bij gebruik van kunstmatige intelligentie in de rechtspraak en in de samenleving?

Digitale transformatie: Privacy, gegevensbescherming, meningsvorming en cybersecurity

De digitalisering van de samenleving levert veel kansen op, maar vergroot tevens het risico op inbreuk op fundamentele rechten zoals privacy/gegevensbescherming, vrijheid van meningsuiting en discriminatie van burgers. Zowel in hun verhouding tot de overheid als in particuliere relaties met organisaties en bedrijven (bijvoorbeeld bij sociale media en andere digitale platforms) is het van belang dat deze belangen gewaarborgd zijn. Onderzoek op dit terrein vindt vanuit de juridische discipline op verschillende niveaus plaats, maar ook in interdisciplinair verband. Er is aandacht voor doctrinaire analyses om te bepalen of bestaande regelgeving, zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de grondrechtenbescherming via het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en het Handvest van de grondrechten van de EU (EU-Handvest), voldoende in staat is om fundamentele rechten in de digitale samenleving te waarborgen. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de technische aspecten van de digitalisering. Verder gaat de bescherming van persoonsgegevens in de praktijk vaak gepaard met vragen over eigendom van data of zeggenschap over digitale producten (inclusief licenties). Op een algemener niveau worden normatieve vragen gesteld over de balans tussen innovatie, regulering en ethische aspecten van nieuwe technologieën

Onderzoeksvragen

- Hoe kunnen fundamentele rechten van burgers gewaarborgd blijven bij een voortschrijdend gebruik van nieuwe technologieën in de samenleving.
- Welke balans kan worden gevonden tussen innovatie en regulering.
- Hoe kunnen burgers en organisaties worden beschermd tegen cybercrime en hoe kan de nationale veiligheid worden gewaarborgd.
- Welke zeggenschap zouden burgers moeten hebben over het gebruik van hun persoonsgegevens in het economisch verkeer.
- Hoe moet in de context van vrije meningsvorming worden omgegaan met vragen rond onder meer profilering en disinformatie, evenals de rolverdeling van betrokken stakeholders?

Belangrijke onderzoeksthema's zijn daarbij de verhouding tussen opsporingsbevoegdheden en bescherming van fundamentele rechten; het waarborgen van toegang tot (overheids) diensten voor alle burgers; eigendom van data/persoonsgegevens; vrije meningsvorming, de balans tussen contractuele en andere economische rechten en bescherming van persoonsgegevens; en regulering via het recht of via technologie.

Key Performance Indicators

- Deelnemende faculteiten zijn nationaal en internationaal leidend op het terrein van fundamenteel en interdisciplinair onderzoek naar de normatieve en andere aspecten van de digitale samenleving. Er komen intensieve vormen van samenwerking en valorisatie op transatlantisch niveau, resulterend in internationaal leiderschap op dit terrein. Leiderschap blijkt uit de internationale erkenning en reputatie van onderzoekers en de impact van de wetenschap op de samenleving. In evaluaties, zoals het SEP, wordt het onderzoek als zeer goed tot excellent beoordeeld.
- Deelnemende faculteiten investeren in de versterking van bestaande topinfrastructuur en de verdere ontwikkeling ervan in onderwijs en onderzoek. Verdere internationalisering wordt bevorderd onder meer door het aangaan van (interdisciplinaire) samenwerkingsverbanden en activiteiten zoals de organisatie van jaarlijkse grote conferenties; deelname aan buitenlandse conferenties; publicaties en deelname aan tijdschriftredacties in gezaghebbende internationale en nationale tijdschriften.
- Deelnemende faculteiten vormen consortia met (internationale) instituten en realiseren financiering uit onderzoeksfondsen.
- Elk van de deelnemende faculteiten richt een coherente onderzoeksgroep in van substantiële omvang onder leiding van een leerstoelhouder op dit terrein. Ter ondersteuning hiervan en voor het opleiden van nieuwe onderzoekers met expertise stellen zij een – in onderling overleg nader te bepalen - aantal PhD-posities in en creëren zij een aantal postpromotieplekken.
- In het onderwijscurriculum van de betrokken faculteiten is zowel in de bachelor- als in de masterprogramma's wezenlijk aandacht voor het speerpunt, zoals bijvoorbeeld in de vorm van capita selecta, minoren, mastertracks of masterprogramma's.

Speerpunt 4 Conflictoplossende instituties

De rechtswetenschap ziet het als haar missie bij te dragen aan een fundamentele herbezinning op het probleemvoorkomend en probleemoplossend vermogen van de rechtsstatelijke instituties. Twee deels tegenstrijdige ontwikkelingen vragen reflectie. Enerzijds verlangt het publiek voor grote en nieuwe maatschappelijke problemen effectieve en snelle oplossingen. Daarvoor wordt een steeds indringender beroep gedaan op de rechtspraak (bijvoorbeeld bij klimaatvraagstukken en aansprakelijkheidstellingen rondom gaswinning of militaire missies, waarbij steeds vaker grondrechten worden ingeroepen) en op de politieke en bestuurlijke instituties (denk aan het voorkomen van huiselijk geweld, terrorisme of nieuwe financiële crises). De verwachtingen over het probleemvoorkomend en -oplossend vermogen van die instituties zijn hoog. Het idee groeit – zowel bij de burger als de overheid – dat het rechtssysteem daartoe een effectiever instrumentarium moet bieden. Anderzijds leeft onder de bevolking de gedachte dat overheidsinstituties de voeling met hun leefwereld kwijt zijn. Bovendien is de rechtspraak voor een deel van de burgers steeds moeilijker toegankelijk. Door toegenomen fragmentering en polarisering is de verbinding met de samenleving voor alle instituties complexer geworden. Het gezag van bestuur, wetgever en rechter in de samenleving staat onder druk. Tegelijkertijd moeten zij effectieve oplossingen bieden voor grote en nieuwe maatschappelijke problemen. Met oog daarop richt dit speerpunt zich op het vergroten van de slagkracht van de instituties en van het juridisch instrumentarium met als doel hun gezag en legitimiteit in onze fragmentariserende samenleving te behouden.

Het probleemvoorkomend en -oplossend vermogen van de bestuurlijke instituties

De afgelopen decennia nam het toezicht van bestuurlijke instituties op cruciale maatschappelijke sectoren sterk toe. Zo heeft het financiële toezichtrecht een hoge vlucht genomen, waarbij de financiële crisis van 2008 een sterke katalysator is geweest. Een vergelijkbare centralisering van institutionele actie geldt voor toezicht op andere vitale sectoren, zoals de voedselvoorziening, de energiesector, de zorg, de verkeersveiligheid en het onderwijs. Van de bestuurlijke instituties wordt verwacht dat zij de burger bescherming bieden tegen (deels nieuwe, deels nieuw ontdekte) risico's die op deze terreinen bestaan – en waarover goed geïnformeerde burgers ook steeds meer weten. Tegelijkertijd worden decentrale instituties zoals gemeenten belangrijker op allerlei andere terreinen, zoals het sociale domein en het zorgdomein. Ook in migratiekwesties en duurzaamheidskwesties nemen zij steeds meer het voortouw. Van de wetgever wordt verwacht dat deze snel en efficiënt op maatschappelijke problemen inspeelt.

Belangrijke onderzoeksthema's zijn onder andere de integriteit van de staatsmachten, de wisselwerking tussen recht en markt, en de rechtsbescherming tegen de overheid, inclusief vragen over overheidsaansprakelijkheidsrecht.

Onderzoeksvragen:

- Welke verbeteringen van het juridische instrumentarium kunnen de slagkracht van de bestuurlijke instituties vergroten en welke grenzen stellen mensenrechten, constitutie en rechtsstaat daaraan.
- Hoe is de tegenstrijdige beweging van centralisering en decentralisering te duiden en wat zijn de gevolgen daarvan voor het institutionele kader.
- Waar ligt de juiste balans tussen publieke en private mechanismen van toezicht en probleemvoorkoming en welke oplossingen kan het recht bieden voor gebreken bij het toezicht.
- Hoe kunnen de integriteit en legitimiteit van de bestuurlijke en volksvertegenwoordigende instituties worden behouden in onze fragmentariserende samenleving?

Het probleemvoorkomend en -oplossend vermogen van de rechtspraak

Gerechtelijke procedures zijn tijdrovend, kostbaar en emotioneel belastend. Begrijpelijkerwijs wordt er steeds meer naar gestreefd een onnodig beroep op de rechter te voorkomen. Op alle rechtsgebieden worden uiteenlopende initiatieven voor buitengerechtelijke geschilbeslechting ontplooid, bijvoorbeeld via klachteninstituten of bestuurlijke voorprocedures. Tegelijkertijd blijft het voor alle rechtsterreinen cruciaal dat de toegang tot een faire, efficiënte en effectieve rechterlijke procedure voor een overheidsrechter beschikbaar is – vooral ook voor de zwakkeren in de samenleving. Juist zij mogen van recht en rechter bescherming verwachten. De drempel om naar de rechter te stappen is de laatste jaren door bezuinigingen echter juist hoger geworden.

Daar waar burgers - en civil society - wél de weg naar de rechter weten te vinden, vragen zij steeds meer van die rechter. De rechter is de laatste jaren in toenemende mate verworden tot een 'maatschappelijke probleemoplosser'. Waar men van mening is dat de andere instituties achterblijven, wordt een beroep gedaan op de rechter: van klimaatbescherming tot zwarte piet, van fijnstofuitstoot tot tabaksmisbruik, van toenemend gebruik van de Engelse taal in het onderwijs tot gasboringen. De verwachtingen van wat de rechter vermag zijn hier hoog, soms wellicht te hoog.

Belangrijke onderzoeksthema's zijn daarbij onder meer de effectiviteit en rechtvaardigheid van buitengerechtelijke geschiloplossingen, de balans tussen publiek en privaatrecht, de (on)wenselijkheid van drempels voor toegang tot de rechter, herijking van procesrecht, de conflictoplossende attitude van de rechter en diens responsiviteit en sensitiviteit, het conflictoplossend vermogen van het (straf)recht door effectieve waarheidsvinding, de juiste balans tussen rechterlijke terughoudendheid en rechterlijk activisme, uitspraakbevoegdheden van de rechter en hun effectiviteit en legitimiteit, en de juiste mate van dialoog tussen nationale en internationale rechterlijke fora.

Onderzoeksvragen

- Wanneer en hoe kunnen conflicten effectief en rechtvaardig buiten de rechtszaal worden opgelost;
- Hoe blijft het ultimatum remedium van de gang naar de rechter voor iedereen mogelijk;
- Hoe kan het rechterlijk instrumentarium worden verbeterd om geschillen die de rechter worden voorgelegd daadwerkelijk en effectief op te lossen;
- Hoe kan de rechter zijn rol als probleemoplosser voor grote maatschappelijke vraagstukken het beste vervullen en welke grenzen zijn er voor die rol?

Key performance indicators

- Nederland behoort tot de leidende wetenschapslanden op dit terrein, blijkend uit kwaliteit en kwantiteit van nationale, Europese en internationale publicaties; nationale en internationale reputatie van de onderzoeksleders en de impact van de wetenschap op samenleving en beroepspraktijk (wetgeving, rechtspraak en bestuurlijk beleid). In evaluaties, zoals het SEP, wordt het onderzoek als zeer goed tot excellent beoordeeld.
- Elk van de deelnemende faculteiten richt een coherente onderzoeksgroep in van substantiële omvang onder leiding van een leerstoelhouder op dit terrein. Ter ondersteuning hiervan stellen zij een – in onderling overleg nader te bepalen – aantal PhD-posities in en creëren zij een aantal postpromotieplekken.
- De betrokken faculteiten zetten binnen Nederland op het speerpunt gerichte wetenschappelijke consortia op met deelname vanuit de praktijk. Na drie jaar wordt een Europees consortium met betrokkenheid vanuit de EU en de Raad van Europa tot stand gebracht. De consortia realiseren gezamenlijke publicaties, nationale, Europese en internationale congressen en succesvolle aanvragen voor EU-projecten, zoals onder Horizon Europe.
- Bij de onderzoeksprogramma's en – projecten rond het speerpunt worden stakeholders uit het publieke en private domein intensief betrokken. Hun waardering blijkt uit deelname aan congressen, postacademisch onderwijs, contractonderzoek en advieswerk.
- In het onderwijscurriculum van de betrokken faculteiten is zowel in de bachelor- als in de masterprogramma's wezenlijk aandacht voor het speerpunt, zoals bijvoorbeeld in de vorm van capita selecta, minoren, mastertracks of masterprogramma's.

Speerpunt 5 Transformatieve werking van globalisering in het recht

De rechtswetenschap ziet het als een van haar belangrijke taken om een internationaal leidende bijdrage te leveren aan de kennis over hoe het recht processen van globalisering kan vormen en sturen, zodat de belangen van individuen, groepen en samenlevingen beter beschermd worden. Drie redenen liggen ten grondslag aan de ambitie om de komende jaren sterk op dit onderwerp in te zetten:

- Het recht heeft een belangrijke rol bij het realiseren van kansen van globalisering, bijvoorbeeld door het faciliteren van toegang tot goederen en diensten, informatie, kennis, onderwijs en zorg. Het is van groot maatschappelijk belang deze rol van het recht verder te optimaliseren.
- Het recht heeft ook een belangrijke rol bij het effectief reageren op bedreigingen die globalisering met zich meebrengt; zo moet het recht ook deel zijn van de oplossing van bedreigingen als financiële instabiliteit, globalisering van gezondheidsrisico's, milieueffecten van groei in consumptie, klimaatverandering, en migratie.
- Het vermogen van het recht om kansen te helpen realiseren en effectief te reageren op bedreigingen, is zelf aan sterke verandering onderhevig. Globalisering heeft een transformatieve werking op het recht, omdat het gepaard gaat met verschuiving van effectieve macht van staten naar andere niveaus waar publiek gezag wordt uitgeoefend, en naar andere (ook private) actoren die zich vergaand onttrekken aan traditionele rechtssystemen. Globalisering heeft ook een transformatieve

werking voor het recht van de Europese Unie (EU), nu de EU haar rol claimt bij het mitigeren van de negatieve gevolgen van globalisering en het versterken van de positieve effecten ervan, rechtstreeks voor onze regio (bijvoorbeeld consumentenbescherming), en indirect door de standaard te zetten (bijvoorbeeld de Algemene Verordening Gegevensbescherming). Globalisering dwingt ook tot transformatie van het internationale rechtssysteem: we zien nieuwe vormen van samenwerking en organisatie, nieuwe vormen van regulering, mengvormen van publieke/private samenwerking en ook hier nieuwe vormen van geschillenbeslechting.

Tegen deze achtergrond van het belang van recht in relatie tot globalisering, en de veranderingen die het recht zelf ondergaat als gevolg van globalisering, zet de rechtswetenschap in het bijzonder in op drie onderzoekslijnen.

Transformatie van legitimiteit: democratie, rechtsstaat en verantwoordelijkheid

De uitoefening van publiek gezag op internationaal en Europees niveau en de grotere rol van andere actoren – die direct voortvloeien uit globalisering - leidt tot een fundamentele transformatie van de wijze waarop kernwaarden als democratie, rechtsstaat en verantwoordelijkheid (traditioneel verbonden aan de dominante rol van de staat en nationaal recht) gestalte krijgen. Mogelijk leiden zij ook tot een transformatie van deze kernwaarden zelf. Vragen over legitimiteit van publiek gezag in een nieuwe reconfiguratie leiden tot terugtred en betwisting van bovennationaal recht. Dit gaat ten koste van het vermogen van die rechtssystemen om kansen van globalisering te realiseren en te reageren op bedreigingen. Een bijkomende uitdaging ligt in de opmars van transnationale instellingen als multinationals, de verandering van de dragers van het publiek debat (sociale media) en informatie.

Onderzoeksvragen:

- Wat is de impact van Europeanisering en internationalisering van het recht op legitimiteitsprocessen die in het hart liggen van liberale democratieën?
- Wat zijn de gevolgen voor democratische rechtsvorming van een enerzijds globaliserende, maar anderzijds wereldwijd steeds verder versplinterende publieke sfeer. En hoe kan de waarde van democratische rechtsvorming in deze situatie nieuwe vormen aannemen?
- Zijn de internationale en Europese besluitvormingsprocessen voldoende transparant en open voor inspraak, voor bedrijven en maatschappelijke organisaties, en hoe kan het recht het belang van transparantie waarborgen?
- Is de doctrine van de machtscheiding nog relevant in een globaliserende wereld, en hoe kan het recht bijdragen aan nieuwe evenwichten?
- Hoe kunnen verschillende rechtssystemen samenwerken om democratische en rechterlijke controle en verantwoordelijkheid te waarborgen?

Verplaatsing van de behartiging van publieke belangen naar andere actoren

Een tweede thema is de verplaatsing van politiek, en de behartiging van publieke belangen naar andere actoren dan de staat en internationale organisaties, zoals informele internationale instituties, expertgroepen, maar ook private actoren. Traditionele vormen van regulering via verdragen en internationale organisaties maken plaats voor mengvormen van publieke en private regulering (visserij, ontbossing, klimaat) en samenwerking (publiek-private partnerships op het gebied van global health). Dit proces biedt kansen als nieuwe actoren, vaak met meer middelen en expertise, betrokken worden. Zo bieden de toename van (vaak in internationale verbanden ontwikkelde) natuurwetenschappelijke en medische kennis en de beschikbaarheid van private financiering kansen op versterking van de behartiging van publieke belangen. De vraag is hoe de huidige globaliserende rechtsorde deze kansen optimaal kan faciliteren. De verplaatsing van behartiging van publieke belangen kent ook risico's, omdat deze actoren niet zijn ingebed in het recht en verzekerd moet blijven dat het recht voldoende waarborgen blijft bieden voor de bescherming van publieke belangen.

Onderzoeksvragen:

- Hoe kunnen publieke belangen juridisch worden geborgd in publiek-private samenwerking op internationaal niveau (gezondheidszorg, visserij, certificatie).
- Hoe kan het recht de voordelen van internationale publiek-private samenwerking beter faciliteren.
- Aan welke voorwaarden moeten internationale expert-organisaties zoals het Intergovernmental Panel on Climate Change voldoen gezien hun invloed op democratie en rechtspraak.
- In hoeverre kunnen staten via uitoefening van extraterritoriale jurisdictie niet statelijke actoren onderwerpen aan nationaal recht – bijvoorbeeld bij actoren als Facebook en Google.
- In hoeverre kan het (internationaal) privaatrecht een middel worden voor het realiseren van publiek doelen door private actoren?

Effectieve rechtsbescherming

Een kernfunctie van rechtssystemen is het waarborgen van toegang tot het recht voor burgers. Dit betreft niet alleen bescherming van individuen tegen macht, maar ook het optimaliseren van de kansen (toegang tot diensten en producten) die globalisering voor burgers kan bieden. Het proces van globalisering verandert toegang tot het recht en effectieve rechtsbescherming fundamenteel. In een situatie waarin de band tussen overheid en burger niet meer bepalend is, waar macht is verspreid over verschillende gezagsniveaus en verschillende actoren, of waar de overheid nieuwe vormen van regulering gebruikt (zoals soft law of technische standaards), verandert de bescherming van individuele vrijheid, bescherming tegen willekeur, bevordering van rechtszekerheid en rechtsgelijkheid en bescherming van kwetsbare groepen (werknemers, consumenten, patiënten, minderheden).

Onderzoeksvragen:

- Hoe kan de positie van rechtszoekenden worden beschermd in een situatie waarin rechtsregels op verschillende niveaus (nationaal, Europees en internationaal) worden gearticuleerd en waarin effectieve macht verschuift naar private actoren.
- Hoe kunnen staten door verruiming van regels over rechtsmacht, en nieuwe vormen van samenwerking, effectieve bescherming bieden tegen private actoren die vanuit andere landen opereren, maar transnationale impact hebben op fundamentele rechten en publieke waarden als milieubescherming en gezondheid.
- In hoeverre biedt privatisering van geschillenbeslechting in grensoverschrijdende geschillen een adequate compensatie voor de verandering van traditionele rechtsbescherming.
- Hoe kan de strategie van de EU gericht op rechtsbescherming (bijvoorbeeld bescherming van consumenten tegen risico's van een wereldwijde digitale markt door hun toegang tot het recht te verbeteren, onder andere via de New Deal for Consumers), effectief werken in relatie tot actoren buiten het grondgebied van de EU.
- Wat is in deze veranderende omgeving nog de rol van bovennationale mensenrechten als waarborg voor rechtsbescherming, gezien het feit dat zij niet direct van toepassing zijn op andere actoren dan staten?

Key performance indicators

- Nederland behoort tot de internationaal toonaangevende landen op dit wetenschappelijke terrein, blijkende uit kwaliteit en kwantiteit van wetenschappelijke publicaties in internationale toptijdschriften; internationale erkenning en reputatie van de onderzoekers, en de impact van de wetenschap op het nationale en internationale debat over rechtsontwikkeling. In evaluaties, zoals het SEP, wordt het onderzoek als zeer goed tot excellent beoordeeld.
- Elk van de deelnemende faculteiten richt een coherente onderzoeksgroep in van substantiële omvang onder leiding van een leerstoelhouder op dit terrein. Ter ondersteuning hiervan stellen zij een – in onderling overleg nader te bepalen – aantal PhD-posities in en creëren zij een aantal postpromotieplekken.
- De deelnemende faculteiten hebben effectieve samenwerkingsverbanden met ministeries, internationale organisaties en maatschappelijke partners gerealiseerd, die een effectieve kenniscyclus ondersteunen, zodat onderzoek vraag gestuurd is en de uitkomsten impact hebben op het debat over de rechtsontwikkeling.
- De partners hebben een structurele samenwerking met nationale en internationale actoren gerealiseerd in de vorm van deelname in advies- en expertorganen.
- De samenwerkende universiteiten nemen een vooraanstaande plek in in het aanjagen van het publieke debat over transformatieve werking van globalisering in het recht. Dit blijkt onder meer uit policy reports, blogs, media-optredens.
- De partners doen met succes mee in internationale consortia-aanvragen en slagen erin om de capaciteit voor kennisvermeerdering op deze wijze structureel te versterken en de eerste geldstroomfinanciering structureel aan te vullen met externe financiering.
- In het onderwijscurriculum van de betrokken faculteiten is zowel in de bachelor- als in de masterprogramma's wezenlijk aandacht voor het speerpunt, zoals bijvoorbeeld in de vorm van capita selecta, minoren, mastertracks of masterprogramma's.

Speerpunt 6 Herijking van publieke belangen in private verhoudingen

Publieke, boven-individuele belangen werken in toenemende mate door in private verhoudingen. De overheid heeft de laatste decennia vele taken – en daarmee ook publieke belangen – als het ware ‘ge-outsourced’ aan de burger, in vertrouwen op de regulerende werking van de markt. Naast semipublieke instellingen en supranationale organisaties is vooral ook aan private partijen een steeds belangrijker rol toebedeeld bij de regulering en bescherming van publieke belangen. Privaat ontwikkelde arrangementen zouden beter aansluiten bij moderne concepten van autonomie en individualiteit, en effectiever en efficiënter ordenend werken.

De interactie van publieke en private belangen is de afgelopen jaren alleen maar complexer geworden, waarbij een eenduidige afbakening van private en publieke belangen lang niet altijd mogelijk is en deze belangen ook niet altijd lijnrecht tegenover elkaar staan. Zo kan beargumenteerd worden dat de individuele wilsautonomie – die zich bijvoorbeeld uit in contractsvrijheid – ook een publiek belang is. Of het nu gaat om het privatiseren van voorheen openbare diensten of activiteiten van publiek belang (bijvoorbeeld ProRail, PTT, UWV of de energiesector), om zelfregulering in bepaalde marktsectoren (bijvoorbeeld gedragscodes in de financiële sector), of om het bepalen van de publieke verwachtingen voor private activiteiten (bijvoorbeeld de overheidsingrepen bij banken of verzekeraars), het resultaat is een complexe mix van belangen en actoren; soms in concurrentie, soms in coalitie. Hier komt bij dat markten niet langer samenvallen met de grenzen van de staat, net zomin als de effecten van economische activiteiten bij de grenzen ophouden. Er is een sterke opkomst van wereldwijd opererende grote private partijen, zoals hi-tech bedrijven als Google, Amazon en Facebook. Kenmerkend is dat zij minder gebonden zijn aan grenzen van nationale soevereiniteit en jurisdictie, maar in de praktijk een veelal dominante maatschappelijke positie innemen en het leven en welzijn van burgers mede bepalen. Daarnaast werken private partijen steeds meer in samenwerkingsverbanden om zo hun eigen belangen sterker te kunnen behartigen.

Nieuwe uitdagingen

De bescherming van publieke belangen langs private weg komt door de hiervoor genoemde ontwikkelingen steeds meer onder druk te staan, zowel in Nederland en Europa als op internationaal niveau. In deze veranderende wereld wordt de vraag actueler hoe boven-individuele publieke belangen het beste verankerd kunnen worden. Traditionele concepten staan ter discussie. Een herijking is nodig. Zo bestaan er bijvoorbeeld mede naar aanleiding van de recente wereldwijde financiële crisis verschillende opvattingen over de vraag of een meer centrale, sturende rol van de overheid voor maatschappelijk essentiële sectoren noodzakelijk is. Een belangrijke factor hierbij is ook dat de te beschermen – soms onderling conflicterende – publieke belangen in aard en omvang toenemen. Centraal staat de vraag in hoeverre in de 21e eeuw tegen de achtergrond van de trend naar een compacte(re) overheid publieke belangen en waarden via private verhoudingen effectief kunnen worden geborgd in een rechtssysteem, dat mede is gebaseerd op zelfregulering en autonomie van private partijen. Met name het noodzakelijke streven naar een duurzamere samenleving, zoals vastgesteld in de Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties, stelt Nederland, Europa en de rest van de wereld voor grote uitdagingen. Dit betreft vooral publieke belangen en waarden, zoals mensenrechten (bijvoorbeeld bescherming van het gezinsleven en van eigendomsrechten), milieu- en klimaatbeleid, distributie van welzijn en zorg, sociale zekerheid en werknemersrechten, belastingheffing, algemene nutsvoorzieningen, stabiliteit van de financiële sector, mededingingsrecht en de positie van consumenten en van investeerders, goed ondernemingsbestuur (governance). Op al deze terreinen dringt de vraag zich op of de beginselen van behoorlijk bestuur die gedurende jaren het gedrag van de overheid hebben genormeerd mutatis mutandis ook moeten worden toegepast op private partijen die betrokken zijn bij de borging van publieke belangen.

Deze overkoepelende vragen op het grensvlak van legitimiteit en juridische effectiviteit vereisen onder meer onderzoek naar de huidige mix van private, maatschappelijke en publieke belangen en actoren op relevante beleidsterreinen, de interne consistentie van juridische regelingen, de kosten en effecten van regelingen zowel in materiële zin als gelet op de behaalde immateriële doelen (waarden), de invloed van Europeanisering en globalisering, de impact van depolitisering van de beleidsvorming door de overheid, en publiek-private samenwerkingsverbanden.

De geschetste onderzoeksagenda vraagt niet alleen om nationaal, internationaal en rechtsvergelijkend normatief en empirisch onderzoek, maar ook om crossdisciplinair en cross-sectorale onderzoekssamenwerking, gebruikmakend van de inzichten van de sociale en geesteswetenschappen.

Op deze wijze is een integrale probleemaanpak gewaarborgd. Deze is noodzakelijk om tot concrete beleidsaanbevelingen en bruikbare oplossingen voor het genoemde maatschappelijke vraagstuk te komen. Daarnaast is het ter bevordering van de praktische relevantie en de maatschappelijke impact van het onderzoek van belang om relevante publieke en private stakeholders bij de onderzoeksagenda te betrekken.

Onderzoeksvragen:

- Kan en moet de presumptie van het overheidsmonopolie op het behartigen van publieke belangen overeind blijven? Dit vereist onderzoek naar de vraag welke (rechts)beginselen leidend zijn bij het besluit om publieke belangen langs private verhoudingen te borgen (bijvoorbeeld met betrekking tot de democratische legitimatie en het waarborgen van het vertrouwen van burgers in de overheid).
- Welke publieke belangen kunnen alleen door de overheid worden geborgd en op welk governance niveau, nationaal, Europees of internationaal.
- Welk juridisch kader is vereist om private partijen effectiever bij de waarborging van publieke belangen te betrekken? In hoeverre kan het recht binnen dit perspectief bijdragen aan een goed evenwicht tussen private en publieke belangen.
- Fundamenteel is ten slotte ook de rol van rechtsbescherming in onze veranderende wereld. Op welke wijze kan een effectieve handhaving van langs private weg verankerde publieke waarden het beste worden gegarandeerd? En, in verband daarmee, welke institutionele structuren zijn daarvoor nodig?

Key Performance Indicators

- Nederland behoort tot de internationaal toonaangevende landen op dit wetenschappelijke terrein, blijkend uit de kwaliteit en kwantiteit van wetenschappelijke publicaties in gezaghebbende (inter)nationale tijdschriften; internationale erkenning en reputatie van de onderzoeksleiders en impact op het (inter)nationale debat over dit speerpunt. In evaluaties, zoals het SEP, wordt het onderzoek als zeer goed tot excellent beoordeeld.
- Elk van de deelnemende faculteiten richt een coherente onderzoeksgroep in van substantiële omvang onder leiding van een leerstoelhouder op dit terrein. Ter ondersteuning hiervan stellen zij een – in onderling overleg nader te bepalen - aantal PhD-posities in en creëren zij een aantal postpromotieplekken.
- De deelnemende faculteiten lopen voorop in het maatschappelijke debat over het speerpunt. Dit blijkt onder meer uit blogs en media-optredens en consortiumvorming met partneruniversiteiten en private en publieke stakeholders. Zij realiseren gezamenlijke publicaties, organiseren nationale, Europese en internationale congressen en zijn succesvol in aanvragen in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda en in EU-projectaanvragen, zoals onder Horizon Europe (Global Challenges and Industrial Competitiveness).
- In het onderwijs curriculum van de betrokken faculteiten is zowel in de bachelor- als in de masterprogramma's wezenlijk aandacht voor het speerpunt, zoals bijvoorbeeld in de vorm van capita selecta, minoren, mastertracks of masterprogramma's.

Implementatie, budget en beoordeling

De ontwikkeling van het sectorplan Rechtsgeleerdheid als onderdeel van het domeinbeeld SSH is in nauwe samenwerking tussen de decanen Rechtsgeleerdheid tot stand gekomen. De Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid zal toezien op landelijke afstemming van de facultaire bestedingsplannen die in het kader van dit sectorplan zullen worden ingediend. Om dit in goede banen te leiden is een aantal faculteiten gevraagd de coördinatie op zich te nemen van een van de speerpunten waar zij aan gaan deelnemen, zodat focus en inzet in een speerpunt per afzonderlijke faculteit optimaal geregeld is. De Raad van Decanen bewaakt de voortgang en de coherentie en is verantwoordelijk voor de indiening van alle voorstellen.

De Raad van Decanen heeft niet gekozen voor een voorstel voor verdeling van middelen per afzonderlijk speerpunt. Op deze manier heeft de landelijke commissie maximale beoordelingsruimte voor allocatie van de middelen. De faculteiten wordt gevraagd bestedingsplannen in te dienen met een gemiddelde omvang van € 600 duizend per jaar. De landelijke commissie heeft bij haar beoordeling een bandbreedte van € 400 duizend tot € 800 duizend. Gelet op de omvang van de onderzoekscapaciteit van de OU is afgesproken dat de toekenning voor deze faculteit zich beperkt tot maximaal € 300 duizend.

Bij de beoordeling van de bestedingsplannen en het gebruik van de bandbreedte zal de landelijke commissie de volgende criteria hanteren:

- De kwaliteit van de ingediende facultaire voorstellen. Daarbij gaat het zowel om de argumentatie voor de deelname aan een of twee specifieke speerpunten, als om het track record van het facultaire speerpunt en van de onderzoeksgroep(en) die hierin gaan participeren.
- De ambitie van de facultaire plannen. Daarbij gaat het om de ambitie die spreekt uit de facultaire key performance indicators in relatie tot de in dit document geformuleerde landelijke key performance indicators.
- De mate waarin de voorstellen structureel doorwerken in de facultaire strategie. Daarbij gaat het om aantoonbare doorwerking in het leerstoelenplan, het HR-beleid, de strategie voor onderwijs en impact.
- De inzet van eigen facultaire middelen naast de middelen die aangevraagd worden.
- De mate waarin landelijke samenwerking rond de speerpunten wordt gerealiseerd.

Colofon

SSH Raad

Voorzitter

Prof. dr. Bas van Bavel

Vice-Voorzitter Sociaal-Wetenschappelijke Raad (KNAW)

Leden

Prof. dr. Keimpe Algra

Voorzitter Raad voor Geesteswetenschappen (KNAW)

Prof. dr. Agneta Fischer

Voorzitter Decanenoverleg Sociale Wetenschappen

Prof. dr. Joanne van der Leun

Voorzitter Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid

Prof. dr. Peter Verhoef

Voorzitter Landelijk Decanenoverleg Economie en Bedrijfskunde

Prof. dr. Anthonya Visser

Voorzitter Disciplineoverleg Letteren en Geesteswetenschappen

Secretaris

secretariaat.SSHraad@uu.nl

www.sshraad.nl

1 februari 2023